

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ТЕХНОЛОГІЙ ТА ДИЗАЙНУ**

На правах рукопису

ПУЗИРЬОВА ПОЛІНА ВОЛОДИМИРІВНА

УДК 330.341.1:[005.511:339.15](06)

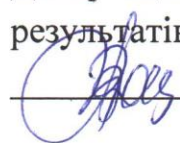
**ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТОК ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ
ІНТЕГРОВАНИХ СТРУКТУР БІЗНЕСУ**

Спеціальність 08.00.04 – економіка та управління підприємствами
(за видами економічної діяльності)

ДИСЕРТАЦІЯ

на здобуття наукового ступеня доктора
економічних наук

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей,
результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ П. В. Пузирьова

Київ – 2023

АНОТАЦІЯ

Пузирьова П. В. **Формування та розвиток інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу.** – Кваліфікаційна наукова робота на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності) – Київський національний університет технологій та дизайну, Київ, 2023.

Дисертацію присвячено обґрунтуванню теоретико-методологічних та практичних засад формування і розвитку інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу.

Актуальність дисертаційної роботи пояснюється тим, що в сучасних динамічних умовах соціально-економічного розвитку країни, яка опинилася перед множиною політичних, економічних та соціальних викликів і загроз, зростає роль інтегрованих структур бізнесу (ІСБ). За таких умов, для збереження та нарощування інноваційного потенціалу ІСБ особливу увагу повинні приділяти активізації інноваційної діяльності як головному чиннику сталого розвитку та забезпечення конкурентоспроможності на внутрішньому і міжнародному ринках. Стрімкі глобалізаційні перетворення, які прискорилися на тлі інформатизації та цифровізації усіх сфер економіки і суспільства, позначилися на темпах розвитку різних галузей економіки та спрямували підприємства до вибору інноваційного шляху розвитку. Це проявилось у всебічній активізації інноваційної діяльності, яка пов'язана з розробкою, впровадженням і використанням нововведень, через перебудову організаційно-економічного механізму управління формуванням і розвитком інноваційного потенціалу підприємств легкої промисловості. Інноваційно-активними та конкурентоздатними стають лише ті підприємства, які можуть

генерувати та примножувати свої інновації, які розглядаються як важливе джерело конкурентних переваг, потенціалу їх сталого розвитку.

Потреби забезпечення сталого розвитку на засадах реалізації інновацій визначають необхідність впровадження на підприємствах ефективного механізму управління, що забезпечуватиме формування і реалізацію інноваційної стратегії. Важливість зазначених вище проблем, недостатнє теоретико-методологічне і методичне обґрунтування напрямів їх розв'язання визначили вибір теми, мету, обґрунтування об'єкта та предмета дослідження, постановку відповідних завдань.

Метою роботи є розвиток теоретико-методологічних та практичних засад формування інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу.

Об'єктом дослідження є процес формування та розвиток інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу.

Предметом дослідження є теоретико-методологічні засади та прикладний інструментарій формування і розвитку інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу.

Сукупність використаної інформаційної бази, її аналіз, обробка та сприйняття, а також узагальнення і систематизація на основі комплексного застосування загально-наукових та спеціальних методів, дозволили забезпечити наукову достовірність, логічну інтерпретацію результатів роботи, обґрунтованість висновків і практичну цінність рекомендацій.

Отримані наукові результати дисертаційного дослідження сприяють розв'язанню важливої наукової проблеми обґрунтування теоретико-методологічних та практичних засад формування і розвитку інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу та полягають у такому.

Доповнено категорійний апарат у сфері формування та розвитку інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу, який різниться в частині переосмислення базових понять «інновації», «потенціал», «інтегровані

структури бізнесу», що дозволило синергічно поєднати їх у авторському визначенні інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу.

Запропоновано авторське визначення поняття «інтегровані структури бізнесу» - це об'єднання окремих бізнес-одиниць на умовах пріоритетності економічних, інноваційних, фінансових та організаційних інтересів, метою якого є забезпечення синергічної взаємодії у процесі управління та отримання максимального ефекту від використання конкурентоактивних організаційно-економічних компонентів у складі нового інтегрованого об'єднання.

Запропоновано класифікацію чинників, що визначають поле управління формуванням та розвитком інноваційного потенціалу в частині введення додаткових класифікаційних ознак (зовнішнього впливу – ділове середовище ІСБ, яке має прямий або опосередкований вплив та визначає напрями й обмеження інноваційного розвитку; внутрішнього впливу – здійснення інноваційної діяльності ІСБ, що залежать від його цілей і стратегії, обсягу та якості доступних ресурсів, інноваційного потенціалу, ефективності системи управління). Це дозволить отримати конкурентні переваги бізнес-одиницям в частині нівелювання впливу чи дестабілізуючих чинників.

Визначено напрями державного стимулювання інноваційного розвитку інтегрованих структур бізнесу, які полягають у впровадженні та реалізації ефективної стимулюючої інноваційної політики держави, яка спрямована на загальне економічне зростання завдяки активізації інноваційної діяльності ІСБ, створення сприятливого інвестиційного клімату щодо реалізації інноваційних проектів, а також запровадження на державному рівні спеціальних стимулів реалізації інноваційної діяльності.

Доповнено наукові методи та методичні підходи до процесу інтегрального оцінювання процесів формування та розвитку інноваційного потенціалу ІСБ, де визначено основні критерії методологічного процесу та систему базових показників проведення інтегрального оцінювання

інноваційного потенціалу. Це дозволило обґрунтувати та реалізувати основні моделі управління формуванням та розвитком ІСБ на засадах ефективності, основне місце в яких посідає підхід комплексного оцінювання інтегрального показника рівня інноваційного потенціалу ІСБ.

Удосконалено процес встановлення відносного показника оцінювання інноваційного потенціалу ІСБ за фінансово-ринковою та інноваційно-інтелектуальною консолідованими групами з подальшим розподілом та ранжуванням досліджуваних підприємств за наявними складниками інноваційного потенціалу, що у свою чергу, нададуть змогу встановити граничні рівні достатності цих складників для інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу.

Удосконалено методичні положення та інструментарій щодо виявлення достатності ключових складників інноваційного потенціалу ІСБ, що дозволило здійснити позиціонування досліджуваних ІСБ за ознаками фінансово-ринкового та інноваційно-інтелектуального векторів та визначити гранично допустимі рівні достатності інноваційного потенціалу для ефективного функціонування ІСБ.

Запропоновано стратегічні орієнтири інноваційного розвитку ІСБ на засадах реалізації відповідних бізнес-моделей з використанням структурної схеми стратегічного інноваційного набору підприємства. Це дозволяє визначити вектор і темпи розвитку інноваційної діяльності ІСБ, та завдяки проведеній декомпозиції моделей поведінки під час вибору інноваційної стратегії, швидко реагувати на події та можливі зміни зовнішнього середовища і запроваджувати необхідні технологічні інновації.

Здійснено характеристику загального стану легкої промисловості в Україні. Встановлено перспективи розвитку та досліджено стан інноваційної діяльності підприємств легкої промисловості. Проведено оцінювання сучасного стану лідируючих підприємств на ринку товарів легкої

промисловості та їх рейтингу за рівнем інноваційного потенціалу. Визначено, що основними підприємствами на ринку товарів легкої промисловості є компанії: «Текстиль-Контакт», Концерн «Ярослав», ПрАТ «Софія», ПАТ «Трикотажна фабрика «Роза», ПАТ «Черкаський шовковий комбінат», ПрАТ «Камвольно-суконна компанія «Чексіл». Визначено сутнісний склад інноваційного потенціалу ІСБ за фінансовим, кадровим, інформаційним та науково-технологічним підходами. Застосовано комплексний метод поєднання ресурсного підходу та експертно-бальної методики оцінювання, за допомогою якого було проведено ранжування підприємств на три групи.

Запропоновано концептуальні засади формування та розвитку інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу, яка полягає у формуванні двох ключових складників інноваційного потенціалу (фінансово-ринкового складника та інноваційно-інтелектуального складника) за визначеними граничними рівнями їх розвитку. Це допоможе цілеспрямовано впроваджувати інновації, проводити інтегральне оцінювання інноваційного потенціалу, визначати варіативні межі реалізації інноваційного потенціалу та здійснювати оцінювання фактичної достатності величини інноваційного потенціалу ІСБ для інтенсифікації його розвитку.

Запропонований організаційно-економічний механізм управління інноваційним потенціалом інтегрованих структур бізнесу, який базується на комплексному поєднанні методологічних положень, методичного та організаційного забезпечення. Застосування на практиці зазначеного механізму надасть можливість сформулювати конкретні стратегічні цілі, розробити та впровадити інноваційну стратегію розвитку, виявляти конкурентоспроможні ІСБ за рівнем їх інноваційного потенціалу, створювати та підтримувати економічно вигідні відносини зі стейкхолдерами, запроваджувати інноваційні стратегічні рішення щодо подальшої інноваційної реструктуризації підприємств та залучення коштів стейкхолдерів.

Запропоновано методологічні основи використання чинників фінансово-інноваційного ризику й невизначеності як драйверу (стимулятору або дестимулятору) формування та розвитку інноваційного потенціалу ІСБ. Це передбачало застосування функціонально-організаційної форми реалізації превентивних заходів щодо фінансово-інноваційних ризиків ІСБ та подальше виявлення дестимуляторів розвитку і, відповідно, проведення їх декомпозиції з ранжуванням ІСБ за продуктовими, технологічними та витратними ознаками. Розроблено алгоритм побудови укрупненої класифікаційної матриці інноваційних ризиків ІСБ за ознаками «Драйвер (стимулятор) / дестимулятор», проведено ідентифікацію чинників ризику ІСБ, які суттєво не впливають на інноваційний потенціал ІСБ.

Ідентифіковано методичні підходи до прогнозування інноваційної діяльності та здійснено моделювання інноваційного потенціалу ІСБ через класифікацію та доповнення переліку ключових компонентів інноваційної діяльності, визначення перспективних векторів інноваційного розвитку підприємства. В основі такого підходу – орієнтація на ефективне забезпечення реалізації стратегічних цілей інноваційної діяльності при максимальному врахуванні впливу динамічних чинників зовнішнього та внутрішнього середовища. Це, у свою чергу, сприятиме кращому прогнозуванню результатів реалізації можливих варіантів вдосконалення процесів формування та розвитку інноваційного потенціалу ІСБ.

Удосконалено процес імплементації методики реалізації інноваційного потенціалу ІСБ, яка базується на показниках забезпеченості ресурсами для реалізації свого інноваційного потенціалу через покроковий процес оцінювання реалізації власного інноваційного потенціалу. При цьому в якості показника оцінювання інноваційного потенціалу пропонується використовувати розгалужені характеристики з деталізацією за складовими інноваційного, фінансового, кадрового, виробничого, техніко-технологічного,

науково-дослідного, економічного, організаційного та управлінського аспектів діяльності ІСБ в інноваційному векторі.

Доповнено алгоритм процесу оцінювання та реалізації наявного інноваційного потенціалу ІСБ за допомогою використання ключових показників через визначену шкалу бажаності показників оцінювання реалізації інноваційного потенціалу, де значення окремих відгуків відповідають діапазоном функції бажаності для інтегрованих структур бізнесу.

Запропоновано матрицю/карту позиціонування окремих ІСБ в залежності від величини інтегрального таксономічного показника рівня розвитку інноваційного потенціалу, що дозволяє здійснити моніторинг динаміки змін величини інноваційного потенціалу у виявлених кластерах, запропонувати методи управління інноваційним потенціалом, виявити можливе погіршення (поліпшення) ситуації, оперативно запропонувати зміну методів управління і відповідних механізмів впливу.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що обґрунтовані в дисертації методологічні підходи, отримані наукові висновки і практичні рекомендації доведено до рівня конкретних пропозицій щодо їх використання у діяльності ІСБ для ефективного формування та розвитку їх інноваційного потенціалу.

Основні результати дисертаційної роботи опубліковано в 87 наукових працях (у т. ч. 43 одноосібно), серед них: 1 одноосібна монографія, 3 колективні (у тому числі 2 у зарубіжних монографіях); 30 статей у наукових фахових виданнях України та інших держав; 7 статей у наукових фахових виданнях, які входять до міжнародних наукометричних баз даних Scopus та Web of Science; 46 праць апробаційного характеру. Загальний обсяг публікацій 73,0 друк. арк., особисто належать автору – 63,56 друк. арк.

Ключові слова: *інноваційний потенціал, інтегровані структури бізнесу, формування, розвиток, управління, бізнес-одиниці, чинники, інновації,*

легка промисловість, фінансово-інноваційні ризики, методологічні засади, стратегічні орієнтири, концептуальні засади, організаційно-економічний механізм, імплементація методів реалізації інноваційного потенціалу, імперативи формування інноваційного потенціалу, прогнозування розвитку інноваційного потенціалу.

ANNOTATION

Puzyrova P. V. The formation and development of the innovative potential of integrated business structures. – Qualification scientific work on the rights of the manuscript.

Dissertation for the degree of Doctor of Economic Sciences, specialty 08.00.04 – Economics and enterprise management (by types of economic activity) – Kyiv National University of Technologies and Design, Kyiv, 2023.

The dissertation is devoted to the substantiation of the theoretical, methodological and practical foundations of the formation and development of the innovative potential of integrated business structures.

The relevance of the dissertation work is explained by the fact that in the modern dynamic conditions of the socio-economic development of the country, which is faced with a multitude of political, economic and social challenges and threats, the role of integrated business structures (IBS) is growing. Under such conditions, in order to preserve and increase the innovative potential of IBSs, special attention should be paid to the activation of innovative activities as the main factor of sustainable development and ensuring competitiveness on the domestic and international markets. Rapid globalization transformations, which accelerated against the background of informatization and digitization of all spheres of economy and society, affected the pace of development of various sectors of the economy and directed enterprises to choose an innovative path of development. This was manifested in the all-round activation of innovative activity, which is related to the

development, implementation and use of innovations, through the restructuring of the organizational and economic mechanism of formation management and the development of the innovative potential of light industry enterprises. Only those enterprises that can generate and multiply their innovations, which are considered as an important source of competitive advantages and the potential of their sustainable development, become innovative and competitive.

The needs of ensuring sustainable development based on the implementation of innovations determine the need to implement an effective management mechanism at enterprises, which will ensure the formation and implementation of an innovation strategy. The importance of the above-mentioned problems, the insufficient theoretical-methodological and methodical substantiation of directions for their solution determined the choice of topic, goal, substantiation of the object and subject of the research, setting of relevant tasks.

The aim of the work is the development of the theoretical, methodological and practical foundations of the formation of the innovative potential of integrated business structures.

The object of research is the process of formation and development of the innovative potential of integrated business structures.

The subject of the research is the theoretical and methodological principles and applied tools for the formation and development of the innovative potential of integrated business structures.

The totality of the used information base, its analysis, processing and perception, as well as generalization and systematization based on the complex application of general scientific and special methods, made it possible to ensure scientific reliability, logical interpretation of the results of the work, the validity of the conclusions and the practical value of the recommendations.

The obtained scientific results of the dissertation study contribute to the solution of the important scientific problem of substantiating the theoretical,

methodological and practical foundations of the formation and development of the innovative potential of integrated business structures and consist in this.

The categorical apparatus in the field of formation and development of the innovative potential of integrated business structures was supplemented, which differs in terms of reinterpretation of the basic concepts of “innovation”, “potential”, “integrated business structures”, which made it possible to synergistically combine them in the author’s definition of the innovative potential of integrated business structures.

The author’s definition of the concept of “integrated business structures” is proposed - this is the union of individual business units under the conditions of prioritization of economic, innovative, financial and organizational interests, the purpose of which is to ensure synergistic interaction in the management process and obtain the maximum effect from the use of competitive organizational economic components as part of a new integrated association.

The classification of factors that determine the field of management of the formation and development of innovative potential is proposed in terms of the introduction of additional classification features (external influence - the business environment of the IBS, which has a direct or indirect influence and determines the directions and limitations of innovative development; internal influence - the implementation of the innovative activity of the IBS , which depend on its goals and strategy, the volume and quality of available resources, innovative potential, the effectiveness of the management system). This will allow business units to gain competitive advantages in terms of leveling the influence or destabilizing factors.

The directions of state stimulation of innovative development of integrated business structures have been determined, which consist in the implementation and implementation of an effective stimulating innovation policy of the state, which is aimed at general economic growth thanks to the activation of innovative activities of IBS, the creation of a favorable investment climate for the implementation of

innovative projects, as well as the introduction of levels of special incentives for the implementation of innovative activities.

Scientific methods and methodical approaches to the process of integral assessment of the processes of formation and development of the innovative potential of IBS were supplemented, where the main criteria of the methodological process and the system of basic indicators of the integral assessment of the innovative potential were defined. This made it possible to substantiate and implement the main management models for the formation and development of IBS based on efficiency, the main place in which is occupied by the approach of comprehensive assessment of the integral indicator of the level of innovative potential of IBS.

The process of establishing a relative indicator for evaluating the innovative potential of IBSs by financial-market and innovative-intellectual consolidated groups has been improved, with further distribution and ranking of the studied enterprises according to the available components of the innovative potential, which, in turn, will make it possible to establish the limit levels of the sufficiency of these components for the innovative potential integrated business structures.

Methodological provisions and tools for identifying the sufficiency of the key components of the innovation potential of the IBS have been improved, which made it possible to position the studied IBS according to the features of the financial-market and innovation-intellectual vectors and to determine the maximum permissible levels of the sufficiency of the innovation potential for the effective functioning of the IBS.

Strategic orientations for the innovative development of IBS are proposed because of the implementation of relevant business models using the structural scheme of the enterprise's strategic innovative set. This makes it possible to determine the vector and pace of development of the innovative activity of the IBS, and thanks to the decomposition of behavior models during the selection of an

innovative strategy, to quickly respond to events and possible changes in the external environment and to introduce the necessary technological innovations.

The general state of light industry in Ukraine was characterized. Prospects for development have been established and the state of innovative activity of light industry enterprises has been investigated. An assessment of the current state of the leading enterprises in the market of light industry goods and their rating by the level of innovation potential was carried out. It was determined that the main enterprises on the market of light industrial goods are the following companies: “Textile-Contact”, Concern “Yaroslav”, PJSC “Sofia”, PJSC “Knitting Factory “Rosa”, PJSC “Cherkasky Silk Combine”, PJSC “Wool and Cloth Company” “Cheksil”. The essential composition of the innovative potential of the IBS was determined in terms of financial, personnel, information and scientific and technological approaches. A comprehensive method of combining the resource approach and the expert-scoring method of evaluation was applied, with the help of which enterprises were ranked into three groups.

The concept of formation and development of the innovative potential of integrated business structures is proposed, which consists in the formation of two key components of the innovative potential (financial-market component and innovative-intellectual component) according to the defined limit levels of their development. This will help to purposefully introduce innovations, carry out an integral assessment of the innovation potential, determine the variable limits of the implementation of the innovation potential and carry out an assessment of the actual sufficiency of the value of the innovation potential of the IBS for the intensification of its development.

The proposed organizational and economic mechanism for managing the innovative potential of integrated business structures, which is based on a complex combination of methodological provisions, methodological and organizational support. The application of the mentioned mechanism in practice will provide an

opportunity to form specific strategic goals, develop and implement an innovative development strategy, identify competitive IBSs based on the level of their innovative potential, create and maintain economically beneficial relations with stakeholders; introduce innovative strategic solutions for further innovative restructuring of enterprises and attracting stakeholders' funds.

The methodological basis for using the factors of financial and innovation risk and uncertainty as a driver (stimulator or dissimulator) of the formation and development of the innovative potential of IBS is proposed. This involved the application of a functional and organizational form of implementation of preventive measures regarding the financial and innovative risks of ISCs and the further identification of development dissimulators and, accordingly, their decomposition with the ranking of ISCs by product, technological and cost characteristics. An algorithm was developed for building a consolidated classification matrix of innovative risks of BIS according to the characteristics of "Driver (stimulator) / dissimulator", identification of risk factors of BIS, which do not significantly affect the innovative potential of BIS, was carried out.

Methodical approaches to the forecasting of innovative activity were identified and the innovative potential of IBS was modeled through the classification and addition of the list of key components of innovative activity, determination of promising vectors of innovative development of the enterprise. At the heart of this approach is a focus on effective implementation of the strategic goals of innovative activity with maximum consideration of the influence of dynamic factors of the external and internal environment. This, in turn, will contribute to a better forecasting of the results of the implementation of possible options for improving the processes of formation and development of the innovative potential of IBS.

The process of implementing the methodology for realizing the innovative potential of the IBS, which is based on the indicators of provision of resources for the realization of its innovative potential through a step-by-step process of evaluating

the realization of its own innovative potential, has been improved. At the same time, as an indicator of the assessment of innovative potential, it is proposed to use branched characteristics with details by components of innovative, financial, personnel, production, technical-technological, scientific-research, economic, organizational and managerial aspects of the activity of IBS in the innovative vector.

The algorithm of the process of assessment and implementation of the existing innovative potential of the IBS using key indicators through the defined desirability scale of indicators for evaluating the implementation of innovative potential was supplemented, where the values of individual responses correspond to the ranges of the desirability function for integrated business structures.

A matrix/map of the positioning of individual IBS is proposed, depending on the value of the integral taxonomic indicator of the level of development of innovation potential, which allows monitoring the dynamics of changes in the value of innovation potential in identified clusters, proposing methods of managing innovation potential, identifying a possible deterioration (improvement) of the situation, promptly proposing change in management methods and relevant mechanisms of influence.

The practical significance of the obtained results is that the methodological approaches substantiated in the dissertation, the received scientific conclusions and practical recommendations have been brought to the level of concrete proposals for their use in the activities of the IBS for the effective formation and development of their innovative potential.

The main results of the dissertation work were published in 87 scientific works (including 43 individually), among them: one individual monograph, three collective (including 2 in foreign monographs); 30 articles in scientific publications of Ukraine and other countries; 7 articles in specialized scientific publications, which are included in the international scientometric databases Scopus and Web of Science; 46

works of approbation nature. The total volume of publications is 73,0 printed sheets, personally owned by the author – 63,56 printed sheets.

Keywords: *innovative potential, integrated business structures, formation, development, management, business units, factors, innovations, light industry, financial and innovative risks, methodological principles, strategic orientations, conceptual principles, organizational and economic mechanism, implementation of innovative implementation methods potential, imperatives of forming innovative potential, forecasting the development of innovative potential.*

СПИСОК ОСНОВНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

Монографії:

1. **Пузирьова П. В.** Теоретико-методологічні основи формування та розвитку інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу : монографія / П. В. Пузирьова. – К.: ТОВ «ТРОПЕА», 2020 – 389 с. (23,04 д.а.).

2. **Puzyrova P.** Relevance of security management in the management of entrepreneurial activity / P. Puzyrova, V. Dovbush // Institutional development mechanisms of the financial system of the national economy : collective monograph / editor Badri Gechbaia. – Batumi : Publishing House “Kalmosani”, 2020. – P. 40-51. (0,88 д.а.). Особистий внесок автора: *запропоновано складники механізму розвитку фінансової системи (0,6 д.а.).*

3. **Puzyrova P.** Risk management concept in innovative activities of modern enterprises / P. Puzyrova, I. Grechyshkin, O. Yershova // Professional competencies and educational innovations in the knowledge economy : collective monograph / edit. Lyubomira Popova, Mariana Petrova. – Bulgaria : Publishing House ACCESS PRESS, 2020. – P. 377-389. (0,96 д.а.). Особистий внесок автора: *запропоновано склад концепції управління ризиками в інноваційній діяльності (0,7 д.а.).*

4. Tkachenko V. V. Financial potential: strategic management in conditions of economic risk : monograph / V. V. Tkachenko, I. V. Tkachenko, **P. Puzyrova.** – Kyiv : Foliant, 2020. – 176 p. (11, д.а.). Особистий внесок автора: *запропоновано теоретичні основи та концепцію стратегічного управління фінансовим потенціалом в умовах ризику. (9, д.а.).*

Статті у виданнях, індексованих міжнародними наукометричними базами: Web of Science Core Collection та/або Scopus

5. The interstate development of human capital accounting: Assessment and modeling of the economic effect / M. Chyzhevskya, S. Sytniakivska, M. Demydova, S. Bebko, **P. Puzyrova**, V. Dovbush, N. Klymenchukova // International Journal of

Advanced and Applied Sciences (IAAS). – 2022. – Volume 9, Issue 4 (April). – P. 35-43. (1,1 д.а.). URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/19627> [включено до: *Scopus та Web of Science*]. Особистий внесок автора: *досліджено вплив людського капіталу та складники моделювання економічного ефекту. (0,4 д.а.).*

6. Information subsystem of agri-food enterprise management in the context of digitalization: the problem of digital maturity / T. Ishchejkin, V. Liulka, V. Dovbush, N. Zaritska, **P. Puzyrova**, T. Tsalko, S. Nevmerzhytska, Y. Rusina, O. Nyshenko, S. Bebko // Journal of Hygienic Engineering and Design (JHED). – 2022. – Vol. 38. – P. 243-252. (1,0 д.а.). URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/19628> [включено до *Scopus*]. Особистий внесок автора: *досліджено складову інформаційної підсистеми цифровізації управління агропродовольчим підприємством. (0,3 д.а.).*

7. Improvement of controlling in the financial management of enterprises / N. Mazur, L. Khrystenko, J. Pásztorová, M. Zos-Kior, I. Hnatenko, **P. Puzyrova**, V. Rubezhanska // TEM Journal - Technology, Education, Management, Informatics. – 2021. – Volume 10, Issue 4, November. – P. 1605-1609. (0,7 д.а.). URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/19052> [включено до: *Scopus та Web of Science*]. Особистий внесок автора: *досліджено потребу у впровадженні та подальшому вдосконаленні системи оперативного контролінгу фінансового менеджменту на підприємствах України. (0,3 д.а.).*

8. Development and effectiveness of financial potential management of enterprises in modern conditions / V. Tkachenko, A. Kwilinski, B. Kaminska, I. Tkachenko, **P. Puzyrova** // Financial and credit activity: problems of theory and practice. – 2019. – Vol. 3, No. 30. – P. 85-94. (1,09 д.а.). URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/15546> [включено до: *Web of Science*]. Особистий внесок автора: *визначено процес розвитку та ефективність управління фінансовим потенціалом підприємств у сучасних умовах та*

запропоновано власне доповнене трактування поняття «фінансовий потенціал підприємства» (0,8 д.а.).

9. Theoretical and methodical approaches to the definition of marketing risks management concept at industrial enterprises / V. Tkachenko, A. Kwilinski, I. Tkachenko, **P. Puzyrova** // Marketing and Management of Innovations. – 2019. – Issue 2. – P. 228-238. (1,0 д.а.). URL: <https://mmi.fem.sumdu.edu.ua/journals/2019/2/228-238> [включено до: *Web of Science*]. Особистий внесок автора: досліджено концепцію управління маркетинговими ризиками через призму трактувань понять ризик-маркетинговий ризик-управління, систематизовано наукові підходи до визначення сутності поняття «ризик», та розроблено інструментарії до управління маркетинговими ризиками на промислових підприємствах (0,8 д.а.).

10. **Пузирьова П. В.** Матриця ключових стратегій в управлінні фінансовим потенціалом промислових підприємств / П. В. Пузирьова // Актуальні проблеми економіки. – 2010. – № 6 (108). – С. 151-156. (0,25 д.а.). URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/15961> [включено до: *Scopus та Web of Science*].

11. **Пузирьова П. В.** Базові методи нейтралізації фінансових ризиків у підприємницькій діяльності / П. В. Пузирьова // Актуальні проблеми економіки. – 2010. – № 5 (107). – С. 143-149. (0,26 д.а.). URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/15960> [включено до: *Scopus та Web of Science*].

Статті у наукових фахових виданнях України, інших держав та виданнях, включених до міжнародних наукометричних баз

12. Olshanska, O., & **Puzyrova, P.** (2022). The innovative potential of integrated business structures: theoretical and methodological framework for evaluation and implementation. *Journal of Strategic Economic Research*, (1), 56–66. <https://doi.org/10.30857/2786-5398.2022.1.6>

13. Халіляєва О. В. Сутність та значення економічного потенціалу, його місце в економіці країни: сучасний аспект в умовах сталого розвитку / О. В. Халіляєва, П. В. Пузирьова // Формування ринкових відносин в Україні. – 2021. – № 12 (247). – С. 33-40. (0,9 д.а.). URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/19406> [включено до: міжнародних наукометричних баз]. Особистий внесок автора: визначено місце економічного потенціалу в економіці країни (0,6 д.а.).

14. **Puzyrova P. V.** Evaluation of the current state of innovative activities of industrial enterprises of Ukraine in the conditions of sustainable development / P. V. Puzyrova // Формування ринкових відносин в Україні. – 2021. – № 12 (247). – С. 52-60. (0,9 д.а.). URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/19405> [включено до: міжнародних наукометричних баз].

15. Olshanska O. Financing innovative activities as a factor of ensuring financial and economic security of industrial enterprises in the conditions of continuous development / O. Olshanska, **P. Puzyrova** // Формування ринкових відносин в Україні. – 2021. – № 11 (246). – С. 42-50. (0,8 д.а.). URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/19279> [включено до: міжнародних наукометричних баз]. Особистий внесок автора: визначено чинники фінансування інноваційної діяльності у забезпеченні фінансово-економічної безпеки промислових підприємств (0,5 д.а.).

16. Olshanska O. The mechanism of public financial support for stimulation of innovation in integrated clusters / O. Olshanska, **P. Puzyrova** // Формування ринкових відносин в Україні. – 2021. – № 10 (245). – С. 32-40. (0,9 д.а.). URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/19053> [включено до: міжнародних наукометричних баз]. Особистий внесок автора: визначено складові механізми державної фінансової підтримки щодо стимулювання інновацій в інтегрованих кластерах (0,5 д.а.).

17. Modeling of management decisions on financial leasing in the agri-food sector / **P. Puzyrova**, Yu. Rusina, T. Tsalko, S. Nevmerzhytska, O. Nyshenko, V. Rubezhanska // *Laplace em Revista (International)*. – 2021. – Vol. 7, n. 2, May.-Aug. – P. 729-736. (0,7 д.а.). URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/18366> [включено до: міжнародних наукометричних баз]. Особистий внесок автора: визначено процедуру оцінки економічної корисності фінансово-економічних відносин агропродовольчого підприємства-лізингодавця (0,3 д.а.).

18. Shcherbak, V., **Puzyrova, P.** (2020). The forecasting the level of development of innovative potential of textile enterprises. *Management*, 2(32) : 64 - 82. (1,05 д.а.). URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/17597> [включено до: міжнародних наукометричних баз]. Особистий внесок автора: запропоновано етапи прогнозування рівня розвитку інноваційного потенціалу текстильних підприємств (0,8 д.а.).

19. Ніфатова О. М. Методичні основи прогнозування інноваційної діяльності та діагностики інноваційного потенціалу підприємств легкої промисловості / О. М. Ніфатова, **П. В. Пузирьова** // Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія : Економіка і менеджмент. – 2020. – Вип. 3 (85). – С. 3-9. (0,71 д.а.). URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/17834> [включено до: міжнародних наукометричних баз]. Особистий внесок автора: проаналізовано методичні основи прогнозування інноваційного потенціалу підприємств легкої промисловості. (0,5 д.а.).

20. Ніфатова О. М. Аналіз існуючих підходів до побудови організаційно-економічного механізму формування та розвитку інноваційного потенціалу підприємств легкої промисловості / О. М. Ніфатова, **П. В. Пузирьова** // Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія : Економіка і менеджмент. – 2020. – Вип. 2 (84). – С. 31-39. (0,91 д.а.). URL:

<https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/17421> [включено до: міжнародних наукометричних баз]. Особистий внесок автора: проаналізовано існуючі підходи до побудови організаційно-економічного механізму формування та розвитку інноваційного потенціалу. (0,8 д.а.).

21. **Пузирьова П. В.** Основні фактори впливу на процес формування та розвитку інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу / П. В. Пузирьова // Формування ринкових відносин в Україні : зб. Наук. Пр. – 2020. – № 10 (233) 2020. С. 72-81. (0,87 д.а.). URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/16951> [включено до: міжнародних наукометричних баз].

22. **Пузирьова П. В.** Характеристика загального сучасного стану галузі легкої промисловості в Україні / П. В. Пузирьова // Економічний вісник університету. Випуск 47. Переяслав – 2020. – С. 97-105. (0,77 д.а.). URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/16950> [включено до: міжнародних наукометричних баз].

23. **Пузирьова П. В.** Оцінка сучасного стану лідируючих підприємств Асоціації «Укрлегпром» та рейтинг їх інноваційного потенціалу / П. В. Пузирьова // Формування ринкових відносин в Україні. – 2020. – № 11 (234). – С. 46-57. (1,07 д.а.). URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/17026> [включено до: міжнародних наукометричних баз].

24. **Пузирьова П. В.** Дослідження основних методів та підходів до процесу оцінки інноваційного потенціалу промислових підприємств / П. В. Пузирьова // Формування ринкових відносин в Україні : зб. Наук. Пр. – 2020. – № 12 (235) 2020. С. 34-47. (1,19 д.а.). URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/17147> [включено до: міжнародних наукометричних баз].

25. **Puzyrova P.** Using benchmarking to facilitate effective business development management = Бенчмаркінг як елемент управління ефективним розвитком бізнесу [Текст] / P. Puzyrova // Вісник Київського національного університету технологій та дизайну. Серія Економічні науки. - 2020. - № 1 (143). - С. 69-78. (0,89 д.а.). URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/15781> [включено до: міжнародних наукометричних баз].

26. Tkachenko V. Fundamentals of financial and economic security management of Ukrainian enterprises / V. Tkachenko, I. Tkachenko, **P. Puzyrova** // Research Papers in Economics and Finance. – 2020. – Vol. 4, No. 2. – P. 41-51. (1,17 д.а.). URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/16516> [включено до: міжнародних наукометричних баз]. Особистий внесок автора: визначено елементи управління фінансово-економічною безпекою підприємств. (0,8 д.а.).

27. Organizational and economic mechanism of a business security as a guarantee of its sustainable development [Електронний ресурс] / V. Tkachenko, I. Tkachenko, **P. Puzyrova**, A. Klochko // Virtual Economics. – 2019. – Vol. 2, No. 4. – P. 71-85. (1,08 д.а.). URL: <https://virtual-economics.eu/index.php/VE/article/view/35> [включено до: міжнародних наукометричних баз]. Особистий внесок автора: встановлено основні складники організаційно-економічного механізму безпеки бізнесу. (0,8 д.а.).

28. **Puzyrova P.** Cluster education management concept through the prism of financial risk optimization and resource support = Концепція управління кластерними утвореннями через призму оптимізації фінансових ризиків та ресурсного забезпечення [Текст] / P. Puzyrova // Менеджмент. - 2019. - Вип. 2 (30). - С. 62-74. (0,94 д.а.). URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/15460> [включено до: міжнародних наукометричних баз].

29. **Puzyrova P.** Concept of management and formation of financial potential of cluster unions = Концепція управління та формування фінансовим потенціалом кластерних утворень [Текст] / P. Puzyrova // Менеджмент. - 2019.

- Вип. 1 (29). - С. 109-119. (0,83 д.а.). URL: [10.30857/2415-3206.2019.1.9](https://doi.org/10.30857/2415-3206.2019.1.9) [включено до: міжнародних наукометричних баз].

30. **Пузирьова П. В.** Кластеризація в управлінні фінансовим потенціалом на підприємствах України / П. В. Пузирьова // Формування ринкових відносин в Україні. – 2019. – № 3 (214). – С. 70-76. (0,61 д.а.). URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/15519> [включено до: міжнародних наукометричних баз].

31. Сердюк І. І. Дослідження інноваційної діяльності промислових підприємств України / І. І. Сердюк, **П. В. Пузирьова** // Менеджмент : збірник наукових праць. – 2014. – Вип. 17. – Київ : МАУ, 2014. – С. 222-233. (0,48 д.а.). URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/16191> [включено до: наукових фахових видань України]. Особистий внесок автора: досліджено стан інноваційної активності підприємств. (0,25 д.а.).

32. **Пузирьова П. В.** Актуальні аспекти забезпечення технологічної конкурентоспроможності підприємств в сучасних умовах [Електронний ресурс] / П. В. Пузирьова // Ефективна економіка. – 2014. – № 9. (0,34 д.а.). URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3365> [включено до: наукових фахових видань України].

33. **Пузирьова П. В.** Теоретичні аспекти фінансових інвестицій, їх особливості, форми та стратегічні напрями / П. В. Пузирьова, Ю. Г. Ковальська // Формування ринкових відносин в Україні. – 2012. – № 6 (133). – С. 83-86. (0,3 д.а.). URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/16041> [включено до: наукових фахових видань України]. Особистий внесок автора: досліджено форми та стратегічні напрями використання фінансових інвестицій. (0,25 д.а.).

34. **Пузирьова П. В.** Сучасні аспекти та необхідність впровадження контролінгу на промислових підприємствах / П. В. Пузирьова // Формування ринкових відносин в Україні. – 2011. – № 9 (124). – С. 180-183. (0,28 д.а.). URL:

<https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/15531> [включено до: наукових фахових видань України].

35. Пузирьова П. В. Теоретичні аспекти відтворення та розвитку виробничого потенціалу промислового підприємства / П. В. Пузирьова // Проблеми підвищення ефективності інфраструктури : збірник наукових праць. – 2011. – Вип. 31. – Київ : НАУ, 2011. – С. 100-103. (0,21 д.а.). URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/16195> [включено до: наукових фахових видань України].

36. Пузирьова П. В. Особливості функціонування виробничої стратегії промислових підприємств у сучасних умовах / П. В. Пузирьова // Формування ринкових відносин в Україні. – 2011. – № 5 (120). – С. 154-156. (0,22 д.а.). URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/15515> [включено до: наукових фахових видань України].

37. Пузирьова П. В. Значення маркетингового дослідження при визначенні ключових факторів впливу на план виробництва продукції промислових підприємств / П. В. Пузирьова // Проблеми підвищення ефективності інфраструктури : збірник наукових праць. – 2011. – Вип. 30. – Київ : НАУ, 2011. – С. 168-174. (0,29 д.а.). URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/16194> [включено до: наукових фахових видань України].

38. Пузирьова П. В. Управління фінансовими ризиками на підприємствах в сучасних умовах / П. В. Пузирьова // Аграрний вісник Причорномор'я, Економічні науки. – 2010. – Вип. 53. – С. 256-261. (0,28 д.а.). URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/17836> [включено до: наукових фахових видань України].

39. Пузирьова П. В. Актуальні аспекти реорганізації підприємств у сучасних умовах / П. В. Пузирьова // Формування ринкових відносин в Україні. – 2010. – № 2 (105). – С. 75-79. (0,39 д.а.). URL:

<https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/15552> [включено до: наукових фахових видань України].

40. Tkachenko V. Actual problems of personnel management in enterprises / V. Tkachenko, **P. Puzyrova**, A. Klochko // Globalne konteksty poszanowania praw i wolności człowieka. Współczesne problemy i dylematy : monografia nr 858 / red. Aleksandry Kuzior. – Gliwice : Wydawnictwo Politechniki Śląskiej, 2020. – P. 331-342. (0,43 д.а.) URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/17422>. Особистий внесок автора: визначено основні аспекти при управлінні персоналом. (0,31 д.а.).

41. Tkachenko V. The role and importance of modern education in human life / V. Tkachenko, I. Tkachenko, **P. Puzyrova** // Globalne konteksty poszanowania praw i wolności człowieka. Współczesne problemy i dylematy : monografia nr 858 / red. Aleksandry Kuzior. – Gliwice : Wydawnictwo Politechniki Śląskiej, 2020. – P. 343-355. (0,74 д.а.) URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/17423> Особистий внесок автора: визначено основні напрямки сучасної освіти. (0,52 д.а.).

Публікації у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій та семінарів, що засвідчують апробацію матеріалів дисертації

42. Пузырьова П. В. Смарт-економіка: невід’ємна складова у відновленні та реалізації промислового потенціалу України в післявоєнний період // Імперативи економічного зростання в контексті реалізації глобальних цілей сталого розвитку : тези доповідей III Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції, м. Київ, 10 червня 2022 року. – Київ : КНУТД, 2022. Т.1.– С. 205-208. (0,1 д.а.) URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/20421>

43. **Puzyrova P.** The strategy of enterprises entering international markets as an element of the post-war reconstruction of Ukraine / **P. Puzyrova**, M. Herasymchuk // Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції «Проблеми інтеграції освіти, науки та бізнесу в умовах глобалізації» : тези

доповідей, м. Київ, 7 жовтня 2022 року. – Київ : КНУТД, 2022. – С. 45-46. (0,1 д.а.). Особистий внесок автора: *визначено напрями виходу підприємства на ринки в умовах військового стану (0,05 д.а.)*. URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/20207>

44. **Puzyrova P.** State support of economic policy and social condition of the population of Ukraine under military state / **P. Puzyrova, V. Valinkevych** // Імперативи економічного зростання в контексті реалізації глобальних цілей сталого розвитку : тези доповідей III Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції, м. Київ, 10 червня 2022 року. – Київ : КНУТД, 2022. Т.2.– С. 115-118. (0,1 д.а.). Особистий внесок автора: *визначено основи підтримки економічної політики в умовах військового стану (0,05 д.а.)*. URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/20499>

45. **Puzyrova P.** The main ways to enhance the development of innovative entrepreneurship in the context of socio-economic transformations / **P. Puzyrova, A. Hrushko** // Імперативи економічного зростання в контексті реалізації глобальних цілей сталого розвитку : тези доповідей III Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції, м. Київ, 10 червня 2022 року. – Київ : КНУТД, 2022. Т.2.– С. 76-79. (0,1 д.а.). URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/20486> Особистий внесок автора: *визначено основні складові інноваційного підприємництва та його підтримки (0,05 д.а.)*.

46. **Puzyrova P.** Reconstruction of Ukraine's economy after the war period / **P. Puzyrova, V. Vuchkova** // Імперативи економічного зростання в контексті реалізації глобальних цілей сталого розвитку : тези доповідей III Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції, м. Київ, 10 червня 2022 року. – Київ : КНУТД, 2022. Т.2.– С. 147-150. (0,1 д.а.). URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/20510> Особистий внесок автора:

визначено основні шляхи відновлення економіки країни у післявоєнний період (0,05 д.а.).

47. Olshanska O. Economic problems and resources for reconstruction of Ukraine's economy / O. Olshanska, **P. Puzyrova**, Z. Shatska // Імперативи економічного зростання в контексті реалізації глобальних цілей сталого розвитку : тези доповідей III Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції, м. Київ, 10 червня 2022 року. – Київ : КНУТД, 2022. Т.1.– С. 182-185. (0,1 д.а.). URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/20412> Особистий внесок автора: *визначено основні ресурси для відбудови економіки країни (0,5 д.а.).*

48. Olshanska O. State support for Ukrainian economic activity during military aggression / O. Olshanska, **P. Puzyrova** // Імперативи економічного зростання в контексті реалізації глобальних цілей сталого розвитку : тези доповідей III Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції, м. Київ, 10 червня 2022 року. – Київ : КНУТД, 2022. Т.1.– С. 172-175. (0,1 д.а.). URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/20409> Особистий внесок автора: *визначено основні елементи підтримки економіки України в період військової агресії (0,5 д.а.).*

49. Olshanska O. Strategy of post-way economic development of Ukraine / O. Olshanska, **P. Puzyrova**, O. Khaliliaeva // Імперативи економічного зростання в контексті реалізації глобальних цілей сталого розвитку : тези доповідей III Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції, м. Київ, 10 червня 2022 року. – Київ : КНУТД, 2022. Т.1.– С. 179-182. (0,1 д.а.). URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/20411> Особистий внесок автора: *визначено шляхи відбудови країни після війни (0,05 д.а.).*

50. **Puzyrova P.** Business management in military conditions as a support element for the country's smart-economy / **P. Puzyrova**, A. Cherniai // Імперативи економічного зростання в контексті реалізації глобальних цілей сталого

розвитку : тези доповідей III Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції, м. Київ, 10 червня 2022 року. – Київ : КНУТД, 2022. Т.2.– С. 141-144. (0,1 д.а.). URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/20508> Особистий внесок автора: *визначено основи смарт-економіки як елементу ведення бізнесу в умовах війни (0,05 д.а.).*

51. **Пузирьова П. В.** Методи оцінки управління розвитком інноваційно-фінансового потенціалу промислових підприємств в умовах цифровізації / П. В. Пузирьова // Modern directions of scientific research development : proceedings of 9th International scientific and practical conference, Chicago, USA, 23-25 February, 2022. – BoScience Publisher, Chicago, USA, 2022. – P. 504-513. (0,4 д.а.). URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/19626>

52. **Пузирьова П. В.** Основні положення розробки і реалізації фінансової стратегії суб'єктів бізнесу в умовах сталого розвитку / П. В. Пузирьова // Modern scientific research: achievements, innovations and development prospects : the 9th International scientific and practical conference, Berlin, Germany, February 20-22, 2022. – MDPC Publishing, Germany, February, 2022. – P. 385-391. (0,3 д.а.). URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/19625>

53. **Puzyrova P.** The theoretical aspects of the enterprise potential management model in the conditions of sustainable development / P. Puzyrova // Science, innovations and education: problems and prospects : proceedings of VII International scientific and practical conference, Tokyo, Japan, February 9-11, 2022. – CPN Publishing Group, Tokyo, Japan, 2022. – P. 726-734. (0,4 д.а.). URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/19480>

54. Халіляєва О. В. Управління потенціалом та його значення в сучасних умовах макроекономічної глобалізації / О. В. Халіляєва, **П. В. Пузирьова** // Сучасні аспекти модернізації науки: стан, проблеми, тенденції розвитку : матеріали XVIII Міжнародної науково-практичної конференції, м. Тарту (Естонія), 7 лютого 2022 року. – Київ ; Тарту : ГО "ВАДНД", 2022. – С. 467-

471. (0,2 д.а.). URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/19432> Особистий внесок автора: *визначено основні складові управління потенціалом в умовах глобалізації (0,1 д.а.).*

55. **Puzyrova P.** The algorithm for constructing a decomposition matrix of innovative risks: the degree of their influence on innovation potential for integrated business structures in dynamic conditions of modern development / P. Puzyrova // Innovations and prospects of world science : proceedings of V International scientific and practical conference, Vancouver, Canada, 29-31 December 2021. – Perfect Publishing, Vancouver, Canada, 2021. – P. 845-852. (0,35 д.а.). URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/19280>

56. **Puzyrova P.** The financial risks of innovative activities of integrated business structures: modern aspects of reduction and neutralization / P. Puzyrova // Modern directions of scientific research development : proceedings of VII International scientific and practical conference, Chicago, USA, 22-24 December 2021. – BoScience Publisher, Chicago, USA, 2021. – P. 715-721. (0,3 д.а.). URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/19175>

57. **Puzyrova P. V.** The strategy of innovative development: concept, essence and significance for business units in conditions of continuous development / P. V. Puzyrova // Innovations and prospects of world science : proceedings of IV International scientific and practical conference, Vancouver, Canada, 1-3 December 2021. – Perfect Publishing, Vancouver, Canada, 2021. – P. 1060-1066. (0,35 д.а.). URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/19059>

58. Olshanska O. The strategic innovative development of integrated business models / O. Olshanska, **P. Puzyrova** // Modern directions of scientific research development : proceedings of VI International scientific and practical conference, Chicago, USA, 24-26 November 2021. – BoScience Publisher, Chicago, USA, 2021. – P. 872-877. (0,3 д.а.). URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/19054>
Особистий внесок автора: *визначено інноваційну стратегію інтегрованих*

бізнес-моделей та запропоновано розробку та впровадження інноваційних стратегій в інтегрований бізнес моделі (0,15 д.а.).

59. Пузирьова П. В. Інтегровані структури бізнесу та інтегральний потенціал / П. В. Пузирьова // *The world of science and innovation : proceedings of X International Scientific and Practical Conference, London, United Kingdom, 5-7 May 2021.* – Cognum Publishing House, London, United Kingdom, 2021. – P. 667-672. (0,21 д.а.). URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/17726>

60. Ткаченко В. В. Шляхи підвищення ефективності управління фінансовим потенціалом підприємств в умовах ринкової економіки / В. В. Ткаченко, І. В. Ткаченко, **П. В. Пузирьова** // *Advancing in research and education : abstracts of XII International scientific and practical conference, La Rochelle, France, December 07-10, 2020.* – International Science Group, La Rochelle, France, 2020. – P. 126-130. (0,28 д.а.). URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/16836> Особистий внесок автора: *визначено ключові фактори успіху ефективного управління фінансовим потенціалом підприємства. (0,15 д.а.).*

61. Пузирьова П. В. Теоретико-методичні аспекти оцінювання інноваційного потенціалу як інтегрованої системи інноваційного розвитку підприємства / П. В. Пузирьова // *Advancing in research and education : abstracts of XII International scientific and practical conference, La Rochelle, France, December 07-10, 2020.* – International Science Group, La Rochelle, France, 2020. – P. 116-122. (0,36 д.а.). URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/16835>

62. Пузирьова П. В. Теоретичні основи формування концепції механізму управління розвитком інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу / П. В. Пузирьова // *Science and education: problems, prospects and innovations : abstracts of III International scientific and practical conference, Kyoto, Japan, 2-4 December, 2020.* – CPN Publishing Group, Kyoto, Japan, 2020. – P. 582-591. (0,42 д.а.). URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/16837>

63. Пузирьова П. В. Теоретичні аспекти інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу в сучасних умовах / П. В. Пузирьова // Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції «Проблеми інтеграції освіти, науки та бізнесу в умовах глобалізації»: тези доповідей, 10 листопада 2020 р. – Київ : КНУТД, 2020. С.165-167. (0,37 д.а.). URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/16917>

64. Tkachenko I. Basic general methods of social work / I. Tkachenko, **P. Puzyrova** // Актуальні питання теорії та практики в галузі права, освіти, соціальних та поведінкових наук - 2020 : матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Чернігів, 23-24 квітня 2020 року. – У 2-х т. – Т. 1. – Чернігів : Академія ДПтС, 2020. – С. 303-306. (0,23 д.а.). URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/15516> Особистий внесок автора: *визначено основні методи соціальної роботи. (0,15 д.а.).*

65. Tkachenko I. Theoretical bases, actual legal issues and risks of legalization of digital currency in the economic system of Ukraine / I. Tkachenko, **P. Puzyrova**, A. Omelianska // Актуальні проблеми інноваційного розвитку кластерного підприємництва в Україні : матеріали IV Всеукр. наук.-практ. конф. (27 березня 2020 р., м. Київ). – Київ : КНУТД, 2020. – С. 210-214. (0,51 д.а.). URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/15500> Особистий внесок автора: *визначено основні методи соціальної роботи. (0,31 д.а.).*

66. Kutsenko I. Modern methods of neutralization of the enterprise's economic risks / I. Kutsenko, **P. Puzyrova** // Актуальні проблеми інноваційного розвитку кластерного підприємництва в Україні : матеріали IV Всеукр. наук.-практ. конф. (27 березня 2020 р., м. Київ). – Київ : КНУТД, 2020. – С. 151-155. (0,87 д.а.). URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/15488> Особистий внесок автора: *визначено основні методи нейтралізації економічного ризику. (0,65 д.а.).*

67. Zamora O. Theoretical aspects of HR-Management in enterprises: methods and management styles / O. Zamora, **P. Puzyrova** // Актуальні проблеми інноваційного розвитку кластерного підприємництва в Україні : матеріали IV Всеукр. наук.-практ. конф. (27 березня 2020 р., м. Київ). – Київ : КНУТД, 2020. – С. 144-150. (0,84 д.а.). URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/15487> Особистий внесок автора: *визначено основні методи управління HR-Management на підприємства. (0,65 д.а.).*

68. Ганенко О. А. Реінжиніринг підприємницької діяльності / О. А. Ганенко; наук. кер. **П. В. Пузирьова** // Освітньо-інноваційна інтерактивна платформа «Підприємницькі ініціативи» : матеріали IV Всеукраїнської наукової Інтернет-конференції (5 грудня 2019 р., м. Київ). – Київ : КНУТД, 2019. – С. 373-379. (0,66 д.а.). URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/15121> Особистий внесок автора: *визначено методику реінжинірингу бізнес-процесів, яка застосовується фахівцями в області менеджменту та інформаційних технологій. (0,5 д.а.).*

69. Рудик Ю. В. Управління інвестиційною діяльністю на підприємстві / Ю. В. Рудик ; наук. кер. **П. В. Пузирьова** // Освітньо-інноваційна інтерактивна платформа «Підприємницькі ініціативи» : матеріали IV Всеукраїнської наукової Інтернет-конференції (5 грудня 2019 р., м. Київ). – Київ : КНУТД, 2019. – С. 313-320. (0,83 д.а.). URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/15113> Особистий внесок автора: *обґрунтовано необхідність управління інвестиційною діяльністю підприємств України як ключовим чинником їх розвитку. (0,65 д.а.).*

70. **Пузирьова П. В.** Концептуальні основи державного регулювання фінансового забезпечення інноваційної діяльності підприємств / П. В. Пузирьова // Економічний розвиток: теорія, методологія, управління : збірник наукових праць та тез наукових доповідей за матеріалами VI Міжнародної науково-практичної конференції, м. Прага, 27-29 листопада 2019

року. – Прага : Nemoros s.r.o., 2019. – С. 217-219. (0,18 д.а.). URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/15671>

71. **Пузирьова П. В.** Теоретичні основи організаційно-економічного механізму управління фінансовим потенціалом підприємств через призму економічних ризиків / П. В. Пузирьова // Problèmes et perspectives d'introduction de la recherche scientifique innovante : collection de papiers scientifiques «ΛΟΓΟΣ» avec des matériaux de la conférence scientifique et pratique internationale, 29 novembre 2019, Bruxelles, Belgique. – Vol. 2. – Bruxelles : Plateforme scientifique européenne, 2019. – P. 8-10. (0,19 д.а.). URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/15670>

72. **Пузирьова П. В.** Ключові аспекти управління та оптимізації фінансових ризиків підприємств України / П. В. Пузирьова // Динаміка розвитку сучасної науки : матеріали учасників міжнародної мультидисциплінарної наукової конференції, м. Чернігів, 15 листопада 2019 року. – Т. 1. – Чернігів : МЦНД, 2019. – С. 52-54. (0,13 д.а.). URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/15669>

73. **Пузирьова П. В.** Кластерне підприємництво: формування кластерів підприємств як запорука їх ефективного розвитку / П. В. Пузирьова // Проблеми та перспективи розвитку підприємництва : матеріали XIII Міжнародної науково-практичної конференції, м. Харків, 6 грудня 2019 року. – Харків : ХНАДУ, 2019. – С. 28-30. (0,13 д.а.). URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/15668>

74. **Пузирьова П. В.** Фінансово-економічна безпека, як фактор забезпечення розвитку підприємств / П. В. Пузирьова // Сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку економіки, обліку, фінансів і права : збірник тез доповідей Міжнародної науково-практичної конференції, м. Полтава, 12 липня 2019 року. – У 2 ч. – Ч. 2. – Полтава : ЦФЕНД, 2019. – С. 61-62. (0,16 д.а.). URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/15656>

75. Сінілкіна А. В. Виклики, тренди та перспективи розвитку кластерного підприємництва в Україні / А. В. Сінілкіна ; наук. кер. **П. В. Пузирьова** // Сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку економіки, обліку, фінансів і права : збірник тез доповідей Міжнародної науково-практичної конференції, м. Полтава, 12 липня 2019 року. – У 2 ч. – Ч. 1. – Полтава : ЦФЕНД, 2019. – С. 65-67. (0,21 д.а.). URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/15657> Особистий внесок автора: *обґрунтовано перспективи розвитку кластерного підприємництва. (0,15 д.а.).*

76. Гаркуша Д. Р. Місце і роль малого підприємництва в економіці країни / Д. Р. Гаркуша ; наук. кер. **П. В. Пузирьова** // Сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку економіки, обліку, фінансів і права : збірник тез доповідей Міжнародної науково-практичної конференції, м. Полтава, 12 липня 2019 року. – У 2 ч. – Ч. 2. – Полтава : ЦФЕНД, 2019. – С. 69-70. (0,19 д.а.). URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/15660> Особистий внесок автора: *обґрунтовано перспективи розвитку малих підприємств. (0,12 д.а.).*

77. **Пузирьова П. В.** Сучасні аспекти менеджменту віртуальних підприємств / П. В. Пузирьова // Стратегічні пріоритети розвитку економіки, фінансів, обліку та права в Україні та світі : збірник тез доповідей міжнародної науково-практичної конференції, м. Полтава, 3 жовтня 2019 року. – У 6 ч. – Ч. 2. – Полтава : ЦФЕНД, 2019. – С. 33-34. (0,19 д.а.). URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/15513>

78. **Пузирьова П. В.** Особливості концепції формування кластерного підходу сучасного підприємництва в Україні / П. В. Пузирьова // Наукові теорії сьогодення та перспективи розвитку наукової думки : матеріали міжнародної наукової конференції, м. Київ, 11 жовтня 2019 року. – Т. 1. – Київ : МЦНД, 2019. – С. 41-45. (0,27 д.а.). URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/15649>

79. Горбань О. Г. Теоретичні основи формування сучасної моделі менеджменту / О. Г. Горбань ; наук. кер. **П. В. Пузирьова** // Сучасні підходи до креативного управління економічними процесами : матеріали X Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 85-річчю Національного авіаційного університету, м. Київ, 22 квітня 2019 року. – Т. 2. – Київ : НАУ, 2019. – С. 8-9. (0,1 д.а.). URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/15666> Особистий внесок автора: *обґрунтовано перспективні напрями формування сучасної моделі менеджменту. (0,05 д.а.).*

80. Дзигаленко С. В. Роль фінансових ресурсів та шляхи ефективного їх управління / С. В. Дзигаленко, **П. В. Пузирьова** // Сучасні підходи до креативного управління економічними процесами : матеріали X Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 85-річчю Національного авіаційного університету, м. Київ, 22 квітня 2019 року. – Т. 2. – Київ : НАУ, 2019. – С. 9-10. (0,11 д.а.). URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/15667> Особистий внесок автора: *визначено основні шляхи ефективного управління фінансовими ресурсами. (0,08 д.а.).*

81. **Пузирьова П. В.** Теоретичні підходи до концепції управління розвитком підприємств / П. В. Пузирьова // Актуальні питання розвитку науки та освіти : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, м. Львів, 19-20 жовтня 2019 року. – Ч. 1. – Львів : Львівський науковий форум, 2019. – С. 25-26. (0,09 д.а.). URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/15650>

82. **Пузирьова П. В.** Сучасні аспекти управління ризиками в інноваційній діяльності підприємства / П. В. Пузирьова // Сучасні проблеми менеджменту : матеріали XV Міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 25 жовтня 2019 року. – Київ : НАУ, 2019. – С. 127-128. (0,14 д.а.). URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/15651>

83. **Пузирьова П. В.** Сучасний менеджмент в підприємницькому кластері / П. В. Пузирьова // Розвиток банківських систем світу в умовах глобалізації фінансових ринків : матеріали XIII Міжнародної науково-практичної конференції, м. Черкаси, 25 жовтня 2019 року. – Черкаси : ЧННІ ДВНЗ "Університет банківської справи", 2019. – С. 183-186. (0,21 д.а.). URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/15663>

84. **Пузирьова П. В.** Теоретичні основи забезпечення фінансової складової підприємницьких кластерів / П. В. Пузирьова // Економіка, облік, фінанси та право: аналіз тенденцій та перспектив розвитку : збірник тез доповідей Міжнародної науково-практичної конференції, м. Полтава, 24 жовтня 2019 року. – У 7 ч. – Ч. 3. – Полтава : ЦФЕНД, 2019. – С. 36-38. (0,19 д.а.). URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/15652>

85. Крамар М. С. Застосування маркетингового інструментарію впровадження інновацій у підприємницьку діяльність / М. С. Крамар ; наук. кер. **П. В. Пузирьова** // Економіка, облік, фінанси та право: аналіз тенденцій та перспектив розвитку : збірник тез доповідей Міжнародної науково-практичної конференції, м. Полтава, 24 жовтня 2019 року. – У 7 ч. – Ч. 3. – Полтава : ЦФЕНД, 2019. – С. 58-59. (0,16 д.а.). URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/15653> Особистий внесок автора: *визначено основні тенденції застосування інновацій в маркетингу та підприємницькій діяльності. (0,11 д.а.).*

86. **Пузирьова П. В.** Основи управління фінансово-економічною безпекою підприємств в сучасних умовах / П. В. Пузирьова // Світ економічної науки : збірник тез доповідей за матеріалами міжнародної науково-практичної інтернет-конференції економічного спрямування, м. Тернопіль, 30 жовтня 2019 року. – Вип. 17. – Тернопіль : ФО-П Шпак В. Б., 2019. – С. 31-33. (0,13 д.а.). URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/15655>

87. Пузирьова П. В. Фінансова безпека підприємства, як фактор зміцнення його майбутнього розвитку / П. В. Пузирьова // Проблеми та перспективи розвитку регіональної ринкової економіки : матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції аспірантів, молодих учених та науковців, м. Кременчук, 12-14 травня 2011 року. – Т. 4. – Кременчук : КІ ДУЕП ім. Альфреда Нобеля, 2011. – С. 5-7. *(0,14 д.а.)*. URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/17837>

ЗМІСТ

ВСТУП.....	41
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ІНТЕГРОВаниХ СТРУКТУР БІЗНЕСУ	57
1.1. Сутність поняття «інноваційний потенціал інтегрованиХ структур бізнесу» та наукові підходи до його визначення.....	57
1.2. Основні чинники формування і розвитку інноваційного потенціалу інтегрованиХ структур бізнесу.....	88
1.3. Інституційне забезпечення процесу розвитку інноваційного потенціалу інтегрованиХ структур бізнесу	106
Висновки до розділу 1.....	120
РОЗДІЛ 2. МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ІНТЕГРОВаниХ СТРУКТУР БІЗНЕСУ.....	124
2.1. Наукові підходи до аналізу процесів формування та розвитку інноваційного потенціалу інтегрованиХ структур бізнесу.....	124
2.2. Методика оцінювання рівня розвитку інноваційного потенціалу інтегрованиХ структур бізнесу.....	146
2.3. Стратегічна орієнтація інноваційного розвитку інтегрованиХ структур бізнесу.....	160
Висновки до розділу 2.....	181
РОЗДІЛ 3. СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВ ЛЕГКОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ.....	185
3.1. Характеристика сучасного стану легкої промисловості України.....	185
3.2. Умови інноваційної діяльності підприємств легкої промисловості.....	204

3.3. Оцінювання рівня інноваційного потенціалу підприємств легкої промисловості	233
Висновки до розділу 3.....	256
РОЗДІЛ 4. КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ІНТЕГРОВАНИХ СТРУКТУР БІЗНЕСУ.....	259
4.1. Концептуальні засади формування та розвитку інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу	259
4.2. Організаційно-економічний механізм формування та розвитку інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу.....	282
4.3. Дослідження впливу чинників ризику на формування та розвиток інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу.....	312
Висновки до розділу 4.....	332
РОЗДІЛ 5. РОЗВИТОК ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ІНТЕГРОВАНИХ СТРУКТУР БІЗНЕСУ.....	335
5.1. Імперативи формування і розвитку інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу через прогноз та моделювання.....	335
5.2. Імплементация методів реалізації інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу	352
5.3. Прогнозування рівня розвитку інноваційного потенціалу в умовах функціонування інтегрованих структур бізнесу	385
Висновки до розділу 5.....	404
ВИСНОВКИ.....	408
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	414
ДОДАТКИ.....	472

ВСТУП

Актуальність теми. В сучасних динамічних умовах соціально-економічного розвитку країни, яка опинилася перед множиною політичних, економічних та соціальних викликів і загроз, зростає роль інтегрованих структур бізнесу (ІСБ). За таких умов, для збереження та нарощування інноваційного потенціалу ІСБ особливу увагу повинні приділяти активізації інноваційної діяльності як головному чиннику сталого розвитку та забезпечення конкурентоспроможності на внутрішньому і міжнародному ринках. Стрімкі глобалізаційні перетворення, які прискорилися на тлі інформатизації та цифровізації усіх сфер економіки і суспільства, позначилися на темпах розвитку різних галузей економіки та спрямували підприємства до вибору інноваційного шляху розвитку. Це проявилось у всебічній активізації інноваційної діяльності, яка пов'язана з розробкою, впровадженням і використанням нововведень, через перебудову організаційно-економічного механізму управління формуванням і розвитком інноваційного потенціалу підприємств легкої промисловості. Інноваційно-активними та конкурентоздатними стають лише ті підприємства, які можуть генерувати та примножувати свої інновації, що розглядаються як важливе джерело конкурентних переваг, потенціалу їх сталого розвитку. Потреби забезпечення сталого розвитку на засадах реалізації інновацій визначають необхідність впровадження в ІСБ концептуальних засад управління процесами формування та розвитку інноваційного потенціалу, що дозволить цілеспрямовано впроваджувати інновації, здійснювати інтегральне оцінювання інноваційного потенціалу, визначати межі його реалізації та оцінювати фактичну достатність величини інноваційного потенціалу ІСБ для інтенсифікації його розвитку.

Зважаючи на сучасні реалії інноваційної діяльності інтегрованих структур бізнесу, особливо в легкій промисловості, необхідність відповідати на нові виклики постійно спонукає стейкхолдерів до запровадження нових та поліпшення існуючих інноваційних процесів, введення в дію нових прогресивних, ресурсозберігаючих технологій, підтримання належної кваліфікації працівників та зменшення їх плинності, що в підсумку позначиться на збільшенні власного інноваційного потенціалу.

Теоретичні та прикладні засади розвитку інноваційного потенціалу розглядалися у працях таких учених-економістів: М. В. Адаменка, О. В. Ареф'євої, Ю. М. Бажала, М. Г. Белопольського, Л. М. Бойка, А. Б. Бойчука, А. І. Бутенка, М. П. Войнаренка, В. Л. Вороніної, Л. М. Гаєвської, Л. М. Ганушак-Єфіменко, В. М. Гейця, І. М. Грищенко, І. А. Гнатенко, В. В. Гурочкіної, Ю. І. Данько, Л. Г. Дончака, О. Б. Жихора, Л. В. Забуранної, В. І. Захарченка, М. В. Зось-Кіора, О. С. Іванілова, С. М. Ілляшенка, М. В. Йохна, А. О. Касич, Д. В. Кабаченка, О. В. Комчатних, О. М. Кравченка, М. В. Краснокутської, С. В. Легомінової, О. М. Ложачевської, Н. В. Лохмана, В. Г. М'ячина, І. А. Маркіної, О. В. Ольшанської, І. В. Охріменка, Й. М. Петровича, С. Т. Пілецької, С. М. Порева, Н. Г. Сікетіної, Н. В. Толстої, С. В. Чоботара, О. Ю. Шиловой, С. М. Шкарлета та ін.

Значний доробок у питання інтегрованих структур бізнесу належить таким авторам як: О. І. Амоша, Л. М. Ганушак-Єфіменко, В. Л. Дикань, Ю. О. Дружиніна, С. В. Захаров, М. О. Кизим, Л. Л. Калініченко, А. О. Касич, І. В. Коберник, І. А. Косата, О. А. Круглова, О. І. Лабурцева, О. М. Малихіна, І. М. Мягих, А. А. Пилипенко, В. В. Прохорова, О. В. Станіславик, Ю. В. Усенко, М. В. Черкашина, О. С. Шаріпова, М. С. Шкода та ін.

Проблеми розвитку легкої промисловості України залишаються у фокусі наукових досліджень таких вчених та економістів: І. М. Грищенко,

А. Г. Данилкович, В. А. Ізовіт, Л. В. Дейнеко, М. П. Денисенко, Т. Л. Замороко, Т. Л. Зубко, В. П. Ільчук, А. В. Курганський, В. Г. Маргасова, Т. І. Марченко, І. О. Максименко, В. М. Мілашенко, О. Б. Моргулець, О. В. Ольшанська, О. І. Піжук, І. І. Поліщук, Ю. І. Прима, І. О. Тарасенко, К. І. Тарасова, В. І. Федорак, О. В. Царенко та ін.

Серед зарубіжних вчених питанням інноваційного потенціалу присвячено праці: А. Афуа, Г. Гамела, М. Джонсона, П. Дрюкера, У. Кіма, Р. Каса, Б. Твісса, К. Облоя, М. Портера, Б. Санто, Д. Дж. Тиса, С. Фримена, Е. Харрінгтона, С. А. Хеймана, Й. Шумпетера та ін.

Оскільки інноваційний потенціал інтегрованих структур бізнесу формується в межах інноваційних процесів на макро-, мезо- та мікро рівнях, попри тривалий науковий дискурс, чимало аспектів інноваційної діяльності дотепер залишаються невизначеними та викликають неоднозначність інтерпретацій, а роль провідного виробничого чинника все більше відіграють активи інтелектуального характеру. Спричинена цими тенденціями поява сукупності нових теорій і концепцій, кардинальна зміна умов ведення бізнесу в результаті глобальної конкуренції, стрімкого розвитку технологій та виникнення нових управлінських моделей підтримують високий рівень інтересу і до інноваційних процесів як базових у сучасному соціально-економічному розвитку. Вагомість зазначених вище питань, недостатнє теоретико-методологічне і методичне обґрунтування напрямів їх розв'язання визначили вибір теми, мету, об'єкт та предмет дослідження, постановку відповідних завдань.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційну роботу виконано згідно з планом науково-дослідних робіт Київського національного університету технологій та дизайну за темами: «Управління інноваційним розвитком підприємництва на засадах кластеризації» – номер державної реєстрації 0120U103264, де автором

досліджено основні методи та підходи до процесу оцінювання інноваційного потенціалу промислових підприємств; «Розвиток інтегрованих структур бізнесу на засадах брендингу» – номер державної реєстрації 0120U103267, де автором обґрунтовано основні чинники впливу на процес формування та розвитку інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є розроблення теоретико-методологічних та науково-практичних засад формування та розвитку інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу.

Для досягнення цієї мети були поставлені та вирішувалися **такі завдання:**

- дослідити сутність та розкрити економічний зміст поняття «інноваційний потенціал інтегрованих структур бізнесу»;
- визначити основні чинники формування і розвитку інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу;
- проаналізувати інституційне забезпечення розвитку інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу;
- дослідити наукові підходи щодо аналізу процесів формування та розвитку інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу;
- обґрунтувати методику оцінювання рівня розвитку інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу;
- визначити стратегічну орієнтацію інноваційного розвитку інтегрованих структур бізнесу;
- здійснити характеристику стану та тенденцій розвитку підприємств легкої промисловості в Україні;
- дослідити умови здійснення інноваційної діяльності підприємств легкої промисловості;

- оцінити сучасний стан інноваційного потенціалу підприємств легкої промисловості;
- запропонувати концептуальні засади формування та розвитку інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу;
- вдосконалити організаційно-економічний механізм формування та розвитку інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу;
- дослідити вплив чинників ризику на формування та розвиток інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу;
- визначити імперативи формування і розвитку інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу на засадах прогнозування та моделювання;
- імплементувати методи реалізації інноваційного потенціалу в практичну діяльність інтегрованих структур бізнесу;
- розробити прогноз інноваційного розвитку підприємств легкої промисловості в умовах функціонування інтегрованих структур бізнесу.

Об’єктом дослідження є процеси формування та розвитку інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу.

Предметом дослідження є теоретико-методологічні, методичні та практичні засади формування та розвитку інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу.

Методи дослідження. У дисертаційному дослідженні використано загальнонаукові та спеціальні методи дослідження економічних явищ, фундаментальні положення загальноекономічних теорій, теорій менеджменту, інновацій. Для вирішення поставлених завдань використано такі методи: *гносеологічного аналізу* – для вивчення генези понять «потенціал», «інновації» та «інтегровані структури бізнесу»; теоретичного узагальнення, аналізу, синтезу, *індукції та дедукції* – для виявлення загальних закономірностей розвитку, передумов та суперечностей у формуванні та розвитку інноваційного

потенціалу інтегрованих структур бізнесу; *структурно-логічного аналізу* – для дослідження динаміки та структури показників інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу; *екстраполяції* – для визначення тенденцій розвитку інтегрованих структур бізнесу; *групування й класифікації* – для систематизації чинників, що впливають на формування та розвиток інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу; *множинного-регресійного аналізу* – для здійснення кількісного оцінювання взаємозв'язку чинників інноваційного розвитку та реалізації інноваційного потенціалу; *статистичної обробки інформації* – для кількісного оцінювання інноваційно активних промислових підприємств, впровадження інновацій для підприємств вперше; *порівняння та експертної оцінки* – для визначення коефіцієнтів, вагомості та складників виміру рівня інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу; факторного аналізу – для виявлення найбільш значущих індикаторів, що впливають на рівень використання інноваційного потенціалу; *кластерного аналізу K-середніх* – для обґрунтованого поділу підприємств на групи за рівнями інтегрованої бізнес-результативності/використання інновацій; *таксономії* – для визначення граничної величини рівнів розвитку інноваційного потенціалу в результаті інтеграції окремих бізнес-об'єктів для кожного з кластерів в одну структуру; *дискримінантного аналізу* – для розпізнання об'єктів щодо прийняття рішення про те, які бізнес-об'єкти слід інтегрувати в бізнес-структуру; *таблично-графічний* – для наочного зображення проведених аналітичних розрахунків та положень дисертації.

Сукупність досліджених та використаних даних, їх оцінювання та аналізування, комплексне узагальнення й відповідна систематизація за допомогою використання загальних та спеціальних методів, об'єднаних спільною теоретичною базою, методологією та алгоритмом дослідження, дозволили забезпечити наукову достовірність, адекватну інтерпретацію

результатів роботи, обґрунтованість й аргументованість практичних висновків і рекомендацій.

Інформаційну базу дослідження становлять нормативно-правові акти, статистичні та аналітичні матеріали Державної служби статистики України, наукова періодика, монографії, результати наукових досліджень вітчизняних та зарубіжних вчених, фінансова звітність інтегрованих структур бізнесу, що входять до Асоціації «Укрлегпром», матеріали світових провідних інформаційно-рейтингових агенцій, офіційні матеріали міжнародних організацій, довідкова та періодична література, спеціальні наукові та інші джерела.

Наукова новизна одержаних результатів. Результати наукового дослідження сприяють розв'язанню важливої наукової проблеми обґрунтування теоретико-методологічних та практичних засад формування та розвитку інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу.

Найбільш суттєвими результатами, які розкривають наукову новизну дисертації, є:

уперше:

– розроблено концептуальні засади управління процесами формування та розвитку інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу, що полягають у поєднанні двох ключових складників інноваційного потенціалу (фінансово-ринкового та інноваційно-інтелектуального) за визначеними граничними рівнями їх розвитку; це дозволило цілеспрямовано впроваджувати інновації, здійснювати інтегральне оцінювання інноваційного потенціалу, визначати межі його реалізації та оцінювати фактичну достатність величини інноваційного потенціалу ІСБ для інтенсифікації його розвитку;

– обґрунтовано методологічні основи, функції та організаційні форми реалізації комплексу превентивних заходів щодо запобігання фінансово-інноваційним ризикам функціонування ІСБ на основі дослідження чинників

фінансово-інноваційного ризику й невизначеності як провідних за впливом на процеси формування та розвитку інноваційного потенціалу ІСБ, виявлення дестимуляторів розвитку і, відповідно, проведення їх декомпозиції з ранжуванням ІСБ у сфері продукції, технологій та витрат; це дозволило створити алгоритм побудови укрупненої класифікаційної матриці інноваційних ризиків ІСБ за ознаками «Драйвер (стимулятор) / дестимулятор», провести ідентифікацію чинників ризику ІСБ за рівнем їх впливу на інноваційний потенціал ІСБ;

– запропоновано матрицю/карту позиціонування окремих ІСБ в залежності від величини інтегрального таксономічного показника рівня розвитку інноваційного потенціалу, що дозволило здійснити моніторинг динаміки зміни величини інноваційного потенціалу у виявлених кластерах, запропонувати методи управління інноваційним потенціалом, виявити вектор зміни (поліпшення/погіршення) ситуації, здійснити оперативну адаптацію методів управління і відповідних механізмів впливу на інноваційний потенціал;

удосконалено:

– методика оцінювання інноваційного потенціалу ІСБ, яка, на відміну від наявних, визначається за фінансово-ринковою та інноваційно-інтелектуальною консолідованими групами з подальшим розподілом та ранжуванням досліджуваних бізнес-одиниць за наявними складниками інноваційного потенціалу; це дозволило визначити граничні рівні достатності цих складників для нарощування інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу;

– стратегічний інструментарій дослідження та управління інноваційним розвитком інтегрованих бізнес-моделей, який, на відміну від існуючих, базується на побудові структурної схеми стратегічного набору, що

задає вектор розвитку інноваційної діяльності ІСБ та сприяє своєчасному реагуванню на події й можливі зміни зовнішнього середовища;

– методологічні положення та підхід до моделювання інноваційного потенціалу ІСБ, який, на відміну від наявних, включає розширений набір ключових компонентів інноваційної діяльності (інтелектуально-технологічна, виробничо-фінансова, маркетингово-інформаційна, міжнародна), що дозволяє спрогнозувати альтернативні варіанти формування та розвитку інноваційного потенціалу ІСБ;

– науковий підхід до ідентифікації чинників ризику (фінансових та інноваційних), який, на відміну від існуючих, ґрунтується на співставленні ефективності інноваційної діяльності та певної категорії ризику, що забезпечить можливість здійснення постійного моніторингу, сприятиме розвитку власного інноваційного потенціалу та впровадженню новітніх, прогресивних систем управління в ІСБ;

– алгоритм оцінювання рівня реалізації наявного інноваційного потенціалу ІСБ, який відрізняється використанням ключових показників оцінювання із зазначенням окремих параметрів зворотного зв'язку за діапазонами функцій бажаності для інтегрованих структур бізнесу; це дозволило запропонувати подальше вдосконалення інноваційної діяльності ІСБ на основі прогнозування розвитку їх інноваційного потенціалу;

– організаційно-економічний механізм формування та розвитку інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу, який на відміну від наявних, базується на комплексному поєднанні методологічного, методичного та організаційного інструментарію; застосування на практиці пропонованого механізму дозволило сформулювати конкретні стратегічні цілі, розробити та впровадити інноваційну стратегію розвитку, виявити конкурентоспроможні ІСБ за рівнем їх інноваційного потенціалу, створювати та підтримувати економічно вигідні відносини зі стейкхолдерами, запроваджувати інноваційні

стратегічні рішення щодо подальшої реструктуризації підприємств на інноваційних засадах та залучення коштів стейкхолдерів.

набули подальшого розвитку:

– категоріальний апарат у сфері формування та розвитку інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу, який відрізняється в частині переосмислення базових понять «інновації», «потенціал», «інтегровані структури бізнесу», що дозволило синергічно поєднати їх у авторському визначенні інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу;

– поняття інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу як певної сукупності потенціалів, пов'язаних своїм формуванням та синергійним розвитком через призму створення та забезпечення ефективного процесу функціонування бізнес-одиниць в поточному та стратегічному періодах, що у свою чергу, вимагають залучення як фінансових, кадрових, технологічних, управлінських, так і інноваційних ресурсів, які використовуються для максимізації синергії реалізації інноваційного потенціалу, що допоможе створити інші інноваційні продукти;

– класифікація чинників, що на відміну від існуючих, визначають поле управління формуванням та розвитком інноваційного потенціалу в частині введення додаткових класифікаційних ознак (зовнішнього впливу – ділове середовище ІСБ, яке має прямий або опосередкований вплив та визначає напрями й обмеження інноваційного розвитку; внутрішнього впливу – здійснення інноваційної діяльності ІСБ, що залежать від його цілей і стратегії, обсягу та якості доступних ресурсів, інноваційного потенціалу, ефективності системи управління); це дозволяє отримати конкурентну перевагу бізнес-одиницям в частині нівелювання впливу дестимулюючих чинників;

– напрями державного стимулювання інноваційного розвитку інтегрованих структур бізнесу, що, на відміну від наявних, полягають у впровадженні та реалізації ефективної стимулюючої інноваційної політики

держави, яка спрямована на загальне економічне зростання інноваційної активності ІСБ, створення сприятливого інвестиційного клімату щодо реалізації інноваційних проектів, а також запровадження на державному рівні спеціальних стимулів для реалізації інноваційної діяльності;

– наукові методи та методичні підходи до інтегрального оцінювання процесів формування та розвитку інноваційного потенціалу ІСБ, де визначено основні критерії методологічного процесу та систему базових показників проведення інтегрального оцінювання інноваційного потенціалу; це надало можливість виявити та використати основні моделі для ефективного формування і розвитку ІСБ;

– методичний інструментарій щодо виявлення достатності ключових складників інноваційного потенціалу ІСБ, що надало змогу провести позиціонування досліджуваних ІСБ на площині фінансово-ринкового та інноваційно-інтелектуального вектору і визначити гранично допустимі рівні достатності інноваційного потенціалу для ефективного функціонування ІСБ.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що обґрунтовані в дисертації методологічні підходи, отримані теоретичні висновки і практичні рекомендації доведено до рівня конкретних пропозицій щодо їх використання у діяльності інтегрованих структур бізнесу для ефективного формування та розвитку їх інноваційного потенціалу.

Представлені в дисертаційному дослідженні наукові й теоретичні положення, методичні розробки та практичні рекомендації, висновки і пропозиції знайшли своє відображення у розробці та впровадженні інноваційної стратегії розвитку та підтримці економічно вигідних відносин із стейкхолдерами інноваційного прогресу Державною науковою установою «Інститут модернізації змісту освіти» при Міністерстві освіти та науки України (довідка від 28.12.2020 р. № 22.1/10-2649).

Практичне застосування одержаних результатів дисертаційного дослідження підтверджено довідками про їх впровадження в діяльність: ТОВ Будинок Моди «РІТО» (довідка №5 від 14.12.20 р.), ПрАТ «СОФІЯ» (довідка №110 від 09.11.20 р.), ТОВ «РІТО» (довідка №9 від 11.11.20 р.), ПрАТ «ДатаГруп» (довідка №4212 від 09.12.20 р.), ТОВ «АК-Мател» (довідка №87/1 від 18.12.20р.), які за допомогою показників, критеріїв та методики оцінювання інноваційного потенціалу визначили рівень свого інноваційного потенціалу та запровадили коригуючі дії у векторі його зміцнення; за допомогою основних кроків щодо формування та розвитку власного інноваційного потенціалу через використання стратегічного інноваційного набору отримали можливість розкрити та сконцентрувати свої здібності, спрямувати інноваційні ресурси для зайняття вигідних стратегічних позицій на ринку. Окремі наукові положення та результати дисертаційної роботи щодо: прогнозування інноваційного потенціалу промислових підприємств використано промисловим підприємством ТОВ «Мінераліс Інвест» (довідка №18 від 19.11.20 р.); забезпечення ефективного функціонування через впровадження комплексного оцінювання інноваційного потенціалу та підвищення ефективності використання наявних та невиявлених ресурсів використано промисловим підприємством ТОВ «Торговий дім «Мінераліс» (довідка №39 від 04.12.20р.); запропонований інноваційний розвиток підприємства, який є ключовим каталізатором діяльності в умовах конкуренції, де інноваційний потенціал демонструє сприйнятливність підприємства до змін та нововведень використано промисловим підприємством ТОВ «Мінераліс Україна» (довідка №44 від 15.11.20 р.).

Також, результати наукового дослідження впроваджені у навчальний процес КНУТД у викладанні дисциплін «Інноваційне підприємництво», «Економіка та організація інноваційної діяльності», «Економічна ефективність діяльності підприємства», «Економічна безпека та ризики підприємства» а

саме: уточнено понятійно-категоріальний апарат «інновацій», «потенціалу», «інтегрованих структур бізнесу» та «інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу»; визначено основні чинники впливу на процес формування інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу; запропоновано методологічні основи використання чинників фінансово-інноваційного ризику й невизначеності; запропоновано організаційно-економічний механізм формування та розвитку інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу, застосування на практиці якого надасть можливість сформувати конкретні стратегічні цілі, розробити та впровадити інноваційну стратегію розвитку, створити та підтримувати економічно вигідні відносини зі стейкхолдерами інноваційного процесу, запроваджувати інноваційні стратегічні рішення щодо подальшої інноваційної реструктуризації підприємств та залучення коштів стейкхолдерів. Результати наукового дослідження використані при написанні монографії «Теоретико-методологічні основи формування та розвитку інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу», яка розрахована на науковців, викладачів, аспірантів, здобувачів економічних спеціальностей, фахівців різних галузей при практичному застосуванні засад управління, формування та розвитку інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу (довідка №06-43/778 від 12.05.21 р.; довідка №05-05/785 від 13.05.21 р.).

Особистий внесок здобувача. Основні теоретико-методологічні та практичні положення, висновки і рекомендації дисертаційного дослідження розроблено автором особисто і викладено в наукових працях. Із наукових праць, опублікованих у співавторстві, використано лише ті ідеї та положення, які є результатом власної роботи здобувача. Особистий внесок у працях, опублікованих у співавторстві, зазначено в списку публікацій.

Апробація результатів дослідження. Основні теоретичні положення та практичні результати дисертаційної роботи були представлені для обговорення

на міжнародних, всеукраїнських і закордонних науково-практичних конференціях і симпозиумах, зокрема: III Міжнародній науково-практичній Інтернет-конференції «Імперативи економічного зростання в контексті реалізації глобальних цілей сталого розвитку» (Київ, 2022); The 9th International scientific and practical conference «Modern directions of scientific research development» (Chicago, USA, 2022); The 9th International scientific and practical conference «Modern scientific research: achievements, innovations and development prospects» (Berlin, Germany, 2022); VII International scientific and practical conference «Science, innovations and education: problems and prospects» (Tokyo, Japan, 2022); XVIII Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасні аспекти модернізації науки: стан, проблеми, тенденції розвитку» (м. Тарту, Естонія, 2022); V International scientific and practical conference «Innovations and prospects of world science» (Vancouver, Canada, 2021); VII International scientific and practical conference «Modern directions of scientific research development» (Chicago, USA, 2021); IV International scientific and practical conference «Innovations and prospects of world science» (Vancouver, Canada, 2021); VI International scientific and practical conference «Modern directions of scientific research development» (Chicago, USA, 2021); X International Scientific and Practical Conference «The world of science and innovation» (London, United Kingdom, 2021); XII International scientific and practical conference «Advancing in research and education» (France, 2020); III International scientific and practical conference «Science and education: problems, prospects and innovations» (Japan, 2020); II Міжнародній науково-практичній конференції «Проблеми інтеграції освіти, науки та бізнесу в умовах глобалізації» (Київ, 2020); VI Międzynarodowa Interdyscyplinarna Konferencja Naukowa «Rozwój Społeczny Wobec Wartości Etyka – Technika – Społeczeństwo» (Wiśle, 2020); Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні питання теорії та практики в галузі права, освіти, соціальних та поведінкових

наук» (Чернігів, 2020); IV Всеукраїнській науково-практичній конференції «Актуальні проблеми інноваційного розвитку кластерного підприємництва в Україні» (Київ, 2020); IV Всеукраїнській науковій Інтернет-конференції «Освітньо-інноваційна інтерактивна платформа «Підприємницькі ініціативи» (Київ, 2019); VI Міжнародній науково-практичній конференції «Економічний розвиток: теорія, методологія, управління» (Прага, 2019); Collection de papiers scientifiques «ΛΟΓΟΣ» avec des matériaux de la conférence scientifique et pratique internationale «Problèmes et perspectives d'introduction de la recherche scientifique innovante» (Bruxelles, 2019); Міжнародній мультидисциплінарній науковій конференції «Динаміка розвитку сучасної науки» (Чернігів, 2019); XIII Міжнародній науково-практичній конференції «Проблеми та перспективи розвитку підприємництва» (Харків, 2019); Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції економічного спрямування «Світ економічної науки» (Тернопіль, 2019); Міжнародній науково-практичній конференції «Економіка, облік, фінанси та право: аналіз тенденцій та перспектив розвитку» (Полтава, 2019); XIII Міжнародній науково-практичній конференції «Розвиток банківських систем світу в умовах глобалізації фінансових ринків» (Черкаси, 2019); Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні питання розвитку науки та освіти» (Львів, 2019); Міжнародній науковій конференції «Наукові теорії сьогодення та перспективи розвитку наукової думки» (Київ, 2019); Міжнародній науково-практичній конференції «Стратегічні пріоритети розвитку економіки, фінансів, обліку та права в Україні та світі» (Полтава, 2019); Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку економіки, обліку, фінансів і права» (Полтава, 2019); VI Міжнародній науково-практичній конференції аспірантів, молодих учених та науковців «Проблеми та перспективи розвитку регіональної ринкової економіки» (Кременчук, 2011).

Публікації. Основні результати дисертаційної роботи опубліковано в 87 наукових працях (у т. ч. 43 одноосібно), серед них: 1 одноосібна монографія, 3 колективні (у тому числі 2 у зарубіжних монографіях); 30 статей у наукових фахових виданнях України та інших держав; 7 статей у наукових фахових виданнях, які входять до міжнародних наукометричних баз даних Scopus та Web of Science; 46 праць апробаційного характеру. Загальний обсяг публікацій 73,0 друк. арк., особисто належать автору – 63,56 друк. арк.

Структура і обсяг дисертації. Дисертаційна робота складається зі вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Основний зміст дисертації викладено на 471 сторінці друкованого тексту та містить 57 таблиць, 142 рисунки, 429 найменувань списку використаних джерел, а також 35 додатків розміщених на 63-ох сторінках.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ІНТЕГРОВаниХ СТРУКТУР БІЗНЕСУ

1.1. Сутність поняття «інноваційний потенціал інтегрованих структур бізнесу» та наукові підходи до його визначення

У сучасному динамічному середовищі ринкової економіки ефективне функціонування, розвиток та управління підприємствами визначаються поточним станом та перспективами подальшого існування й примноження інновацій та інноваційного потенціалу суб'єктів господарювання. У мінливих умовах сьогодення інновації є базисом та ключовим драйвером пріоритетного розвитку суспільного виробництва. Саме тому процес розроблення і впровадження інновацій об'єднує управління, науку, економіку і бізнес, техніку і технології. Проте у світовій економічній літературі досі немає однозначного термінологічного визначення інновацій, хоча поняття «інновація» з'явилося ще у ХІХ столітті.

Безперечно першість у використанні терміну «інновації» належить австрійському економісту, представнику класичної школи Йозефу Шумпетеру (1883 – 1950 рр.), який був визначальною постаттю серед фундаторів інноваційних теорій тодішнього економічного розвитку. До його здобутків можна віднести те, що він сформулював цілісну інноваційну теорію, яка й посіла провідне місце серед основних інноваційних концепцій. У своїй праці «Теорія економічного розвитку» (1912 р.) Й. Шумпетер приділяє увагу інноваціям як економічному засобу, що використовується «героєм-підприємцем» у надії одержати більш високий прибуток [377]. Надалі

Й. Шумпетер доповнив та вдосконалив свою теорію, що забезпечило йому почесне місце в розвитку економічної науки, оскільки лише Й. Шумпетеру вдалося узагальнити та поєднати теоретичні дослідження, які збагачували економічне динамічне зростання безпосередньо зі стану процесу побудови та введення в промислове виробництво нових технологій і товарів. Дефініції поняття «інновації», введеної в науковий обіг Й. Шумпетером, відведено поважне місце у світовій економічній теорії. Саме ці теоретичні розробки Йозефа Шумпетера заклали підвалини формування більшості наявних інноваційних концепцій [377].

Інший видатний вчений, Б. Санто, вважав, що інновація – це певний суспільний, техніко-економічний процес, що за допомогою практичного застосування ідей та винаходів допоможе створити конкурентоздатні продукції, вироби, технології, і як результат, якщо інновація орієнтована на економічну користь, принесе прибуток [419]. Британський науковець Б. Твісс виокремлює інновацію як певний новітній процес, де новинка або новаторська ідея набувають економічного змісту [368]. Натомість американський економіст М. Портер вважає, що інновації – це беззаперечні можливості щодо отримання нових конкурентних переваг [398; 399; 400].

Зважаючи на багатогранність цього поняття, вчені відзначають різні його аспекти та пропонують свої дефініції та розуміння інновацій. Так, Е. Менсфілд дотримується думки, про те що коли інноваційний задум або сам винахід починає активно використовуватися в практичній діяльності, то він одразу набуває ознак науково-технічного нововведення. С. В. Валдайцев інтерпретує інновації (нововведення) як створення оригінальної технології - концепції, яка здатна впровадити новий продукт на ринок. Нова технологія може також зробити доступною для споживачів істотно більшу кількість відомого їм продукту. Такі вчені як Д. М. Черваньов та Л. І. Нейкова описують нововведення як певний процес (задум) спрямування наукової ідеї або

новаторського винаходу до етапу практичного застосування з подальшим отриманням прибутку [348].

Група науковців на чолі з Л. Л. Антонюк у своїй праці «Інновації: теорія, механізм розробки та комерціалізації» визначають інновацію як новітній процес або явище, процес створення новації (новаторство) або будь-яку іншу зміну, яка застосовується підприємствами у своїй діяльності щодо забезпечення собі конкурентоспроможності на мікро- та макроринках [4]. Американський економіст П. Друкер [396] на основі робіт Й. Шумпетера [377] та М. Калецкі зробив висновок про «атипічний цикл», його висновки ґрунтувались на дослідження, вивченні й аналізі розвитку підприємництва «за західною моделлю» (США), яке було більш ризиковим і розвивалося більш високими темпами. Дещо інше уявлення мав науковець М. К. Бондарчук щодо трактування поняття «інновація». Так, учений зазначав, що «інновація – це максимально можливий ефект від комерційного обміну новаторських задумів на інвестиції для їх безпосередньої реалізації» [18].

Вчені В. І. Захарченко, Н. М. Корсікова та М. М. Меркулов під поняттям «інновація» (нововведення) вважали остаточний ефект від створення, введення в практичну діяльність та реалізації абсолютно нового чи модернізованого засобу (новинки), що буде забезпечувати та задовольняти попит суспільних потреб і беззаперечно спричинить появу низки позитивних результатів в економіці, екології та інших сферах суспільного життя [105].

М. В. Краснокутська дотримувалась думки про те, що інновація – це безпосереднє застосування результатів наукової та технічної діяльності у різних галузях суспільної життєдіяльності, що мають за мету поліпшення процесу економічної та іншої діяльності (її результатів) [152].

Отже, різні наукові школи, різні наукові напрями по-різному підходили, і підходять зараз до трактувань основних економічних категорій, зокрема й інтерпретації такого поняття, як «інновації».

Проте, як зазначено у Законі України «Про інноваційну діяльність», інновації – це вперше новостворені або застосовані і вдосконалені конкурентоздатні технології (продукція/послуги), організаційні, економічні, комерційні, технічні та технологічні рішення організаційного, фінансового, виробничого та іншого характеру, що ґрунтовно вдосконалюють та збагачують структуру та якість процесу виробництва та надають соціальний ефект [246]. Узагальнення наукових підходів та теорій до визначення поняття «інновації» можна проілюструвати в табл. 1.1 [377; 368; 396; 47; 8; 221; 339; 94; 37; 38; 39; 40; 41; 365; 208; 209; 319; 419].

Таблиця 1.1

Гене́за поняття «інновації» як економічної категорії

Автори теорії	Сутність інновації
1	2
Й. Шумпетер та Е. Мічерліх	Інновація – виробнича функція, яка приводить до зміни технології виробництва.
Б. Твісс, М. Калецкі, В. Хартман та Х. Хауштайн	Інновація – «головний імпульс» довгострокового економічного розвитку, який бере свій початок від новітніх споживчих товарів, процесів та методик у виробництві і логістиці, новітніх ринків збуту, інноваційних організаційних форм господарювання у сфері промислового виробництва.
П. Друкер	Інновація – результат діяльності, основне джерело розвитку підприємництва.
Х. Барнет та Е. Денісон	Інновація – продукт оптимальної взаємодії соціально-психологічних і організаційно-соціологічних факторів людини.
Р. Менселл, А. Норман, Д. Ліон, Ю. Яковець, В. Геєць, Ю. Бажал, О. Лапко, С. Онишко, Л. Федулова, І. М. Грищенко, Л. М. Ганушак-Єфіменко, В. Г. Щербак, О. М. Ніфатова	Інновація – специфічний інформаційний продукт постіндустріальної економіки.
К. Найт	Інновація – це впровадження чого-небудь нового по відношенню до суб'єкта господарювання її навколишньої інфраструктури.

Продовження табл. 1.1

1	2
А. Г. Кругліков	Інновація – це новітній процес наукового та технічного доведення до практичної реалізації в підприємницькій діяльності.
Е. Менсфілд	Інновація – це винахід, який починає застосовуватися на практиці.
П. Лелон	Інновація – це впровадження нововведення в економічний цикл.
Н. І. Лапін	Інновація – це агрегований етап у створенні, впровадженні і застосуванні нововведення, що призводить до покращеного задоволення потреб суспільства і водночас стає невід’ємним процесом змін у соціально-економічному векторі.
В. Н. Гунін	Інновація – результат практичного (або науково-технічного) освоєння нововведення.
С. Д. Ільєнкова	Інновація – модифікація науково-технічного прогресу, створення на цій основі нової продукції, технологій та технік.
І. Т. Балабанов	Інновація – результат, що здобув матеріальну форму прояву та збагатився вкладенням фінансових та інших видів ресурсів, і як результат призвів до появи поліпшених форм організації виробництва та праці, управління, тощо.
Ю. П. Морозов	Інновація – це будь-які новітні зміни у техніко-організаційній й економіко-управлінській сфері застосування в певній організації.
Г. С. Гамідов	Інновація – це нововведення «під ключ».
Р. А. Фатхутдінов	Інновація – це закінчений результат (ефект) від упровадження нововведень за для модернізації об’єкту управління, що призведе до максимізації економічного, фінансового, екологічного, соціального, науково-технічного та інших позитивних результатів.
В. Л. Попов	Інновація – це заміна старого об’єкта новим.
В. В. Стадник, М. А. Йохна	Інновація – підсумковий результат (ефект) креативно-адаптивної діяльності, що знайшла своє відображення у впровадженні на ринки нових (вдосконалених) продуктів та послуг.
Т. Брайан	Інновація – це економічно трансформований процес, де інтелектуальний продукт, ідея, винахід, «ноу-хау» набувають економічного базису.
Л. Водачков, О. Водачкова	Інновація – конкретизований процес змін у діяльності суб’єктів господарювання як системи.
Б. Санто	Інновація – це суспільно-економічний та техніко-технологічний процес, щодо практичного застосування новаторських ідей, задумів, яке забезпечить реалізацію поліпшених продуктів, товарів, послуг та технологій, з спрямуванням на прибуток.
Авторське визначення	Інновація – це завершений процес (робота, розробка) прогресивної зміни об’єкта та/або результат загальної інноваційної діяльності зі створення якісно нового товару, продукту або послуги, що має ринкову та/або практичну значущість, користується попитом споживачів та приносить дохід.

Джерело: згруповано автором на основі [377; 368; 396; 47; 8; 221; 339; 94; 37; 38; 39; 40; 41; 365; 208; 209; 319; 419].

Отже, в результаті аналізу широкого кола питань виникнення та еволюції наукових шкіл теорії інновацій, можна дійти висновку, що як зарубіжні науковці, так і вітчизняні вчені-новатори багато уваги приділяли і приділяють дослідженням різноманітних аспектів інноваційної сфери [36; 46; 60]. Водночас потребують подальшого дослідження окремі елементи та напрями інноваційної діяльності, зокрема проблеми формування інноваційного потенціалу бізнес-структур.

Узагальнюючи наявні наукові підходи, можна зробити висновок, що під інновацією слід розуміти будь-які (фінансові, організаційні, виробничі, технічні, наукові, маркетингові та ін.) зміни у діловій активності суб'єктів господарювання, що сприяють їх сталому економічному розвитку, посиленню конкурентоспроможності та забезпеченню зростання економічної ефективності їх діяльності [76; 106; 141].

Слід зазначити, що в економічній науці та літературі сьогодні широко використовується поняття про потенціал підприємств. У результаті вивчення наукових підходів до висвітлення сутності поняття «потенціал» у численних працях вчених-економістів та науковців, можна констатувати наявність тенденції мінливості щодо його трактування. Варто зазначити, що у трактуванні поняття «потенціал» існують значні розбіжності в його інтерпретації, визначенні сутності, складових елементів і співвідношення з іншими категоріями [150; 159; 260; 261; 262; 263].

Етимологічне значення терміну «потенціал» бере свій початок від латинського слова «*potentia*», що трактується як «приховані можливості», які в практичній діяльності суб'єктів господарювання завдяки наполегливій праці можуть стати реальними [222]. Незважаючи на те, що витoki використання терміну «потенціал» в економічній науці вперше з'явилися ще на початку ХХ сторіччя, більш широке його використання серед науковців припало на 1980-1990-ті роки.

Найбільш розповсюдженим до визначення поняття «потенціал» є ресурсний підхід, відповідно до якого потенціал являє собою комплексність реально-існуючих ресурсів та коштів, якими володіє певна соціоекономічна система. Серед представників цього підходу вагомий доробок у розвиток концепту потенціалу зробили такі вчені, як А. Анчишкін, В. Авдеєнко, Л. Абалкін, В. Архангельський, В. Архіпов, І. Бакум, С. Белова, В. Вейц, О. Горяча, І. Гуніна, В. Гусаков, Н. Завієна, Л. Костирко, Н. Краснокутська, І. Котлов, Л. Лозовський, І. Лукінов, В. Немчинов, А. Онищенко, Б. Пасхавер, Б. Райзберг, І. Рєпіна, Ю. Сазонов, О. Стародубцева, Е. Фігурнов, Д. Черніков, Д. Шевченко, С. Шумська, В. Хомяков та ін.

На думку А. Анчишкіна, під потенціалом необхідно розуміти певний набір ресурсів, які поєднуються в процесі організації та виробництва та які приймають певну форму чинників виробництва. Як органічне поєднання економіко-соціальних, технічно-організаційних та управлінсько-результативних засобів виробництва описує потенціал Л. Костирко [147]. Такі дослідники, як Д. Черніков та С. Белова розглядають потенціал як поєднання певного набору ресурсів без зазначення реального взаємозв'язку, що створюються в процесі виробництва. Натомість В. Авдеєнко та В. Котлов аргументують потенціал як взаємозалежну полісистему ресурсів та капіталу для виробництва, що являються взаємопов'язаними, взаємоузгодженими та взаємозалежними.

Більш комплексне визначення потенціалу пропонує В. Архіпов, який трактує поняття як комплексне поєднання системи ресурсів, які передбачають об'єднання виробничих засобів, кваліфікованого управлінсько-адміністративного персоналу, фінансових ресурсів з погляду управління та менеджменту в організації виробництва. Схожу дефініцію потенціалу знаходимо в працях В. Вейця та О. Горячої. Водночас Д. Шевченко демонструє більш широке розуміння зазначеного терміну, згідно з яким, потенціал

охоплює сукупність виробничих фінансових, інформаційних, науково-технічних ресурсів, агрегованих у процесі виробництва, що мають потенційні можливості у галузі виробництва та реалізації матеріальних благ/послуг [360].

Найбільш широке визначення потенціалу в межах ресурсного підходу наводить П. Краснокутська. Згідно з її визначенням, потенціал – це певна сукупність трудових ресурсів, матеріально-технічних, фінансово-інноваційних, а також здібностей й можливостей менеджерів-керівників, висококваліфікованих спеціалістів щодо процесу виробництва та реалізації товарів (послуг та робіт), і як результат отримання максимального ефекту (доходу/прибутку) у забезпеченні сталого функціонування та розвитку суб'єктів господарювання [110; 111; 112]. Інші аспекти поняття фігурують у визначенні С. Шумської, яка трактує потенціал як певний визначений обсяг зібраних ресурсів та їх можливостей як використаних, так і не використаних у сфері виробництва матеріальних благ/послуг щодо масового задоволення потреб споживачів. Як загальноресурсні можливості національної економіки для функціонування та подальшого економічного зростання описує потенціал науковець В. Немчинов.

З першим (ресурсним) підходом необхідно також ототожнити визначення потенціалу таких науковців, як: Ю. М. Сафонов, Н. С. Завієна [306] та В. Ю. Вострякова [32]. Основною перевагою ресурсного підходу до розуміння сутності поняття «потенціал», є врахування ресурсної складової як бази для його формування. Водночас, ресурсний підхід має певні недоліки та обмеження, оскільки в ньому не враховано інші складові потенціалу, а також не конкретизуються результати, які можуть бути отримані в майбутньому.

Функціональний підхід щодо визначення сутності поняття «потенціал» розглядає його як можливість реалізувати функції під час виробництва та здійснювати ефективну виробничу діяльність. Представниками функціонального підходу є І. Ансофф, К. Воблий, А. Воронов, Г. Герасимчук,

О. Гетьман, І. Должанська, Т. Загорна, О. Олексик, І. Оленко, І. Рєпіна, С. Радько, О. Федонін, В. Шаповал. Так, К. Воблий описує потенціал як можливість, потенційні здібності країни бути виробником матеріальних благ/послуг для всебічного задоволення потреб кінцевих споживачів.

За думкою вченого В. Гавви, потенціал - це множина вартісно-натурально-речовинних елементів виробничо-господарського базису, що вибудовується в потенційних можливостях щодо виробництва продукції (надання послуг) певного виду в необхідних параметрах [33]. Такі дослідники, як О. Федонін, І. Рєпіна та О. Олексюк, визначають потенціал як інтегральне відображення (оцінювання) тактичних і стратегічних можливостей економічної системи проводити генерування та модифікацію первинних ресурсів [337].

На думку І. Отенко, потенціал – це не лише діалектична єдність можливостей, але й процеси їхньої реалізації. У цьому контексті, потенціал - це можливість працівників підприємства досліджувати та створювати конкретні можливості, модифікуючи та генеруючи при цьому перетворення ресурсів у виробництво матеріальних благ (послуг). І. З. Должанська, Т. О. Загорна та О. О. Удалих визначають потенціал як «... реальну здатність (спроможність) виконувати конкретну роботу» [334]. Д. М. Черваньов та Л. І. Нейкова трактують поняття потенціалу як «... спроможність комплексу ресурсів економіки виконати поставлені перед ним завдання» [348].

О. Гетьман та В. Шаповал описують виробничий потенціал як можливість бізнес-одиниць щодо має місце при виробництві товарів, продукції та послуг до затребуваної кількості споживачами [48]. Г. Герасимчук характеризує потенціал як мега максимальні здатності підприємств у сфері свого функціонування, що знаходиться під впливом чинників ефективної реалізації сукупності ресурсів щодо максимізації досягнення потенційних цілей.

Отже, до переваг функціонального підходу можна віднести можливість господарської системи та її здатність реалізувати функції та ефективно задовольняти вимоги ринку. Проте, слід відзначити, що при такому підході втрачається ресурсна компонента потенціалу [266; 281; 284; 286; 289; 290].

Третій підхід - цільовий, описує потенціал як реалізацію поставлених цілей та завдань. Основні представники такого підходу - К. Андрєєв, О. Волкова, М. Іванов, В. Ковальов, Р. Марушков та ін. Вони пропонують схожі інтерпретації поняття потенціалу. Не суперечить цьому розумінню і дефініція Т. Л. Зубко та В. Г. Андрєєвої, які визначають потенціал як систему матеріально-речових й трудових чинників, щодо реалізації повної кінцевої мети у процесі виробництва [88; 89; 212; 108].

Четвертий підхід, який умовно можна назвати результативним, передбачає дослідження сутності потенціалу з погляду отримання майбутнього бажаного результату як перспективного ефекту. Прибічники цього підходу (І. Заблоцька, Б. Бачевський, Б. Мочалов, Л. Ревуцький, О. Решетняк, Є. Лапін) стверджують, що потенціал країни або суб'єкта господарювання базується на матеріальних благах, які досягаються в майбутньому за умов ефективного використання існуючих ресурсів [10].

Певною перевагою четвертого (результативного) підходу можна вважати його фокусування на необхідності окреслити результати, проте складовим потенціалу не приділяється достатньої уваги, що певною мірою звужує розуміння цього поняття [295; 342; 343; 391].

За п'ятим підходом, який розглядається як організаційний, потенціал - певна множина взаємовідносин між бізнес-одинацями щодо виробництва матеріально-речовинних товарів та послуг. Прибічник цієї теорії, Л. Самоукін, досліджує поняття про потенціал в контексті виробничих відносин, що виникає в колективі організації та її керівного сектору щодо управлінського потенціалу підприємства та визначає можливість виробництва матеріально-речовинних

благ і послуг. Схоже визначення пропонує О. Шилова, яка характеризує потенціал як синергічні відносини всередині підприємства з приводу отримання мега-максимально позитивного фінансового результату [361]. Перевагою організаційного підходу є врахування взаємовідносин під час формування та використання потенціалу, проте відсутність врахування його складників можна вважати певним недоліком цього концепту дослідження.

Таким чином, на підставі аналізу вивчених матеріалів, наукових праць провідних вчених, які аналізують категорію «потенціал», можна дійти висновку про те, що потенціал – це сукупність наявних та потенційних прихованих ресурсів і можливостей, запасів або інших джерел, які можуть бути використаними в даний момент часу або у перспективі для досягнення визначеної мети [392; 395; 406; 424].

Підсумовуючи, можна констатувати, що з одного боку, потенціал – це наявні можливості та ресурси, які є в наявності, а з іншого, – це невикористані можливості, що за певних умов можуть забезпечити отримання позитивного результату.

Отже, аналіз існуючих підходів до визначення сутності поняття «потенціал» (рис. 1.1), дозволяє навести узагальнюючу схему із визначеними перевагами та обмеженнями кожного із наукових підходів щодо визначення та уточнення поняття «потенціал».

Варто зазначити, що чимало відомих учених та дослідників розглядають поняття «потенціал» в економіці крізь призму невиявлених, нерозкритих, несформованих і нематеріалізованих можливостей. Так, Б. Плишевський, А. Тодосійчук, Ю. Личкін і О. Цигічко визначають «потенціал» як «ресурси», «інвестиції», «інвестиційні ресурси», «чисельність зайнятих». Академік І. Лукінов у своїх працях визначає виробничий потенціал як «кількість і якість ресурсів, які має в розпорядженні та або інша господарська система».

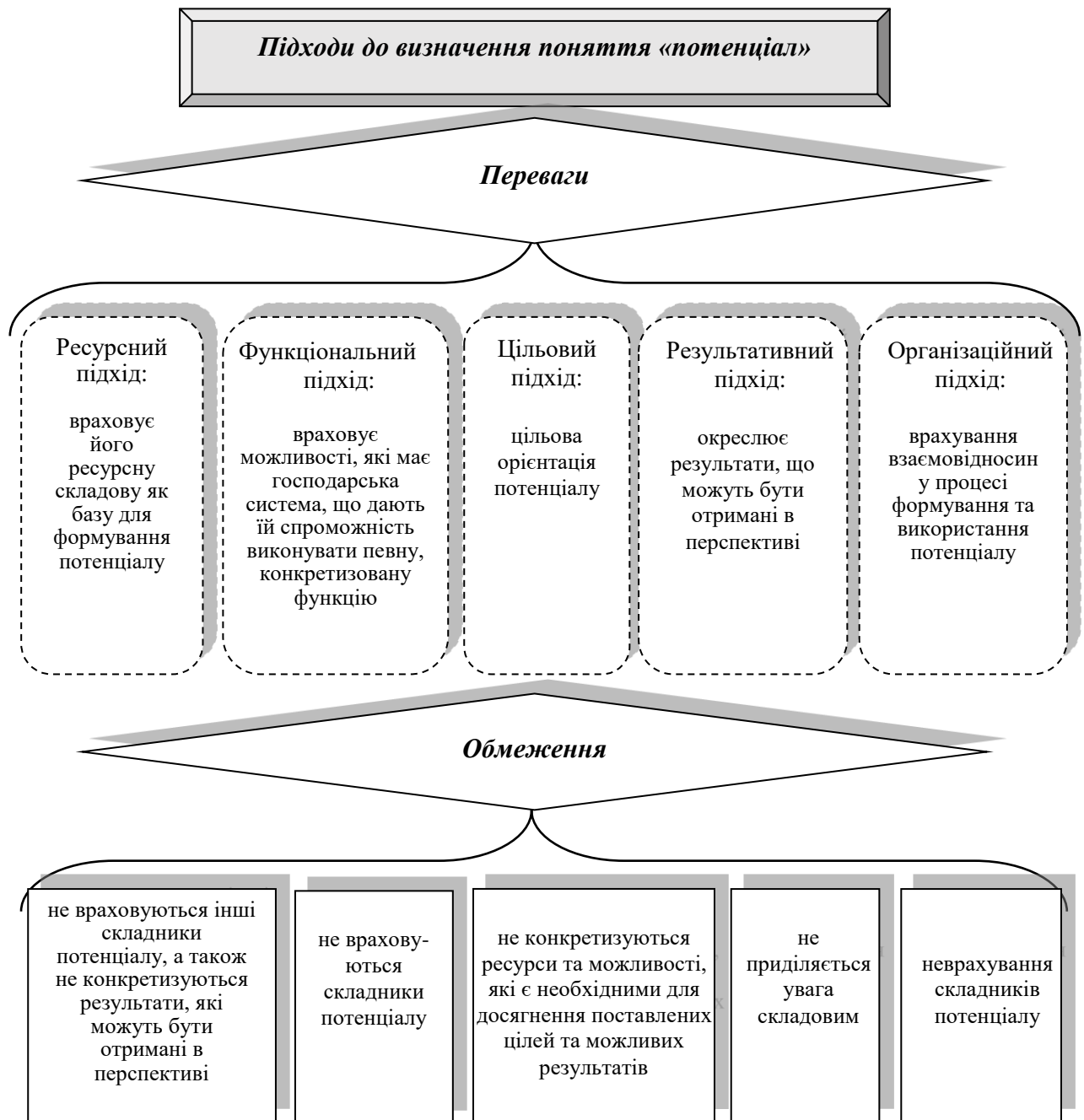

Рис. 1.1. Ключові підходи до визначення поняття «потенціал»

Джерело: побудовано автором на основі [222; 147; 360; 110; 111; 112; 306; 32; 33; 337; 334; 348; 48; 88; 89; 212; 108; 10; 361].

Зауважимо, що дослідження підходів щодо визначення поняття «потенціал» виявило неоднозначність поглядів різних науковців у розумінні його сутності і структури. Крім того, досить важко простежити чітку

прихильність того чи іншого дослідника до одного з підходів, адже вчені нерідко наводять декілька визначень поняття з різними акцентами. Узагальнюючи визначення дослідників, наведемо виявлені в результаті аналізу найбільш важливі, характеристики поняття «потенціал» як економічної категорії (рис.1.2, табл.1.2):

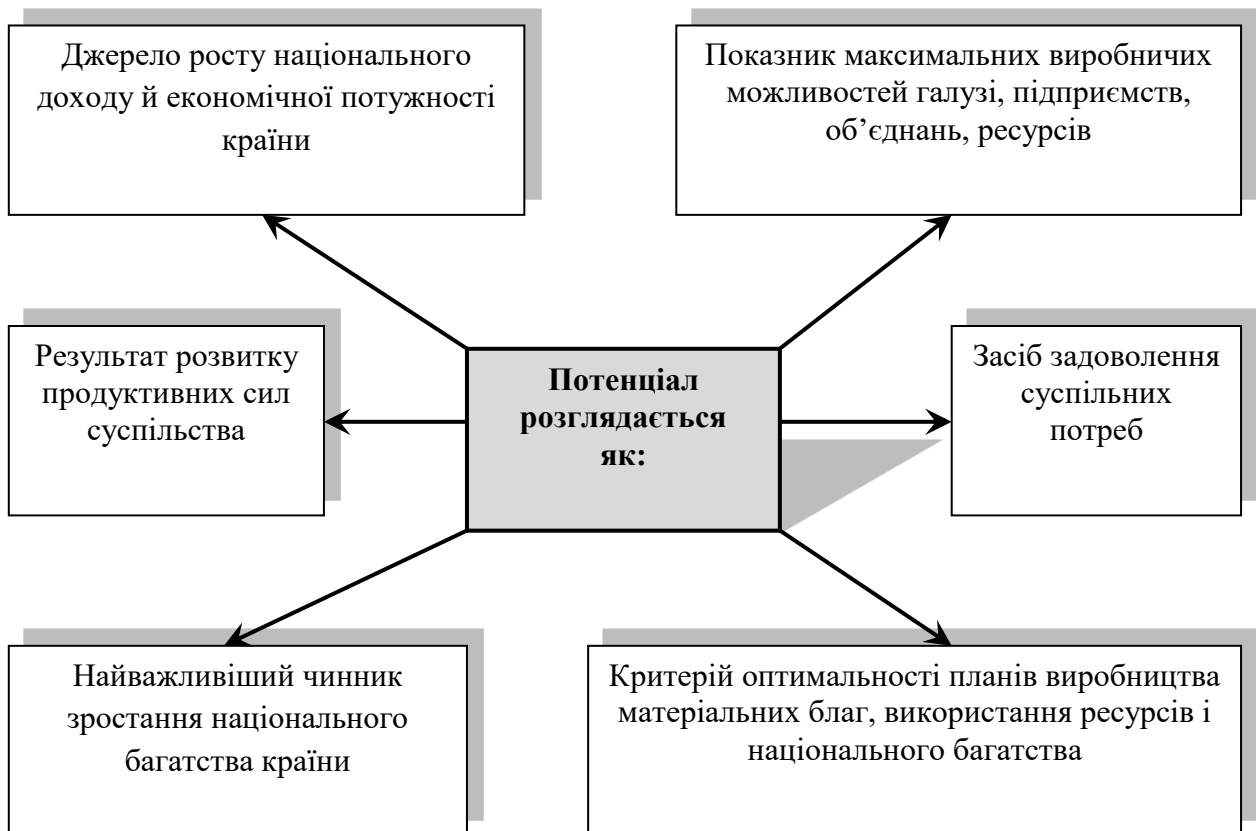

Рис. 1.2. Сутність потенціалу як економічної категорії

Джерело: побудовано автором на основі [153; 154].

Така розбіжність у визначеннях пояснюється насамперед тим, що кожний із дослідників виділяв окрему рису економічного потенціалу, не розкриваючи її в комплексі чи у зв'язку з іншими компонентами. У табл. 1.2 на підставі узагальнення розглянутих вище трактувань поняття «потенціал» пропонуємо таке їх групування.

Таблиця 1.2

Наукові підходи до трактування поняття «потенціал»

Автор	Визначення поняття
1	2
Бачевський Б. Є., Заблудська І. В., Решетняк О. О. [10]	Потенціал – це його властива ознака та певна здатність досягти бізнес-одиницею певного ефекту (позитивного чи негативного).
Гетьман О. О., Шаповал В. М. [48]	Виробничий потенціал – це здатність суб'єкта господарювання виробляти товари, продукцію та послуги, у тій кількості і якості, що затребувана кінцевими споживачами.
Должанська І. З., Загорна Т. О., Удалих О. О. [334]	Потенціал підприємства – реальна або можлива здатність виконувати цілеспрямовану роботу.
Костирко Л. А. [147]	Потенціал ефективності операційної діяльності підприємства – органічне поєднання технічних, організаційних, управлінських та результативних чинників виробництва.
Краснокутська Н. С. [153]	Потенціал підприємства – це множина ресурсів, можливостей, здатностей та компетенцій підприємницького сектору.
Петрович Й. М. [86]	Потенціал – це сукупність економічних ресурсів і виробничих можливостей фірми при виконанні місії та цілей підприємства.
Сафонов Ю. М., Завізна Н. С. [306]	Потенціал підприємства – це існуючі в конкретний момент часу ресурси та можливості щодо реалізації поставлених підприємством цілей свого існування.
Федонін О. С., Репіна І. М., Олексюк О. І. [337]	Потенціал підприємства – наявність прихованих ресурсів та можливостей, які ще не виявлено і не використано.
Хомяков В. І. [345]	Потенціал – джерела, можливості, засоби. Запаси, які можуть бути приведеними в дію, використанні для вирішення якоїсь задачі, досягнення певної цілі.
Авторське трактування	Потенціал – це накопичена сукупність ресурсів, можливостей (як використаних, так і невикористаних, нереалізованих, внутрішніх прихованих (латентних), капіталу (як матеріального, так і нематеріального), які інтегруються в діяльність суб'єктів господарювання, надаючи їм перспективи до сталого розвитку, генеруючи свої сильні сторони задля забезпечення конкурентоздатності та прибутковості в сучасних економічних мовах.

Джерело: [10; 48; 334; 147; 153; 86; 306; 337; 345].

Отже, дослідивши трактування науковцями потенціалу, можна дійти висновку, що поняття про «потенціал» можна доповнити такою дефініцією: потенціал – це накопичена сукупність ресурсів, можливостей (як використаних, так і потенційних), капіталу (як матеріального, так і нематеріального), які інтегруються в діяльність суб'єктів господарювання, надаючи їм перспективи до сталого розвитку, генеруючи свої сильні сторони задля забезпечення конкурентоздатності та прибутковості в сучасних економічних мовах.

Оскільки, передумовою поєднання потенціалів є їх інтеграція в різних формах інтегрованих структур бізнесу необхідно дослідити поняття інтегрованих структур бізнесу та їх інноваційного потенціалу [295]. Так, у сучасних реаліях господарювання та з урахуванням тенденцій реформування соціально-виробничих процесів в Україні, які відбуваються сьогодні, дослідження стану інтегрованих структур бізнесу (ІСБ) має не аби яке значення для подальшого соціально-економічного розвитку нашої держави [336].

Глобальні зміни економічних та господарських відносин, що визначаються поєднанням конкуренції та співробітництва, сприяють активному поширенню, розвитку та функціонуванню інтегрованих структур бізнесу. Інтеграційні процеси, які спостерігаються всередині бізнес-структур після злиття або поглинання, потребують пильної уваги керівництва на всіх рівнях управління, оскільки від цього залежить результативність та синергійність нової бізнес-структури. Детально продумана й ефективно організована структура інтегрованої бізнес-одиниці проявляється через бізнес-процеси, які спрямовано на оперативну, ефективну та своєчасну реакцію на динамічне зовнішнє оточення, що проявляється через постійні зміни ринкових умов і поведінку конкурентів [210].

Питанням дослідження інтеграційних процесів та інтеграції як ключової економічної категорії сучасних взаємовідносин між бізнес-одинацями присвячено багато теоретичних і методологічних праць.

Серед провідних учених, які висвітлюють цю проблематику, варто зазначити істотний внесок у розроблення окремих аспектів організації та управління інтегрованими структурами бізнесу М. О. Кизима, В. С. Пономаренка, В. М. Горбатова, О. М. Ястремської [118], А. А. Пилипенка [234], Л. М. Ганущак-Єфіменко [44; 45], О. М. Ніфатової [210; 211], В. В. Прохорової [251], Л. І. Федулової [117], В. М. Марченка [186], Ю. В. Усенка [336], М. В. Черкашина, М. О. Науменко [351], О. С. Шаріпова [355], В. Г. Щербак [365], О. І. Амоша, Н. В. Трушкіна, В. А. Шипоша [3], В. Л. Дикань [77], Ю. О. Дружиніна [83; 84], С. В. Захарова [104], Л. Л. Калініченко [122], І. В. Коберник [130-133], І. А. Косатої [143-145] та інших науковців.

Проте незважаючи на масиви наукових публікацій, присвячених вивченню та аналізу форм інтегрованих структур бізнесу, дотепер відсутня однозначна відповідь на низку важливих запитань, зокрема щодо того, як, куди і коли саме доцільно об'єднуватись, яка форма інтегрованих структур бізнесу є найбільш конкурентоспроможною тощо, що актуалізує необхідність подальших досліджень [255].

Варто наголосити, що ефективна діяльність інтегрованого формування значною мірою залежить від результативності механізму фінансової та загальногосподарської діяльності бізнес-одинаць. Розвиток інтегрованих структур бізнесу впливає на подальшу загальну стратегію та ефективну діяльність бізнес-одинаць, що об'єднуються в інтегровані структури бізнесу та дає можливість охарактеризувати такі їх основні форми, що відображено на рис. 1.3. Слід зазначити, що перелік форм інтегрованих структур бізнесу не є вичерпним. Крім того, з розвитком економіки відбувається постійний розвиток

та еволюція існуючих форм інтегрованих структур бізнесу – деякі з них втрачають свою актуальність або майже перестають існувати взагалі, водночас виникають та створюються нові форми, що є більш пристосованими та конкурентоспроможними в сучасних умовах розвитку [143; 144; 145].

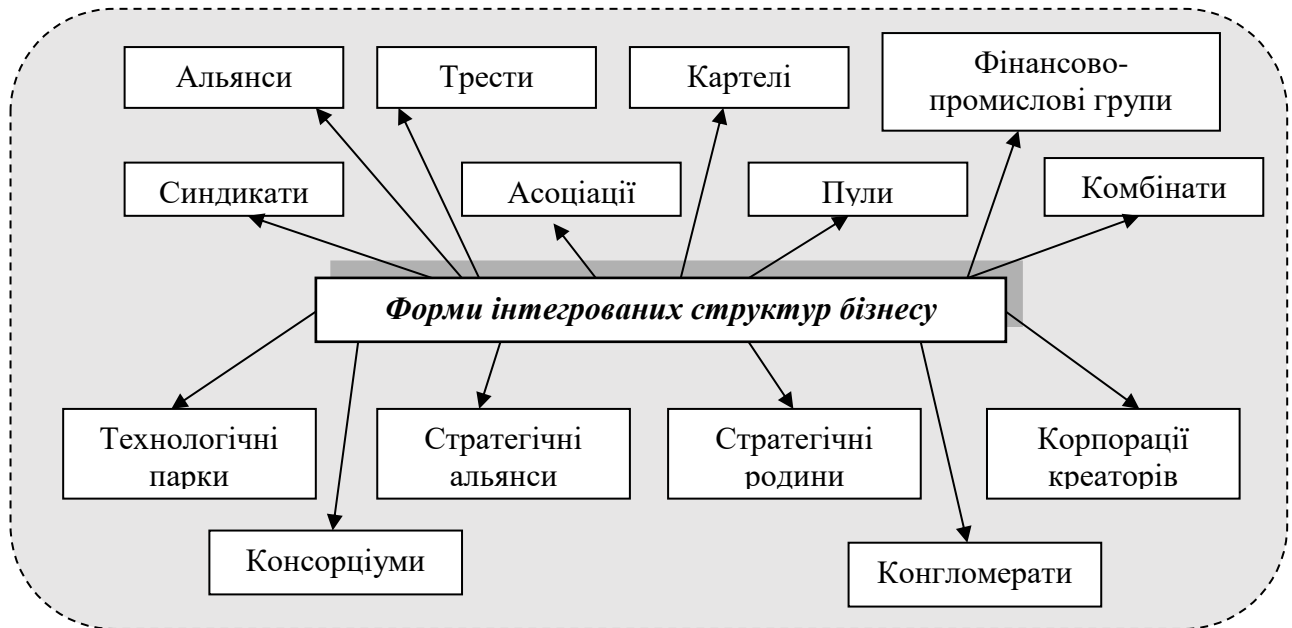

Рис. 1.3. Основні форми інтегрованих структур бізнесу

Джерело: побудовано автором на основі [118; 234; 44; 45; 210; 211; 251; 117; 186; 336; 351; 355; 365; 3; 77; 83; 84; 104; 122; 130; 131; 132; 133; 143; 144; 145].

У зв'язку з цим, слід проаналізувати деякі з наведених вище організаційних форм інтегрованих структур бізнесу. Картель (з фр. *cartel*, італ. *cartello*, *carta* – папір, документ) є першою історично сформованою формою інтегрованих структур бізнесу. За визначенням Косатої І. А. «Картель – це об'єднання фірм однієї галузі, що укладають між собою угоду щодо окремих питань комерційної діяльності компанії. Картельна угода може бути як угодою стосовно обміну патентами, так і стосовно умов наймання робочої сили, щодо асортименту ринків збуту, цін, обсягів виробництва чи продажу тощо. Однак найчастіше метою картельної угоди є саме збут продукції» [143; 144; 145]. Досить часто такі угоди є негласними. Підприємства, що є складовою картелю,

є юридично, фінансово, виробничо та комерційно самостійними. Метою створення картелів є збільшення прибутку через регламентацію конкуренції всередині об'єднання та «придушення» зовнішньої конкуренції з боку підприємств, які не є членами цієї угоди. Серед особливостей картелю можна виділити такі: має договірний характер; об'єднання підприємств або організацій створюється з метою припинення між ними конкуренції та отримання прибутку; найчастіше об'єднуються підприємства однієї галузі; спільна діяльність зі збуту продукції, що іноді розповсюджується й на виробництво; у картелі наявна система примусу, метою якої є виявлення порушень та використання санкцій щодо порушників [143; 144; 145].

У багатьох країнах картелі потрапляють під жорстке регулювання антимонопольного законодавства, картельні угоди (або картельні змови) стоять поза законом, проте винятком є деякі галузі (до прикладу, сільське господарство). Водночас, за наявності певних умов діяльність картелю може бути дозволена. Необхідними умовами для отримання дозволу можуть бути такі: діяльність картелю пов'язана є освоєнням нового ринку; діяльність картелю є корисною для економіки держави (наприклад, сприяє технічному розвитку); «кризові картелі», що зменшують надлишкові виробничі потужності; частка ринку картелю є невеликою, наприклад, у державах – членах ЄС картелі можуть діяти за умови, що їх частка ринку є не більшою 5 % виробництва визначеного продукту [143; 144; 145].

Окрім різноманіття форм картелів, в економічній літературі представлено також класифікацій їх видів залежно від певних ознак чи характеристик. Насамперед, проведемо визначення видів картелів. Картелі розрізняють за сферою діяльності (національні та міжнародні), за характером взаємовідносин їх учасників (відкриті, таємні, так звані «джентльменські» угоди), за формами організації (з єдиною точкою збуту та з мережею компаній). До національних картелів відносять об'єднання фірм та компаній

однієї країни, які своєю чергою поділяються на внутрішні, експортні та імпорнтні. Міжнародні картелі створюються компаніями різних країн. Їх метою є контроль експортно-імпорнтних операцій з окремими товарами на світовому ринку. Можна виділити декілька видів картелів залежно від мети їх утворення (рис.1.4).

Рис. 1.4. Основні види картелів залежно від мети їх утворення

Джерело: побудовано автором на основі [143; 144; 145].

За результатами аналізу світової практики та економічної літератури з питань діяльності картелів можна виділити низку чинників, наявність яких беззаперечно забезпечую ефективну їх діяльність. Перший чинник - це поєднання у картелі основних виробників визначеної продукції, другий - такі виробники – члени картелю, повинні цілком погоджуватися з його політикою. Необхідність створення цих правил обумовлюється відмовою окремих провідних виробників або зловмисних дій деяких членів картелю, разом із переключенням покупців на продукти-замінники, що можуть підірвати контроль картелю над ціновою політикою. Різновидом картелю, за якого прибуток усіх стейкхолдерів вливається у валовий капітал та розмежується між всіма учасниками відповідно до їх участі, отримав назву пулу (від англ. pool – загальний котел).

Група дослідників на чолі з Косатою І. А. дотримуються думки про те, що пул – це як поодинокий випадок бізнес-альянсу, що розглядається як тимчасове поєднання різноманітних організацій, для яких устанавлюються правила обліку витрат і спільно отриманого прибутку, що спрямовується в єдиний фонд для подальшого розподілу серед учасників відповідно до встановлених часток» [143; 144; 145].

Серед особливостей пулу доцільним є виділення таких: переважно тимчасовий характер такої форми об'єднання; традиційне встановлення правил розподілу загальних витрат і прибутку учасників у межах пулу. Можна виділити декілька видів пулу: «конкретний» пул та біржовий пул. Дефініції пулу, що можна зустріти в економічній літературі, є приблизно однаковими. Так, у кожному з них визначається, що прибуток усіх учасників цього об'єднання передається до загального фонду та розподіляється між ними відповідно до раніше встановленої пропорції. Однак як певний недолік цих визначень необхідно відмітити відсутність у них вказівки на статус

підприємств, що стають членами пулу, ступеня їх інтеграції чи рівня самостійності.

Наступною інтегрованою структурою бізнесу, що виникла внаслідок необхідності подальшого розвитку такої організаційної форми об'єднання, як картель, є синдикат (від лат. syndicates – повірений, представник). У межах синдикату здійснюються централізоване просування товарів (продукції/послуг) щодо їх реалізації на ринках, стратегічний маркетинг, погоджений збут продукції всіма членами об'єднання. Ця форма об'єднання набула поширення серед процесу великомасштабного виробництва (гірничодобувної, хімічної, металургійної).

Серед особливостей синдикату доцільним є виділення таких: обмеження комерційної самостійності членів синдикату; централізація збуту; проведення закупівлі сировини для членів синдикату за допомогою реалізаційних посередників.

Отже, під час входження підприємств до синдикату останні залишаються юридично самостійними та виробничо відокремленими. Водночас комерційна діяльність членів синдикату є обмеженою та підпорядковується загальним інтересам, що можуть не збігатися з тактичними інтересами окремих членів синдикату, однак надавати стратегічні переваги усім учасникам об'єднання. Підприємства, що є складовою частиною синдикату, реалізують (частково або повністю) продукцію через єдину збутову контору.

У разі збереження членами синдикату власної збутової мережі, вона тісно пов'язана з єдиною збутовою конторою. Останнім часом синдикат втрачає своє значення та поступається новим формам інтегрованих об'єднань, що є більш адаптивними до умов сьогодення.

У світовій економіці кінця XIX – початку XX століть широке розповсюдження дістала така форма інтегрованих структур бізнесу, як трести (від англ. trust – довіра). За цієї форми об'єднання, всі учасники втрачають

свою виробничу, комерційну, а інколи і юридичну самостійність. Виникнення трестів відбувається через передачу контрольних пакетів акцій (або підписання договору довіри) підприємствами, що раніше були незалежними, головній компанії, внаслідок чого стейкхолдери/акціонери як і раніше отримувати дивіденди (доходи), але позбавляються права голосу та приймати рішення.

Основними особливостями трестів доцільно вважати такі: інтегрування всіх напрямів діяльності підприємства; підпорядкованість єдиному центру; розподіл прибутку відповідно до частки. Варто зазначити, що реальність сьогодення поступово викреслює трести із прогресивних об'єднань не звертаючи увагу на наявність значної централізації управлінських функцій.

Наступною формою об'єднань є концерн (від англ. concern – об'єднання) – це статутне об'єднання суб'єктів господарювання, де за базис береться їх фінансова залежність від одного або групи учасників, із безпосередньою централізацією відповідних функцій наукового й технічного напрямку, виробничого-фінансового та інвестиційно-інноваційного вектору діяльності [143; 144; 145; 303].

Ядром концерну зазвичай виступає велика корпорація або великий банк. Для здійснення загального керівництва об'єднанням може створюватися спеціальна компанія, учасники якої стають власниками контрольного пакета акцій компаній, що є членами концерну.

Важливою особливістю діяльності концерну є жорсткий фінансовий контроль над його членами з боку директорату головної компанії. Попри наявність юридичної самостійності, компанії, що є учасником концерну, обов'язково мають консолідований баланс. Централізоване управління розповсюджується також і на інші сфери діяльності: фінанси, обсяги і напрями інвестування, науково-дослідні і дослідно-конструкторські розробки. Водночас концерни всіляко заохочують своїх членів до оперативно-

господарської самостійності, більшість питань учасники концерну намагаються вирішувати в межах своїх компетенцій, децентралізовано.

Діяльність концернів переважно пов'язана з промисловістю. Саме на виробничі програми великих концернів орієнтована діяльність значної кількості малих і середніх фірм-субпідрядників. Підприємства та організації, що є складовою частиною концерну, віддають концерну певну частку своїх повноважень, де основне місце займає право бути представником конкретного підприємства у взаємовідносинах з органами влади та іншими організаціями. І як наслідок, всі суб'єкти концерну в результаті його діяльності підпадають під фінансову залежність створених банків.

Однією з найрозповсюдженіших організаційних структур, що притаманні країнам з ринковою економікою, є холдинг або холдингова система, функціонування яких має низку плюсів серед акціонерних товариств, а також, якій притаманні певні особливості, що можуть породжувати нові проблеми та труднощі або створювати інші серйозні виклики для окремих компаній. Холдинг (англ. holding – володіння) – дана форма організації/компанії створюється з метою заволодіння контрольним пакетом акцій інших учасників ринку, де основним завданням постає контроль та відповідне управління діяльністю своїх учасників. Класична структура холдингової компанії, як правило, передбачає створення головної (материнської) фірми, дочірніх компаній та дочірніх фірм. Останні у свою чергу отримують статус самостійної юридичної особи та організовані у формі товариств, де у разі настання банкрутства чи неплатоспроможності можуть відповідати за своїми зобов'язаннями тільки майном рівному своїй компанії. Часто дочірні фірми (компанії) являються власником контрольного пакету акцій керуючих ними підприємств – фірм-«онуків».

Так, відповідно до чинного законодавства холдингову компанію визначено як суб'єкт господарювання, що має у своєму розпорядженні та

відповідно володіє контрольним пакетом акцій інших підприємств. Також, законодавчо визначено, що контрольний пакет акцій – це певна кількість акцій, що надає право його власнику здійснювати керування, контроль та приймати вирішальні рішення [102].

Варто зазначити, що в контексті дослідження інноваційного потенціалу інтегрованих бізнес-структур характеристика наведених вище організаційних форм інтегрованих структур бізнесу є беззаперечно актуальним питанням, оскільки кожна форма є специфічною із своїми особливостями функціонування.

На підставі дослідження думок та висловлювань різних вчених, авторів поняття «інтегровані структури бізнесу» можна доповнити наступним визначенням, а саме, – це об'єднання окремих бізнес-одиниць на умовах пріоритетності економічних, інноваційних, фінансових та організаційних інтересів, метою якого є забезпечення синергічної взаємодії у процесі управління та отримання максимального ефекту від використання конкурентоактивних організаційно-економічних компонентів у складі нового інтегрованого об'єднання.

Продовжуючи досліджувати поняття інтегрованих структур бізнесу та їх інноваційного потенціалу, варто приділити увагу дефініції «інноваційний потенціал», яка є досить комплексною та складною, оскільки формується, розвивається та збагачується під впливом багатьох чинників, що вимагає від інтегрованих структур бізнесу створення такої політики взаємозв'язку із зовнішнім середовищем, яка допоможе ефективно функціонувати та активно розвиватись в глобалізаційних умовах сьогодення [298].

Слід зазначити, що категорія «інноваційний потенціал» не є цілковито новим в умовах сьогодення. У найбільш широкому розумінні інноваційний потенціал означає наявні можливості, які суб'єкти господарювання можуть використовувати за для отримання бажаного ефекту.

Така інтерпретація поняття має глобальний вплив на загальноекономічну та господарську діяльність та інноваційні процеси безпосередньо, що дає підстави імплементувати його за трьома компонентами – існуючих ресурсів, спроможності підприємства як соціоекономічної системи здійснення активної діяльності, а також здатностей кожного окремого працівника колективу щодо ефективного виконання своїх обов'язків і задоволення поставленої мети інтегрованих структур бізнесу [361].

Так, інноваційний потенціал, на думку багатьох вчених дослідників у цій галузі, визначається взаємодоповнюючою складністю різного роду ресурсів, а саме: інтелектуальних, інформаційних, матеріально-технічних, фінансово-організаційних, управлінсько-кадрових та можливостей інфраструктури щодо їх реалізації.

Ключова позиція у підвищенні інноваційної активності інтегрованих структур бізнесу належить правильному обранню і відповідній реалізації стратегічного інноваційного розвитку інтегрованих структур бізнесу. Це потребує уточненої первинної інформації щодо обсягу та стану інноваційного потенціалу, а також відповідного рівня його реалізації. Тому, діагностика, аналізування та оцінювання рівня інноваційного потенціалу є досить актуальним питанням, оскільки його дослідження допоможе прийняти відповідні правильні стратегічні й тактичні рішення щодо подальшого формування та розвитку інноваційного розвитку інтегрованих структур бізнесу і, як наслідок, забезпечення стійких конкурентних позицій на ринках [347].

Так, В. І. Захарченко [105] та М. П. Войнаренко [29] трактують поняття інноваційного потенціалу через призму наявних у даний момент часу ресурсів у процесі ділової активності різних суб'єктів господарювання, а І. В. Радзівіло [298] та Л. М. Шульгіна [364] – прихильні до трактування – як можливості

використання цих ресурсів та подальшої реалізації головних завдань інноваційної діяльності інтегрованих структур бізнесу.

Дослідивши та проаналізувавши теоретичний базис підґрунтя змісту поняття «інноваційний потенціал», можна стверджувати, що переважна частина авторів беруть за основу ресурсний підхід, тобто виділяють інноваційний потенціал інтегрованих структур бізнесу як накопичену сукупність ресурсів, можливостей та/або їх поєднання, в результаті якого досягається синергетичний ефект.

Проте, окремі визначення поняття ґрунтуються і на структурному підході, надаючи перевагу таким основним складникам, як науково-дослідні, кадрові, інформаційні, матеріально-технічні та фінансові. Інша група науковців зосереджується на процесному підході, що ґрунтується на цільовій орієнтації інноваційного потенціалу (табл. 1.3).

Таблиця 1.3

Варіанти трактування поняття «інноваційний потенціал»

Автори, джерело	Визначення поняття «інноваційний потенціал»
1	2
Захарченко В. І. [105]	Певна сукупність різноманітних ресурсів (що забезпечують сам процес інноваційної діяльності, знаходяться у постійному русі й взаємодії), і чинників, що створюють підвалини за для ефективного їх використання та реалізації, де головною метою залишається здобуття відповідних стратегічних орієнтирів у векторі інноваційного руху і утримання/підвищення конкурентоспроможності суб'єктів господарювання в цілому.
Радзівіло І. В. [298]	Складна динамічна система з унікальним одночасним поєднанням впливу окремих чинників мікро- та макросередовища, мікро- та макроможливостей, спроможності, ефективного використання, критеріїв та принципів довготривалого інноваційного розвитку підприємств.
Шульгіна Л. М., Юхименко В. В. [364]	Агрегована певна сукупність визначених ресурсів та факторів впливу на умови життєдіяльності та активного стану підприємств, що створюють передумови за для початкового стану та ведення підприємства за вектором інноваційного розвитку.

1	2
Войнаренко М. П., Скалюк Р. В. [29]	Деяка критична маса ресурсів суб'єкта господарювання (інтелектуально-інноваційних, науково-дослідних, ринково-інформаційних, фінансово-виробничих), яка є необхідною умовою та достатнім чинником для його оптимального розвитку на базі активного пошуку і використання новітніх механізмів реалізації ринкової інфраструктури.
Федулова Л. І. [339]	Міра готовності організації досягати поставлених перед собою цілей, намічених планів щодо реалізації поставленої інноваційного завдання, тобто стан готовності підприємства до реалізації.

Джерело: узагальнено систематизовано автором на підставі [105; 298; 364; 29; 339].

Розглядаючи ресурси як складову інноваційного потенціалу, необхідно зазначити, що в частині використання чинників виробництва (праця, земля, капітал, інформація тощо), поняття «ресурси» і «потенціал» є майже тотожними [213].

Однак у більш глибокому сенсі потенціал є більш широким поняттям, ніж ресурси, що може використовуватись для його реалізації та збагачення. Маючи в наявності різну кількість певних ресурсів, не всі інтегровані структури бізнесу повністю використовують свій власний потенціал. Так, ресурси доцільно вважати вкрай необхідною, але неповною умовою для реалізації потенціалу [156].

Для ефективного конкурентоспроможного економічного розвитку інтегрована структура бізнесу має достатньо повно та ефективно використовувати свій власний інтегрований потенціал під неминучим впливом чинників зовнішнього й внутрішнього середовища (економічна політика держави, політична стабільність, наявність існуючих в повній мірі і обмежених ресурсів, загальний стан економіки, соціальна інфраструктура, відповідність попиту і пропозиції, витрати виробництва, фінансові результати і т. ін. (рис. 1.5) [251].

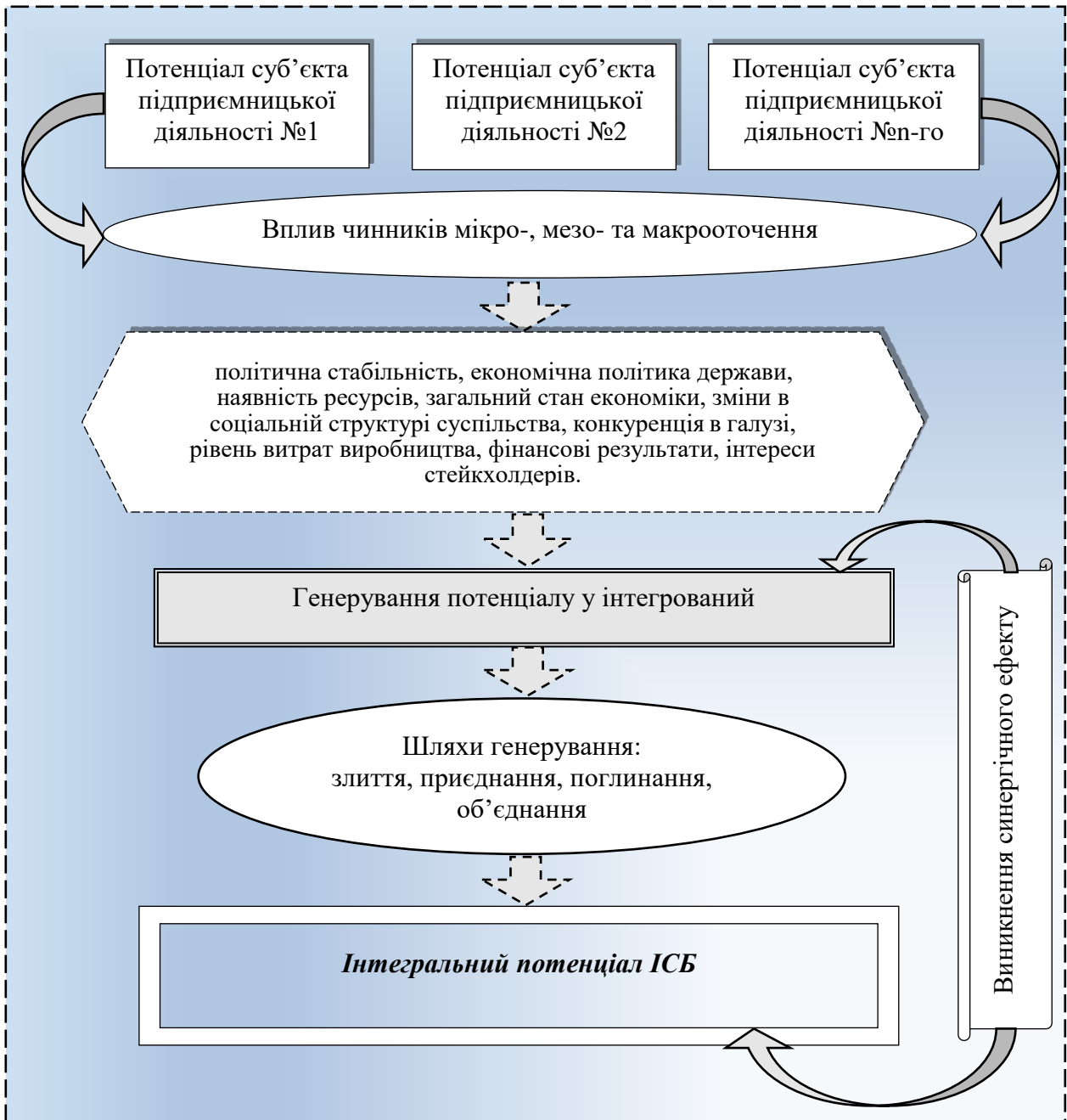

Рис. 1.5. Інтегральний потенціал ІСБ [авторська розробка]

Наступним складовим компонентом інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу повинні бути саме методи ефективного управління інтегрованими структурами бізнесу, що необхідні для виконання своєї місії, а також комплексу системи завдань тактичного й стратегічного напрямку. Проте, наявність лише цього компонента не дає повного уявлення

про існуючі можливості аналізування, оцінювання та реалізації інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу, оскільки це потребує наявності у своєму арсеналі не лише інструментів/важелів впливу, але й ресурсів, як базису прийняття ефективних управлінських рішень інтегрованих структур бізнесу.

Авторський підхід до структурування управління інноваційним потенціалом інтегрованих структур бізнесу передбачає застосування процесно-системного наукового підходу.

Так, імплементація системного підходу через призму управління інноваційним потенціалом інтегрованих структур бізнесу полягає у виокремленні ресурсів, що необхідні для створення інновацій та інших новаторських процесів, які виникають відповідно до даних ресурсів задля виконання запланованих завдань. Тобто ресурси та різні типи нововведень є об'єктами управління стратегічними (забезпечення інноваційного розвитку інтегрованих структур бізнесу) і тактичними завданнями. Імплементація процесного підходу потребує дослідження механізмів реалізації поставлених завдань, що передбачає декомпозицію функцій управління – організації, планування, мотивації, контролю – крізь призму чинників мікро- і макрооточення інтегрованих структур бізнесу.

Оскільки, інноваційний потенціал інтегрованих структур бізнесу формується в межах інноваційних процесів на макро-, мезо- та мікро рівнях, попри тривалий науковий дискурс, чимало аспектів інноваційної діяльності дотепер залишаються невизначеними та викликають неоднозначність інтерпретацій, а роль провідного виробничого чинника все більше відіграють активи інтелектуального характеру.

Включення в інноваційний потенціал інтегрованих структур бізнесу можливостей певного підприємства є абсолютно прийнятним, оскільки фінішна реалізація ключових завдань крізь призму існуючих методів управління за існуючої обмеженості певного виду ресурсів уможлиблюється

лише при стовідсотковому виконанні своїх функціональних обов'язків усіх працівників, незалежно від їх інтеграції у виробничому/інноваційному процесах. Інший аспект інноваційного потенціалу полягає в урахуванні всебічного розвитку інноваційної діяльності, що проявляється у побудові нових перспектив для реалізації інноваційного потенціалу [173; 174; 175].

У цьому контексті, інноваційний потенціал інтегрованих структур бізнесу має розглядатися як сукупність потенціалів, пов'язаних своїм формуванням та синергетичним розвитком через призму створення та забезпечення ефективного процесу функціонування бізнес-одиниць в поточному та стратегічному періодах, що у свою чергу, вимагають залучення як фінансових, кадрових, технологічних, управлінських, так і інноваційних ресурсів, які використовуються для максимізації синергії реалізації інноваційного потенціалу, і, як кінцевий ефект, – створення системи інновацій/нововведень різного рівня.

Аналіз наявного теоретичного базису надає змогу визначити поняття «інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу», в якому доцільно виокремити ресурсно-процесний та поведінково-інтегральний підходи. Згідно з першим підходом, якого дотримуються, зокрема, такі вчені, як І. Т. Балабанов, В. І. Захарченко та Ю. С. Шипуліна, інноваційний потенціал інтегрованих структур бізнесу трактується як сукупність різноманітних ресурсів, а також їх комбінацій, декомпозицій в процесі здійснення інноваційної діяльності [105; 362]. Нині широкий діапазон досліджень підтримує цілком обґрунтовану думку про формування інтегрального підходу до визначення інноваційного потенціалу. У цьому контексті інноваційний потенціал - це цілеспрямоване використання ресурсів. Цього підходу дотримуються, зокрема, такі вчені, як О. І. Олексюк, І. М. Репіна, Л. М. Ганущак-Єфіменко, С. В. Вовчок, О. С. Федонін, Т. О. Соболева, І. В. Федулова, Н. В. Чаленко, В. А. Верба, І. С. Новікова та В. С. Ціпурінда.

Як бачимо, наведені вище підходи та визначення оперують такими важливими для сучасної економіки поняттями, як ресурси та здатності. Тобто інноваційний потенціал інтегрованих структур бізнесу являє собою поєднання ресурсів, можливостей та компетенцій в інноваційній діяльності з подальшим виникненням синергетичного ефекту (рис. 1.6).

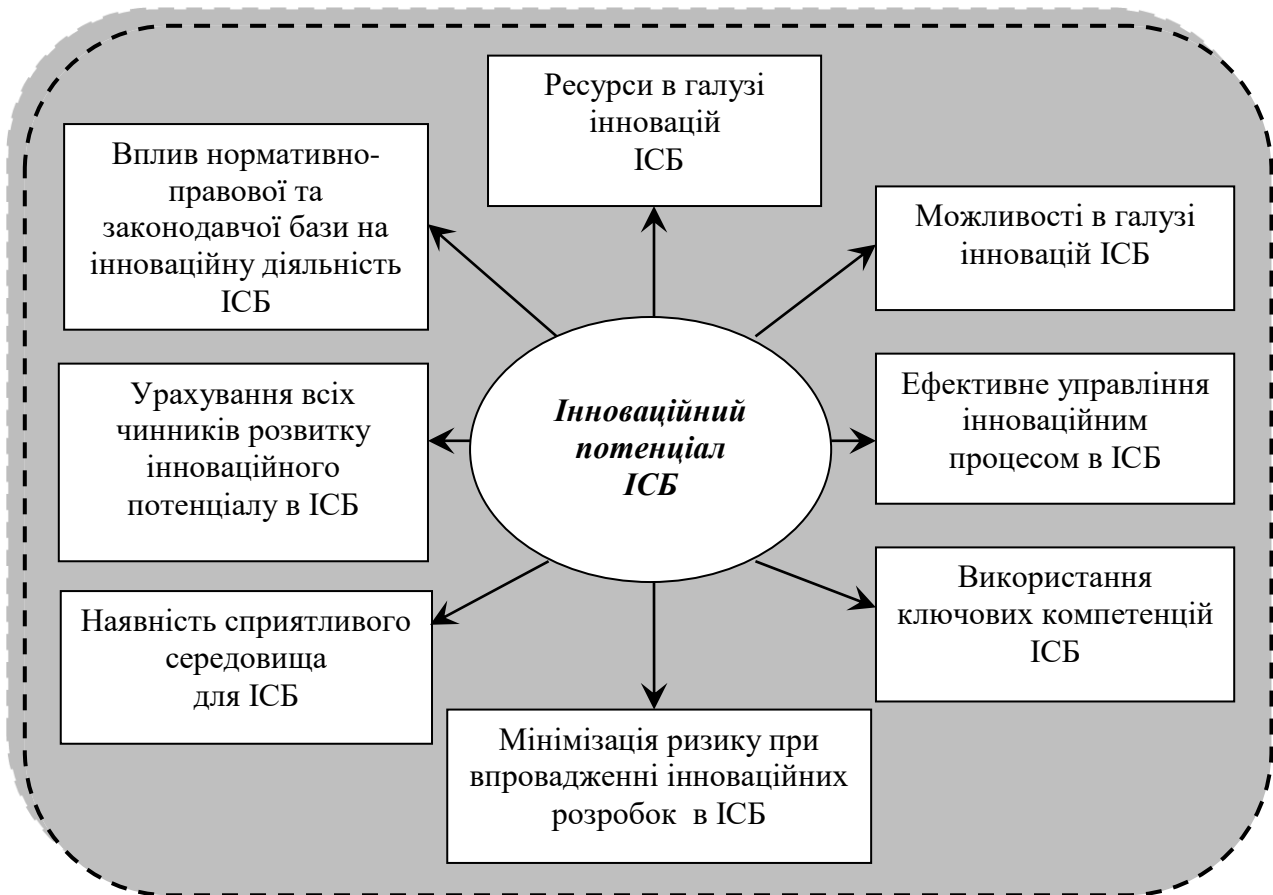

Рис. 1.6. Елементний склад інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу (ІСБ) [авторська розробка]

Підсумовуючи, слід зазначити, що інноваційний потенціал інтегрованих структур бізнесу – це певна сукупність різних видів потенціалу, пов’язаних своїм формуванням та синергетичним розвитком через призму створення та забезпечення ефективного процесу, механізму та концепції функціонування бізнес-одиниць в поточному та стратегічному періодах, що у свою чергу, вимагають залучення як фінансових, інформаційних, кадрових, технологічних,

управлінських, так і інноваційних ресурсів, які використовуються для максимізації синергетичного ефекту від реалізації загального інноваційного потенціалу, і, як кінцевий результат, передбачає створення системи інновацій/нововведень різного рівня.

1.2. Основні чинники формування і розвитку інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу

У нестабільному зовнішньому середовищі інтегровані структури бізнесу мають генерувати свої потужності на утримання/забезпечення конкурентних позицій на всіх типах ринків, при цьому вони повинні постійно перебувати у стані виявлення все більш нових і потужних, ефективних механізмів ведення загальноекономічної й господарської діяльності, відкриття потенційних та наявних резервів збільшення своєї діяльності й розвитку, а також стратегічно розробляти й впроваджувати інноваційні розробки, що нададуть перевагу інтегрованим структурам бізнесу в сучасних глобалізаційних умовах постіндустріальної економічної системи. Це все призводить до постійного відстеження стану своєї ефективної інноваційної активності інтегрованих структур бізнесу і як наслідок забезпечення з подальшим утриманням інноваційної конкурентоспроможності через формування та розвиток інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу [268].

Також, особливим аспектом при цьому виступає збагачення/максимізація інноваційного складника в загальному інноваційному потенціалі, який можна вважати головною умовою сталого розвитку інтегрованих структур бізнесу в сучасних динамічних реаліях, що вимагає від них точності та адаптування механізмів, технологій та концепцій в управлінні свої власним інноваційним потенціалом [268].

Необхідною умовою формування і розвитку інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу в Україні є формування та розвиток відповідного інституційного середовища, що стимулює створення, освоєння і використання інновацій. Комплексний аналіз стану інноваційної діяльності ІСБ в Україні дозволив виявити основні зовнішні та внутрішні чинники, що впливають на реалізацію і розвиток інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу [268].

Досліджуючи проблеми інноваційного розвитку та його потенціалу, науковці виділяли низку різних чинників і умов, що прискорюють або гальмують просування та впровадження інновацій. Так, Б. Твісс виділяє такі чинники, що «визначають успіх інновацій: орієнтація на ринок, відповідність цілям організації, ефективна система відбору та оцінки проєктів, управління проєктами і контроль, джерела нових ідей, сприйнятливість організації до нововведень, індивідуальна і колективна відповідальність» [368]. Л. І. Федулова у своїй праці [339] також робить акцент на чинники генерації нововведень на підприємствах, підрозділяючи їх на зовнішні і внутрішні.

Зовнішні чинники дослідниця розбиває на три підгрупи [339]: конкуренція, попит та виробничо-технічні чинники. До внутрішніх чинників віднесено: ставлення керівництва компанії до нововведень; відсутність бар'єрів і простоту у взаєминах між підрозділами і співробітниками; ступінь самостійності внутрішніх підрозділів; наявність економічної зацікавленості в підрозділі та в окремих працівників; ступінь гнучкості розгляду інноваційних пропозицій; ступінь розвитку науково-технічної інфраструктури та ін. В. М. Геєць виокремлює чинники, що визначають інноваційну діяльність підприємства як самостійну економічну одиницю [47]: місце господарюючого суб'єкта на ринку; економічне становище підприємства і його фінансовий стан; поєднання власних ресурсів підприємства; пільги, що підприємство одержує від держави; умови страхування й отримання гарантій від ризиків. Інші вчені,

зокрема О. Кузьмін, Т. Кужда [158] виділяють такі чинники, які мають позитивний вплив на інноваційний потенціал підприємства: фінансові, економічні, інноваційні, інформаційні, інтелектуальні, технічні, соціальні, наукові, технологічні та безліч інших.

Найбільш повну і чітку класифікацію чинників впливу на інноваційний потенціал інтегрованих структур бізнесу, можна представити зосереджуючи увагу на чинниках внутрішнього і зовнішнього середовища. Запропонований поділ чинників представлено на рис. 1.7.

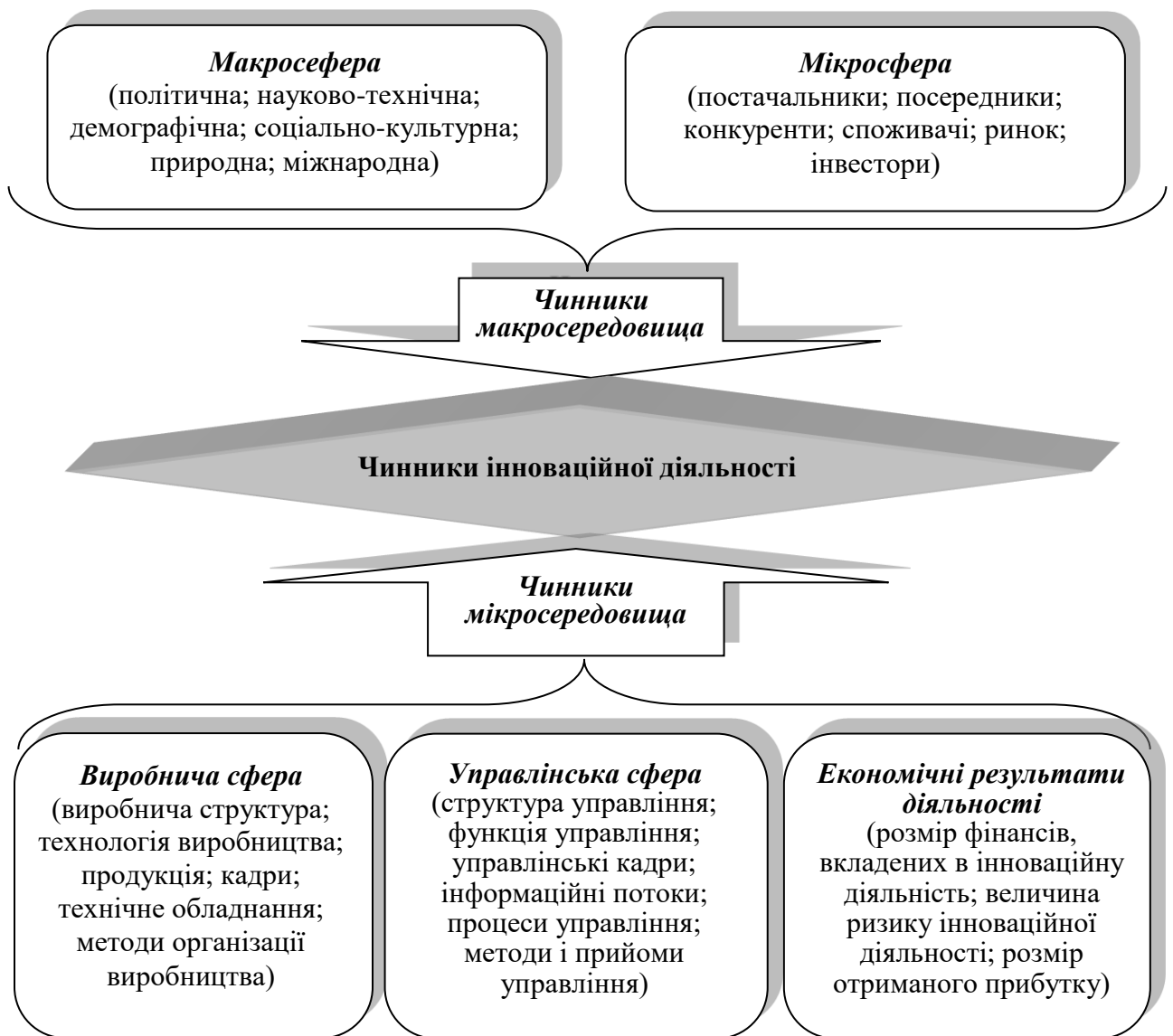

Рис. 1.7. Чинники, що впливають на інноваційну діяльність

Джерело: узагальнено систематизовано автором на підставі [339; 268; 139; 158].

Продовжуючи дослідження впливу чинників на інноваційний потенціал такі вчені як О. В. Комчатних [139], О. Кузьмін та Т. Кужда [158] окремо ідентифікують чинники, що сприяють чи перешкоджають інноваційній діяльності. Ці чинники впливу представлено в табл. 1.4.

Таблиця 1.4

Чинники впливу на інноваційну діяльність ІСБ

Чинники	Негативні чинники впливу на інноваційну діяльність інтегрованих структур бізнесу	Позитивні чинники впливу на інноваційну діяльність інтегрованих структур бізнесу
Економіко-технологічні	Постійний брак фінансування інвестиційних проєктів; слабкість матеріальної, науково-технічної бази, старе обладнання та технології; нестача потужностей, які можна відкликати з резерву.	Наявність достатнього запасу фінансово-матеріальних, техніко-технологічних активів, новітніх прогресивних технологій; необхідної економіко-технологічної інфраструктури.
Політико-правові	Політична нестабільність; обмеження, що виникають з боку антимонопольного і податкового законодавства; криміногенна обстановка.	Законодавчі заходи, що забезпечуватимуть інноваційній діяльності з боку держи підтримку інновацій.
Організаційно-правові	Функціонально-орієнтовані структури; занадто велика централізація; авторитарний стиль управління; домінування інтересів поточного виробництва.	Процесно-орієнтовані організаційні структури; демократичний стиль управління; матеріальна підтримка інноваційної діяльності.
Соціально-психологічні і культурні	Опір будь-яким нововведенням (зміна статусу працівників, зміна діючих механізмів ведення бізнес-діяльності, порушення стереотипів сформованих традицій поведінки, опір всьому новому, чого не знали раніше).	Моральне стимулювання/заохочення та суспільне визнання, поява нових можливостей у самореалізації; «здоровий» психологічний клімат у трудовому колективі.

Джерело: узагальнено автором на підставі [139; 158].

На підставі вивчення наукової літератури з проблем дослідження середовища інноваційної діяльності, здійснено критичний аналіз чинників

впливу на інноваційну діяльність, представлених різними науковцями [139; 158; 268]. Варто також зауважити, що виявлені під час такого аналізу певні обмеження наявних досліджень відкривають перспективи для подальших наукових розвідок, а також дають змогу вдосконалити класифікацію чинників впливу на інноваційну діяльність інтегрованих структур бізнесу. Узагальнені результати аналізу відображено в табл. 1.5.

Таблиця 1.5

Результати критичного аналізу чинників впливу на інноваційну діяльність інтегрованих структур бізнесу представлених різними науковцями

Автор	Досліджені чинники	Не досліджені чинники
Б. Твісс [368]	Орієнтація на ринок, відповідність цілям організації, ефективна система відбору проєктів, ефективне управління проєктами і контроль, джерела нових ідей, сприйнятливість організації до нововведень, наявність відповідальності.	Здебільшого розглядає чинники, що визначають успішну реалізацію проєкту, а не чинники, що впливають на організацію інноваційної діяльності на підприємстві.
Л. І. Федулова [339]	Державна участь, рівень вилучення первинних доходів державою, ринкова інфраструктура, законодавство, ступінь інтеграції науки і виробництва, конкурентоспроможність технологій на світових ринках, економічний розвиток країни.	Більше уваги приділяє зовнішнім чинникам, серед внутрішніх переважно розглядає організаційні та психологічні.
В. М. Геєць [47]	Місце підприємства на ринку, його економічне та фінансове становище, поєднання власних і залучених ресурсів, пільги, що підприємство одержує від держави, умови страхування.	Недостатньо уваги приділено технічним та організаційним чинникам (внутрішнім), а також зовнішнім чинникам.
О. Кузьмін, Т. Кужда [158]	Чинники, що сприяють і перешкоджають інноваційній діяльності (законодавчо-організаційні, управлінсько-адміністративні, фінансово-виробничі, економічно-соціальні, техніко-технологічні, екологічно-демографічні та ін.).	Недостатньо уваги приділено зовнішнім ринковим чинникам.

Джерело: складено автором за [368; 339; 47; 158].

Варто підкреслити відсутність чіткої системи й однозначності в існуючих підходах до класифікації чинників впливу на інноваційну діяльність. Тому, враховуючи результати проведеного критичного аналізу, на підставі розглянутих вище класифікацій та доповнивши їх, зокрема, слід використовувати такі групи чинників, що впливають на процес формування та розвитку інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу [268]:

– чинники зовнішнього впливу – включають чинники ділового середовища інтегрованих структур бізнесу, які не залежать від нього, мають прямий або опосередкований вплив, а також визначають напрями й обмеження інноваційного розвитку;

– чинники внутрішнього впливу – впливають на здійснення інноваційної діяльності інтегрованих структур бізнесу, залежать від його цілей і стратегії, обсягу та якості доступних ресурсів, інноваційного потенціалу, ефективності системи управління тощо.

Очевидно, що під час формування концепції розвитку інтегрованих структур бізнесу необхідно врахувати вплив усіх зовнішніх і внутрішніх чинників. Слід особливо підкреслити, що практично всі чинники зовнішнього середовища відносяться до неконтрольованих з боку інтегрованих структур бізнесу і його підрозділів, тобто навіть самий вигідний інноваційний проєкт може зазнати поразки через негативний вплив «стихійних» чинників [268]. Проте, варто розглянути й чинники, що уповільнюють (стримують) або стимулюють (прискорюють) розробку та впровадження інновацій, а також ті, що мають вплив на глобальному, макро-, мезо- та мікрорівнях (рис. 1.8).

Система чинників, що впливають на формування та розвиток інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу, залежить, насамперед, від обраних класифікаційних ознак.

Рис. 1.8. Система чинників, що уповільнюють (стримують) або стимулюють (прискорюють) інноваційну діяльність інтегрованих структур бізнесу

Джерело: запропоновано (складено) автором на основі [96; 139; 158; 268].

З огляду на це, виникає необхідність класифікації основних чинників впливу на процес формування і розвитку інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу, яку складено з використанням методу багатокритеріальної класифікації (табл. 1.6) [96; 139; 158; 268].

Таблиця 1.6

Класифікація основних чинників впливу на формування інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу

Класифікаційна ознака	Тип чинників	Характеристика чинників
1	2	3
За ступенем контролюваності	Зовнішні (не контролюються)	Вплив міжнародної конкуренції, наростаючий вплив НТП, державна інноваційна політика, глобальні структурні зрушення, тенденції розвитку української економіки, соціально-економічні процеси.
	Внутрішні (контролюються)	Науковий, техніко-технічний, ринково-маркетинговий, кадрово-управлінський, фінансово-інформаційний потенціал, інноваційні здібності менеджменту організації.
За тривалістю впливу	Довгострокові	Тривалий вплив на стан та рівень інноваційного розвитку (міжнародний поділ праці, позитивна державна інноваційна стратегія та політика, динамічний розвиток економіки, ринку, споживання, попиту і т. ін.).
	Короткострокові	Впливають на рівень інноваційного розвитку протягом невеликого проміжку часу (коливання ринкової кон'юнктури, отримання короткострокових преференцій).
За ступенем впливу на рівень інноваційного розвитку підприємства	Ті, що мають визначальний вплив	Чинники, що мають певний вплив на рівень інноваційного розвитку організації залежно від конкретних соціально-економічних умов.
	Ті, що мають значний вплив	
	Ті, що мають помірний вплив	
За джерелом виникнення	Науково-технічні	Чинники, що формують науково-технічний потенціал.
	Організаційно-управлінські	Інноваційні здатності менеджерів, можливість реалізації механізму управління інноваційним розвитком.
	Економічні	Можливості і здібності організації з фінансування інноваційного розвитку.
	Природно-екологічні	Закономірності функціонування біосфери; стратегія природокористування на базі перспективних напрямів зменшення енерго-, матеріало- та трудомістких процесів.
	Соціальні	Соціально-демографічні, соціально-культурні, соціально-освітні, соціально-психологічні.

Продовження табл. 1.6

1	2	3
За характером впливу на інноваційний розвиток	Чинники, що стримують інноваційний розвиток	Несприятливе інституційне середовище, низький попит на інноваційну продукцію, брак ресурсного забезпечення.
	Чинники, що сприяють інноваційному розвитку	Ефективна державна інноваційна політика, розвинена інноваційна інфраструктура, сприятливе інституційне середовище, високий інноваційний потенціал.
	Чинники, що мають двоякий вплив на інноваційний розвиток	Кризові явища в економіці, конкуренція.
За характером міжфакторної взаємодії	Незалежні	Державна політика у галузі інновацій, управлінський потенціал організації.
	Взаємопов'язані	Якісна освіта, кадровий потенціал підприємства.
За ступенем передбачуваності	Випадкові	Зміна кон'юнктури ринку.
	Закономірні	Ефективна державна політика, інституційне середовище, структурні зрушення в економіці.
За характером прояву	Прямого впливу	Заходи щодо прямого регулювання інноваційного розвитку.
	Непрямого впливу	Інституційне регулювання інноваційного розвитку підприємства.

Джерело: систематизовано автором на основі [96; 425].

Дослідивши різні підходи науковців до виділення чинників, що впливають на процес формування і розвитку інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу, можна зробити висновок про те, що лише детальне вивчення кожного з чинників забезпечить повну та об'єктивну інформацію, необхідну для досягнення стійкого, ефективного розвитку інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу [268].

Варто зазначити, що дослідження поняття «інноваційного потенціалу» спирається на притаманні йому чинники впливу зовнішнього та внутрішнього середовища (рис. 1.9).

Рис. 1.9. Чинники зовнішнього та внутрішнього середовища, що впливають на інноваційний потенціал інтегрованих структур бізнесу
Джерело: сформовано автором на основі [96;139; 158; 268].

Дослідження впливу внутрішніх чинників на інноваційний потенціал підприємства виявили, що ефективність менеджменту інноваційної діяльності

значно залежить від рівня сформованості інноваційної культури компанії. У цьому контексті інноваційна культура розглядається як ступінь сприйнятливості компанії до нововведень, наявність дієвої стратегії організації щодо інноваційного розвитку, практика впровадження нових проєктів, ставлення персоналу та його готовність до інновацій тощо. Роль інноваційної культури важко переоцінити – компанії з високим рівнем інноваційної культури зазвичай досягають вищого рівня залучення інвестицій, прискорених темпів зростання ефективності впровадження новітніх технологій, стають стійкішими до будь-яких викликів, всіляко сприяють розкриттю інноваційного потенціалу кожного працівника тощо.

Традиційно, всі чинники, що визначають рівень інноваційного потенціалу, поділяють на такі групи: чинники інноваційного процесу як окремого об'єкта управління; чинники зовнішнього середовища; чинники внутрішнього середовища. Перша група чинників, за якими оцінюють рівень інноваційного потенціалу підприємства, включає такі: стан системи управління; рівень розвитку виробництва; тип і фокус організаційної структури; напрями економічної та інноваційної політики підприємства; розуміння необхідності змін і готовність до них менеджменту та персоналу організації.

Вплив зовнішнього середовища на рівень інноваційного розвитку підприємства представлено такими чинниками, як: система регулювання і координації на державному, галузевому та регіональному рівнях; стан економічного розвитку країни; законодавчо-нормативна база; науково-технологічний прогрес; політичні, демографічні, природні, культурні та інші чинники.

Від чинників внутрішнього середовища значно залежить потенційні можливості організації до ефективної організації інноваційної діяльності, встановлення та підтримання партнерських відносин і т. ін. [148].

Глобалізаційні перетворення в економіці, багатоваріантність механізмів створення, прийняття та реалізації рішень створюють безліч можливостей для функціонування інтегрованих структур бізнесу. Якщо за умов централізовано-планової системи економіки мета діяльності суб'єктів господарювання мала за мету дотримання та реалізацію чітко регламентованих завдань, і саме з цією метою створювався/формувався їх потенціал (потужність), то в сучасному інформатизованому суспільстві інтегровані структури бізнесу мають право та повинні незалежно і самостійно обирати свою виробничу потужність та визначати виробничу програму, обирати стейкхолдерів.

Саме автономія вимагає від управлінського складу інтегрованих структур бізнесу спочатку встановити стратегічні цілі, мету, стратегію її реалізації, а вже потім, як похідну цих складових формувати, аналізувати, вдосконалювати та розвивати відповідний інноваційний потенціал. Реалізацію поставлених цілей інноваційної діяльності інтегрованих структур бізнесу в умовах глобалізаційних перетворень та постійної динаміки ринкових змін зумовлює наявність різноманітних чинників – макро-, мікро- та мезосередовища підприємства (рис.1.10).

Макросередовище представлено сукупністю чинників, які формують стратегічне, довготривале функціонування інтегрованих структур бізнесу на ринку, забезпечуючи при цьому тривалу прибутковість. До цих чинників відносяться техніко-технологічні, соціально-економічні, природно-демографічні, політико-правові та екологічні [75; 88].

Так, техніко-технологічні чинники описують та конкретизують чинники пов'язані з всебічним удосконаленням техніки, технологій, обладнання та інструментів, що мають місце в процесі створення товару (робіт, послуг), а також ноу-хау. Соціально-економічні чинники охоплюють чинники, що справляють прямий вплив на стан, рівень, якість та тривалість життя населення, а також сприяють формуванню їх ціннісної орієнтації.

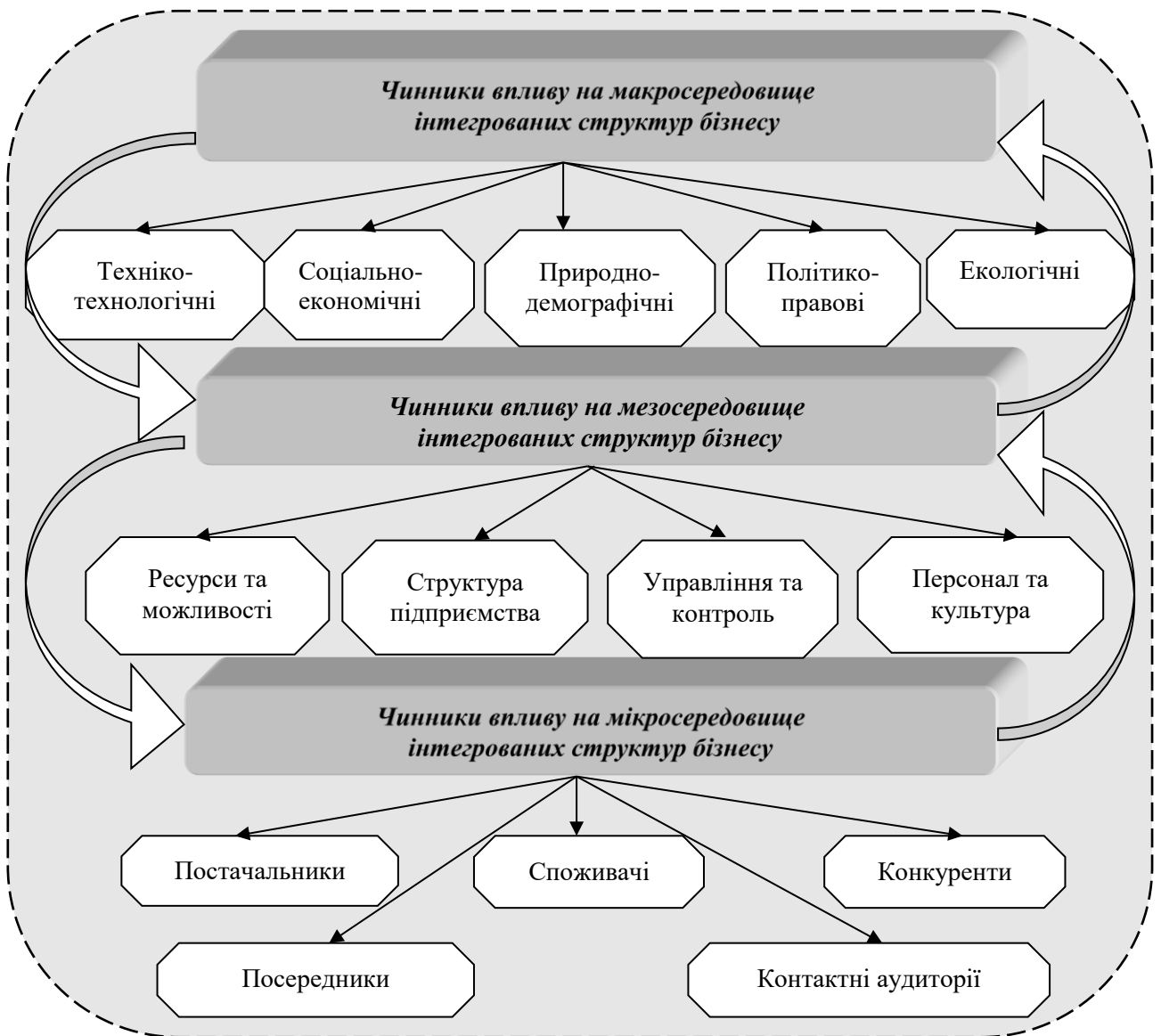

Рис. 1.10. Чинники макро-, мезо- та мікросередовища інтегрованих структур бізнесу

Джерело: побудовано автором на основі [75; 88].

Природно-демографічні чинники характеризують групу чинників, пов'язаних із розташуванням, геолокацією, топографією відповідної місцевості, кліматичними умовами, природними копалинами, а також місцевими ринками збуту. Варто зазначити, що високі темпи росту чисельності населення сприяють зростанню попиту на товари та послуги першої необхідності, збільшуючи при цьому нові робочі місця й відповідно ринок

праці. Проте, низькі темпи – навпаки, зменшують ринок споживання товарі та послуг й відповідно сам ринок праці.

Політико-правові чинники включають сукупність чинників, що впливають на політичні та правові погляди й поділяють суспільство на різноманітні політико-правові групи і знаходять своє місце в реалізації законопроектів, прийнятті правових рішень місцевими та регіональними органами влади, парламенту та уряду країни.

У цілому складові компоненти чинників макросередовища можна визначити як такі, що спроможні здійснювати беззаперечний вплив на формування та розвиток інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу, і водночас є комплексною системою логічно побудованих взаємовідносин, що проявляються крізь динамічний стан доходів населення, споживчих витрат, мінливий рівень зайнятості, нестабільний рівень цін, агреговану податкову ставку, ціну кредиту, курсу національної валюти тощо [269]. Окремі чинники макросередовища серед наведених вище надають можливість чіткіше визначати їх вплив на формування та розвиток інноваційного потенціалу підприємства.

Також, варто наголосити, що чинники, які здійснюють вплив на формування та розвиток інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу, мають достатньо міцний діалектичний взаємозв'язок. Можна констатувати той факт, що в Україні загалом вибудовано макроекономічне середовище – як ключовий зовнішній чинник формування та розвитку інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу. За своєю сутнісною характеристикою воно є прямим оточенням, де відбувається процес функціонування та життєдіяльності всіх бізнес-одиниць.

Мікросередовище характеризується як сукупність чинників, які дають основу формуванню прибутковості та стабільності функціонування інтегрованих структур бізнесу лише за сприятливих умов впливу на них

консолідованих потужностей, генерованих стейкхолдерами. Мезосередовище (стан між макро- та мікросередовищем) визначається як сукупність чинників, що формують підвалини стратегічної ефективності в бізнес-діяльності інтегрованих структур бізнесу і перебувають під постійним контролем та впливом топ-менеджменту й стейкхолдерів. До цих чинників відносяться, насамперед, різні види ресурсів, структура та механізм управління, кваліфікація персоналу та їх соціокультура.

Оскільки інтегровані структури бізнесу є відкритою системою, яка залежить від взаємообміну різного роду ресурсами, результатами діяльності та інформацією із зовнішнім середовищем, то вона має постійно враховувати прямий або опосередкований вплив цього середовища. Для забезпечення успішної діяльності, розвитку інноваційного потенціалу та досягнення поставлених цілей і завдань інтегровані структури бізнесу мають максимально ефективно трансформуватись до змін зовнішнього середовища. У процесі розроблення та реалізації загальної стратегії деякі підприємства чітко дотримуються стратегічних цілей незалежно від впливу чинників зовнішнього середовища, інші – вносять певні зміни тільки в разі вимушеної необхідності, коли зовнішнє середовище змушує їх це робити. Втім, деякі підприємства намагаються спонукати суспільство рухатися у вигідному для них напрямку, гармонізувавши власні цілі з потребами і очікуваннями суспільства.

Можна виділити дві групи чинників, які визначають сферу управління формуванням та розвитком інноваційного потенціалу, і як результат – висококонкурентну перевагу діяльності бізнес-одиниць. Призначення першої групи – створення умов для розвитку інноваційного потенціалу і формування адаптивного механізму управління ним (чинники внутрішнього мікросередовища). Друга група – це набір зовнішніх чинників, які здійснюють вплив на інноваційну діяльність у галузі в цілому (чинники макросередовища).

Ключові зовнішні та внутрішні чинники, що впливають на стан формування та розвитку інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу, представлено в табл. 1.7.

Таблиця 1.7

Чинники впливу на стан формування та розвитку інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу

Чинники впливу на процес розвитку інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу	
Зовнішні чинники	Внутрішні чинники
1	2
Загальний стан економіки країни	Цілі і завдання підприємства в управлінні розвитком інноваційного потенціалу
Політична ситуація	Стратегія інноваційної діяльності підприємства
Правова база інноваційної діяльності	Якісний склад і кваліфікаційний рівень працівників
Стан екології	Система управління та організаційна структура підприємств
Прискорення науково-технічного прогресу та його ефект на поліпшене функціонування галузей економіки	Інформаційне і ресурсне забезпечення
Доходи споживачів	Оцінювання внутрішніх і зовнішніх можливостей розвитку інноваційного потенціалу та обмежень
Податкове стимулювання	Стан та частка витрат на науко-технічні дослідження і наробки підприємств-інноваторів
Видача/отримання пільгових кредитів для подальшого формування та розвитку інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу	Швидкість впровадження інновацій та розвитку наявного інноваційного потенціалу, що забезпечує першість у просуванні товару-новинки на ринок та гарантує переваги в уподобаннях споживачів
Розбалансування попиту і пропозиції на ринку інновацій	Ціна на інноваційну продукцію підприємств досліджуваної галузі
Неконтрольований потік іноземних технологій	Використання піару, реклами, комунікаційних механізмів пропаганди продукції-новинки

Продовження табл. 1.7

1	2
Витік інтелектуального капіталу	Рівень розвитку підприємницької науки та інфраструктури трансферу технологій у промисловості та готовність наукового сектора підприємництва до супроводу інновацій протягом усього їхнього життєвого циклу
Транснаціональний рівень галузі	Споживчий чинник
Спеціалізація і кооперування	Висока якість нового продукту
	Чинники інноваційного ризику

Джерело: складено автором на основі [89; 96; 139; 158; 268].

Зовнішні чинники впливу характеризують умови, які, як правило, не можна змінити, але їх слід прогнозувати і враховувати, оскільки вони істотно впливають на інноваційну діяльність бізнес-одиниць та обумовлюють взаємодію інтегрованих структур бізнесу з економіко-соціальним середовищем [40; 89]. Внутрішні чинники впливу – це наявні елементи, які відносяться до бізнес-одиниць та здійснюють ефект на створення позитивної атмосфери інноваційної діяльності інтегрованих структур бізнесу [89; 96; 139; 158; 268].

Для подальшого дослідження чинників впливу мікросередовища на формування і розвиток інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу необхідно представити їх структурований склад, оскільки саме вони визначають прямий вплив на ефективність реалізації заходів спрямованих на керування бізнес-одиницям під час інтеграції до ІСБ (рис. 1.11).

Варто зазначити, що проаналізовані чинники максимально пов'язані, де модифікація одних спричиняє генерацію інших. Більшість із них мають прямих вплив на результати інноваційно-економічної активності бізнес-одиниць і потребують аналізування як на якісному, так і на кількісному рівнях інтегрованих структур бізнесу.

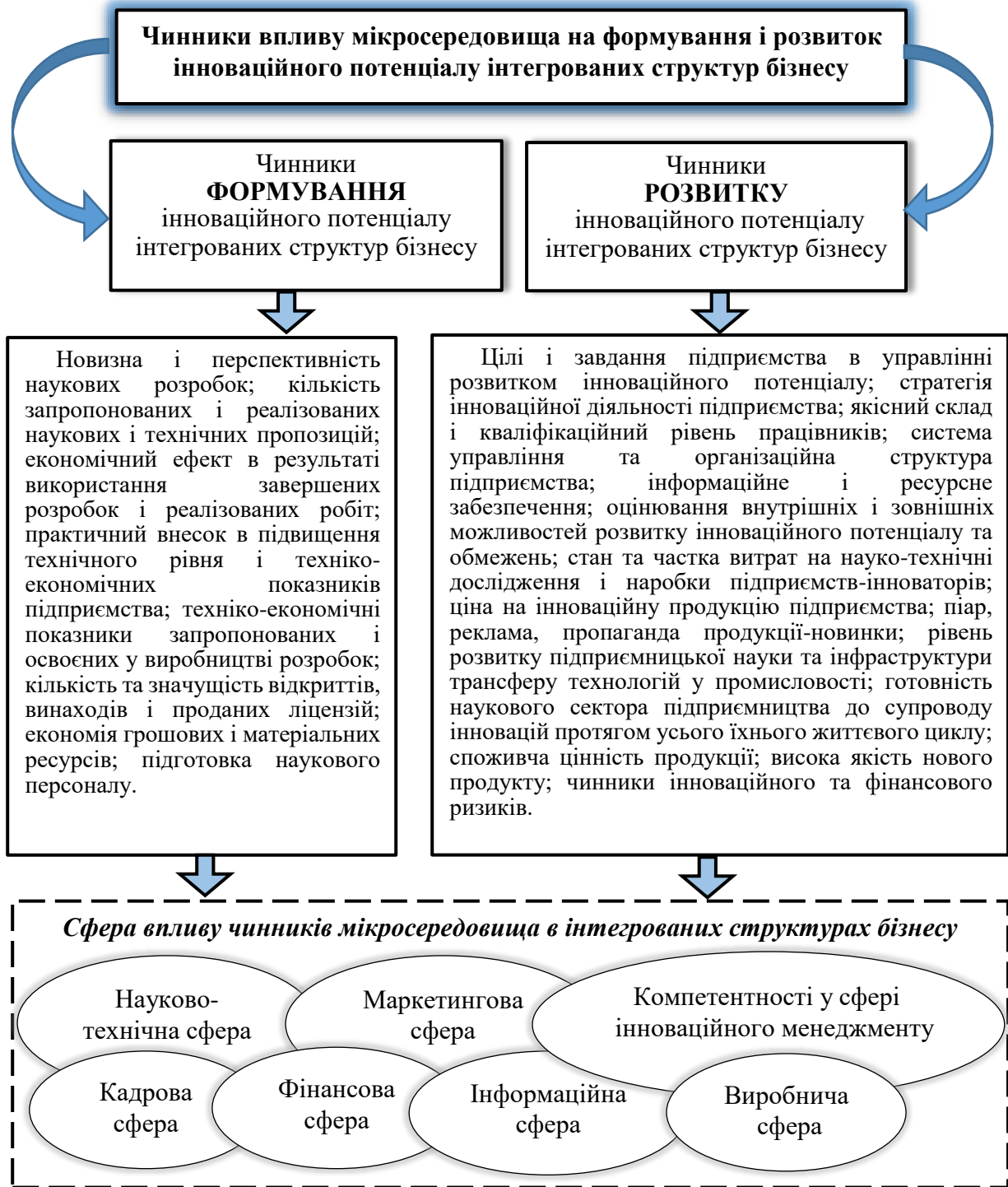

Рис. 1.11. Базові чинники мікросередовища при формуванні і розвитку інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу

Джерело: побудовано автором на основі [55; 67; 68; 72; 82; 192].

Підсумовуючи, слід зазначити, що чинники, які мають безпосередній вплив на інноваційну діяльність та інноваційний потенціал інтегрованих структур бізнесу, зокрема, ідентифіковано чинники, що уповільнюють (стримують) інноваційний розвиток, а також ті, що прискорюють (стимулюють) розробку та впровадження інновацій, є рушійною силою інноваційних процесів.

На основі аналізу наукових підходів та літературних джерел доповнено класифікацію та характеристику чинників формування та розвитку інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу, де було встановлено та доведено, що для інтегрованих структур бізнесу важливо нівелювати вплив дестимулюючих чинників і максимально підсилити дію чинники, які сприяють активізації інноваційної діяльності залежно від стадії розвитку інтегрованих структур бізнесу.

1.3. Інституційне забезпечення процесу розвитку інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу

Інституційне забезпечення державного регулювання інноваційної діяльності в Україні здійснюється відповідно до Конституції України (в останній чинній редакції від 30 вересня 2016 року) та основного документу – Закону України «Про інноваційну діяльність» від 4 липня 2002 року №40-IV [101].

Також сучасну нормативно-правову базу стосовно науково-технічної та інноваційної діяльності складають:

1. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV;
2. Закон України «Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки» від 11.07.2001 № 2623-III;

3. Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність» від 26.11.2015 № 848-VIII;
4. Закону України «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків» в редакції від 05.12.2012 № 991-XIV;
5. Закон України «Про інвестиційну діяльність» в редакції від 13.02.2021р. №1560-XII;
6. Закон України «Про холдингові компанії в Україні» від 15.03.2006 № 3528-IV;
7. Закон України «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій» в редакції від 09.12.2015р. № 766-VIII [100];
8. Постанова Кабінету Міністрів України від 18.10.2017 № 980 «Деякі питання визначення середньострокових пріоритетних напрямів інноваційної діяльності галузевого рівня на 2017 - 2021 роки»;
9. Постанова Кабінету Міністрів України від 07.02.2018р. № 118 «Про затвердження критеріїв оцінки допустимості державної допомоги суб'єктам господарювання на проведення наукових досліджень, технічний розвиток та інноваційну діяльність».

Так, пріоритетною метою державної інноваційної політики в Україні є створення передумов соціально-економічних, організаційно-правових підвалин для ефективного процесу відтворення, розвитку й використання наукового, технологічного, інноваційно-інтелектуального потенціалу країни, що призведе до введення прогресивних сучасних енерго- та ресурсозберігаючих технологій виробництва продукції (робіт та послуг), а також реалізації новітніх видів високо конкурентоздатної продукції [101].

Завдання, принципи та шляхи реалізації інноваційної програми держави щодо підтримки та реалізації інновацій наведено на рис. 1.12.

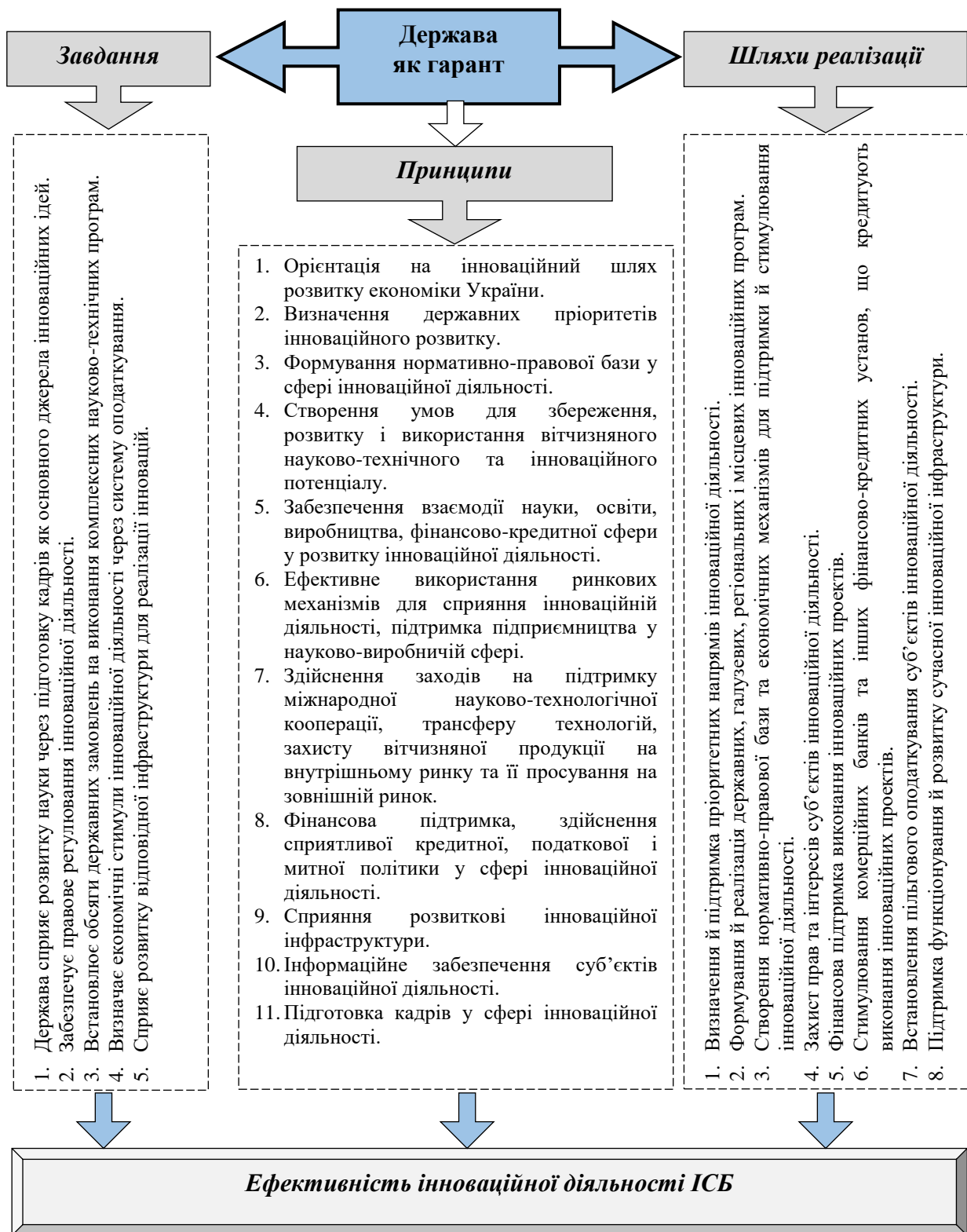

Рис. 1.12. Завдання, принципи та шляхи реалізації інноваційної програми держави щодо підтримки та реалізації інновацій для ІСБ
Джерело: побудовано та доповнено автором на основі [116; 117].

В організації процесу управління щодо створення, освоєння й впровадження нових технологічних процесів, технології (продукції, товарів та послуг) виокремлюють такі базові сфери: фінансово-економічну, організаційно-управлінську і соціально-психологічну. Фінансово-економічне стимулювання інноваційної активності інтегрованих структур бізнесу можна визначити як процес зовнішньо-внутрішнього впливу на фінансові та економічні інтереси ІСБ щодо впровадження у виробництво інновацій, будь-яких нововведень, заміни, модернізації та реконструкції старого обладнання, техніки та технології, які призводять до підвищення технічного рівня, підвищення якості нової продукції, що реалізується, і зміцнення всього інноваційного потенціалу підприємства [263]. Так, фінансово-економічні методи стимулювання економічних інтересів інтегрованих структур бізнесу базуються на таких правилах (рис. 1.13).

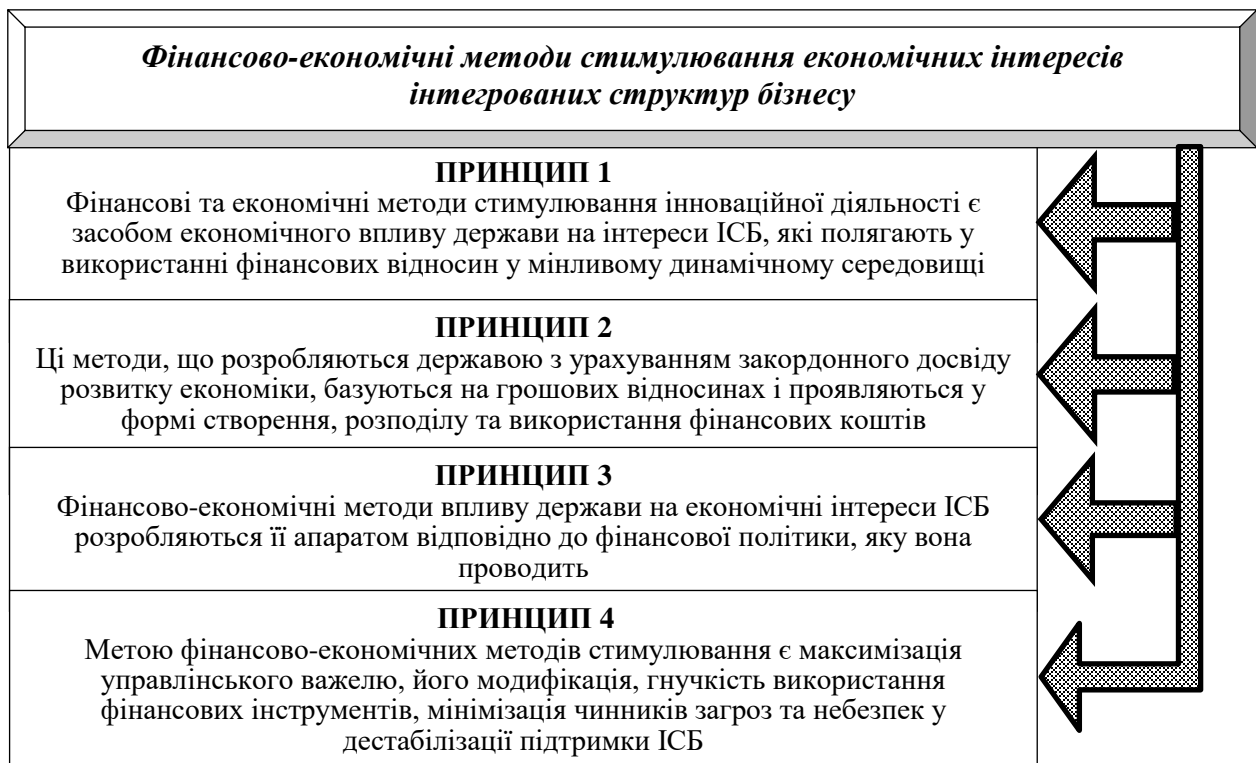

Рис. 1.13. Базові принципи реалізації фінансово-економічних методів стимулювання економічних інтересів ІСБ

Джерело: побудовано автором на основі [206; 263].

Отже, фінансово-економічні методи стимулювання економічних інтересів ІСБ щодо введення інновацій у процес виробництва та їх комерціалізації, модернізації та реконструкції старої техніки й обладнання у їх виробництві становлять траєкторію побудови фінансових відносин, законодавчо закріплених у відповідних нормативних актах, за допомогою яких визначаються відповідне формування, розподіл й використання методів фінансування, фінансових ресурсів, потреб інтегрованого виробництва [206]. Так, фінансове забезпечення інноваційної діяльності інтегрованих структур бізнесу, і, як результат, зміцнення їх інноваційного потенціалу, повинне базуватись на таких принципах (рис. 1.14).

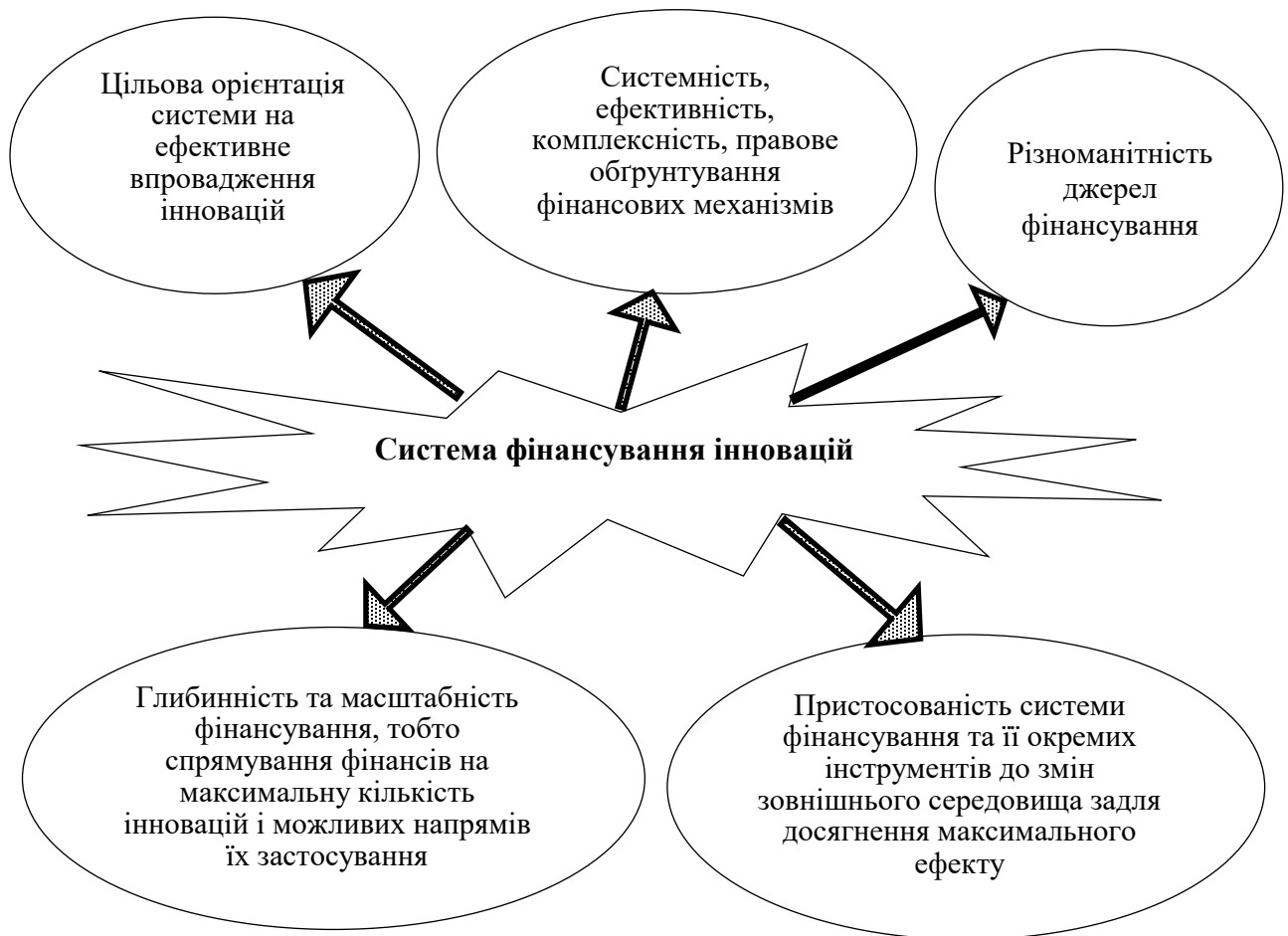

Рис. 1.14. Базові принципи системи фінансування інновацій інтегрованих структур бізнесу

Джерело: побудовано автором з використанням [206].

Ефективність системи фінансування інновацій, насамперед, визначається результатом підвищення обсягу й результативності використання фінансових ресурсів, що задіяні у процесі створення інновацій. Збільшення та прискорене зростання фінансової віддачі впливає на результат фінансової політики та кінцеві результати щодо створення інновацій в інтегрованих структурах бізнесу. Порядок фінансового забезпечення інноваційних проєктів для кожної інтегрованої структури бізнесу має свою специфіку, яка безпосередньо пов'язана із характером впровадження інновацій. Так, найважливішим фінансовим джерелом, яке надає можливість досягти інноваційної переваги є бюджетне фінансування. За рахунок коштів бюджету мають право на існування цільові комплексні реформи та програми, відбувається поточне фінансування інноваційної діяльності інтегрованих структур бізнесу та їх подальший розвиток.

Фінанси інноваційно-активних інтегрованих структур бізнесу у системі фінансування займають ключове положення, оскільки забезпечують створення, виробництво та комерціалізацію товарів різного призначення, предметів побутового вжитку, новітньої науково-технологічної інформації та інших видів інтелектуальних процесів. Система фінансового забезпечення інновацій інтегрованих структур бізнесу виконує основні завдання і являє собою дуже складний динамічний механізм, який постійно змінюється та вдосконалюється, проте незмінними фінансовими механізмами забезпечення фінансування інноваційної діяльності й досі залишаються такі: основним фінансовим джерелом є власні кошти інтегрованих структур бізнесу, тобто процес самофінансування; акумуляція певної частки фінансових коштів в акціонерних товариствах, оскільки саме вони мають змогу розміщати свої акції серед стейкхолдерів; комерційний кредит, якому належить вагомий аспект у фінансовому забезпеченні інновацій ІСБ та використовуються все більш нові

та прогресивні форми (ціна кредиту, засоби погашення кредиту, організація банківського контролю кредитного договору тощо (рис. 1.15).

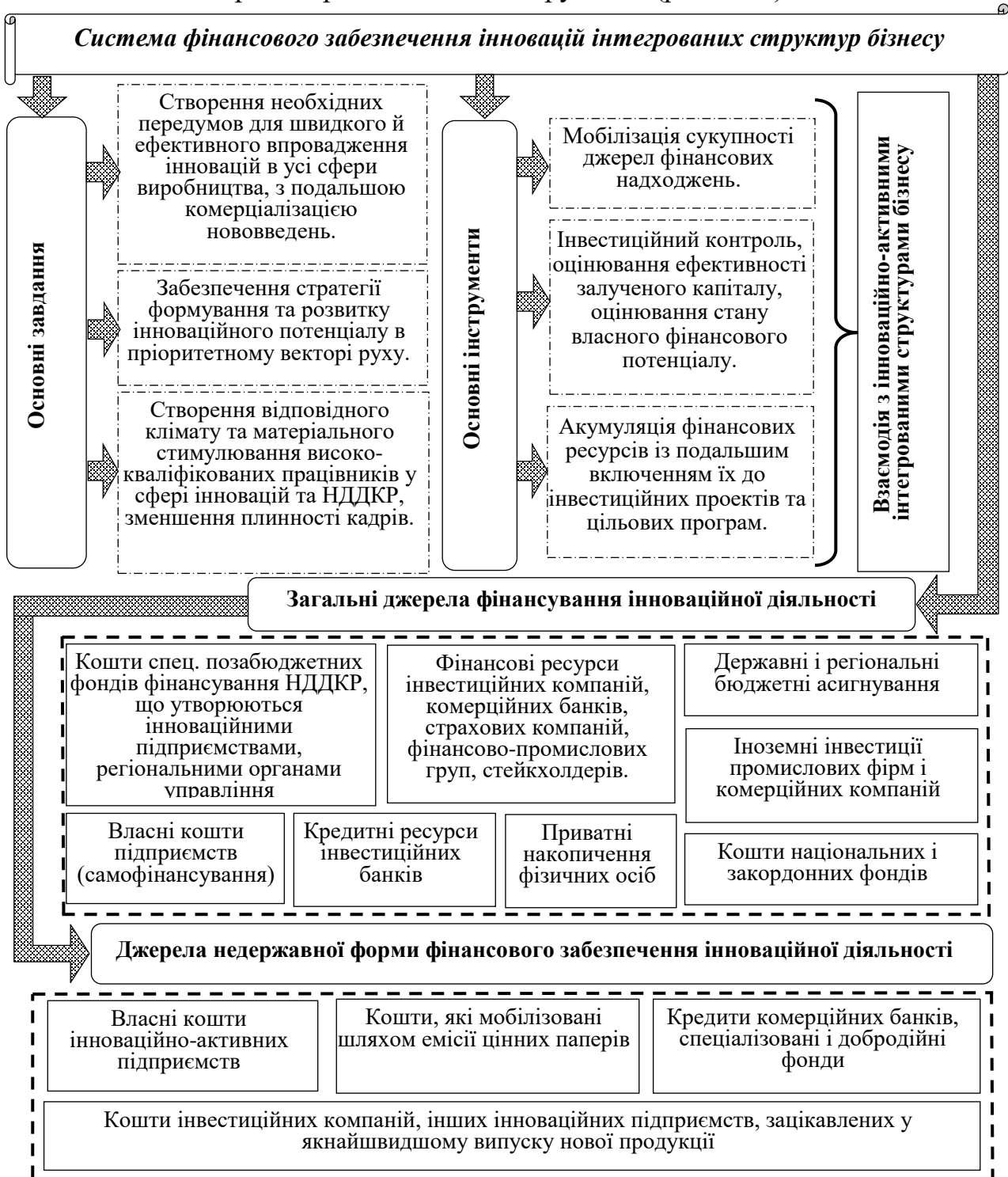

Рис. 1.15. Основні компоненти системи фінансового забезпечення інноваційної діяльності інтегрованих структур бізнесу та їх джерела

[побудовано автором]

Отже, практика свідчить, що банківський кредит на протидію бюджетному фінансуванню надає можливості інтегрованим структурам бізнесу примножити рентабельність своїх інноваційних нововведень і, як правило, виявляється більш адекватним та ефективним інструментом акумулювання коштів на стратегічні періоди. Проте, банківсько-кредитні установи фокусуються на орієнтування мінімального фінансово-кредитного ризику, що не завжди може гарантувати бізнес-одиниця, яка рухається у векторі інноваційного спрямування, тому і виникає нагальна потреба у джерелах більш ризикового фінансування – венчурного. Венчурне фінансування має місце у двох аспектах: по-перше, воно відбувається за допомогою придбання акцій нових бізнес-одиниць, і, по-друге, через надання різноманітних кредитів з правом у бідь-який момент часу конвертувати його в пакет акцій. Венчурне фінансування розглядається як інвестування коштів великих компаній, банків, держави, страхових компаній, пенсійних фондів з максимальним ступенем ризику у новий бізнес-проект, або такий, що зазнає великих та різких змін. Венчурному фінансуванню притаманні такі специфічні риси (рис. 1.16).

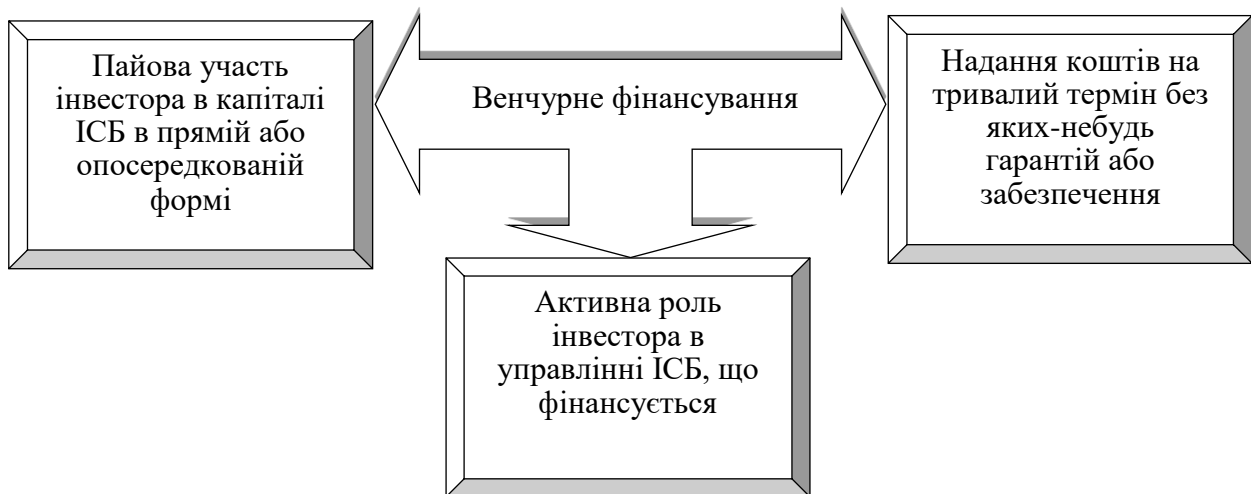

Рис. 1.16. Особливості венчурного фінансування інноваційної діяльності інтегрованих структур бізнесу

Джерело: побудовано автором на основі [116; 206].

За практикою зарубіжних країн, основними сферами венчурного фінансування є стартові кроки зародження бізнес-ідеї (достартовий та початковий кроки), на які акумулюється приблизно 50 % венчурних інвестицій. Як зазначає група вчених на чолі з Л. І. Нейковою, що саме лізинг є дуже специфічною формою фінансування інноваційної діяльності [206].

Важливим етапом фінансового забезпечення інноваційної діяльності інтегрованих структур бізнесу є визначення їхньої потреби у фінансових ресурсах (коштах). Так, незалежно від конкретних організаційно-управлінських механізмів реалізації інноваційних проектів та програм, головною умовою оцінювання обсягу фінансування є кошторис, що розраховується індивідуально для кожного інноваційного проекту. Основним документом, що визначає фінансове планування роботи інноваційної діяльності інтегрованих структур бізнесу є фінансовий план (баланс грошових прибутків і витрат). Так, фінансове планування повинно бути максимально гнучким, адаптивним до глобалізаційних ринкових змін, що на перспективу забезпечить подальший інноваційний розвиток підприємства.

На думку Пальчевича Г.Т., фінансування інноваційного розвитку повинно базуватись на наступних принципах (рис. 1.17) [224]:

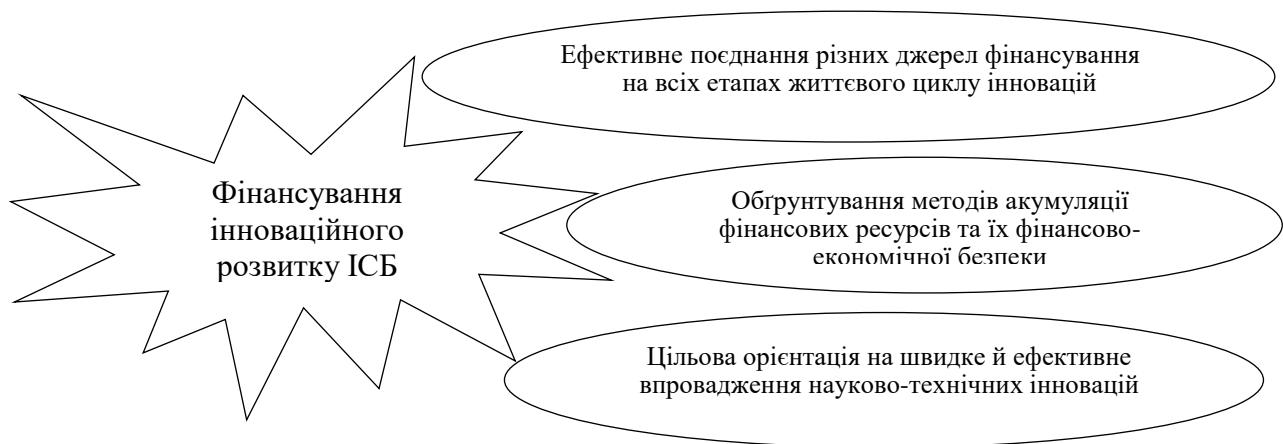

Рис. 1.17. Основні принципи фінансування інноваційного розвитку інтегрованих структур бізнесу

Джерело: побудовано автором на основі [116; 206; 224].

Таким чином, встановлено, що ефективний конкурентоспроможний інноваційний розвиток інтегрованих структур бізнесу неможливий без чіткого правильного впровадження та реалізації ефективної стимулюючої інноваційної політики держави, яка спрямована на загальне економічне зростання інноваційної активності інтегрованих структур бізнесу, створення сприятливого інвестиційного клімату щодо реалізації інноваційних проєктів, а також введення в дію механізму спеціальних державних стимулів реалізації інноваційної діяльності (рис. 1.18).

Рис. 1.18. Напрями та інструменти державного стимулювання інноваційного розвитку інтегрованих структур бізнесу

Джерело: побудовано автором на основі [116; 206].

Ще одним чинником підтримки інноваційної діяльності є дотримання безпеки та запобігання чинникам загрози й ризику інтегрованих структур бізнесу.

Поняття фінансово-економічної безпеки підприємницької діяльності інтегрованих структур бізнесу є структурним складником економічної безпеки як сектора економіки в цілому, яка пов'язана із залученням інноваційних, фінансових, кадрових, технологічних ресурсів та їх відповідним ризиком, кінцевою метою якої є систематичне отримання та максимізація прибутку [394; 424].

Фінансово-економічна безпека інтегрованих структур бізнесу – це конкретний фінансово-економічний стан інтегрованих структур бізнесу, який забезпечує протекцію фінансово-економічних, інноваційно-технологічних, управлінсько-кадрових та ринково-інформаційних інтересів від мікро- та макрозагроз, що створює необхідні фінансово-економічні та інноваційні підвалини для стійкого ефективного розвитку в інноваційному векторі у поточному та довгостроковому періодах [266; 394; 424].

Фінансово-економічні та інноваційно-технологічні інтереси ІСБ проявляються у пошуку нових методів інноваційної діяльності, НДДКР, висококваліфікованого персоналу (рис. 1.19) [394; 424].

Фінансово-економічна безпека інтегрованих структур бізнесу, що впливає на їхній інноваційний потенціал є складним динамічним механізмом, що поєднує агрегований набір зовнішніх й внутрішніх ознак інноваційного спрямування щодо забезпечення ефективності використання інноваційно-технологічних, фінансових та управлінсько-організаційних ресурсів інтегрованих структур бізнесу [289].

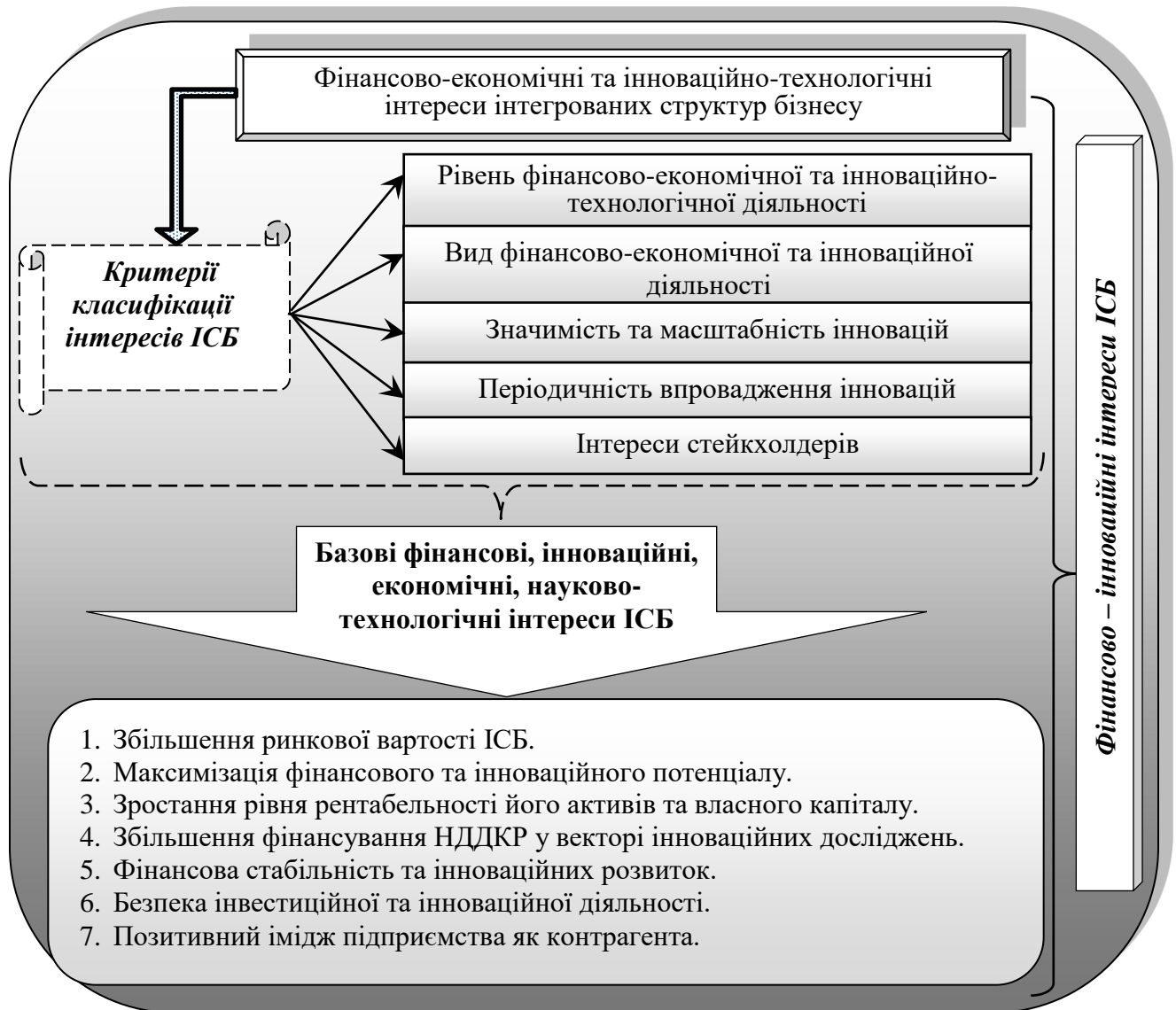

Рис. 1.19. Комплекс базових інтересів у сфері інноваційної діяльності ІСБ [авторська розробка]

Отже, безпеку інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу необхідно аналізувати через призму її функціонально-концептуальних складників, що надасть змогу:

– здійснити оперативний моніторинг чинників щодо стану інноваційно-функціональних складників і фінансово-економічної безпеки в цілому;

- провести комплексне оцінювання інноваційних інструментів та механізмів, що мають беззаперечний вплив на утримання (максимізацію) фінансово-економічної безпеки;
- аналізувати подальше розподілення й реалізацію фінансових та інноваційних ресурсів інтегрованих структур бізнесу;
- теоретично дослідити та методично запропонувати актуальні фінансово-економічні інструменти, що віддзеркалять стан наявності та реалізації інноваційної складової;
- запропонувати відповідні заходи із утримання максимального рівня новаторських складників, що в підсумку забезпечить зміцнення фінансово-економічної безпеки інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу [394; 424].

Модифікація категорійного апарату щодо фінансово-економічної безпеки інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу покликана забезпечити новий доробок у контексті теоретичного базису щодо дослідження та реалізації її організаційно-управлінських підвалин системного підходу.

Системний підхід щодо аналізування фінансово-економічної безпеки інноваційного потенціалу передбачає розгляд діяльності та функціонування інтегрованих структур бізнесу як багатокритеріального структурного механізму, що спирається на напрями єдності об'єкта дослідження, і відповідно, створює перспективи у встановленні взаємозв'язків між складниками механізму та подальшого доробку рекомендаційних положень щодо їх ефективного застосування на практиці на основі виникнення синергетичного ефекту [394; 424].

У сучасних умовах досить актуальним є процес управління механізмом фінансово-економічної безпеки підприємства, який на початковому етапі повинен передбачати визначення та ідентифікацію чинників, що мають вплив

на попередження, мінімізацію чи повну ліквідацію негативних наслідків реалізації дестабілізуючих чинників.

Фінансово-економічна безпека підприємства визначає концептуальні засади методики управління та рівень розвитку підприємства, за якого виконуються гарантії протекції особливих інтересів окремо взятих бізнес-одиниць в цілому від макро- та мікрозагроз (рис. 1.20).

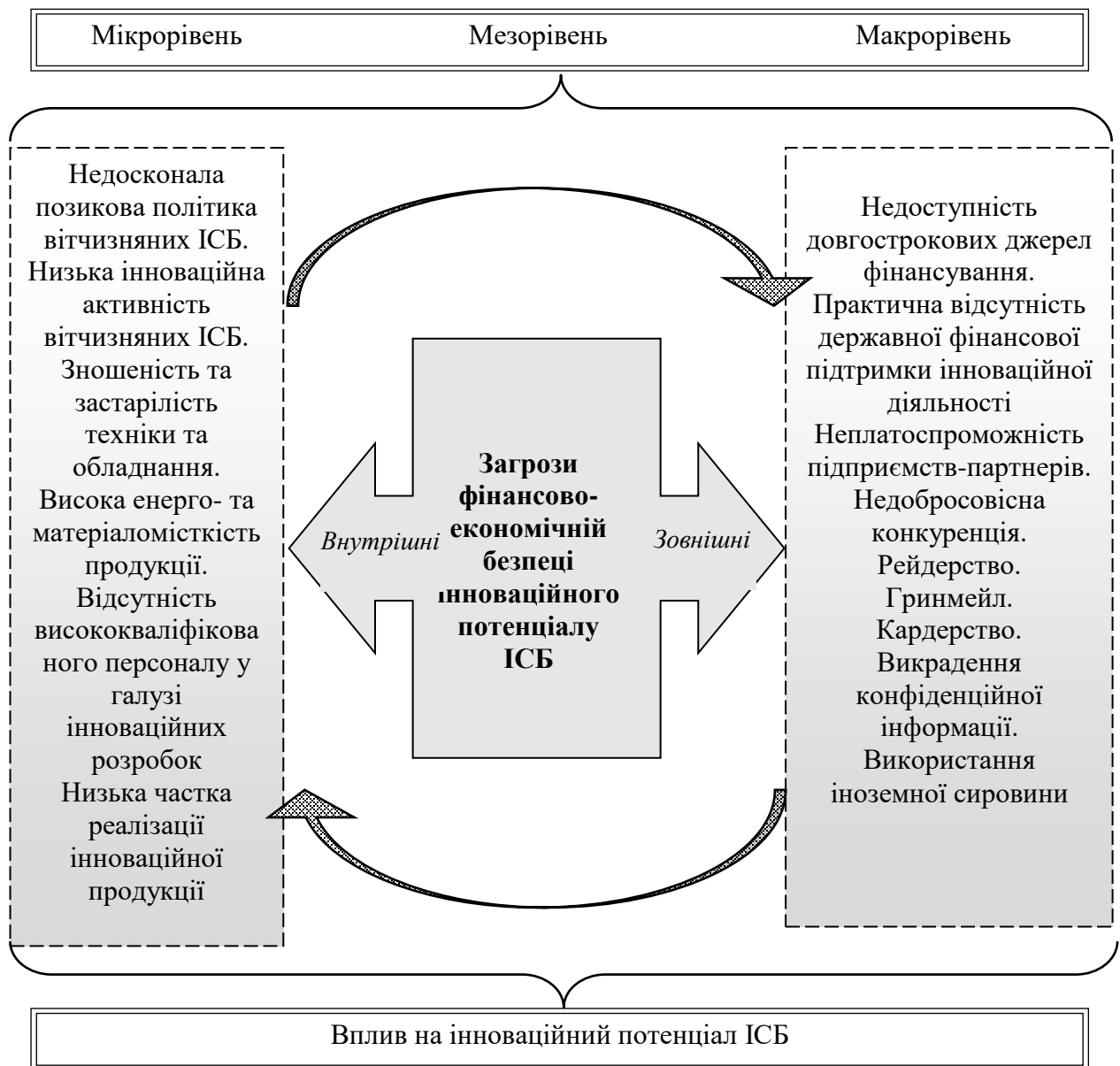

Рис. 1.20. Можливі загрози фінансово-економічній безпеці інноваційного потенціалу ІСБ [авторська розробка]

Результати проведеного дослідження дають змогу стверджувати, що державне регулювання інноваційної діяльності, її фінансове забезпечення та фінансово-економічна безпека інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу мають прямий вплив на розвиток та ефективне функціонування підприємств легкої промисловості України. В теоретичному аспекті є достатня кількість проблемних питань, які частково досліджені, проте деякі потребують подальшого поглибленого вивчення й подальших наукових розробок з метою покращення інноваційної діяльності, залучення інвестицій, загальної фінансової підтримки та забезпечення безпеки інтегрованих структур бізнесу.

Висновки до розділу 1

Дослідження та аналіз наявних наукових підходів до вивчення сутності поняття про інноваційний потенціал інтегрованих структур бізнесу надало можливість дійти висновку, що їх можна доповнити такими дефініціями:

інновація – комерціалізований результат якісних (фінансових, організаційних, виробничих, технічних, наукових, маркетингових та ін.) змін в діловій активності суб'єктів господарювання, що сприяють сталому економічному розвитку підприємства, посиленню його конкурентоспроможності та забезпеченню позитивного ефекту;

інноваційна діяльність – це завершений процес (робота, розробка) прогресивної зміни об'єкта та/або результат загальної інноваційної діяльності зі створення якісно нового товару, продукту або послуги, що має ринкову та/або практичну значущість, користується попитом споживачів та приносить дохід;

потенціал – це накопичена сукупність, ресурсів, можливостей (як використаних, так і потенційних), капіталу (як матеріального, так і

нематеріального), які інтегруються в діяльність суб'єктів господарювання, надаючи їм перспективи до сталого розвитку, генеруючи свої сильні сторони задля забезпечення конкурентоздатності та прибутковості в сучасних економічних мовах;

інтегровані структури бізнесу – це об'єднання окремих бізнес-одиниць на умовах пріоритетності економічних, інноваційних, фінансових та організаційних інтересів, метою якого є забезпечення синергічної взаємодії у процесі управління та отримання максимального ефекту від використання конкурентоактивних організаційно-економічних компонентів у складі нового інтегрованого об'єднання;

інноваційний потенціал інтегрованих структур бізнесу – це сукупність потенціалів, пов'язаних своїм формуванням та синергійним розвитком через призму створення та забезпечення ефективного процесу функціонування бізнес-одиниць в поточному та стратегічному періодах, що у свою чергу, вимагають залучення як фінансових, кадрових, технологічних, управлінських, так і інноваційних ресурсів, які використовуються для максимізації синергії реалізації інноваційного потенціалу, у результаті чого створюється система нововведень або окремі інновації різного рівня.

Визначено основні чинники формування інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу та досліджено ключові драйвери його розвитку. Здійснено комплексний аналіз стану інноваційної діяльності ІСБ в Україні, що дозволило виявити систему чинників, що уповільнюють (стримують) або стимулюють (прискорюють) інноваційну діяльність інтегрованих структур бізнесу. Виділено дві групи чинників, які визначають сферу управління розвитком інноваційного потенціалу, і як наслідок – конкурентні переваги діяльності підприємств: перша – створення умов для розвитку інноваційного потенціалу на підприємстві і формування механізму управління ним (чинники внутрішнього мікросередовища підприємств); друга – це набір зовнішніх

чинників, які покликані сприяти розширенню меж інноваційної діяльності в цілому у галузі (чинники макросередовища). На основі аналізу наукових підходів та літературних джерел було доповнено класифікацію та надано характеристику чинників формування та розвитку інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу. Доведено, що для інтегрованих структур бізнесу важливо нівелювати вплив дестимулюючих чинників і максимально підсилити дію чинників, які сприяють активізації інноваційної діяльності залежно від стадії розвитку інтегрованих структур бізнесу.

Проаналізовано інституційне забезпечення формування та розвитку інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу, що надало змогу визначити основні завдання, принципи та шляхи реалізації інноваційної програми держави щодо підтримки та реалізації інновацій для ІСБ.

Науково обґрунтовано основні напрямки державного стимулювання інноваційного розвитку інтегрованих структур бізнесу, які полягають у чіткому правильному впровадженні та реалізації ефективної стимулюючої інноваційної політики держави, що спрямована на загальне економічне зростання інноваційної активності інтегрованих структур бізнесу, створення сприятливого інвестиційного клімату щодо реалізації інноваційних проєктів, а також запровадження на державному рівні спеціальних стимулів реалізації інноваційної діяльності.

Встановлено, що фінансово-економічна безпека інтегрованих структур бізнесу – це конкретний фінансово-економічний стан ІСБ, який забезпечує захищеність його фінансово-економічних, інноваційно-технологічних, управлінсько-кадрових та ринково-інформаційних інтересів від внутрішніх і зовнішніх загроз, що створює необхідні фінансово-економічні та інноваційні передумови для стійкого розвитку в інноваційному векторі у поточному та довгостроковому періодах. Визначено критерії класифікації та базові

фінансово-інноваційні інтереси ІСБ, а також можливі загрози фінансово-економічній безпеці інноваційного потенціалу ІСБ.

Результати проведеного дослідження свідчать, що державне регулювання інноваційної діяльності, її фінансове забезпечення та фінансово-економічна безпека інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу мають прямий вплив на розвиток та ефективне функціонування ІСБ. У теоретичному аспекті залишається певна кількість проблемних питань, які потребують подальшого поглибленого вивчення та наукових розробок з метою удосконалення інноваційної діяльності, залучення інвестицій, загальної фінансової підтримки та забезпечення безпеки інтегрованих структур бізнесу.

Подані у цьому розділі результати опубліковано в [36, 46, 60, 76, 106, 141, 150, 159, 260, 261, 262, 263, 266, 281, 284, 286, 289, 290, 295, 342, 343, 391, 392, 395, 406, 424].

РОЗДІЛ 2

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ІНТЕГРОВаних СТРУКТУР БІЗНЕСУ

2.1. Наукові підходи до аналізу процесів формування та розвитку інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу

Інноваційна активність інтегрованих структур бізнесу є динамічним поняттям, що передбачає ключові елементи інноваційного розвитку, характер та ступінь впливу зовнішніх та внутрішніх чинників на рівень формування та використання власного інноваційного потенціалу тощо. Крім того, мінімальний рівень або взагалі відсутність державної підтримки та фінансування в інноваційній сфері не дає змоги підприємствам розвивати, накопичувати та збагачувати свої інноваційні ресурси та можливості.

Значний внесок у дослідження й вирішення питань інноваційного потенціалу підприємств, його формування, розвитку, управління та оцінювання зробили такі вітчизняні та зарубіжні вчені, як: Ганущак-Єфіменко Л. М., Гришко В. А., Денисенко М. П., Іванова К. В., Ілляшенко С. М., Колещук О. Я., Краснокутська Н. В., Крет Н. І., Новікова І. В., Овечкіна О. А., Родіонова І. В, Рєпіна І. М., Русин-Гриник Р. Р., Тітова М. М., Уманський І. І. Фарат О. В., Фатхутдінов Р. А., Федулова Л. І., Чермошенцев Є. С., Чухрай Н. І., Шилова О. Ю., Шипуліна Ю. С. та багато інших.

Наявність різноманітних дефініцій і тлумачень поняття інноваційного потенціалу, а також їх багатоаспектність у межах різних підходів обумовили появу значної кількості методів, методик та підходів до його оцінювання, які

мають певні відмінності за ресурсами, системою збору інформації, інтегральними показниками, системою розрахунків, чинниками впливу та іншими окремими складовими. Разом з тим, існують певні вимоги, яким має відповідати методологічний процес оцінювання рівня інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу та його результати (рис. 2.1).

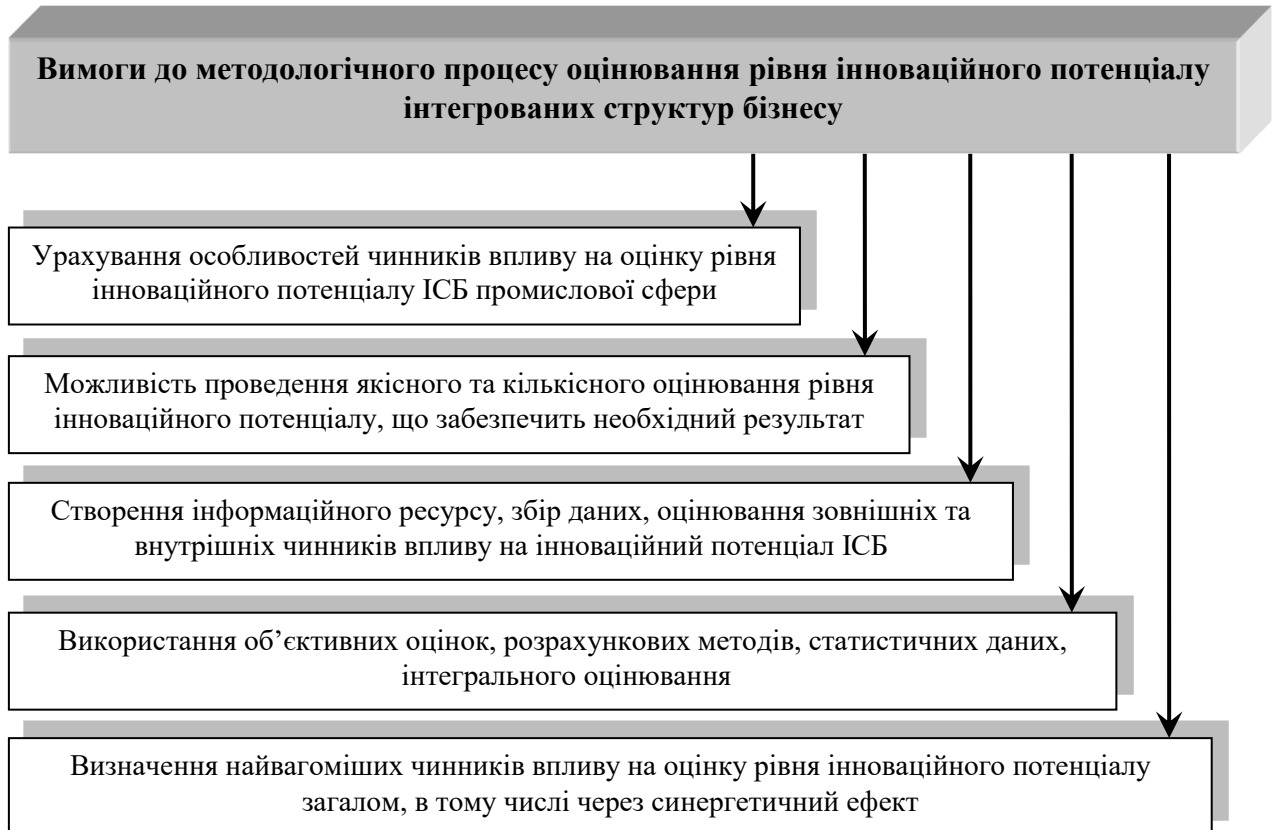

Рис. 2.1. Основні вимоги до оцінювання рівня інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу

Джерело: розроблено автором на основі [65; 66].

Аналіз наукової літератури свідчить, що основним підходом до визначення та оцінювання інноваційного потенціалу підприємств, беззаперечно, є ресурсний підхід. Проте, варто наголосити, що він застосовується лише до сукупності ресурсів підприємств та можливостей їх

використання. Як зазначають О. А. Овечкіна та К. В. Іванова, ресурсний підхід «... акцентує увагу саме на наявності комплексу базових ресурсних елементів інноваційного потенціалу, й автоматично обумовлюється досягнення поставлених цілей інноваційної діяльності. Такий підхід є обмеженим, оскільки не передбачає врахування цілої низки характеристик категорії «інноваційний потенціал», таких як: багаторівневність, системність, наявність синергетичних ефектів та різних векторів розвитку. Крім того, варто зауважити, що використання ресурсів завжди є цілеспрямованим і певним чином організованим процесом і не завжди пов'язане зі зростанням інноваційного потенціалу» [212].

Особливо цікавим є твердження авторів О. А. Овечкіної та К. В. Іванової, з яким неможливо не погодитись, що «... ресурсний підхід здатен забезпечити досягнення кінцевих цілей інноваційної діяльності здебільшого суб'єктів мікрорівня економічної системи: позиціонування підприємств на ринку з новою продукцією, збереження ніші на ринку, збільшення рівня конкурентоспроможності завдяки вдосконаленню асортименту введенням інноваційної продукції, опанування більшої частки ринку, збільшення прибутку тощо» [212]. Інший підхід – структурний – об'єднує всі можливі ресурси підприємства, що необхідні для формування та розвитку інноваційного потенціалу, в конкретні визначені елементи, які надають змогу генерувати фінансові ресурси, знання в галузі НДДКР, кадрову складову, будь-які активи підприємства і т. ін., проте, без урахування внутрішніх та зовнішніх чинників розвитку інноваційного потенціалу. Як зазначають О. А. Овечкіна та К. В. Іванова «структурний підхід характеризує цілеспрямовану діяльність економічних суб'єктів різного рівня організації із залучення конкретних господарських ресурсів та їх раціональної переробки для формування інноваційного продукту і створення певного внутрішнього інноваційного середовища» [212].

Слід відзначити, що дослідження зовнішніх чинників впливу на інноваційний потенціал неможливе без урахування таких важливих чинників, як державна інноваційна політика; політика фінансово-кредитних установ, що надають перспективні можливості розвитку підприємствам; наявність моделей та концепцій стратегічного розвитку діяльності підприємств; стан загальної макроекономічної ситуації в країні; рівень забезпеченості відповідними науковими кадрами та висококваліфікованим персоналом тощо.

Деякі прихильники структурного підходу (Д. Борманн, Л. Воротіна, Р. Федерманн, О. Дьомін та ін.) вважають, що «... оцінка інноваційного потенціалу здійснюється в процесі визначення комплексного економічного потенціалу певних господарсько-територіальних систем і має впливати на ефективність територіального управління, що, в свою чергу, знаходить відображення в інтегральних показниках інтенсифікації росту ефективності виробництва або в загальних та специфічних моделях розвитку потенціалу регіонів» [85]. Структурний підхід, представлений цими моделями, не додає значного внеску до методології оцінювання економічного та інноваційного потенціалів регіонів, оскільки авторами [85] досліджується практично стандартний набір чинників на основі регресивно-кореляційного і кластерного аналізу та робляться висновки щодо рівня розвиненості або депресивності регіонів, секторів національної економічної системи тощо. Разом з тим, структурний підхід надає можливість провести більш деталізоване оцінювання елементів ресурсних складників інноваційного потенціалу в процесі розрахунку мегаефективності інноваційної діяльності підприємства та завершити оцінювання конкретного складового елемента інноваційного потенціалу [212; 262].

Аналізуючи ще один підхід до оцінювання інноваційного потенціалу, О. А. Овечкіна та К. В. Іванова зазначають, що «процесний підхід також не є остаточно досконалим, тому що він передбачає виключення з поняття

«інноваційний потенціал» науково-технічного складника, а зосереджується лише на впровадженні і комерціалізації інновацій, тобто досліджує лише використання інноваційного потенціалу на останніх стадіях єдиного інноваційного процесу, відволікаючись від особливостей певних ресурсних складових та умов їх формування» [212]. Неможливо не погодитись із цією думкою, оскільки в межах процесного підходу до оцінювання інноваційного потенціалу варто також додати такі складники, як показник науково-технічних досліджень, стан інноваційних нововведень, можливості персоналу відповідати сучасним інноваційним вимогам ринку та запитам споживачів. З погляду процесного підходу, найбільш інформативними та такими, що дають найкращий результат, є такі методи:

- оцінювання окремих сутнісних складників інноваційного потенціалу підприємства шляхом розрахунку показників інноваційного підприємства;
- оцінювання інноваційного потенціалу як частини складного механізму з виконанням розрахунків остаточних показників використання коефіцієнтів модернізації устаткування та обладнання та показників «інноваційності».

Як стверджують вчені О. Я. Колещук та Н. І. Крет на чолі з В. А. Гришко, продуктовий підхід є одним із основних підходів, окрім ресурсного, до оцінювання інноваційного потенціалу підприємства, який «...передбачає оцінювання інноваційного потенціалу підприємства на підставі аналізу його можливостей щодо виробництва нових (або покращених) видів продукції (товарів, робіт та послуг)» [65]. Проте вони зазначають, що «...недоліком існуючих підходів до оцінювання інноваційного потенціалу підприємства є те, що вони ґрунтуються переважно на розрахунку часткових показників, які характеризують окремі аспекти цього потенціалу, а узагальнюючі показники такого оцінювання, що будуються, як правило, на підставі опитувань експертів

про вагомість кожного часткового параметра, характеризуються значним суб'єктивізмом» [65].

Деякі дослідники для оцінювання рівня інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу виділяють оптимізаційний підхід, який ґрунтується на проведенні оптимізаційних заходів, спрямованих на поліпшення якості продукції підприємства, зменшення частини витрат в загальних витратах підприємства, проведенні хеджування та мінімізації можливих ризиків на підприємства, що викликані впливом чинників як зовнішніх, так і внутрішніх.

Зокрема, В. А. Гришко, О. Я. Колещук та Н. І. Крет стверджують, що «застосування цього підходу дозволяє обрати найефективніший варіант реалізації інноваційної програми підприємства (перелік запланованих нововведень, зокрема параметрів якості продукції, які передбачено досягти) з урахуванням обмеженості наявних обсягів його інноваційних ресурсів. Іншими словами, якщо обмежитися розглядом поліпшувальних інновацій, то оптимізаційний підхід до оцінювання величини інноваційного потенціалу підприємства передбачатиме, передусім, оптимізацію рівня якості продукції, яку воно виготовляє» [65].

На думку С. А. Єфімової та Т. В. Гринько, «... можливі підходи до оцінки інноваційного потенціалу підприємства – детальний і діагностичний... Детальний підхід застосовують здебільшого на стадії виявлення та формування інноваційного потенціалу. Результатом застосування детального підходу є визначення готовності й здатності підприємства до реалізації інновації. Діагностичний підхід застосовують для інтегральної оцінки поточного стану підприємства щодо всіх або групи складників інноваційного потенціалу» [95].

Усі вищезазначені наукові підходи щодо оцінювання рівня інноваційного потенціалу підприємств не дають вичерпної інформації,

оскільки вони досліджують лише окремі аспекти діяльності підприємств у сфері інноваційного потенціалу.

Варто відзначити, що до повного, комплексного визначення оцінювання рівня інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу слід підходити як до економічної категорії, яка є ступеневою впорядкованою системою елементів та понять, що знаходяться на різних етапах вираження їх сутності. Цей аспект характеризує множинну ступінь сутності інноваційного потенціалу, розкриття якого потребує використання інтегрального підходу.

На думку вчених Овечкіної О. А. та Іванової К. В., «саме інтегральний підхід дозволяє використати переваги усіх підходів до визначення інноваційного потенціалу і розкрити діалектику його формування й розвитку. На основі інтегрального підходу визначаються рівні структуризації об'єкта, що досліджується, механізм внутрішніх зв'язків, етапи його переходу від одного стану до іншого» [212]. Так, інтегральний підхід пов'язаний з розробкою інтегральних показників рівня розвитку інноваційного потенціалу з урахуванням визначеної кількості впливових чинників.

Варто згадати думку іншого науковця - Лощини Л. В., який стверджує, що «для визначення інтегрального показника інноваційного потенціалу підприємства необхідно використовувати метод відстаней. При цьому умовою застосування такого методу є стандартизація значень економічних показників, які входять до матриці досліджень і розподіляються на дві групи: стимулятори і дестимулятори. До стимуляторів належать показники, зростання яких є бажаним, а до дестимуляторів – показники з протилежною властивістю» [173].

Отже, в межах інтегрального підходу має місце найбільш повне оцінювання та аналізування усіх складників елементів інноваційного потенціалу підприємства із застосуванням більшості методів, що відповідають визначеним критеріям оцінювання. На думку Овечкіної О. А. та Іванової К. В., такими методами, що дозволяють ефективно використовувати інтегральний

підхід, є «метод аналогій, за яким можлива побудова інтегрального показника оцінки інноваційного потенціалу, використання матриці окремих показників та розробка показника віддачі інноваційного потенціалу; методи оцінки окремих складових інноваційного потенціалу (передусім, застосування графоаналітичного методу); методи оцінки інноваційного потенціалу як елементу більш складної системи з розрахунками інтегрального показника рівня інноваційного розвитку r -го регіону» [212].

Погоджуючись із думкою науковця Лощини Л. В. [173] про розподіл показників на дві категорії, необхідно зазначити, що такий підхід дійсно дає можливість побудови еталонного показника, який визначається найбільшими значеннями показників-стимуляторів і найменшими значеннями показників-дестимуляторів. Після визначення відстаней L_{i0} між показником, що аналізується, та еталонним показником визначається інтегральний показник I_i за формулою [173]:

$$I_i = 1 - L_{i0} \div L_0 \quad (2.1)$$

де

$$L = \bar{L}_0 + 2S_0; \quad \bar{L}_0 = \sum_{i=1}^n L_{i0} \div L_0; \quad S_0 = \left[\sum_{i=1}^n (L_{i0} \div L_0) \cdot 2 \div n \right]^{1/2};$$

n – кількість показників; S_0 – відстань між n -м показником та еталонним значенням.

Значення інтегрального показника змінюється в інтервалі від 0 до 1. Чим ближче значення I_i до 1, тим вище інноваційний потенціал підприємства.

Отже, за комплексним методом для визначення інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу до системи показників за різними складовими варто віднести показники, представлені в табл. 2.1.

Таблиця 2.1

Система показників для комплексного оцінювання формування та розвитку інноваційного потенціалу ІСБ

Показник	Позначення
1	2
Сутнісний склад фінансового забезпечення ІСБ	
Частка витрат підприємства на НДДКР і придбання нових технологій (процесів) у загальних витратах на виробництво	К1
Частка витрат держави на НДДКР і придбання нових технологій (процесів) у загальних витратах на виробництво	К2
Трудомісткість продукції, що виробляється	К3
Частка витрат підприємства на придбання патентів, ліцензій, ноу-хау	К4
Частка витрат підприємства на підвищення кваліфікації працівників до відповідності інноваційним вимогам потреб споживачів	К5
Власні джерела фінансування НДДКР	К6
Залучені джерела фінансування НДДКР	К7
Сутнісний склад інноваційного забезпечення ІСБ	
Забезпеченість інтелектуальною власністю	К8
Показники освоєння інноваційної продукції	К9
Доля інноваційної продукції в загальному обсязі продукції підприємства	К10
Витрати на інновації	К11
Види реалізованої інноваційної продукції	К12
Кількість придбаних результатів досліджень	К13
Кількість впроваджених інновацій	К14
Сутнісний склад кадрового забезпечення ІСБ	
Частка штатних працівників, які залучені до участі в НДДКР, у загальній кількості штатних працівників підприємства	К15
Забезпеченість кадрами найвищої кваліфікації	К16
Рівень відповідності працівників займаним посадам	К17
Рівень заробітної плати працівників, які залучені до участі в НДДКР	К18
Сутнісний склад інформаційного забезпечення ІСБ	
Показники освоєння нової інформації	К19
Частка достовірної та корисної інформації	К20
Важливість інформації	К21
Витрати на обробку, аналіз і відбір інформації	К22
Сутнісний склад ринкового забезпечення ІСБ	
Показники виходу нової продукції на ринок	К23
Показники виходу нової продукції на підприємстві	К24
Доля інноваційної продукції в загальному обсязі промислової продукції	К25

Продовження табл. 2.1

1	2
Рентабельність інноваційної продукції	K26
Конкурентоспроможність нової продукції	K27
Обсяг реалізованої інноваційної промислової продукції	K28
<i>Сутнісний склад матеріально-технічного забезпечення ІСБ</i>	
Матеріально-технічна база підприємства, що використовується в НДДКР	K29
Частка прогресивного устаткування, машин та обладнання	K30
Частка устаткування, машин та обладнання після модернізації	K31
Частка введення нового устаткування, машин та обладнання	K32
Частка упроваджених у виробництво нових технологічних процесів	K33

Джерело: систематизовано автором на основі [173].

Визначена система показників була обрана за такими ознаками: показники повинні бути такими, що характеризують інноваційний потенціал за всіма складовими; вони повинні надавати можливість співставлення та порівняльного аналізу на різних суб'єктах господарювання; показники повинні векторувати із виконанням стратегічних і оперативних цілей досліджуваних підприємств; вони мають бути узгоджені з поточною звітністю ІСБ; показники повинні мати мінімальні витрати щодо свого збору, обробки та аналізу інформації.

Інноваційний розвиток інтегрованих структур бізнесу нерозривно пов'язаний зі станом безперервної зміни діяльності підприємств об'єднаних покращенням їх функціонування, а також інноваційно-активним станом, що спричинений пошуком, розробкою та впровадженням інновацій в інтегрованих структурах бізнесу. Інноваційний розвиток можна визначити як ключовий драйвер успіху та підвищення конкурентоспроможності діяльності інтегрованих структур бізнесу [264; 267; 269; 273; 274].

М. Портер виділяє три рівні конкурентоспроможності: національна конкурентоспроможність, конкурентоспроможність галузей та конкурентоспроможність підприємств [398; 399; 400]. Загалом інноваційний

розвиток доцільно розглядати як результат інноваційної діяльності інтегрованих структур бізнесу, яка відбувається за допомогою інноваційного процесу, що має певні особливості. Інноваційний процес – це здійснення науково-дослідної, науково-технічної, власне інноваційної, виробничої діяльності та маркетингу; це певні етапи життєвого циклу інновації від початку її виникнення до її завершення та реалізації; оскільки інноваційний процес має бути профінансованим, то його можна розглядати як складову частину фінансової державної підтримки та інвестування стейкхолдерами нового виду продукту або послуги. Отже, інноваційний процес проявляється в поєднанні сутнісного складу діяльності в галузі інновацій, що визначена ключовими кроками від зародження ідеї до реалізації інноваційного продукту [105; 363; 72; 114].

Дослідження питань аналізу інноваційного процесу дозволяє виділити в ньому такі основні етапи та відповідне фінансування для інтегрованих структур бізнесу (рис. 2.2).

Варто зазначити, що інноваційна діяльність інтегрованих структур бізнесу в сучасних детермінантах існуючого оточення знаходиться під впливом глобалізаційних процесів та мобільного розвитку НТП, що своєю чергою сприяє забезпеченню ефективного функціонування виробничо-господарської діяльності інтегрованих структур бізнесу і являє собою модель із чітко визначеними межами функціонування (закрита модель). Проте, все більшої вагомості та популярності набирає відкрита модель інновацій, відповідно до якої інтегровані структури бізнесу можуть отримати (створити) інноваційну цінність, використавши при цьому отримані знання, які інтегровані структури бізнесу отримують у результаті своїх досліджень.

Інноваційний розвиток інтегрованих структур бізнесу потребує значної уваги, оскільки він може забезпечити конкурентоспроможність вітчизняної

продукції на міжнародному та світовому ринках, покращити інноваційну діяльність підприємств та сам рейтинг України в інноваційній сфері загалом.

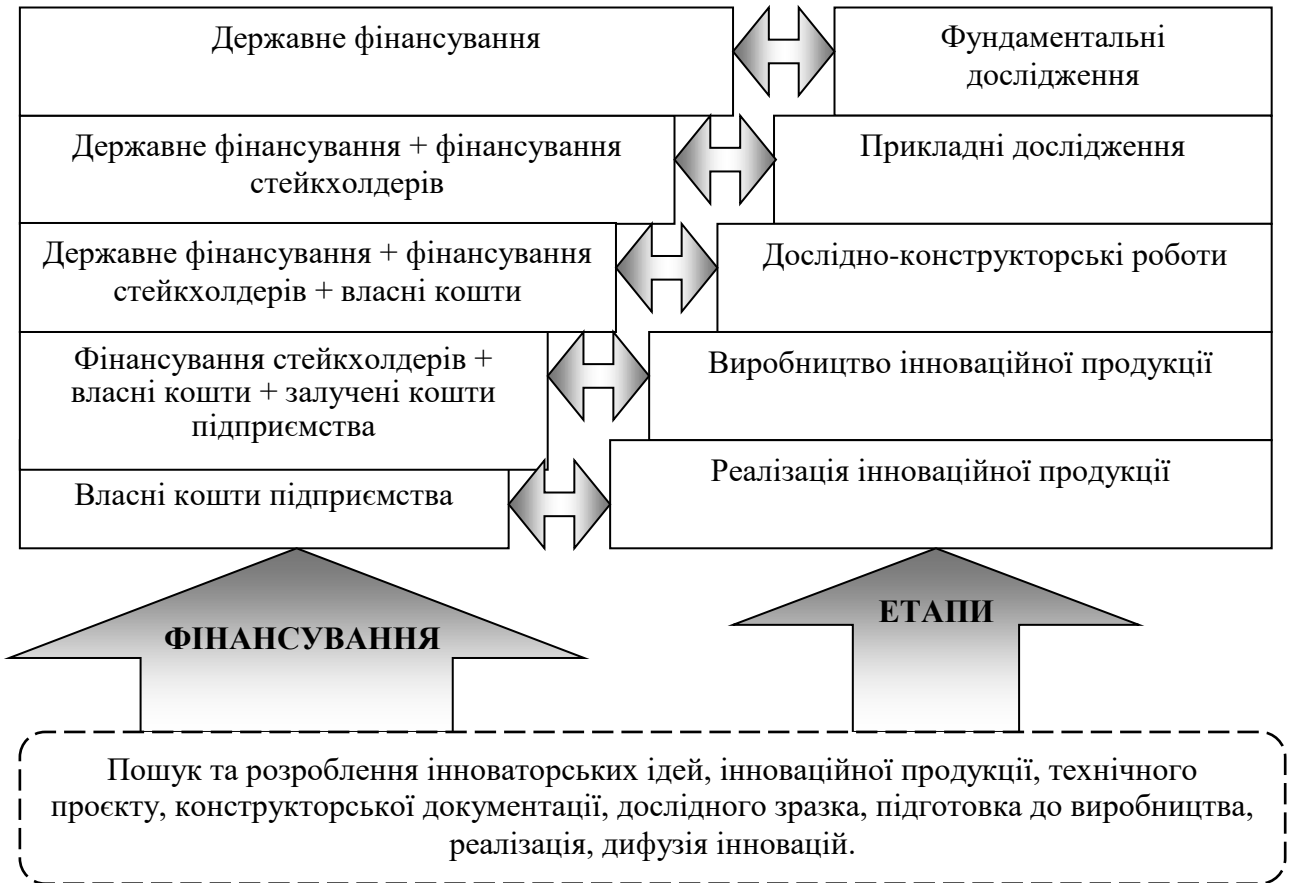

Рис. 2.2. Етапи інноваційного процесу в діяльності ІСБ

Джерело: авторська розробка на основі [105; 363; 72; 114].

Порівняння складників елементів двох моделей та основних вимог до забезпечення ефективного інноваційного розвитку інтегрованих структур бізнесу відображено на схемі (рис. 2.3).

Отже, інноваційний розвиток інтегрованих структур бізнесу є основним драйвером їх інноваційно успішної діяльності, яка сприятиме позитивним змінам у функціонування та реалізації інноваційних продуктів на ринок. Ключовими моментами у вирішенні питань щодо збільшення рівня інноваційного розвитку інтегрованих структур бізнесу є дослідження основних його складників, за допомогою яких можна здійснити комплексне оцінювання

ефективності інноваційної діяльності, враховуючи при цьому черговість і структуру етапів його формування [275; 276; 277; 281].

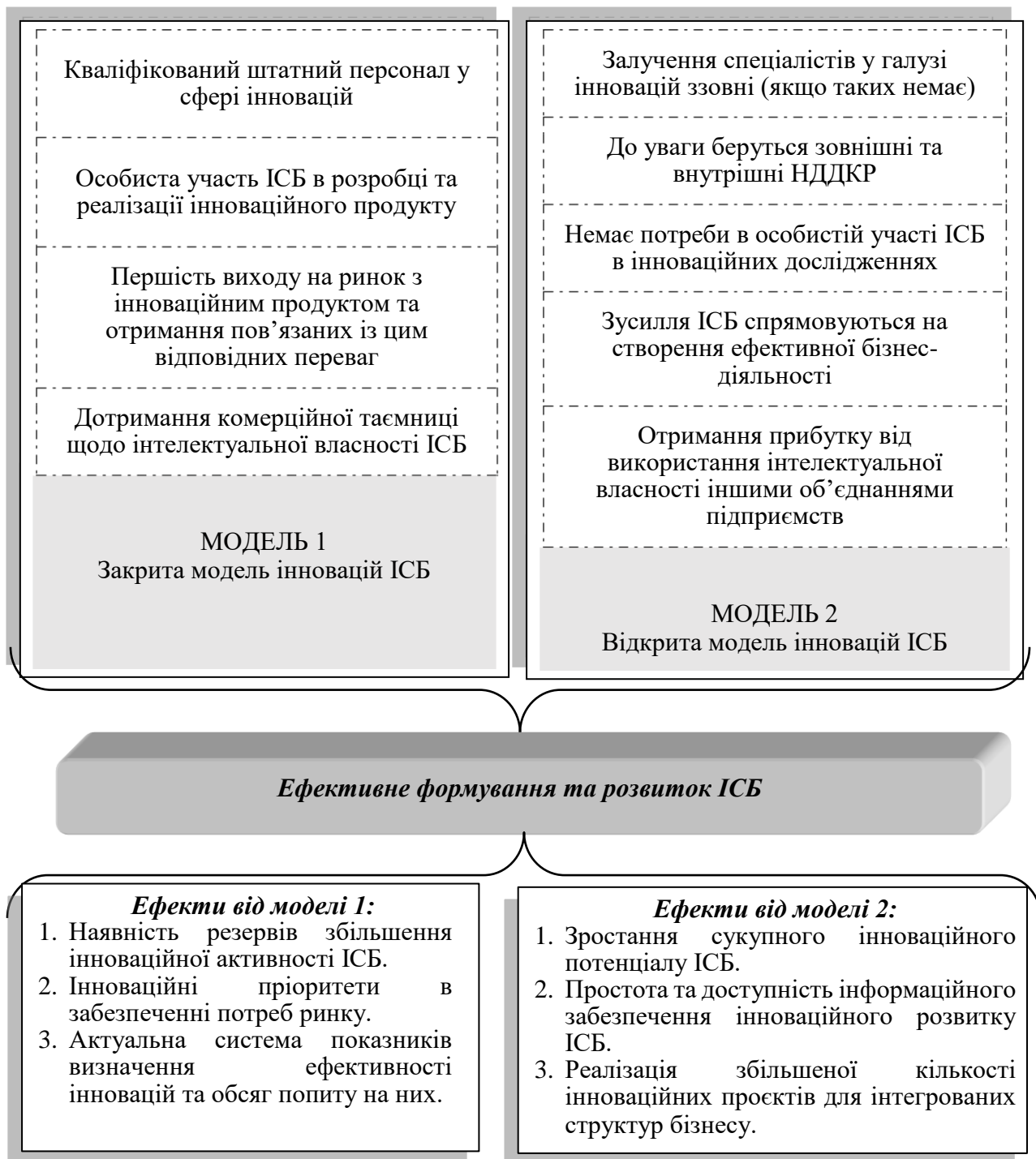

Рис. 2.3. Використання моделей для ефективного формування та розвитку інноваційного потенціалу ІСБ

Джерело: авторська розробка на основі узагальнення [105; 363; 72; 114].

Так, основним є метод, що дозволяє здійснити загальну оцінку рівня інноваційного розвитку інтегрованих структур бізнесу, який ґрунтується на використанні таких складників (рис. 2.4):

Рис. 2.4. Складники загального оцінювання рівня формування та розвитку інноваційної діяльності ІСБ

Джерело: побудовано автором на основі узагальнення [105; 363; 72; 114; 284].

Кожен з наведених складників включає конкретний перелік базових показників, які поетапно інтегруються за найбільш вагомими характерними ознаками для інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу. Комплексне оцінювання ефективності інноваційної діяльності інтегрованих

структур бізнесу, за допомогою якої можна визначити інтегральний показник рівня його формування та розвитку, наведено на рис. 2.5.

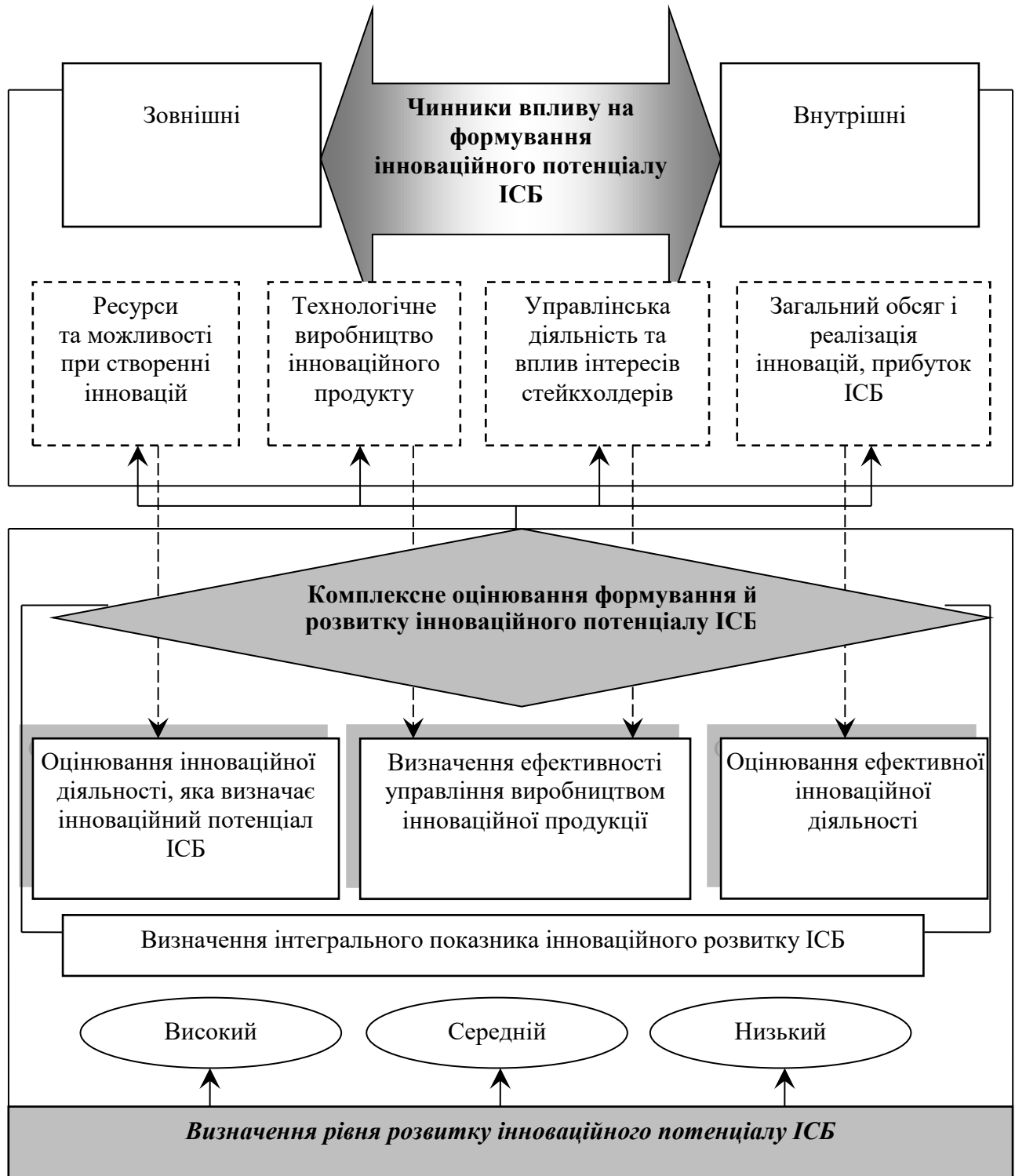

Рис. 2.5. Процес комплексного оцінювання формування і розвитку інноваційного потенціалу ІСБ [авторська розробка]

Під інтегральним показником рівня розвитку інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу варто розуміти результат оцінювання основних показників його діяльності, що полягає у визначенні загальних елементів через призму використання системи часткових показників та методу експертних оцінок. Виходячи із методики інтегрального оцінювання інноваційного розвитку інтегрованих структур бізнесу [362; 114] та з урахуванням запропонованих основних складників забезпечення інноваційної діяльності, інтегральний показник розвитку інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу можна визначити за формулою 2.2:

$$I_n = 3_{рес} * K_1 + 3_{фін} * K_2 + 3_{кад} * K_3 + 3_{упр} * K_4 + 3_{рин} * K_5 + 3_{н-т} * K_6, \quad (2.2)$$

де I_n – інтегральний показник рівня розвитку інноваційного потенціалу ІСБ;

$3_{рес}$ – ресурсний складник інноваційної діяльності, що забезпечує розвиток інноваційного потенціалу ІСБ;

$3_{фін}$ – фінансовий складник інноваційної діяльності, що забезпечує розвиток інноваційного потенціалу ІСБ;

$3_{кад}$ – кадровий складник інноваційної діяльності, що забезпечує розвиток інноваційного потенціалу ІСБ;

$3_{упр}$ – управлінсько-кадровий складник інноваційної діяльності, що забезпечує розвиток інноваційного потенціалу ІСБ;

$3_{рин}$ – ринковий складник інноваційної діяльності, що забезпечує розвиток інноваційного потенціалу ІСБ;

$3_{н-т}$ – науково-технологічний складник інноваційної діяльності, що забезпечує розвиток інноваційного потенціалу ІСБ;

$K_1, K_2, K_3, K_4, K_5, K_6$ – коефіцієнти, що характеризують вагомість елементів (значення коефіцієнтів розраховується методом експертних оцінок).

В рамках методологічних основ узагальнюючі показники $Z_{фін}$, $Z_{кад}$, $Z_{уупр}$, $Z_{рин}$, $Z_{н-т}$, рекомендовано розраховувати за структурно єдиною формулою (2.3):

$$Z = \frac{X_1 \cdot A_1 + X_2 \cdot A_2 + X_3 \cdot A_3 + X_4 \cdot A_4 + X_5 \cdot A_5 + X_6 \cdot A_6}{100}, \quad (2.3)$$

де X_1, \dots, X_n – коефіцієнти, які характеризують певний загальний показник;

A_1, \dots, A_n – питома вага коефіцієнта в загальному комплексі оцінок (у відсотковому вираженні).

Цей метод є актуальним, оскільки він надає можливість відстежити рівень розвитку ресурсного складника, фінансового, кадрового, ринкового, управлінського та науково-технологічного складників, які в поєднанні дають уявлення про інноваційний потенціал ІСБ загалом. Розрахунок інтегрального показника рівня розвитку інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу можна здійснити за такими ітераціями (кроками) (рис. 2.6).

Отже, на першому кроці необхідно встановити головну мету проведення інтегрального оцінювання показника рівня розвитку інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу, а саме представлення методичного базису оцінювання розвитку інноваційного потенціалу ІСБ з урахуванням ресурсної, фінансової, кадрової, управлінської, ринкової та науково-технологічної складників інноваційної діяльності [283; 375; 390; 397].

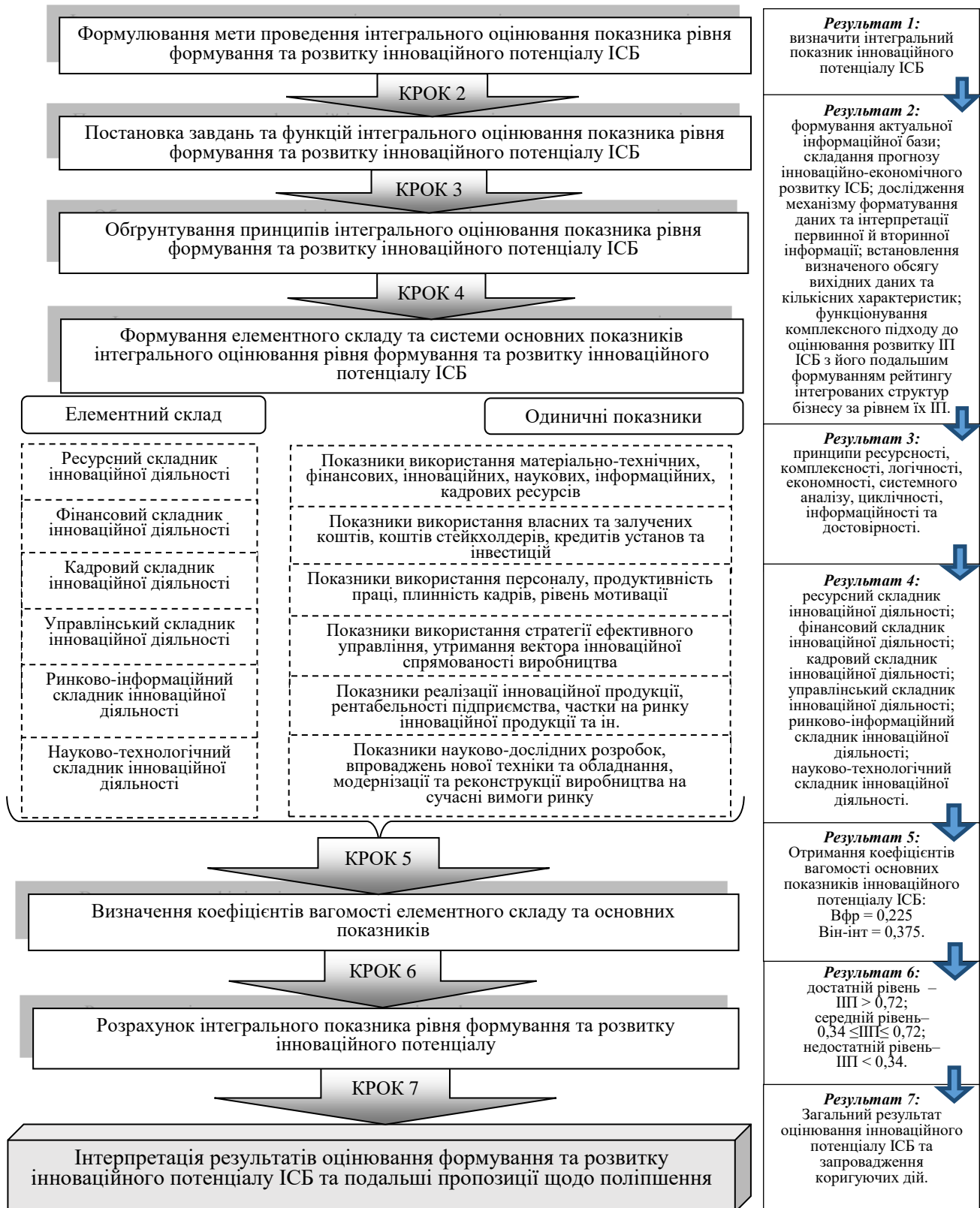

Рис. 2.6. Етапи інтегрального оцінювання рівня формування та розвитку інноваційного потенціалу ІСБ [авторська розробка]

Джерело: розроблено автором на основі [114].

Другим кроком є здійснення постановки задач та функцій проведення інтегрального оцінювання показника рівня розвитку інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу, а саме: формування актуальної інформаційної бази для оцінювання розвитку інноваційного потенціалу в сучасних динамічних умовах, складання прогнозу інноваційно-економічного розвитку ІСБ, дослідження механізму форматування даних та інтерпретації первинної й вторинної інформації про розвиток інноваційного потенціалу ІСБ, встановлення визначеного обсягу вихідних даних та кількісних характеристик основних складників елементів розвитку інноваційного потенціалу, функціонування комплексного підходу до оцінювання розвитку інноваційного потенціалу ІСБ з його подальшим формуванням рейтингу інтегрованих структур бізнесу за рівнем їх інноваційного потенціалу.

Третім кроком є встановлення основних принципів інтегрального оцінювання показника рівня розвитку інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу, серед яких базовими виступають принципи ресурсності, комплексності, логічності, економності, системного аналізу, циклічності, інформаційності та достовірності та ін.

Четвертим кроком є визначення основного сутнісного складу та основних показників інтегрального оцінювання рівня розвитку інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу, де за основним сутнісним складом закріплено такі показники:

1) ресурсний складник інноваційної діяльності, який визначається за допомогою показників використання матеріально-технічних, фінансових, інноваційних, наукових, інформаційних, кадрових ресурсів, що надає змогу оцінити в повному обсязі існуючий стан ресурсного забезпечення ІСБ, і за необхідності, внести відповідні корективи;

2) фінансовий складник інноваційної діяльності – за допомогою показників використання власних та залучених коштів, коштів стейкхолдерів,

кредитів установ та інвестицій дозволяє оцінити існуючий стан фінансового забезпечення ІСБ власними та залученими коштами, визначити стратегію нарощування фінансової міцності та свого фінансового потенціалу як складового елемента інноваційного потенціалу загалом;

3) кадровий складник інноваційної діяльності, до якого відносяться показники використання персоналу, продуктивність праці, плинність кадрів, рівень мотивації, що допоможуть в загальному вигляді з'ясувати, чи дотримується принцип соціальності на підприємстві, чи задоволені працівники своєю заробітною платою, наскільки є відданою праця фахівців у сучасних умовах;

4) управлінський складник інноваційної діяльності – за допомогою показників використання стратегії ефективного управління, утримання вектора інноваційної спрямованості виробництва можна дослідити та проаналізувати, в якому напрямі рухається підприємство скрізь призму своїх рутинних справ, чи досягає підприємство поставлених цілей та задач, наскільки правильною є обрана стратегія інноваційного розвитку та нарощування свого інноваційного потенціалу;

5) ринково-інформаційний складник інноваційної діяльності – передбачає використання таких показників, як реалізація інноваційної продукції, рентабельності підприємства, частки на ринку інноваційної продукції, дослідження інфраструктури та ринкового середовища (основних контрагентів та споживачів) та ін.;

6) науково-технологічний складник інноваційної діяльності – підкріплюється показниками науково-дослідних розробок, впроваджень нової техніки та обладнання, модернізації та реконструкції виробництва на вимоги сучасного ринку, що дає можливість оцінити існуючий стан технічного обладнання, модернізації проведених виробничих процесів, впровадження у

виробництво прогресивних інноваційних технологій, наявну частку витрат, що вкладено в НДДКР та ін.

П'ятим кроком є визначення коефіцієнтів вагомості сутнісного складу та основних показників за кожним напрямом інтегрального оцінювання. Шостим кроком є розрахунок інтегрального показника рівня розвитку інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу. Сьомий крок передбачає узагальнення результатів оцінювання розвитку інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу.

Отже, дослідивши основні методологічні положення комплексного оцінювання ефективності інноваційної діяльності, можна стверджувати, що запропоноване інтегральне оцінювання показника рівня розвитку інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу з використанням ресурсної, фінансової, кадрової, управлінської, ринкової та науково-технологічної складової є доцільним та актуальним, оскільки саме воно надає можливість ідентифікувати слабкі місця підприємств щодо рівня їх інноваційного потенціалу та динаміки його збільшення.

Також заслуговує на увагу і методика оцінювання рівнів інноваційного розвитку як результат оцінювання інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу за п'ятьма показниками [105; 363; 72; 114]. Така методика буде ефективною під час обґрунтування ринкових змін певних груп товарів, циклічного розвитку економіки, формуванні місії інноваційної діяльності, зокрема, у створенні та розвитку інноваційного потенціалу [401; 404; 411].

Проте, необхідним є доповнення цієї методики ще декількома показниками, які допоможуть у повному обсязі проілюструвати вагомість та провести подальше оцінювання інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу та визначити індекс інноваційного розвитку (ІІР), що наведено у формулі 2.4. Слід відзначити, що в цій формулі необхідно використовувати середньозважене, надавши окремим показникам певної ваги.

Тому для визначення ступеня значущості складників показників найкраще звернутися до відомого методу експертних оцінок, де експертами можуть бути найбільш активні стейкхолдери, що якнайкраще проявляють себе в інноваційному забезпеченні діяльності інтегрованих структур бізнесу:

$$IPR = \frac{I_{витр} \cdot n_1 + I_{пр} \cdot n_2 + I_{фв} \cdot n_3 + I_{зф} \cdot n_4 + I_{нтт} \cdot n_5 + I_{пер} \cdot n_6 + I_c \cdot n_7 + I_{упр} \cdot n_8}{n_1 + n_2 + n_3 + n_4 + n_5 + n_6 + n_7 + n_8}, \quad (2.4)$$

де $I_{витр}$ – загальні витрати на інноваційну діяльність ІСБ; $I_{пр}$ – витрати на розробку та впровадження інноваційного продукту; $I_{фв}$ – фінансування інноваційної діяльності власним коштом ІСБ; $I_{зф}$ – фінансування інноваційної діяльності за рахунок залучених коштів та кредитів фінансово-кредитних установ; $I_{нтт}$ – витрати на впровадження нової техніки та технологій, модернізація обладнання; $I_{пер}$ – витрати на підвищення кваліфікації персоналу відповідно до сучасних вимог ринку; I_c – витрати стейкхолдерів на супровід та введення нової продукції на ринок (реклама, збут); $I_{упр}$ – супутні витрати на управління інноваційним процесом під час реалізації інновацій в ІСБ; n_1, \dots, n_8 – відповідні ваги для кожного показника індексу інноваційного розвитку, знайдені експертним шляхом.

Отже, індекс інноваційного розвитку надає можливість керівникам та стейкхолдерам використовувати результати оцінювання інноваційного розвитку для подальшого розрахунку інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу загалом. Доцільно зазначити, що індекс інноваційного розвитку може бути розрахований як окремо для кожної бізнес-одиниці, так і для інтегрованих структур бізнесу, оскільки він надає можливість вибору подальшого напрямку інноваційної діяльності, запровадження коригуючих заходів для покращення існуючого стану й приведення ІСБ до бажаного інноваційного вектора розвитку.

2.2. Методика оцінювання рівня розвитку інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу

У контексті сучасних наукових досліджень загальну структуру потенціалу інноваційного розвитку інтегрованих структур бізнесу здебільшого прийнято розглядати як базис стійкого розвитку господарських систем, де виокремлюють такі складники потенціалу інноваційного розвитку, як: фінансова, інноваційна, організаційно-управлінська, кадрова, ринкова, технологічна, інформаційна, науково-технічна, матеріально-технічна та ін.

Як зазначалося вище, обов'язковою умовою визначення рівня розвитку інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу є наявність певного сутнісного складу потенціалу інноваційного розвитку, який охоплює такі складники: ресурсний, фінансовий, кадровий, управлінський, ринковий та науково-технологічний.

Отже, з огляду на вище сказане, варто провести укрупнення цього переліку показників шляхом їх консолідації у такі групи:

Група I: фінансово-ринковий складник (ресурсні, фінансові та ринково-інформаційні складники);

Група II: інноваційно-інтелектуальні складники (кадрові, управлінські та науково-технологічні складники).

З урахуванням вищезазначеного, наведено такі методичні підходи до оцінювання складників інноваційного потенціалу підприємства, що розглядається як можливість і здатність підприємства втілити новітні досягнення науки і техніки в інноваційні товари, технології їх виробництва, організаційні, управлінські та фінансові рішення, що можуть відповідати сучасним мінливим потребам ринку та принести інтегрованим структурам бізнесу лідируючі позиції на ринку та конкурентоспроможність.

Тому задля оцінювання стану інноваційного потенціалу варто використовувати ці методи з визначеними граничними рівнями показників, які у свою чергу, дадуть змогу ухвалити рішення про стан розвитку окремих складників інноваційного потенціалу для впровадження інновацій визначеної спрямованості [114].

Група I – фінансово-ринкові складники (*I_{фр}*) (ресурсні, фінансові та ринково-інформаційні складники) – визначає забезпеченість інтегрованих структур бізнесу матеріальними, фінансовими та інформаційними ресурсами та показує доступність вказаних засобів для прийняття ефективних управлінських рішень. Для оцінювання цього складника (*I_{фр}*) доцільно застосовувати такі показники:

1.1. Коефіцієнт забезпеченості матеріально-технічними ресурсами інтегрованих структур бізнесу [89]: (*K_p*):

$$K_p = \frac{P_n}{P_{заг}} * 100\% , \quad (2.5)$$

де *P_n* – ресурси, наявні у підприємства в даний момент часу (включаючи запаси); *P_{заг}* – загальна потреба в ресурсах для забезпечення безперервного виробництва продукції.

1.2. Коефіцієнт забезпеченості власними фінансовими ресурсами інтегрованих структур бізнесу [114]: (*K_{фв}*):

$$K_{фв} = \frac{\Phi_v}{\Phi_{заг}} * 100\% , \quad (2.6)$$

де Φ_v – власні фінансові ресурси, наявні у інтегрованих структур бізнесу в даний момент часу (включаючи надані позики); Φ_{zag} – загальна потреба у фінансових ресурсах для забезпечення ефективної діяльності інтегрованих структур бізнесу.

1.3. Коефіцієнт забезпеченості залученими фінансовими ресурсами інтегрованих структур бізнесу [114]: ($K\phi_3$):

$$K\phi_3 = \frac{\Phi_3}{\Phi_{zag}} * 100\% , \quad (2.7)$$

де Φ_3 – залучені фінансові ресурси, що наявні у інтегрованих структур бізнесу в даний момент часу (включаючи отримані позики); Φ_{zag} – загальна потреба у фінансових ресурсах для забезпечення ефективної діяльності інтегрованих структур бізнесу.

1.4. Коефіцієнт забезпеченості ринково-інформаційного складника інтегрованих структур бізнесу [114]: (Kr_{in}):

$$Kr_{in} = \left(\frac{Pr}{Pzag} + \frac{Ir}{Izag} \right) * 100\% \quad (2.8)$$

де Pr – частка реалізованої інноваційної продукції в загальному обсязі випущеної продукції інтегрованих структур бізнесу; $Pzag$ – загальний обсяг реалізованої продукції інтегрованих структур бізнесу; Ir – кількість релевантної інформації в загальному обсязі інформації, яка є в наявності; $Izag$ – кількість загальної інформації, яка є в наявності у інтегрованих структур бізнесу.

Рівень фінансово-ринкового складника інноваційного потенціалу за першою консолідованою групою може бути розрахований за формулою [114]:

$$I_{фр} = K_p * K_{фв} * K_{фз} * K_{рін} \quad (2.9)$$

Для прийняття рішення використаємо таку шкалу:

$$\begin{aligned} I_{фр} \leq 0,16 &= \text{критично низький рівень;} \\ 0,16 \leq I_{фр} \leq 0,32 &= \text{мінімальний рівень;} \\ 0,32 \leq I_{фр} \leq 0,48 &= \text{середній рівень;} \\ 0,48 \leq I_{фр} \leq 0,64 &= \text{середньозбільшений рівень;} \\ 0,64 \leq I_{фр} \leq 0,80 &= \text{високий рівень;} \\ 0,80 \leq I_{фр} \leq 1,00 &= \text{максимально можливий рівень.} \end{aligned}$$

Залежно від специфіки діяльності інтегрованих структур бізнесу перелік показників може бути вибірково змінено.

Група II – інноваційно-інтелектуальні складники – характеризують наявний стан та можливості генерацій і сприйняття задумів та ідей щодо інновацій та виведення їх на рівень, що відповідає рівню інноваційних технологій, товарів, організаційних та управлінських рішень. Аналіз діяльності підприємств легкої промисловості показує, що для оцінювання інноваційно-інтелектуального складника доцільно застосовувати такі показники.

2.1. Коефіцієнт винахідництва (K_v) – відображає спроможність інтегрованих структур бізнесу та їх колективу до генерації нових знань та інформації, інноваційних рішень, які можуть стати основою інновацій [114]:

$$K_v = \frac{Взаг}{Пзаг} * 100\% , \quad (2.10)$$

де V_{zag} – загальна кількість винаходів та/або раціоналізаторських пропозицій; P_{zag} – загальна кількість працівників інтегрованих структур бізнесу, а саме інженерно-технічних і науково-дослідних кадрів.

2.2. Коефіцієнт науково-дослідного, інженерно-технічного та технологічного забезпечення (K_{nit}), який визначає можливу спроможність штатних працівників інтегрованих структур бізнесу до вирішення завдань інженерного, технічного, технологічного та наукового спрямування [114]:

$$K_{nit} = \frac{P_{nit}}{P_{zag}} * 100\% , \quad (2.11)$$

де P_{nit} – кількість працівників науково-дослідного, інженерно-технічного та технологічного забезпечення процесу функціонування інтегрованих структур бізнесу; P_{zag} – загальна кількість працівників інтегрованих структур бізнесу.

2.3. Коефіцієнт рівня освіти штатних працівників (P_{oc}), який визначає частку персоналу з вищою освітою [114]:

$$P_{oc} = \frac{P_{oc}}{P_{zag}} * 100\% , \quad (2.12)$$

де P_{oc} – кількість працівників з повною вищою освітою, яка відповідає актуальній специфіці діяльності інтегрованих структур бізнесу.

2.4. Коефіцієнт плинності висококваліфікованого персоналу ($P_{пл}$), який визначає ступінь усталеності висококваліфікованих працівників інтегрованих структур бізнесу [114]:

$$P_{пл} = \frac{P_{ос}}{P_{заг}} * 100\% , \quad (2.13)$$

де $P_{ос}$ – кількість висококваліфікованих працівників, звільнених протягом року; $P_{заг}$ – загальна кількість штатних висококваліфікованих працівників інтегрованих структур бізнесу. Причому розрахунки можуть виконуватись у розрізі окремих категорій працівників.

2.5. Коефіцієнт збагачення новими знаннями (Z_n), який визначає сучасну відповідність рівня знань штатних працівників сучасним ринковим вимогам через підготовку, перепідготовку та підвищення кваліфікації [114]:

$$Z_n = \frac{P_{нк}}{P_{заг}} * 100\% , \quad (2.14)$$

де $P_{нк}$ – працівники, що підвищили рівень своєї кваліфікації шляхом стажування, підвищення кваліфікації та перепідготовки протягом останніх трьох або п'яти років. Цей коефіцієнт може розраховуватися окремо за різними категоріями штатних працівників.

Далі вищезазначені та інші аналогічні показники слід порівняти із показниками інших інтегрованих структур бізнесу-конкурентів, які працюють поряд на одному сегменті ринку, або просто аналізують у розрізі років, щоб відстежити динаміку. Для оцінювання цих показників (коефіцієнтів) комплексним методом слід сформувати інтегральний показник [114]:

$$I_{ін} - i_{нт} = \sum_{i=1}^n \delta_i * B_i, \quad (2.15)$$

де n – кількість показників; B_i – вагомість i -го показника; δ_i – відносне оцінювання i -го показника. Величина δ_i розраховується за такими рівняннями:

$$\delta_i = \frac{I_i}{I_{max}} \quad \text{якщо більше значення } i\text{-го показника є бажаним,}$$

$$\delta_i = \frac{I_{min}}{I_i} \quad \text{якщо менше значення } i\text{-го показника є бажаним.}$$

Відповідно, I_{max} та I_{min} – найбільше та найменше значення i -го показника з усіх порівнюваних його значень для різних інтегрованих структур бізнесу (різних періодів часу).

Максимально можливим є оцінювання, коли $I_{ін} - i_{нт} = 1$ (у разі, якщо аналізоване ІСБ є кращим за всіма (п'ятьма) порівнюваними показниками).

Для визначення рівня інноваційно-інтелектуального складника можна застосовувати шкалу, виходячи з максимального та мінімального можливих значень $0 \leq I_{ін} - i_{нт} \leq 1$, а саме:

$I_{ін} - i_{нт} \leq 0,16$ = критично низький рівень;

$0,16 \leq I_{ін} - i_{нт} \leq 0,32$ = мінімальний рівень;

$0,32 \leq I_{ін} - i_{нт} \leq 0,48$ = середній рівень;

$0,48 \leq I_{ін} - i_{нт} \leq 0,64$ = середньозбільшений рівень;

$0,64 \leq I_{ін} - i_{нт} \leq 0,80$ = високий рівень;

$0,80 \leq I_{ін} - i_{нт} \leq 1,00$ = максимально можливий рівень.

Далі здійснюється розрахунок діапазону середніх величин $0,32 I_{ін} - i_{нт}_{ср} \leq I_{i,ср.} \leq 0,64 I_{ін} - i_{нт}_{ср}$.

За ступенем відхилення фактичних значень від середнього можна зробити висновки про рівень фінансово-ринкової та інноваційно-інтелектуальної складників інноваційного потенціалу ІСБ (рис. 2.7):

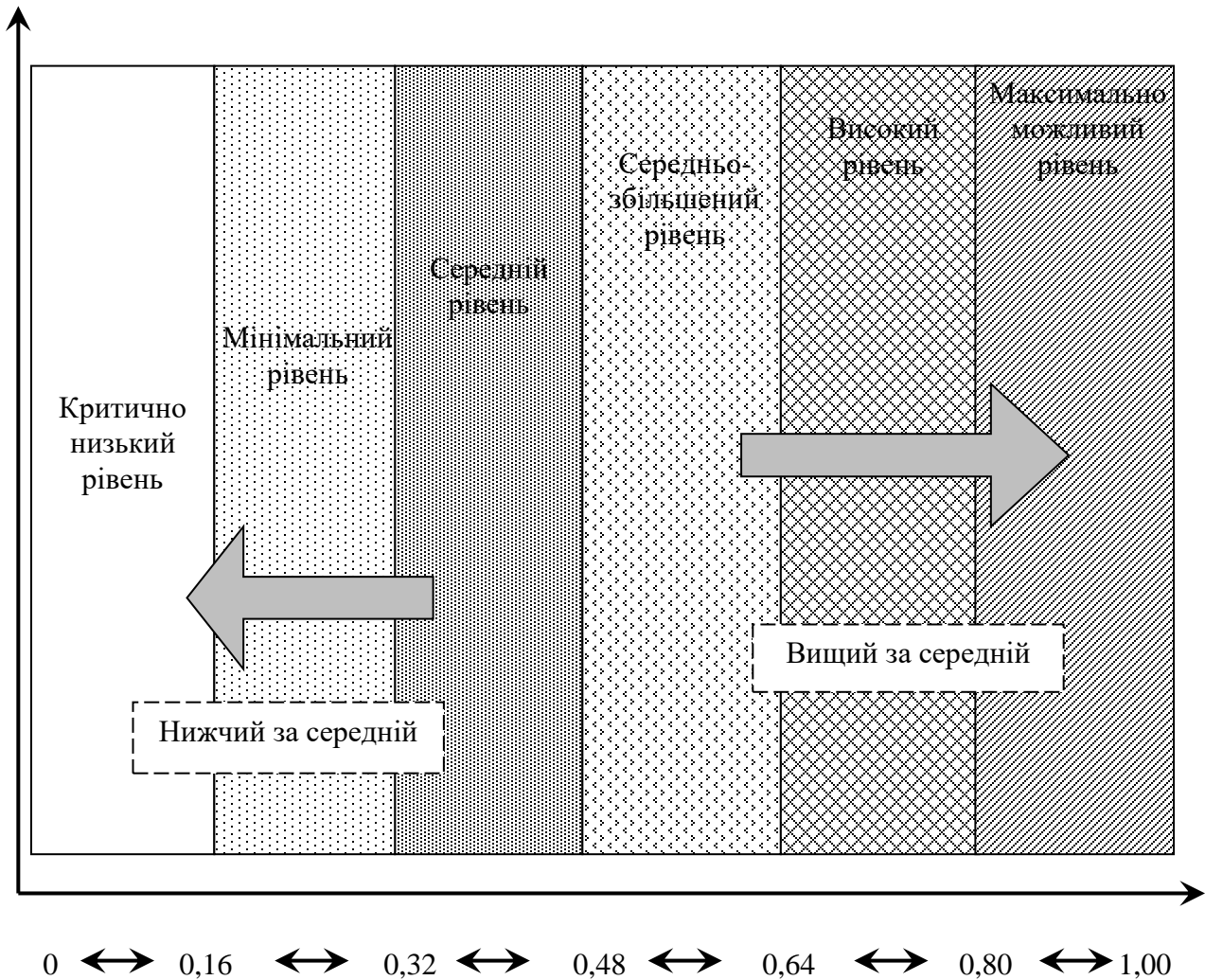

Рис. 2.7. Схема визначення граничних рівнів достатності об'єднаних фінансово-ринкової та інноваційно-інтелектуальної складників інноваційного потенціалу ІСБ

Джерело: побудовано автором з використанням [114].

Отже, в рамках даного методичного підходу можна визначити рівень фінансово-ринкового (I_{fp}) та інноваційно-інтелектуального складника (I_{in} -

int) інноваційного потенціалу, виходячи із сучасного стану та особливостей на ринку функціонування інтегрованих структур бізнесу.

Інтегральне оцінювання складників інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу слід здійснити за двома консолідованими групами показників із урахуванням усіх його сутнісних складників:

за першою групою (ресурсні, фінансові та ринково-інформаційні складники);

за другою групою (кадрові, управлінські та науково-технологічні складники).

Покроковий механізм цього процесу виглядає так.

Крок 1. Перевести у відносні оцінки показники рівнів кожної зі складників інноваційного потенціалу, застосовуючи для цього формулу [114]:

$$O_i = \frac{1}{N_i} * n_i, \quad (2.16)$$

де O_i – відносне оцінювання i -ого складника інноваційного потенціалу;

N_i – кількість рівнів i -ого складника;

n_i – номер розрахованого рівня i -ого складника, починаючи від найбільш негативного стану.

Так, обрані в цьому дослідженні інтегровані структури бізнесу легкої промисловості будуть мати різні рівні фінансово-ринкового та інноваційно-інтелектуального складників інноваційного потенціалу, відповідно, їх відносне оцінювання буде складати (рис. 2.8).

Орієнтовний перелік показників за двома об'єднаними групами: фінансово-ринкова та інноваційно-інтелектуальна складники	Компанія «Текстиль-Контакт»	Концерн «Ярослав»	ПрАТ «Софія»	ПАТ «Трикотажна фабрика «Роза»	ПАТ «Черкаський шовковий комбінат»	ПрАТ «Камвольно-суконна компанія «Чексіл»
Придбання машин, обладнання та програмного забезпечення	+	+	+	+	+	+
Нові види машин, устаткування та обладнання	+	+			+	+
Вдосконалені видів машин, обладнання	+	+	+	+	+	+
Впровадження нової або значно вдосконаленої продукції (товарів, послуг), які є новими для ринку	+	+			+	+
Впровадження інноваційної продукції	+	+				+
Реалізована інноваційна продукція, що нова лише для ринку	+	+				+
Реалізована інноваційна продукція, що нова лише для підприємства	+	+	+	+	+	+
Кількість упроваджених у виробництво нових технологічних процесів	+	+				+
Упровадження суттєво поліпшених маловідх. технологічних процесів	+	+		+	+	+
Упровадження суттєво поліпшених ресурсозберіг. технолог. процесів	+	+				+
Придбані права на патенти, ліцензії на використання винаходів, промислових зразків, корисних моделей	+					
Придбані результати досліджень та розробок	+					
Придбані ноу-хау, угоди на придбання технологій	+	+				
Придбане нове устаткування	+	+			+	+
Власні кошти підприємств	+	+	+	+	+	+
Кошти стейкхолдерів	+	+	+	+	+	+
Кошти місцевих бюджетів						
Кредити фінансово-кредитних установ	+	+	+	+	+	+
Наявність висококваліфікованого персоналу	+	+	+	+	+	+
Мінімальна плинність кадрів	+	+				+
Зовнішня і внутрішня інформація	+	+	+	+	+	+
Повнота, значущість та вартість інформації	+	+	+	+	+	+
Вірогідність та достовірність інформації	+	+	+	+	+	+
Зовнішні та внутрішні НДР	+	+			+	+
Придбання інших зовнішніх знань	+					
Кількість наявних у ІСБ складників двома групами	24	21	10	11	15	20

Розподіл ІСБ за наявними складниками інноваційного потенціалу

ІСБ/бізнес-одиниця	Кількість наявних у ІСБ складників за двома групами	Значення показника					
		Макс. значення		Серед. значення		Мінім. значення	
		Максимально можливе (21-24)	Максимальне (17-20)	Середньозбіглише (13-16)	Середнє (9-12)	Мінімальне в межах норми (5-8)	Мінімально критичне (1-4)
Компанія «Текстиль-Контакт»	24	+					
Концерн «Ярослав»	21	+					
ПрАТ «Софія»	10				+		
ПАТ «Трикотажна фабрика «Роза»	11				+		
ПАТ «Черкаський Шовковий Комбінат»	15			+			
ПрАТ «Камвольно-суконна компанія «Чексіл»	20		+				

Ранжування підприємств за наявними складниками інноваційного потенціалу:

1 місце - Компанія «Текстиль-Контакт»;

2 місце - Концерн «Ярослав»;

3 місце - ПрАТ «Камвольно-суконна компанія «Чексіл»;

4 місце - ПАТ «Черкаський Шовковий Комбінат»;

5 місце - ПАТ «Трикотажна фабрика «Роза»;

6 місце - ПрАТ «Софія».

Рис. 2.8. Процес встановлення відносного оцінювання за складниками інноваційного потенціалу ІСБ [авторська розробка]

Відповідно до формули 2.16 та рис. 2.7-2.8, здійснено подальше оцінювання відносних показників рівнів інноваційного потенціалу обраних інтегрованих структур бізнесу та бізнес-одиниць, де доведено, що: Компанія «Текстиль-Контакт» має показник 0,87; Концерн «Ярослав» – 0,81; ПрАТ «Камвольно-суконна компанія «Чексіл» – 0,76; ПАТ «Черкаський Шовковий Комбінат» – 0,55; ПАТ «Трикотажна фабрика «Роза» – 0,41; ПрАТ «Софія» – 0,37. Тепер можна провести позиціонування інтегрованих структур бізнесу та бізнес-одиниць на площині рівня фінансово-ринкового та інноваційно-інтелектуального складників інноваційного потенціалу ІСБ (рис. 2.9).

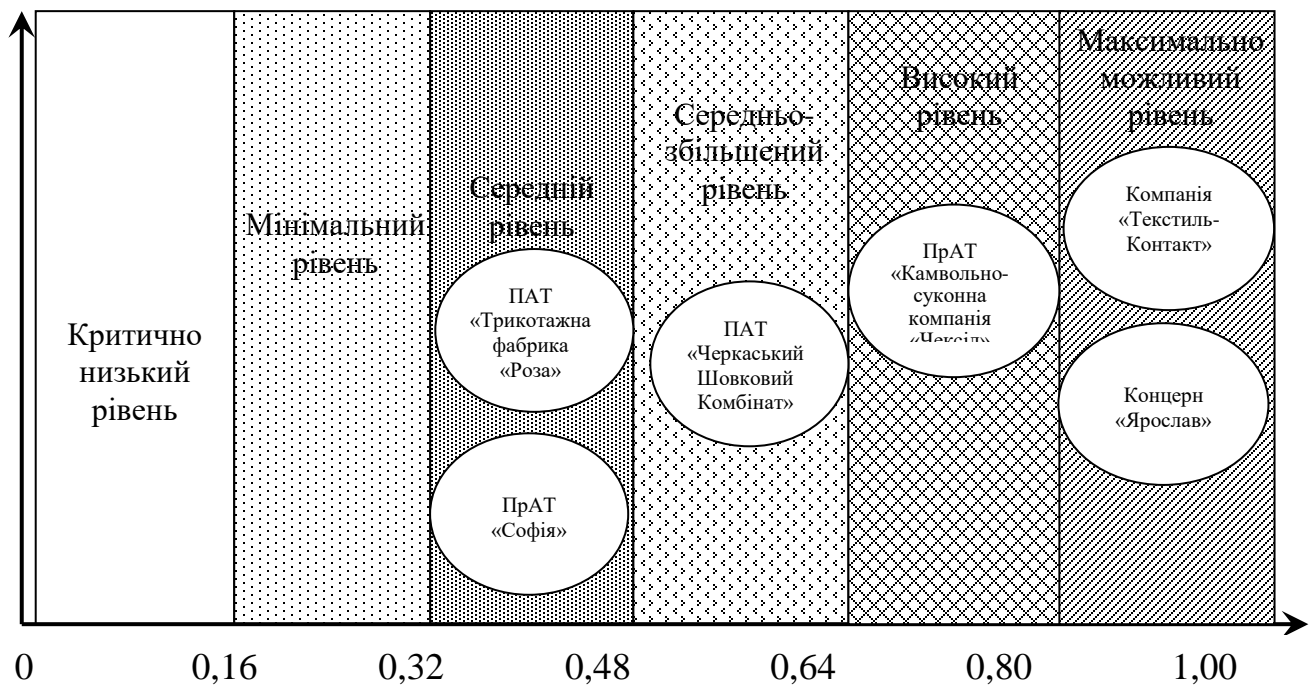

Рис. 2.9. Позиціонування ІСБ та окремих бізнес-одиниць на площині двох рівнів (фінансово-ринкового та інноваційно-інтелектуального) інноваційного потенціалу [побудовано автором]

Крок 2. Необхідно визначити вагомості B_i кожного зі складників за двома групами рівня фінансово-ринкового та інноваційно-інтелектуального складників інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу експертним методом.

Крок 3. На останньому етапі необхідно розрахувати інтегральну оцінку інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу як середньозважену його складників. Чим більше інтегральне оцінювання наближається до 1 - тим вищий буде інноваційний потенціал інтегрованих структур бізнесу. Якщо інтегральне оцінювання нижче за 0,5, то це означає середній, а якщо нижче за 0,3 – недостатній рівень інноваційного потенціалу та послаблення ІСБ загалом у площині інноваційної активності.

Подальший аналіз окремих складників надає змогу більш детально дослідити окремі питання виникнення можливих ризиків та загроз в інноваційній діяльності підприємств. Показники оцінювання кожного із сутнісних складників за двома групами інноваційного потенціалу та граничні рівні їх достатності зведено в табл. 2.2.

Таблиця 2.2

Результати оцінювання достатності інноваційного потенціалу за об'єднаною групою складників інноваційного потенціалу ІСБ [побудовано автором]

ІСБ / бізнес- одиниці	Компанія «Текстиль- Контакт»	Концерн «Ярослав»	ПрАТ «Софія»	ПАТ «Трикотажна фабрика «Роза»	ПАТ «Черкаський шовковий комбінат»	ПрАТ «Камвольно-суконна компанія «Чексл»	Граничний рівень достатності інноваційного потенціалу ІСБ	
							Інноваційний потенціал	
Групи рівня фінансово-ринкового та інноваційно-інтелектуального складників							Критично низький рівень	0-0,16
							Мінімальний рівень	0,16-0,31
			0,38	0,42			Середній рівень	0,32-0,47
					0,56		Середньо- збільшений рівень	0,48-0,63
						0,77	Високий рівень	0,64-0,79
	0,88	0,82					Максимально можливий рівень	0,80-1,00

Позначені сірим кольором клітинки з показниками 0,37 та 0,41 в табл. 2.2 означають, що ПрАТ «Софія» та ПАТ «Трикотажна фабрика «Роза» мають відповідно середній рівень інноваційного потенціалу і потрібно негайно запроваджувати корегуючі дії в площинні інноваційної активності: збільшити фінансування на НДДКР, оптимізувати власні та залучені кошти та спрямувати зусилля в напрямі розроблення нових товарів та модернізації швейних технологій. Формально запис оцінювання достатності інноваційного потенціалу можна отримати, через інтегральний показник оцінювання інноваційного потенціалу, який виражається через формулу (2.17):

$$III = I_{фр} * V_{фр} + I_{ін-інт} * V_{ін-інт}, \quad (2.17)$$

де $I_{фр}$ - фінансово-ринковий складник; $I_{ін-інт}$ - інноваційно-інтелектуальний складник; $V_{фр}$, $V_{ін-інт}$ - вагомості складників.

Вагомості складників оцінювання інноваційного потенціалу ($V_{фр}$, $V_{ін-інт}$) визначено експертним методом, де спочатку було визначено ранги критеріїв, які потім переведено в їх вагові характеристики. Експертами виступили кваліфіковані фахівці Української асоціації підприємств легкої промисловості, м. Київ. Загалом було залучено 20 фахівців, погодженість думок експертів перевірялася за допомогою коефіцієнта конкордації. Оскільки значення коефіцієнта конкордації перевищує 0,7, тобто воно є істотним, відповідно це дає підстави вважати, що думка експертів є погодженою.

Отже, показники $V_{фр}$ та $V_{ін-інт}$ для: Компанія «Текстиль-Контакт», Концерн «Ярослав», ПрАТ «Софія», ПАТ «Трикотажна фабрика «Роза», ПАТ «Черкаський шовковий комбінат», ПрАТ «Камвольно-суконна компанія «Чексіл» будуть складати 0,225 та 0,375, відповідно. Використавши формулу 3.17, отримаємо значення оцінки відповідних складників та отримаємо такі значення інтегрального показника: достатній рівень інноваційного потенціалу

– $III > 0,72$; середній рівень інноваційного потенціалу – $0,34 \leq III \leq 0,72$; недостатній (мінімально критичний) рівень інноваційного потенціалу – $III < 0,34$. Графічну інтерпретацію граничних меж рівнів інноваційного потенціалу для Компанія «Текстиль-Контакт», Концерн «Ярослав», ПрАТ «Софія», ПАТ «Трикотажна фабрика «Роза», ПАТ «Черкаський шовковий комбінат», ПрАТ «Камвольно-суконна компанія «Чексіл» представлено на рис. 2.10.

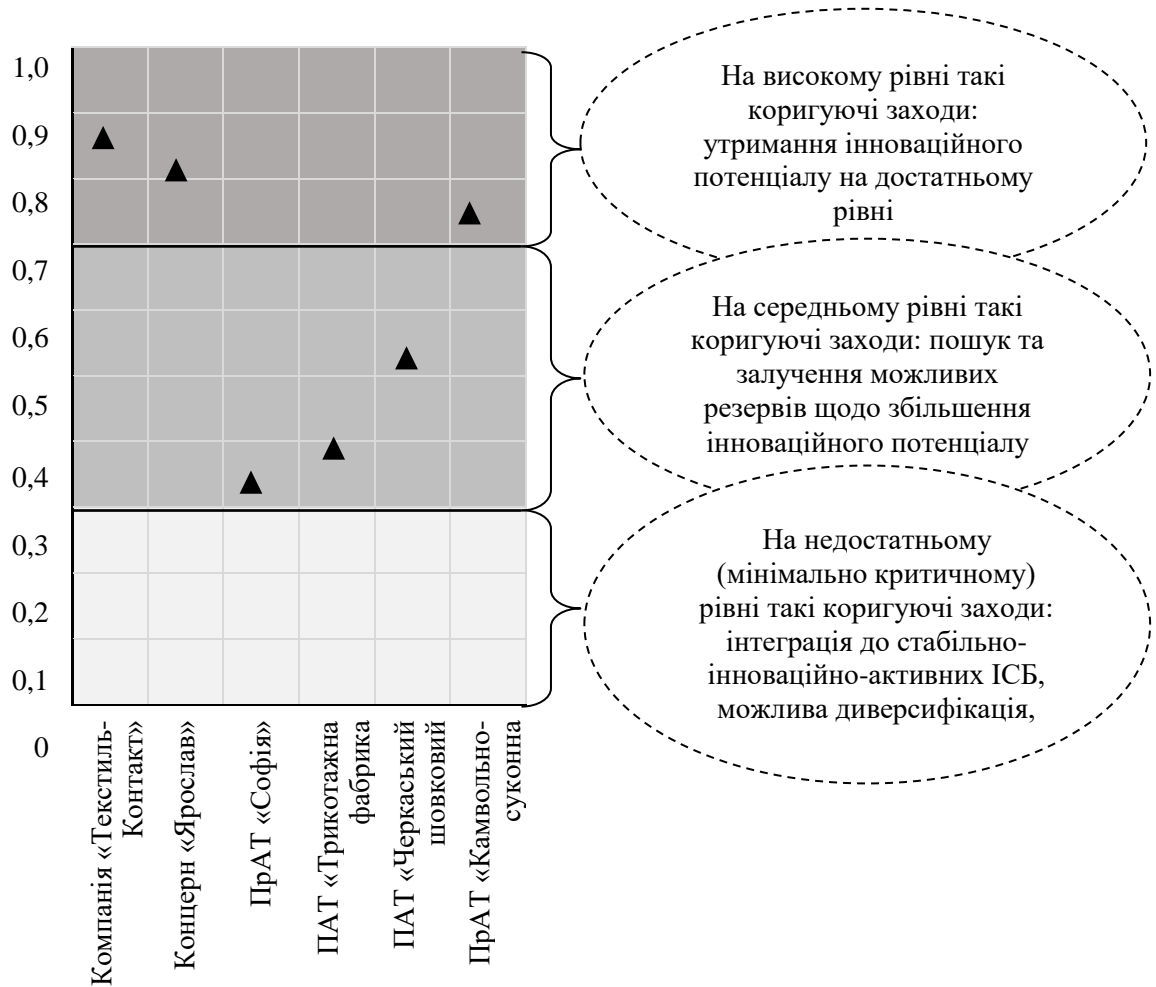

Рис. 2.10. Граничні рівні інтегрального показника та коригуючі заходи щодо інноваційного потенціалу [авторська розробка]

Отже, запропонована методика надає змогу здійснити безпосереднє оцінювання достатності інноваційного потенціалу інтегрованих структур

бізнесу, що, у свою чергу, дає можливість розвивати інноваційні продукти, визначати необхідний стан ключових складників та проводити необхідні заходи щодо формування та вдосконалення їх стану, визначати заходи щодо покращеного формування та розвитку інноваційного потенціалу підприємств та вибору вектору руху в площині інноваційної активності.

2.3. Стратегічна орієнтація інноваційного розвитку інтегрованих структур бізнесу

Сучасні умови ведення бізнесу, стрімкі глобалізаційні перетворення економіки все більше спонукають інтегровані структури бізнесу ставати на інноваційний шлях розвитку. Умови сьогодення вимагають активізації інноваційної діяльності інтегрованих структур бізнесу та перебудови організаційно-економічного механізму їх діяльності. І в цьому контексті, важливо зауважити, що основною перепоною позитивних змін є те, що незважаючи на наявність в ІСБ потужного інноваційного потенціалу, прослідковується тенденція неспроможності його реалізації, неефективного управління, що не дає можливості ІСБ повною мірою розкрити та сконцентрувати наявні здібності, необхідні інноваційні ресурси на вектор досліджень задля підвищення конкурентоспроможності та зайняття вигідних стратегічних позицій на ринку.

Саме тому виникає потреба у впровадженні та реалізації інноваційних стратегій, що забезпечуватимуть повною мірою відтворення всіх необхідних умов досягнення власних науково-технічних здобутків, нарощування обсягів виробництва, використання покращених, вдосконалених технологій та випуску конкурентоспроможної продукції [412; 415; 420; 422].

Розроблення та впровадження інноваційних стратегій в ІСБ щодо забезпечення їх інноваційної конкурентоспроможності може здійснюватися за умов стимулювання та підтримки науково-технічних досліджень, готовності до сприйняття інновацій, через запровадження стратегічного менеджменту, зокрема, планування. Цьому передують розроблені, впроваджені та реалізовані в ІСБ інноваційні стратегії, які задають вектор розвитку загальної корпоративної стратегії та бізнес-активності в інноваційній сфері.

Тобто виникає потреба в методичному обґрунтуванні напрямів розвитку і механізму втілення системи реалізації інновацій інтегрованих структур бізнесу з метою забезпечення їх конкурентоспроможності, яких можливо досягти лише через урахування стратегічних компонентів всіх чинників впливу [270] (рис. 2.11).

Така структурна схема складових компонентів інноваційної стратегії інтегрованих структур бізнесу має задати вектор і запровадити темп розвитку інноваційної діяльності, де всі нововведення стають спорідненою частиною складника управління на всіх рівнях ІСБ.

Неможливо не погодитись із твердженням автора С. М. Ілляшенко [114], і лише варто додати, що інноваційна стратегія також допомагає визначити спрямованість та логіку ділового активного інноваційного існування й функціонування інтегрованих структур бізнесу в інноваційній площині, що надає їм змісту значення ключового драйвера конкурентоспроможності інноваційного потенціалу та ефективності функціонування ІСБ в ринковому середовищі в неминучих умовах глобалізації.

Інноваційна структура спрямовує ІСБ на ефективний інноваційний розвиток, задає кроки зайняття інтегрованими структурами бізнесу нових ніш на ринку, допомагає подолати ті перепони, що виникають під час управління інноваційними змінами.

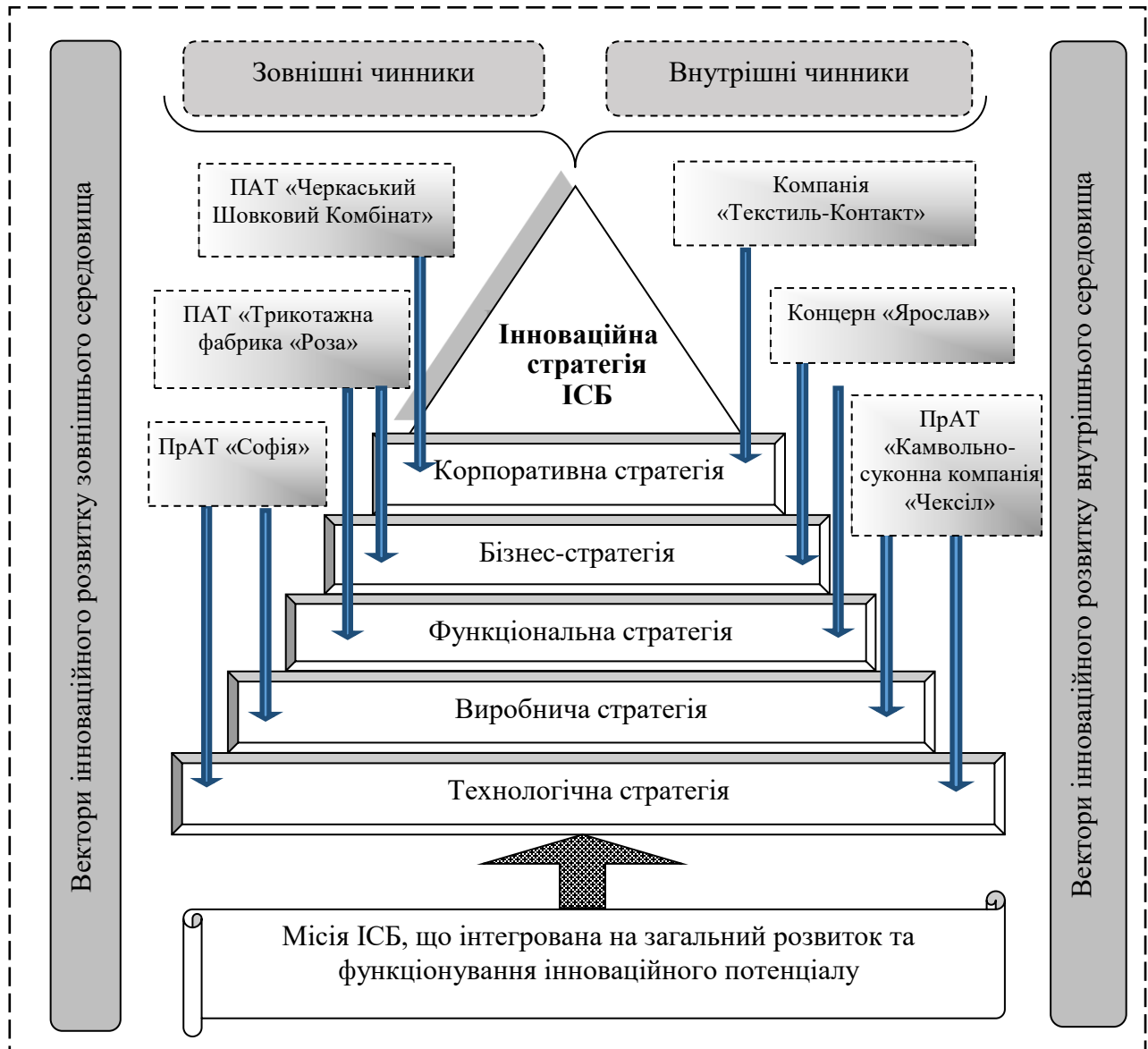

Рис. 2.11. Структурна схема складових компонентів інноваційної стратегії ІСБ / стратегічний набір [авторська розробка]

З огляду на вищезазначене, необхідно додати, що інтегровані структури бізнесу, а особливо підприємства легкої промисловості, мають не лише ставити собі за мету власний інноваційний розвиток, а розмежовувати пріоритети, враховуючи масштаби своєї діяльності та ефективність інноваційних технологій, що впроваджуються. Це спонукає до вирішення першочергових питань, пов'язаних із інвестиційним забезпеченням, фінансовими ресурсами,

організаційно-економічним та управлінським вектором забезпечення вирішення основних завдань і планів, що дозволить мінімізувати ризики та небажані наслідки для інтегрованих структур бізнесу в контексті інноваційної спрямованості їх діяльності.

Істотне значення для формування стратегії як комплексної програми розвитку інноваційного потенціалу ІСБ має дослідження проблем класифікації стратегій та їх характеру. Упродовж останніх років цій проблемі приділялось багато уваги у зв'язку з трансформацією економічних відносин і необхідністю побудови нової системи планування, що ґрунтується на ринкових засадах. Інноваційна стратегія полягає в реалізації такого розвитку ІСБ, коли залучаються нові технології для виробництва нових видів продукції, реалізується принцип максимального задоволення потреб споживачів, а не тільки максимальна реалізація можливостей виробників. Проте залишаються недостатньо дослідженими ті напрями розвитку інноваційного потенціалу ІСБ, які реалізуються через інституційні перетворення або які можна віднести до стадії інституційних перетворень інтегрованих структур бізнесу.

Інноваційна стратегія стадій розвитку інтегрованих структур бізнесу може складатися з упровадження таких інновацій, які обов'язково супроводжуються змінами форм власності й методів господарювання, а можливо, й зумовлюють такі зміни.

Однією з істотних ознак інституційних змін можна вважати реалізацію інтеграційних основ співпраці компаній, асоціацій різних галузей, а також фінансових і кредитно-банківських установ. Такий шлях розвитку інноваційного потенціалу може реалізуватися, зокрема, через утворення промислово-фінансових груп, холдингових компаній, інших видів підприємств, а також малих і середніх підприємств. У табл. 2.3 представлено класифікацію стратегій розвитку інноваційного потенціалу для інтегрованих структур бізнесу.

Класифікація стратегій розвитку інноваційного потенціалу
для ІСБ у загальному вигляді

Ознака	Стратегія розвитку інноваційного потенціалу
Час реалізації стратегії	Довгострокова, середньострокова, короткострокова.
Стан життєдіяльності ІСБ	Зародження, піднесення, зростання, стабілізація, зменшення процесу виробництва ІСБ.
Вектор розвитку ІСБ	Активний, диверсифікований, інтеграційний, глобалізований.
Конкурентне середовище на ринку	Лідерство, намагання стати лідером, копіювання лідера, стратегія початківця.
Мета існування ІСБ	Модифікація, спеціалізація, диверсифікація, реструктуризація, зниження собівартості продукції, концентрація, збільшення частки НДДКР у діяльності ІСБ.

Джерело: авторська розробка з використанням [371; 13].

Особливу увагу варто приділити стратегії розвитку інноваційного потенціалу інноваційно-виробничих потужностей інтегрованих структур бізнесу, що пов'язує всі ресурси, а також має результат для всіх без винятку аспектів виробничо-господарської діяльності.

Так, інноваційна стратегія розвитку інноваційно-виробничих потужностей інтегрованих структур бізнесу створюються на основі отримання найкращих інноваційних результатів, максимальної ефективності від впровадження нововведень, і динамічної виробничої системи. Така стратегія розвитку інноваційного потенціалу може носити назву стратегії оптимальної економічно-інноваційної ефективності функціонування динамічної системи інноваційно-виробничих потужностей ІСБ. Проте варто зазначити, що стратегії розвитку інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу

також включають і різноманітні вектори спрямованості стратегічного розвитку як загальноекономічний та інноваційно-організаційний (табл. 2.4).

Таблиця 2.4

Види стратегій розвитку інноваційного потенціалу інноваційно-виробничих потужностей ІСБ

Вектор спрямованості стратегії розвитку ІСБ	Стратегії розвитку інноваційного потенціалу інноваційно-виробничих потужностей ІСБ
Загальноекономічний	Збільшення обсягів власних інноваційно-виробничих потужностей; повне завантаження всіх інноваційно-виробничих потужностей; максимізація отриманого ефекту від процесу використання та функціонування модернізації інноваційно-виробничих потужностей ІСБ.
Інноваційно - організаційний	Забезпечення постійного вдосконалення інноваційно-виробничих потужностей; забезпечення мінімального стану плинності висококваліфікованих працівників у сфері НДДКР в ІСБ; імплементація досвіду повідних стейкхолдерів у діяльність інноваційно-виробничого процесу.

Джерело: узагальнено та доповнено автором з використанням [114; 13].

Отже, сучасному етапу розвитку економіки має відповідати стратегічна програма щодо інноваційно-організаційного розвитку. В ролі такої програми повинен стати сталий інноваційний розвиток інноваційно-виробничих потужностей, який із самого початку є векторованим на недопущення не тільки переобтяжених роботою місць, але й недовантажених місць. Саме пропорційний інноваційний розвиток як організаційна стратегія найбільшою мірою відповідає економічній стратегії максимальної ефективності. З метою мінімізації (оптимізації) ризику інтегровані структури бізнесу мають насамперед визначити свої пріоритетні інтереси, на які будуть спрямовуватись максимальні зусилля задля отримання максимально можливого позитивного ефекту [292]. Такому кроку буде передувати формування практичних методів реалізації стратегічних перспективних інноваційних задач, яких неможливо досягти без побудови стратегії інноваційного розвитку ІСБ. Стратегію інноваційного розвитку необхідно розглядати під впливом поєднання впливу

інноваційних чинників галузі, в якій функціонує ІСБ, та його інноваційного потенціалу (рис. 2.12).

Вплив інноваційних чинників на ІСБ	Мінімальний	Стратегія інноваційного розвитку, спрямована на утримання ключових позицій на ринку	Стратегія інноваційного розвитку, спрямована на освоєння нових видів продукції та зайняття сегменту ринку Бізнес-одиноця 7 ПрАТ «Камвольно-суконна компанія «Чексіл»	Стратегія інноваційного розвитку, спрямована на зайняття лідируючих позицій на ринку Компанія «Текстиль-Контакт»
	Середній	Стратегія інноваційного розвитку, спрямована на поліпшення інноваційних технологій та обладнання	Стратегія інноваційного розвитку, спрямована на протистояння конкурентам та наслідування лідера Бізнес-одиноця 9 ПАТ «Черкаський шовковий комбінат»	Стратегія інноваційного розвитку, спрямована на впровадження ноу-хау та використання новітніх технологій Компанія «Ярослав»
	Максимальний	Стратегія інноваційного розвитку, спрямована на утримання ІСБ в зоні беззбитковості Бізнес-одиноця 8 ПАТ «Трикотажна фабрика «Роза»	Стратегія інноваційного розвитку, спрямована на формування сталого інноваційного потенціалу з врахуванням інноваційних ризиків Бізнес-одиноця 10 ПрАТ «Софія»	Стратегія інноваційного розвитку, спрямована на утримання свого інноваційного потенціалу з врахуванням чиннику ризику
	Мінімальний	Середній	Максимальний	
	Інноваційний потенціал ІСБ			

Рис. 2.12. Матриця вибору стратегій інноваційного розвитку бізнес-одиноць та ІСБ [авторська розробка]

Ранжування відповідних бізнес-одиноць у площині даної матриці відбувалось на основі попереднього визначення впливу інноваційних чинників на бізнес - одиниці та загальний їх інноваційний потенціал. Так, відповідно до

рівнів впливу інноваційних чинників на ІСБ та рівнів їх інноваційного потенціалу можна запропонувати певну стратегію інноваційного розвитку, що спрямована на покращення діяльності інтегрованих структур бізнесу в інноваційній сфері, та передбачає використання базових та поліпшуючих інновацій. На рис. 2.13 наведено характерні відмінності щодо впровадження базових та поліпшуючих інновацій у процесі ефективного управління.

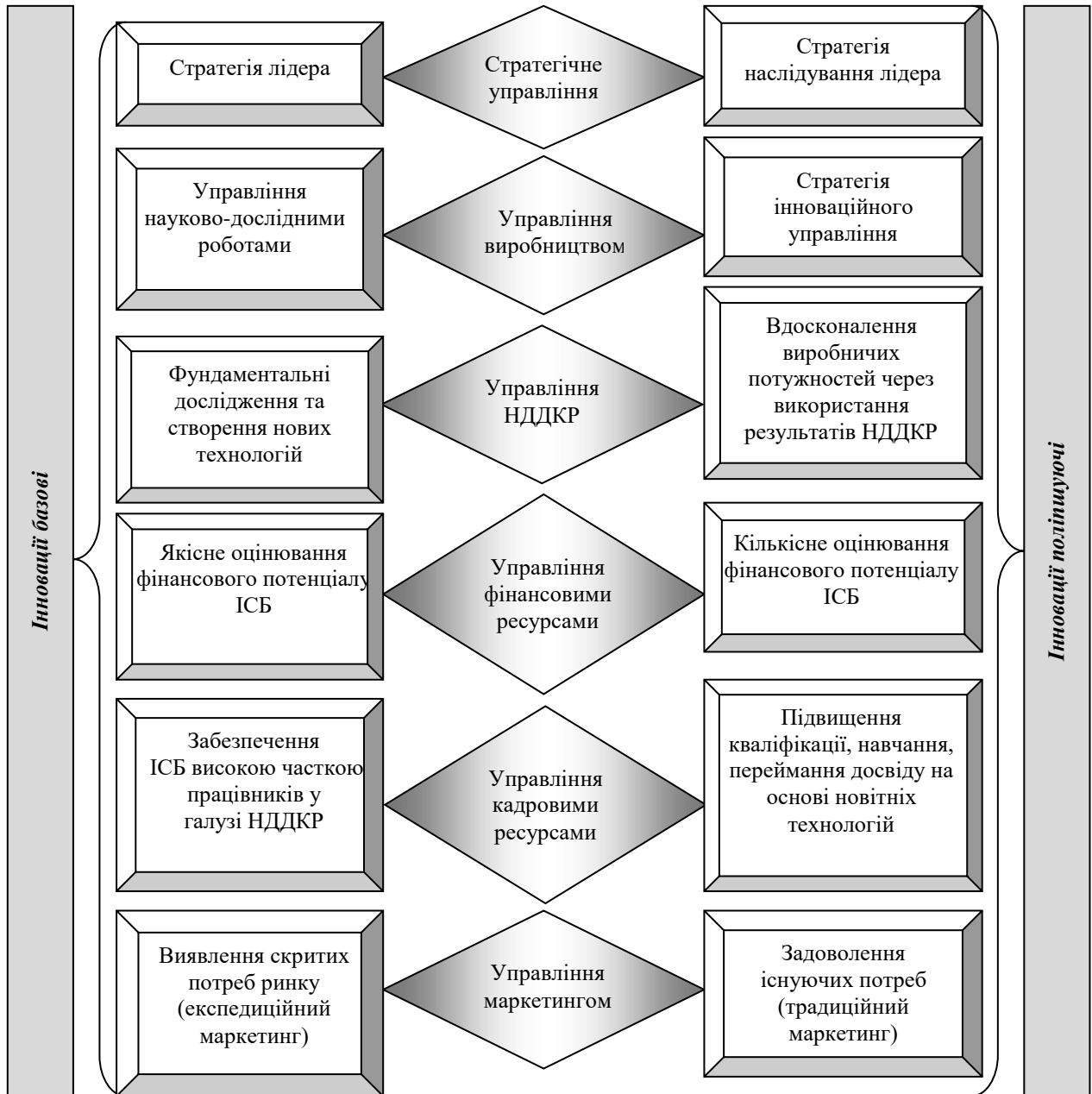

Рис. 2.13. Характерні особливості впровадження базових та поліпшуючих інновацій на різних рівнях управління ІСБ [авторська розробка]

Представлені вище ключові характеристики базових та поліпшуючих інновацій можуть слугувати підвалиною створення методологічного підходу щодо ефективного залучення нових інноваційних технологій, проведення техніко-технологічної реконструкції (модернізації) інтегрованих структур бізнесу. Варто також зазначити, що стратегії інноваційного розвитку інтегрованих структур бізнесу знаходяться під впливом різноманітної кількості чинників, основну суть яких можна звести до такого (рис. 2.14).

Рис. 2.14. Особливості стратегії інноваційного розвитку ІСБ

Джерело: вдосконалено автором на основі [114].

Як результат, за допомогою інноваційних нововведень, з'являється можливість створення чіткої конкурентоздатної стратегії щодо виявлення бізнес-переваг інтегрованих структур бізнесу, використовуючи при цьому оптимізацію супутнього ризику, уникнення небажаних витрат та отримання інноваційної цінності для ІСБ загалом. Так, неможливо не погодитись із думкою автора О. І. Ковтун [135], проте необхідно додати, що основним драйвером успіху стратегії на будь-якому рівні управління в ІСБ є інноваційний складник, який задає вектор стратегічного напрямку розвитку для всіх інших складників. Отже, основний зміст інноваційної стратегії ІСБ, її місію та способи реалізації можна представити у вигляді табл. 2.5.

Інноваційна стратегія розвитку інтегрованих структур бізнесу включає поєднання та взаємозв'язок завдань, мети, завданих напрямів, відповідних прийнятих рішень щодо переходу ІСБ із наявного стану в новий бажаний стан через механізм упровадження інноваційних заходів: технічних, технологічних, фінансових, ресурсних, кадрових, економічних, управлінських, організаційних, продуктових, соціальних, а також фокусування ІСБ на конкурентоспроможних ринках. Тобто інноваційна стратегія проявляється у визначеному типі функціональної поведінки інтегрованих структур бізнесу на ринку. Зазначене вище дає підстави стверджувати, що на інноваційні стратегії впливає модель поведінки інтегрованих структур бізнесу, яка може бути активною чи пасивною. Активна або технологічна модель поведінки інтегрованих структур бізнесу дозволяє швидко реагувати на події та можливі зміни зовнішнього середовища і запроваджувати необхідні технологічні інновації. Обравши одну або кілька активних стратегій, суб'єкт господарювання обирає використання новітнього технологічного задуму як головний драйвер успіху. Серед активних інноваційних стратегій виділяють стратегію лідерства та стратегію імітації лідерства. Якщо інтегровані структури бізнесу обирають стратегію лідерства, то це означає, що вони мають

постійно і безперервно випускати на ринок абсолютно нову продукцію, що є новою як для себе, так і для споживачів.

Таблиця 2.5

Сутність інноваційної стратегії ІСБ, її місія та заходи з реалізації

Місія інновацій	Сфера застосування	Заходи з реалізації	
Створення нового (інноваційного) виробництва	Ситуація, за якої основні інноваційні товари пропонуються на ринку за високою конкурентною ціною	Коригуючі заходи інноваційного вектору, інноваційне спрямування бізнес-процесів на всіх рівнях, що створюють підвалини для реалізації головної стратегічної мети ІСБ.	<i>Інтегрована диверсифікація</i>
Підкорення випуску основних інноваційних товарів	Ситуація, за якої основній галузі притаманне зменшення обсягу реалізації продукції та, відповідно, скорочення прибутку.	Точні заходи інноваційного спрямування на рівні окремих бізнес-процесів, що мають забезпечити реалізацію стратегічної мети ІСБ.	<i>Конгломератна диверсифікація</i>
Освоєння випуску інноваційних непрофільних товарів	Ситуація, за якої випуск додаткових непрофільних товарів покращить процес реалізації основної продукції.	Базові заходи інноваційного спрямування на рівні окремих бізнес-процесів, що мають забезпечити реалізацію стратегічної мети ІСБ.	<i>Горизонтальна диверсифікація</i>
Освоєння нових непрофільних видів діяльності ІСБ	Ситуація, за якої ІСБ бажають повернутися до більш ранніх стадій діяльності, при чому вони функціонують в галузі, що швидко зростає.	Глобальні заходи інноваційного змісту на рівні окремих бізнес-процесів, які мають забезпечити реалізацію ключової стратегічної мети для кожного конкретного підприємства.	<i>Вертикальна диверсифікація</i>
Збільшення кількості членів ІСБ для виконання спільного проєкту	Ситуація, за якої ІСБ об'єднують свої зусилля та ресурси для виконання спільного завдання та швидкого виходу на нові внутрішні та зовнішні ринки.	Заохочувальні заходи інноваційного вектору спрямування, які мають забезпечити реалізацію основної мети стратегічної діяльності кожного конкретного підприємства.	<i>Концерн, корпорація, асоціація</i>

Джерело: узагальнено та доповнено автором на основі [114; 135].

Обравши імітаційні стратегії, а конкретно стратегію наслідування лідера, інтегровані структури бізнесу вичікують доки конкурент вийде на ринок із своєю новітньою продукцією, а лише потім починається виробництво аналогічної продукції та її реалізація. При цьому одночасно відбувається технологічне і маркетингове коригування інноваційного продукту за допомогою вивчення і недопускання помилок компанії-лідера [150].

Особливої уваги потребує той факт, що ІСБ, які наслідують лідера, виробляють і реалізують не стовідсоткову копію продукту компанії-лідера, а її вдосконалену версію. Саме тому ІСБ, які обрали стратегію наслідування лідера, вкладають великі кошти у свої НДДКР для поліпшення вже існуючої продукції, яку випустило першим компанія-лідер. ІСБ, які наслідують лідера, зазвичай, мають у своєму арсеналі великий виробничий потенціал, що дозволяє їм мінімізувати собівартість інноваційної продукції завдяки гнучкій системі економії на масштабах [282]. Крім того, такі ІСБ застосовують модифікований унікальний досвід у векторі маркетингової сфери, що дозволяє контролювати мінливість зовнішнього середовища, спрямовувати недоліки в маркетингових моментах компаній-лідерів у свої конкурентні переваги, і як результат – ефективніше використовувати нові канали збуту.

Головною перевагою ефективної діяльності ІСБ, які обрали стратегію наслідування лідера, є впізнаваність та висока репутація бренду, що дозволяє швидко провести комерціалізацію інноваційного товару. Ті ІСБ, які обирають стратегію копіювання лідера, зазвичай, характеризуються відсутністю потужної бази НДДКР, в них немає наявності і можливостей масового виробництва та реалізації продукту, а також вони позбавлені значного необхідного потенціалу в галузі просування товару та маркетингової діяльності загалом. ІСБ, які працюють за стратегією копіювання лідера, отримують ліцензію на право виробництва і комерціалізації інноваційного товару і починають виробництво точної стовідсоткової копії товару

підприємства-лідера. Такі ІСБ не можуть отримати великі прибутки від свого лідерства на ринку, і задля збільшення рентабельності застосовують цінові чинники, що стають доступними через використання дешевої сировини, ресурсозамінників та дешевої робочої сили.

Щодо інших інноваційних стратегій (залежності від лідера і самовдосконалення) слід зазначити, що незалежно від того, що ці інноваційні стратегії і відносяться до технологічних, проте рівень їх інноваційної діяльності є досить слабким. Зокрема, ті ІСБ, які обирають стратегію залежності від лідера, відразу стають на шлях повної залежності і підпорядкованості відповідного компанії-лідера, причому випуск на ринок інноваційної продукції такими ІСБ відбувається лише на задоволення потреб споживачів або компанії-лідера. Так, ІСБ змушені імітувати випуск інноваційного товару інших компаній-лідерів.

Практика свідчить, що найчастіше таку стратегію обирають ІСБ, які не мають потужної наукомісткої бази, достатнього фінансування з боку держави та приватних секторів, а також характеризуються відсутністю чи нестачею у своєму штаті кваліфікованого персоналу в галузі НДДКР. Стратегія самовдосконалення притаманна ІСБ, які прагнуть до оптимізації своїх витрат в інноваційній діяльності будь-якими засобами. Стратегія самовдосконалення пов'язана із запровадженням дій щодо вдосконалення продукції (товару) з метою зниження її собівартості, яка своєю чергою досягається: зниженням витрат на робочу силу; поєднанням ефективного управління з диверсифікацією та подальшою адаптацією виробництва; запровадженням інноваційних технологічних процесів; автоматизацією виробництва; застосуванням методів переробки сировини та використання вторинної сировини в процесі виробництва.

Отже, розглянуті вище стратегії охоплюють велике коло альтернативних позитивних інноваційних процесів в інтегрованих структур бізнесу, дають

можливість значно пришвидшити інноваційний процес та отримати надприбуток. При цьому не останню роль відіграють бізнес-моделі інноваційного розвитку підприємства, які покладено в основу стійкого інноваційного розвитку інтегрованих структур бізнесу. Тому, технологія побудови інноваційної моделі бізнесу може бути ефективно втілена лише за умови детального розроблення та спланованих діях основного сутнісного складу, що стосуються передусім пропозиції цінності для споживача; ланцюга створення цієї цінності; моделі створення прибутку ІСБ; базових основоположних ресурсів, бізнес-процесів та компетенцій, необхідних для забезпечення прибутковості пропозиції цінності для споживача. У середовищі функціонування споріднених за своїм напрямом діяльності бізнес-моделей у інтегрованих структурах бізнесу можуть виокремлюватися специфічні загальні та конкурентні стратегії (рис. 2.15).

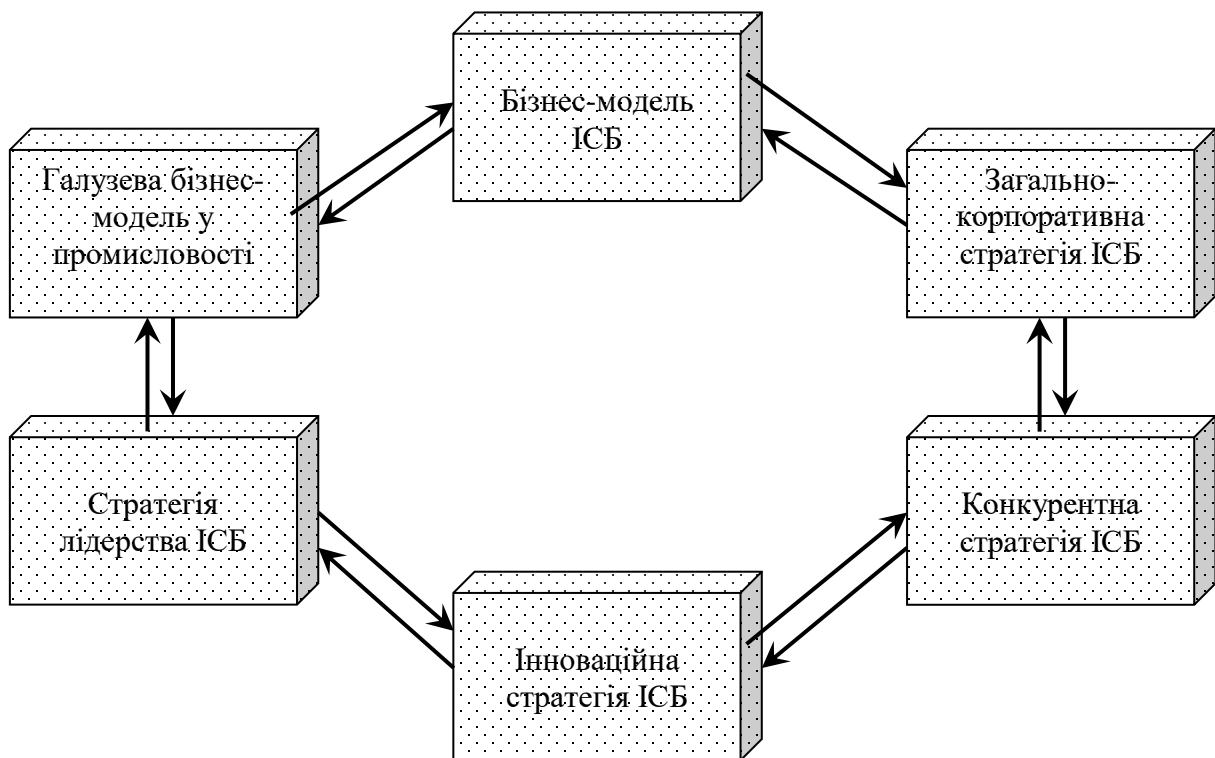

Рис. 2.15. Взаємозв'язок бізнес-моделі та стратегії ІСБ

Джерело: удосконалено автором на основі [114; 135].

Говорячи про бізнес-моделі, найчастіше мають на увазі три аспекти: елементи бізнес-моделі, поширені приклади операційних бізнес-моделей та механізм зміни бізнес-моделі в ринкових умовах.

З огляду на міжнародний досвід господарювання та ділової активності закордонних та вітчизняних ІСБ, піднесення та успіх у діловому середовищі залежать від здатності та успіху створювати і безперервно поліпшувати власну бізнес-модель. Інтегрованим структурам бізнесу доцільно обрати за еталон венчурну модель бізнес-діяльності, або як її ще називають – концепцію «інтелектуального лідерства». Отже, основні складники та функції сучасної бізнес-моделі представлено на рис. 2.16.

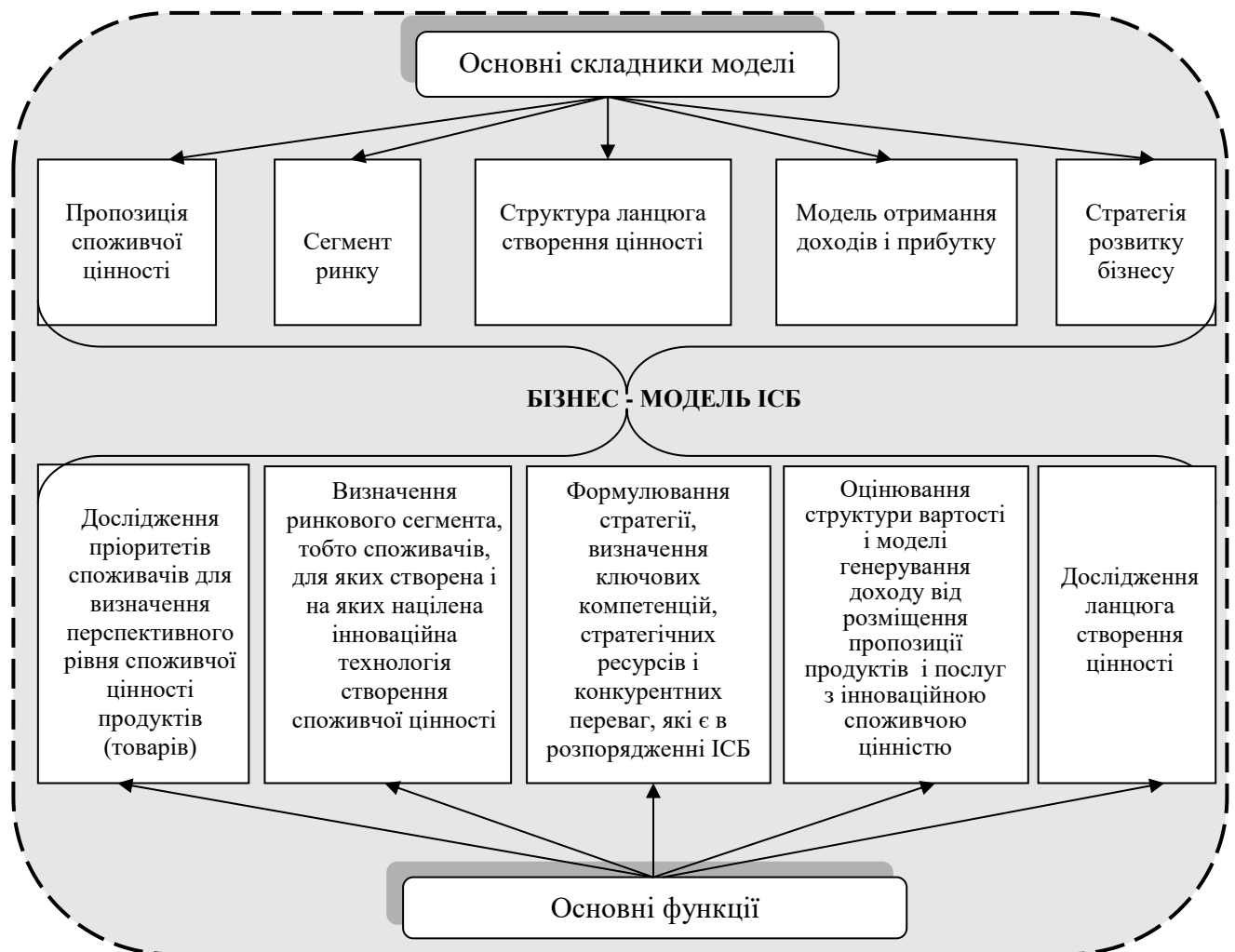

Рис. 2.16. Основні складники та функції сучасної бізнес-моделі ІСБ

Джерело: удосконалено автором на основі [114; 135].

В останні роки серед методологічних підходів до формування бізнес-моделі набирає вагомості концепція «блакитного океану» [380]. Автори цієї концепції Рене Моборн та Кім Ві Чан у своїй праці «Blue Ocean Strategy: how to create uncontested market space and make the competition irrelevant» [380] описали, що вихід компанії на такий «блакитний океан» дозволяє зробити значний стрибок та робить непотрібною конкуренцію.

Традиційний маркетинговий підхід компаній називається «червоний океан», оскільки він насичений кров'ю вбитих конкурентів» [380]. Розвитком цих ідей в останній період стала концепція М. Джонсона «створення білого простору» [376], де технологія побудови інноваційної моделі бізнесу досягається завдяки детальному розробленню, плануванню та посиленню чотирьох головних чинників: основних ресурсів та бізнес-процесів ІСБ, пропозиції споживчої цінності та моделі отримання прибутку [376].

У 2010 році М. Джонсон представив бізнес-модель «Four-box» у своїй книзі «Захоплення білого простору» [376]. Підхід М. Джонсона до інноваційної бізнес-моделі фокусується на ІСБ, що входять до «білого простору», де існує погана пристосованість до поточної організації, і куди спрямовуються нові клієнти або існуючі клієнти, які обслуговуються принципово різними способами. Бізнес-модель з чотирьох блоків повинна забезпечити структуру для розкриття та категоризації всіх питань, які повинні бути вирішені в просторі, де припущення високі, а знання низьке [376].

Також необхідно наголосити, що бізнес-модель є сучасним ефективним інструментарієм в реалізації стратегії інтегрованих структур бізнесу за умов мінливої, динамічної та непередбачуваної ринкової інфраструктури. Створення інноваційних бізнес-моделей, які використовують модифіковані конкурентні стратегії, – це важливий чинник конкурентоспроможності інтегрованих структур бізнесу в сучасних ринкових реаліях.

У контексті визначення інноваційних бізнес-моделей варто представити погляд відомого вченого А. Афуа, який трактує бізнес-модель інтегрованих структур бізнесу як «... комплекс дій, методів і часу їхньої реалізації, використовуючи для цього свої засоби так, щоб створити як найвищу вартість для клієнта, а також забезпечити собі позицію для перейняття вартості» [366]. Також автор наголошує на тому, що практично всі інноваційні продукти та послуги мають місце на існування у кожному функціональному векторі ІСБ, формуючи при цьому вартість для клієнта [366].

Інший науковець К. Облуй [386] стверджує, що модель бізнесу «... як з'єднання стратегічної концепції фірми і технології її практичної реалізації, що розуміється як будівництво ланцюга вартості, що дозволяє ефективну експлуатацію, а також відновлення засобів і вмінь» [386]. К. Облуй дійшов висновку про те, що виникає потреба в інтеграції запропонованої стратегії ІСБ з її операційною діяльністю, яка й визначає ефективність та загальну рентабельність підприємницької діяльності. Водночас виникають і певні ризики, пов'язані з конкурентним середовищем, які своєю чергою впливають на імітацію ефективних бізнес-моделей. Оптимізація та подолання цих ризиків та загроз погребує постійного та систематичного вдосконалення бізнес-моделей, якого можливо досягти через часткові і переломні інновації.

Як стверджує Ян Бжуска, часткові інновації – «... це такі зміни в наявній моделі, які виражаються створенням конкурентної переваги. Вона може стосуватися, наприклад, якості продуктів, мережі дистрибуції, досліджень і розвитку, контактів з клієнтами або також процесів виробництва» [13]. Упровадження переломних інновацій Ян Бжуска визначає як «... другу дорогу «втечі вперед». Вона полягає в такому новаторському формуванні ланцюга вартості, щоб виникла інновація, яка започатковує на ринку хвилю творчої деструкції, що приводить до створення зовсім нової моделі бізнесу» [13].

У своєму дослідженні науковці А. Афуа і Ч. Туччі [367] визначають, що бізнес-модель (яку вони характеризують як головну з компонентів, що здійснює визначальний вплив на ефективність підприємства) підкреслює значення «чинника зміни», який своєю чергою підставляється з переломними інноваціями. Так, зокрема, прикладом переломної інновації автори вважають нові можливості, що відкриваються завдяки використанню світової мережі Інтернет, при цьому наголошуючи, що переломні інновації опосередковано, але суттєво впливають на ефективність підприємницької діяльності загалом.

Досить цікавою є також праця Г. Хамела [371], в якій дослідник приділяє увагу значенню бізнес-моделей ІСБ у площинні інноваційності, трактуючи бізнес-модель як основу, базис концепції інноваційного бізнесу. Автор зазначає, що нові моделі ведення бізнесу невинно руйнують сталий порядок, більше ніж нові технології, що впроваджуються у сферах глобалізаційної економіки. Інноваційною концепцією існування бізнесу він вважає застосування радикальних інновацій, що відкривають нові перспективи та необмежені можливості на внутрішніх і зовнішніх ринках.

Так, Г. Хамел пропонує структуру такої моделі з чотирма ключовими складниками (рис. 2.17):

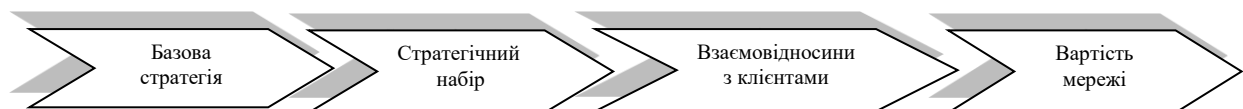

Рис. 2.17. Бізнес-модель підприємств у площинні інноваційності за Г. Хамелом

Джерело: побудовано автором на основі [371].

Кожен складник такої моделі характеризується, своєю чергою, додатковими елементами і лише подальший детальний їхній аналіз та вивчення нададуть змогу встановити потенціал формування та реалізації концепції інноваційного бізнесу.

Отже, проведений аналіз методичних теорій та концепцій щодо використання інновацій у формуванні та реалізації стратегії підприємницької діяльності, а також пов'язаних з ними бізнес-моделей, свідчить про наявність великої кількості різноманітних поглядів і трактувань відносно методів і форм побудови цих моделей. Проте, переважна більшість науковців наголошують на надзвичайно важливому, ключову значенні інновацій, які є основою побудови сучасних моделей бізнесу в умовах глобалізаційних перетворень економіки. Можна впевнено говорити про те, що ідентифікація й використання різноманітних форм інноваційних нововведень становить імператив ієрархії стратегічної та ефективно конкурентоспроможної діяльності інтегрованих структур бізнесу у сучасних умовах.

Для розробки теоретичних основ і майбутньої методології практичної побудови та встановлення результативності бізнес-моделей можна використовувати здатність і результативність інтегрованих структур бізнесу щодо впровадження інновацій (приростових та радикальних). Необхідно доповнити, що приростові та радикальні інновації здійснюють вплив на такі важливі сфери діяльності ІСБ, що є визначальними для сфери життєздатності конкуренції і конкурентоспроможності, як економіка і допоміжні сектори, що її утворюють; ІСБ і реалізовану всередині бізнес-активність; товари продукти і послуги, процеси. Залежність між цими сферами можна проілюструвати за допомогою матриці (рис. 2.18).

Так, вплив інновацій приростових виражається, зазвичай, у створенні взаємовідносин між суб'єктами господарювання, тобто, бізнес-стосунків класу В two В, а також змінах і вдосконаленні ланцюга поставок. Це призводить до того, що радикальні інновації створюють нові можливості для новітніх векторів розвитку економіки, що визначають структурні зміни усієї економіки, надаючи вагомості в ній ролі ІСБ, які спираються на фундаментальні знання.

Сфери впливу інновацій	Загальна економіка та сфери її обслуговування	Взаємовідносини між суб'єктами господарювання	Новітні та інноваційні сфери економіки та її секторів
	Суб'єкти господарювання та активна бізнесова діяльність	Процеси вдосконалення виробничої діяльності	Створення нових бізнесових концепцій в інноваційному векторі
	Процеси, продукти, товари, послуги	Інтеграція модифікації процесів, продуктів, товарів, послуг	Технологічна зміна процесу виробництва, виробництво нових інноваційних товарів
	<i>Види інновацій</i>	<i>Інновації приростові</i>	<i>Інновації радикальні</i>

Рис. 2.18. Матриця залежності сфери впливу інновацій у ІСБ

Джерело: побудовано та доповнено автором на основі [371; 13].

У сфері діяльності ІСБ та їх активної бізнесової діяльності інноваційність приростового характеру сприяє вдосконаленню їх діяльності загалом. Своєю чергою, радикальні інновації створюють новітні бізнесові концепції, які значно більше змінюють загальну систему конкуренції. Вплив приростових інновацій у векторі руху товарів, продуктів і процесів окреслюється в їхній модернізації, покращеному стані та можливих модифікаціях. Радикальні інновації породжують зміни, створюють нові продукти і процеси. Використання радикальних інновацій у стратегії інтегрованих структур бізнесу проявляється у сфері інноваційної концепції їх бізнес-діяльності (рис. 2.19).

Варто зазначити, що основою для створення такої моделі бізнесу та її складників є фінансовий потенціал [306], а саме прибуток, що об'єднуються в такі категорії: рентабельність; ексклюзивність; внутрішню спрямованість; мотиви, задуми і здатність до генерування прибутку [329; 369; 404]. Ключовими перевагами піраміди інноваційної моделі бізнесу ІСБ є сприйняття того, що складники цієї моделі сприймаються як джерела інновацій, що

інтегрують інноваційні зв'язки між окремими сегментами моделі. У структурі моделі домінують взаємовідносини з ринковими суб'єктами господарювання та стейкхолдерами, для результативності яких перевага надається внутрішнім зв'язкам між складниками цієї моделі. Унікальним і неповторним можна визнати підхід, який генерує здатність до формування цінностей як генеральну мету інноваційної концепції бізнес-діяльності. Це, у свою чергу, дає підстави для створення відповідної стратегії розвитку інноваційного потенціалу ІСБ, яка базується на різноманітних аспектах вдосконалення їх інноваційної діяльності в мінливих умовах сьогодення.

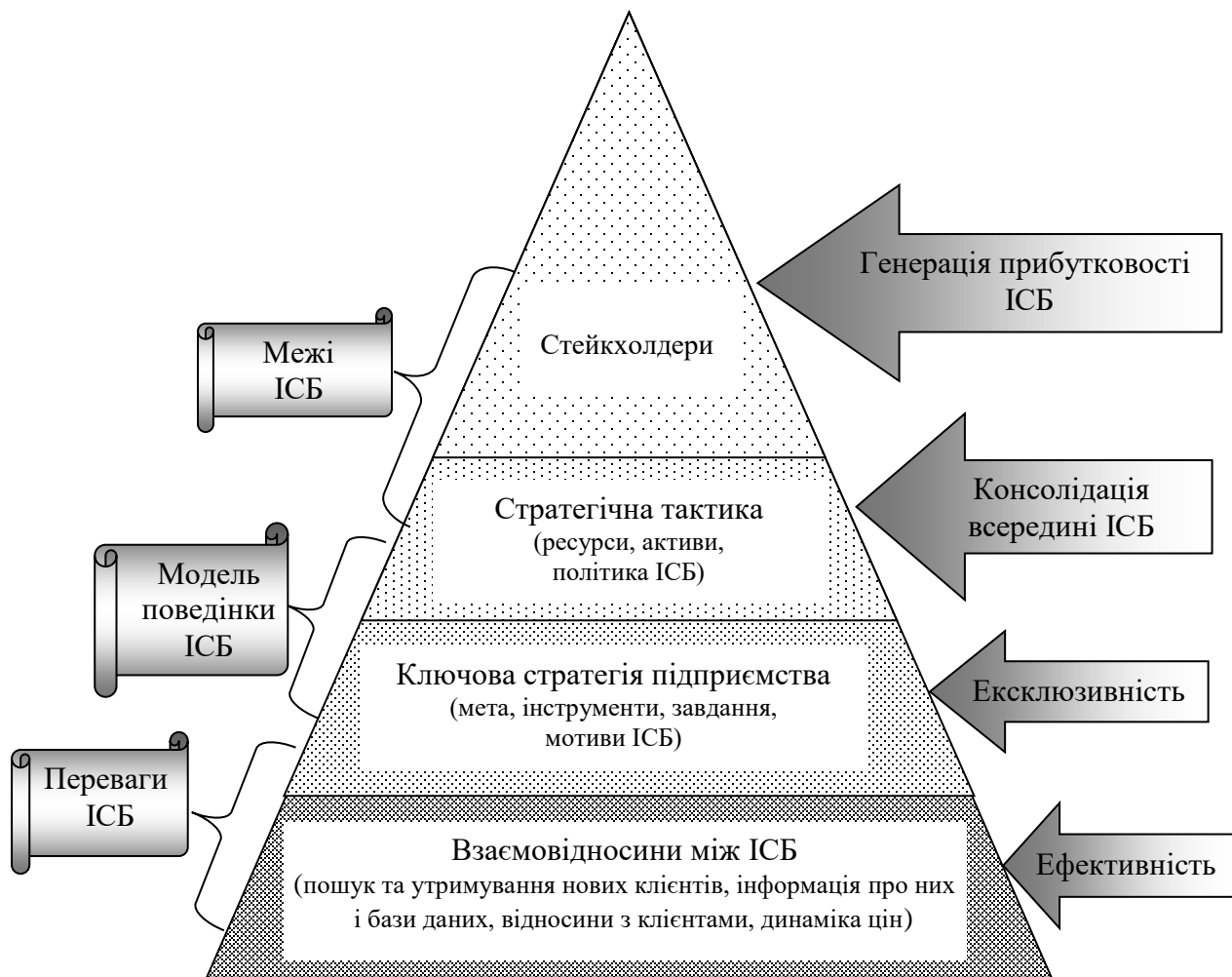

Рис. 2.19. Піраміда інноваційної моделі бізнесу інтегрованих структур

Джерело: авторська розробка з використанням [371; 13].

Важливо відзначити, що економічна стратегія максимальної ефективності не може бути зведена до організаційної стратегії пропорційного розвитку інноваційного потенціалу інноваційно-виробничих потужностей. Зміст економічної стратегії є значно ширшим. Разом з організаційною вона враховує інноваційні та технологічні стратегії на різних стадіях виробництва. Побудувати логічну схему взаємозв'язків інноваційно-технологічних стратегій розвитку інноваційно-виробничих потужностей з економічними або організаційними стратегіями досить непросто. Разом з тим, проведення досліджень вказаних взаємозв'язків та отримання можливих їх кількісних оцінок дозволить більш чітко визначати значення запланованих інноваційних заходів щодо інноваційно-організаційного та загальноекономічного розвитку інноваційно-виробничих процесів в інтегрованих структур бізнесу.

Висновки до розділу 2

У другому розділі дисертаційної роботи проаналізовано методи та підходи до оцінювання інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу як базису їх інноваційного розвитку, зокрема доведено, що основним підходом до визначення та оцінювання інноваційного потенціалу підприємств є ресурсний підхід.

Встановлено основні вимоги до методологічного процесу оцінювання рівня інноваційного потенціалу та систему показників для комплексного оцінювання інноваційного потенціалу підприємства.

Виділено основні етапи та обґрунтовано використання моделей для ефективного інноваційного розвитку інтегрованих структур бізнесу, де основне місце посідає модель комплексного оцінювання визначення інтегрального показника рівня інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу.

Розрахунок інтегрального показника рівня розвитку інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу зроблено за відповідними базовими кроками інтегрального оцінювання показника рівня формування та розвитку інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу.

Науково обґрунтовано показники, критерії та методику оцінювання інноваційного потенціалу як інтегрованої системи інноваційного розвитку підприємства. Здійснено укрупнення переліку показників оцінювання інноваційного потенціалу шляхом консолідації їх у такі групи:

- група I - фінансово-ринкові складники;
- група II - інноваційно-інтелектуальні складники.

Запропоновано та науково обґрунтовано встановлення відносного оцінювання за складниками інноваційного потенціалу, проведено позиціонування підприємств у площині рівнів фінансово-ринкового та інноваційно-інтелектуального складників інноваційного потенціалу ІСБ.

Визначено граничні рівні оцінювання достатності складників інноваційного потенціалу за двома групами рівня фінансово-ринкової та інноваційно-інтелектуальної складників інноваційного потенціалу ІСБ і встановлено, що Компанія «Текстиль-Контакт» має оцінку 0,87, Концерн «Ярослав» - 0,81, ПрАТ «Камвольно-суконна компанія «Чексіл» -0,76, ПАТ «Черкаський шовковий комбінат» - 0,55, «Трикотажна фабрика «Роза» -0,41, ПрАТ «Софія» - 0,37.

Досліджено механізм впровадження інноваційних стратегій та інтегрованих бізнес-моделей для забезпечення інноваційного розвитку інтегрованих структур бізнесу.

Здійснено обґрунтування напрямів розвитку і механізму втілення системи реалізації інновацій на підприємстві з метою забезпечення його конкурентоспроможності, яких можливо досягти лише через урахування стратегічного набору всіх чинників впливу.

Розроблено і запропоновано для використання методологічний підхід щодо оцінювання інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу, який допоможе оцінити складники інноваційного потенціалу з визначеними граничними рівнями показників, які в свою чергу, надають змогу ухвалити рішення про стан розвитку окремих складників інноваційного потенціалу для впровадження інновацій визначеної спрямованості, а також надають можливість визначити необхідні заходи щодо покращеного формування та розвитку інноваційного потенціалу й вибору вектору руху в площині інноваційної активності.

Побудовано структурну схему стратегічного інноваційного набору підприємства, яка має задати вектор і запровадити темп розвитку інноваційної діяльності підприємства, де всі нововведення стають спорідненою частиною складника управління на всіх рівнях управління підприємством.

Побудовано та визначено особливості матриці стратегій інноваційного розвитку, яка надає можливість інтегрованим структурам бізнесу мінімізувати свої ризики та визначити свої пріоритетні інтереси, на які будуть спрямовуватись зусилля задля отримання максимально можливого позитивного ефекту.

Проведено декомпозицію моделей поведінки інтегрованих структур бізнесу під час вибору інноваційної стратегії, що дає можливість швидко реагувати на зміни зовнішнього середовища і запроваджувати необхідні технологічні інновації.

Встановлено, що сучасна бізнес-модель є таким механізмом, що модифікує інноваційні технології в суспільно-економічні вигоди для бізнес-одиниць та які мають високу кінцеву цінність для споживачів, основними компонентами якої є пропозиція споживчої цінності, модель отримання доходів та стратегія розвитку бізнесу.

Доведено, що інноваційна стратегія розвитку інноваційно-виробничих потужностей інтегрованих структур бізнесу створюється на основі отримання найкращих інноваційних результатів, максимальної ефективності від впровадження нововведень та динамічної виробничої системи. Це надає змогу ІСБ обрати правильний вектор спрямованості стратегічного розвитку.

Подані у другому розділі результати опубліковано у [264, 267, 269, 273, 274, 275, 276, 277, 281, 283, 375, 390, 397, 401, 404, 411, 412, 415, 420, 422].

РОЗДІЛ 3

СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВ ЛЕГКОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

3.1. Характеристика сучасного стану легкої промисловості України

Легка промисловість України сьогодні є потужним багатогалузевим комплексом з виробництва товарів народного споживання яка, попри численні виклики і перепони, має великі потенціальні можливості підприємств щодо вироблення широкого спектру товарів як на внутрішньому, так і зовнішньому ринках. Проте, сучасний стан функціонування підприємств легкої промисловості потребує суттєвого вдосконалення, наповнення фінансовими ресурсами, інноваційними проектами, технологіями та програмами розвитку, зокрема не останнє місце посідає й державна підтримка галузі. Високий пріоритет галузей легкої промисловості для національної економіки зумовлений значною місткістю внутрішнього ринку товарів, незначним впливом на довкілля, низькою енергоємністю виробництва та потребою у висококваліфікованих кадрах та інноваційних технологіях [166; 291].

Актуальні питання подальшого становлення та розвитку легкої промисловості в Україні залишаються у фокусі наукових досліджень багатьох учених, серед яких варто відзначити значний науковий доробок І. М. Грищенка, Т. Л. Замороко, В. А. Ізовіт, І. О. Максименко, О. М. Паливоди, І. І. Поліщук, І. О. Тарасенко, О. В. Царенко, Т. М. Янковець та інших. Дослідники наголошують на тому, що легка промисловість є галуззю з безперечно великими потенційними можливостями, які внаслідок браку сировини використовуються недостатньо.

Сьогодні легка промисловість України здійснює експорт своїх товарів зокрема до країн Європейського Союзу, що становить майже 84% від усього загального галузевого експорту по країні, при чому лівова частка цього експорту виробляється під замовлення загальновідомих брендів [166; 167; 181].

Внутрішній ринок легкої промисловості майже на 90% заповнений імпортними товарами, а близько 80% продукції вітчизняних виробників реалізується на зовнішніх ринках. Дуже низькою залишається інноваційна діяльність підприємств [166]. Легка промисловість України представлена трьома основними групами виробництва, серед яких, насамперед, виділяють такі (рис. 3.1):

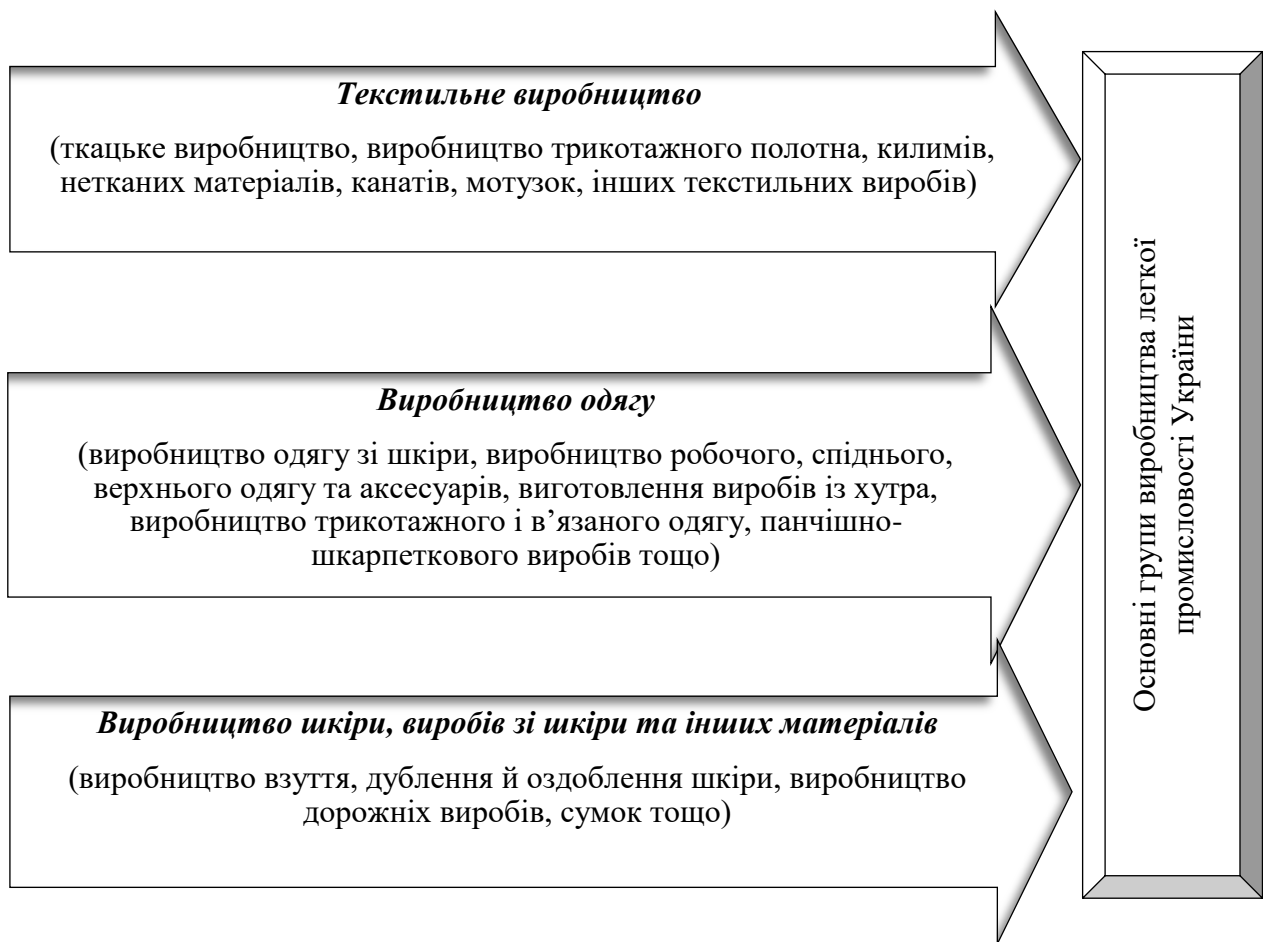

Рис. 3.1. Легка промисловість України та її основні групи виробництва
Джерело: побудовано автором на основі [166; 167].

Характерною особливістю підприємств легкої промисловості є орієнтованість на споживача, що зумовлює їх поширеність на території всієї країни. Традиційно, легка промисловість знаходиться на другому місці після харчової для задоволення потреб населення. Продукція її галузей використовується в багатьох сферах суспільного життя: побуті, медицині, металургії, електроенергетиці тощо.

Станом на перше півріччя 2020 року в Україні функціонують майже 3 тис. підприємств легкої промисловості, де працюють близько 90 тис. працівників. Варто зазначити, що більш ніж 90% зайнятих у галузі – жінки [59; 181].

Легка промисловість України об'єднує галузі та підгалузі, які займаються виробництвом загальнодоступних товарів (різні види тканин, верхній та нижній одяг, взуття жіноче, дитяче та чоловіче та ін.) і яким притаманні свої особливості в розміщенні (Додаток А) [166]. Також функціонування бізнес-одиниць у сфері легкої промисловості визначається нагальною потребою в продукції незавершеного виробництва (кород, канати, штучна шкіра й хутро та ін. товари). Основною сировиною для функціонування галузі є волокна натуральні, а також штучні й синтетичні. Легка промисловість України переробляє як власну (льон, шкіра, хутро, хімічні волокна, вовна), так і привізну (вовна, бавовна, текстиль) сировину [166].

Незважаючи на широке поширення підприємств легкої промисловості на всій території країни через їх фокус на споживача та широку географію джерел сировини, цей сектор завжди відставав від потреб кінцевих споживачів щодо широкої номенклатури та асортименту, високої якості й виробничої потужності.

Сьогодні галузь легкої промисловості перебуває в хиткому стані, що потребує значних додаткових коштів та фінансових ресурсів для відродження свого інноваційного потенціалу. Також, слід відзначити наявність негативної

динаміки, що мала місце у 2019-2020 рр., яка стала результатом падіння частки галузі легкої промисловості серед загальних масштабів промислового виробництва (у відсотковому виразі позначилось як падіння з 1% до 0,8 %). Так, частка реалізованої продукції у галузі легкої промисловості склала у 2019 - 2020 рр. майже 3,2 млрд. грн., у т. ч. реалізовано продукції текстильного виробництва на 1,2 млрд. грн; одягу на 1,1 млрд. грн; виробів зі шкіри та взуття на 0,8 млрд. грн. [322].

Причинами такого падіння виробництва і реалізації продукції легкої промисловості слід вважати спад масштабів виробництва продукції і відповідну недореалізацію її на внутрішньому ринку. Так, національним виробникам та бізнес-одинаціям створюють перепони не до кінця вирішені проблеми нелегального ввезення товару, штучного заниження митної вартості імпортованого товару, примноження магазинів і точок торгівлі «секонд-хендом», а також загального зниження купівельної спроможності населення через пандемію COVID -19 [255; 256; 257; 259].

Так, якщо до початку COVID -19 більше 75% легкої промисловості, а зокрема, швейне виробництво функціонувало на іноземній сировині, то з приходом пандемії велика кількість підприємств-виробників втратили свої заклади на пошиття. Довідково: за перші 9 місяців 2020 р. експортування продукції легкої промисловості зменшилось майже на 12%, що становило приблизно 790 млн. у.о., а імпорт скоротився також на майже 6%, що становило 2160 млн. у.о. відповідно [116; 117]. Також варто наголосити, що Україна в порівнянні із країнами Польщі, Німеччини та Італії щодо розвитку легкої промисловості відстає на 6, 21 та 73 пункти відповідно [116; 117].

Так, 2020 рік для легкої промисловості завершився падінням реалізації продукції майже на 60%, а замовлення із закордону скоротились майже на 30%. Ця ситуація невід’ємно пов’язана із тими фактами, що деякі речі обов’язково потрібно міряти, що стало неможливим через постійні локдауни та обмеження

скупчення людей, не всі підприємці змогли підтримати свій бізнес у стійному стані, що призвело до банкрутства (рис. 3.2) [116; 117].

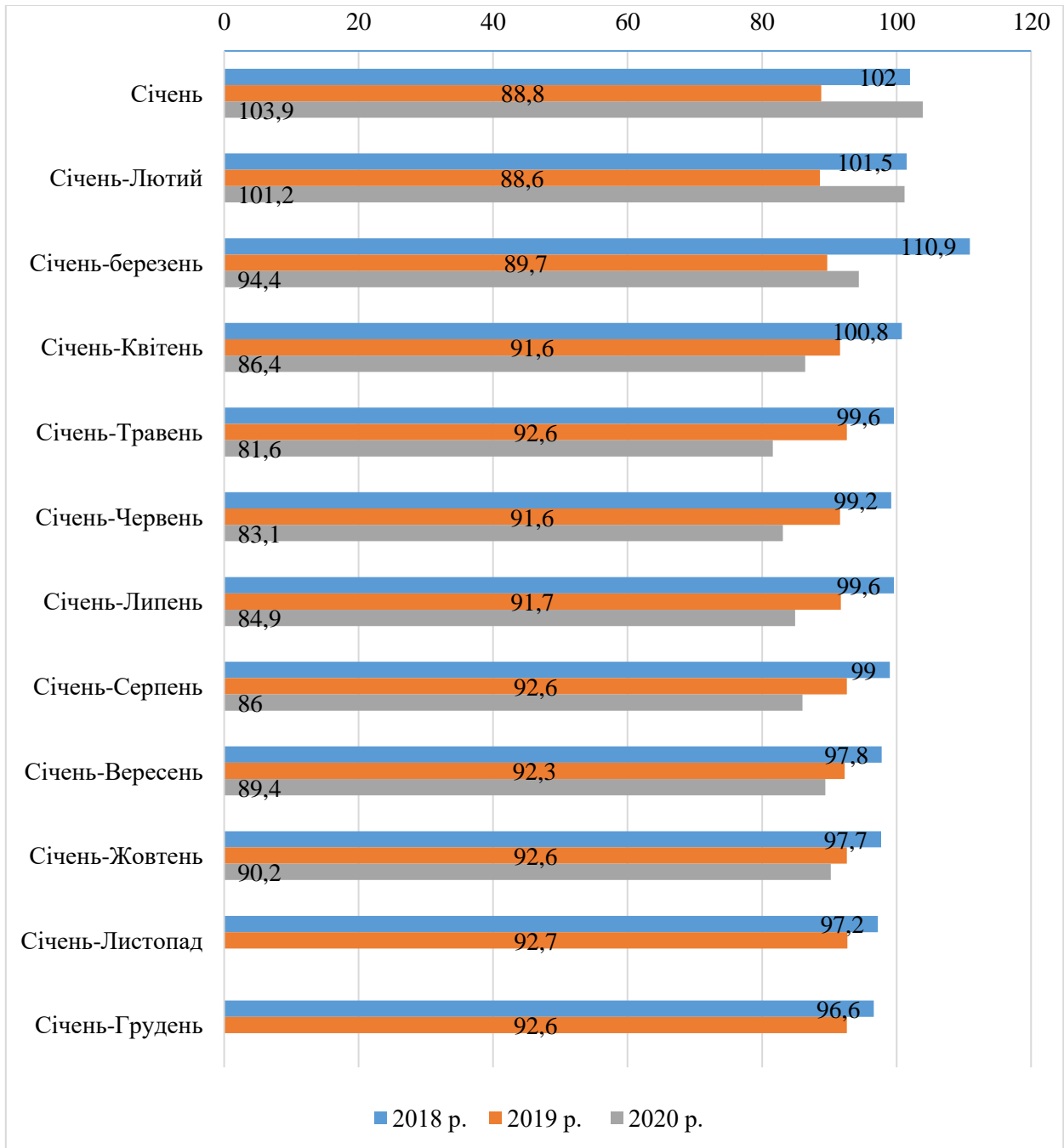

Рис. 3.2. Виробництво галузей легкої промисловості в 2018 р. та вплив COVID-19 у 2019-2020рр.

Джерело: побудовано автором на основі [322].

Проте проявляються й позитивні моменти. Так, суттєве значення у січні 2022 року мало текстильне виробництво, яке забезпечило реалізацію на більш як понад 931 млн.грн., з яких понад 380 млн.грн. було реалізовано за межами України; виробництво одягу забезпечило реалізацію продукції на понад 659 млн.грн., з яких 346 млн.грн. було отримано від реалізації за межами України; вироби зі шкіри та інших матеріалів забезпечили реалізацію у розмірі понад 452 млн.грн., з яких 287 млн. грн. було отримано від реалізації за межами нашої країни (рис. 3.3).

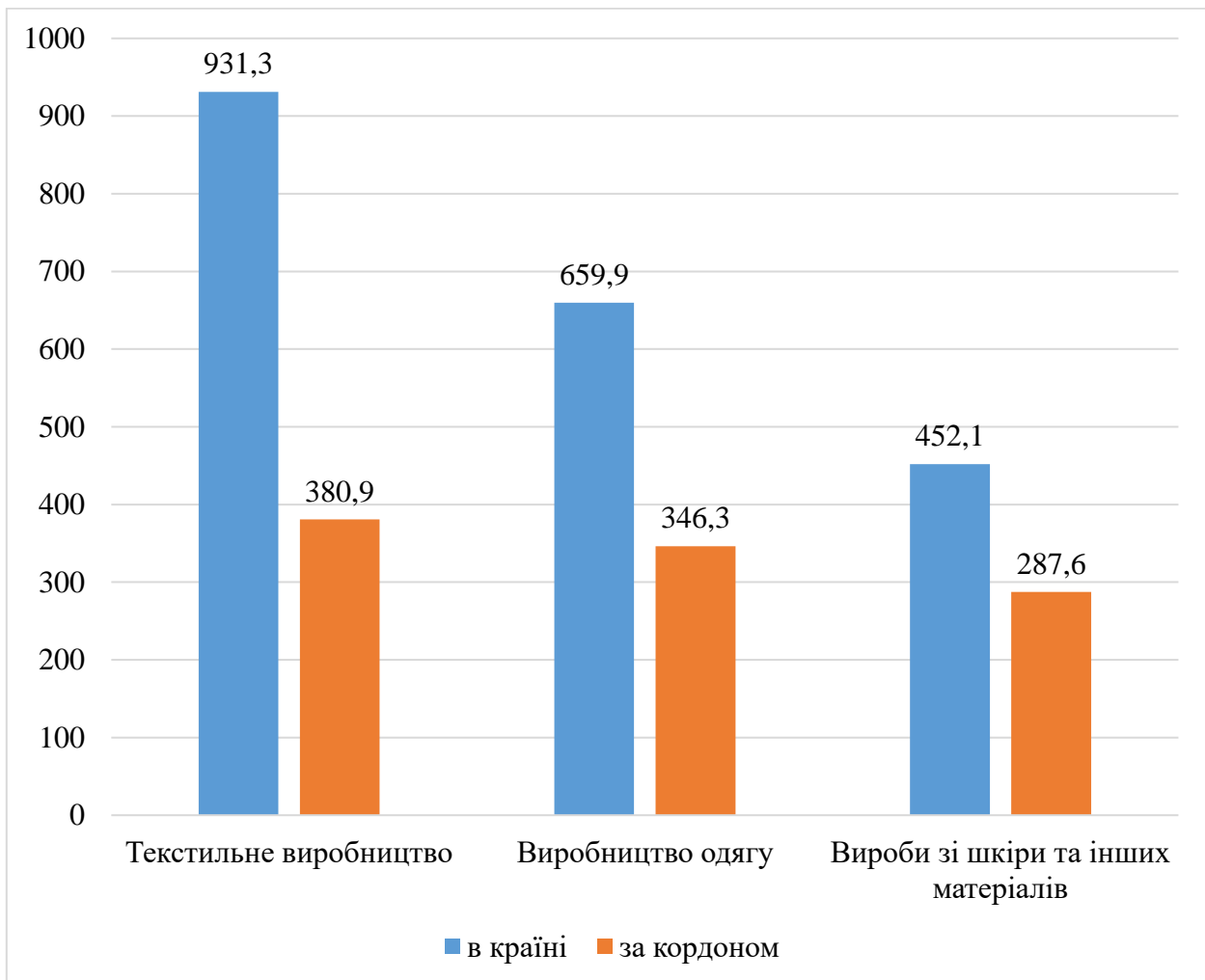

Рис. 3.3. Структура реалізації продукції легкої промисловості України у січні 2022 р. (млн.грн.)

Джерело: побудовано автором на основі [322].

Обсяг реалізованої продукції легкої промисловості у січні 2022 року наведено у табл. 3.1.

Таблиця 3.1

Обсяг реалізованої продукції легкої промисловості у січні 2022 року

Вид виробництва	Обсяг реалізованої продукції (млн.грн) *	
	в країні	за межі країни
Текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів	2043	1015
Текстильне виробництво	931	381
Ткацьке виробництво	91	14
Виробництво інших текстильних виробів	792	332
Виробництво одягу	660	346
Виробництво одягу, крім хутряного	554	308
Виготовлення виробів із хутра	-	-
Виробництво трикотажного та в'язаного одягу	106	38
Виробництво шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів	452	288
Дублення шкір і оздоблення шкіри; виробництво дорожніх виробів, сумок, лимарно-сідельних виробів; вичинка та фарбування хутра	192	161
Виробництво взуття	260	127

* - дані округленні до десятих з метою кращого сприйняття

Джерело: побудовано автором на основі даних Державної служби статистики України [205].

В експорті продукції легкої промисловості прослідковується інша тенденція - якщо у 2018 році частка експортованої продукції складала майже 44%, то за перші два місяці 2020 р. цей показник піднявся до 52%, причому найвищий експорт мав місце:

- у виробництві шкіри – майже 80%;
- у виробництві текстильного одягу – майже 60%;
- у виробництві взуття – майже 45%;
- у виробництві трикотажного одягу – 23%;
- у ткацькому виробництві – майже 13% (рис. 3.4).

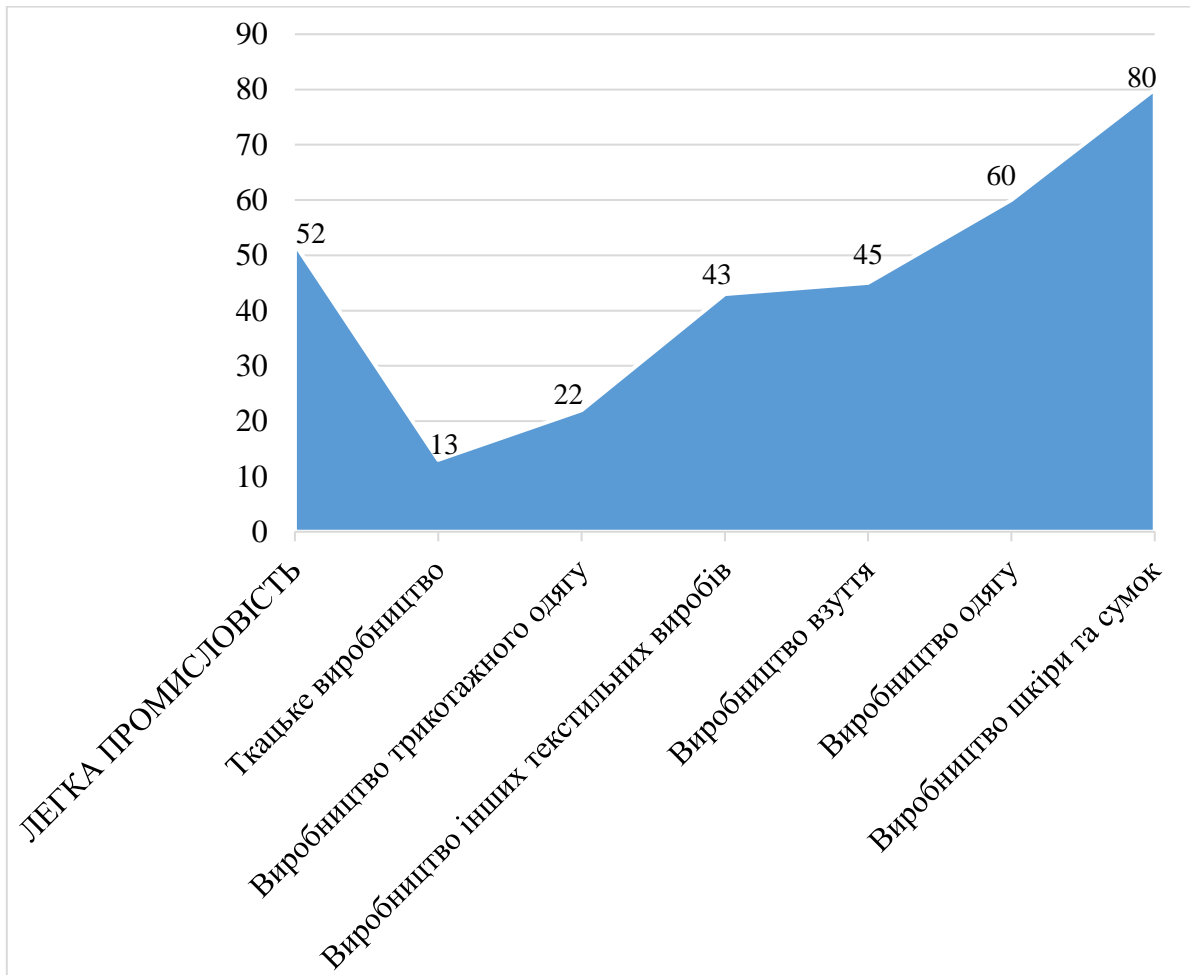

Рис. 3.4. Експорт промисловості України на початку 2020 р.

Джерело: Українська асоціація підприємств легкої промисловості (ukrlegprom.org) [247; 322].

У теперішніх умовах пандемії очевидним є той факт, що 2020-2021 роки стали дуже складними і важкими як з виробничого погляду, так і з фінансового. Так, більшість підприємств, у тому числі підприємства легкої промисловості, переорієнтувались на випуск засобів індивідуального захисту та дистанційну

(он-лайн) реалізацію аби утримати зайнятість та мінімальну виробничу потужність [322].

Серед основних проблем, що спіткали легку промисловість, насамперед, варто виділити відсталі технології виробництва й низьку якість продукції, які можуть бути розв'язані завдяки системним заходам із реконструкції і модернізації, а також через створення інтегрованих структур бізнесу. Це, у свою чергу, допоможе подолати труднощі в постачанні сировини із-за кордону, переоснащенні бізнес-одиниць та їх перепрофілюванні. Значна частка бізнес-одиниць у галузі легкої промисловості знаходяться у приватній власності, коли державі належить лише 1% [166].

Так, Україна в 2019 році послабила свої позиції в Global Competitiveness Index отримавши лише 85-ту позицію серед 141-єї держави, коли у 2018 р. була на 83-тій позиції зі 140 держав [333]. Таке падіння показників діяльності легкої промисловості пояснюється цілою низкою причин, пов'язаних як із зовнішніми, так і з внутрішніми чинниками. Російська агресія на сході країни зі всіма її нищівними наслідками, що стала безпрецедентним випробуванням для економіки України, не могла не позначитися на розвитку вітчизняного легпрому [265; 270; 271; 279].

Свої наслідки мали і довготривала фінансова криза, і недосконалість податкового законодавства, і наявність суттєвої частки тіньового імпорту та виробництва, чимало викликів спричиняють також значна внутрішня міграція, свої суттєві корективи внесла пандемія корона вірусу. У відповідь на такі серйозні виклики та втрату конкурентоспроможності національна економіка та сектор легкої промисловості зокрема потребують глибокої трансформації і системних перетворень. Так, від 16 лютого 2022 р. розпорядженням Кабінету Міністрів України № 169-р. затверджено план заходів з підтримки легкої промисловості України на 2022-2024 роки. Результати аналізу динаміки випуску реалізованої продукції легкої промисловості України показує, що з

2015 по 2021 роки текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів збільшились на 13379 млн. грн. (табл. 3.2, рис. 3.5).

Таблиця 3.2

Обсяг найважливіших видів реалізованої продукції легкої промисловості
за 2015 – 2021 рр., млн.грн.*

Вид виробництва	2015р.	2016р.	2017р.	2018р.	2019р.	2020р.	2021р.	Відхилення 2021/2015рр.	
								Абс. (грн.)	Відн. (%)
Текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів	14882	16883	20944	24109	24714	23834	28261	+13379	90
Текстильне виробництво	5458	6254	7506	8592	8439	9254	11443	+5985	110
Ткацьке виробництво	778	939	1087	1348	924	683	831	+53	7
Виробництво інших текстильних виробів	4226	4807	5947	6785	7186	8268	10264	+6038	143
Виробництво одягу	6218	6852	8656	10104	10006	9577	9858	+3640	59
Виробництво одягу, крім хутряного	5233	5784	7446	8793	8925	8501	8644	+3411	6
Виготовлення виробів із хутра	946	1041	1180	1293	12	4	к/с	к/с	к/с
Виробництво трикотажного та в'язаного одягу	3206	3777	4781	5413	1069	1072	к/с	к/с	к/с
Виробництво шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів	1380	1545	2103	2350	6269	5003	6960	+5580	404
Дублення шкір і оздоблення шкіри; виробництво дорожніх виробів, сумок, лимарно-сідельних виробів; вичинка та фарбування хутра	824	776	939	977	2339	2361	2860	+2036	247
Виробництво взуття	1826	2232	2678	3063	3930	2642	4099	+2273	124

* - дані округленні до десятих з метою кращого сприйняття

к/с – дані не оприлюднюються з метою забезпечення виконання вимог Закону України «Про державну статистику» щодо конфіденційності статистичної інформації.

Джерело: Державна служба статистики України (ukrstat.gov.ua) [205].

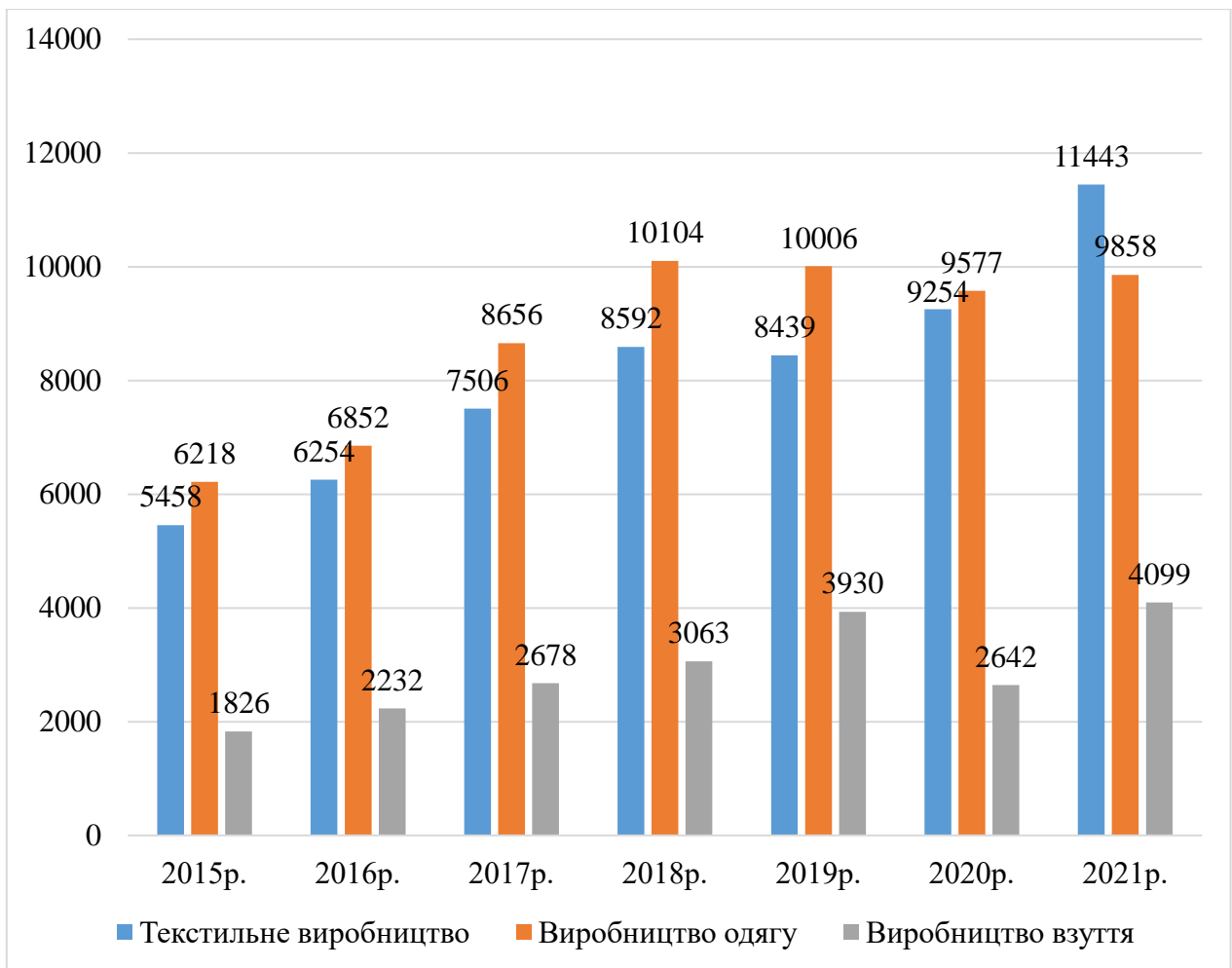

Рис. 3.5. Основні види реалізованої продукції легкої промисловості за 2015-2021 рр., млн грн

Джерело: побудовано автором на основі даних Державної служби статистики України (ukrstat.gov.ua) [205].

Доцільним також є аналіз динаміки обсягів виробництва окремих видів продукції легкої промисловості України у 2015-2021 роках, що наведено у таблиці 3.2. Так, текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів за період за 2015-2021 рр. зросло на 90%, що складає +13379 млн грн, зокрема текстильне виробництво збільшилось на 110% і склало приріст +5985 млн грн; ткацьке виробництво демонструє зростання на 7%, що становить приріст +53 млн грн; виробництво інших текстильних виробів зросло на 143 %, що дорівнює +6038 млн грн; обсяги

виробництва одягу також зросли на 59%, з відповідним приростом у +6340 млн грн; виробництво одягу, крім хутряного збільшилось на 6%, що становить +3411 млн грн; виготовлення виробів із хутра та виробництво трикотажного й в'язаного одягу зменшилось за вказаний період та інформація про які не оприлюднюється з метою забезпечення виконання вимог Закону України «Про державну статистику» щодо конфіденційності статистичної інформації; виробництво шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів за останні 7 років збільшилось на +5580 млн грн що становить 404%; дублення шкір і оздоблення шкіри; виробництво дорожніх виробів, сумок, лимарно-сідельних виробів; вичинка та фарбування хутра збільшились на +2036, або 247%; виробництво взуття за період з 2015-2021 рр. збільшилось на +2273 млн.грн або 124%, що є позитивною динамікою на майбутнє (рис. 3.6 - 3.7).

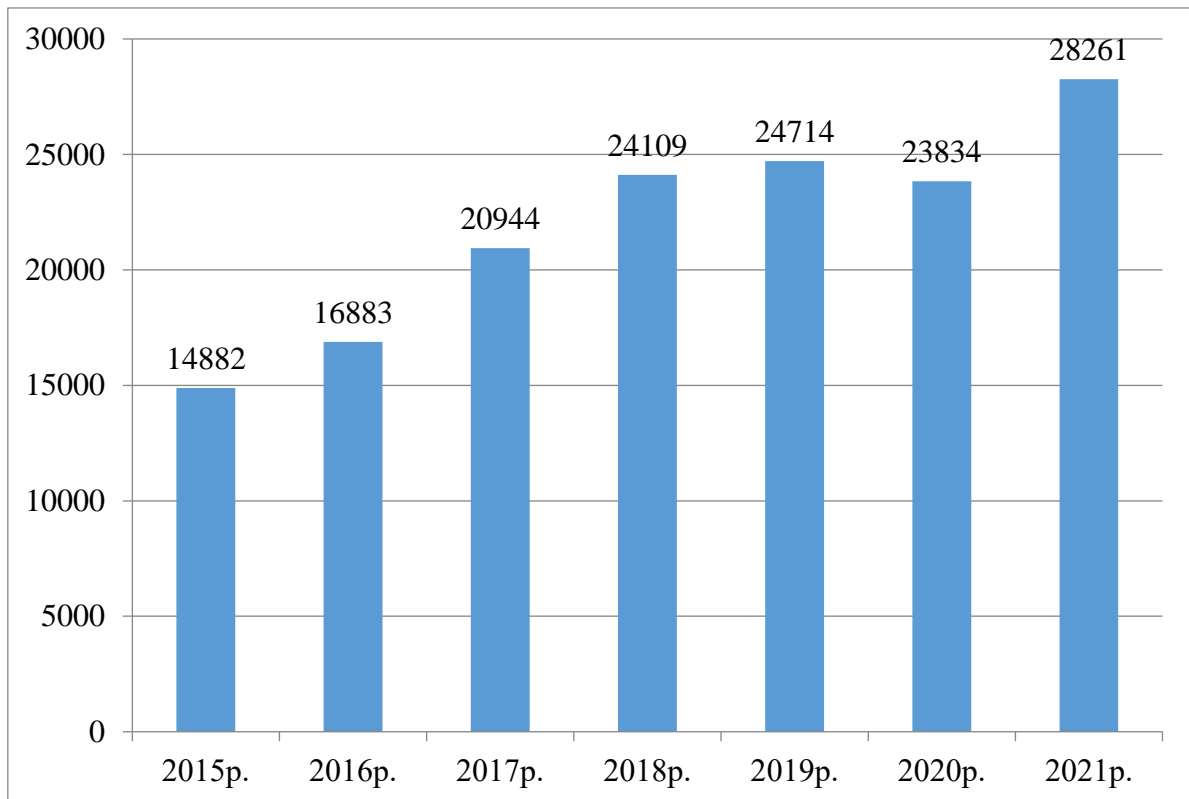

Рис. 3.6. Текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів 2015-2021 рр., млн грн

Джерело: побудовано автором на основі даних Державної служби статистики України (ukrstat.gov.ua) [205].

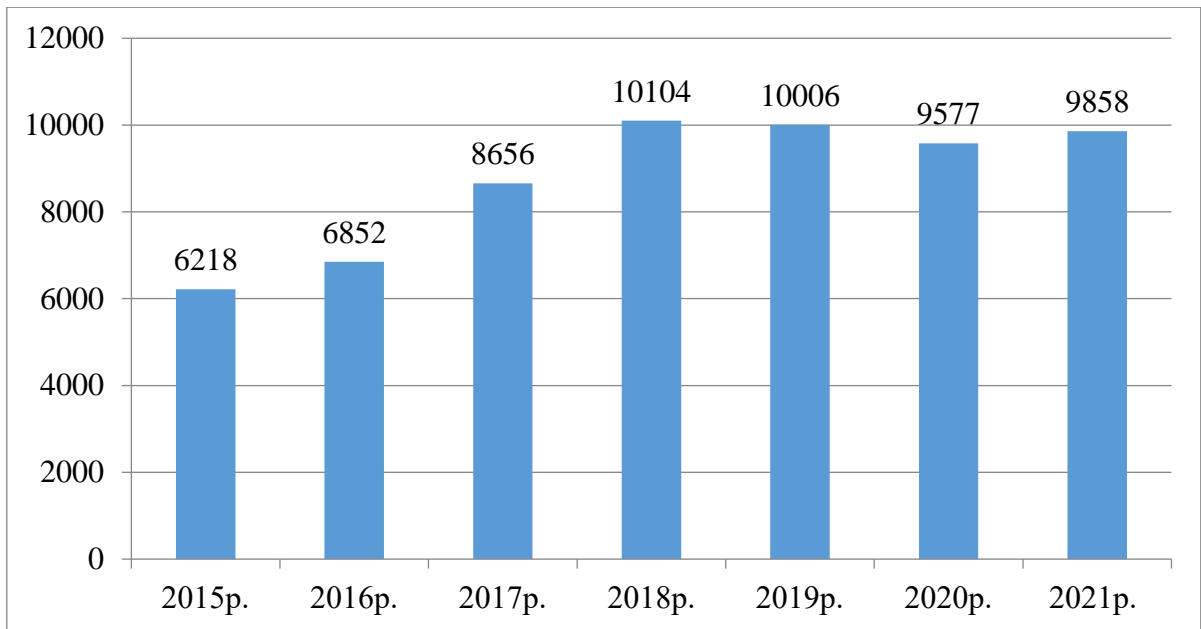

Рис. 3.7. Виробництво одягу у 2015-2021 рр., млн грн

Джерело: побудовано автором на основі даних Державної служби статистики України (ukrstat.gov.ua) [205].

Проте, як свідчить аналіз, впевнено нарощують свої обороти виробництво шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів, яке склало приріст 5,5 млрд. грн.(рис. 3.8).

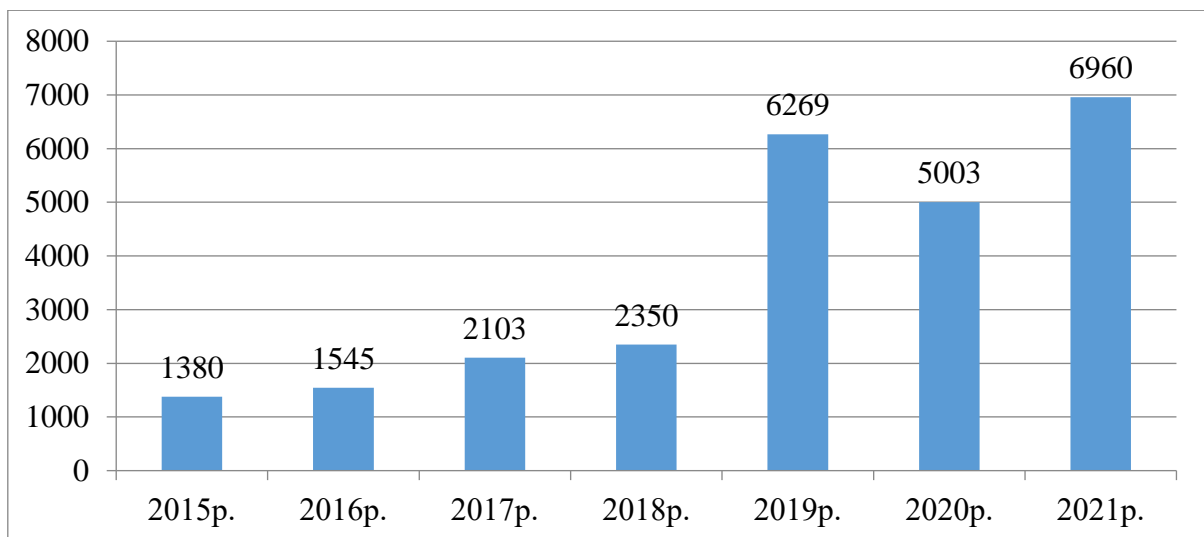

Рис. 3.8. Виробництво шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів за 2015-2021 рр., млн грн

Джерело: побудовано автором на основі даних Державної служби статистики України (ukrstat.gov.ua) [205].

Дублення шкір і оздоблення шкіри, виробництво дорожніх виробів, сумок, лимарно-сідельних виробів; вичинка та фарбування хутра зросли більш ніж на 2 млрд. грн. (рис. 3.9).

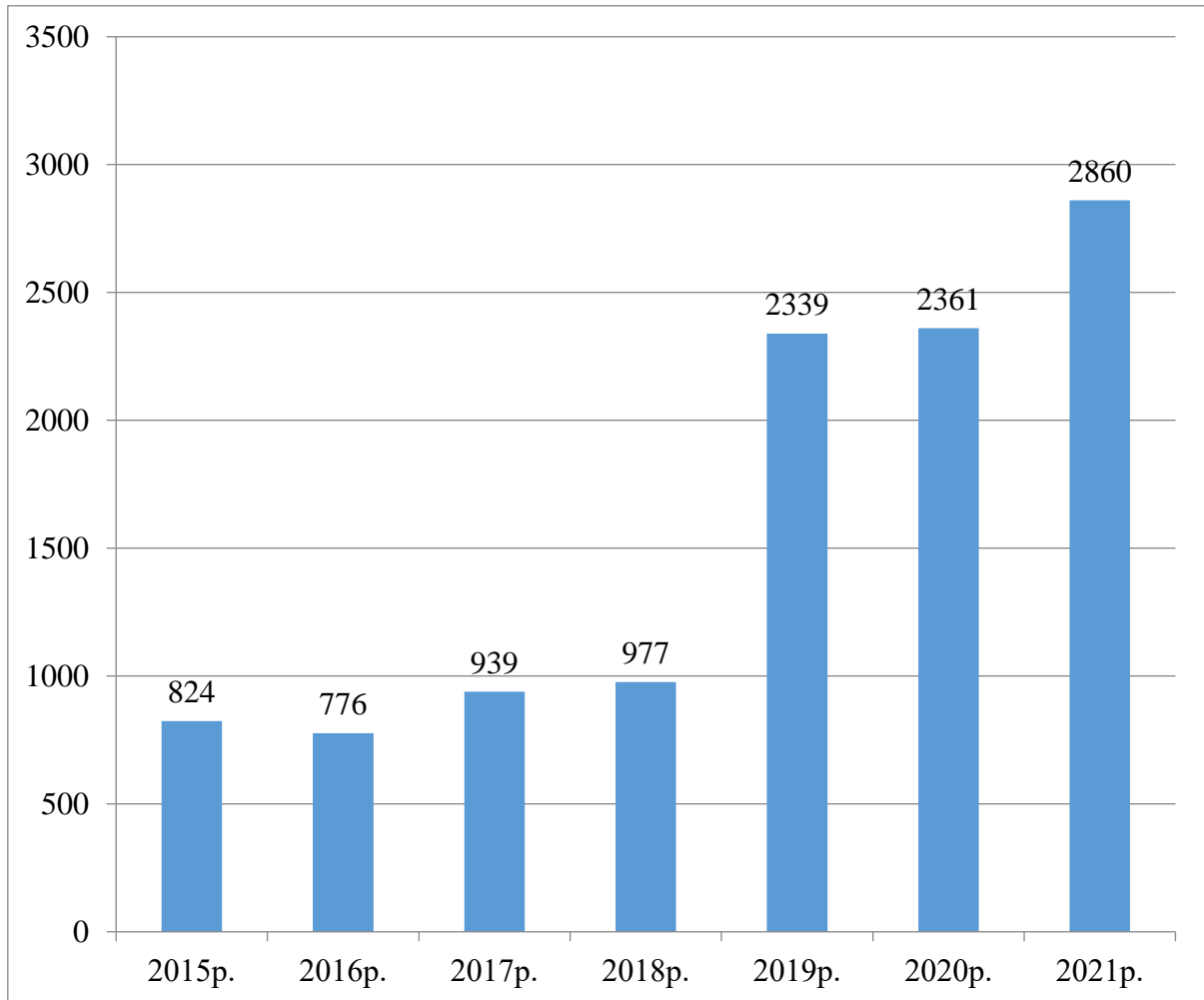

Рис. 3.9. Дублення шкір і оздоблення шкіри, виробництво дорожніх виробів, сумок, лимарно-сідельних виробів, вичинка та фарбування хутра за 2015-2021 рр., млн грн

Джерело: побудовано автором на основі даних Державної служби статистики України (ukrstat.gov.ua) [205].

Виробництво взуття за останні 7 років, за період з 2015 по 2021рр. збільшилось на 2,27 млрд. грн. і становило приріст 124% (рис. 3.10).

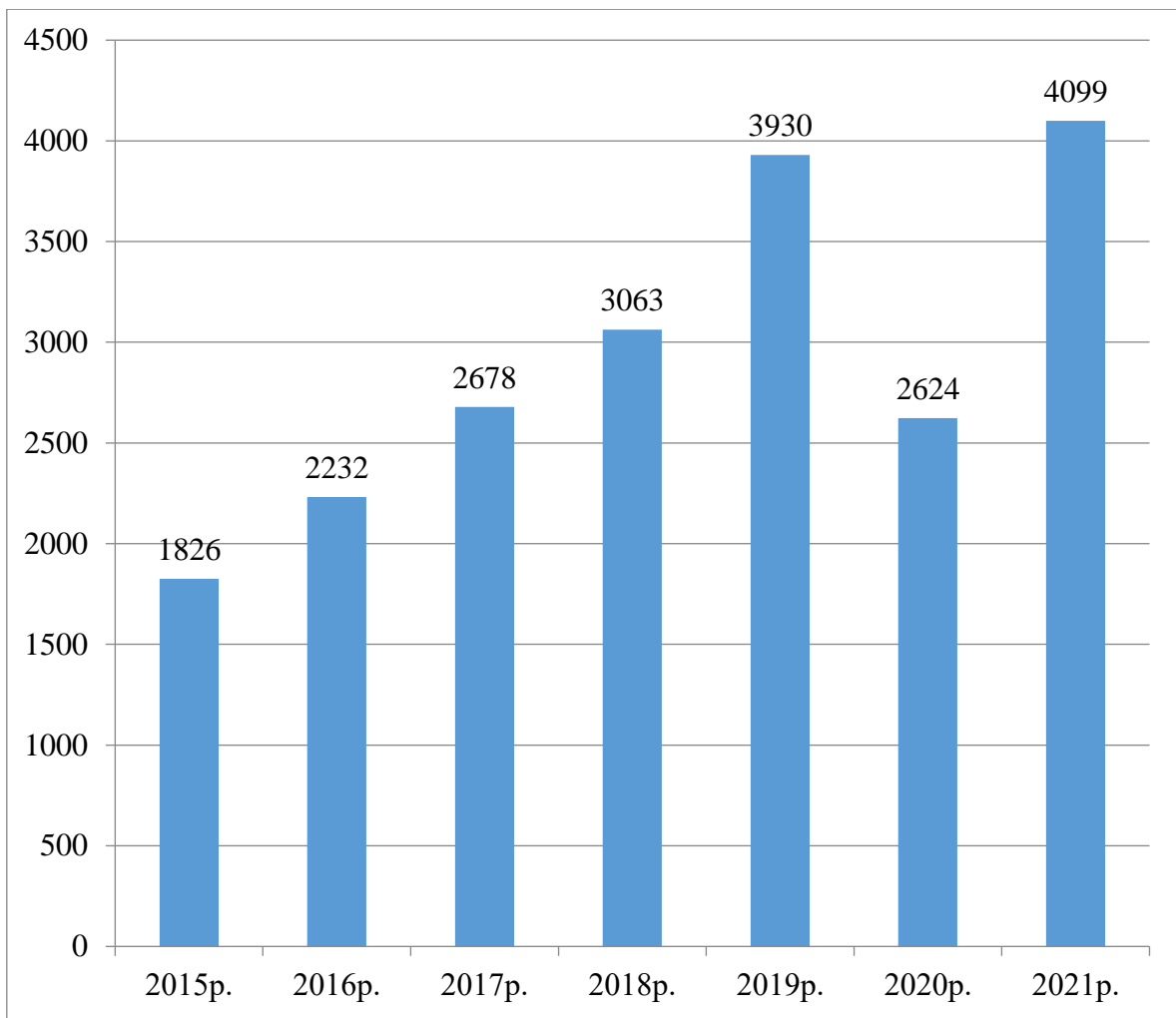

Рис. 3.10. Виробництво взуття за 2015-2021 рр., млн грн

Джерело: побудовано автором на основі даних Державної служби статистики України (ukrstat.gov.ua) [205].

Отже, як зазначалось вище, одним з основних негативних чинників у розвитку легкої промисловості є нестача або відсутність вітчизняної сировини. Серед головних причин, через які зменшується об'єм реалізації, можна виділити такі: обмеженість ресурсів та сировини власного виробництва, низьку купівельну спроможність населення, і не завжди виправдані показники ціна/якість продукції. Проте, за останні сім років зберігається позитивна тенденція в обсязі реалізації промислової продукції, про що свідчать індекси продукції легкої промисловості за 2015-2021 рр., які залишаються стабільно позитивними (табл. 3.3, рис. 3.11).

Таблиця 3.3

Індекси продукції легкої промисловості України за видами діяльності
станом на січень місяць 2015-2022 рр.

Вид виробництва	2015р.	2016р.	2017р.	2018р.	2019р.	2020р.	2021р.	2022р.
Текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів	87,8	112,8	110,5	102,0	102,0	106,1	85,3	103,6
Текстильне виробництво	80,4	125,2	101,6	115,8	115,8	115,5	86,9	111,3
Ткацьке виробництво	86,5	137,4	80,9	116,6	116,6	73,2	102,4	94,9
Виробництво інших текстильних виробів	73,5	129,5	108,2	118,7	118,7	125,0	84,9	113,4
Виробництво одягу	91,7	109,6	108,4	94,8	94,8	95,6	85,9	94,1
Виробництво одягу, крім хутряного	89,7	112,5	108,0	94,8	94,8	94,1	87,8	92,2
Виробництво шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів	87,6	107,5	126,0	103,0	103,0	118,3	82,4	112,0
Дублення шкір і оздоблення шкіри; виробництво дорожніх виробів, сумок, лимарно-сідельних виробів; вичинка та фарбування хутра	82,4	129,9	119,0	152,8	152,8	139,2	99,8	110,5
Виробництво взуття	89,9	98,5	129,7	79,0	79,0	103,9	66,1	114,3

Джерело: побудовано автором на основі даних Державної служби статистики України (ukrstat.gov.ua) [205].

Отже, з табл. 3.3 видно, що індекси продукції легкої промисловості на січень 2022 р. зберігають позитивну тенденцію, так: індекс текстильного виробництва, виробництва одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів у 2022 р. збільшився на 18,3 пункти проти 2021 р.; індекс текстильного виробництва у 2022 р. проти 2021 р. збільшився на 24,4 пункти; проте ткацьке виробництво зменшилось на 7,5 пунктів за відповідний період, що обумовлено обмеженістю постачання сировини; індекс виробництва взуття у січні 2022 р.

збільшився на 48,2 пункти відповідно січня 2021 р. Для більш наочного порівняння наведемо рис. 3.11 з відповідними індексами основних видів продукції легкої промисловості з 2015-2022 рр.

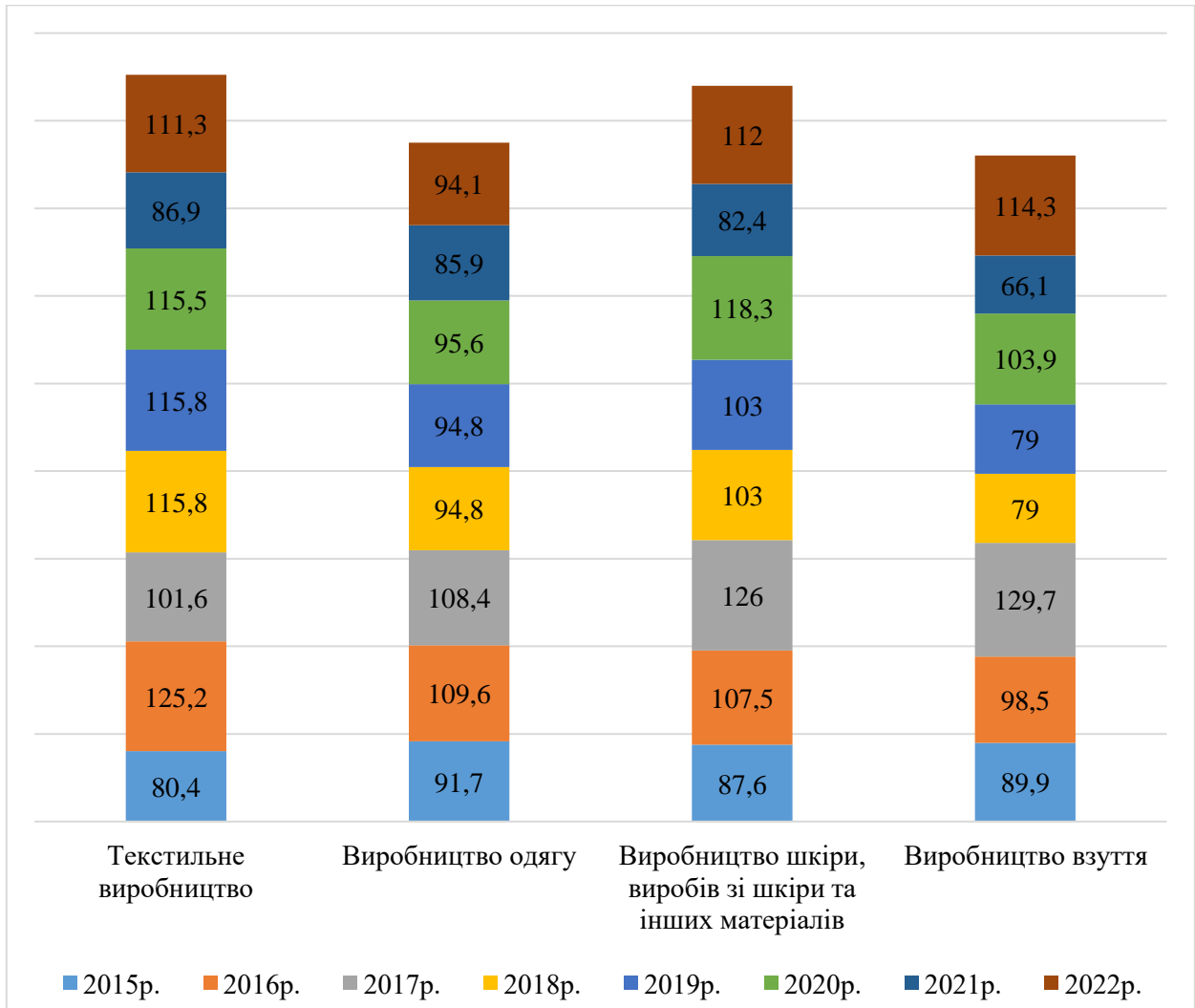

Рис. 3.11. Індекси основної продукції легкої промисловості станом на січень місяць 2015-2022 рр.

Джерело: побудовано автором на основі даних Державної служби статистики України (ukrstat.gov.ua) [205].

Також, легку промисловість можна охарактеризувати такими особливостями, які необхідно беззаперечно враховувати задля успішного та ефективного розвитку інтегрованих структур бізнесу цієї галузі: можливість інтеграції чи реінтеграції окремої бізнес-одиниці до вже існуючої структури

бізнесу; наявність специфіки технологічних процесів та операцій, а також процесу виробництва в цілому; наявність специфіки гендерного складу працівників легкої промисловості (переважна частина з яких – жінки). У загальному вигляді частка жінок на виробництві підприємств легкої промисловості досягає 83% і більше, а середньооблікова кількість штатних працівників на початок 2022 р. складала понад 71 тис. осіб (рис. 3.12).

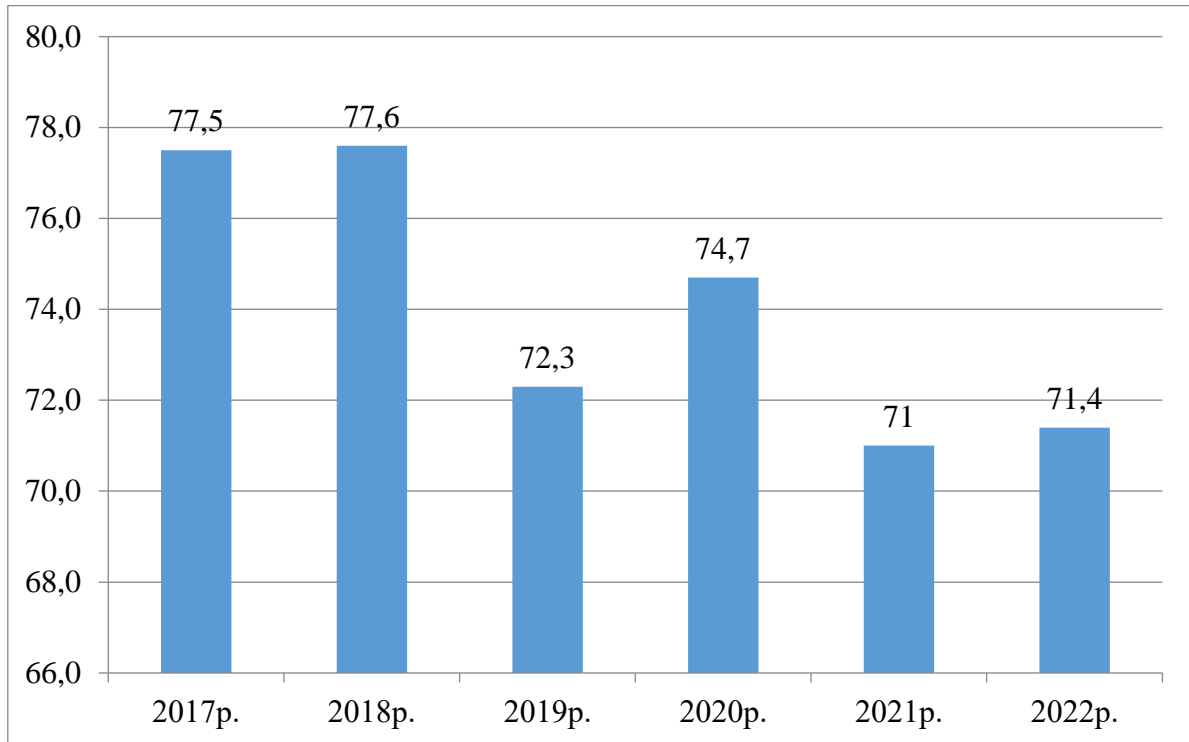

Рис. 3.12. Середньооблікова кількість штатних працівників у легкій промисловості України станом на 1 січня 2017-2022 рр., тис. осіб

Джерело: побудовано автором на основі даних Державної служби статистики України (ukrstat.gov.ua) [205].

Перспективи розвитку легкої промисловості полягають, насамперед, у підвищенні конкурентоспроможності вітчизняної продукції, розширенні внутрішнього ринку та вдосконаленні нормативно-правової бази. Надзвичайно важливим та актуальним трендом, є створення специфічних товарів, що не мають аналогів за межами України, та відображають здобутки культури та

мистецтва українського народу. Разом з тим, реалізація цих завдань потребує величезних інвестиційних ресурсів, інноваційних розробок та державної підтримки.

Загалом, за даними Державної служби статистики України, ринок легкої промисловості України насичений продукцією підприємств Туреччини (35 %), Китаю (20 %), країн Балтії, Чехії, Польщі (20 %), Росії, Білорусі (5 %), в той час як частка вітчизняних товарів становить лише 15 %. Досить негативним залишається і той факт, що легка промисловість в Україні є малоприбутковою для пересічних працівників цієї галузі, де середньомісячна зарплата майже удвічі менша, ніж заробітна плата в цілому по галузі легкої промисловості (рис. 3.13).

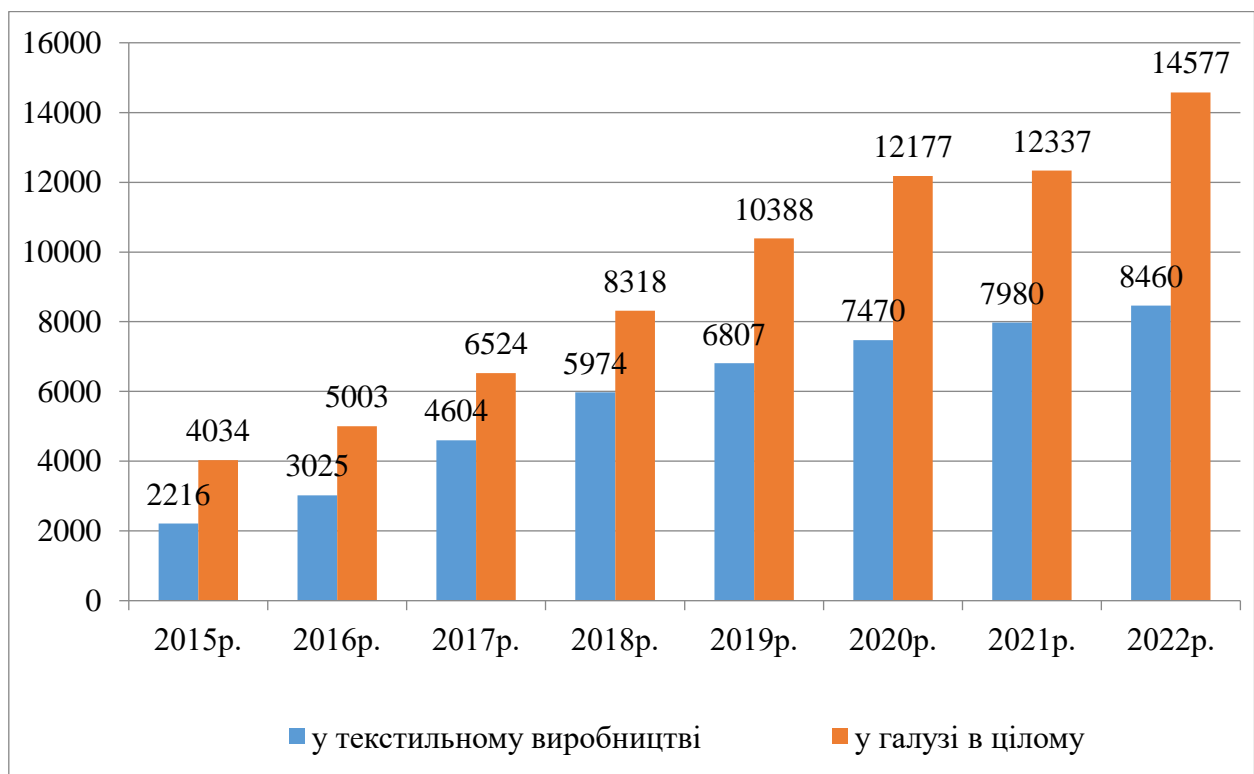

Рис. 3.13. Середньомісячна заробітна плата працівників текстильного виробництва та в легкій промисловості в цілому станом на 1 січня 2015-2022 рр., грн

Джерело: побудовано автором на основі даних Державної служби статистики України (ukrstat.gov.ua) [205].

Проте, варто також відмітити і позитивні тенденції у розвитку легкої промисловості, завдяки яким вона відноситься до найперспективніших галузей України. За оцінками різних експертів, український ринок одягу та взуття входить до двадцятки найрозвинутіших ринків України, оскільки наше населення витрачає на взуття та одяг приблизно 25-35% [205] свого місячного доходу, що перевищує показники в країнах Західної Європи.

Легка промисловість України – це одна із найстратегічних напрямків збагачення національної економіки, яка до початку коронавірусної хвороби забезпечувала 5% бюджетних надходжень і майже 3% українського товарного експорту [116; 117].

Підсумовуючи, слід зазначити, що легка промисловість має доволі оптимістичні прогнози для подальшого зростання, проте задля утримання таких позицій ця галузь має і надалі рухатися в напрямках збільшення державної підтримки галузі шляхом забезпечення, формування і розміщення державних замовлень; розширення власної бази сировини та ресурсів; формування власного інноваційного потенціалу та збільшення інвестиційної привабливості завдяки використанню сучасних методів і форм науково-технічного прогресу, новітніх технологій тощо.

3.2. Умови інноваційної діяльності підприємств легкої промисловості

Сучасні підприємства легкої промисловості відіграють надзвичайно важливу роль у забезпеченні населення продукцією та товарами щоденного вжитку. Окрім того, для корпоративних споживачів – це робочий, спеціальний одяг, спеціальний формений одяг – для силових структур та правоохоронних органів. Для більшості або майже всіх секторів економіки – це можливість

забезпечення всіма відповідними товарами промислового призначення. Особливістю роботи підприємств легкої промисловості є наявність швидкозростаючого креативного сегменту, що є ознакою розвитку сервісної економіки. Специфіка виробництва підприємств легкої промисловості проявляється у швидкому обігу капіталу завдяки малим витратам часу на створення та реалізацію продукції; у динамічній зміні асортименту відповідно до сезону і моди; у значній потенційній місткості.

Інноваційна діяльність для підприємств легкої промисловості – це запорука стабільного, ефективного та модернізованого розвитку на основі використання сучасних новітніх технологій, запровадження інноваційних форм та методів роботи (Додаток А1) [307].

Протягом 2016-2018 рр. промисловість України в цілому впевнено демонструє позитивні тенденції до зміцнення конкурентоспроможності, про що свідчить кількість інноваційно активних підприємств наведених на рис. 3.14. Проте, починаючи з 2018-2020 рр. загальна кількість інноваційно активних підприємств зменшилась. Таке різке падіння кількості інноваційно активних підприємств у 2018-2020 рр. пов'язане з їх невисоким інноваційним потенціалом та недостатністю інформації про нові технології, а також спричинене пандемією корона вірусу. Особливо, на зменшення кількості інноваційно активних підприємств у 2018-2020 рр. вплинули такі чинники, як:

- відсутність інформації про ринки збуту і недостатні можливості для кооперування з іншими підприємствами та організаціями;
- заповнення товарами «секонд-хенд»;
- відсутність у підприємств обігових коштів для закупівлі імпортного якісного високотехнологічного обладнання;
- низький рівень вітчизняних та іноземних інвестицій у галузь;

- переважаюча кількість операцій із давальницькою сировиною (де частка вітчизняного товаровиробника в собівартості продукції надзвичайно мала);
- реструктуризація великих підприємств галузі на малі, які переходять на спрощену систему оподаткування та на «тіньове» виробництво тощо.

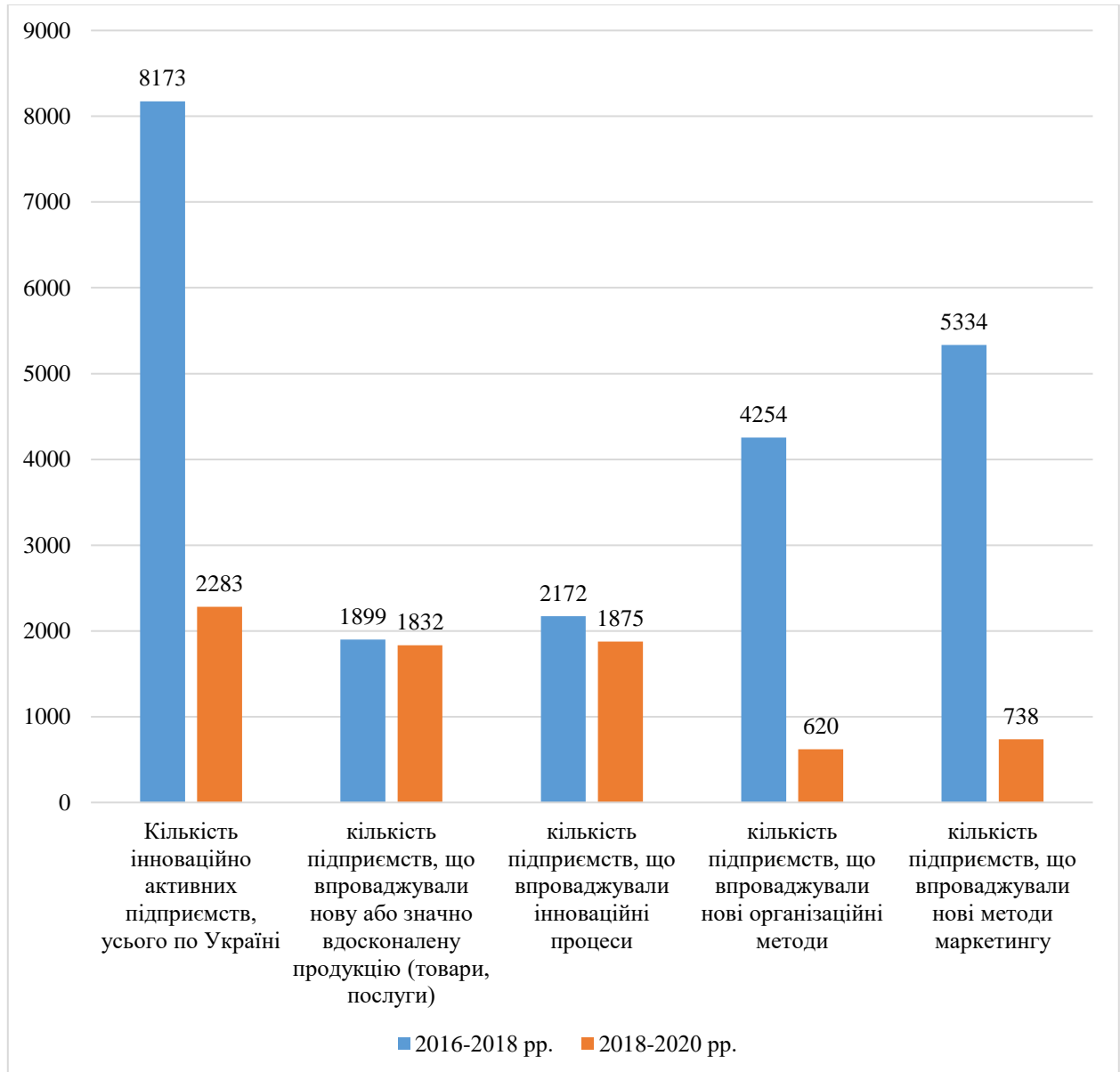

Рис. 3.14. Кількість інноваційно активних підприємств за 2016-2020 рр.

Джерело: побудовано автором на основі динаміки кількості інноваційно-активних підприємств за регіонами України (за міжнародною методологією) [205].

Серед регіонів України кількість інноваційно активних підприємств за напрямками інноваційної діяльності у 2016-2020 рр. (Додаток А2), рис, 3.15, табл. 3.4) найкращі результати показали Дніпропетровська, Запорізька, Київська, Львівська, Одеська, Харківська області та місто Київ.

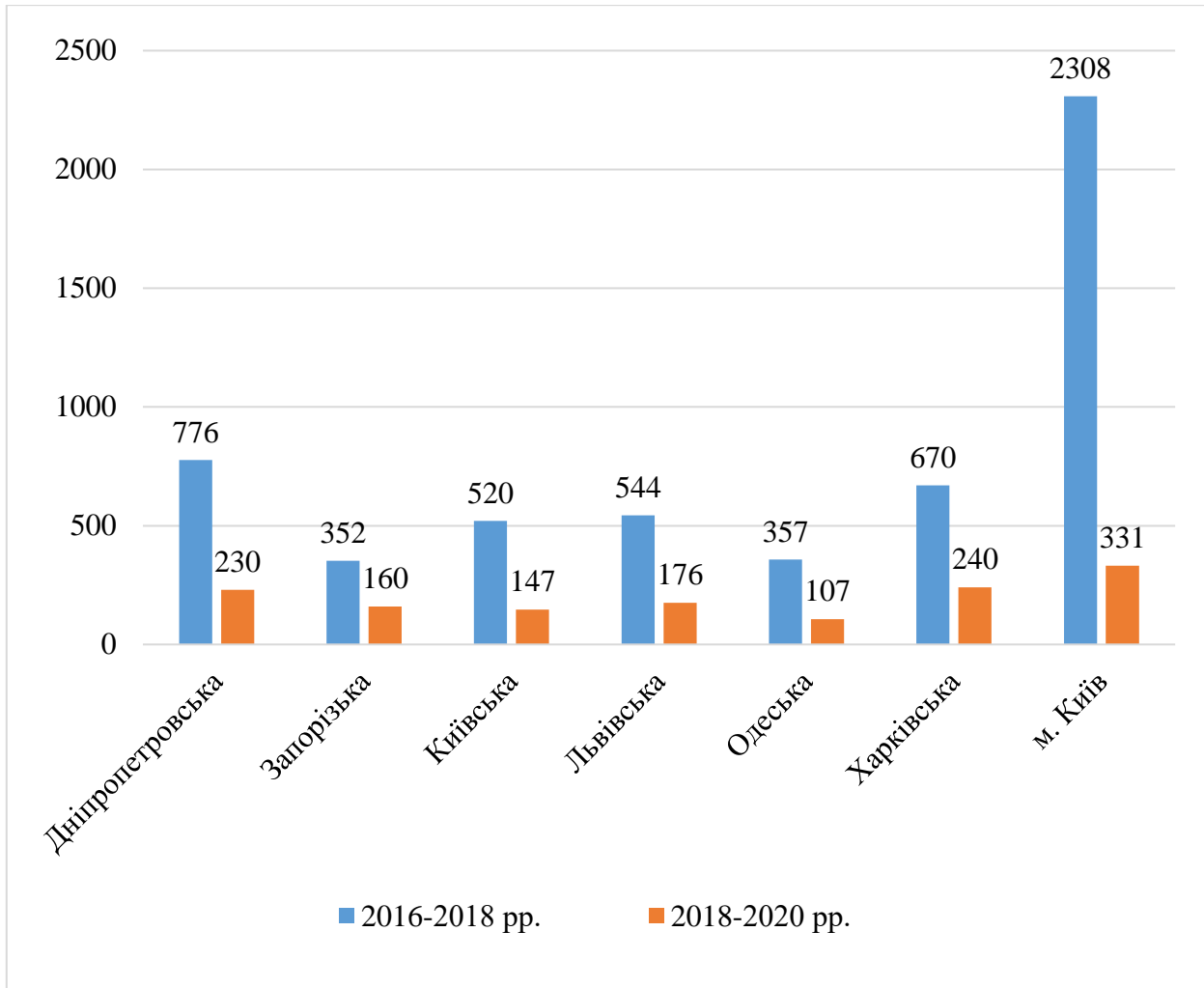

Рис. 3.15. Найбільша кількість інноваційно активних підприємств легкої промисловості за напрямками інноваційної діяльності серед регіонів України за 2016-2020 рр.

Джерело: побудовано автором на основі динаміки кількості інноваційно-активних підприємств за регіонами України (за міжнародною методологією) [205].

Таблиця 3.4

Кількість інноваційно активних підприємств легкої промисловості за
2016-2020 рр.

Текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалі	2016-2018 рр.	2018-2020 рр.
Кількість інноваційно активних підприємств, усього, од. <i>з них:</i>	271	74
кількість підприємств, що впроваджували нову або значно вдосконалену продукцію (товари, послуги)	69	49
кількість підприємств, що впроваджували інноваційні процеси	70	61
кількість підприємств, що впроваджували нові організаційні методи	116	8
кількість підприємств, що впроваджували нові методи маркетингу	185	22

Джерело: побудовано автором на основі динаміки кількості інноваційно-активних підприємств за видами економічної діяльності (за міжнародною методологією) [205].

Серед обсягу реалізованої інноваційної продукції (товарів, послуг) за регіонами у 2016-2020 рр. слід відмітити обсяг реалізованої інноваційної продукції (товарів, послуг) нової для ринку та обсяг реалізованої інноваційної продукції (товарів, послуг) нової лише для підприємства, серед яких у 2020 р. були лідерами такі області: Дніпропетровська обл. - обсяг реалізованої інноваційної продукції нової для ринку становив 1839,5 млн.грн., обсяг реалізованої інноваційної продукції нової лише для підприємства склав на суму 6538,6 млн. грн.; Київська обл. – реалізовано інноваційної продукції нової для ринку на 205,5 млн.грн., а обсяг реалізованої інноваційної продукції нової лише для підприємства становив 1758,1 млн. грн.; Львівська обл. - – реалізовано інноваційної продукції нової для ринку на 151,6 млн.грн., а обсяг реалізованої інноваційної продукції нової лише для підприємства становив 1419 млн. грн.; Харківська обл. – реалізовано інноваційної продукції нової для ринку на 1047,1 млн.грн., обсяг реалізованої інноваційної продукції нової лише для підприємства становив 3105,3 млн. грн.; м. Київ – реалізовано інноваційної

продукції нової для ринку на 3019,6 млн.грн., обсяг реалізованої інноваційної продукції нової лише для підприємства становив 4474,5 млн. грн. (рис. 3.16-3.18).

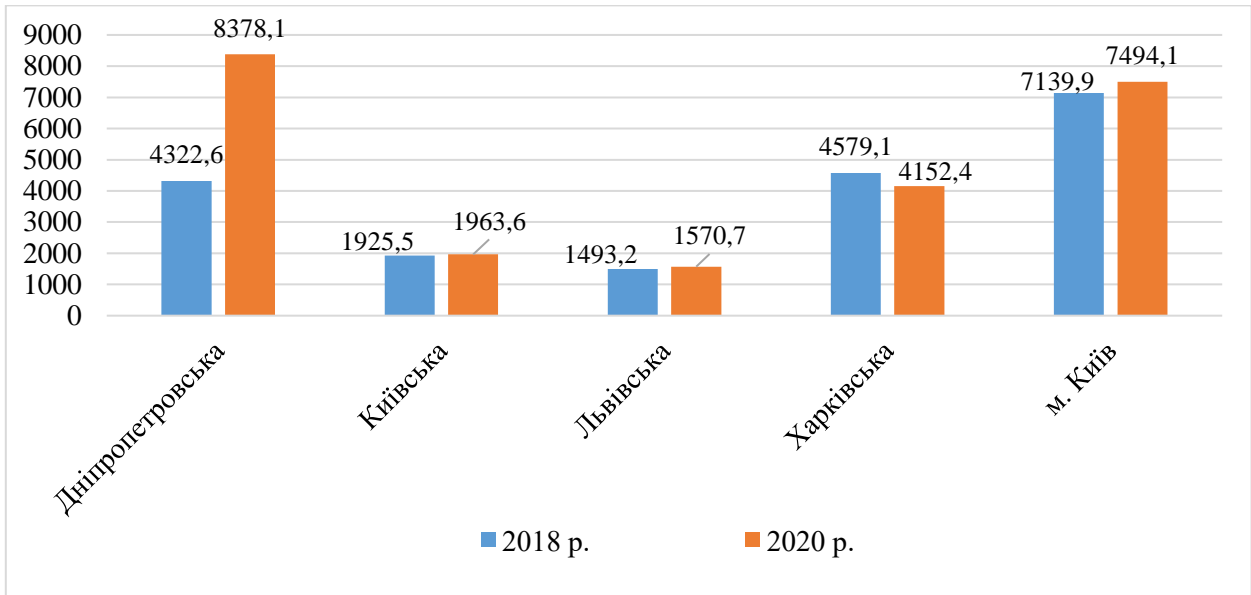

Рис. 3.16. Области-лідери у реалізації інноваційної продукції за 2018-2020 рр. (млн.грн.)

Джерело: побудовано автором на основі динаміки обсягу реалізованої інноваційної продукції (товарів, послуг) за регіонами України (за міжнародною методологією) [205].

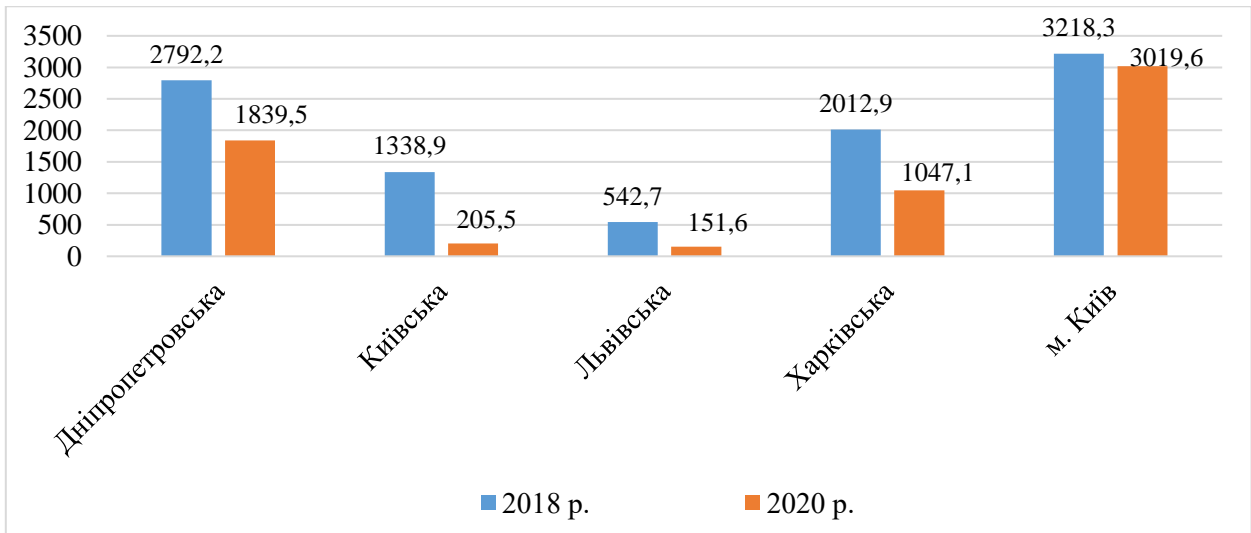

Рис. 3.17. Области-лідери у реалізації інноваційної продукції за 2018-2020 рр. нової для ринку (млн.грн.)

Джерело: побудовано автором на основі динаміки обсягу реалізованої інноваційної продукції (товарів, послуг) за регіонами України (за міжнародною методологією) [205].

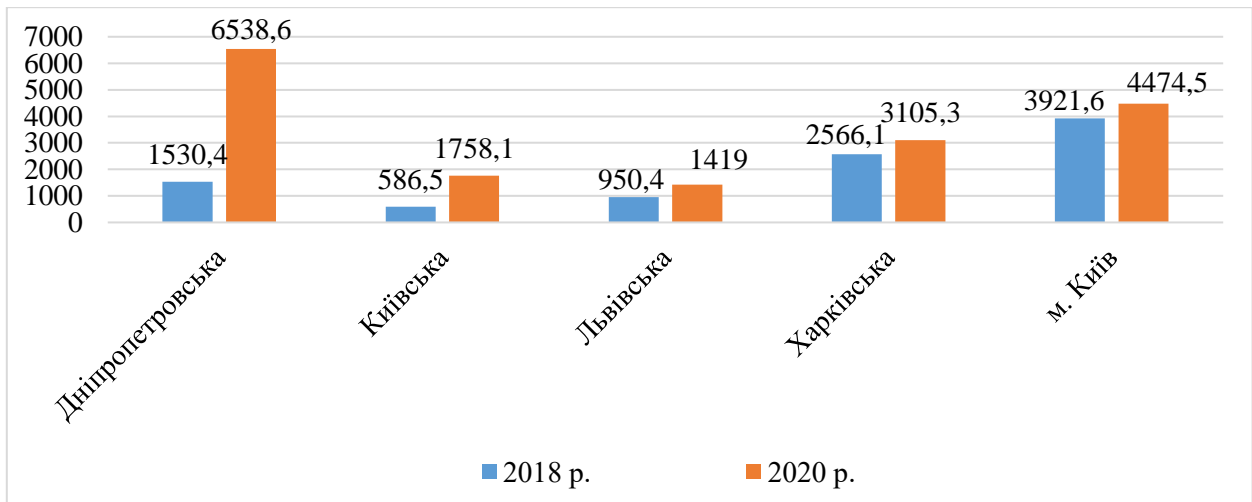

Рис. 3.18. Области-лідери у реалізації інноваційної продукції за 2018-2020 рр. нової лише для підприємства (млн.грн.)

Джерело: побудовано автором на основі динаміки обсягу реалізованої інноваційної продукції (товарів, послуг) за регіонами України (за міжнародною методологією) [205].

Серед витрат на інновації підприємств легкої промисловості за напрямками інноваційної діяльності (Додаток А3), (табл. 3.5) та джерелами фінансування (табл. 3.6) найбільш суттєвими є: витрати на внутрішні та зовнішні науково-дослідні розробки, придбання машин, обладнання та програмного забезпечення, придбання інших зовнішніх знань та ін.

Таблиця 3.5

Витрати на інновації підприємств легкої промисловості за напрямками інноваційної діяльності у 2015-2019 рр.

	млн грн			у % до загального обсягу		
	2015 р.	2018 р.	2019 р.	2015 р.	2018 р.	2019 р.
Усього	13814	12180	14221	100	100	100
у тому числі на:						
внутрішні НДР	1834	2706,2	2450	13	22	17
зовнішні НДР	205	503	469	2	4	3
придбання машин, обладнання та програмного забезпечення	11141	8291	10185	81	68	72
придбання ін. зовнішніх знань	85	46	38	0,6	0,4	0,3
інші витрати	548	634	1079	4	5	8

Джерело: побудовано автором на основі [205].

Таблиця 3.6

Витрати на інновації підприємств легкої промисловості за джерелами
фінансування у 2015-2019 рр.

	2015 р.		2018 р.		2019 р.	
	млн грн	у % до загального обсягу	млн грн	у % до загального обсягу	млн грн	у % до загального обсягу
Усього	13814	100	12180	100	14221	100
за рахунок коштів:						
власних коштів підприємств	13427	97	10742	88	12475	88
коштів державного бюджету	55	0,4	639	5	557	4
коштів місцевих бюджетів	38	0,3	13	0,1	110	0,8
коштів інвесторів-резидентів	74	0,5	1107	0,9	72	0,5
коштів інвесторів-нерезидентів	59	0,4	107	0,9	43	0,3
кредитів	114	0,8	474	4	853	6
коштів інших джерел	47	0,4	95	0,8	112	0,8

Джерело: побудовано автором на основі [205].

Показники витрат на інновації підприємств легкої промисловості за напрямками інноваційної діяльності у регіонах у 2019 році (Додаток А3 та рис. 3.19) демонструють, що найбільша частка витрат на інновації припадали на Дніпропетровську область та м. Київ, серед яких, відповідно, внутрішні НДР склали майже 332 та 1014 млн грн; зовнішні НДР – 75 та 263 млн грн відповідно. На суму в 1364 та 2201 млн грн було придбано машини, обладнання та програмне забезпечення в Дніпропетровській області та в м. Києві відповідно.

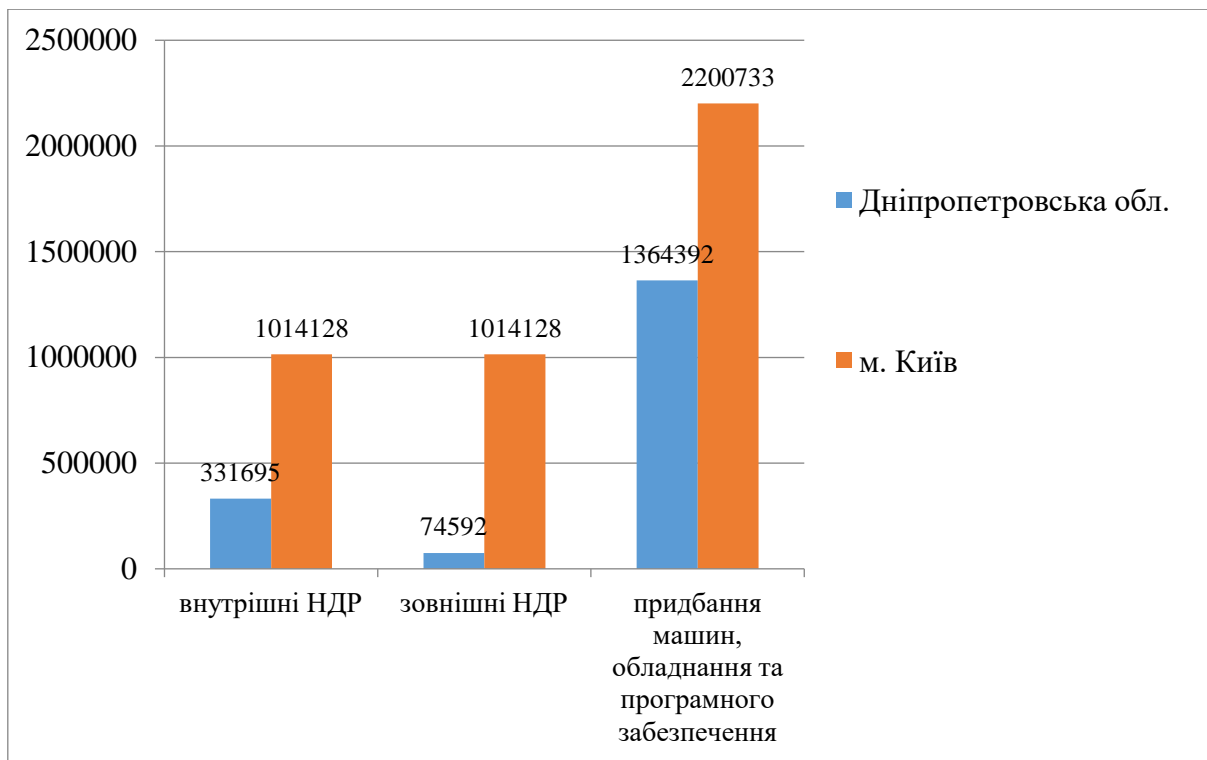

Рис. 3.19. Найбільші витрати на інновації підприємств легкої промисловості за напрямами інноваційної діяльності у 2019 році, тис. грн.

Джерело: побудовано автором на основі [205].

За результатами дослідження витрат на інновації за джерелами фінансування у 2019 році (Додаток А4) у всіх областях України, встановлено, що фінансування здебільшого відбувалось власним коштом підприємств та за рахунок кредитів фінансово-кредитних установ (інформація про стан яких не розголошується), і лише Харківській області вдалось отримати фінансування з місцевого бюджету в розмірі 44 млн. грн. на проведення інноваційних досліджень та розробок.

Аналіз витрат за галузями легкої промисловості свідчить, що у 2019 році майже 57% загальних витрат промисловості припало на інновації в текстильному виробництві, виробництві одягу та виробництві шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів (табл. 3.7).

Таблиця 3.7

Витрати на інновації підприємств легкої промисловості за напрямками інноваційної діяльності за видами економічної діяльності у 2019 році, тис. грн

	Усього	У тому числі на				
		внутрішні НДР	зовнішні НДР	придбання машин, обладнання та програмного забезпечення	придбання інших зовнішніх	інші
Промисловість	14220905	2449861	468993	10185107	37494	1079450
текстильне виробництво	47286	–	–	47271	–	15
виробництво одягу	30543	к	–	21669	–	7113
виробництво шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів	3614	–	–	3320	–	к

Джерело: побудовано автором на основі [205].

к – дані не оприлюднюються з метою забезпечення виконання вимог Закону України "Про державну статистику" щодо конфіденційності статистичної інформації

Отже, як свідчать дані дослідження (табл. 3.8, рис. 3.20), на підприємствах легкої промисловості фінансування витрат на інновації у 2019 році так само відбувалось виключно за рахунок власних коштів підприємств та використанням залучених кредитів, що склало 33% від загальних витрат промисловості.

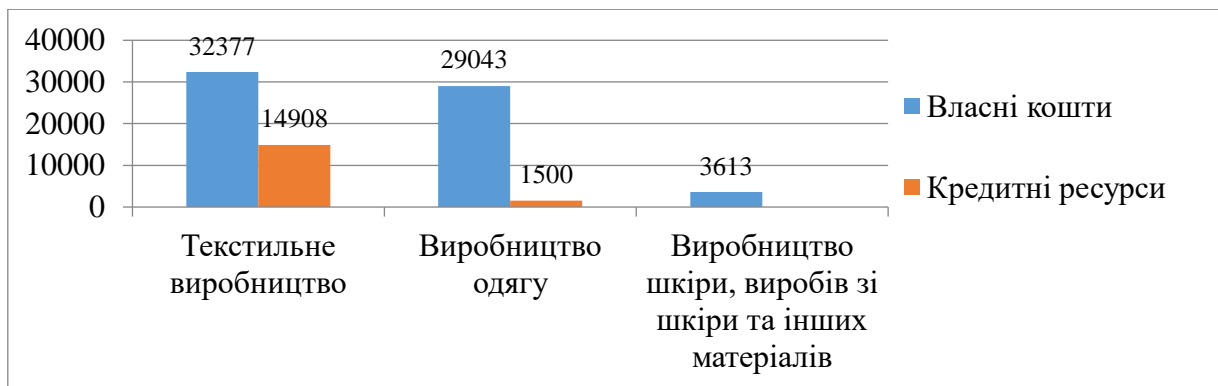

Рис. 3.20. Співвідношення власних та залучених коштів підприємств легкої промисловості у 2019 році, тис. грн

Джерело: побудовано автором на основі [205].

Таблиця 3.8

Витрати на інновації підприємств легкої промисловості за джерелами фінансування за видами економічної діяльності у 2019 році, тис. грн

	Усього	У тому числі за рахунок коштів						
		власних	державного бюджету	місцевих бюджетів	інвесторів-резидентів	інвесторів-нерезидентів	кредитів	інших джерел
Промисловість	14220905	12474922	556525	109856	72340,2	к	853195	к
текстильне виробництво	47286	32378	-	-	-	-	к	-
виробництво одягу	30543	29043	-	-	-	-	к	-
виробництво шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів	3614	3614	-	-	-	-	-	-

Джерело: побудовано автором на основі [205].

к – дані не оприлюднюються з метою забезпечення виконання вимог Закону України "Про державну статистику" щодо конфіденційності статистичної інформації.

Важливим також є аналіз підприємств легкої промисловості, які впроваджували інновації. З цієї позиції, упровадження інновацій слід визначити як запровадження у використання або експлуатацію будь-якого продукту/процесу (товару, послуги) з новими (дотепер невідомими) характеристиками або покращеного за своїми якісними параметрами продукту/процесу (товару, послуги) за допомогою використання нових маркетингових засобів впливу на споживача, нових організаційно-економічних методів управління інноваційним потенціалом підприємства, що сприятиме збільшенню нових робочих місць, поглибленню співпраці та зовнішніх зв'язків тощо [281; 291; 294; 307; 378].

Отже, у 2019 році в текстильному виробництві було впроваджено два види нової (значно вдосконаленої) продукції, у виробництві одягу цей показник зріс до 5-ти одиниць, у виробництві шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів – 2 одиниці відповідно. Варто наголосити, що в текстильному виробництві та виробництві одягу інновації (по одній у кожній галузі) були зовсім новими для ринку України (табл. 3.9).

Таблиця 3.9

Кількість підприємств легкої промисловості, в тому числі ті, що впроваджували інновації у 2019 році

	Усього (од.)	У тому числі	
		впроваджували нову або значно вдосконалену продукцію (товари, послуги)	з них нову для ринку
Промисловість	688	337	91
текстильне виробництво	11	3	2
виробництво одягу	15	6	2
виробництво шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів	7	3	–

Джерело: побудовано автором на основі [205].

Серед підприємств легкої промисловості, що впроваджували інновації (продукцію та/або технологічні процеси), за регіонами України у 2019 році до ТОП-10 потрапили м. Київ – 41 одиниця (з яких 16 – нові для ринку), Харківська область – 40 одиниць, Львівська – 24 одиниці, Запорізька та Київська область – по 22 одиниці у кожній, Вінницька та Дніпропетровська області – по 18 одиниць Далі йдуть Сумська, Тернопільська та Чернігівська області з показниками – 15 та 9 і 9 одиниць відповідно (рис. 3.21).

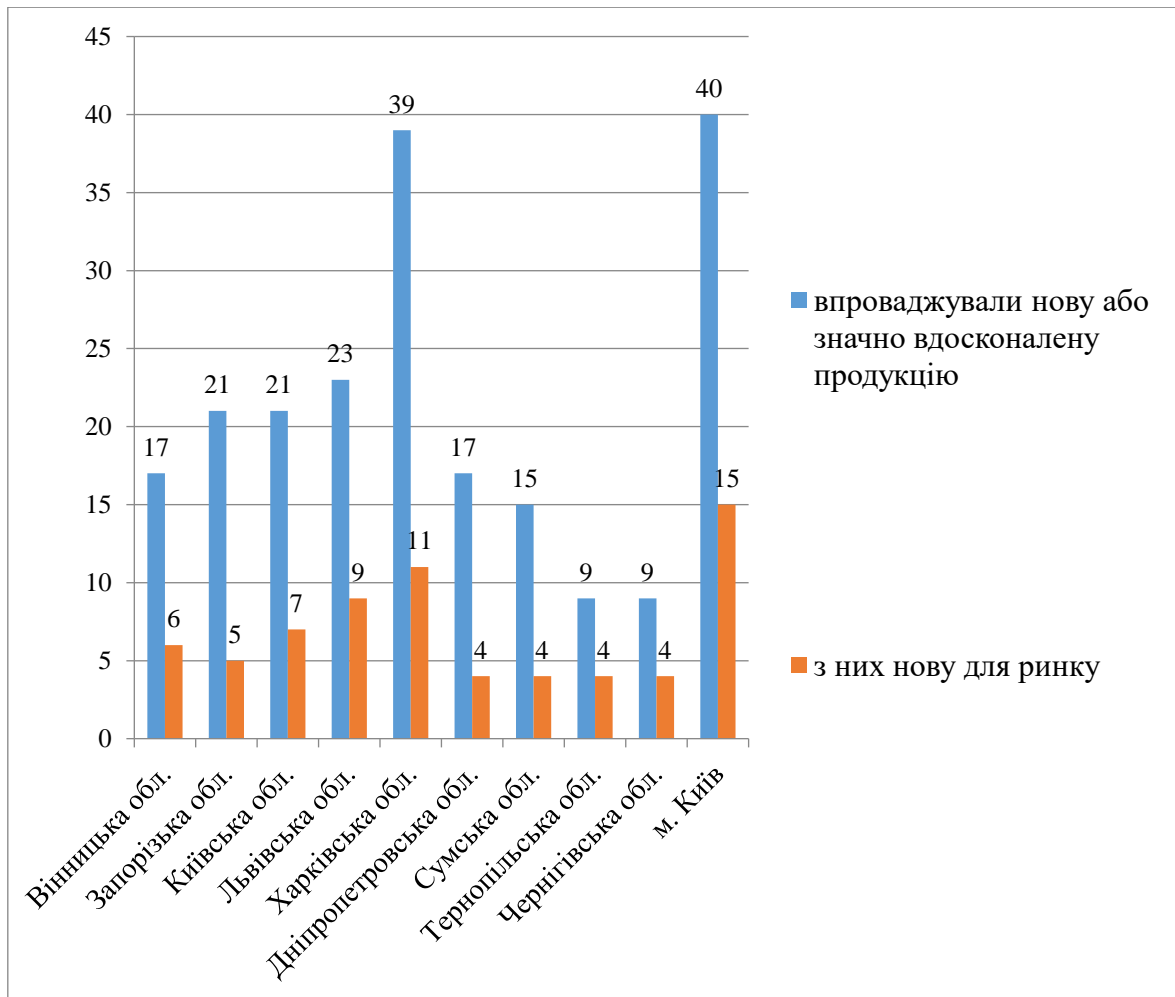

Рис. 3.21. Кількість підприємств легкої промисловості, що впроваджували інновації (продукцію та/або технологічні процеси), за регіонами у 2019 році, одиниць

Джерело: побудовано автором на основі [205].

Статистичні дані щодо кількості упроваджених у виробництво нових технологічних процесів підприємствами легкої промисловості за регіонами України у 2019 році демонструють такі результати: м. Київ – 1021 одиниць, Дніпропетровська область – 162, Запорізька обл. – 156 одиниць, Харківська область – 144 одиниць, Київська область – 71 одиниць, Одеська область – 51 одиниць, Полтавська область – 31 одиниць (Додаток А5) - рис. 3.22-3.23.

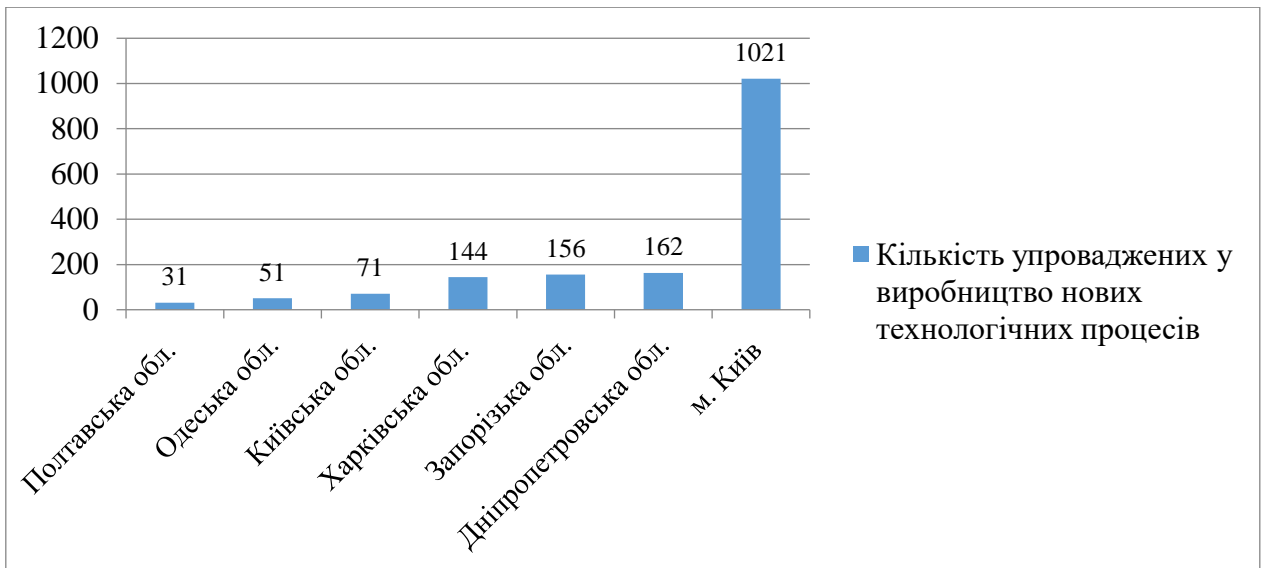

Рис. 3.22. Кількість упроваджених у виробництво нових технологічних процесів за регіонами України у 2019 році, одиниць

Джерело: побудовано автором на основі [205].

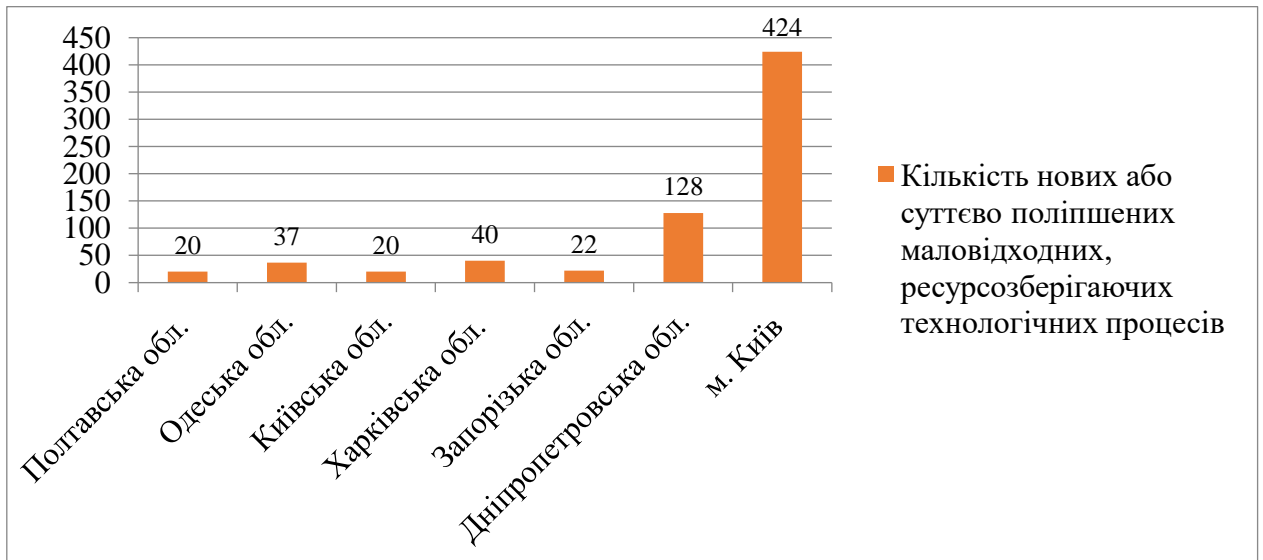

Рис. 3.23. Кількість нових або суттєво поліпшених маловідходних, ресурсозберігаючих технологічних процесів за регіонами України у 2019 р., одиниць

Джерело: побудовано автором на основі [205].

Отже, на підприємствах легкої промисловості загалом за 2019 рік було впроваджено у виробництво 2318 од. нових технологічних процесів, 857 з яких

є новими або суттєво поліпшеними маловідходними та ресурсозберігаючими (рис. 3.24).

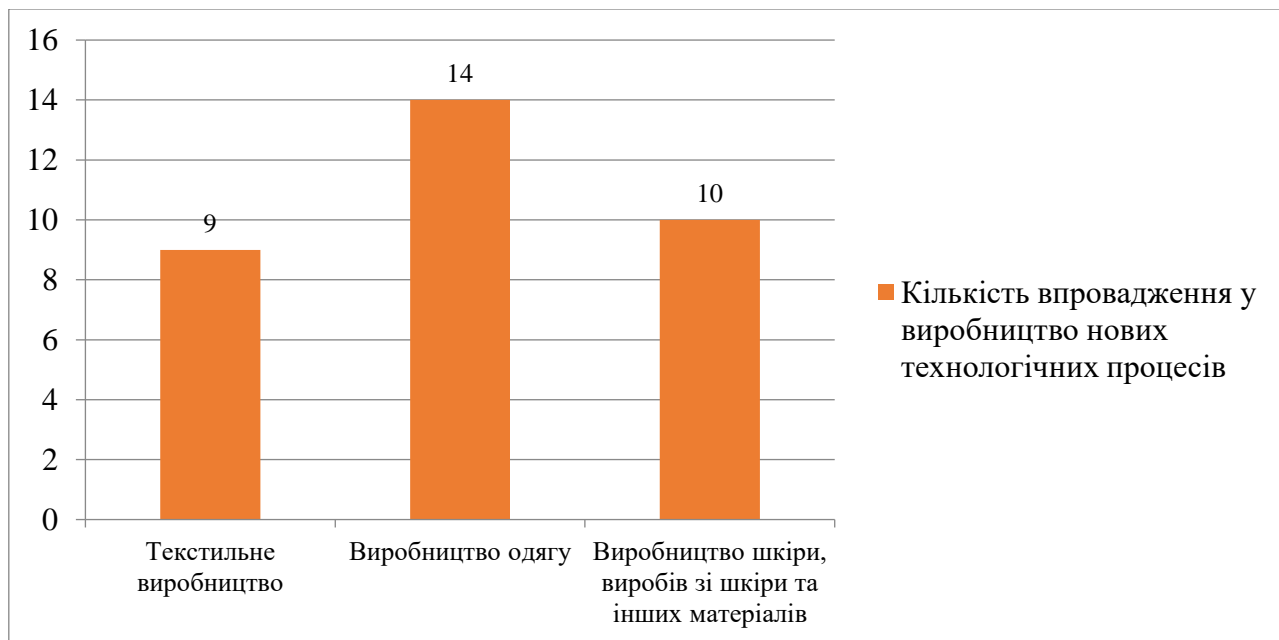

Рис. 3.24. Кількість упроваджених у виробництво нових технологічних процесів у 2019 році, одиниць

Джерело: побудовано автором на основі [205].

Дані щодо кількості упровадженої інноваційної продукції (товарів, послуг) підприємствами легкої промисловості за регіонами України у 2019 році наведено на рис. 3.25 - 3.26. З рисунків видно, що перше місце за цим показником посідає Харківська область, де було впроваджено 279 одиниць інноваційної продукції (товарів, послуг), з яких 108 одиниць – нові та/або вдосконалені види машин, обладнання. Друге місце належить Запорізькій області, де було впроваджено 209 одиниць інноваційної продукції (товарів, послуг), з яких 141 одиниць нових та/або вдосконалених видів машин, обладнання. Далі знаходяться Сумська область – 201 одиниця та 113 одиниць відповідно, Львівська область – 200 одиниць та 12 одиниць, м. Київ – 174 одиниці та 43 одиниці, Київська область – 138 одиниць та 10 одиниць, та

Дніпропетровська область – 18 одиниць та 24 одиниці відповідно (Додаток А6).

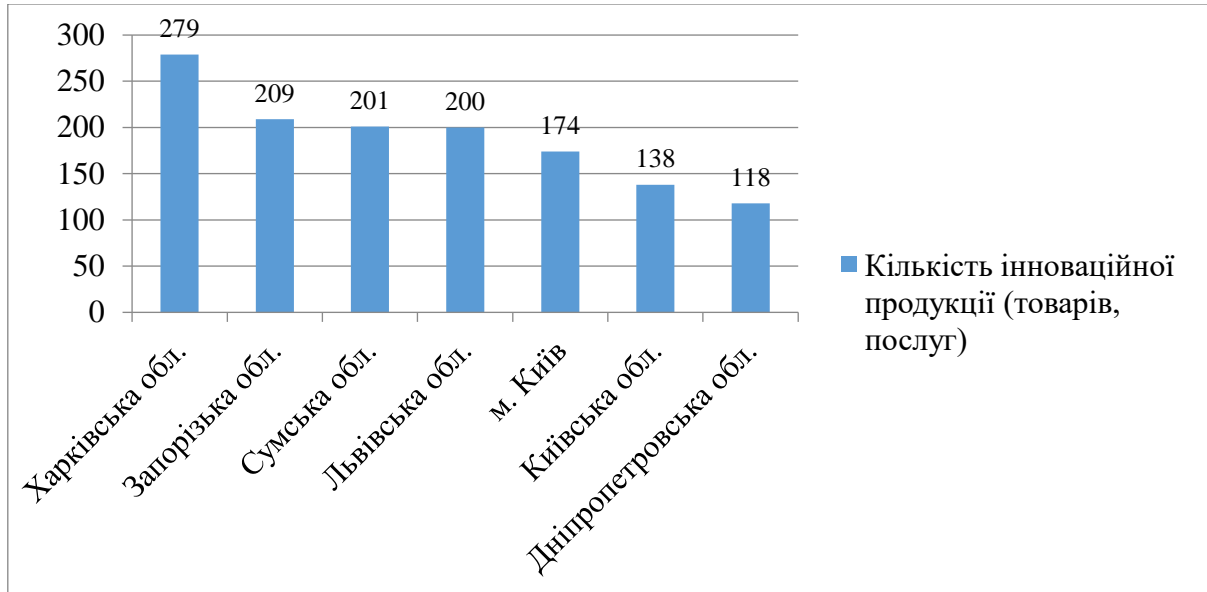

Рис. 3.25. Кількість упровадженої інноваційної продукції (товарів, послуг) підприємствами легкої промисловості за регіонами у 2019 році, одиниць
Джерело: побудовано автором на основі [205].

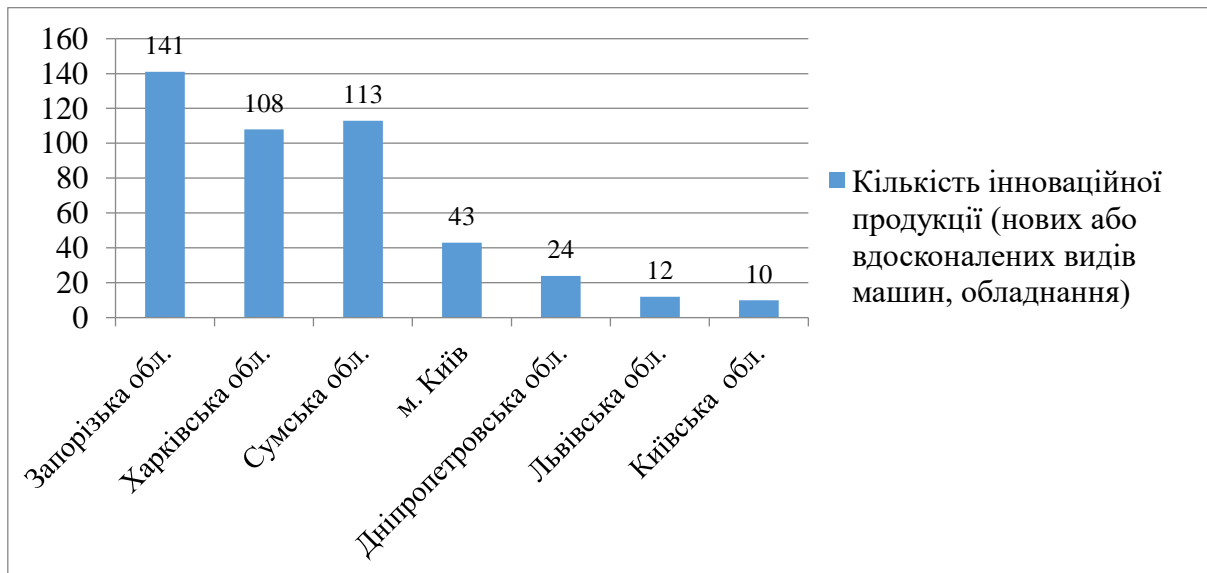

Рис. 3.26. Кількість нових та/або вдосконалених видів машин, обладнання за регіонами України у 2019 р., одиниць
Джерело: побудовано автором на основі [205].

Також необхідно зазначити, що в контексті дослідження інноваційна продукція (товари, послуги) розглядається як продукція (товари, послуги), що виробляється на території країни вперше, або має вищу конкурентоздатність серед товарів конкурентів, або якій притаманні покращенні техніко-економічні показники. Інноваційна продукція (товари, послуги) розподіляється за рівнем новизни на нову для ринку, на якому працює підприємство, або нову лише для самого підприємства [205].

Отже, кількість упроваджених видів інноваційної продукції (товарів, послуг) підприємствами легкої промисловості у 2019 році склала 2148 одиниць, з яких 418 одиниць – нових для ринку, 760 – нових та вдосконалених видів машин та обладнання. Кількість підприємств легкої промисловості, що реалізували інноваційну продукцію (товари, послуги), у 2019 році наведено в Додатку А7 та рис. 3.27-3.30.

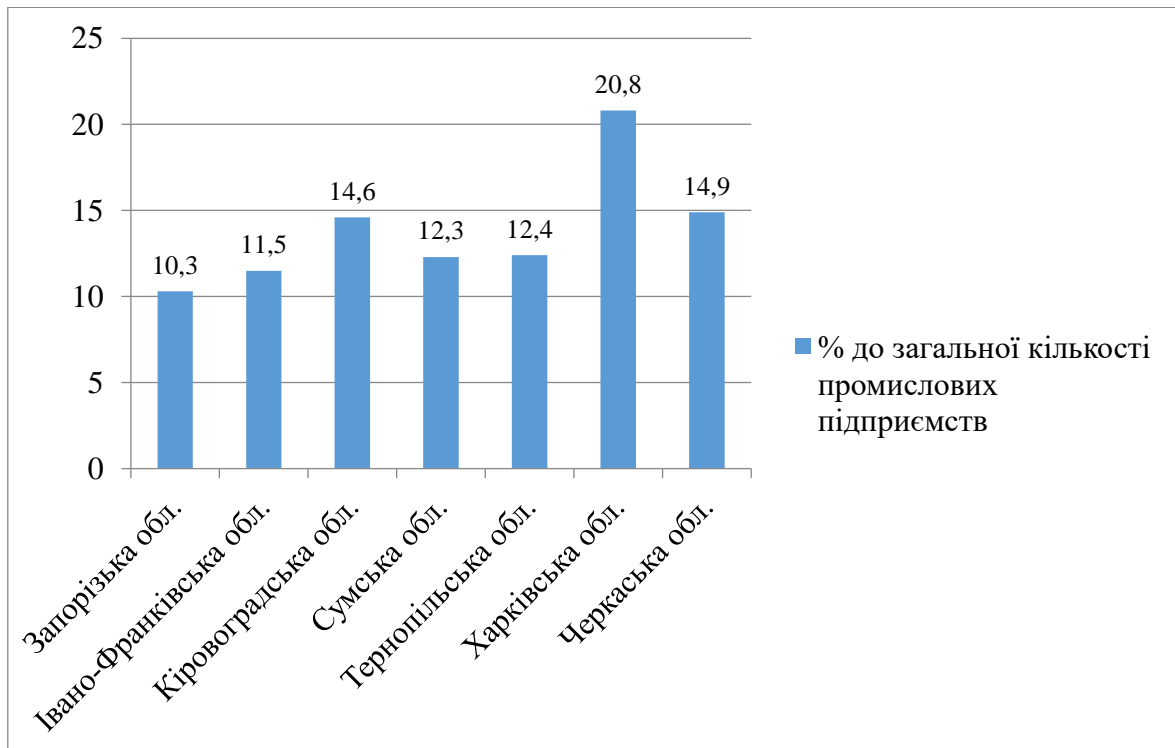

Рис. 3.27. Кількість підприємств легкої промисловості, що реалізували інноваційну продукцію (товари, послуги) у 2019 році, одиниць

Джерело: побудовано автором на основі [205].

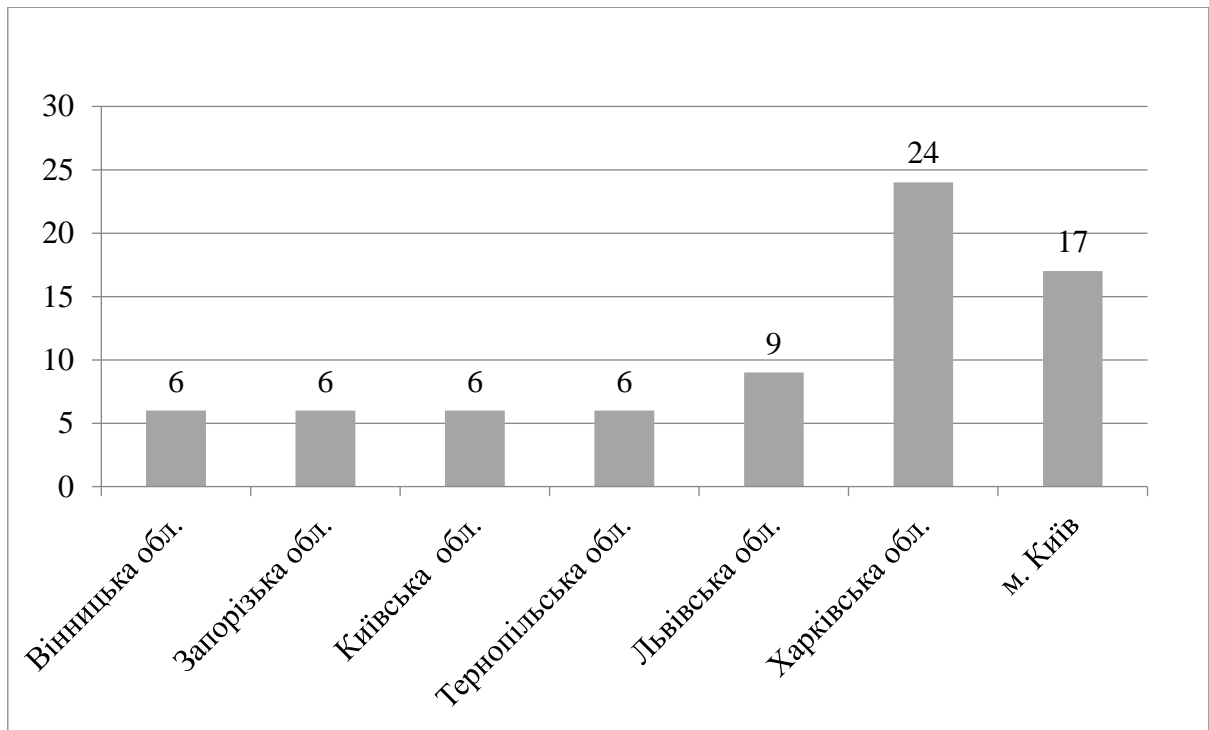

Рис. 3.28. Кількість підприємств легкої промисловості, що реалізували нову для ринку інноваційну продукцію (товари, послуги) у 2019 році, одиниць
Джерело: побудовано автором на основі [205].

Рис. 3.29. Кількість підприємств легкої промисловості, що реалізували нову лише для підприємства інноваційну продукцію (товари, послуги)
у 2019 році, одиниць

Джерело: побудовано автором на основі [205].

У цілому 442 підприємства легкої промисловості реалізували інноваційну продукцію (товари, послуги) у 2019 р.

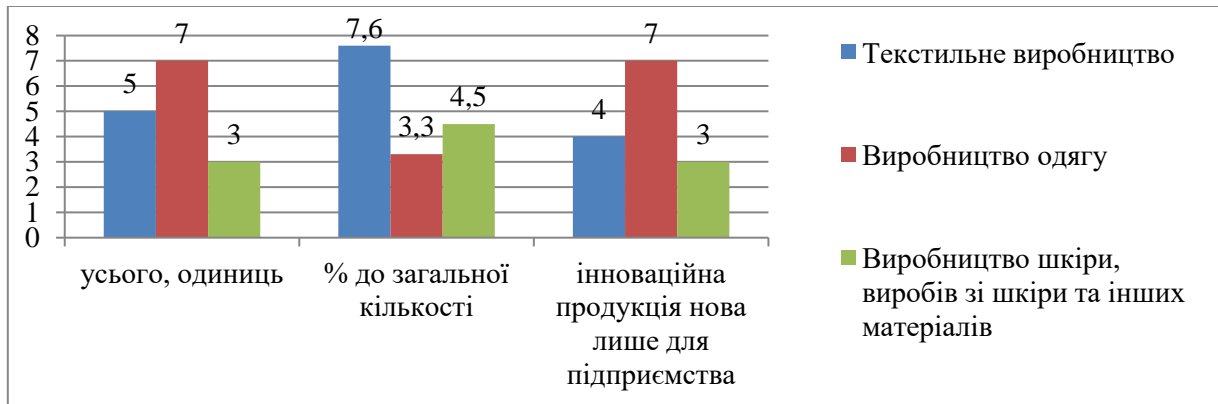

Рис. 3.30. Кількість підприємств легкої промисловості, що реалізували інноваційну продукцію (товари, послуги), за видами економічної діяльності у 2019 році

Джерело: побудовано автором на основі [205].

Як свідчать результати досліджень, обсяг реалізованої інноваційної промислової продукції (товарів, послуг) за регіонами України у 2019 році можна охарактеризувати як сталий та перспективний для таких областей, як Вінницька, Дніпропетровська, Запорізька, Київська, Львівська, Миколаївська, Харківська, Черкаська, Чернігівська та м. Київ (рис. 3.31-3.33).

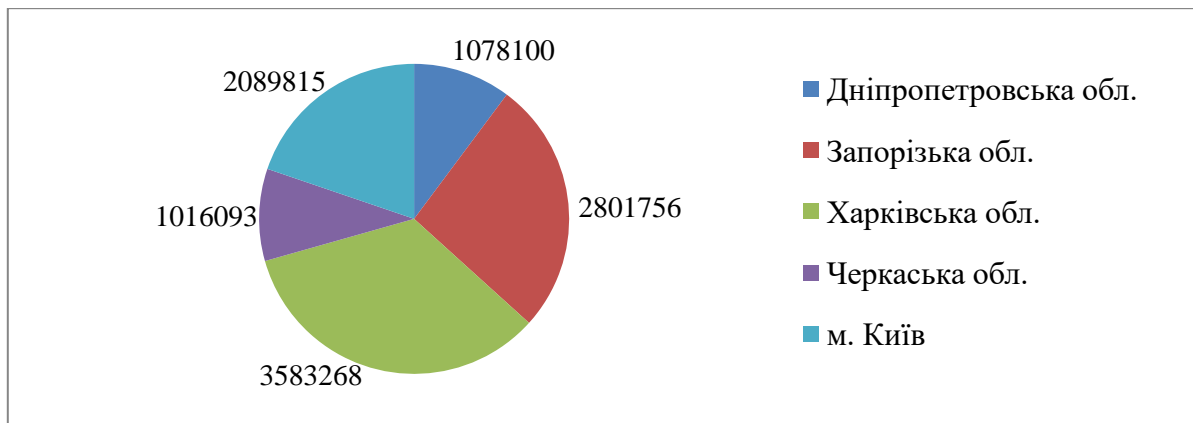

Рис. 3.31. Обсяг реалізованої інноваційної продукції (товарів, послуг) підприємствами легкої промисловості у 2019 році, тис. грн

Джерело: побудовано автором на основі [205].

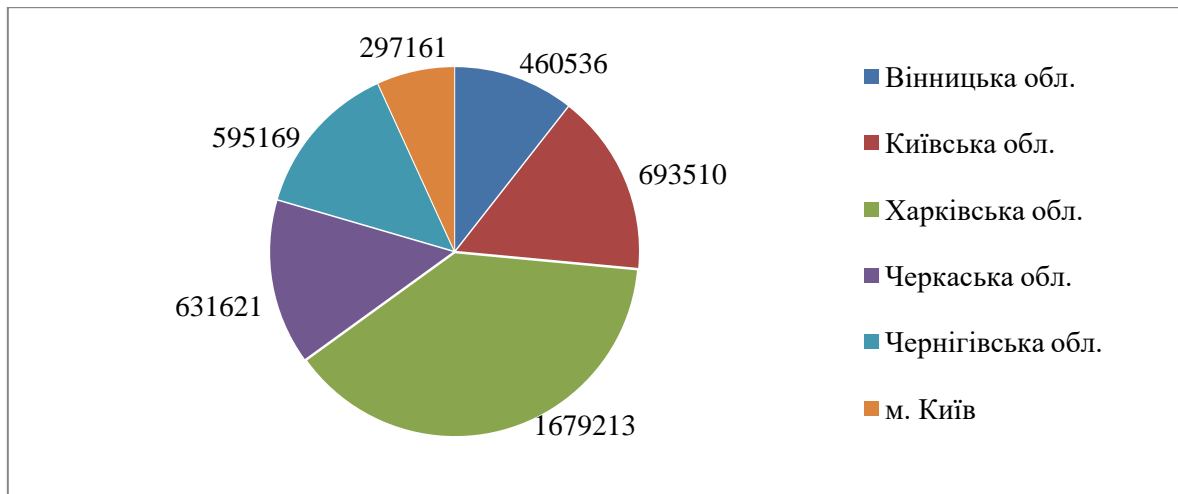

Рис. 3.32. Обсяг нової для ринку інноваційної продукції (товарів, послуг) із загального обсягу реалізованої інноваційної продукції (товарів, послуг) підприємствами легкої промисловості у 2019 р., тис. грн

Джерело: побудовано автором на основі [205].

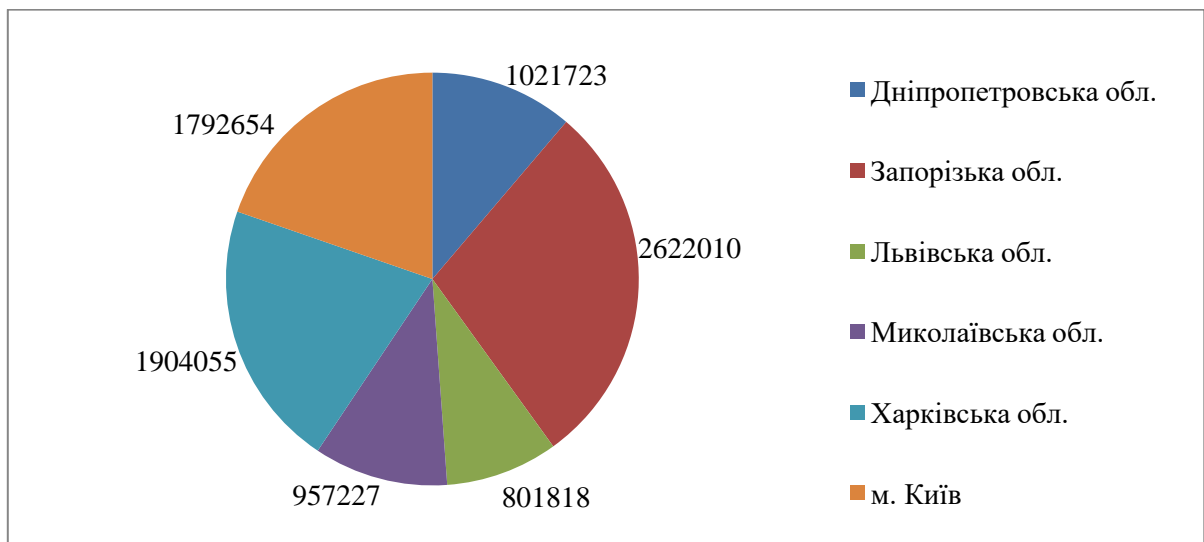

Рис. 3.33. Обсяг інноваційної продукції (товарів, послуг), яка є новою лише для підприємства, із загального обсягу реалізованої інноваційної продукції (товарів, послуг) підприємствами легкої промисловості у 2019 році, тис. грн

Джерело: побудовано автором на основі [205].

Для легкої промисловості в цілому і для текстильного виробництва зокрема цей показник в 2019 році становив 34264,9 млн грн та 34,5 млн грн відповідно. При чому обсяг реалізованої інноваційної промислової продукції в галузі виробництва одягу дорівнював 178,2 млн грн, з яких на 17,8 млн грн було реалізовано інноваційної промислової продукції, яка є новою лише для підприємства.

Щодо експорту інноваційної промислової продукції (товарів, послуг) за межі України у 2019 році, то лідерські позиції посіли такі області, як: Дніпропетровська (кількість підприємств легкої промисловості – 8, обсяг реалізованої інноваційної промислової продукції – 628,6 млн грн), Донецька (кількість підприємств легкої промисловості – 5, обсяг реалізованої інноваційної промислової продукції – 13257 млн грн), Запорізька (кількість підприємств легкої промисловості – 15, обсяг реалізованої інноваційної промислової продукції – 981,4 млн грн), Київська (кількість підприємств легкої промисловості – 7, обсяг реалізованої інноваційної промислової продукції – 767 млн грн), Полтавська (кількість підприємств легкої промисловості – 8, обсяг реалізованої інноваційної промислової продукції – 22,1 млн грн), Сумська (кількість підприємств легкої промисловості – 11, обсяг реалізованої інноваційної промислової продукції – 566,7 млн грн), Харківська (кількість підприємств легкої промисловості – 32, обсяг реалізованої інноваційної промислової продукції – 384 млн грн), Черкаська (кількість промислових підприємств – 8, обсяг реалізованої інноваційної промислової продукції – 47,3 млн грн), м. Київ (кількість підприємств легкої промисловості – 5, обсяг реалізованої інноваційної промислової продукції – 551,6 млн грн) (Додаток А8).

По легкій промисловості в цілому показник реалізації інноваційної промислової продукції (товарів, послуг) за межі України у 2019 році склав 18559 млн грн, що становило 54,2 % до загального обсягу реалізованої

інноваційної промислової продукції (товарів, послуг). За показником кількості придбаних та переданих нових технологій підприємствами легкої промисловості в Україні та за її межами у 2019 році серед регіонів лідирують: Дніпропетровська область – 61 одиниць, Донецька область – 38, Запорізька область – 45, Київська область – 33, Львівська область – 47, Полтавська область – 46, Харківська область – 48, та м. Київ – 306. Загалом по промисловості цей показник становив 885 одиниць придбаних нових технологій у межах України та 112 одиниць – за кордоном. Серед переданих у 2019 році в Україні було 69 одиниць нових технологій.

Кількість придбаних та переданих нових технологій підприємствами легкої промисловості в Україні та за її межами за формами придбання та передачі, серед яких права на патенти, ліцензії на використання винаходів, промислових зразків, корисних моделей, результати досліджень та розробок, ноу-хау, угоди на придбання (передачу) технологій, придбання (продаж) устаткування, цілеспрямований прийом (перехід) на роботу кваліфікованих фахівців та інші, становили у 2019 році – 885 одиниць в Україні, та 129 одиниць придбаних за межами країни, 69 одиниць придбаних всередині країни та 4 одиниці за її межами – переданих (рис. 3.34-3.36).

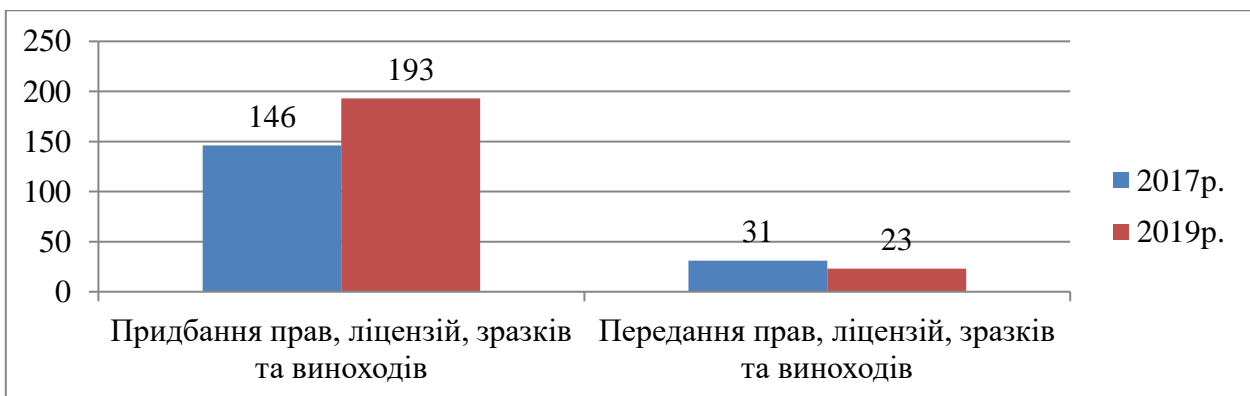

Рис. 3.34. Кількість придбаних та переданих прав на патенти, ліцензій на використання винаходів, промислових зразків, корисних моделей в Україні та за її межами, одиниць

Джерело: побудовано автором на основі [205].

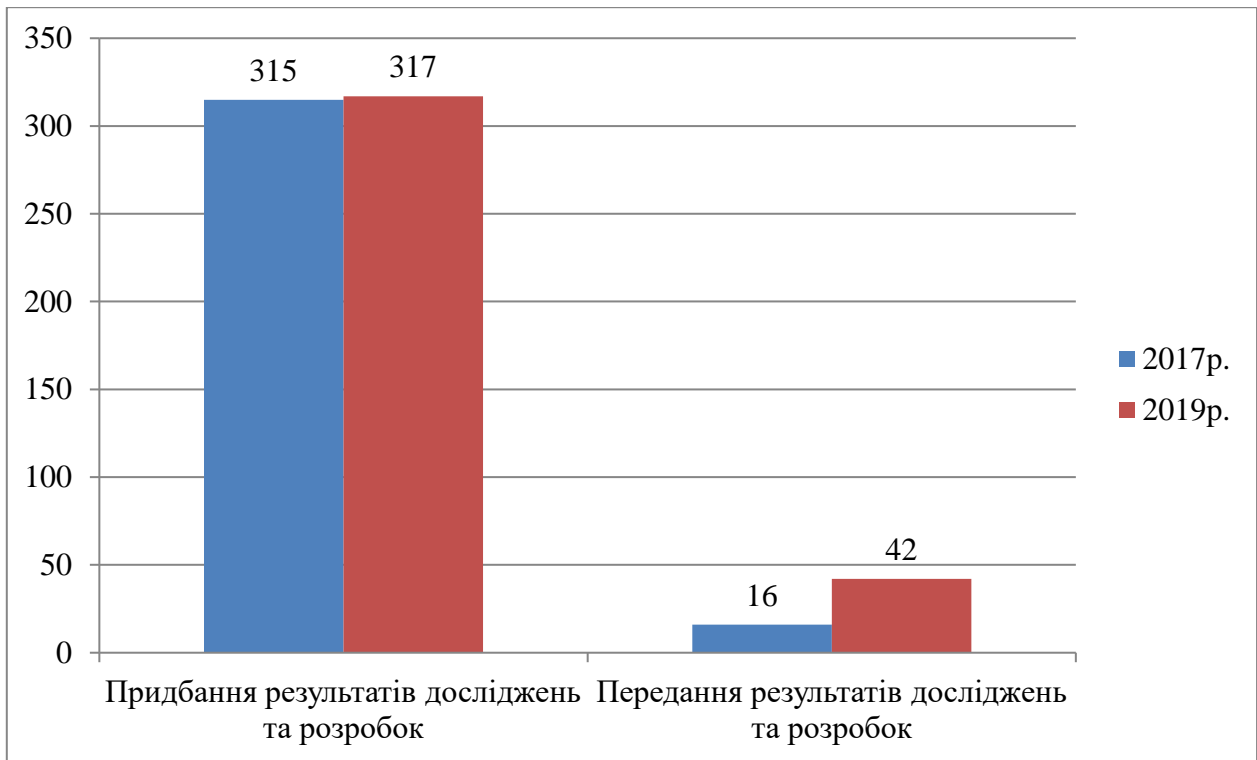

Рис. 3.35. Кількість придбаних та переданих результатів досліджень та розробок в Україні та за її межами, одиниць

Джерело: побудовано автором на основі [205].

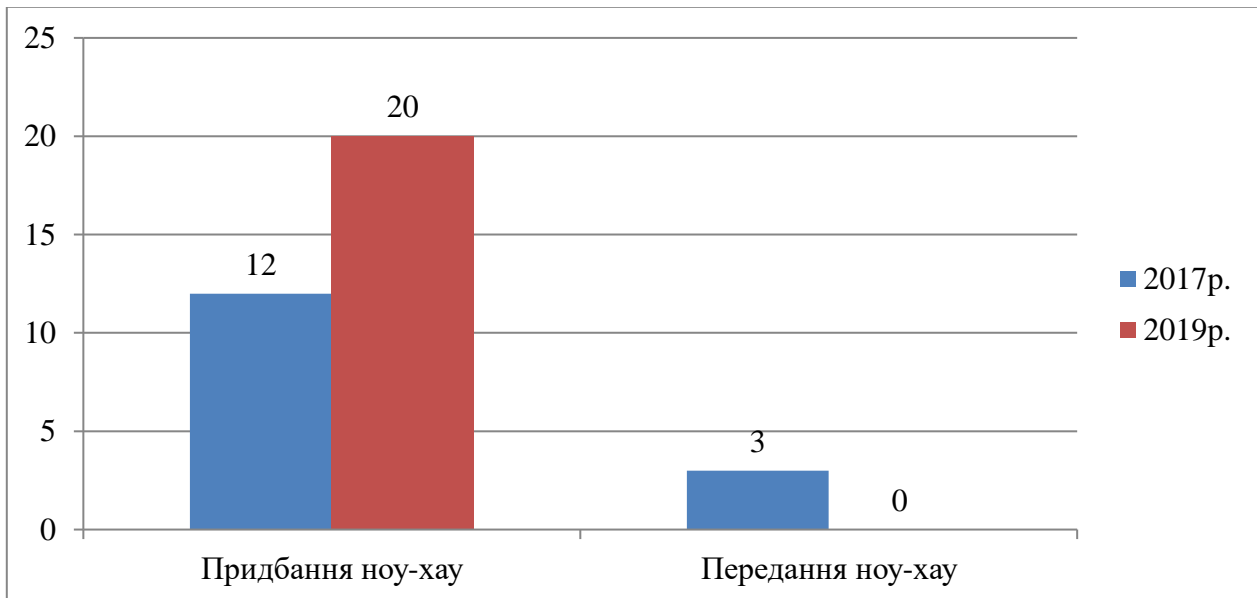

Рис. 3.36. Кількість придбаних та переданих ноу-хау, угод на придбання (передачу) технологій в Україні та за її межами, одиниць

Джерело: побудовано автором на основі [205].

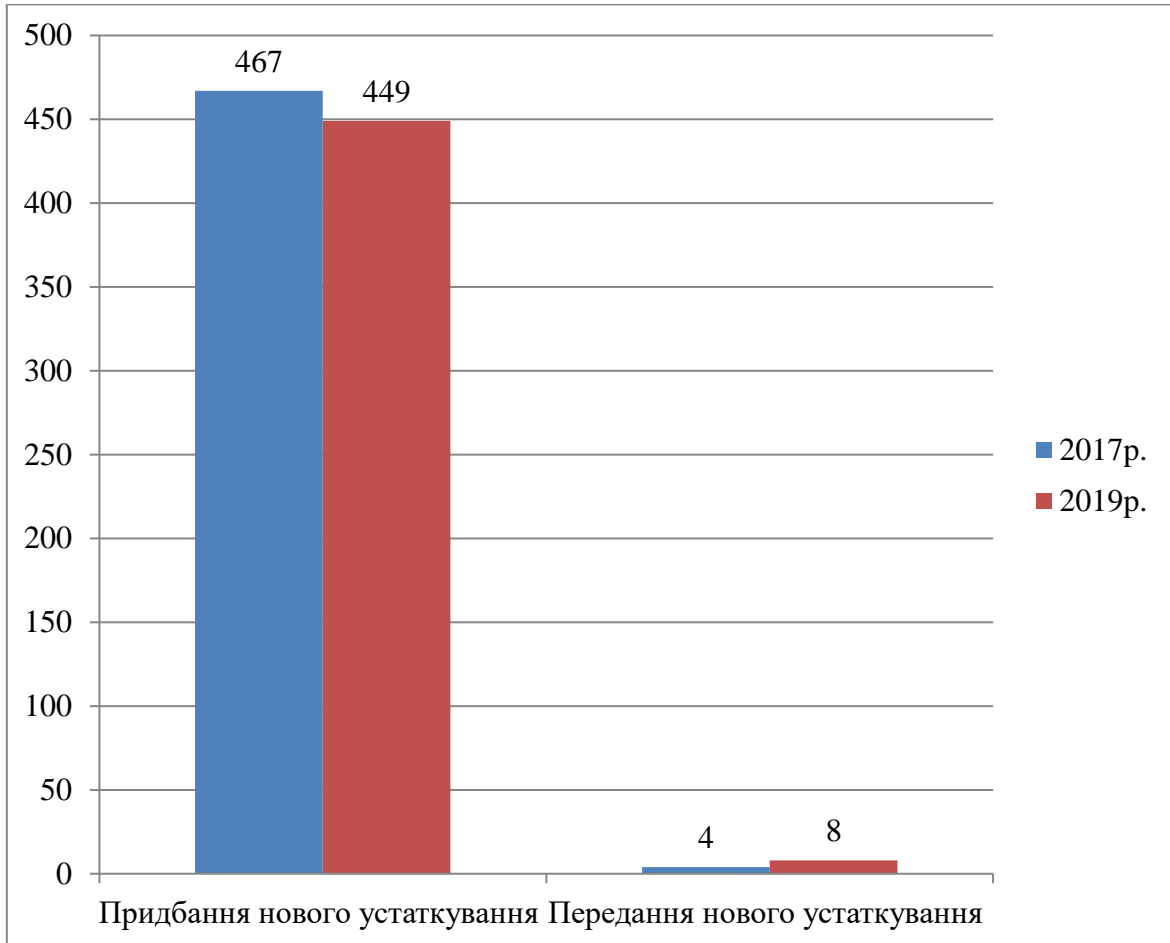

Рис. 3.37. Кількість придбаного та переданого нового устаткування в Україні та за її межами, одиниць

Джерело: побудовано автором на основі [205].

Отже, за результатами дослідження та аналізу сучасного стану легкої промисловості за регіонами та в цілому по Україні, найбільш інноваційно-розвинуті підприємства знаходяться у Дніпропетровській, Запорізькій, Київській, Львівській, Харківській областях та у м. Київ.

Також узагальнено основні проблеми, що перешкоджають розвитку інноваційної діяльності підприємств легкої промисловості відображено на рис. 3.38.

Рис. 3.38. Основні проблемні моменти та напрями їх вирішення у діяльності сучасних підприємств легкої промисловості України

Джерело: побудовано автором на основі [94; 301].

Аналізуючи зовнішні чинники впливу на розвиток економіки загалом та сектору легкої промисловості зокрема, варто зазначити, що за останні роки світові фінансові кризи та необхідність виконання умов членства в СОТ призвели до значного скорочення вітчизняного виробництва текстильних виробів і взуття та виживання окремих підприємств за допомогою схем з давальницькою сировиною. Освоєння переваг і можливостей інтеграції до глобального торговельного простору, насамперед, через укладання міжнародних угод, зокрема, угод про вільну торгівлю (DCFTA; SAFTA), угоди про асоціацію між Україною та ЄС, а також започаткування діалогу високого рівня Україна-ЄС щодо горизонтальних питань та окремих секторів промисловості має стати стимулом розвитку ринку продукції легкої промисловості [381; 387; 388; 389].

Серед негативних тенденцій на ринку продукції легкої промисловості можна визначити такі, як насичення ринку імпортними товарами, ввезеними із заниженням митної вартості (контрабанда), частка яких, за оцінкою Асоціації «Укрлегпром», становить 25,4%; значна частка тінізації внутрішнього ринку; надмірне зростання обсягу ввезення вживаного одягу та взуття, який у 2017 році становив 131,9 тис. т на 154,4 млн дол. США. Разом з тим, варто зазначити, що експортоорієнтоване виробництво продукції легкої промисловості та імпортоорієнтоване споживання свідчать про невідповідність між попитом і пропозицією за співвідношенням «ціна-якість». Підвищення цін на імпортні товари та сировину у зв'язку з падінням курсу гривні вплинуло на виробничі схеми, знизило купівельну спроможність населення, зорієнтувало попит на українську продукцію та вживаний одяг.

Водночас, перспективним і конкурентоспроможним сегментом стає fashion-дизайн як складник креативних індустрій. Розвиток моди в напрямі «made in Ukraine», етнотенденцій та хендмейду надали поштовх для появи в асортименті продукції принципово нових та модних товарів та переорієнтації

попиту на індивідуалізацію продукції. Освоєння підприємцями нових способів ведення бізнесу, впровадження e-commerce, лист «Укрлегпрому» до Президента України щодо укладення Угоди про зовнішню торгівлю з Туреччиною, доступ до споживачів на світових ринках без обтяжливого митного адміністрування сприяли інтернаціоналізації їх бізнесів та піднесенню fashion-дизайну.

Так, для забезпечення бажаної високої позиції продукції легкої промисловості України на світовому ринку використовуються такі форми співробітництва, як кооперація та інтеграція виробництва в ланцюгах створення доданої вартості; кооперація за давальницькими схемами; створення спільної з іноземними виробниками наукової, інформаційної та виробничої інфраструктури; донорська кредитна і державна, дипломатична та маркетингова підтримка у просуванні продукції на нові ринки [402; 405; 408].

Серед механізмів та інструментів розвитку потенціалу ринку продукції легкої промисловості можна виділити такі:

- сприяння зростанню ємності ринку сировинних ресурсів для легкої промисловості, який представлений у країні вітчизняною сировиною (вовною, льоном, хімічними волокнами та нитками, шкірою, коноплями, хутровою та пуховою сировиною), а також імпортною сировиною (бавовна, натуральний шовк, вовна, хімічне волокно та нитки) та інноваційними матеріалами, що надають виробам нових споживчих властивостей. Перспективний шлях розвитку ринку передбачає:

- імпортозаміщення та розширення випуску напівфабрикатів у вигляді бавовняно-лляної і вовняної пряжі, трикотажного полотна, бавовняно-лляних, вовняних і синтетичних тканин;

- стимулювання зниження залежності від імпорту сировини та матеріалів проміжного споживання та розвиток виробництв глибокої переробки, розвиток технологій з глибокої переробки луб'яних культур;

- зменшення санітарно-епідеміологічних процедур під час ввезення сировини та хімічних матеріалів; децентралізація видачі санітарно-гігієнічних висновків; визнання сертифікатів на хімічні матеріали, що імпортуються з європейських країн;
- спрощення проведення митних процедур, обнуління митних ставок на імпорту сировину; запровадження єдиного митного тарифу замість встановлення повної та пільгової ставок;
- державне і донорське фінансування впровадження передового світового досвіду для вдосконалення компетентностей викладачів закладів освіти та оновлення навчально-виробничих лабораторій;
- створення мережевих структур на базі профільного закладу освіти для надання аутсорсингових, конструкторських та інших послуг малим підприємствам і населенню.

У контексті впливу внутрішніх і зовнішніх чинників на функціонування підприємств легкої промисловості, покращення ситуації можливе за умови використання вітчизняної сировини та ресурсів; введення в дію міжнародних стандартів, норм та інноваційних підходів у виробництві різних видів текстильних матеріалів, нових видів сировини в нетканих матеріалах, постільній білизні, військовому обмундируванні та форменому одязі; уніфікації стандартів форменого обмундирування тощо [414; 426; 427].

Отже, ключовими стратегічними напрямками розвитку вітчизняних підприємств легкої промисловості мають бути такі, що зображені на рис. 3.38 [301]. Утім, безперечним імперативом сьогодення та найважливішим драйвером діяльності підприємств легкої промисловості варто вважати необхідність розроблення та впровадження сучасних моделей розвитку, що ґрунтуються на поєднанні поточних виробничих можливостей із перспективою економічного розвитку на основі використання досягнень науки і прогресивних технологій, впровадження сучасних систем управління [312].

Підсумовуючи, слід зазначити, що Україна володіє надзвичайно потужним науково-технічним та інноваційним потенціалом у галузі легкої промисловості, проте відсутність чіткої стратегії їх використання та подальшого розвитку призводить до збільшення прірви між наукою, технологіями, інноваціями та виробництвом. Критично малий обсяг або відсутність взагалі фінансування з боку держави суттєво сповільнює процес переходу на нові технології, впровадження у виробництво НДДКР, що своєю чергою зумовлює незадовільний стан розвитку інтелектуальних продуктів та низькі показники комерціалізації інновацій [94; 338].

Варто наголосити, що для забезпечення ефективності інноваційної діяльності необхідно обрати правильний стратегічний напрям інноваційного розвитку підприємств галузі із врахуванням при цьому неоднорідності науково-технічного потенціалу, зовнішніх та внутрішніх ринків збуту, характеру реагування на інноваційні процеси, що мають місце у промисловості в цілому. Окрім того, важливим чинником становлення ринкових умов господарювання та перехід легкої промисловості на якісно новий рівень розвитку має державне регулювання інноваційної діяльності. Зважаючи на відсутність в Україні належної державної підтримки реалізації програм науково-технічного та інноваційного розвитку, витрати на наукові й науково-технічні роботи та інновації коливаються в межах 2,5% від ВВП та були значно нижчими за відповідний показник країн-інноваційних лідерів [338; 223; 371].

Враховуючи сучасний стан підприємств легкої промисловості, зовнішні та внутрішні чинники впливу та розвитку, стає очевидним, що досягти конкурентних переваг на міжнародних ринках та здобути світове визнання за таких умов практично неможливо. Тому тільки завдяки системному використанню науково-технічного, інноваційного, кадрового та фінансового потенціалів, дієвій підтримці з боку держави, відповідному законодавчому стимулюванню інноваційної діяльності, підприємства легкої промисловості

зможуть стати привабливими для стейкхолдерів, здобути світову оцінку та визнання на міжнародних ринках та предстати достойним партнером в інноваційних процесах інтеграції до європейського співтовариства.

3.3. Оцінювання рівня інноваційного потенціалу підприємств легкої промисловості

Серед основних учасників Асоціації «Укрлегпром» лідируючими бізнес-єдиницями в галузі текстильного та трикотажного виробництва можна назвати ПрАТ «Софія», ПАТ «Трикотажна фабрика «Роза», ПАТ «Черкаський шовковий комбінат», ПрАТ «Камвольно-суконна компанія «Чексіл» та інші [271]. До інтегрованих структур бізнесу можна віднести Компанію «Текстиль-Контакт», Концерн «Ярослав». Вибір даних підприємств обумовлюється тим, що саме ці бізнес-єдиниці функціонують на ринку понад 10 років, мають стабільний прибуток, займають вагомую частку на ринку текстильного виробництва і входять до топ-10 підприємств Асоціації «Укрлегпром». Оскільки деякі з них об'єднані в інтегровані структури бізнесу, варто надати коротку характеристику цих об'єднань, що входять до Асоціації для з'ясування їх ролі в процесі текстильного виробництва в Додатку А9 [271].

Перед проведенням оцінки наявного стану інноваційного потенціалу підприємств легкої промисловості, необхідним є дослідження їх фінансово-економічного стану з метою з'ясування можливості даних підприємств до інноваційного вектору розвитку та оцінки в цілому їх здатності до інноваційної діяльності.

Аналіз динаміки показників фінансового-господарської діяльності підприємств легкої промисловості здійснено за останні сім років, а саме з 2015 по 2021 рр. включно за всіма основними економічними показниками

(майновий стан, ліквідність, платоспроможність, ділова активність та рентабельність). Вибір цих економічних показників зумовлений тим, що саме ці групи показників належним чином відображають стан фінансово-господарської діяльності досліджуваних підприємств.

Результати розрахованих показників майнового стану (коефіцієнти зносу основних засобів, коефіцієнти оновлення основних засобів, коефіцієнти вибуття основних засобів) за 2015-2021 рр. наведено у зведеній таблиці Додатку А10, з яких видно, що саме Компанія «Текстиль-Контакт» та Концерн «Ярослав» показали себе як життєздатні та конкурентоспроможні.

Так, для Компанії «Текстиль-Контакт» коефіцієнт зносу основних засобів зменшився з 0,51 до 0,33; коефіцієнт оновлення основних засобів – з 0,481 до 0,312; коефіцієнт вибуття основних засобів – з 0,023 до 0,029, що є позитивною динамікою. Для Концерну «Ярослав» коефіцієнт зносу основних засобів в цілому залишився незмінним – на рівні 0,48; коефіцієнт оновлення основних засобів – 0,522; коефіцієнт вибуття основних засобів – 0,055, що свідчить про стабільний фінансовий стан та діяльність на ринку. Бізнес-одиниці ПрАТ «Камвольно-суконна компанія «Чексіл» та ПАТ «Черкаський Шовковий Комбінат» показали менші, проте теж позитивні зміни в діяльності за 2015-2021 рр., що характеризувалось позитивним зрушенням таких показників, як коефіцієнт зносу основних засобів зменшився до 0,39 і 0,49 відповідно; коефіцієнт оновлення основних засобів – 0,46 і 0,389 відповідно; коефіцієнт вибуття основних засобів – з 0,085 та 0,070 відповідно. Деяка інша ситуація з бізнес-одиницями ПАТ «Трикотажна фабрика «Роза» та ПрАТ «Софія». Хоча ці підприємства і працюють на ринку України вже досить тривалий час, проте зберегти лідируючі позиції на ринку їм все ж таки не вдалось (всі показники знаходяться в межах норми, проте у порівнянні з іншими досліджуваними підприємствами вони деяко відстають). Так, коефіцієнт зносу основних засобів зменшився до 0,50 і 0,49 відповідно;

коефіцієнт оновлення основних засобів – 0,545 і 0,386 відповідно; коефіцієнт вибуття основних засобів – з 0,088 та 0,090 відповідно.

Розраховані показники ліквідності (коефіцієнт поточної, швидкої та абсолютної ліквідності) за досліджуваний період 2015 – 2021 рр.) досліджуваних підприємств наведено у таблиці Додатку А11, з якої видно, що Компанія «Текстиль-Контакт» закріпила своє становище зміцнивши свої показники ліквідності, серед яких: коефіцієнт поточної ліквідності збільшився з 1,11 до 2,06; коефіцієнт швидкої ліквідності – з 0,658 до 0,688; коефіцієнт абсолютної ліквідності – з 0,13 до 0,18. Оскільки показники абсолютної ліквідності знаходяться в межах норми (від 0,1-0,2), то це характеризує Компанію «Текстиль-Контакт» як інтегровану структур бізнесу, яка веде ефективну політику управління фінансовими ресурсами. Концерн «Ярослав» за 2015-2021 рр. показав такі результати: коефіцієнт поточної ліквідності збільшився з 1,82 до 2,44; коефіцієнт швидкої ліквідності – з 0,68 до 0,85; коефіцієнт абсолютної ліквідності – з 0,16 до 0,19, що також свідчить про ефективне використання фінансових ресурсів компанії.

Інші бізнес-одиниці такі як: ПрАТ «Камвольно-суконна компанія «Чексіл», ПАТ «Черкаський Шовковий Комбінат», ПАТ «Трикотажна фабрика «Роза» та ПрАТ «Софія» показали теж непогані результати ліквідності (коефіцієнт поточної ліквідності збільшився з 1,23 до 2,02, з 1,65 до 2,49, з 1,32 до 1,66, та з 1,24 до 2,07 відповідно; коефіцієнт швидкої ліквідності збільшився – з 0,56 до 0,76, з 0,59 до 0,99, з 0,45 до 0,69, та з 0,26 до 0,55 відповідно; коефіцієнт абсолютної ліквідності збільшився – з 0,19 до 0,20, з 0,18 до 0,19, з 0,16 до 0,13, та з 0,16 до 0,19 відповідно). Проте дані бізнес-одиниці все одно відстають від лідерів - Компанії «Текстиль-Контакт» та Концерну «Ярослав». З метою зручного наочного сприйняття інформації динаміку зміни показника абсолютної ліквідності за 2015-2021 рр. наведено на рис. 3.39.

Рис. 3.39. Динаміка зміни абсолютної ліквідності досліджуваних підприємств з 2015 по 2021 рр.

Джерело: побудовано автором на основі Додатку А11.

Здійснено аналіз показників платоспроможності (фінансової стійкості) підприємств легкої промисловості (коефіцієнт платоспроможності (автономії), коефіцієнт фінансової стабільності, коефіцієнт забезпеченості власними оборотними засобами) за 2015-2021 рр. Результати наведено у таблиці Додатку А12, з якої видно, що Компанії «Текстиль-Контакт» та «Ярослав» протягом 2015 – 2021 рр. покращили свою фінансову стійкість, зміцнивши такі показники: коефіцієнт автономії з 0,294 до 0,313 («Текстиль-Контакт») і з 0,29 до 0,38 («Ярослав»); коефіцієнт фінансової стабільності – з 1,12 до 1,57 («Текстиль-Контакт») і з 1,19 до 1,33 («Ярослав»); коефіцієнт забезпеченості власними оборотними засобами – з 0,89 до 0,95 («Текстиль-Контакт») і з 0,26 до 0,77 («Ярослав»).

Протягом 2015 – 2021 рр. ПрАТ «Камвольно-суконна компанія «Чексіл» та ПАТ «Черкаський Шовковий Комбінат» також зміцнили свої позиції: коефіцієнт автономії з 0,24 до 0,35 («Камвольно-суконна компанія «Чексіл») і з 0,21 до 0,38 («Черкаський Шовковий Комбінат»); коефіцієнт фінансової стабільності – з 1,25 до 1,58 («Камвольно-суконна компанія «Чексіл») і з 1,01 до 1,59 («Черкаський Шовковий Комбінат»); коефіцієнт забезпеченості власними оборотними засобами – з 0,46 до 0,99 («Камвольно-суконна компанія «Чексіл») і з 0,56 до 0,94 («Черкаський Шовковий Комбінат»).

ПАТ «Трикотажна фабрика «Роза» та ПрАТ «Софія» протягом 2015 – 2021 рр. здобули такі результати: коефіцієнт автономії з 0,11 до 0,35 («Трикотажна фабрика «Роза») і з 0,19 до 0,29 («Софія»); коефіцієнт фінансової стабільності – з 0,74 до 0,98 («Трикотажна фабрика «Роза») і з 0,26 до 0,92 («Софія»); коефіцієнт забезпеченості власними оборотними засобами – з 0,23 до 0,28 («Трикотажна фабрика «Роза») і з 0,56 до 0,94 («Софія»).

Загальний стан по 10-ти досліджуваним підприємствам можна побачити на рис. 3.40.

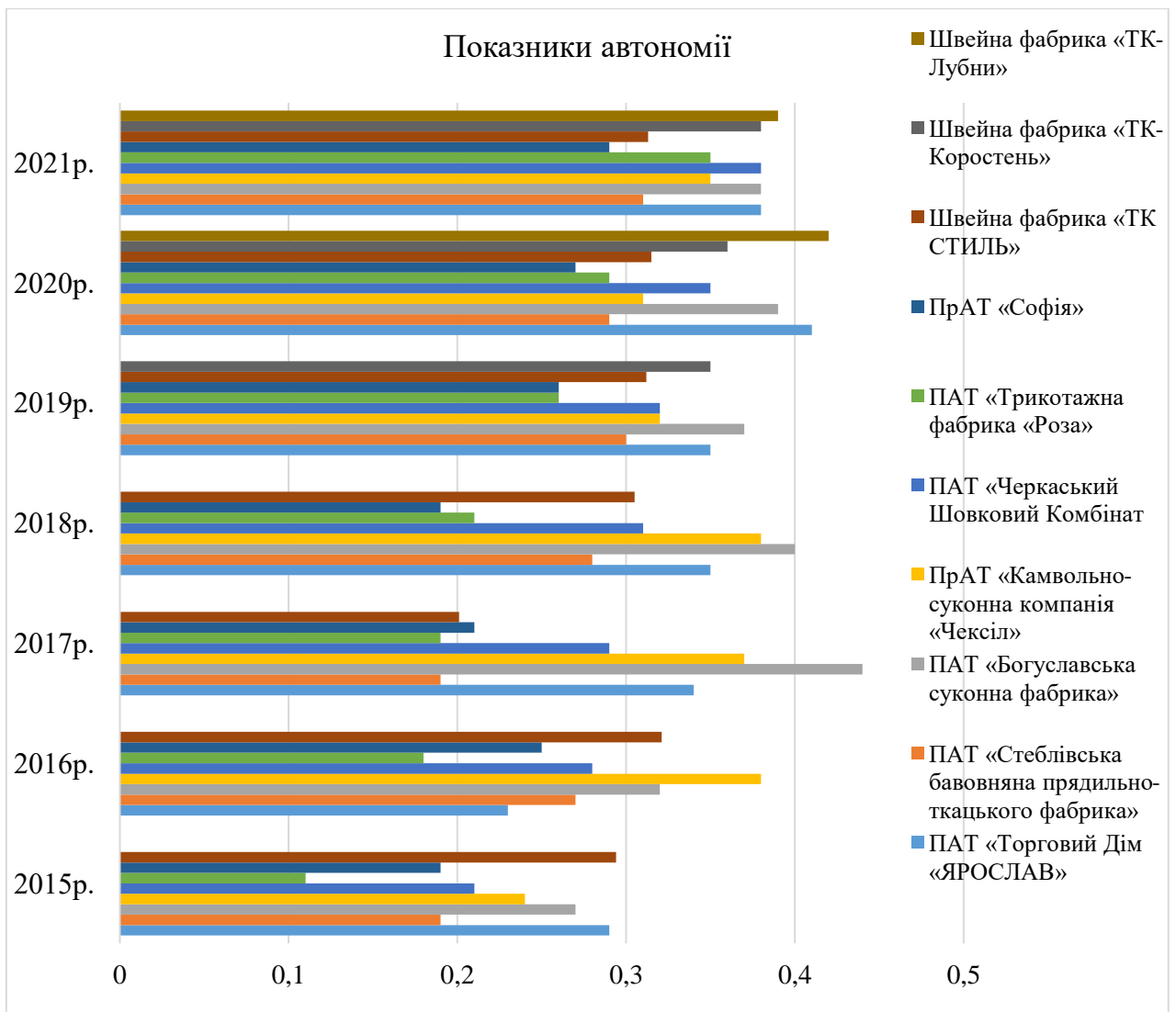

Рис. 3.40. Динаміка зміни показника автономії досліджуваних підприємств з 2015 по 2021 рр.

Джерело: побудовано автором на основі Додатку А12.

Результати розрахунку показників ділової активності (коефіцієнт оборотності активів; коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості; коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості; коефіцієнт оборотності матеріальних запасів; фондвіддача; коефіцієнт оборотності власного капіталу) за досліджуваний період (2015 – 2021 рр.) наведено у таблиці Додатку А13, з якої видно, що всі досліджувані підприємства утримались у доброму стані, окрім незначних відхилень. Так, Компанія «Текстиль-Контакт»

отримала на 2021 рік такі значення: коефіцієнт оборотності активів – 0,96; коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості - 0,2; коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості - 2,2; коефіцієнт оборотності матеріальних запасів - 6,5; фондвіддача - 51,24; коефіцієнт оборотності власного капіталу - 0,20. Концерн «Ярослав» отримав на 2021 рік такі значення: коефіцієнт оборотності активів – 0,84; коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості – 0,9; коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості - 2,3; коефіцієнт оборотності матеріальних запасів - 8,5; фондвіддача - 71,52; коефіцієнт оборотності власного капіталу - 0,16. ПрАТ «Камвольно-суконна компанія «Чексіл» за 2021 рік - коефіцієнт оборотності активів – 0,69; коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості – 0,7; коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості - 7,1; коефіцієнт оборотності матеріальних запасів - 7,1; фондвіддача - 68,45; коефіцієнт оборотності власного капіталу - 0,67.

ПАТ «Черкаський Шовковий Комбінат» за 2021 рік - коефіцієнт оборотності активів – 0,98; коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості – 0,8; коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості - 7,6; коефіцієнт оборотності матеріальних запасів - 7,9; фондвіддача - 59,62; коефіцієнт оборотності власного капіталу - 0,84. ПАТ «Трикотажна фабрика «Роза» за 2021 рік - коефіцієнт оборотності активів – 0,52; коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості – 0,2; коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості - 1,1; коефіцієнт оборотності матеріальних запасів - 6,9; фондвіддача - 32,15; коефіцієнт оборотності власного капіталу - 0,19. ПрАТ «Софія» за 2021 рік - коефіцієнт оборотності активів – 0,65; коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості – 0,8; коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості - 3,5; коефіцієнт оборотності матеріальних запасів - 6,5; фондвіддача - 39,65; коефіцієнт оборотності власного капіталу - 0,17. В цілому можна стверджувати, що підприємства показали ділову активність в

допустимих межах, що позитивно відзначилось на ринках збуту продукції, діловій репутації, виконанню виробничої потужності, рівні ефективності використання ресурсів.

Загальний стан маневреності власного капіталу по досліджуваним підприємствам за 2015-2021 рр. можна побачити на рис. 3.41.

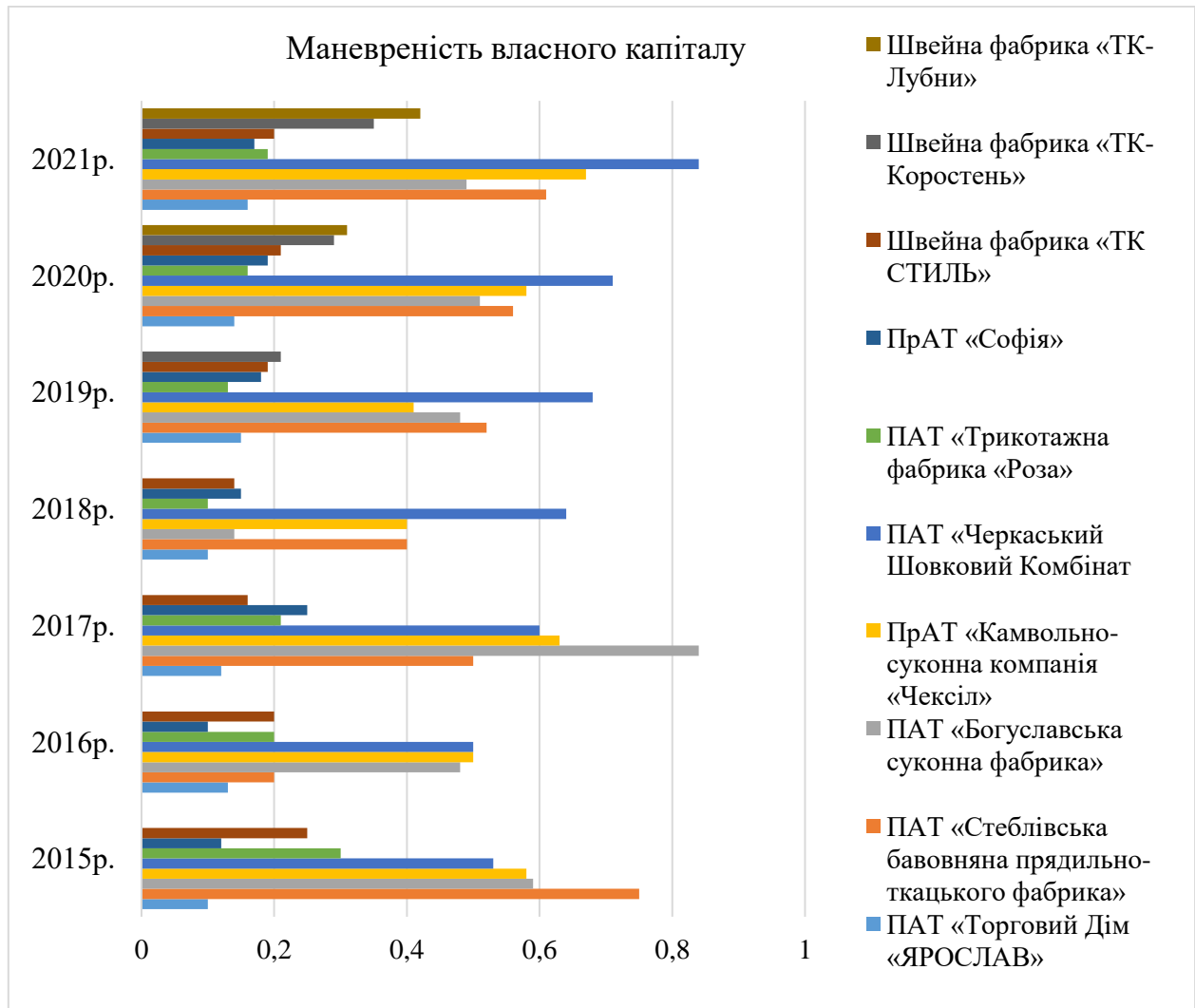

Рис. 3.41. Динаміка зміни показника маневреності власного капіталу досліджуваних підприємств з 2015 по 2021 рр.

Джерело: побудовано автором на основі Додатку А13.

Результати розрахованих показників рентабельності (коефіцієнт рентабельності активів; коефіцієнт рентабельності власного капіталу;

коефіцієнт рентабельності діяльності; коефіцієнт рентабельності продукції) за 2015 – 2021 рр. обраних підприємств наведено у таблиці Додатку А14, з якої можна зробити висновок, що протягом аналізованого періоду Компанія «Текстиль-Контакт» та Концерн «Ярослав» безумовно залишаються лідерами у фінансово-економічному плані, що підтверджується їхніми показниками з 2015-2021 рр.

Так, Компанія «Текстиль-Контакт» за 2015-2021 рр. збільшила рентабельність активів на 31%, рентабельність власного капіталу збільшилась на 36% рентабельність діяльності зросла на 32%, рентабельність продукції збільшилась на 35%. Концерн «Ярослав» за 2015-2021 рр. збільшив рентабельність своїх активів на 32%, рентабельність власного капіталу збільшилась на 135%, рентабельність діяльності зросла на 23%, рентабельність продукції збільшилась на 28%.

ПрАТ «Камвольно-суконна компанія «Чексіл» за 2015-2021 рр. збільшила рентабельність активів на 22%, рентабельність власного капіталу збільшилась на 105% рентабельність діяльності зросла на 19%, рентабельність продукції збільшилась на 15%. ПАТ «Черкаський Шовковий Комбінат» за 2015-2021 рр. збільшив рентабельність своїх активів на 26%, рентабельність власного капіталу збільшилась на 148%, рентабельність діяльності зросла на 27%, рентабельність продукції збільшилась на 17%. ПАТ «Трикотажна фабрика «Роза» за 2015-2021 рр. збільшила рентабельність активів на 8%, рентабельність власного капіталу збільшилась на 95% рентабельність діяльності зросла на 15%, рентабельність продукції збільшилась на 12%. ПрАТ «Софія» за 2015-2021 рр. збільшив рентабельність своїх активів на 5%, рентабельність власного капіталу збільшилась на 89%, рентабельність діяльності зросла на 16%, рентабельність продукції збільшилась на 14%.

Загальний стан показників рентабельності продукції досліджуваних підприємств за 2015-2021 рр. проілюстровано на рис. 3.42.

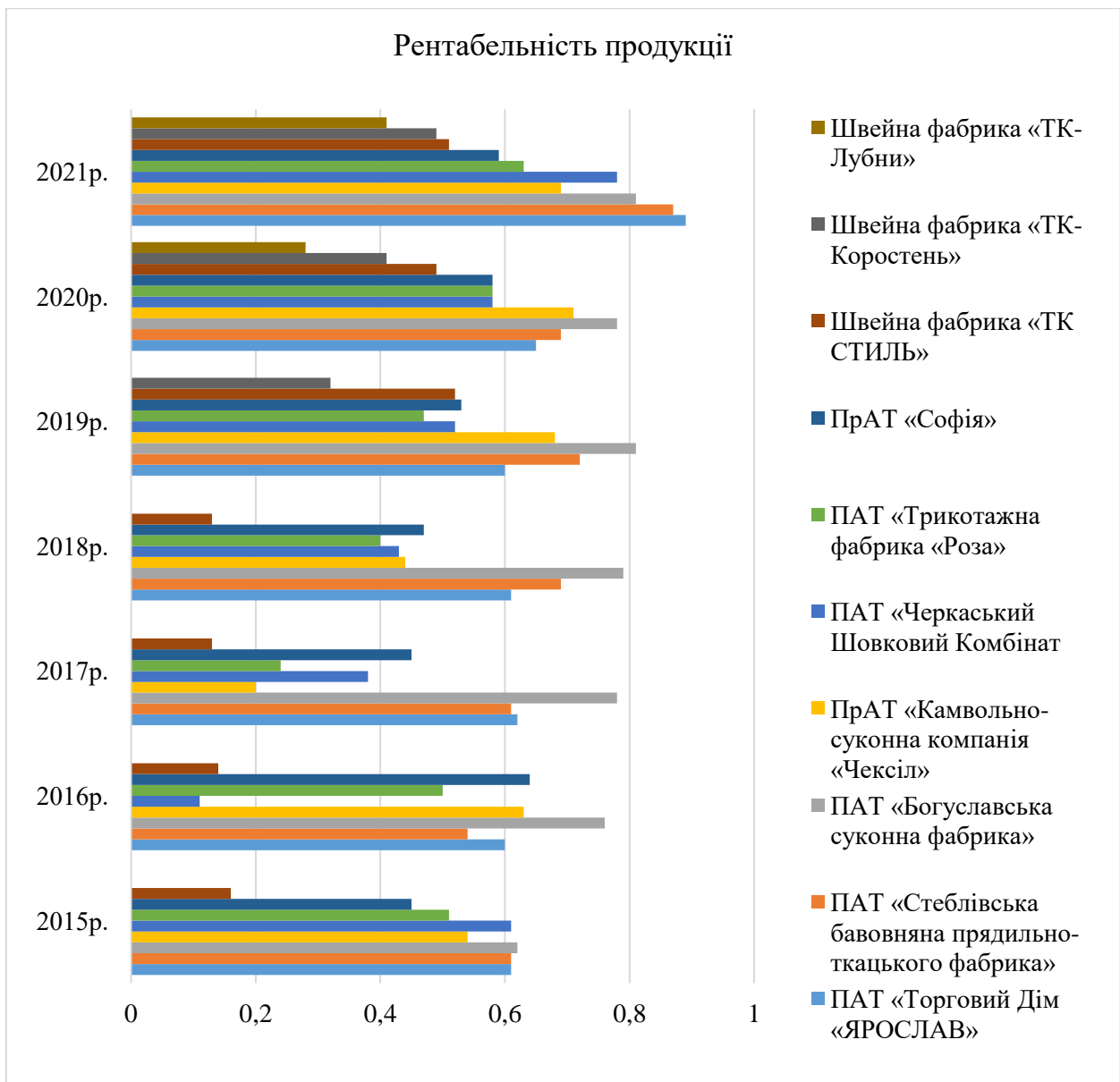

Рис. 3.42. Динаміка зміни показника рентабельності продукції досліджуваних підприємств з 2015 по 2021 рр.

Джерело: побудовано автором на основі Додатку А14.

Отже, за результатами фінансового аналізу та динаміки стану основних ключових показників за 2015-2021 рр., що характеризують фінансово-господарський стан досліджуваних підприємств, можна дійти висновку про те, що Компанія «Текстиль-Контакт», Концерн «Ярослав» та ПрАТ «Камвольно-суконна компанія «Чексіл» є беззаперечними лідерами галузі, знаходяться у

доброму фінансовому стані, вдало ведуть свою фінансову стратегію та ефективно використовують фінансові ресурси. Бізнес-одиниці ПАТ «Черкаський Шовковий Комбінат», ПАТ «Трикотажна фабрика «Роза» та ПрАТ «Софія» знаходяться в межах норми фінансового стану, проте їм не завадить переглянути свою стратегію управління фінансами коштами і зробити відповідні корективи у напрямку збільшення продажів, оновлення обладнання і, можливо, залучення додаткових ресурсів (зведена табл. 3.10).

Таблиця 3.10

Динаміка показників фінансового стану досліджуваних підприємств за 2015-2021 рр. (вибіркові показники)*

Бізнес-одиниця / ІСБ		Роки	Коефіцієнт зносу основних засобів	Коефіцієнт поточної ліквідності	Коефіцієнт фінансової стабільності	Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними засобами	Коефіцієнт оборотності активів	Фондовіддача	Коефіцієнт рентабельності власного капіталу	Коефіцієнт рентабельності діяльності	
1		2	3	4	5	6	7	8	9	10	
Інтегровані структури бізнесу Компанія «Текстиль-Контакт»	Швейна фабрика «ТК СТИЛЬ»	2015	0,51	1,11	1,12	0,89	0,78	29,56	0,26	0,24	
		2016	0,43	1,26	1,23	0,86	0,87	36,45	0,23	0,23	
		2017	0,42	1,59	1,23	0,85	0,92	39,45	0,32	0,16	
		2018	0,45	1,95	1,36	0,98	0,95	54,89	0,35	0,47	
		2019	0,32	2,05	1,54	0,99	0,92	49,56	0,45	0,58	
		2020	0,31	2,01	1,55	0,94	0,94	49,23	0,41	0,51	
		2021	0,33	2,06	1,57	0,95	0,96	51,24	0,62	0,56	
	Швейна фабрика «ТК-Коростень» (працює у складі групи «Текстиль-Контакт» з 11.2018 р.)	2015	-	-	-	-	-	-	-	-	-
		2016	-	-	-	-	-	-	-	-	-
		2017	-	-	-	-	-	-	-	-	-
		2018	-	-	-	-	-	-	-	-	-
		2019	0,15	1,95	0,98	0,61	0,78	39,56	0,29	0,36	
		2020	0,17	1,98	0,91	0,52	0,79	41,25	0,28	0,41	
		2021	0,16	1,96	0,99	0,71	0,81	44,56	0,41	0,49	
	Швейна фабрика «ТК-Лубни» (працює в складі групи «Текстиль-Контакт» з 02.2019р.)	2015	-	-	-	-	-	-	-	-	-
		2016	-	-	-	-	-	-	-	-	-
		2017	-	-	-	-	-	-	-	-	-
		2018	-	-	-	-	-	-	-	-	-
		2019	-	-	-	-	-	-	-	-	-
		2020	0,15	1,41	0,89	0,42	0,87	35,84	0,21	0,39	
		2021	0,16	1,43	0,91	0,58	0,92	41,56	0,36	0,51	

Продовження таблиці 3.10

1		2	3	4	5	6	7	8	9	10	
Інтегровані структури бізнесу Компанія «Ярослав»	ПАТ «Торговий Дім «ЯРОСЛАВ»	2015	0,49	1,82	1,19	0,26	0,69	65,54	33,21	0,65	
		2016	0,50	2,16	1,02	0,32	0,68	59,89	21,2	0,64	
		2017	0,51	2,29	1,01	0,35	0,64	65,25	16,02	0,67	
		2018	0,48	2,40	1,10	0,65	0,59	59,56	36,25	0,65	
		2019	0,47	2,42	1,26	0,79	0,79	65,35	35,65	0,66	
		2020	0,58	2,31	1,31	0,76	0,81	67,58	36,52	0,61	
	ПАТ «Стеблівська бавовняна прядильно- ткацького фабрика»	2015	0,48	1,72	1,19	0,78	0,89	45,65	33,21	0,65	
		2016	0,51	1,50	1,38	0,65	0,68	58,65	23,25	0,41	
		2017	0,52	1,72	1,32	0,65	0,79	57,89	26,15	0,44	
		2018	0,50	1,61	1,29	0,45	0,89	59,65	34,15	0,52	
		2019	0,48	1,82	1,31	0,58	0,95	61,23	36,56	0,59	
		2020	0,50	1,80	1,29	0,61	0,92	59,25	35,24	0,61	
	ПАТ «Богуславська суконна фабрика»	2015	0,51	1,58	1,31	0,58	0,84	61,26	34,25	0,64	
		2016	0,50	1,65	1,45	0,65	0,68	46,56	24,56	0,68	
		2017	0,49	1,25	1,57	0,78	0,95	58,89	28,56	0,69	
		2018	0,48	1,98	1,58	0,65	0,87	59,34	34,59	0,51	
		2019	0,49	2,35	1,45	0,79	0,89	62,32	31,25	0,64	
		2020	0,52	2,41	1,44	0,81	0,91	61,25	35,26	0,68	
	Бізнес-одиниця	ПрАТ «Камвольно- суконна компанія «Чексіл»	2015	0,43	1,23	1,25	0,46	0,65	48,56	64,32	0,49
			2016	0,44	1,45	1,28	0,49	0,78	57,36	54,58	0,3
			2017	0,42	1,68	1,32	0,68	0,84	65,28	49,56	0,46
2018			0,41	1,68	1,36	0,78	0,65	64,89	64,56	0,48	
2019			0,38	2,01	1,48	0,84	0,71	56,32	61,25	0,49	
2020			0,37	1,98	1,51	0,88	0,72	61,25	62,58	0,51	
Бізнес-одиниця	ПАТ «Черкаський Шовковий Комбінат»	2015	0,51	1,65	1,01	0,56	0,59	36,56	48,25	0,4	
		2016	0,52	1,84	1,11	0,64	0,64	38,69	39,65	0,38	
		2017	0,50	1,98	1,21	0,78	0,78	42,66	45,58	0,26	
		2018	0,50	2,45	1,25	0,84	0,88	45,36	49,58	0,49	
		2019	0,48	2,48	1,47	0,89	0,91	54,26	51,25	0,48	
		2020	0,51	2,51	1,51	0,92	0,93	58,49	48,58	0,52	
Бізнес-одиниця	ПАТ «Трикотажна фабрика «Роза»	2015	0,61	1,32	0,74	0,45	0,65	26,56	26,96	0,43	
		2016	0,58	1,34	0,79	0,46	0,23	28,56	25,65	0,64	
		2017	0,50	1,11	0,89	0,34	0,45	16,35	26,32	0,66	
		2018	0,49	1,59	0,98	0,32	0,54	19,56	21,36	0,45	
		2019	0,49	1,65	0,91	0,45	0,41	22,12	24,56	0,49	
		2020	0,52	1,71	0,89	0,46	0,49	29,56	26,45	0,52	
Бізнес-одиниця	ПрАТ «Софія»	2015	0,62	1,24	0,26	0,23	0,54	19,32	24,36	0,36	
		2016	0,60	1,25	0,36	0,21	0,56	26,59	21,25	0,42	
		2017	0,58	1,86	0,45	0,16	0,44	28,59	23,54	0,48	
		2018	0,51	1,95	0,89	0,36	0,42	31,20	19,56	0,34	
		2019	0,48	2,06	0,91	0,21	0,46	33,20	19,99	0,39	
		2020	0,52	2,01	0,90	0,25	0,51	35,89	21,58	0,45	
		2021	0,49	2,07	0,92	0,28	0,65	39,65	25,25	0,52	

* - повний перелік показників майнового стану, ліквідності, платоспроможності, ділової активності та рентабельності наведено в Додатках А10-А14.

Отже, результати оцінювання фінансово-господарської діяльності ІСБ та бізнес-одиниць за 2015-2021 рр. можуть слугувати основою та подальшим підґрунтям для визначення та оцінювання інноваційного потенціалу досліджуваних підприємств, оскільки фінансовий складник може бути покладений в основу фінансування інноваційних розробок та реалізації інноваційної продукції.

Зважаючи на сучасні реалії інноваційної діяльності підприємств легкої промисловості, необхідність відповідати на нові виклики постійно спонукає стейкхолдерів до запровадження нових та поліпшення існуючих інноваційних процесів, введення в дію нових прогресивних, ресурсозберігаючих технологій, підтримання належної кваліфікації працівників та зменшення їх плинності [271].

Інноваційний потенціал підприємств легкої промисловості важко визначити однозначно, тому під час дослідження варто застосувати комплексний підхід, використовуючи як методології ресурсного підходу, так і переваги фінансового, кадрового, інформаційного та науково-технологічного підходів. У цьому контексті, інноваційний потенціал бізнес-одиниць легкої промисловості можна розглядати як поєднання та збільшення в його загальній структурі таких складників, що представлено на рис. 3.43.

Традиційно, загальний потенціал підприємства включає фінансовий, виробничий, технологічний, економічний, науково-технічний, кадровий, інформаційний, ринковий та організаційний потенціали, що в поєднанні з інноваційним потенціалом, утворюють поліструктурну єдність, яка сприятиме створенню надійного фундаменту для подальшого ефективного управління та розвитку інноваційним потенціалом підприємств легкої промисловості країни. З іншого боку, інноваційний потенціал неможливий без врахування особливостей інноваційної діяльності та інноваційних процесів підприємств, які створюють можливості та подальші перспективи для ефективного

управління та основ формування інноваційного потенціалу. Отже, інноваційний потенціал – це поєднання сутнісних складників ресурсного забезпечення та інших компонентів, таких як фінансове, виробниче, технологічне, економічне, ринкове, науково-технічне, кадрове, інформаційне та організаційне забезпечення.

Рис. 3.43. Сутнісний склад інноваційного потенціалу ІСБ
(за ресурсним підходом)

Джерело: структуровано автором на основі [205].

Щодо фінансового, кадрового, інформаційного та науково-технологічного підходів, то можна визначити такі складники інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу (рис. 3.44):

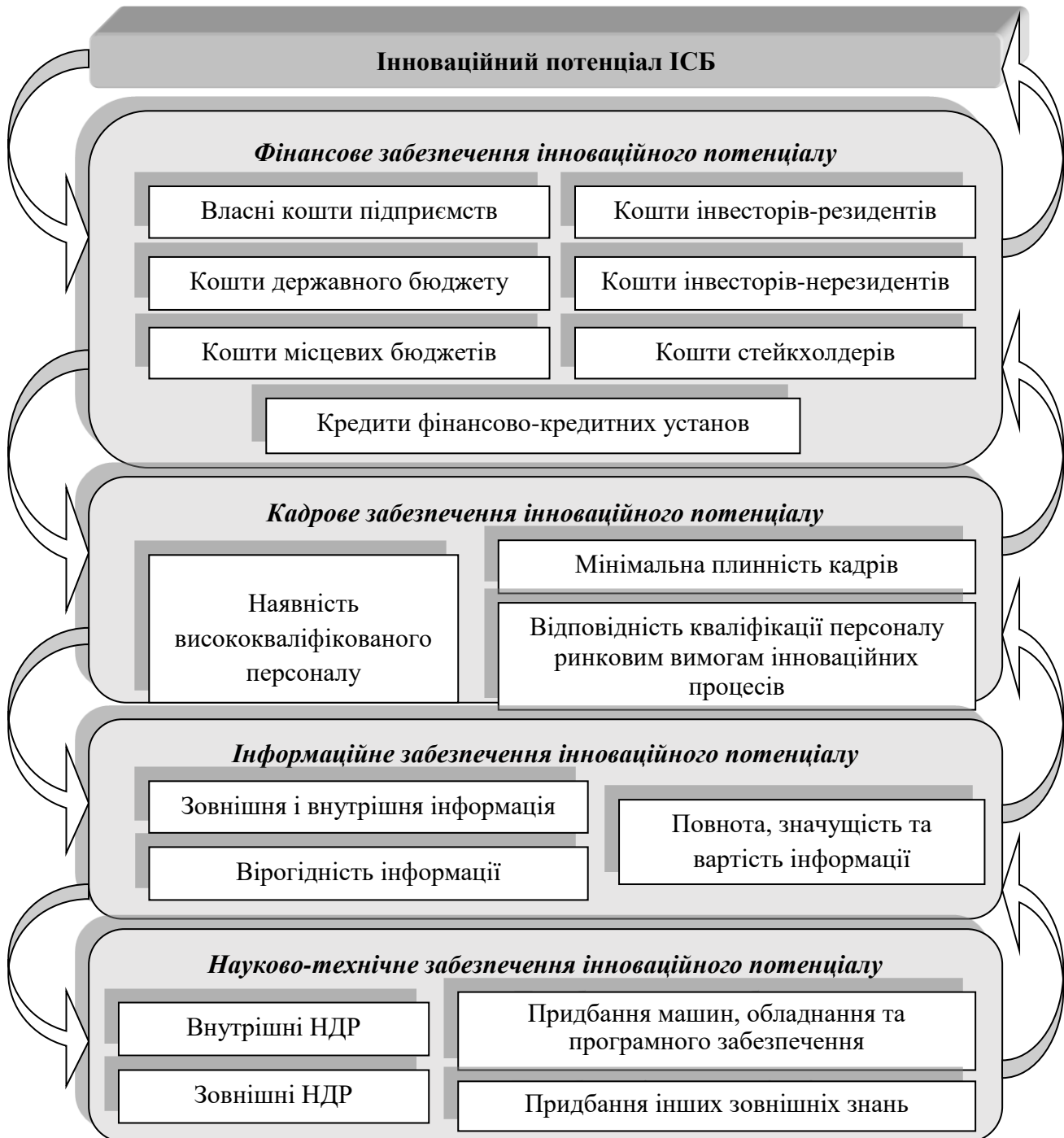

Рис. 3.44. Сутнісний склад інноваційного потенціалу ІСБ (за фінансовим, кадровим, інформаційним та науково-технологічним підходами)
Джерело: авторська розробка з використанням [205].

Поєднавши зазначені вище підходи до розкриття сутнісного складу інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу, можна констатувати, що з погляду вагомості та впливовості, ключовим виступає ресурсний підхід. Так, розглядаючи ресурси як основний чинник розвитку інноваційного потенціалу, варто наголосити, що далеко не всі ІСБ, які володіють значними ресурсами, повністю реалізують свій інноваційний потенціал. Разом з тим, ретельно продуманий менеджмент людських ресурсів, підвищення кваліфікації персоналу до належного ринкового рівня відповідності інноваційним змінам, інформаційне та науково-технічне забезпечення як структурні елементи інноваційного потенціалу відіграють не останню роль.

Так, сучасні чинники ефективного управління підприємством визначають ефективність реалізації головної мети підприємства – задоволення попиту споживачів та досягнення конкурентоспроможності на ринку завдяки здійсненню інноваційної активності та використанню прогресивних інноваційних технологій.

Кадровий склад в управлінні та розвитку інноваційного потенціалу стає надзвичайно актуальним за умови досягнення ефективної продуктивності праці кожного працівника та цілковитої реалізації поставлених цілей перед кожним робітником у технологічному, виробничому та інноваційному процесах.

Резюмуючи, можна стверджувати, що інноваційний потенціал підприємств, що входять до Асоціації легкої промисловості є поєднанням наявних ресурсів та можливостей (залучених та запозичених) для досягнення головної мети діяльності інтегрованих структур бізнесу за допомогою використання усіх компонентів сутнісного складу кадрового, фінансового, інформаційного та науково-технічного забезпечення.

Іншими словами, це ресурсна, фінансова, кадрова, інформаційна та науково-технічна готовність інтегрованих структур бізнесу здійснювати

ефективне управління інноваційною діяльністю, і як результат, – інноваційним потенціалом. Разом з тим, дослідження сутності інноваційного потенціалу неможливе без розгляду його взаємозв'язку й взаємозалежності від інших складників загального потенціалу інтегрованих структур бізнесу [271].

Для проведення оцінювання рівня інноваційного потенціалу розглянутих вище бізнес-одиниць було застосовано комплексний метод поєднання ресурсного підходу та експертно-бальної методики оцінювання. Комплексне поєднання ресурсного підходу, в основі якого лежать ресурсне, фінансове, кадрове, інформаційне та науково-технічне забезпечення інноваційного потенціалу нададуть змогу більш повно визначити сутнісний склад ресурсів та можливості досліджуваних підприємств.

Експертно-бальна методика полягає в обстеженні й аналітичному вивченні кваліфікованими фахівцями із залученням відповідних керівників та інших працівників щодо виявлення специфічних ресурсів та можливостей досліджуваних підприємств. Базуючись на оцінці ефективності діяльності суб'єктів господарювання, принципів і методів управління, висновків експертів, а також узагальненні та аналізу найбільш передових тенденцій в організації управління ІСБ було проведено експертне опитування керівників і фахівців серед персоналу підприємств для виявлення та аналізу окремих складників забезпечення інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу.

Обробка отриманих експертних оцінок відбувається економіко-математичними та статистичними методами. Так, загальна кількість наявних ресурсів та можливості досліджуваних підприємств встановлено експертно-бальним методом, де спочатку було визначено ранги критеріїв, які потім переведено в бали.

Експертами виступили кваліфіковані фахівці Асоціації «Укрлегпром», м. Київ. Загалом було залучено 20 фахівців, погодженість думок експертів

перевірялася за допомогою коефіцієнта конкордації. Оскільки значення коефіцієнта конкордації перевищує 0,7, то воно є істотним, відповідно, варто вважати, що думка експертів є погодженою.

Так, за ресурсним підходом оцінено інноваційний потенціал досліджуваних підприємств (табл. 3.11) [271].

Таблиця 3.11

Інноваційний потенціал досліджуваних підприємств за комплексним підходом

Наявність сутнісного складу ресурсів та можливостей підприємств	Компанія «Текстиль-Контакт»	Концерн «Ярослав»	ПрАТ «Софія»	ПАТ «Трикогажна фабрика «Роза»	ПАТ «Черкаський шовковий комбінат»	ПрАТ «Камвольно-суконна компанія «Чексл»
1	2	3	4	5	6	7
Техніко-технологічне (ІННОВАЦІЙНЕ) забезпечення інноваційного потенціалу						
Придбання машин, обладнання та програмного забезпечення	+	+	+	+	+	+
Нові види машин та обладнання			+			+
Удосконалення наявних видів машин та обладнання						
Упровадження нової або значно вдосконаленої продукції (товарів, послуг), які є новими для ринку	+	+	+		+	+
Упровадження інноваційної продукції	+	+	+	+	+	+
Реалізована інноваційна продукція, що є новою лише для ринку						+
Реалізована інноваційна продукція, що є новою лише для підприємства	+	+	+	+	+	+
Упровадження у виробництво нових технологічних процесів	+	+				+
Упровадження суттєво поліпшених маловідходних технологічних процесів	+		+		+	+
Упровадження суттєво поліпшених ресурсозберігаючих технологічних процесів					+	
Техніко-технологічне обладнання, що планується оновити*						

Продовження табл. 3.11

1	2	3	4	5	6	7
ФІНАНСОВЕ забезпечення інноваційного потенціалу						
Власні кошти підприємств	+	+	+	+	+	+
Кошти стейкхолдерів	+	+				
Кошти місцевих бюджетів						
Ресурси фінансово-кредитних установ	+	+			+	+
Залучення інвестицій (під боргові зобов'язання), на впровадження інновацій*						
КАДРОВЕ забезпечення інноваційного потенціалу						
Наявність висококваліфікованого персоналу	+	+	+	+	+	+
Мінімальна плинність кадрів	+	+				
Здатність адаптуватися до змін	+	+		+	+	+
Розвиненість системи мотивації персоналу		+		+		
Ступінь творчої ініціативності персоналу	+					+
Частка персоналу залученого до системи безперервної освіти*						
МАРКЕТИНГОВЕ забезпечення інноваційного потенціалу						
Відстеження сучасних трендів	+	+				
Виробництво товарів сталого попиту	+	+	+	+	+	+
Створення брендів і виведення їх на ринок						
Наявність ефективних каналів розподілу товарів		+				
Гнучкість цінової політики	+		+	+	+	+
Ефективна реклами		+				
Ефективність системи збуту	+					
Частка акційної продукції в загальній кількості інноваційної продукції підприємства*						
ІНФОРМАЦІЙНЕ забезпечення інноваційного потенціалу						
Зовнішня і внутрішня інформація	+	+			+	+
Повнота, значущість та вартість інформації	+					
Вірогідність та достовірність інформації	+	+		+		+
Частка порушень комерційної таємниці*						
НАУКОВО-ТЕХНІЧНЕ ТА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНЕ забезпечення інноваційного потенціалу						
Внутрішні НДР	+	+		+	+	+
Зовнішні НДР						
Придбані права на патенти, ліцензії на використання винаходів, промислових зразків, корисних моделей	+					+
Придбані результати досліджень та розробок						
Придбані ноу-хау, угоди на придбання технологій						
Придбане нове устаткування	+	+			+	+
Придбання інших зовнішніх знань	+	+				
Частка власних ноу-хау в загальній інноваційній продукції підприємства*						
Загальна кількість наявних ресурсів та можливостей у підприємств	24	21	10	11	15	20

* - показники введені автором особисто, розрахунок яких наведено в Додатку А15.

Джерело: побудовано автором на основі документації даних підприємств.

Дані табл. 3.11 свідчать, що такі об'єднання, як Компанія «Текстиль-Контакт», Концерн «Ярослав» та ПрАТ «Камвольно-суконна компанія «Чексіл» можна віднести до лідерів у забезпеченості інноваційним потенціалом серед решти. ПАТ «Черкаський Шовковий Комбінат», ПрАТ «Софія» та ПАТ «Трикотажна фабрика «Роза» віднесено до другої групи щодо забезпечення інноваційним потенціалом.

Ранжування досліджуваних підприємств відповідно до їх інноваційного потенціалу відбувалось за допомогою експертно-бального методу (методу експертних оцінок та встановлення максимального балу від 24 до 1), що полягає в дослідженні, аналізі, оцінюванні та вивченні, а потім розподілі балів керівниками та відповідними спеціалістами підприємств із залученням думки стейкхолдерів задля виявлення наявних і потенційних можливостей інноваційних ресурсів, інноваційного потенціалу підприємств, що стане запорукою сталого конкурентоспроможного інноваційно активного розвитку ІСБ легкої промисловості (табл. 3.12, рис. 3.45) [271].

Серед досліджуваних об'єднань компанія «Текстиль-Контакт», Концерн «Ярослав» та ПрАТ «Камвольно-суконна компанія «Чексіл» у 2021 році зарекомендували себе як інноваційно стабільні, з високим рівнем інноваційного потенціалу завдяки придбанню машин, обладнання та програмного забезпечення; вдосконаленню та впровадженню нової або значно вдосконаленої продукції (товарів, послуг), нових для ринку; впровадженню та реалізації інноваційної продукції, впровадженню у виробництво нових технологічних, маловідходних та ресурсозберігаючих процесів; придбанню прав на патенти; отриманню ліцензій на використання винаходів, промислових зразків, корисних моделей; упровадженню результатів досліджень та розробок, ноу-хау; укладеним угодам на придбання технологій та ін. [271].

ПАТ «Черкаський шовковий комбінат», ПАТ «Трикотажна фабрика «Роза» та ПрАТ «Софія» опинились у середній групі з рівнем розвитку

інноваційного потенціалу 15, 11 і 10 балів відповідно, чому сприяло використання власних коштів, коштів стейкхолдерів та кредитів фінансово-кредитних установ для придбання машин, обладнання та програмного забезпечення, впровадження суттєво поліпшених маловідходних технологічних процесів та нового устаткування [271].

Таблиця 3.12

Ранжування досліджуваних підприємств відповідно до їх інноваційного потенціалу

Значення показника		Кількість наявних інноваційних ресурсів та можливостей у підприємства	Компанія «Текстиль-Контакт»	Концерн «Ярослав»	ПрАТ «Софія»	ПАТ «Трикогажна фабрика «Роза»	ПАТ «Черкаський шовковий комбінат»	ПрАТ «Камвольно-суконна компанія «Чексіл»
І ГРУПА <i>Максимальне значення</i>	Максимально можливе	21-24	+	+				
	Максимальне	17-20						+
II ГРУПА <i>Середнє значення</i>	Середньозбільшене	13-16					+	
	Середнє	9-12			+	+		
III ГРУПА <i>Мінімальне значення</i>	Мінімальне в межах норми	5-8						
	Мінімально-критичне	1-4						

Джерело: побудовано автором на основі табл. 3.11 та [271].

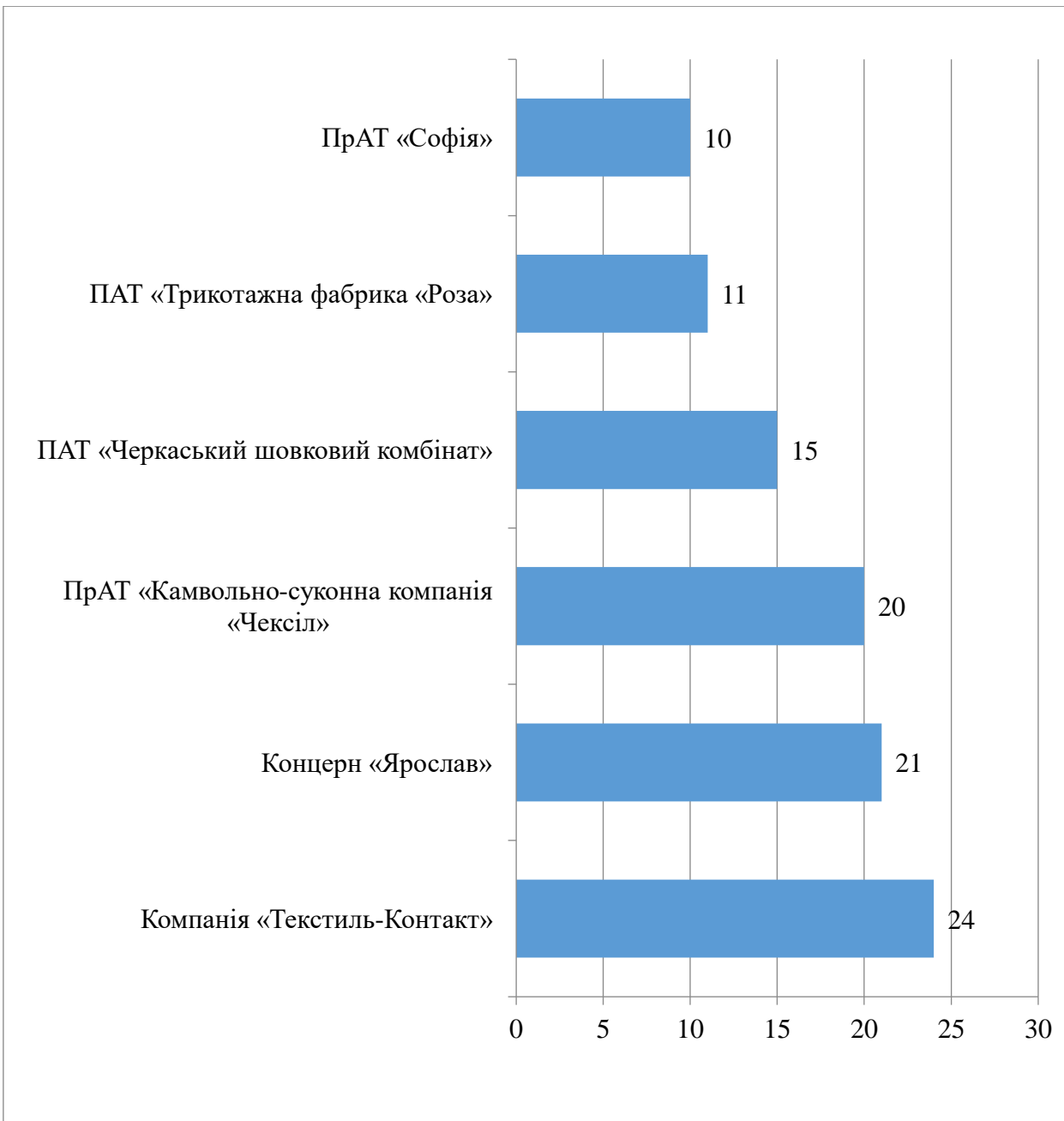

Рис. 3.45. Рейтингове оцінювання досліджуваних підприємств за 2021р.
Джерело: побудовано автором на основі [табл. 3.10-3.11].

З метою уточнення подальшого оцінювання та розвитку інноваційного потенціалу можна запропонувати наступну схему інтеграції бізнес-одиниць до наявних інтегрованих структур бізнесу (рис. 3.46).

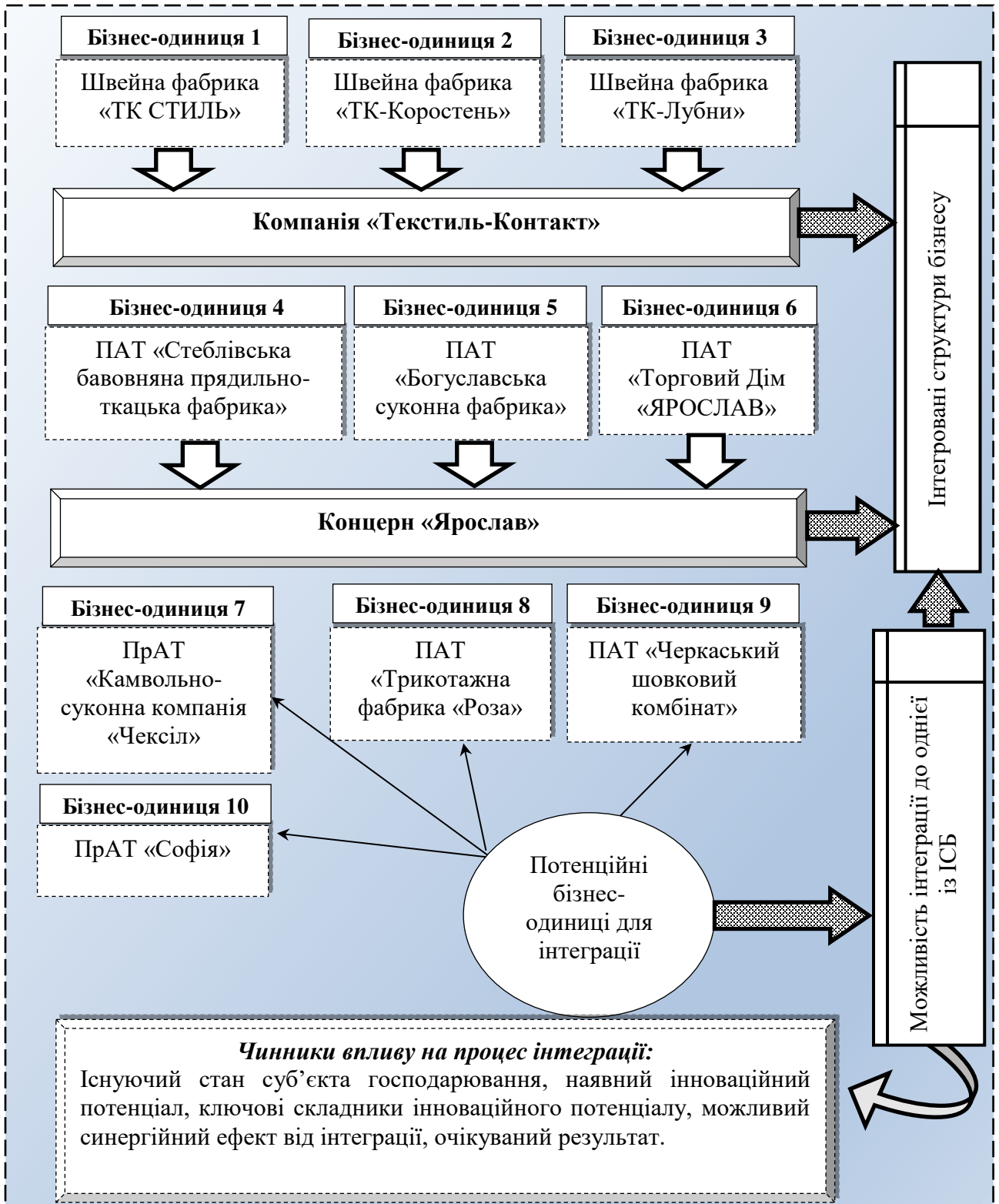

Рис. 3.46. Перспективи інтеграції бізнес-одиниць в контексті нарощування інноваційного потенціалу діючих та новоутворених інтегрованих структур бізнесу [авторська розробка]

Оскільки результат рейтингового оцінювання засвідчив, що ПрАТ «Софія» та ПАТ «Трикотажна фабрика «Роза» виявили найменший рівень інноваційного потенціалу, тому що недостатньо повно використовували свої інноваційні можливості та виробничі потужності і, як наслідок, не змогли здійснити повне науково-технічне забезпечення інноваційного потенціалу, то для даних бізнес-одиниць необхідно запропонувати комплекс заходів щодо поліпшення стану їх інноваційного потенціалу, що може включати збереження/утримання досягнутих позицій на ринку і пошук ефективних методів використання інновацій, селективне зростання певних видів діяльності та диференційоване залучення інновацій.

Висновки до розділу 3

У третьому розділі дисертаційної роботи здійснено характеристику сучасного стану легкої промисловості України. Встановлено, що основними проблемами легкої промисловості є відсталі технології виробництва та низька якість продукції, вирішення яких є можливим за допомогою системних заходів із реконструкції і модернізації обладнання.

Аналіз сучасного стану легкої промисловості України свідчить, що продукція українського виробництва легпрому експортується до більш, ніж 160 країн світу, зокрема понад 83% всієї продукції поставляється до країн Євросоюзу.

На основі аналізу основних показників рівня розвитку підприємств легкої промисловості було визначено ключові напрями та перспективи щодо забезпечення ефективного розвитку галузі, зокрема це: збільшення державної підтримки галузі через фінансування, розширення власної бази сировини та ресурсів; удосконалення механізму відновлення кооперативних зв'язків; формування власного інноваційного потенціалу та збільшення інвестиційної

привабливості завдяки використанню сучасних методів і форм науково-технічного прогресу, новітніх технологій тощо.

Досліджено стан інноваційної діяльності підприємств легкої промисловості, де визначено кількість інноваційно активних промислових підприємств за напрямками інноваційної діяльності у 2020 році. Так, найкращі результати показали Дніпропетровська, Запорізька, Київська, Львівська, Харківська області та місто Київ.

Проаналізовано витрати на інновації та джерела фінансування підприємств легкої промисловості за напрямками інноваційної діяльності та встановлено, що найбільш суттєвими є витрати на внутрішні та зовнішні науково-дослідні розробки, придбання машин, обладнання та програмного забезпечення, придбання інших зовнішніх знань та ін. За результатами дослідження витрат на інновації за джерелами фінансування у 2019 році у всіх областях України, встановлено, що фінансування здебільшого відбувалось власним коштом підприємств та за рахунок кредитів фінансово-кредитних установ, і лише Харківській області вдалось отримати фінансування з місцевого бюджету в розмірі 43,7 млн грн на проведення інноваційних досліджень та розробок.

Отже, підприємствами легкої промисловості всього у 2019 році було впроваджено у виробництво 2318 одиниць нових технологічних процесів, 857 з яких є новими або суттєво поліпшеними маловідходними та ресурсозберігаючими.

Встановлено, що безперечним імперативом сьогодення та найважливішим чинником діяльності підприємств легкої промисловості варто вважати необхідність розробки та впровадження сучасних моделей розвитку, що ґрунтуються на поєднанні поточних виробничих можливостей з перспективою економічного розвитку на основі використання досягнень науки і прогресивних технологій, впровадження сучасних систем управління.

Враховуючи сучасний стан підприємств легкої промисловості, встановлено, що тільки завдяки ефективному системному використанню науково-технічного, інноваційного, кадрового та фінансового потенціалів, дієвій підтримці з боку держави, відповідному законодавчому стимулюванню інноваційної діяльності, підприємства легкої промисловості зможуть стати цікавими для стейкхолдерів, здобути світову оцінку та визнання на міжнародних ринках та предстати достойним партнером в інноваційних процесах інтеграції до європейського співтовариства.

Аналізування та оцінювання розвитку інноваційного потенціалу лідируючих інтегрованих структур бізнесу на ринку легкої промисловості довело, що основними з них є Компанія «Текстиль-Контакт», Концерн «Ярослав», а лідируючими бізнес-одинацями визначено ПрАТ «Камвольно-суконна компанія «Чексіл», ПАТ «Черкаський шовковий комбінат», ПАТ «Трикотажна фабрика «Роза», ПрАТ «Софія».

Для проведення оцінювання рівня інноваційного потенціалу ІСБ було застосовано комплексний метод поєднання ресурсного підходу та експертно-бальної методики оцінювання, які довели, що Компанію «Текстиль-Контакт», Концерн «Ярослав» та ПрАТ «Камвольно-суконна компанія «Чексіл» можна віднести до лідерів у забезпеченості інноваційним потенціалом серед решти підприємств галузі. ПАТ «Черкаський Шовковий Комбінат», ПАТ «Трикотажна фабрика «Роза» та ПрАТ «Софія» віднесено до середньої групи щодо забезпечення інноваційним потенціалом, що відкриває перед ними нові можливості щодо подальшого формування та розвитку інноваційного потенціалу [195].

Подані у цьому розділі результати опубліковано у [255, 256, 257, 259, 265, 270, 271, 279, 281, 291, 294, 307, 378, 381, 387, 388, 389, 402, 405, 408, 414, 426, 427].

РОЗДІЛ 4

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ІНТЕГРОВАНИХ СТРУКТУР БІЗНЕСУ

4.1. Концептуальні засади формування та розвитку інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу

Стрімкі темпи розвитку та впровадження науково-технічних нововведень дали потужний поштовх для розроблення нової методології дослідження науки та практики, основними серед яких виділяють системний, ситуаційний, процесний та ресурсний підходи.

Отже, постає потреба у здійсненні всебічного аналізу методичних підходів до оперативного й ефективного керування інноваційним потенціалом бізнес-одиниць в інтегрованих структурах бізнесу. Оскільки ситуаційний підхід виходить із системного, а ресурсний – із процесного, то аналіз має охоплювати два підходи, як системний, так і процесний. Більшість сучасних дослідників галузі управління інноваційним потенціалом виділяють основні завдання інноваційного потенціалу, які представлено на рис. 4.1.

Такий підхід цілком відображає основні цілі загальної теорії, а тому його доцільно застосовувати під час обґрунтування концепції управління інноваційним потенціалом підприємства. Інноваційний потенціал не можна використовувати однаково ефективно для вирішення різних проблем, оскільки процес формування та подальшого розвитку інноваційного потенціалу будь-якого підприємства має базуватись на системних позиціях, проте при цьому необхідно враховувати особливості вирішуваного питання. Зокрема, накопичений досвід організації управління інноваційною діяльністю як в

Україні, так і в інших промислово розвинених країнах виявив низку істотних чинників і специфіку.

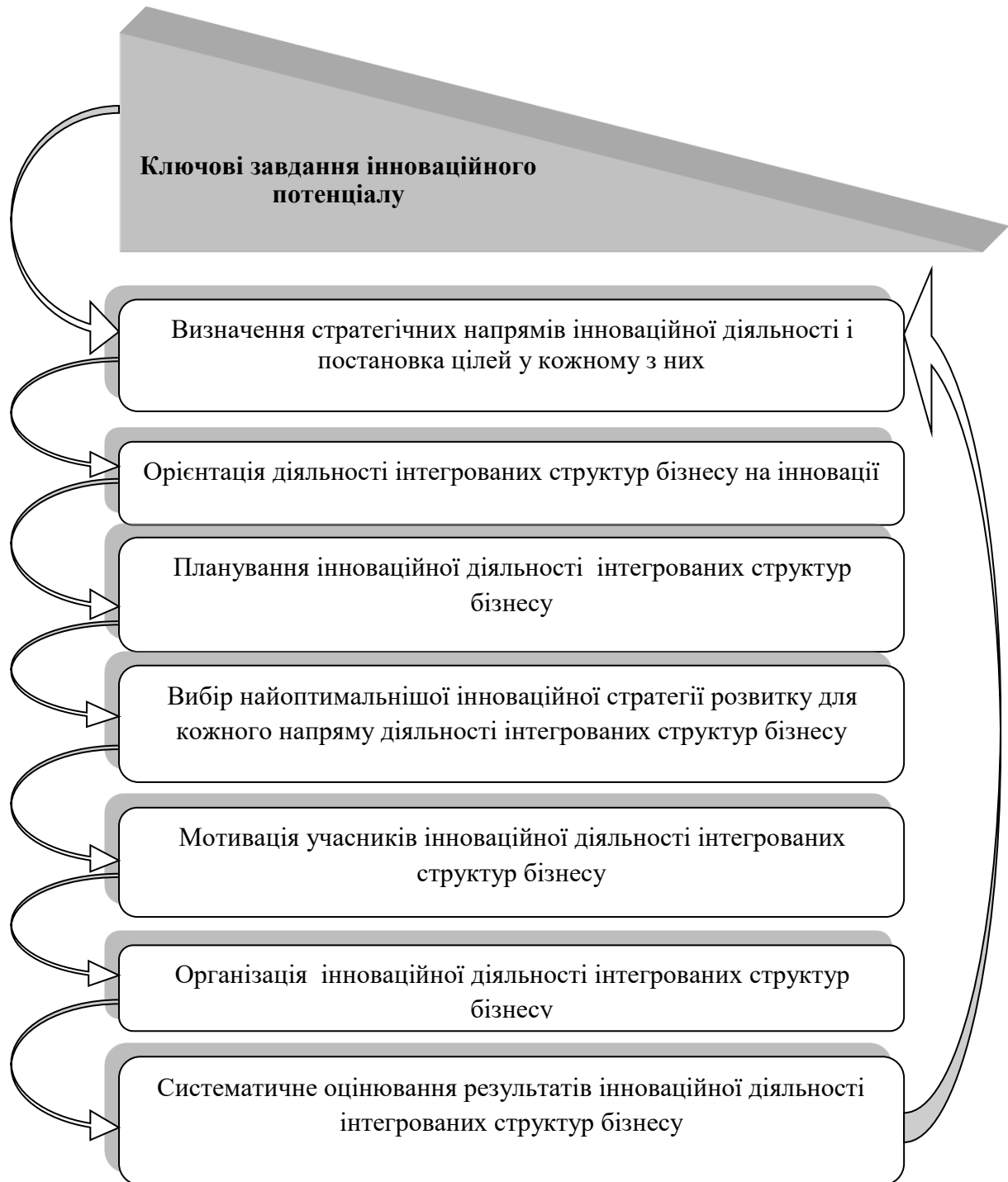

Рис. 4.1. Ключові завдання формування та розвитку інноваційного потенціалу ІСБ з позиції системного та процесного підходів

Джерело: побудовано автором на основі [33; 335].

Варто зазначити, що застосування процесного підходу в управлінні інноваційним потенціалом має такі переваги, як:

- гнучкість механізму керування інноваційним потенціалом, що обумовлені саморегулюванням системи;
- зменшення навантаження на керівників, оскільки відповідальність делегується між стейкхолдерами інноваційних проєктів;
- зниження сили та значущості дії бюрократичного механізму та його орієнтація на кінцевий продукт;
- прозорість механізму керування інноваційним потенціалом ІСБ.

Динамічність та гнучкість системи та її внутрішніх процесів зумовлена загальним зацікавленням у збільшенні швидкості обміну ресурсами ІСБ під час інноваційної активності. Слабкими місцями процесного підходу можуть бути посилення вимог щодо готовності кваліфікованих працівників до виконання своїх функцій. Таким чином, дослідивши методологічні підходи, слід проаналізувати структурні процеси щодо формування та розвитку інноваційного потенціалу ІСБ. Це, у свою чергу, потребує детального опису функцій управління, що розкривають сутність терміну «управління інноваційним потенціалом».

Сучасні уявлення щодо функцій управління інноваційним потенціалом характеризуються виділенням трьох груп функцій, таких як базові, оперативні та пов'язуючі функції [33]. Базовими функціями процесу управління інноваційним потенціалом є організація, планування, мотивація та контроль. До пов'язуючих функцій можна віднести комунікації, управлінські рішення, керівництво та лідерство. Управлінські рішення характеризуються розглядом попередніх варіантів дій, вибором керівником найприйнятнішого варіанту досягнення цілей організації, що забезпечує оптимальний розвиток інноваційного потенціалу серед безлічі альтернатив [208; 275; 281; 285; 286].

Функції мотивації можуть розглядатися за допомогою методу реінжинірингу, що забезпечує можливість суб'єктам господарювання, з одного боку, переосмислити існуючі підходи до керування інноваційним потенціалом, а з іншого – визначити оптимальне рішення для стимулювання підвищення інноваційного потенціалу [36]. Функція контролю та планування проявляється як контролінг, що вимірює відповідність одержаних результатів поставленим цілям [278]. Ця система управління інноваційним потенціалом, як і маркетингові комунікації, поєднує в собі елементи кожної функції управління потенціалом [287; 288; 292].

Отже, аналіз різних підходів до управління інноваційним потенціалом та розгляд його функцій забезпечує визначення оптимального механізму щодо управління інноваційним потенціалом інтегрованих структур бізнесу. Слід відзначити, що процесний підхід до управління інноваційним потенціалом є найбільш оптимальним для використання, оскільки інтегрує всі функції управління – як другорядні, так і базисні. Процесний підхід до управління інноваційним потенціалом характеризується зниженням навантаження на керівників, адже відповідальність розподіляється між виконавцями інноваційних проєктів, внаслідок чого управління буде мати гнучку та адаптивну систему, що підходить до специфіки інновацій, оскільки інновації досить мінливі, що може створювати високий рівень ризику для ІСБ [352].

Потреби забезпечення формування та сталого розвитку інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу зумовлюють впровадження ефективного механізму управління, що забезпечуватиме формування та реалізацію інноваційної стратегії. Реалізація інноваційного потенціалу не відбувається випадково, тобто без цілеспрямованого впливу на нього та управління цим процесом. Тому варто підкреслити, що є два основних завдання, які постають перед ІСБ – оцінювання потенціалу та його швидка реалізація.

Для оцінювання потенціалу ІСБ пропонується застосовувати відповідну систему показників, а для його реалізації необхідні такі заходи:

- побудова системи модулів зміни, які відображають певні зрушення в інноваційному потенціалі;
- поділ сукупності інноваційних проблем на блоки перспективних та поточних завдань ІСБ;
- створення системи взаємовідносин персоналу, що пов'язана з вирішенням поточних та інноваційних завдань;
- розроблення системи інформації щодо впровадження інноваційного потенціалу та оцінювання його ефективності з позицій прибутковості на різних стадіях життєвого циклу інноваційного процесу;
- формування системи цільових показників під час здійснення інноваційної діяльності [362].

Інноваційний потенціал ІСБ залежить від масштабів та специфіки його діяльності, а ступінь використання інноваційного потенціалу визначає його інноваційні можливості та здатність інтегрованих структур бізнесу сприймати нововведення. Вагомий вплив на розвиток інноваційного потенціалу ІСБ мають чинники ринкового середовища, де найслабшою ланкою розвитку інноваційного потенціалу є відсутність ефективного механізму його формування [296; 297; 303; 383].

Також можна виявити основні проблеми, що виникають у формуванні інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу:

- брак фінансових коштів, що характеризується пошуком джерел фінансування і раціональним використанням наявних перспективних напрямів інноваційної діяльності;
- відсутність методики для комплексного оцінювання інноваційного потенціалу ІСБ;

- необхідність технологічного та постійного переоснащення виробництва сучасним обладнанням;
- підвищена можливість виникнення ризиків, що зумовлена високою невизначеністю результату;
- відсутність потрібної інформації про потреби ринку в інноваційній продукції;
- недосконалість мотивації персоналу та неврахування підвищеної значущості окремих фахівців;
- неефективна робота маркетингової служби [110].

Для забезпечення сталого розвитку інноваційного потенціалу ІСБ необхідно також застосувати ефективний механізм управління, який сприятиме формуванню і реалізації найприйнятнішого варіанта розвитку, що дасть можливість отримати найкращі кінцеві результати. З метою швидкого реагування на зміни в ринковому середовищі ІСБ мають ефективно використовувати усі наявні можливості для того, щоб усі його ланки були готовими до сприйняття змін. Інноваційний потенціал підприємства буде високим за виконання таких умов, як:

- мотивація організаційних змін;
- здійснення регулярного моніторингу якості управління;
- надання пріоритету функціям дослідження;
- пошук та інтелектуальний розвиток.

Залежно від стану інноваційного потенціалу ІСБ проходять вибір та реалізацію інноваційної стратегії, тому визначення їх впливу на розвиток ІСБ має надзвичайно важливе науково-практичне значення і є необхідним елементом постійного моніторингу рівня розвитку.

Інноваційний потенціал ІСБ є багатокомпонентною динамічною системою, а також важливою умовою для його економічного розвитку. Наявність необхідної технічної бази, відповідного наукового потенціалу,

фінансових ресурсів, контролю якості продукції, вивчення потреб ринку, розвиток технологічної інфраструктури і наявність резервів капіталу та ресурсів дають можливість реалізовувати наявний інноваційний потенціал і зробити певні кроки з метою його підвищення [319].

Формування інноваційного потенціалу ІСБ може здійснюватися лише завдяки розвитку його складників, внутрішнього середовища та в поєднанні з використанням інших потенціалів. Визначення впливу та стану різних системоутворюючих потенціалів на інноваційний потенціал і розвиток ІСБ загалом можна проводити за допомогою оцінювання готовності всіх структурних підрозділів ІСБ до реалізації інноваційних проєктів, а також оцінювання поточного стану під час реалізації інноваційних проєктів. Другим важливим етапом у визначенні впливу інноваційного потенціалу на розвиток ІСБ є оцінювання якості та інноваційно-інвестиційної привабливості проєктів. При цьому виконання поточних інноваційних процесів на відповідному рівні є ознакою високого інноваційного потенціалу і, відповідно, готовності ІСБ до реалізації нових проєктів [394; 403]

Інноваційні можливості ІСБ передусім характеризуються його забезпеченістю власними економічними ресурсами. За цієї умови суб'єкти господарювання будь-якої форми власності можуть реалізовувати свою інноваційну стратегію без залучення запозичених коштів. Втім, чинниками, які стримують інноваційну активність ІСБ, є недостатня фінансова підтримка держави, нестача власних коштів, недосконалість законодавчої бази, тривалий термін окупності нововведень та високі економічні ризики [383]. На розвиток інноваційного потенціалу ІСБ негативно впливає відсутність у керівників та менеджерів підприємств розуміння необхідності впровадження портфеля інноваційних проєктів та їх фінансування [18].

Розуміючи під інноваційним потенціалом ІСБ здатність та приховані можливості розвитку його інноваційної діяльності, також варто враховувати розвиток цілісної системи чинників і умов, які необхідні для його втілення.

Здійснення інноваційної діяльності в ІСБ залежить від низки різноманітних зовнішніх і внутрішніх чинників, серед яких найсуттєвішими є такі:

- наявні темпи науково-технічного прогресу;
- глобалізація та інтернаціоналізація економіки;
- адміністративна перебудова систем управління;
- посилення конкуренції;
- розвиток інформаційних технологій;
- наявність якісних та кількісних зрушень на ринку праці.

Головною умовою для успішної діяльності ІСБ є їх постійна трансформація, їх потенціал залежить від сукупності вільних у відповідний момент часу ресурсів, а результативність та доцільність зміни в межах трансформаційних процесів визначають рівнем економічного ризику, який супроводжує ці процеси [227].

Особливої актуальності набуває застосування простих форм управління та надто великий штат управлінців; поєднання примусу та свободи; встановлення стандартів якості роботи та вимога їх дотримання; керівництво у єдності групової самоорганізації та єдиноначальності. Аналіз умов середовища бізнесу показує конкуренцію, яка посилюється в усіх напрямках діяльності підприємства. Принципи сучасного управління ІСБ підштовхують їх керівників до швидкого прийняття рішень, постійного контакту зі споживачами, надання підлеглим права прийняття відповідних рішень, заохочення їх підприємницьких здібностей. Наголос зміщується на важливу область бізнесу, орієнтацію саме на ті сфери, що найкраще відомі і де є більше вмінь та накопиченого досвіду [407; 409].

Отже, створення концептуальних засад формування та розвитку інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу дає змогу приймати обґрунтовані рішення у галузі управління на відповідному стратегічному рівні, знижувати ризик інноваційної діяльності у результаті впровадження комплексного оцінювання інноваційного потенціалу, підвищення ефективності використання наявних та невиявлених ресурсів інтегрованих структур бізнесу [410; 421].

Складність сучасних інноваційних процесів вимагає переосмислення підходів до трактування інноваційного потенціалу ІСБ. Розуміння інноваційного потенціалу як динамічної інтегральної характеристики сукупності ресурсів, компетенцій та здатностей, що базується на засадах сучасної ресурсної теорії, робить необхідним перегляд методів його розвитку, які мають відповідати мінливим викликам навколишнього середовища [423; 428]. Пошук та обґрунтування системних рішень у цьому науковому напрямі є актуальним вектором подальших досліджень. Висока динаміка зміни навколишнього середовища інтегрованих структур бізнесу вимагає від них використання ефективного механізму управління інноваційним потенціалом. Такий механізм має враховувати вплив зміни навколишнього середовища та імплементацію різноманітних методів управління.

Метою управління інноваційним потенціалом інтегрованих структур бізнесу є підвищення його здатності швидко реагувати на зміни кон'юнктури ринку та зростання споживчої цінності продукції з метою максимального задоволення потреб споживачів. При цьому обсяг застосування інновацій на вітчизняних інтегрованих структурах бізнесу порівняно із зарубіжними залишається на досить низькому рівні. Необхідність реалізації інноваційних процесів та механізму управління інноваційним потенціалом зумовлена впливом інтегрованих структур бізнесу на економіку в цілому.

На сучасному етапі розвитку процес управління інтегрованими структурами бізнесу здебільшого полягає в управлінні розвитком його конкурентоспроможним потенціалом. Інтегровані структури бізнесу є багатоелементними утвореннями і складаються з підсистем, а саме: НДДКР, виробничих процесів, матеріально-технічних ресурсів, персоналу тощо. До таких підсистем в інтегрованих структурах бізнесу часто включають витрати та управління ними, об'єкт дослідження, існуючі перепони на шляху інноваційної діяльності інтегрованих структур бізнесу (рис. 4.2).

Рис. 4.2. Наявні сучасні перепони на шляху формування та розвитку інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу

Джерело: досліджено та побудовано автором на основі [94].

Доцільно проаналізувати концептуальні засади формування та розвитку інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу та виокремити найбільш суттєві їх елементи, які можуть бути використані в практиці інноваційної діяльності сучасних інтегрованих структур бізнесу.

Так, інтегровані структури бізнесу, зважаючи на свої можливості, мають розробляти власну оптимальну стратегію розвитку і стратегію нарощування наявного інноваційного потенціалу, формувати стратегічний механізм інноваційного розвитку ІСБ, оцінювати рівень інноваційної спроможності та активності.

Так, Н. Брюховецька вважає, що «економічний (господарський) механізм – це система форм, методів, інструментів впливу суб'єкта управління на об'єкт управління для досягнення бажаних результатів. При цьому на всіх рівнях управління економічний механізм включає елементи стратегічного, економічного, соціального й організаційного управління, тому цілком виправдано і більш точно визначати його як стратегічний механізм» [21; 28].

На думку А. Сухорукова, стратегічний механізм являє собою «специфічну багатофункціональну і багатоконпонентну систему, яка складається з комплексу взаємозалежних блоків (елементів системи), підданих впливу зовнішніх і внутрішніх чинників, але утворюючих певну цілісність, яка прагне у своєму функціонуванні до досягнення конкретних цілей» [325]. А. Тридід підкреслює, що в концепцію управління підприємствами мають бути закладені методи, принципи, місія та етапи, при цьому фундаментом стратегічного механізму виступають відносини між підприємствами і визнання соціальної відповідальності перед державою [239].

На наш погляд, до складу стратегічного механізму варто включити місію, сукупність принципів, функцій, методів, інструментів та організаційну структуру, які в механізмі як в системі, спрямовані на узгодження економічних інтересів стосовно розвитку інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу за умов врахування нормативно-правових норм врегулювання економічних відносин, що мають місце у розвитку інноваційного потенціалу.

Відповідно до наведених внутрішніх і зовнішніх чинників впливу на розвиток інноваційного потенціалу, концепція механізму управління

розвитком інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу має бути тісно пов'язана з ринковим та іншими регулюючими механізмами [281; 286].

Багатовекторність такого механізму дозволяє стверджувати про необхідність створення концептуальних засад формування та розвитку інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу, які могли би адаптуватися до сучасних економічних умов і утримувати інтегровані структури бізнесу на конкурентоспроможному рівні.

Доцільним є структурувати концептуальні засади формування та розвитку інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу, включивши сюди об'єкт і суб'єкт впливу, мету, принципи, які створюють підвалини їх основ, методів, функцій, організаційної структури та інструментів, що мають вагомий вплив на інноваційну діяльність інтегрованих структур бізнесу.

Проведений аналіз існуючих принципів формування та розвитку інноваційного потенціалу (табл. 4.1), дозволили обґрунтувати принципи, які доцільно включити до концептуальних засад формування та розвитку інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу.

Під час визначення концептуальних засад формування та розвитку інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу варто врахувати терміни реалізації інноваційної продукції, виконавців, послідовність дій, необхідні ресурси, а також узгодити реалізацію інноваційних входів і поточні плани виробничої діяльності ІСБ. Оскільки планування охоплює оцінювання ефективності розвитку інноваційного потенціалу, то воно, відповідно, здійснює вплив на коригування та прогноз інноваційної діяльності.

Побудова концептуальних засад формування та розвитку інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу не може бути дискретною, оскільки вони мають бути циклічними і включати всі складові елементи та ітерації міжзворотних зв'язків, що вкрай необхідні за для деструктивного коригування тактичних цілей. Необхідно зазначити що концептуальні засади формування

та розвитку інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу мають базуватися на принципі інформаційного забезпечення, що передбачає доступ до економічної, техніко-економічної інформації, забезпеченості нормативною, технічною та конструкторською документацією, якими займаються інтегровані структури бізнесу. Це особливо важливо для інтегрованих структур бізнесу, які мають необхідний інноваційний потенціал для свого розвитку [281].

Таблиця 4.1.

Основні наукові школи щодо визначення принципів формування та розвитку інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу

Автор та джерело	Принципи формування та розвитку
О. Жихор [98]	Базуються на адаптивності, динамічності, саморозвитку, самоорганізації, саморегуляції; домінація стратегічної спрямованості, орієнтація на потреби споживачів, цілеспрямованість, створення «дерева цілей», планованості.
С. Ілляшенко [113]	Базуються на системності, комплексності, орієнтації на шлях інноваційного розвитку; рівновага інтересів стейкхолдерів інноваційного процесу, орієнтація інновацій на потреби ринку.
В. Пономаренко [239]	Базуються на цілісності, структурованості, впливі зовнішнього середовища, ієрархії, системності.
О. С. Іванілов, О. М. Таряник [110]	Базуються на комплексності, цілісності, оптимізації шляхів розвитку, гнучкого реагування, мінімального ризику.
М. Єрмошенко, Л. Ганущак [94]	Базуються на системності, комплексності, цілеспрямованості, адаптивності, інформаційного забезпечення, гнучкого реагування, аналізі ризиків, планованості, динамічності.
Авторське визначення	Базуються на всебічному розвитку, функціональності, синергійності, структурності, інтегрованості, комплексності, саморозвитку, адаптивності, інформаційному забезпеченні, гнучкості фінансового забезпечення, динамічності, ризиковості, стратегічності.

Джерело: побудовано автором на основі [98; 113; 239; 110; 94].

Визначення та практичне застосування концептуальних засад формування та розвитку інноваційного потенціалу інтегрованих структур

бізнесу за означеними вище принципами відповідатиме вимогам ринкового середовища, розвиватиме потенційні інноваційні можливості інтегрованих структур бізнесу, підвищуватиме конкурентоспроможність у довгостроковому періоді, забезпечуватиме оптимальний розвиток усіх складників бізнесу.

Варто зазначити, що концептуальні засади формування та розвитку інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу включають сукупність основних методів розвитку інноваційного потенціалу. Проведений аналіз джерел [108; 325; 146, 152; 153] дозволяє виокремити найбільш вживані методи розвитку інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу (табл. 4.2).

Таблиця 4.2

Матриця методів формування та розвитку інноваційного потенціалу ІСБ

МЕТОДИ				
<i>Планування</i>	<i>Економічного стимулювання</i>	<i>Правові</i>	<i>Соціального регулювання</i>	<i>Державного регулювання</i>
Формування державних замовлень	Система податкових пільг	Правове регламентування	Суспільна активність	Політичні права
Реструктуризація економіки	Заохочення розвитку науки і техніки	Адміністративні санкції	Демократичні інститути та установи	Політичні гарантії
Планування розвитку території	Заохочення інвестицій та інновацій	Система стандартів	Стимулювання праці	Екологічне регулювання
Планування НДДКР	Система гнучкого кредитування	Правова відповідальність	Мотивація інноваційного розвитку	Демографічне регулювання

Джерело: запропоновано автором на основі [108; 325; 146, 152; 153].

Завдяки методам цієї групи планується розвиток певних видів діяльності інтегрованих структур бізнесу, що, у свою чергу, скеровують розробку новацій

різного рівня та інноваційний шлях розвитку. За допомогою методів економічного стимулювання активізується розвиток усіх видів наявного потенціалу ІСБ, регулюється виробництво певних видів технологій-інновацій і товарів-інновацій, що сприяє збільшенню можливостей розвитку інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу в цілому.

Правові методи чинять регулюючий вплив за допомогою системи жорстких стандартів на якість певних видів продукції, що надає поштовх інноваційному розвитку інтегрованих структур бізнесу, полегшує їх державну сертифікацію. Соціальне регулювання здійснює вплив на формування та розвиток ринкової ніші продукції (товарів або послуг) за допомогою стимулювання інноваційної діяльності персоналу [401]. Методи державного регулювання мають вплив на розвиток ринкових можливостей інтегрованих структур бізнесу завдяки дотриманню вимог законодавчих і нормативних актів, що стосуються інноваційної діяльності.

Необхідно відзначити, що співіснування методів державного регулювання і ринкового саморегулювання обумовлено тим, що ринкова економічна система не є повністю саморегульованою, а постійно потребує державного втручання з метою подолання негативних економічних явищ, властивих ринку (інфляція, безробіття, циклічність виробництва тощо). У разі відсутності централізованого планування ефективна взаємодія суб'єктів інноваційної діяльності, яка забезпечує безперервність інноваційного циклу, здійснюється за допомогою розвинутої інфраструктури інноваційного ринку, регулювання якого базується на таких методах саморегулювання.

Методи ринкового саморегулювання інноваційної діяльності можна поділити на такі:

- еволюційний, що полягає в регулюванні інноваційної діяльності на основі науково-технічного прогресу, коли наукові відкриття і винаходи є основою розвитку інноваційної діяльності як засобу задоволення потреб, що

виникли як об'єктивна необхідність, яку диктує сучасний стан розвитку суспільства;

- метод попиту і пропозиції, що передбачає здійснення регулювання інноваційної діяльності внаслідок змін у сукупності незадоволеного попиту та недостатньої пропозиції на ринку інновацій;

- метод конкуренції, що припускає використання механізмів конкуренції з метою регулювання інноваційної діяльності. Ефективність цього методу визначається типом ринку, який є базою для інноваційних процесів [146; 152].

Серед розглянутих методів для інтегрованих структур бізнесу провідна роль належить економічним, вплив яких є прямим регулятором у механізмі управління розвитком інноваційного потенціалу підприємств. Враховуючи визначення концептуальних засад формування та розвитку інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу, що полягає в послідовному наближенні до моделі раціональної організаційної структури управління, доцільно сюди включити такі взаємодоповнюючі методи (рис. 4.3).

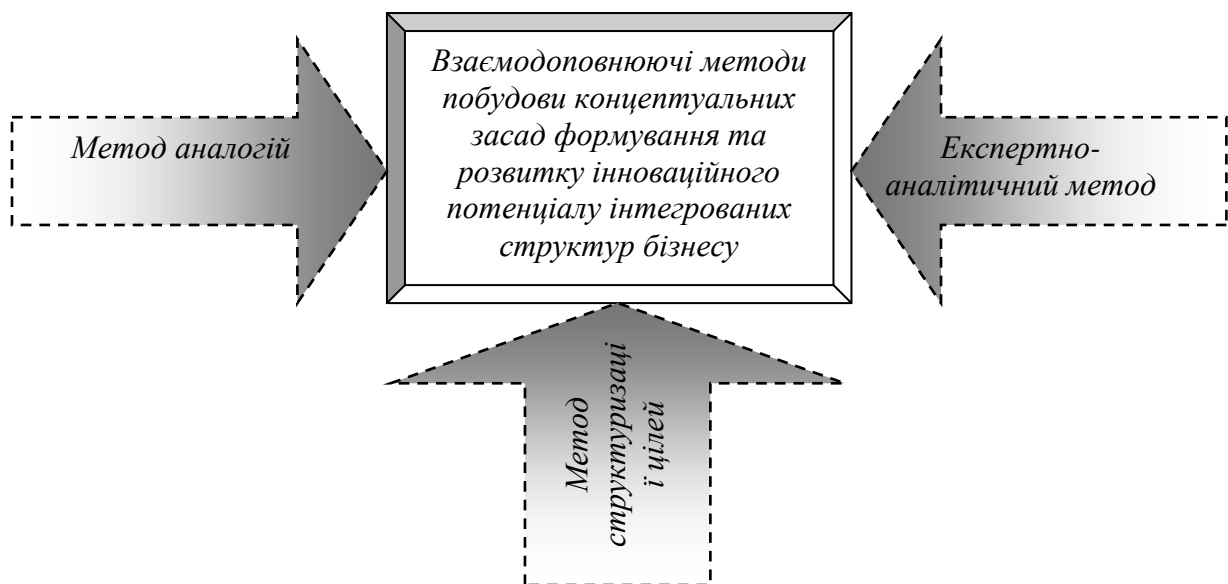

Рис. 4.3. Взаємодоповнюючі методи побудови концептуальних засад формування та розвитку інноваційного потенціалу ІСБ

Джерело: побудовано автором на основі [94].

Проаналізувавши методи впливу на розвиток інноваційного потенціалу, варто виокремити з них найбільш суттєві для концептуальних засад формування та розвитку інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу, а саме: методи економічного стимулювання, планування, правові, державного та соціального регулювання, а також взаємодоповнюючі методи для проєктування організаційних структур управління: метод аналогій, метод цільової структуризації, метод експертного аналізу та експертно-аналітичний метод [94]. Для побудови концептуальних засад формування та розвитку інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу вважаємо за доцільне провести аналіз наявних організаційних структур управління підприємствами. Крім того, для управління інноваційним потенціалом ІСБ доречним є також формування матричних структур (функціонально-матричні або проєктно-матричні) [94].

У практичній діяльності інтегрованих структур бізнесу найбільш поширеними є такі форми, як дивізійна організаційна структура, в межах якої виділяється кілька видів, що мають на меті забезпечення ефективної реакції організації на певний чинник оточення: структура, орієнтована на продукт; структура, орієнтована на територію; структура, орієнтована на споживача [119; 94]. Проєктування організаційної структури в концептуальних засадах формування та розвитку інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу має бути заснованим на використанні вище згаданих методів, оскільки інтегрованим структурам бізнесу для нарощування наявного інноваційного потенціалу необхідна певна внутрішня структура цільового призначення для управління їх розвитком. Обґрунтовані принципи, методи та організаційні структури, які слід включити до складу концептуальних підходів щодо формування та розвитку інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу, мають знайти своє місце в загальній структурі управління ІСБ (рис. 4.4).

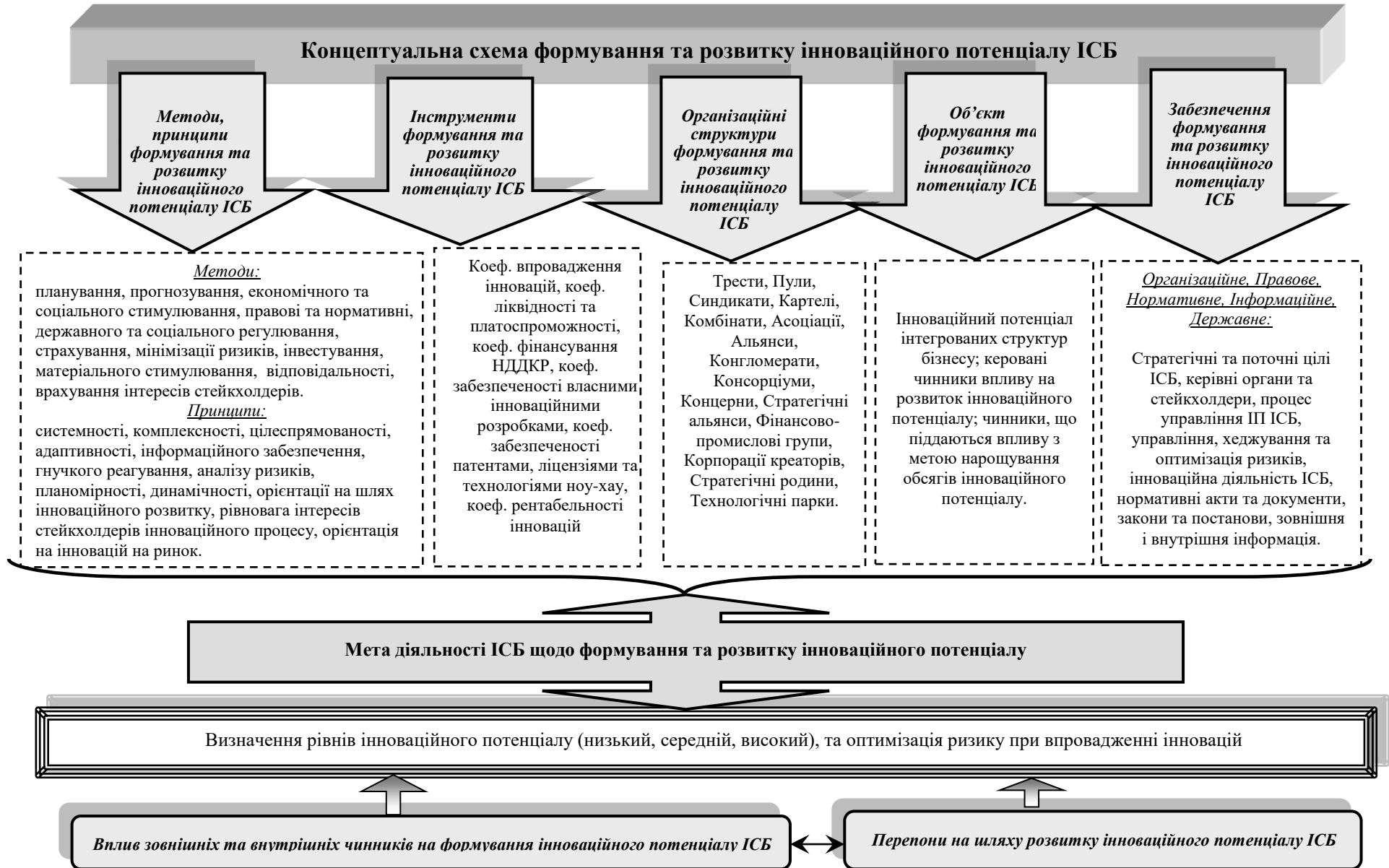

Рис. 4.4. Концептуальний підхід до формування та розвитку інноваційного потенціалу ІСБ

[авторська розробка]

Виявлення, використання і реалізація наявного інноваційного потенціалу для досягнення успіху в конкурентній боротьбі, максимізація поточних і перспективних доходів тощо може бути ефективними лише за умови узгодженої взаємодії всіх складників цієї концепції, а також за умови збереження її структурної цілісності.

Отже, результати проведеного дослідження надали можливість запропонувати розроблені концептуальні засади щодо оцінювання інноваційного потенціалу ІСБ, які, на відміну від існуючих, дають змогу оцінити складники інноваційного потенціалу з визначеними граничними рівнями показників, які, у свою чергу, уможливають ухвалення висновку щодо стану розвитку окремих складників інноваційного потенціалу для впровадження інновацій визначеної спрямованості, і надають можливість визначити необхідні заходи щодо ефективного формування та розвитку інноваційного потенціалу та вибору вектору руху в площині інноваційної активності.

Запропоновані концептуальні засади формування та розвитку інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу (далі ІІ ІСБ) представляють собою синергетичне поєднання основної та чотирьох уточнюючих гіпотез (рис. 4.5).

ГІПОТЕЗА 1 (основна) «Формування і розвиток інноваційного потенціалу як інтеграційного чинника об'єднань бізнес-одиниць».

Зазначена гіпотеза передбачає визначення місця бізнес-одиниць серед інтегрованих структур бізнесу та їх інтегрального потенціалу. Також окремим аспектом є використання свого власного інтегрального потенціалу під неминучим впливом чинників зовнішнього й внутрішнього середовища на інтеграцію: поточний стан суб'єкту господарювання, наявний інноваційний потенціал, ключові складники інноваційного потенціалу, можливий синергетичний ефект від інтеграції, очікуваний результат. Дана гіпотеза

спирається на запропонований комплекс заходів щодо поліпшення стану формування та розвитку інноваційного потенціалу ІСБ, що може включати збереження/утримання досягнутих позицій на ринку і пошук ефективних методів використання інновацій, селективне зростання певних видів діяльності та диференційоване залучення інновацій.

ГІПОТЕЗА 2 (уточнююча) «Формування складників інноваційного потенціалу бізнес-одиниць за визначеними граничними рівнями їх розвитку з метою цілеспрямованого впровадження інновацій та об'єднання у ІСБ».

Зазначена гіпотеза передбачає визначення потенційної структури інноваційного потенціалу бізнес-одиниць: фінансово-ринкового складника (ресурсного, фінансового та ринково-інформаційного) та інноваційно-інтелектуального складника (кадрового, управлінського та науково-технологічного). У результаті з'являється можливість щодо:

1) розрахунку інтегрального оцінювання величини інноваційного потенціалу ІСБ;

2) визначення варіативних меж інтегрального показника інноваційного потенціалу ІСБ;

3) здійснення оцінювання фактичної достатності величини інноваційного потенціалу ІСБ для інтенсифікації розвитку. Дана гіпотеза базується на визначенні необхідної архітекtonіки інноваційного потенціалу ІСБ для інтенсифікації розвитку, безпосередньому оцінюванні достатності інноваційного потенціалу ІСБ, де визначається стан їх окремих складників, визначаються заходи щодо покращеного формування та розвитку інноваційного потенціалу ІСБ та вибору вектору руху в площині інноваційної активності.

ГІПОТЕЗА 3 (уточнююча) «Необхідність розширення критеріїв оцінювання досягнутого рівня інноваційного потенціалу бізнес-одиниць в інтегровані структури бізнесу».

Зазначена гіпотеза передбачає доведення необхідності доповнення системи оцінювання (до 8-ми) показників-критеріїв досягнутого рівня інноваційного потенціалу для ІСБ. До цих показників-критеріїв відносяться:

- 1) загальні витрати на інноваційну діяльність ІСБ;
- 2) витрати на розробку та впровадження інноваційного продукту;
- 3) фінансування інноваційної діяльності власним коштом ІСБ;
- 4) фінансування інноваційної діяльності за рахунок залучених коштів та кредитів фінансово-кредитних установ;
- 5) витрати на впровадження нової техніки та технологій, модернізація обладнання;
- 6) витрати на підвищення кваліфікації персоналу відповідно до сучасних вимог ринку;
- 7) витрати стейкхолдерів на супровід та введення нової продукції на ринок (реклама, збут);
- 8) супутні витрати на управління інноваційним процесом під час реалізації інновацій в ІСБ.

Дана гіпотеза надає можливість керівникам та стейкхолдерам використовувати результати оцінювання інноваційного розвитку для подальшого розрахунку інноваційного потенціалу ІСБ в розгалуженому (за напрямками використання можливостей та отримання результатів) вигляді.

ГІПОТЕЗА 4 (уточнююча) «Комплексне оцінювання ефективності інноваційної діяльності бізнес-одиниць, що визначають формування та розвиток інтегрованих структур бізнесу». Дана гіпотеза передбачає:

- 1) використання системи показників, які поетапно інтегруються за найбільш вагомими характерними ознаками для інноваційного потенціалу підприємств;
- 2) моделі комплексного оцінювання, експертного методу, бально-рейтингової оцінки, які визначають базові кроки інтегрального оцінювання

показника рівня розвитку інноваційного потенціалу ІСБ та рівень інноваційного потенціалу в балах.

Дана гіпотеза є актуальною, оскільки надає можливість відстежити рівень розвитку ресурсного складника, фінансового, кадрового, ринкового, управлінського та науково-технологічного складників, які в поєднанні дають уявлення про інноваційний потенціал ІСБ, проте дана гіпотеза надає лише загальне уявлення про інноваційний потенціал ІСБ.

ГІПОТЕЗА 5 (уточнююча) «Про можливість використання показників ризику та невизначеності як чинників, які стимулюють або стримують розвиток інноваційного потенціалу ІСБ». Дана гіпотеза передбачає:

1) використання напрямів зниження й нейтралізації фінансових ризиків як чинників, що стимулюють розвиток, що являє собою функціонально-організаційну форму реалізації превентивних заходів щодо фінансових ризиків такого суб'єкта господарювання;

2) виявлення найбільш впливових ризиків як чинників, що стримують розвиток і, відповідно, проведення їх декомпозиції та ранжування ІСБ у сфері продукції, технологій та витрат.

У результаті даної гіпотези запропоновано алгоритм укрупненої класифікаційної матриці інноваційних ризиків ІСБ за ознаками «Стимулятор) / дестимулятор» та проведено ідентифікацію чинників ризику інноваційної діяльності, які суттєво не впливають на інноваційний потенціал ІСБ.

Також дана гіпотеза ілюструє можливість забезпечення відповідних передумов та побудови системи управління інноваційними та фінансовими ризиками в узагальненому вигляді концептуальних засад формування та розвитку інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу.

Передумови формування та розвитку інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу

Мета - оцінювання наявного інноваційного потенціалу та визначення перспективних напрямів формування та подальшого розвитку інноваційного

Принципи: системності, комплексності, цілеспрямованості, адаптивності, гнучкого реагування, аналізу ризиків, орієнтації на шлях інноваційного розвитку, рівновага інтересів стейкхолдерів інноваційного процесу, орієнтація на інновації на ринок.

Об'єкт: Інноваційний потенціал інтегрованих структур бізнесу; керовані чинники впливу на розвиток інноваційного потенціалу; чинники, що піддаються впливу з метою нарощування обсягів інноваційного потенціалу.

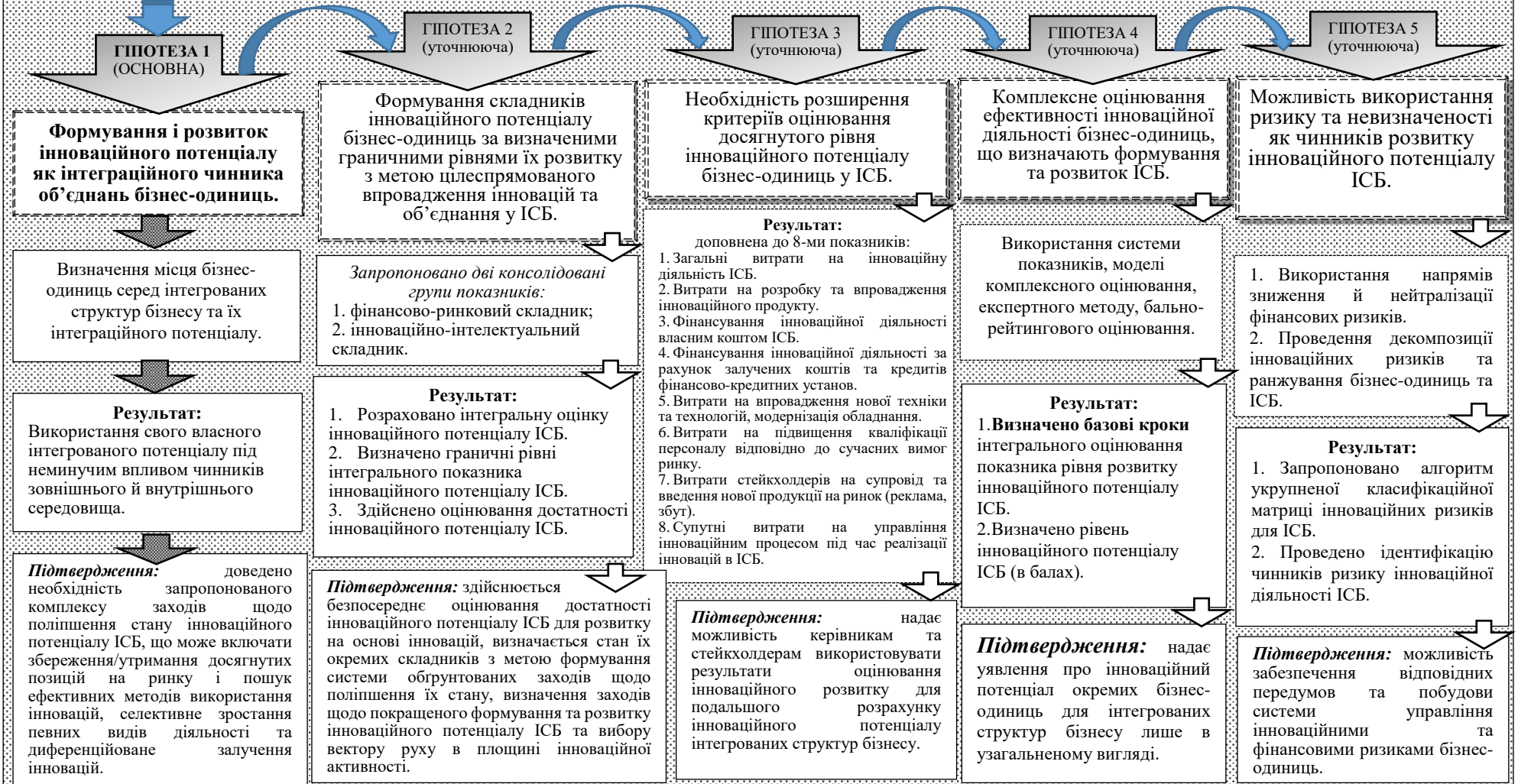

Рис. 4.5. Концептуальні засади формування та розвитку інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу
Джерело: розроблено і запропоновано автором

Отже, дослідження концептуальних засад формування та розвитку інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу довели, насамперед, їх науково-практичну доцільність з точки зору забезпечення ефективного функціонування цих структур, що дозволить зменшити відставання вітчизняних галузей економіки на міжнародних ринках. Реалізація інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу здійснить стрімкий прорив, що матиме місце серед позитивних результатів як для економічного зростання країни, так і всебічного розвитку нових технологій на інноваційно-технологічній основі.

4.2. Організаційно-економічний механізм формування та розвитку інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу

У сучасних умовах господарювання одним з важливих драйверів успіху та стабільної діяльності інтегрованих структур бізнесу є конкурентоспроможне функціонування їх інноваційного потенціалу та подальший ефективний механізм його формування та розвитку. Проте, аналіз дослідження інноваційної діяльності ІСБ виявив, що впровадження різних нововведень є змінною складовою і носить стрибкоподібний характер, оскільки інноваційна активність не є постійною і проявляється лише час від часу. Це сигналізує про падіння темпів інноваційної активності ІСБ і спонукає їх керівників до негайного запровадження коригуючих дій у сфері інноваційного розвитку через використання механізму забезпечення формування та розвитку інноваційного потенціалу [208].

Варто зазначити, що в Україні частка інноваційно активних ІСБ і таких, що підтримують на високому рівні свій інноваційний потенціал, з кожним роком дедалі зменшується. Причинами цього є відсутність інноваційних

здумів, недостатній досвід управління вже існуючими нововведеннями, виникнення інноваційних ризиків та непередбачуваних ситуацій, а також відсутність або недосконалість ефективного функціонування організаційно-економічного механізму управління інноваційною діяльністю та самого процесу формування й розвитку інноваційного потенціалу [208; 285]. На діяльність ІСБ в умовах нестабільного економічного стану в країні впливають також ускладнена політична ситуація, погіршення добробуту населення, пов'язане з пандемією Covid-19, недосконалість чинного законодавства, поступове зростання податкового тиску тощо. Щоб протистояти таким обставинам, а також іншим викликам сьогодення, підприємства мають спрямовувати свої зусилля на зміцнення конкурентних позицій шляхом освоєння нового ринкового сегменту, виходу на нові ринку збуту, випуску інноваційної продукції, скорочення витрат. Доцільними є також перехід на сировину власного виробництва, впровадження інноваційних технологій, всіляка підтримка здійснення науково-дослідних робіт на підприємствах, невинна діяльність щодо підтримки забезпеченості підприємств висококваліфікованою робочою силою, її збереження та примноження. Отже, постає нагальна потреба в запровадженні ефективного організаційно-економічного механізму формування та розвитку інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу [208].

Дослідженням проблеми формування, впровадження та вдосконалення ефективного організаційно-економічного механізму управління інноваційним потенціалом та інноваційним розвитком ІСБ займалися і продовжують докладати зусиль щодо подальшого дослідження чимало відомих учених-економістів і практиків [208]. Так, питанням вдосконалення організаційно-економічного механізму інноваційного розвитку присвячені праці С. М. Халатур [341], організаційно-економічному механізму управління

інноваційним розвитком підприємства – праці Н. М. Корсікова та Т. О. Сімкової [142; 310] та ін.

Суттєвий доробок у дослідження формування організаційно-економічного механізму управління інноваційним розвитком та діяльністю ІСБ внесли такі вчені, як С. Байрамова [9] та О. Г. Череп [349], особливості формування організаційно-економічного механізму інноваційного потенціалу ІСБ успішно досліджували І. М. Чучіна та С. М. Іванова [354], організаційно-економічним засадам вдосконалення механізму розвитку інноваційного потенціалу ІСБ присвячено праці А. Д. Давуда [73], аспектам організаційно-економічного механізму управління інноваційною реструктуризацією підприємств – дослідження К. Л. Ларіонова, Т. В. Донченко [165] та ін.

Перш за все, необхідним є спочатку дослідити наукові школи та теоретико-методичні підходи щодо трактувань понять організаційно-економічного механізму управління інноваційною діяльністю ІСБ запропоновані різними вченими. Так, Славута О. Ю. у своїй праці [315] описує організаційно-економічний механізм управління інноваційною діяльністю, який складається із взаємопов'язаних елементів, і який дозволяє врахувати дію чинників навколишнього середовища та спрямований на управління розвитком підприємства (рис. 4.6).

Так, автор серед елементів організаційно-економічного механізму особливо відзначає технічний складник (дотримання чинного законодавства, упровадження технологічних розробок, урахування виробничих потужностей), ринковий (попит на продукцію, розвиток інноваційного ринку, можливості підприємства), організаційний (стимулювання розвитку інноваційної діяльності, навчання персоналу, злагожденість роботи) та економічний складник (залучення інвестицій, використання інновацій, покращення інноваційної діяльності, підвищення конкурентоздатності товару) [208].

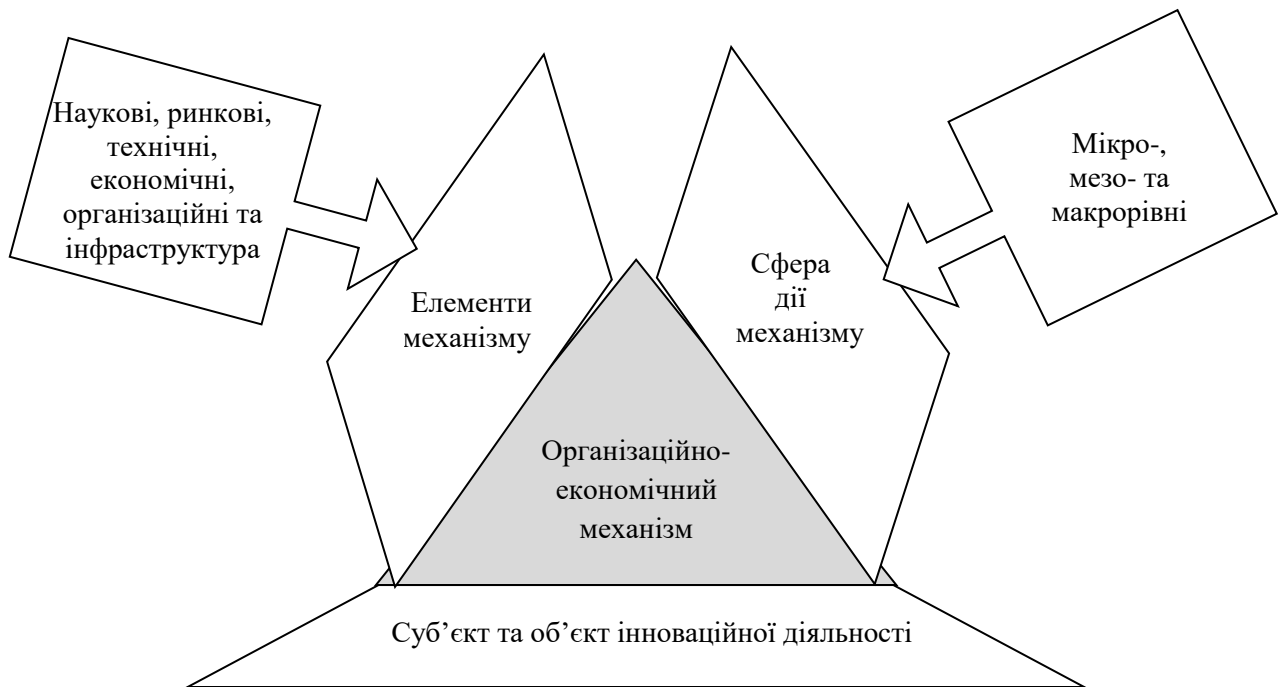

Рис. 4.6. Основні елементи організаційно-економічного механізму управління інноваційною діяльністю (за Славую О.Ю.)

Джерело: побудовано автором на основі [315; 208].

Серед суб'єктів та об'єктів інноваційної діяльності Славута О.Ю. визначає такі рівні: мікрорівень (застосування інноваційних розробок, виготовлення продукції, просування товарів); мезорівень (розробка та використання нових технологій на рівні регіону, їх поширення, упровадження в практичну діяльність); макrorівень (державна підтримка, чинні нормативно-правові акти, співробітництво з міжнародними організаціями) [315]. Авторкою запропоновано також відповідні етапи інноваційної діяльності ІСБ: підготовчий етап – етап розробки та покращення властивостей продукції; етап виробництва товарів; поширення продукції серед споживачів та отримання доходів. Перевагою методичного підходу, запропонованого Славую О.Ю. [315], є те, що такий організаційно-економічний механізм максимізує використання маркетингових заходів, зменшує вплив чинників ринкового

середовища та зумовлює настання синергетичного ефекту. Проте, неможливо не звернути увагу на відсутність у цьому механізмі таких складників, як держава, відсутність місця стратегії розвитку інноваційної діяльності, а також методів і напрямів розвитку інноваційного потенціалу [208; 315].

Інший науковий підхід був запропонований Коваль А. А., яка у своїй праці [134], приділивши увагу формуванню організаційно-економічного механізму інноваційної діяльності, провела розмежування економічного та організаційного механізмів, розглянувши доцільність використання господарського механізму загалом та доповнивши організаційно-економічний механізм управління інноваційною діяльністю.

Так, Коваль А.А. дослідила економічний механізм як засіб забезпечення конкурентоспроможності підприємства, встановлення рівноважних цін, безперервне забезпечення виробничого процесу необхідними фінансовими ресурсами, а також не останню увагу приділила мотивації персоналу. Натомість, організаційний механізм, на думку Коваль А.А., «...складається із сукупності елементів, якими можна управляти, що сприяє взаємодії підрозділів, врахуванню потреб підприємців, дії чинників зовнішнього середовища та покращує показники діяльності» [134]. Основними елементами організаційно-економічного механізму управління Коваль А.А. визначила такі (рис. 4.7) [208].

Запропонований Коваль А. А. організаційно-економічний механізм визначає мету діяльності, цілі, завдання, враховує вплив чинників зовнішнього середовища, ґрунтується на використанні інструментів, важелів для покращення діяльності підприємства. Проте, дослідниця не приділила належної уваги питанням використання методів та принципів побудови організаційно-економічного механізму управління інноваційним потенціалом [208; 134].

Рис. 4.7. Основні елементи організаційно-економічного механізму управління інноваційною діяльністю (за Коваль А.А.)

Джерело: побудовано автором на основі [134].

Наступна група вчених на чолі із Дідченко О.І. у своїй праці [78] дослідили підходи до формування організаційно-економічного механізму управління інноваційним розвитком підприємства, розглянувши особливості побудови, та з'ясували необхідність використання організаційно-економічного механізму управління інноваційним розвитком. Побудова організаційно-

економічного механізму цими авторами [78] матиме такий вигляд (рис. 4.8) [208].

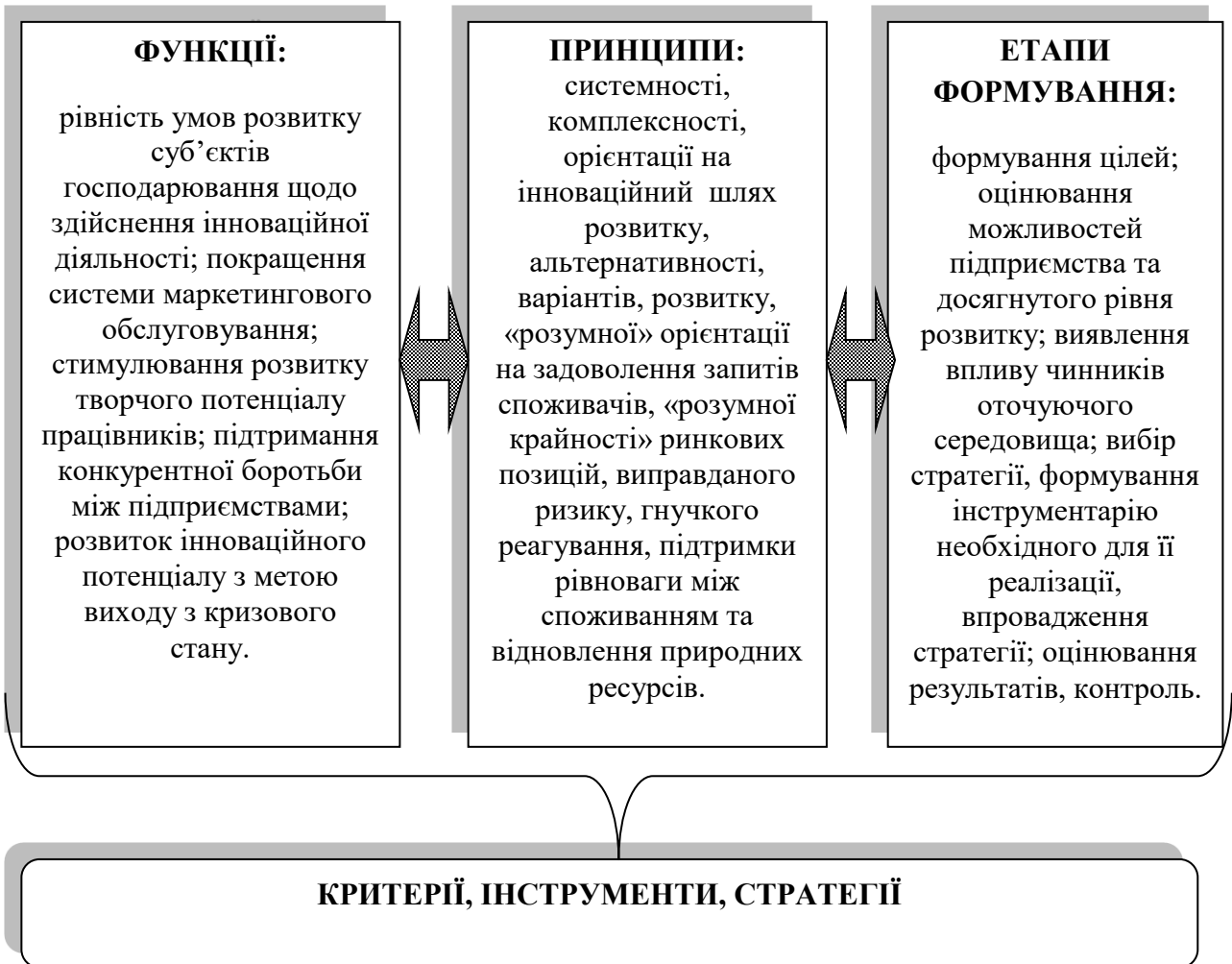

Рис. 4.8. Схема побудови організаційно-економічного механізму управління інноваційною діяльністю (за Дідченко О.І.)

Джерело: побудовано автором на основі [208; 78].

Недоліком цього механізму є відсутність обґрунтування доцільності діагностики інноваційного розвитку та методи управління таким процесом.

Науковці Микитюк П. П. та ін., у своїх працях [189; 190] під час побудови організаційно-економічного механізму управління інноваційним розвитком виокремили сукупність систем, до яких віднесено: «...рівень доступності

інформації, можливість обміну інформацією між підприємством та зовнішнім оточенням, процес збору та аналізу даних; стимулювання персоналу, використання системи винагород, підвищення рівня професіоналізму; прогнозування можливостей розвитку інноваційної діяльності, дослідження ринку, попиту на продукцію, планування напрямів діяльності; організація інноваційної діяльності, тобто контроль за використанням ресурсів, інноваційним розвитком, коригування стратегії» [189; 190; 349].

Використання кожної системи забезпечує ефективність формування організаційно-економічного механізму, але у побудові механізму не враховано систему управління, контролю, коригування, оцінювання чинників макросередовища (рис. 4.9) [208].

Рис. 4.9. Побудова організаційно-економічного механізму управління інноваційною діяльністю (за Микитюк П. П. та ін.)

Джерело: побудовано автором на основі [208; 189; 190].

Інша дослідниця - Долгошея Н. О. у своїй праці [80] дослідила формування та функціонування організаційно-економічного механізму інноваційної діяльності та дійшла висновку, що «...цей механізм спрямований на проведення технологічних досліджень, науково-дослідних робіт, розробку нових технологій та використовує засади покращення діяльності підприємства» [80]. Основними складниками організаційно-економічного механізму було визначено: дослідження інноваційного ринку, технологічних розробок; процес виробництва продукції; готовий товар з новими властивостями; інформаційне забезпечення; державне регулювання; фінансові ресурси [76]; менеджмент; маркетинг; планування інноваційної діяльності; регулювання цін та зменшення числа ризиків; очікувані результати діяльності (рис. 4.10) [208].

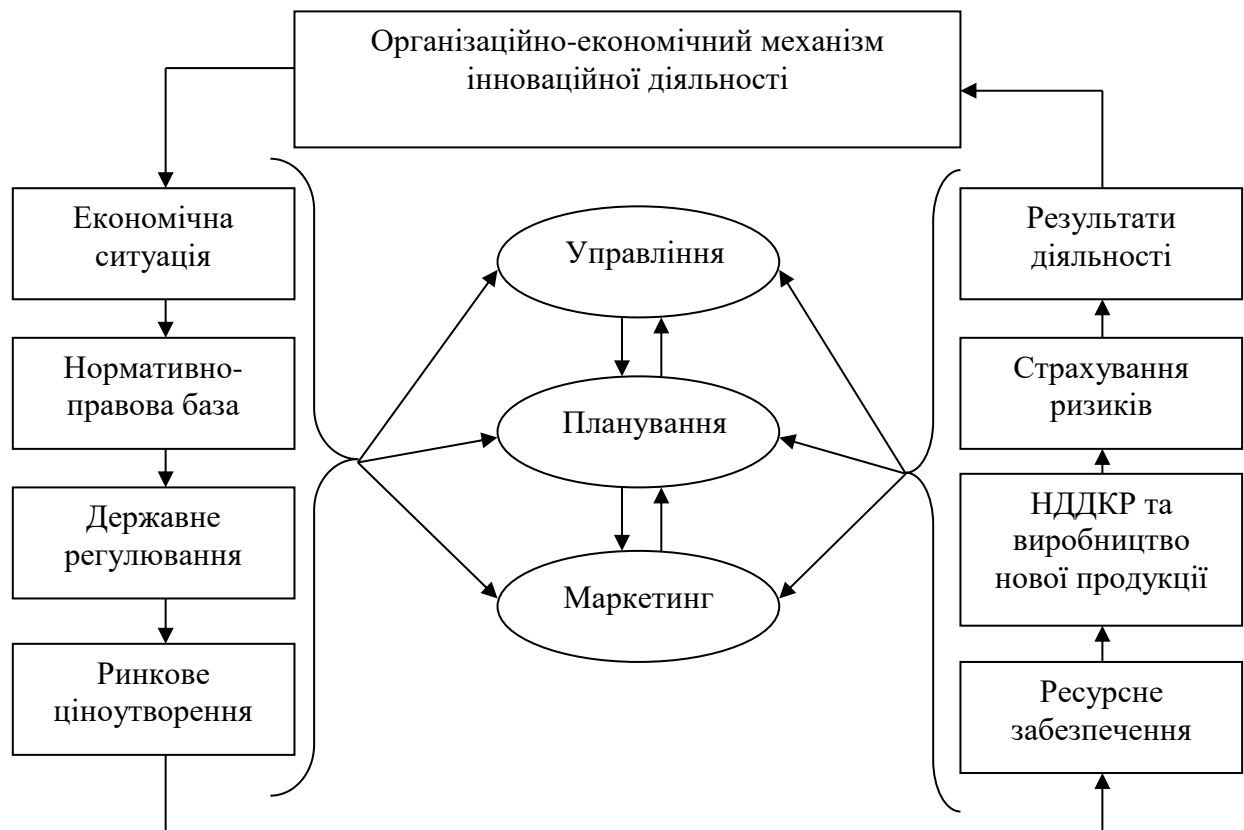

Рис. 4.10. Схема побудови організаційно-економічного механізму управління інноваційною діяльністю (за Долгошея Н. О.)

Джерело: побудовано автором на основі [208; 80].

Перевагою такого механізму було врахування впливу ризиків на інноваційну діяльність, можливість корегування рівня цін, проте окремо не визначено вплив чинників мікро- та мезосередовища на формування механізму та необхідність використання стратегії інноваційної діяльності.

Розглядаючи науковий підхід Бреус С. В. та її працю [20] щодо розробки організаційно-економічного механізму інноваційної діяльності інтегрованих структур бізнесу, можна констатувати, що авторка приділила увагу проведенню державного регулювання інноваційного розвитку з використанням фінансової підтримки. Так, «при побудові такого механізму було враховано організаційний та економічний аспект функціонування підприємства та виокремлено такі складники:

- використання загальної стратегії розвитку та стратегії інноваційної діяльності;
- дослідження рівня розвитку інноваційної діяльності;
- врахування досвіду інноваційного розвитку;
- механізм державного регулювання;
- забезпеченість фінансами, інформацією;
- законодавча база;
- організація інноваційної діяльності;
- моніторинг;
- перспективи підвищення інноваційної діяльності.

Отже, при формуванні механізму враховано досвід зарубіжних країн, доцільність посилення державного контролю за інноваційним розвитком» (рис. 4.11) [208; 404].

Проте, варто зауважити, що існує певне обмеження цього методу, що полягає у відсутності механізму страхування ризиків інноваційної діяльності, а також відсутні визначені методи, функції та принципи дії цього механізму.

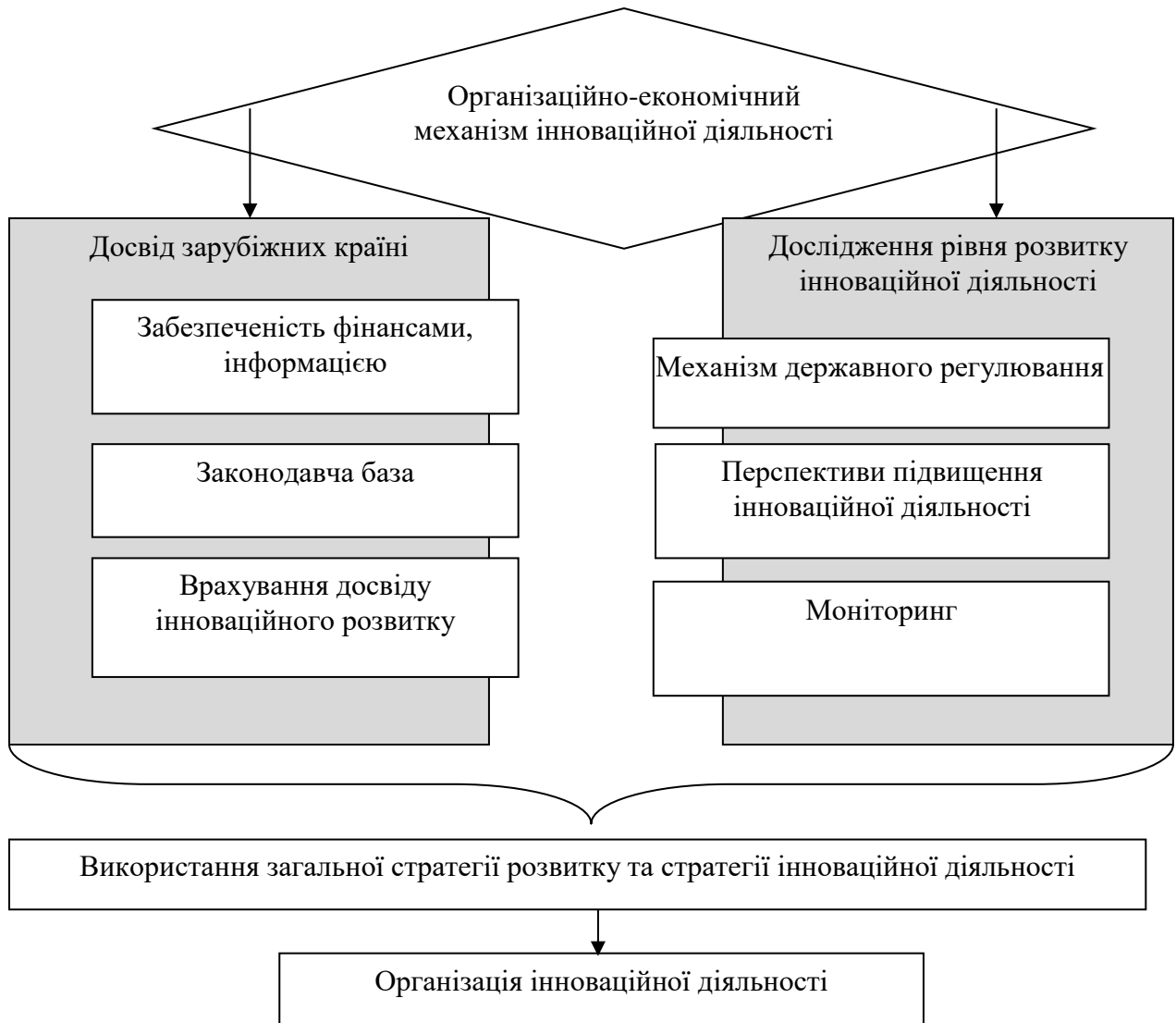

Рис. 4.11. Організаційно-економічний механізм управління інноваційною діяльністю (за Бреус С. В.)

Джерело: побудовано автором на основі [208; 20].

Подібну думку поділяли група вчених на чолі з Мірошніченко О. Ю., які у своїй праці [191] запропонували побудову організаційно-економічного механізму інноваційної діяльності, що дозволяє оцінити можливості функціонування в майбутньому, проаналізувати загрози й перспективи інноваційної діяльності, забезпечити розвиток, досягнути економічних цілей та виконати поставлені завдання (рис. 4.12) [208].

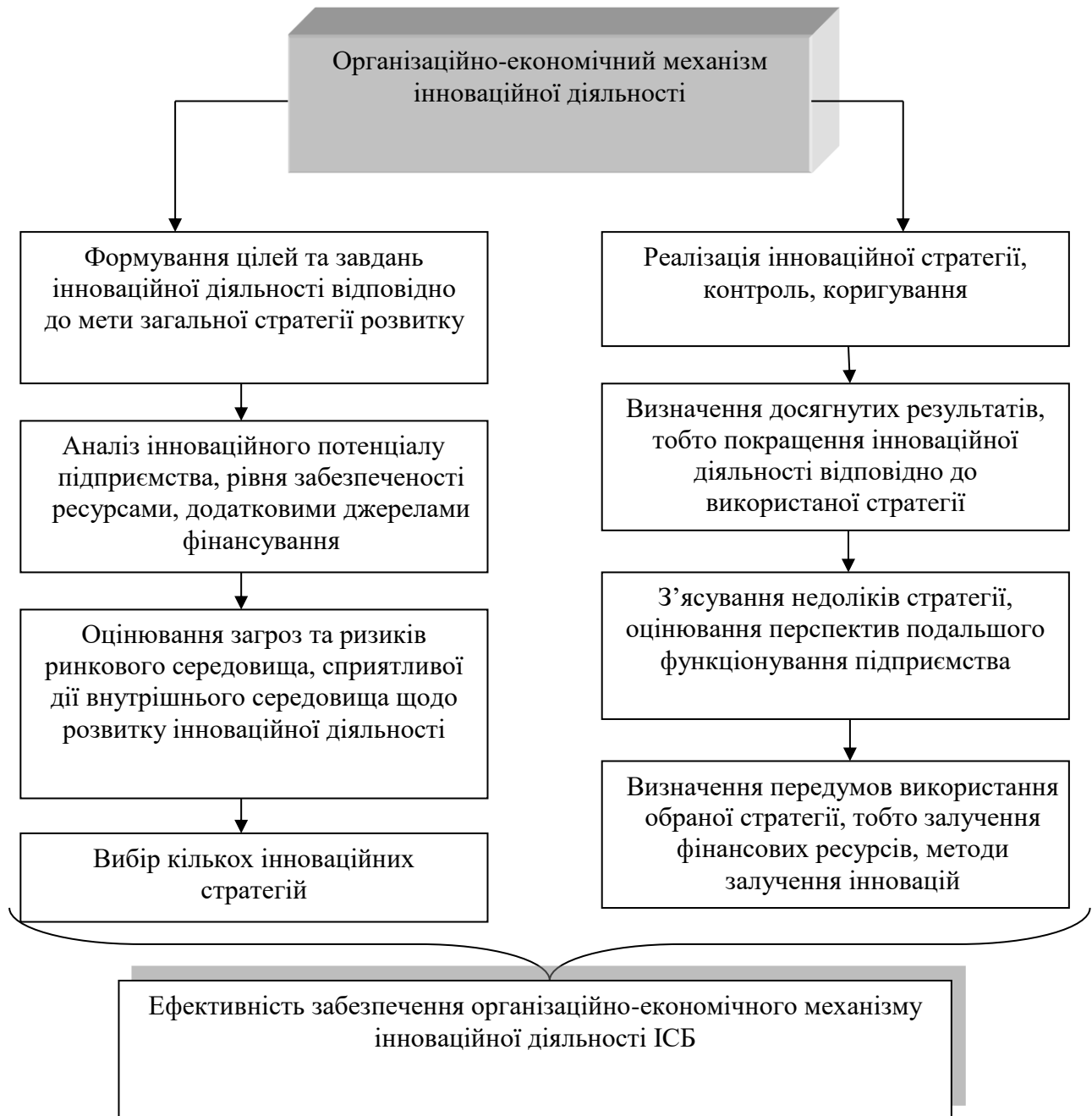

Рис. 4.12. Організаційно-економічний механізм управління інноваційною діяльністю ІСБ (за Мірошніченко О. Ю.)

Джерело: побудовано автором на основі [208; 191].

Цей організаційно-економічний механізм побудований шляхом послідовного здійснення таких кроків: формування цілей та завдань інноваційної діяльності відповідно до мети загальної стратегії розвитку; аналіз

інноваційного потенціалу ІСБ, рівня забезпеченості ресурсами, додатковими джерелами фінансування; оцінювання загроз та ризиків ринкового середовища, сприятливої дії внутрішнього середовища на розвиток інноваційної діяльності [413]; вибір кількох інноваційних стратегій; визначення передумов використання обраної стратегії, тобто залучення фінансових ресурсів, методи залучення інновацій; реалізація інноваційної стратегії, контроль, коригування; визначення досягнутих результатів, тобто покращення інноваційної діяльності відповідно до використаної стратегії; з'ясування недоліків стратегії, оцінювання перспектив подальшого функціонування ІСБ. Використання зазначеного організаційно-економічного механізму забезпечить покращення результатів діяльності підприємства, підвищення інноваційної діяльності й економічного розвитку. Його перевагою є узгодженість інноваційної стратегії з наявним рівнем інноваційної діяльності, можливість регулювання та активізації інноваційної діяльності ІСБ [208].

Зовсім інший науковий підхід запропонував Турило А.А., який у своїй науковій праці [332] представив механізм управління інноваційним розвитком ІСБ, що дозволяє активізувати інноваційний процес, організувати управління інноваційною діяльністю, використовуючи при цьому економічні та організаційні складники (рис. 4.13) [208]. Автор проаналізував та визначив такі складники організаційно-економічного механізму, як орган управління, його права та ступінь відповідальності; суб'єкт та об'єкт управління (види діяльності, підрозділи підприємства, напрями інноваційної діяльності); функції; методи; інструменти та важелі; доступність інформації; нормативно-правове забезпечення; фінансова допомога, інвестиційний капітал; визначення відповідності організаційно-економічного механізму господарському механізму; залучення інноваційних технологій; аналіз результатів діяльності, контроль, корегування інноваційного розвитку. Запровадження такого організаційно-економічного механізму сприятиме інноваційному розвитку,

підвищенню ефективності процесу управління впровадженням інновацій, проте серед певних недоліків варто відмітити неврахування дії макро- та мікросередовища та стратегічних цілей діяльності [208].

Рис. 4.13. Організаційно-економічний механізм управління інноваційною діяльністю ІСБ (за Турило А.А.)

Джерело: побудовано автором на основі [208; 332].

У дослідженні організаційно-економічного механізму стимулювання інноваційної діяльності Савченко О. В. та Соловійов В.П. у своїй праці [304]

оцінили можливість використання цього механізму через встановлення принципів, методів, здійснення економічних відносин щодо розроблення, використання та поширення інноваційних технологій, застосування системи мотивації споживачів, персоналу, застосування інновацій, активізації діяльності працівників, а також урахування впливу чинників внутрішнього та зовнішнього середовища на інноваційну діяльність (рис. 4.14) [208].

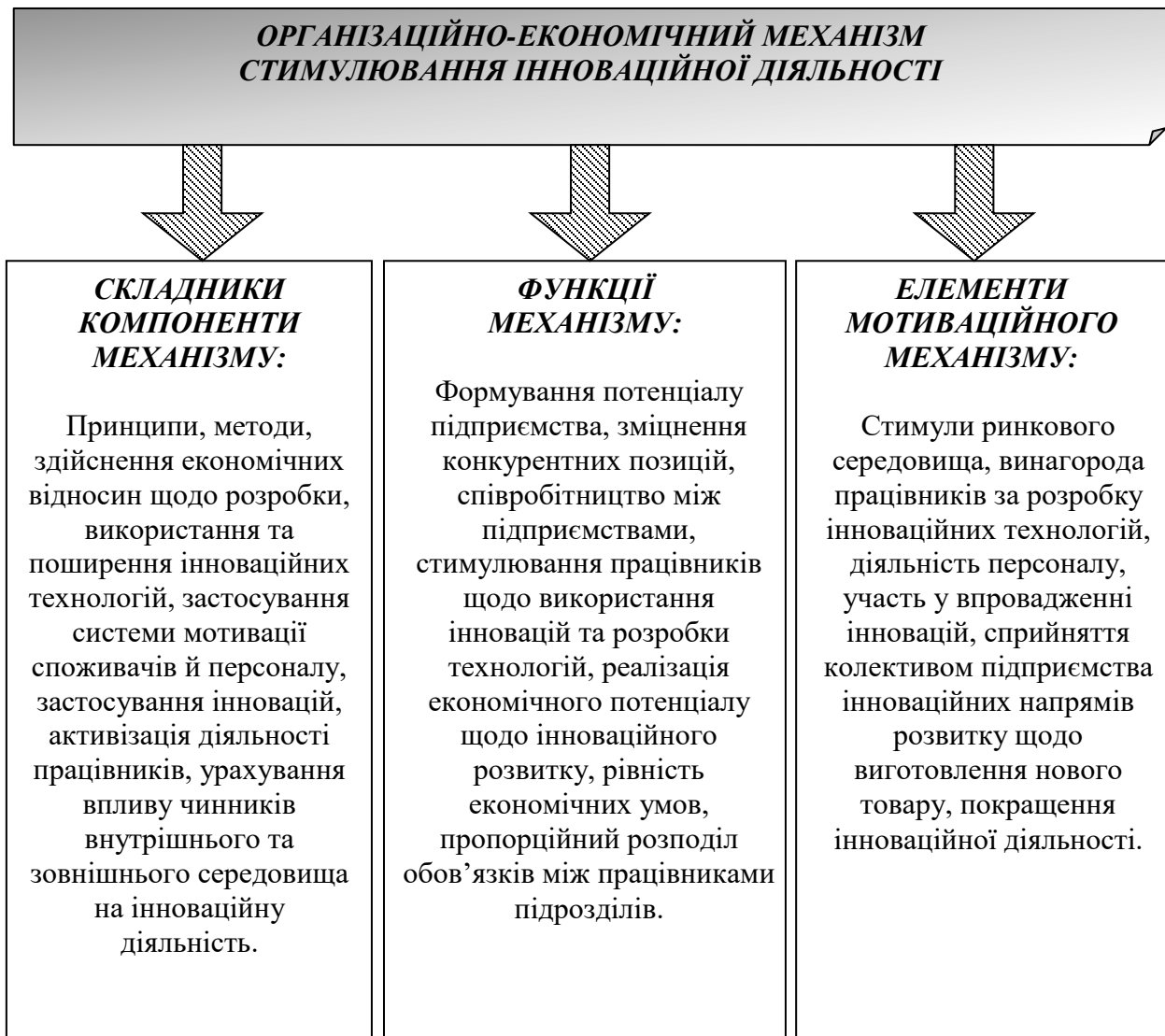

Рис. 4.14. Організаційно-економічний механізм стимулювання інноваційної діяльності (за Савченко О. В. та Соловйовим В.П.)

Джерело: побудовано автором на основі [208; 304].

Серед функцій механізму визначено: формування потенціалу ІСБ; зміцнення конкурентних позицій; співробітництво між підприємствами; стимулювання працівників щодо використання інновацій та розробки технологій; реалізацію економічного потенціалу щодо інноваційного розвитку; рівність економічних умов; пропорційний розподіл обов'язків між працівниками підрозділів. До елементів мотиваційного механізму віднесено:

- стимули ринкового середовища;
- винагороду працівників за розробку інноваційних технологій;
- діяльність персоналу;
- участь у впровадженні інновацій;
- сприйняття колективом інноваційних напрямів розвитку щодо виготовлення нового товару;
- покращення інноваційної діяльності.

Отже, представлений вище організаційно-економічний механізм стимулювання інноваційної діяльності спрямований на досягнення стратегічних цілей, використання методів підвищення інноваційної діяльності, стимулювання інноваційного розвитку. Однак у такому механізмі відсутнє визначення очікуваного економічного ефекту, не враховано доцільність прогнозування результатів інноваційної діяльності [208; 349].

Отже, аналіз праць науковців та їх узагальнення дає можливість дійти висновку, що структуру організаційно-економічного механізму управління інноваційною діяльністю ІСБ в загальному вигляді може бути представлено як низку поетапних кроків (рис. 4.15) [208].

Така послідовність дозволяє на підставі отриманих результатів сформулювати обґрунтований збалансований комплекс заходів для реалізації обраної стратегії [281]. Варто зазначити, що перед тим, як перейти до реалізації механізму, подальша увага має бути зосереджена на виборі інструментарію

реалізації інноваційних заходів, доборі учасників, визначенні джерел фінансування та оптимізації їх структури.

Після проведеного аналізу сутності наукових підходів щодо визначення організаційно-економічного механізму розвитку інноваційної діяльності ІСБ, постає необхідність у визначенні ефективного його формування та вдосконалення як засобу стабілізації інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу в цілому [208].

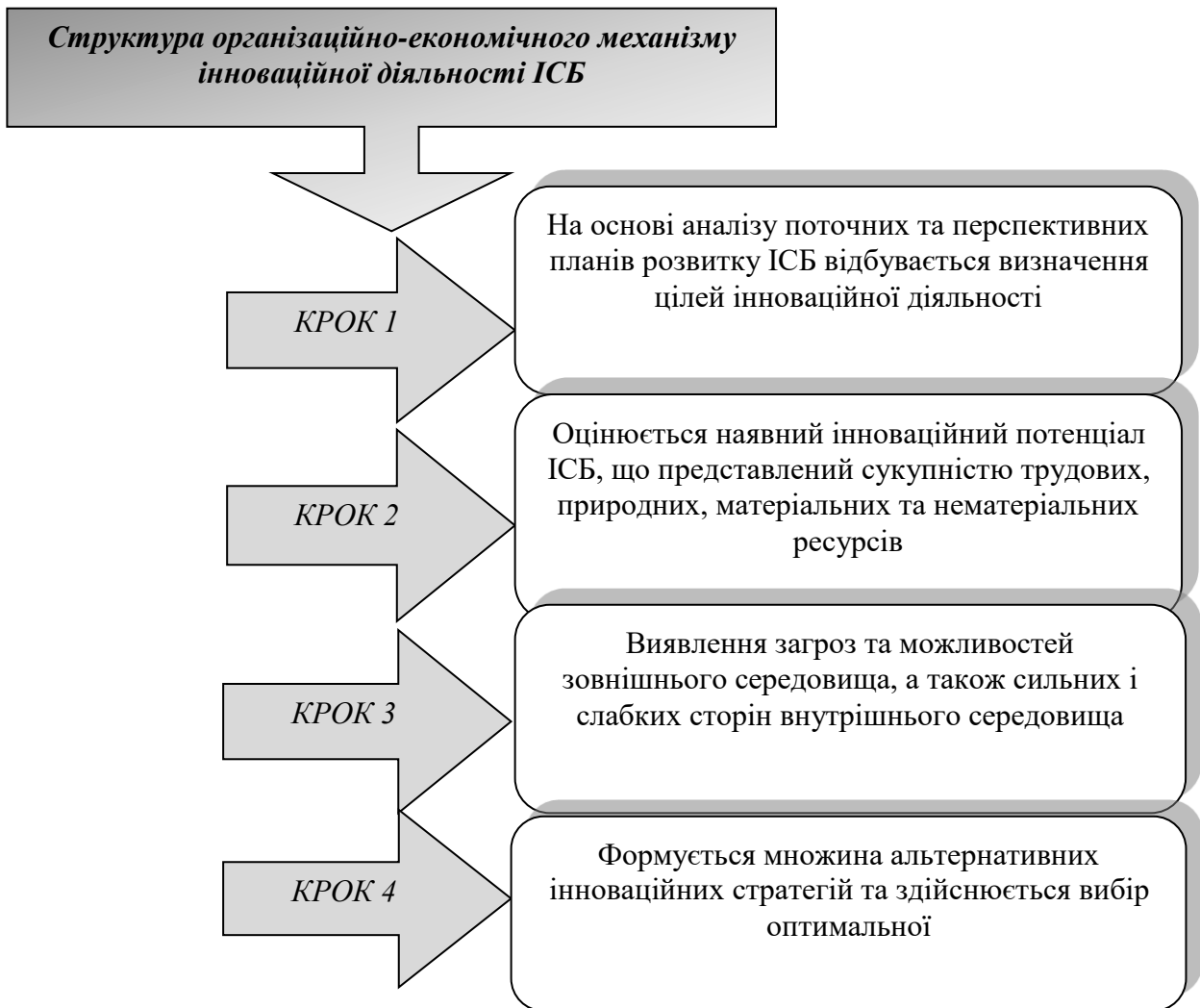

Рис. 4.15. Загальна структура організаційно-економічного механізму управління інноваційною діяльністю ІСБ

Джерело: побудовано автором на основі [208; 349; 165; 310; 315; 134; 78; 189; 190; 80; 20].

Так, прагнення інтегрованих структур бізнесу до інноваційного розвитку стикається з питаннями, пов'язаними з необхідністю вирішення інноваційних завдань. Збільшення саме інноваційного потенціалу ІСБ стає визначальним чинником успіху та стимулювання у векторі розвитку стабільного економічного середовища для всіх суб'єктів господарювання.

Такого принципу притримуються більшість розвинутих країн, і Україна не є виключенням. Як свідчить практика, продуктивне використання інноваційного потенціалу ІСБ, раціональне його формування та розвиток, організація та управління ним мають вирішальне значення в новітніх економічних реаліях [208].

Сучасні українські підприємства все більше приходять до висновку, що використання у своєму виробництві інновацій, інноваційних технологій, новітніх методів управління беззаперечно матиме позитивний ефект, а щоб цей ефект був якомога більшим, ІСБ мають залучати достатнє фінансування до своїх інноваційних проєктів, модернізацію обладнання та вдосконалення виробництва. Важливо зазначити, що попри наявність в арсеналі інноваційного потенціалу цілого спектру різних складників елементів (фінансовий, організаційний, виробничий, інформаційний, ринковий, кадровий, науково-технологічний тощо), лише в їх поєднанні інноваційний потенціал запрацює на повну.

Оскільки в сучасних ринкових вимогах постійно зростають запити споживачів, активно набирає оберти конкуренція, то інноваційний потенціал ІСБ постає як один із основних чинників отримання конкурентних переваг [208].

Імплементация досвіду промислово розвинутих країн демонструє, як ІСБ реалізують свою інноваційну стратегію, збільшуючи при цьому обсяг виробництва, обсяг реалізації продукції, максимізуючи прибутки, збільшуючи

продуктивність праці, прискорюючи обіг залученого капіталу, освоюючи нові сегменти ринку та поставляючи на ринок якісно нові види продукції.

Потреба в постійному оновленні асортименту продукції та технологій її виготовлення змушує збільшувати частку витрат на НДДКР та інноваційні галузі, проводити наукові й проектні розробки в середовищі функціонування ІСБ, орієнтуючи їх на зміцнення свого інноваційного потенціалу. Саме в такий спосіб відбувається синергія науки, техніки, технологій, інновацій і виробництва, що надає можливості створення новацій та їх подальшу комерціалізацію.

Зростання ролі окремих інтегрованих структур бізнесу, необхідність їх ефективної взаємодії між собою, а також врахування чинників макро-, мезо- та мікросередовища загострюють процес формування організаційно-економічного механізму щодо вибору організаційно-правових форм для об'єднання в ІСБ [208].

Такий механізм має задавати вектор руху окремим бізнес-одинацям щодо вибору організаційно-правової форми та подальшого об'єднання в інтегровані структури бізнесу.

Це, в свою чергу, допоможе найбільш ефективно використати конкурентоспроможні сфери бізнес-одинаць та досягти синергетичного ефекту від утворення нової інтегрованої структури, підтримуючи при цьому визначений баланс інтересів стейкхолдерів на мікро- та макрорівнях щодо можливостей подальшого інноваційного розвитку, з метою досягнення вигоди в конкурентному становищі та максимізації прибутку (рис. 4.16) [208].

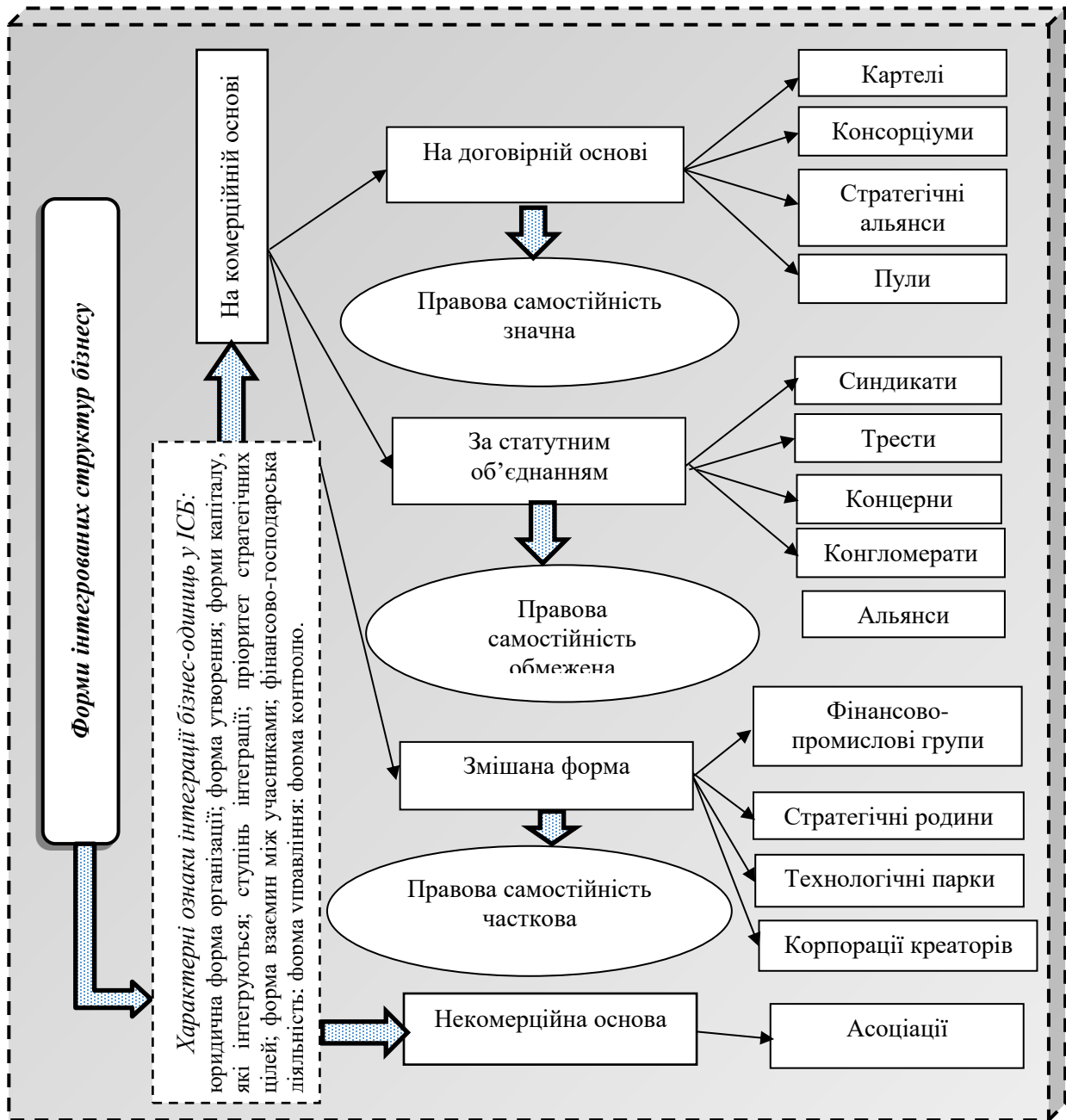

Рис. 4.16. Вибір основних організаційно-правових форм для об'єднання в інтегровані структури бізнесу

Джерело: побудовано автором на основі [44; 45; 94; 118; 208; 210].

Так, серед основних причин, що стримують широкомасштабне залучення іноземних інвестицій в Україну, зокрема визначено такі (рис. 4.17) [208].

Рис. 4.17. Причини стримування та перспективи формування і розвитку інноваційного потенціалу ІСБ

Джерело: побудовано автором на основі [208; 354; 73].

Отже, інноваційний потенціал інтегрованих структур бізнесу можна визначити як здатність до виконання завдання, проте необхідно додати, що активним вважатиметься лише той розвиток підприємства, який ґрунтується на загальному внутрішньому потенціалі в поєднанні з активною самореалізацією людського чиннику [278]. Такий механізм активного розвитку створюється на основі інноваційних процесів, які включають в себе такі вимоги (рис. 4.18) [208]:

Рис. 4.18. Склад активного розвитку системи внутрішньо-організаційної дії ІСБ

Джерело: побудовано автором на основі [208; 287; 354; 73].

Для того, щоб інтегровані структури бізнесу отримали інноваційний вектор розвитку, вони мають відповідати таким показникам інноваційності (рис. 4.19) [208].

Рис. 4.19. Комплекс показників інноваційності ІСБ

Джерело: побудовано автором на основі [208; 354].

Оскільки основою ефективного функціонування інтегрованих структур бізнесу є вдосконалення організаційно-економічного механізму формування та розвитку інноваційного потенціалу у напрямі ефективного розвитку наявних інноваційних ресурсів, то розроблення даного організаційно-економічного механізму має включати комплекс відповідного методологічного, методичного та організаційного інструментарію, як наведено на рис. 4.20 [208].

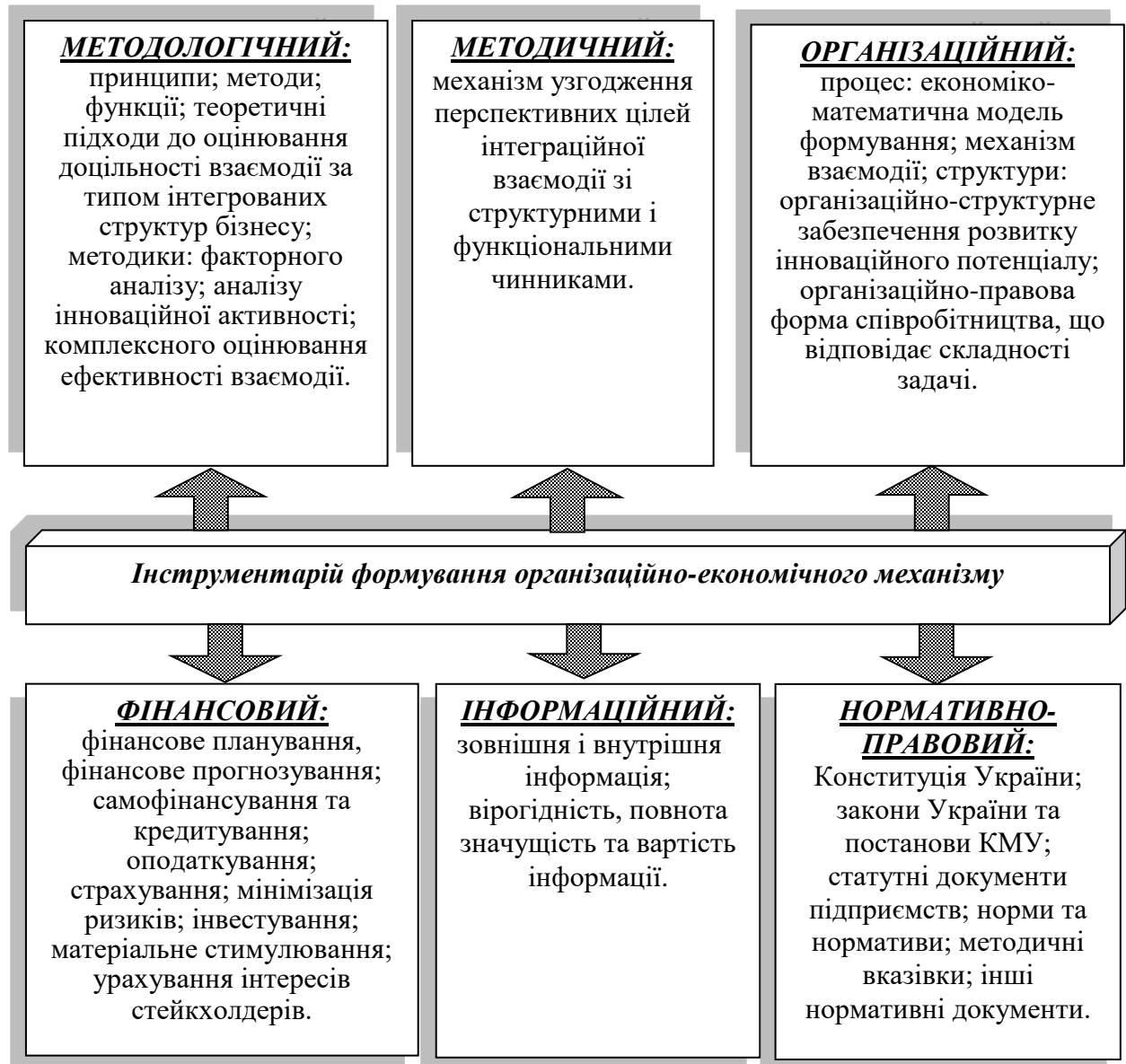

Рис. 4.20. Базовий інструментарій організаційно-економічного механізму формування та розвитку інноваційного потенціалу ІСБ

Джерело: доповнено автором на основі [208; 73].

На думку Давуда А. Д., «методологічний інструментарій формування інтегрованих структур, притаманний процесам управління в динамічних системах будь-якої природи, базується на основних законах – філософії (закон синергії, самозбереження, розвитку, єдності аналізу і синтезу), економіки (закон вартості, взаємозв'язку між попитом та пропозицією, розширеного відтворення), кібернетики (закон зворотного зв'язку, пристосування до зовнішнього середовища, єдності управління й інформації, необхідної розмаїтості), господарського управління (спеціалізації, інтеграції, демократизації управління, оптимального сполучення централізації та децентралізації управління, економії часу) і представлений принципами, методами і функціями управління» [73].

Варто зауважити, що процедура формування організаційно-економічного механізму формування та розвитку інноваційного потенціалу ІСБ має відповідати загальним принципам, проте їх прояв значною мірою визначається специфікою функціонування самих інтегрованих структур бізнесу. Так, інтегрована структура, згідно з розробленим організаційно-економічним механізмом формування та розвитку інноваційного потенціалу, виступає як інфраструктура, яка створює сприятливі умови для інноваційної діяльності ІСБ. Такий формат підтримки полягає у формуванні матеріальних і нематеріальних умов, що сприяють забезпеченню конкурентних переваг господарюючих суб'єктів у межах певної інтегрованої структури.

Оскільки система принципів організаційного проектування управління інноваційним потенціалом ще не сформувалась, то доцільним є, на базі принципів господарського управління і теорії систем, виділити основні групи принципів, що визначають спрямованість організаційно-економічного механізму формування та розвитку інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу (рис. 4.21) [208; 73].

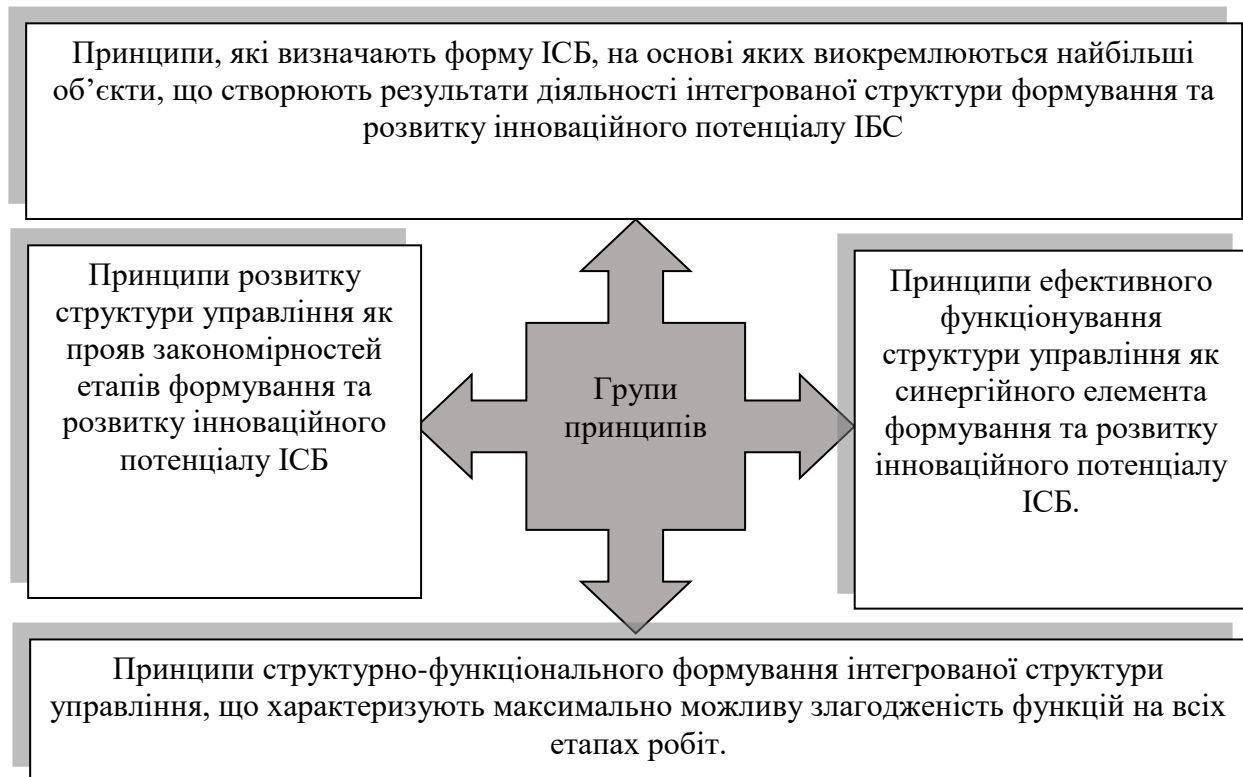

Рис. 4.21. Спрямованість організаційно-економічного механізму формування та розвитку інноваційного потенціалу ІСБ

Джерело: доповнено автором на основі [208; 73].

Економічні принципи є базисом для формування стратегічної тактики й політики розвитку інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу з метою подолання перешкод і контролю за інноваційними процесами, тому чітке визначення й дотримання принципів організаційно-економічного механізму розвитку інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу створює передумови для ефективної діяльності стейкхолдерів, а також робить реальною можливість досягнення головної мети – формування та розвитку інноваційного потенціалу ІСБ [73].

У межах дослідження формування, розвитку та управління інноваційним потенціалом інтегрованих структур бізнесу доцільно використовувати такі методи (рис. 4.22) [208].

Рис. 4.22. Основні методи, що використовуються в процесі формування, розвитку та управління інноваційним потенціалом інтегрованих структур бізнесу

Джерело: доповнено автором на основі [208; 73].

Організаційно-економічний механізм формування та розвитку інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу базується на реалізації таких функцій (рис. 4.23) [208].

Рис. 4.23. Основні функції механізму формування та розвитку інноваційного потенціалу ІСБ

Джерело: побудовано автором на основі [208; 73].

Також доцільно визначити завдання (цілі), що обумовлені складовими організаційно-економічного механізму формування та розвитку інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу (рис. 4.24) [208].

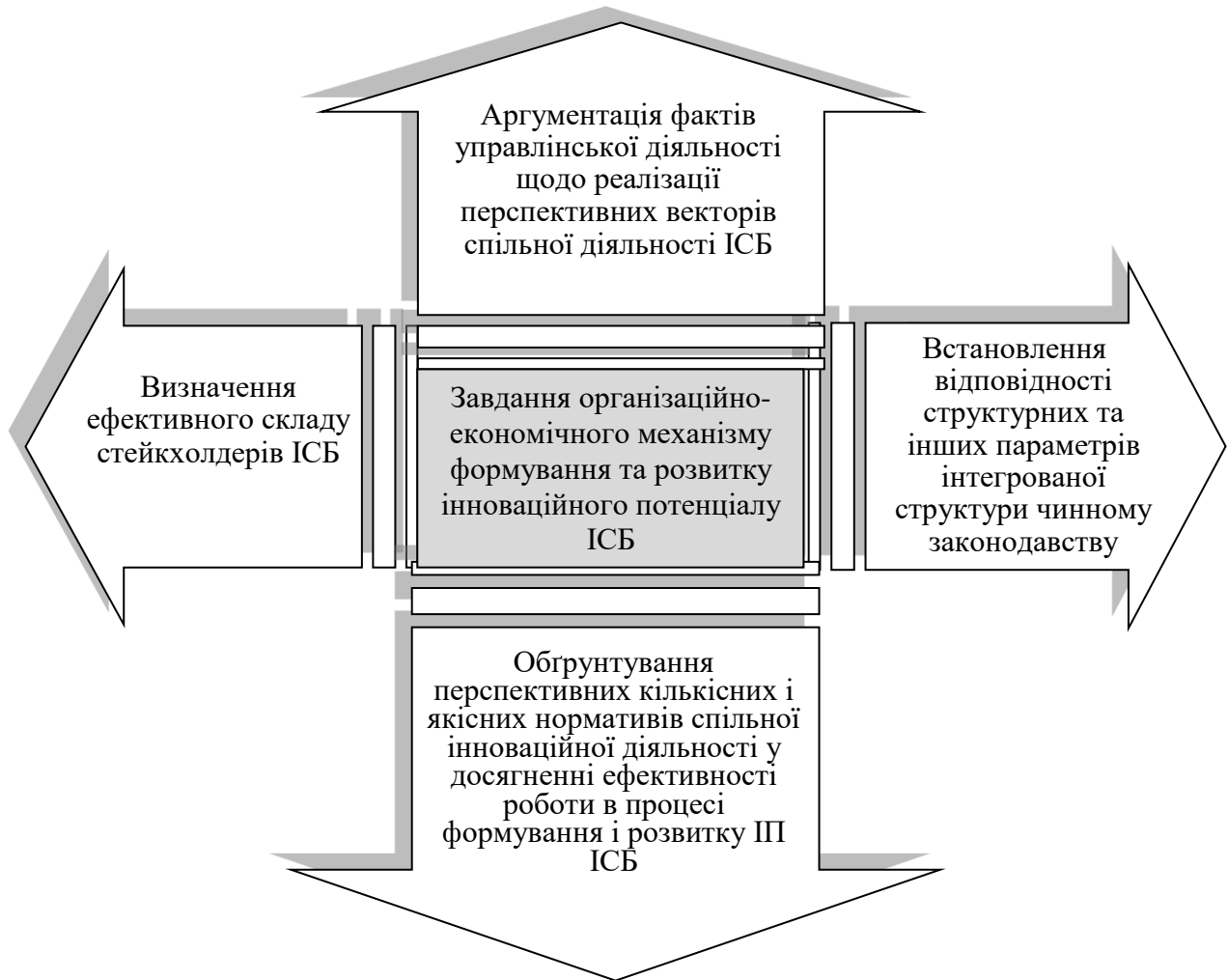

Рис. 4.24. Основні завдання (цілі) механізму формування та розвитку інноваційного потенціалу ІСБ

Джерело: узагальнено автором на основі [208; 73].

Отже, на основі проведеного аналізу складників елементів, принципів, функцій, інструментарію та завдань як складників організаційно-економічного механізму формування та розвитку інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу, можна запропонувати уточнений та вдосконалений організаційно-економічний механізм, що представлено на рис. 4.25.

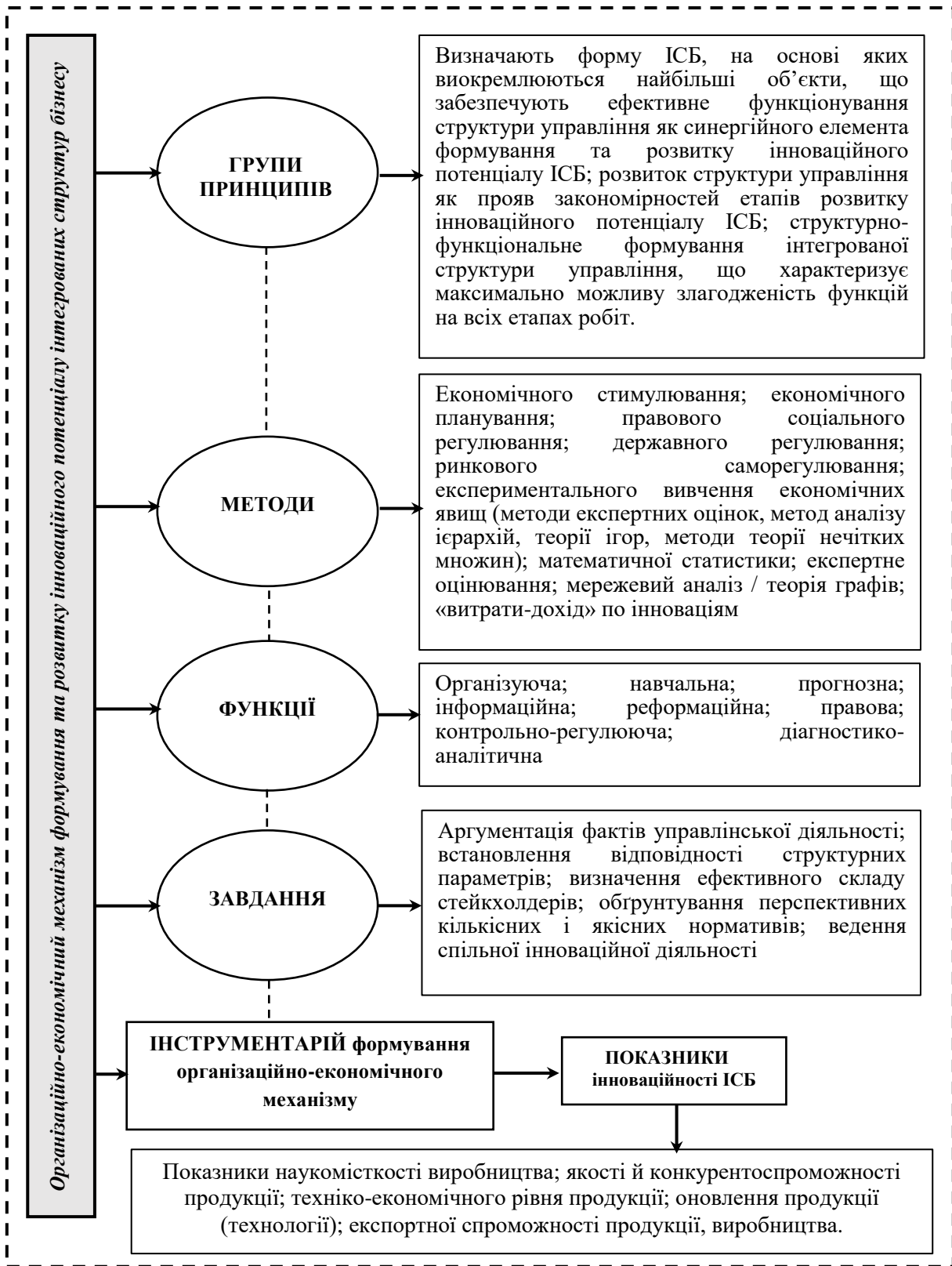

Рис. 4.25. Організаційно-економічний механізм формування та розвитку інноваційного потенціалу ІСБ [авторська розробка]

Використання на практиці запропонованого організаційно-економічного механізму формування та розвитку інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу надасть можливість сформувати конкретні стратегічні цілі щодо формування та розвитку інноваційного потенціалу підприємств; розробити та впровадити інноваційну стратегію розвитку ІСБ на основі визначеної моделі розвитку інноваційного потенціалу; виявляти конкурентоспроможні підприємства за рівнем їх інноваційного потенціалу; створити та підтримувати економічно вигідні відносини зі стейкхолдерами інноваційного процесу; запроваджувати інноваційні стратегічні рішення щодо подальшої інноваційної реструктуризації підприємств, залучення коштів стейкхолдерів, упровадження результатів НДДКР та диверсифікації продукції; здійснити прогноз та ґрунтовне оцінювання ефективності використання та реалізації інноваційного потенціалу ІСБ [208].

4.3. Дослідження впливу чинників ризику на формування та розвиток інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу

У сучасних умовах господарювання управління ризиками здійснюється за допомогою різних методів їх зниження та запобігання їх потенційному негативному впливу на реалізацію інноваційного проекту. До основних таких методів варто віднести: диверсифікацію (розподіл ризиків); ухилення від ризиків; локалізацію джерел ризику вартості; лімітування вартості; страхування; хеджування. При цьому заходи, що забезпечують проведення оптимізації ризиків інноваційного проекту, дозволяють відібрати і ранжувати чинники зовнішнього і внутрішнього середовища об'єкту і суб'єкту ризику з використанням факторного аналізу; встановити залежність між відібраними

чинниками ризику та об'єктами ризику (дохід, збитки, рентабельність тощо); здійснити стохастичну оптимізацію ризику [296].

Як свідчить досвід економічного розвитку різних держав, ризик є невід'ємним чинником ринкової економіки. Обмеженість ресурсів, загострення конкуренції призводять до зростання невизначеності умов господарювання. Зростання ж невизначеності – це шлях до зростання ризиків підприємств. Як наслідок, такі особливості ризику на сучасному етапі, як його тотальність та всеосяжність, породили появу тверджень про те, що проблема ризику має загальноекономічне значення, оскільки ризик сприймається як один із головних чинників сучасного й, особливо, майбутнього суспільства.

Ризик в інноваційній діяльності – це можливість (загроза) отримати певні збитки функціонуючим бізнес-єдиничам в інноваційній сфері; це можливість неотримання бажаної частини доходу через активну діяльність в сфері виробництва інноваційної продукції, що притаманна реалізації, випуску та виробництву новітніх технологій, продуктів, новітнім механізмам їх реалізації. При цьому ступінь ризику залежить від таких чинників як масштаби виробництва інноваційної продукції; можливі шляхи виходу на нові ринку збуту; частка працівників зайнятих розробкою і впровадженням наукомісткої продукції; механізму виведення нових товарів на ринки та його ефективності та ін. [296].

Оскільки темпи впровадження інноваційних товарів та продукції бізнес-єдинич у сфері текстильного виробництва є доволі невеликими, що викликано виникненням фінансових та інноваційних ризиків, то постає нагальна потреба в покращенні стану інноваційної активності інтегрованих структур бізнесу, яка сприятиме зниженню негативних наслідків ризиків через механізм управління ними [277; 296].

Перш за все, необхідно зупинитись на фінансових ризиках та ризиках інноваційної діяльності, що найбільшою мірою впливають на інноваційних

потенціал інтегрованих структур бізнесу. Вище було зазначено, що під управлінням ризиками в інноваційній діяльності розуміється загальна сукупність практичних заходів, які дозволяють знизити невизначеність результатів інноваційної діяльності, збільшити корисність реалізації інновацій, мінімізувати ціну досягнення інноваційної стратегії інтегрованих структур бізнесу.

Дослідженню фінансових та економічних ризиків приділено велику кількість праць як зарубіжних, так і вітчизняних дослідників. Вагомий внесок до розвитку цієї проблематики зробили такі науковці, як: В. Вітлінський, П. Верченко, Л. Івин, О. Іванілов, М. Клапків, Л. Примостка, І. Сердюкова, В. Фере, О. Романченко, Є. Стоянова та інші.

Фінансові ризики, як для інтегрованих структур бізнесу, так і для окремих бізнес-одиниць мають максимальне значення серед безлічі інших ризиків, існуючих у середовищі господарювання. Збільшення впливу цього виду ризику позначається не тільки на результатах фінансової діяльності бізнес-одиниць (мікросередовище), але й загалом на результатах інноваційної, виробничо-господарської діяльності, що пов'язано з деструктивним розвитком економіки, інфраструктури фінансового ринку, поглибленням фінансової активності інтегрованих структур бізнесу та іншими чинниками (макросередовище) [288; 296].

Фінансові ризики мають під собою певну базу для існування, якій притаманна невизначеність зовнішнього середовища щодо інтегрованих структур бізнесу. Отже, об'єктивність фінансових ризиків інтегрованих структур бізнесу та окремих бізнес-одиниць пов'язана з наявністю тих чинників, які в кінцевому рахунку є автономними від інноваційно-фінансової діяльності інтегрованих структур бізнесу, проте можуть бути піддані певним механізмам їх зниження та нейтралізації [296].

Загалом прийнято вважати, що існують такі напрями зниження та нейтралізації фінансових ризиків (рис. 4.26) [296].

Нейтралізація фінансових ризиків як комплексний організаційно-управлінський механізм управління фінансовими ризиками бізнес-одиниць та інтегрованих структур бізнесу проявляється як фінансово-господарський механізм поетапного оцінювання та обґрунтування, а також організації і контролю ефективного здійснення організаційно-управлінських та фінансово-економічних рішень, що проявляється в реалізації первинних заходів фінансово-організаційного, нормативно-правового напрямку з метою забезпечення порівняння ефективності інноваційної активності бізнес-одиниць до конкретного стану фінансового ризику [257].

Рис. 4.26. Напрями зниження та нейтралізації фінансових ризиків ІСБ

Джерело: авторська розробка на основі [296; 257; 27].

Загальну сукупність ключових стратегічних заходів щодо нейтралізації фінансових ризиків поділяють на дві альтернативні форми: 1) стратегія уникнення певної частки ризику; стратегія утримання певної частки ризику [257]. Так, на етапі управління, що передбачає нейтралізацію фінансових ризиків необхідно створити заходи превентивного характеру, що допоможуть мінімізувати або нівелювати потенційні небажані наслідки ризикової події. Отже, можна стверджувати, що заходи з нейтралізації щодо подолання ризиків повинні буди здійснені комплексно, методично, у відповідності до певних критеріїв та принципів (рис. 4.27).

Рис. 4.27. Нейтралізація ризиків під впливом певних критеріїв та принципів

Джерело: побудовано автором на основі [296; 257; 27].

На основі рис. 4.27 можна обґрунтувати ключові цілі та задачі даної нейтралізації, які є базовими в оптимізації управління фінансовими ризиками інтегрованих структур бізнесу в мінливих умовах динамічної ринкової інфраструктури. Забезпечення нейтралізації фінансових ризиків інтегрованих

структур бізнесу за допомогою стратегії уникнення полягає в реалізації організаційно-управлінських рішень (у фінансовому векторі) через об'єктивний аналіз альтернативних варіантів з метою пошуку безбиткового варіанту з подальшим його введенням у дію. Проте, слід наголосити на тому, що зародження та існування безбиткового (безризикового) варіанту здійснення будь-якого процесу або виробництва є неможливим, тому завжди потрібно враховувати певну частку ризику та закладати страхові резерви для його подолання. [257]. Отже, для інтегрованих структур бізнесу управління ризиками (у фінансовій сфері) реалізовувати стратегію їх запобігання (уникнення) необхідно виконувати за такою схематичною ітерацією (рис. 4.28).

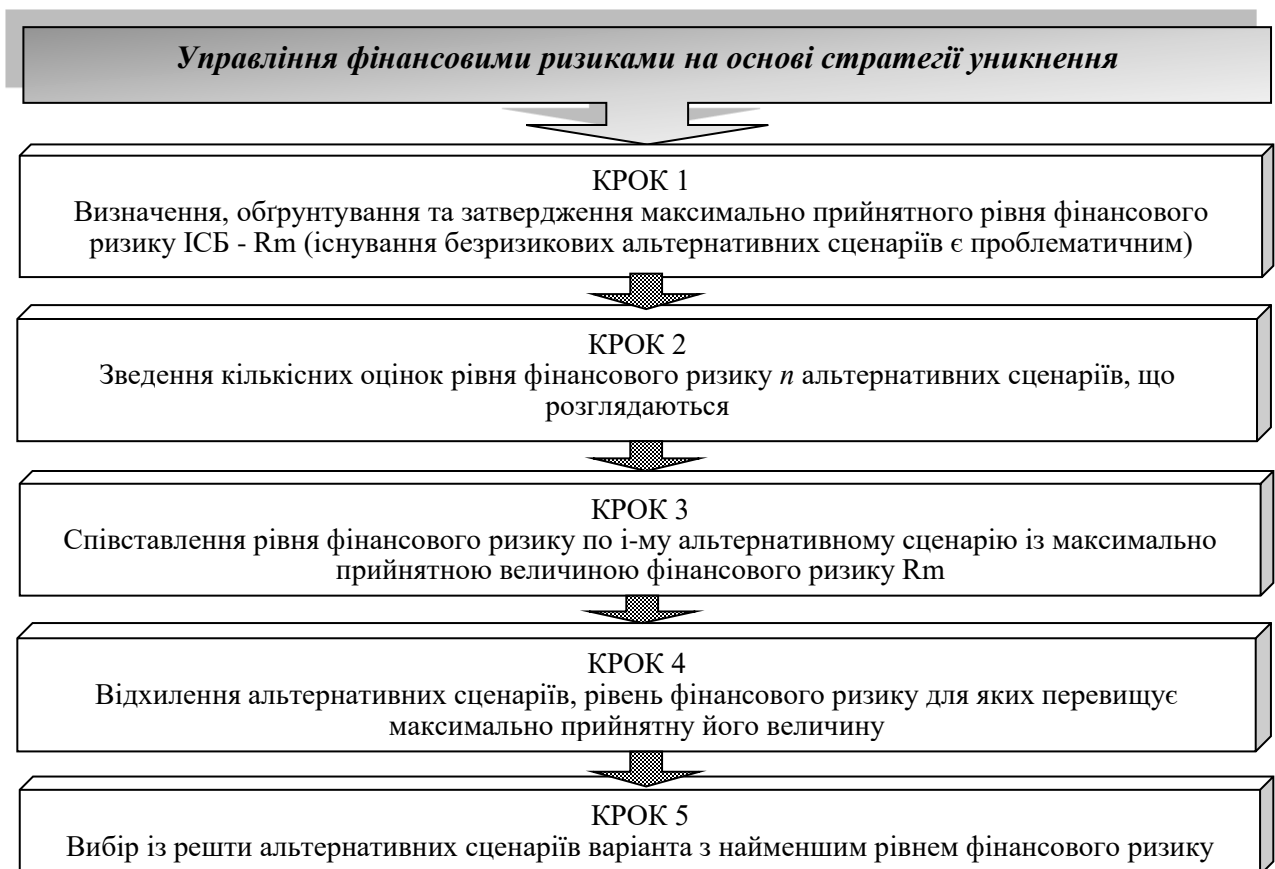

Рис. 4.28. Схема управління фінансовими ризиками ІСБ на основі стратегії уникнення (запобігання)

Джерело: побудовано автором на основі [296; 257; 27].

Слід звернути увагу на певні ознаки, критерії ідентифікації виробничо-господарських операцій інтегрованих структур бізнесу (рис. 4.29).

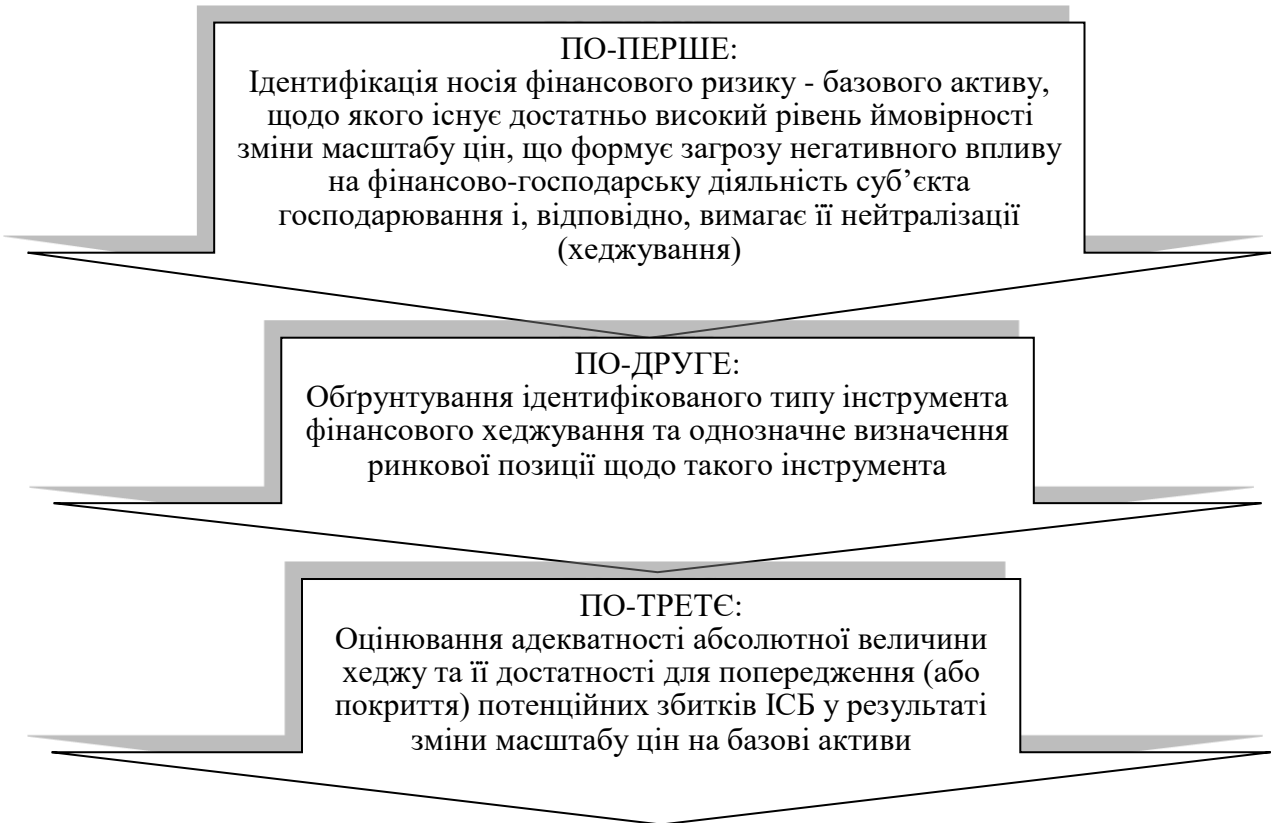

Рис. 4.29. Ознаки та критерії ідентифікації та структурування господарських операцій ІСБ

Джерело: побудовано автором на основі [296; 257; 27].

Важливо відзначити й нові методи управління ризиками, зокрема, метод тотального управління ризиками [114]. Сутність цього методу полягає в створенні такої системи діяльності підприємства, яка буде спрямована на безперервний процес покращень. Як зазначає С. М. Ілляшенко «Методика методу тотального управління ризиками полягає в тому, що підприємства безперервно ведуть облік і моніторинг ризиків, де у прийнятті будь-яких управлінських рішень складається прогноз ризиків або ж негативних наслідків, і в такий спосіб налагоджується процес безперервного покращення систем управління підприємством. При цьому ризик розуміється як можливість

виникнення небажаного розвитку ситуації в усіх процесах – від роботи окремого устаткування до реалізації ринкової стратегії підприємства» [114].

Приймаючи рішення в умовах ризику, необхідно зважати на такі правила ризик-менеджменту:

- не можна піддаватись ризику більше, ніж це дозволяє власний капітал;
- необхідно думати про наслідки ризику;
- не можна ризикувати більшим заради меншого;
- позитивне рішення приймається лише в разі відсутності сумнівів;
- не можна думати, що існує лише єдине рішення, необхідно завжди йти в пошуку нових альтернативних варіантів.

Виконання першого правила вимагає визначення порівняння тах втрат від ризикової події та загальної кількості власного фінансового капіталу. Цей показник вимірюється за допомогою коефіцієнта ризику за формулою (4.1):

$$KR = Z_{\text{тах}} / R_{\text{фін}}, \quad (4.1)$$

де KR – коефіцієнт ризику; $Z_{\text{тах}}$ – тах втрати від ризикової події (грн); $R_{\text{фін}}$ – загальна кількість власного фінансового капіталу (грн).

Тепер сфокусуємось на дослідженні інноваційних ризиків, які прямо впливають на діяльність ІСБ, і яким в економічній літературі приділяється значна увага. Так, зокрема, деякі автори (Т. Ю. Бабенко [7], Л. І. Донець [81], В. Й. Жежуха [97], Т. Г. Плисюк [238]) розподіляють ці ризики на такі групи, як фінансові, організаційні, економічні, ресурсні, технологічні, маркетингові, продуктові ризики, ризики управління персоналом та ін. Ризики в інноваційній діяльності інтегрованих структур бізнесу описуються декількома визначеннями: 1) як можливість існування загроз для бізнес-одиниць; 2) як

наслідки, що такі загрози можуть завдати. Істотний вплив на інноваційний потенціал інтегрованих структур бізнесу здійснюють так звані ризики мікросередовища та макросередовища (рис. 4.30).

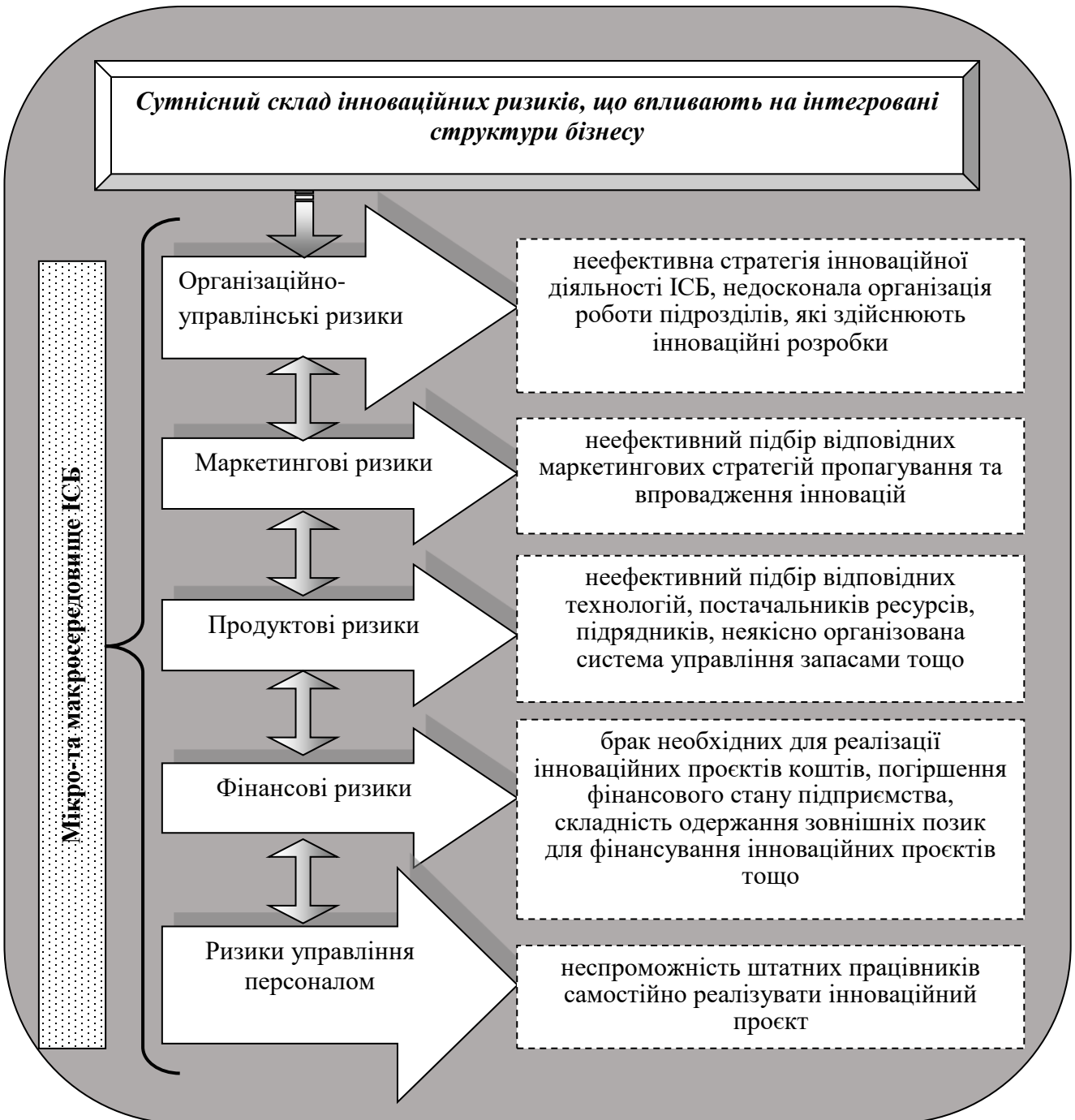

Рис. 4.30. Сутнісний склад інноваційних ризиків, що впливають на ІСБ в умовах мікро- та макросередовища

Джерело: побудовано автором на основі [403; 296; 257; 27].

Інноваційна діяльність, порівняно з іншими видами діяльності, більшою мірою пов'язана з ризиком, оскільки повна гарантія позитивного результату практично відсутня. Як наслідок, інноваційні проєкти більш залежні від чинників невизначеності, які і є причиною виникнення ризиків.

Інноваційний ризик визначають як імовірність втрат, що виникають у разі вкладення бізнес-одинацями певного капіталу у виробництво інноваційних товарів та послуг, які можуть не отримати очікуваного позитивного ефекту серед споживачів. Оскільки головна мета управління інноваційними ризиками проявляється у їх якісному й кількісному оцінюванні, то для мінімізації таких ризиків необхідно мати достатню інформацію щодо можливих перешкод на шляху реалізації власного задуму.

У межах впровадження власного задуму (інноваційного проєкту) завжди існує ймовірність того, що інноваційний товар може бути не прийнятим кінцевими споживачами та не задовольнити їх очікування. Створення інноваційного товару це процес тривалий і трудомісткий, а генерація інновацій в цілому є доволі ресурсоємним процесом. І перше і друге потребує як значних фінансових, так й інших витрат.

Таким чином, вважаємо, що інноваційний ризик виникає за умов, коли інтегровані структури бізнесу здійснюють свою інноваційну діяльність і вступають у взаємовідносини із зовнішнім та внутрішнім середовищем, приймаючи на себе такі умови (рис. 4.31) [114].

З огляду на це, виникає нагальна потреба щодо диверсифікованого управління ризиком через його ідентифікацію, яка притаманна впровадженню інноваційного проєкту. Саме тут і з'являється перша перешкода, що пов'язана із остаточним визначенням класифікації інноваційних ризиків. Інноваційна діяльність інтегрованих структур бізнесу посилює ризикованість його функціонування, ймовірність втрат ресурсів, коштів і т. ін.

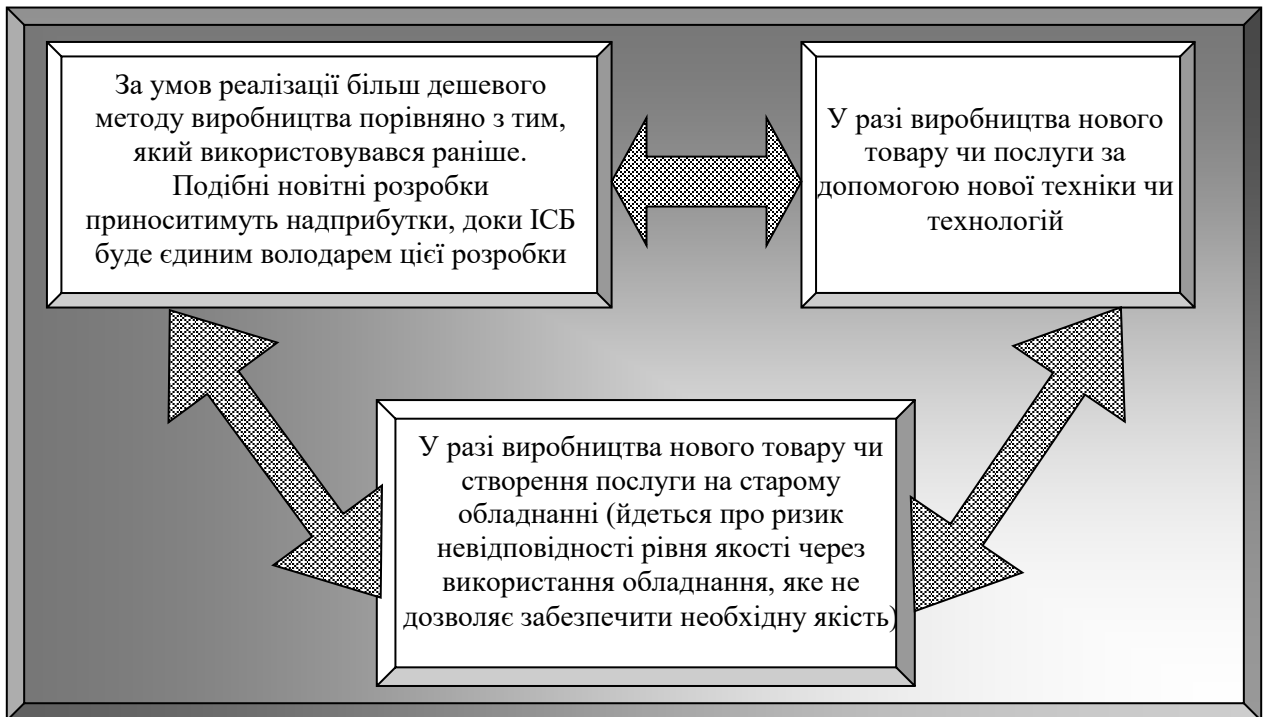

Рис. 4.31. Умови виникнення інноваційного ризику в діяльності ІСБ

Джерело: побудовано автором на основі [114; 296; 257; 27].

Зважаючи на зазначене вище, ми дотримуємося тієї думки, що усі ризики інноваційної вектору необхідно розподілити на загальновідомі та уніфіковані (табл. 4.3).

Таблиця 4.3

Класифікація інноваційних ризиків ІСБ

Ризики інноваційного вектору, що мають місце серед інтегрованих структур бізнесу			
Загальновідомі інноваційні ризики		Уніфіковані інноваційні ризики	
1		2	
Нанесення збитків третім особам	виникають у разі забруднення навколишнього середовища, нанесення моральних та матеріальних збитків особам під час здійснення інноваційної діяльності	Джерела ризику	під час впровадження інноваційного продукту ризик може виникати через будь-який елемент проєкту, тому з метою раціонального управління ризиком необхідно знати, який саме об'єкт може спричинити ризик

Продовження табл. 4.3

1		2	
Недостатній рівень кадрового забезпечення	у разі застосування новітніх розробок, зазвичай, необхідно використовувати вміння і знання висококваліфікованих і перспективних кадрів	Можливість управління	через те, що ризик може спричинятися різноманітними чинниками, постають питання, чи можливо впливати на об'єкт з метою попередження ризику, чи необхідно створювати механізми, які б дозволили уникнути ризику або мінімізувати його наслідки
Недобросовісна поведінка конкурентів	виникає за умов неправомірної або протиправної дії конкурентів		кожне підприємство є специфічним за своєю природою і тому одне підприємство може мати достатній потенціал і навіть у разі настання ризикової події не зазнає значних втрат; інше ж підприємство може не мати таких можливостей і просто не прийме ризик
Виникнення непередбачуваних витрат	виникає за умов появи непередбачуваних ситуацій, стихійних лих, пожеж тощо	Ступінь прийнятності	
Виток конфіденційної інформації	виникає внаслідок нечесної діяльності конкурентів		
Посилення конкуренції	виникають у разі, коли конкуренти також не бажають віддавати ринок і починають проводити заходи щодо підвищення власної конкурентоспроможності		
Виробничо-технологічний ризик	ця група ризиків є особливою через свою непередбачуваність, і настання таких ризиків може призвести до додаткових витрат, призупинення виробництва тощо	Час виникнення	інноваційний проєкт має свої етапи, а ризик може виникати на кожній з них і в різний час, тому є необхідність класифікувати ризики за цією ознакою
Коливання ринкової кон'юнктури	ці ризики пов'язані зі зміною цін на ресурси як на зовнішньому, так і на внутрішньому ринках	Період впливу	на різних етапах впровадження продукту кожен ризик проявляється по-різному, його вплив на різних стадіях є неоднаковим

Продовження табл. 4.3

1		2	
Нестабільність економічного законодавства та економічної ситуації	зовнішні чинники значною мірою впливають на діяльність підприємства, саме тому реформування економіки, внесення змін до законодавства тощо можуть призвести до негативних наслідків	Рівень детермінованості	кожен ризик має свою природу, а тому необхідно застосовувати різноманітні методи прогнозування і розпізнання кожного виду ризику. Зважаючи на це, відповідна класифікація дозволить досліднику більш точно проаналізувати ризик
Ризик, пов'язаний із зовнішньо-економічною діяльністю	виникають тоді, коли на вітчизняному ринку неможливо реалізувати інноваційний продукт і в результаті підприємство вимушене вийти за межі національного ринку, де також можливі різноманітні ризики	Генетичність	крім ризиків, які виникають під час інноваційної діяльності, існують також ризики, які притаманні підприємству через його звичайну діяльність (чи то виробничу, чи у сфері послуг), відповідна класифікація дозволить виявити інноваційні ризики та ті, що будуть впливати на інноваційний продукт, пов'язані зі звичайною діяльністю підприємства
Невиконання контрагентами своїх обов'язків	виникають у разі, коли відбувається зрив поставок, затримка їх у часі, відмова постачальника від надання необхідних ресурсів та ін.		
Страхові ризики, пов'язані з можливим або неможливим страхуванням інноваційних ризиків	один із способів уникнення ризику – це страхування. Саме тому важливим є розподіл ризиків за цією ознакою	Ризик-насиченість ситуації	в основу цієї ознаки покладено рівень локалізації ризику, тобто це можуть бути державні, галузеві, міжгалузеві, інноваційний ризик окремо взятого підприємства тощо
		Сфера виникнення	залежить від виду економічної діяльності суб'єкта
Забезпечення прав власності на інноваційну розробку	виникають за умов незабезпеченості патентами технічних, дизайнерських і маркетингових рішень, можливості опротестування патентів		

Продовження табл. 4.3

1	2
Невиконання господарського договору	виникає за умов: – відмови партнерів укласти договір після переговорів; – укладення договору на умовах, неприйнятних для підприємства
Маркетингові ризики під час реалізації інноваційного проекту	першочергово обумовлені специфічними технічними рисами продукту і виникають за умови: – помилкового вибору стратегії продажу; – помилковий вибір цільового сегмента ринку; – неефективна стратегія у сфері реклами
Недостатнє фінансування під час реалізації інноваційного проекту	будь-який інноваційний проект зазвичай потребує значних фінансових вливань і тому підприємству необхідно або використати власні ресурси, або, якщо власних недостатньо, залучити інвесторів, і саме через ризиковість проекту інвестори можуть не сприйняти ризик і не фінансувати проект
Помилковий вибір інноваційного проекту	виникає у разі неточного або помилкового оцінювання фінансового та економічного потенціалу підприємства

Джерело: складено автором на основі [114; 421].

Побудова та аналіз укрупненої класифікаційної матриці ризиків надасть змогу визначити структуру і характер ризиків, виділити найбільш вагомі з них, що підлягають детальному аналізу з метою мінімізації їх негативного впливу на кінцевий результат. Тому алгоритм мінімізації інноваційних ризиків для ІСБ (Компанія «Текстиль-Контакт»; Концерн «Ярослав»; ПрАТ «Софія»; ПАТ «Трикотажна фабрика «Роза»; ПАТ «Черкаський шовковий комбінат»; ПрАТ «Камвольно-суконна компанія «Чексіл») матиме такий вигляд (рис. 4.32).

Отже, запропонована структура алгоритму забезпечить комплексний підхід до аналізу інноваційних ризиків ІСБ і надасть змогу більш впевнено приймати рішення щодо реалізації інноваційних проєктів у складних умовах невизначеності економічної ситуації.

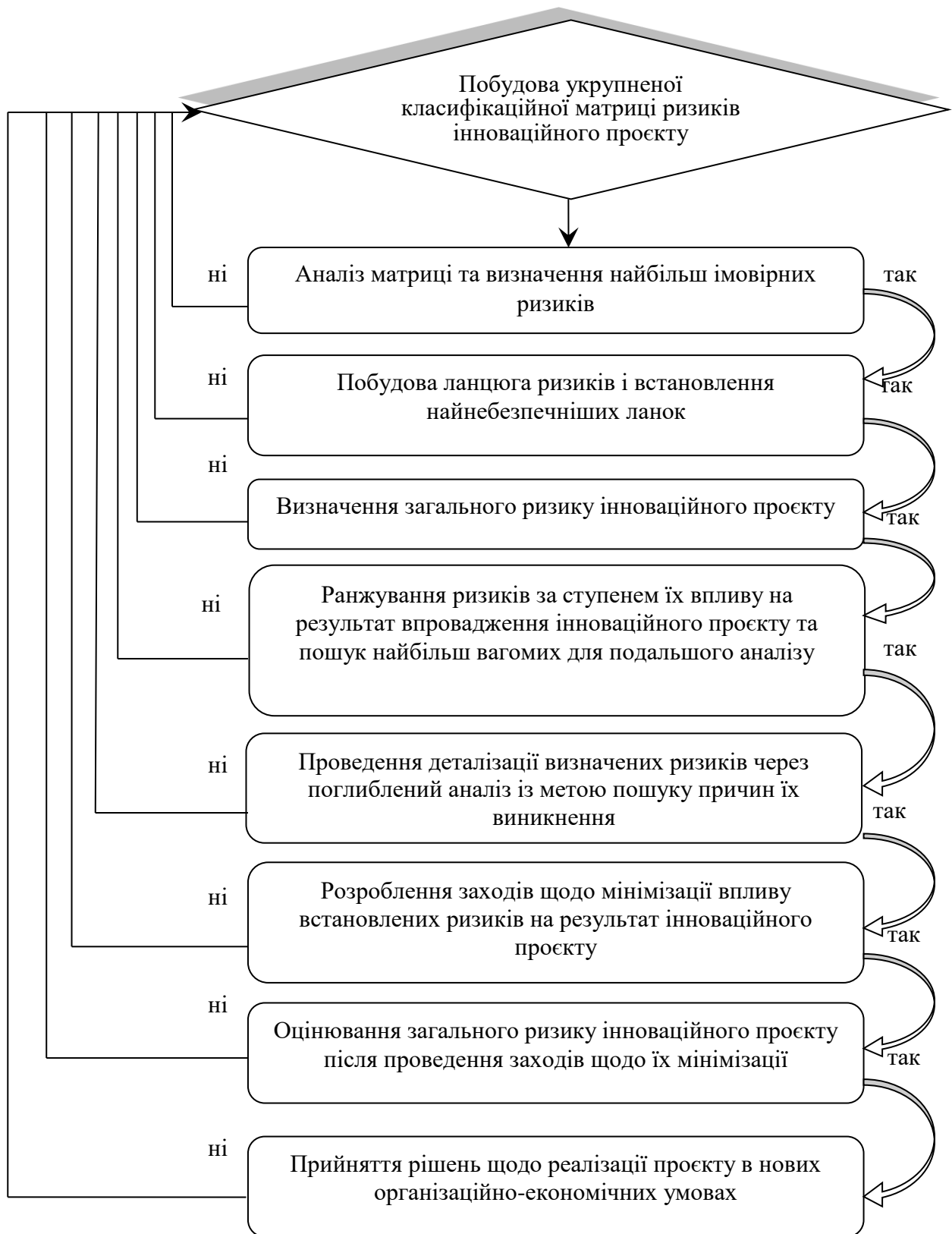

Рис. 4.32. Алгоритм побудови укрупненої класифікаційної матриці інноваційних ризиків для ІСБ [авторська розробка]

Інтегровані структури бізнесу, які орієнтовані на ефективне функціонування, мають прагнути до розвитку свого інноваційного потенціалу завдяки впровадженню прогресивних технологій і процесів у виробництво, підвищенню ефективності використання ресурсів, поліпшенню якісного складу кадрів і т. ін.

У процесі здійснення інноваційної діяльності ІСБ необхідно враховувати ступінь впливу інноваційних ризиків на інноваційний потенціал. Поєднання різних сфер виникнення ризику інноваційної діяльності та причин, що викликають інноваційні ризики, дає можливість побудувати матрицю інноваційних ризиків у сфері продукції, технологій та витрат у діяльності інтегрованих структур бізнесу таких як: Компанія «Текстиль-Контакт» та Концерн «Ярослав»; і окремих бізнес-одиниць, таких як: ПрАТ «Софія»; ПАТ «Трикотажна фабрика «Роза»; ПАТ «Черкаський шовковий комбінат»; ПрАТ «Камвольно-суконна компанія «Чексіл» (рис. 4.33).

Декомпозиційна матриця інноваційних ризиків та ступеня їх впливу на інноваційний потенціал з подальшим ранжуванням ІСБ та бізнес-одиниць у сфері продукції – технологій – витрат (рис. 4.33) дозволяє більш раціонально організувати інформаційне забезпечення певних видів контролю за ризиками та розробити або вибрати більш ефективні управлінські рішення. Виходячи з того, що кожне інвестиційне рішення і відповідна діяльність стейкхолдерів пов'язані з ризиком здійснення певних подій, будь-які нові рішення та відповідні заходи викликають появу нових ризиків, що може бути враховано під час побудови укрупненої матриці.

Таким чином, оцінювання ступеня впливу інноваційних ризиків на величину інноваційного потенціалу ІСБ передбачає проведення попередньої експертизи, або аналізу, цих ризиків. Методи аналізу ризиків можуть бути проведені кількісним шляхом та якісним, де під час якісного аналізу ризиків визначаються чинники ризику та потенційні області ризику, а кількісний аналіз

ризиків передбачає визначення чисельного значення ризику інноваційного проєкту загалом і забезпечується різними методами [300; 12].

Інноваційні ризики	у сфері інноваційної продукції	ПАТ «Черкаський шовковий комбінат»	Компанія «Текстиль-Контакт»
	у сфері інноваційних технологій та обладнання	ПрАТ «Софія»	Концерн «Ярослав»
	у сфері інноваційних витрат	ПАТ «Трикотажна фабрика «Роза»	ПрАТ «Камвольно-суконна компанія «Чексіл»
		Ступінь впливу ризику на інноваційний потенціал	
		Великий	Середній
		Мінімальний	

Рис. 4.33. Декомпозиційна матриця інноваційних ризиків та ступеня їх впливу на інноваційний потенціал з подальшим ранжуванням ІСБ та бізнес-одиниць у сфері продукції – технологій – витрат [авторська розробка]

На думку М. Г. Белопольського, «найбільш поширеними методами аналізу ризиків є: статистичний, аналітичний, аналіз чутливості операцій, аналіз розміру відносних ризиків, метод експертних оцінок, метод сценаріїв, метод «дерева» рішень, метод використання аналогів, аналіз доцільності витрат» [12].

Як стверджують І. В. Ліпсіц і В. В. Косов, найефективнішою для оцінювання інвестиційних та інноваційних проєктів буде поелементна методика оцінювання ризику із залученням експертів, за результатами роботи якої розраховуються середні значення ймовірності настання тієї чи іншої події, вага цієї події у факторному просторі сталого функціонування ІСБ.

Отже, дослідивши думки різних вчених, можна дійти до висновку, що не варто обмежуватись рамками використання якогось одного методу оцінювання інноваційних ризиків (рис. 4.34), доцільніше здійснювати поєднання існуючих методів, їх комбінацію, яка, своєю чергою, надасть якомога більший позитивний ефект від проведеного аналізу інноваційних ризиків для оцінювання інноваційного потенціалу ІСБ.

В результаті, нами було проведено ідентифікацію чинників впливу ризику на інноваційний потенціал інтегрованих структур бізнесу і бізнес-одиниць та зроблено відповідне ранжування щодо отриманих результатів (рис. 4.33).

Оскільки ризикам в інноваційній сфері притаманний специфічний характер, то з цієї причини вони також потребують додаткового розподілу та ідентифікації (за допомогою методу експертних оцінок) на окремі сфери виникнення, а саме:

- у сфері інноваційної продукції (було виділено такі чинники: кількість упровадженої інноваційної продукції, види реалізованої інноваційної продукції ІСБ, обсяг реалізованої інноваційної продукції ІСБ, собівартість реалізованої інноваційної продукції);

- у сфері інноваційних технологій та обладнання (було виділено такі чинники: кількість нових та вдосконалених видів машин і обладнання; кількість упроваджених у виробництво нових технологічних процесів; кількість придбаних машин, обладнання та програмного забезпечення; кількість модернізованого обладнання та технологічних процесів);

- у сфері витрат в інноваційний потенціал (було виділено такі чинники: витрати на оплату праці працівників у НДР; витрати на придбання результатів досліджень; витрати на інновації; витрати на НДДКР).

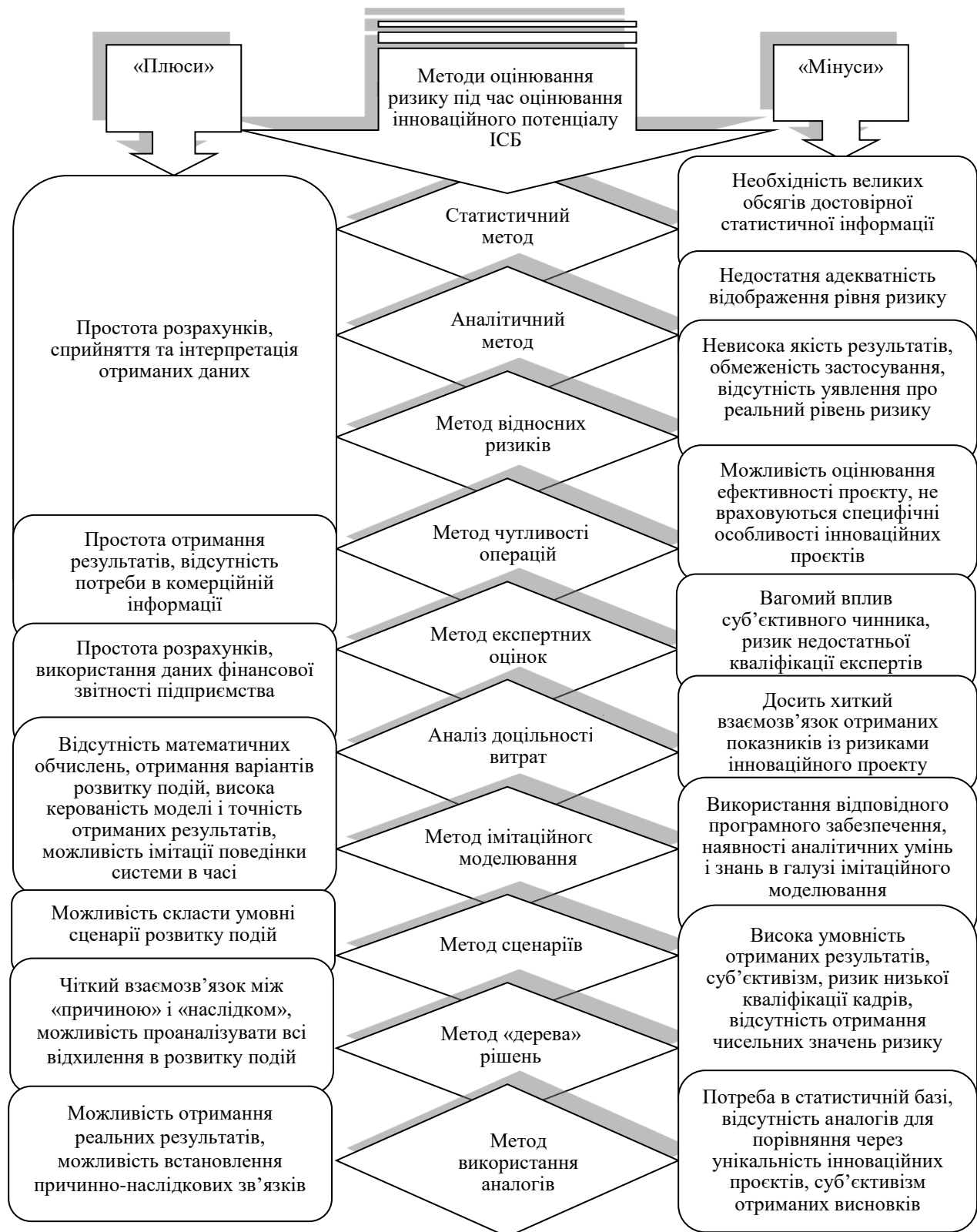

Рис. 4.34. Позитивні та негативні моменти різних методів оцінювання ризику під час оцінювання інноваційного потенціалу ІСБ

[авторська розробка на основі 324]

Потім, для кожної сфери інноваційних ризиків шляхом анкетування було визначити категорію ризику, ступінь та шкалу бажаного результату (табл. 4.4).

Таблиця 4.4

Ідентифікація чинників ризику інноваційної діяльності інтегрованих структур бізнесу [авторська розробка]

Сфера інноваційного ризику	Ступінь ризику	Категорія ризику	Шкала бажаного результату, %
Інноваційні ризики у сфері інноваційної продукції	Мінімальний	1	90
	Середній	2	70
	Максимальний	3	60
Інноваційні ризики у сфері інноваційних технологій та обладнання	Мінімальний	1	92
	Середній	2	75
	Максимальний	3	55
Інноваційні ризики у сфері витрат в інноваційний потенціал	Мінімальний	1	91
	Середній	2	72
	Максимальний	3	52

Як видно із табл. 4.4, поєднання різних чинників інноваційності функціонування ІСБ відбивається на ймовірності успіху кінцевого результату інноваційної діяльності і відповідно визначає категорію ризику. Визначення категорії ризику, якому відповідає відсоткова ставка ймовірності успіху, здійснювалась експертним шляхом з урахуванням маркетингового підходу до просування та збуту інноваційної продукції. Інноваційна діяльність

визначається найбільшою ризикованістю порівняно з іншими видами діяльності, оскільки відсутня повна гарантія позитивного результату.

Отже, методично доведено, що будь-який процес розробки та впровадження інноваційного товару (продукції та послуг) протікає із відповідним ступенем ризику, за якого для здійснення безперервних інноваційних впроваджень інтегровані структури бізнесу мусять створювати та дотримуватись певних вимог щодо реалізації механізмів управління інноваційно-фінансовими ризиками. Для гнучкого управління інноваційно-фінансовими ризиками інтегровані структури бізнесу мають дотримуватись таких вимог: здійснювати постійний аналіз власного інноваційного потенціалу; проводити моніторинг світового досвіду інноваційної діяльності та ін. [324].

Висновки до розділу 4

Запропоновано концептуальну схему формування та розвитку інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу, яка складається з методів, принципів, інструментів, суб'єктів та об'єктів й забезпечення управління розвитком інноваційного потенціалу ІСБ, які у свою чергу впливають на визначення рівнів інноваційного потенціалу (низький, середній, високий), та оптимізацію ризику при впровадженні інновацій через зовнішні та внутрішні чинники й перепони на шляху інноваційної діяльності. Визначено ключові завдання інноваційного потенціалу з позиції системного та процесного підходів та елементний склад інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу.

Встановлено, що створення концептуальних засад формування та розвитку інноваційного потенціалу ІСБ надасть змогу приймати обґрунтовані рішення у галузі управління на відповідному стратегічному рівні, знижувати

ризик інноваційної діяльності у результаті впровадження комплексного оцінювання інноваційного потенціалу, підвищення ефективності використання наявних та невиявлених ресурсів інтегрованих структур бізнесу.

Розроблено та запропоновано до використання організаційно-економічний механізм формування та розвитку інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу, який включає комплекс відповідного методологічного, методичного та організаційного інструментарію. Використання на практиці запропонованого організаційно-економічного механізму управління формуванням та розвитком інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу надасть можливість: сформулювати конкретні стратегічні цілі щодо формування та розвитку інноваційного потенціалу підприємств легкої промисловості; розробити та впровадити інноваційну стратегію розвитку підприємства на основі визначеної моделі розвитку інноваційного потенціалу; виявляти конкурентоспроможні підприємства за рівнем їх інноваційного потенціалу; створити та підтримувати економічно вигідні відносини зі стейкхолдерами інноваційного процесу; запроваджувати інноваційні стратегічні рішення щодо подальшої інноваційної реструктуризації підприємств, залучення коштів стейкхолдерів, упровадження результатів НДДКР та диверсифікації продукції; здійснити прогноз та провести реальне оцінювання ефективності використання та реалізації інноваційного потенціалу підприємства.

Виявлено чинники фінансового та інноваційного ризику на формування та розвиток інноваційного потенціалу підприємств легкої промисловості. Встановлено, що ступінь ризику залежить від таких чинників: обсягів отриманої точної інформації; рівня розробки методології та теорії проблем, які використовуються в процесі пошуку інноваційних ідей; виду впровадження етапів; рівня професіоналізму робітників. Доведено, що саме фінансові та інноваційні ризики найбільшою мірою впливають на інноваційний потенціал

інтегрованих структур бізнесу, тому необхідно приймати такі практичні заходи, які дозволять знизити невизначеність результатів інноваційної діяльності, збільшити корисність реалізації інновацій, мінімізувати ціну досягнення інноваційної стратегії підприємства.

Запропонована матриця інноваційних ризиків та ранжування підприємств у сфері продукції, технологій, витрат дозволить більш раціонально організувати інформаційне забезпечення певних видів контролю за ризиками та розробити або вибрати більш ефективні управлінські рішення.

Запропонований алгоритм мінімізації інноваційних ризиків включає в себе побудову та аналіз укрупненої класифікаційної матриці ризиків, що дає змогу визначити структуру і характер ризиків, виділити найбільш вагомі з них, які підлягають детальному аналізу з метою мінімізації їх негативного впливу на кінцевий результат.

Запропонована структура алгоритму побудови укрупненої класифікаційної матриці інноваційних ризиків для підприємств легкої промисловості забезпечить комплексний підхід до аналізу інноваційних ризиків підприємств легкої промисловості і надасть змогу більш впевнено приймати рішення щодо реалізації інноваційних проєктів у складних умовах невизначеності економічної ситуації.

Визначено позитивні та негативні моменти різних методів оцінювання ризику під час визначення інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу. Доведено, що для гнучкого управління інноваційними ризиками підприємства повинні: здійснювати постійний аналіз власного інноваційного потенціалу; проводити моніторинг світового досвіду інноваційної діяльності; впроваджувати новітні системи управління й організації інноваційного процесу.

Подані у цьому розділі результати опубліковано у [208, 275, 281, 285, 286, 287, 288, 292, 296, 297, 303, 383, 394, 403, 407, 409, 410, 421, 423, 428].

РОЗДІЛ 5

РОЗВИТОК ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ІНТЕГРОВаниХ СТРУКТУР БІЗНЕСУ

5.1. Імперативи формування і розвитку інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу через прогноз та моделювання

Аналіз інноваційної діяльності інтегрованих структур бізнесу України свідчить про нестабільність загальноекономічних процесів на мікро- та макрорівнях, що призводить до відсутності планомірного підходу до формування та розвитку інновацій, а також обумовлюється значною кількістю чинників, що чинять вплив на інноваційну діяльність ІСБ України.

Тому постає нагальна проблема щодо пошуку ефективних механізмів об'єктивного виявлення слабких та сильних аспектів інноваційної діяльності ІСБ, встановлення подальших пріоритетів щодо формування та розвитку інноваційного потенціалу ІСБ, створення основних векторів інноваційного розвитку з урахуванням конкурентоспроможності та результатів НДДКР.

Науковці О. М. Бородіна та В. Г. М'ячин стверджують, що «досягнення економічних цілей держави пов'язане з інноваційним типом відтворення, базисом якого є безперервний і цілеспрямований процес розроблення, реалізації та комерціалізації нововведень, який виступає чинником підвищення ефективності функціонування підприємства. Світовий досвід показує, що інноваційний шлях розвитку підприємства є провідним сьогодні» [19; 179].

Аналіз основних недоліків сучасного прогнозування інноваційного розвитку ІСБ та виокремлення на їхній основі рекомендацій дають змогу стверджувати про необхідність побудови налагодженої системи прогнозування інноваційного розвитку та обумовлює необхідність вироблення

методики прогнозування перспективних напрямів інноваційного розвитку з урахуванням особливостей функціонування ІСБ.

Методика прогнозування перспективних напрямів інноваційного розвитку має відповідати таким вимогам (рис. 5.1).

Рис. 5.1. Основні критерії та чинники, що мають враховуватися під час прогнозування щодо формування та розвитку інноваційної діяльності ІСБ
Джерело: побудовано автором на основі [19; 179].

Відповідно, передумовами інноваційного розвитку ІСБ є нарощування й підвищення ефективності використання всіх складників інноваційного потенціалу, тобто інтеграція фінансового, ринкового, ресурсного, інформаційного, інноваційного, інтелектуального, наукового, технологічного, кадрового, організаційного та управлінського потенціалу інноваційно дієвих ІСБ (рис. 5.2) [19].

Рис. 5.2. Складники сфер формування та розвитку інноваційного потенціалу ІСБ

Джерело: побудовано автором на основі [19; 179].

Отже, визначення складників прогнозування інноваційного розвитку ІСБ дає можливість систематично їх використовувати та поєднувати із сучасними принципами поведінки суб'єктів бізнесу, що диктують постійну зміну та

модернізацію світового ринку. Багатофакторність умов функціонування сучасних ІСБ зумовлює адаптацію складників прогнозування інноваційного процесу в стратегію успішного ведення бізнесу [19].

Інноваційна діяльність інтегрованих структур бізнесу супроводжується постійними змінами в їх діяльності. За наявності потужного конкурентного ринкового середовища, інноваційна діяльність інтегрованих структур бізнесу потребує постійного впровадження інновацій, яке дає отримання лише тимчасових конкурентних переваг. З огляду на вищезазначене, можемо констатувати, що інноваційна діяльність – це процес, який характеризується комплексом дій від пошуку ідей до кінцевого конкретного результату, тобто процес самого створення інноваційного продукту та його впровадження на споживчий ринок із задоволенням потреб споживачів [19].

Так, пропонується узагальнити спрямованість прогнозування, що залежить від таких чинників: стану інноваційної активності на мікро- та макрорівнях інтегрованих структур бізнесу; вектору передбаченого розвитку інноваційної діяльності; оцінювання стану і спроможності впливати на інноваційну активність в цілому [209; 278; 280].

У сучасних умовах, коли зміни є надзвичайно швидкими та часом непередбачуваними, фактичне здійснення прогнозування є особливо складним. З урахуванням цих проблем та вивчених помилок у прогнозах, можна стверджувати, що прогнозування не виконує своїх функцій. Під час вибору стратегічних альтернатив розвитку ІСБ вагомю умовою успішності є вибір методів прогнозування, оскільки вони дають можливість побудувати ефективні сучасні моделі впровадження інноваційної діяльності.

Тому в сучасних динамічних умовах сьогодення проблеми вдосконалення методів прогнозування діяльності ІСБ, зокрема, з метою забезпечення їх конкурентоспроможності та підвищення рівня інноваційної активності, потребують все більше уваги та подальших досліджень. Так,

інноваційна діяльність ІСБ може зазнати фіаско, якщо не буде розроблено і впроваджено план дій щодо обрання стратегічного вектору руху в інноваційному напрямі. Формування такого плану дій щодо обрання стратегічного вектору руху в інноваційній площині має базуватися на прогнозуванні найперспективніших напрямів подальшого розвитку, які є прийнятними для умов оточення ІСБ в певний період часу [281; 282; 293].

Пропонуємо такий набір ключових компонентів інноваційної діяльності ІСБ, які необхідно враховувати під час здійснення прогнозування напрямів інноваційного розвитку (рис. 5.3).

Рис. 5.3. Набір ключових компонентів щодо прогнозування напрямів інноваційного розвитку ІСБ [побудовано автором]

Сучасні вимоги ринку наголошують інтегрованим структурам бізнесу про важливість поступового руху у векторі інноваційно-економічного зростання, поліпшення якісного новітнього високотехнологічного виробництва, що, своєю чергою, вимагає від останніх імплементації критеріїв та показників до обрання найдієвішого методу прогнозування через обрання найкращих оптимальних шляхів розвитку інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу (рис. 5.4) [311; 329; 369].

Рис. 5.4. Процес становлення інноваційної моделі формування та розвитку інноваційного потенціалу ІСБ [побудовано автором]

Отже, від влучно обраної методики прогнозу майбутніх змін буде залежати правильне визначення стратегії, яка стане запорукою перемоги в

конкурентній боротьбі, що потребує виокремлення перспективних тенденцій НДДКР та їх результатів.

Як стверджує О. М. Бородіна, і до думки якої ми приєднуємося, перспективний напрям інноваційного розвитку інтегрованих структур бізнесу – це науково, економічно та соціально обґрунтований шлях розвитку, який формується на основі виявлених в результаті аналізу актуальних однорідних процесів та явищ у сфері інноваційно-виробничої діяльності бізнес-одиниць, що утворюють певні тенденції, а також досягається шляхом впровадження в господарську діяльність інновацій, що забезпечують конкурентоздатність та створюють умови для подальшого розвитку [19]. Разом з тим, варто додати, що змістовний склад перспективного вектору руху інноваційного розвитку ІСБ включає в себе такі аспекти (рис. 5.5) [373; 385; 393]:

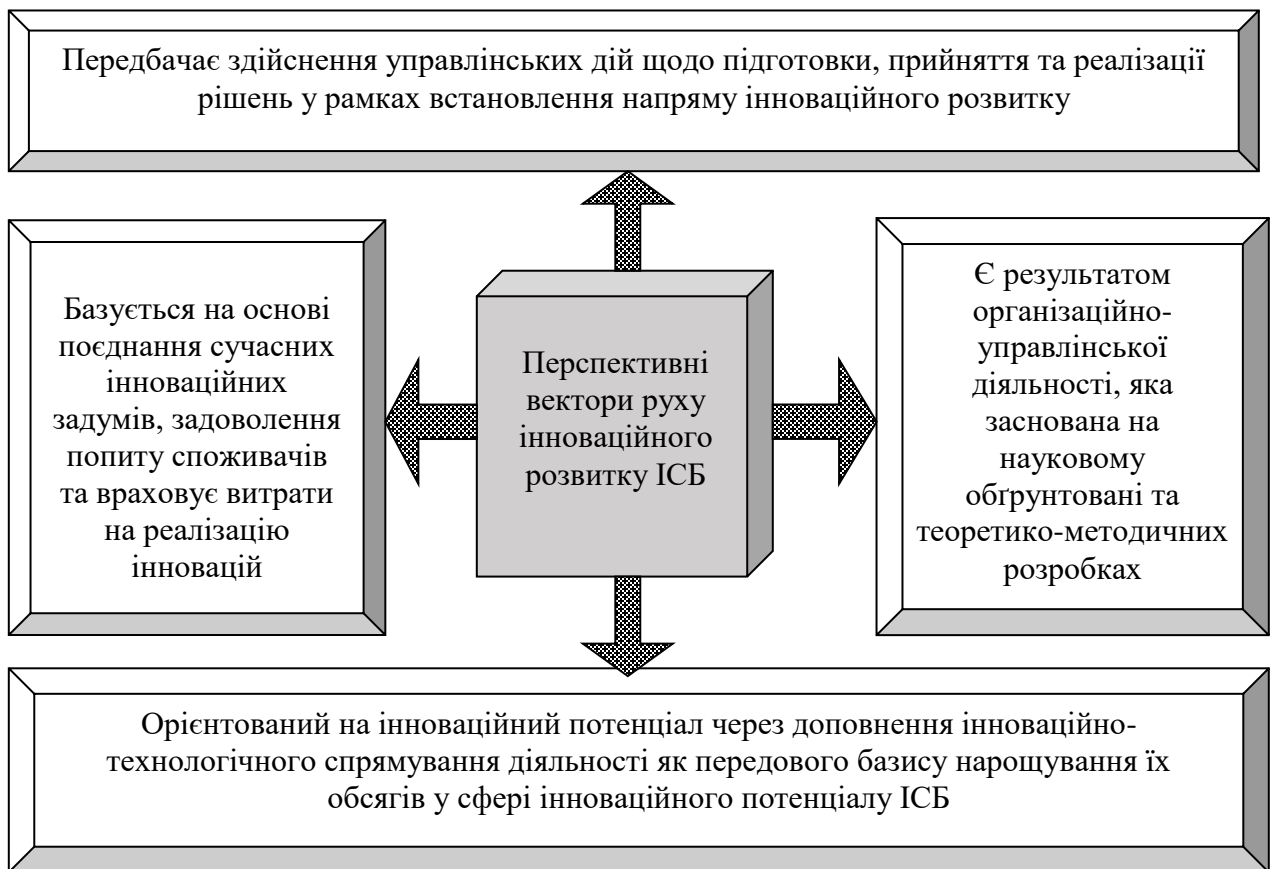

Рис. 5.5. Склад перспективного вектору руху інноваційного розвитку ІСБ [побудовано автором]

Так, перспективний вектор руху інноваційного розвитку ІСБ пов'язаний з орієнтацією на ефективне забезпечення стратегічного напрямку інноваційної діяльності, насамперед, завдяки максимальному врахуванню мінливих чинників зовнішнього (політична; науково-технічна; демографічна; соціально-культурна; природна; міжнародна макросфера) та внутрішнього середовища підприємства (постачальники; посередники; конкуренти; споживачі; ринок; інвестори), що дає змогу кращого прогнозування можливих варіантів вдосконалення його інноваційного потенціалу [413; 418].

Варто зазначити, що таке прогнозування є процесом передбачення майбутніх шляхів розвитку підприємства, а також різноманітних чинників, які впливають на швидкість їх досягнення, та базується на аналізі сучасних тенденцій у виробничій діяльності ІСБ та визначає їх вірогідний розвиток.

Тепер приділимо увагу моделюванню потенціалу ІСБ, щоб визначитись із розробкою ефективної стратегії управління інноваційним потенціалом. Так, важливим аспектом розвитку текстильної галузі в Україні є формування фінансової незалежності, інноваційного розвитку, переваги та популярності українських брендів великих компаній, які постійно вдосконалюють свою продукцію та пропонують ринку новинки, створюють новітні процеси пошиття та виробництва одягу, купують сучасне інноваційне, вдосконалене обладнання, і тим самим створюють конкурентну перевагу та жорсткіші умови конкурентної боротьби в галузі ІСБ [146]. Тому основними завданнями управління інноваційним потенціалом ІСБ можна вважати такі (рис. 5.6).

Як вже зазначалося, інноваційний потенціал ІСБ, з погляду ресурсного підходу, є сукупністю взаємопов'язаних ресурсів, які використовуються для виробництва продукції, тому величина інноваційного потенціалу визначається обсягом фінансово-ринкового складника (ресурсні, фінансові та ринково-інформаційні складники) та інноваційно-інтелектуального складника (показник винахідництва, науково-дослідного, інженерно-технічного та

технологічного забезпечення, рівня освіти штатних працівників, плинності висококваліфікованого персоналу, збагачення новими знаннями), які перебувають у розпорядженні інтегрованих структур бізнесу.

Рис. 5.6. Основні завдання управління інноваційним потенціалом ІСБ

Джерело: побудовано автором на основі [146; 264].

Графоаналітичний метод діагностики інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу, названий «Квадрат інноваційного потенціалу» [146], надає можливість встановити актуальний кількісно-якісний взаємозв'язок між окремими складниками інноваційного потенціалу, визначити рівень розвитку цих складників, рівень загального інноваційного потенціалу, а також забезпечити конкурентоспроможність та обґрунтувати питання стейкхолдерів у сфері забезпечення результативного функціонування

інтегрованих структур бізнесу у галузі інноваційної діяльності. Цей метод має кілька теоретичних особливостей, що потрібно дослідити та проаналізувати при реалізації управлінських рішень [425; 429].

У загальному вигляді графічна модель інноваційного потенціалу має собі за мету одну єдину ціль – здійснити діагностику можливостей інтегрованих структур бізнесу, вона має форму багатокутника, яка репрезентує всі напрями діяльності ІСБ і таким чином ілюструє діалектику інноваційного потенціалу [146]. Діагностику інноваційного потенціалу ІСБ проведено методом порівняльної комплексної рейтингової оцінювання з використанням системи показників за такими напрямками: фінансові складники; ринкові складники; інноваційні складники; інтелектуальні складники. В основу розрахунку кінцевого рейтингової оцінювання покладено метод балів, застосований за кожним складником із чотирьох названих функціональних блоків [104].

Практичну реалізацію цього методу імплементуємо на ПАТ «Трикотажна фабрика «Роза». Перелік обраних показників задовольняє вимогу найповнішого охоплення різних сторін інноваційного потенціалу (табл. 5.1.-5.4).

Таблиця 5.1

Елементи фінансового складника інноваційного потенціалу ПАТ
«Трикотажна фабрика «Роза» [розраховано автором]

	Показник	Роки						
		2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1.	Питома вага витрат для купівлі машин та обладнання й програмного забезпечення в загальній сумі витрат підприємства	0,10	0,10	0,10	0,11	0,14	0,13	0,14
2.	Питома вага витрат для купівлі новітніх або поліпшених машин, обладнання в загальній частці витрат підприємства	0,10	0,10	0,11	0,11	0,12	0,12	0,12

Продовження табл. 5.1

1	2	3	4	5	6	7	8	9
3	Питома вага власних коштів у загальних активах підприємства	0,70	0,75	0,75	0,70	0,70	0,71	0,70
4.	Коефіцієнт фінансової незалежності діяльності підприємства в інноваційній площині	14,89	18,57	20,82	27,37	30,54	29,56	30,56
5.	Коефіцієнт платоспроможності підприємства	0,11	0,11	0,18	0,20	0,21	0,19	0,20

Таблиця 5.2

Елементи ринкового складника інноваційного потенціалу ПАТ

«Трикотажна фабрика «Роза» [розраховано автором]

	Показник	Роки						
		2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
1.	Коефіцієнт впровадження інноваційних чи/та суттєво поліпшених товарів, що є новинкою на ринку	0,01	0,01	0,01	0,01	0,02	0,02	0,02
2.	Кількість упроваджених у виробництво нових технологічних процесів, суттєво поліпшених маловідходних та ресурсозберігаючих технологічних процесів	1	-	-	-	1	1	1
3.	Коефіцієнт повноти, значущості та достовірності зовнішньої і внутрішньої інформації	0,6	0,5	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7

Таблиця 5.3

Елементи інноваційного складника інноваційного потенціалу ПАТ

«Трикотажна фабрика «Роза» [розраховано автором]

	Показник	Роки						
		2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
1.	Придбані права на патенти, ліцензії на використання винаходів, промислових зразків, корисних моделей	1	-	-	-	1	-	1
2.	Придбані результати досліджень та розробок	1	-	-	-	1	-	1
3.	Придбані ноу-хау, угоди на придбання технологій та нового устаткування	1	-	-	-	1	-	1

Елементи інтелектуального складника інноваційного потенціалу ПАТ
«Трикотажна фабрика «Роза» [розраховано автором]

	Показник	Роки						
		2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
1.	Питома вага висококваліфікованого персоналу в загальній чисельності штатних працівників підприємства	0,65	0,60	0,60	0,62	0,67	0,65	0,67
2.	Питома вага чисельності технологів та дизайнерів із науковим ступенем, у загальній їх кількості	0,40	0,43	0,43	0,44	0,45	0,43	0,45
3.	Середній вік працівників і дослідників у галузі НДР	44,2	44,1	43,4	43,9	43,9	43,6	43,9
4.	Коефіцієнт плинності працівників підрозділів інноваційного спрямування до середньооблікової чисельності персоналу	4,6	4,5	4,4	3,9	9,9	8,9	9,8

Вихідні дані з'являються у вигляді матриць (a_{ij}) , тобто таблиць, де в рядках записані показники $(i = 1, 2, 3, \dots, n)$, а у стовпцях – роки, що описуються $(j = 1, 2, 3, \dots, t)$. Для кожного окремого показника обирається найкраще оптимальне значення та проводиться ранжування за роками із визначенням відповідного місця.

Варто зауважити, що для виключення суб'єктивізму вагомість чинника не враховується. Далі за кожним роком знаходиться сума місць (P_j) , отриманих у процесі ранжування. Тут будемо використовувати формулу (5.9):

$$P_j = \sum_i a_{ij} \quad (5.1)$$

Результати розрахунків зведено в табл. 5.5-5.8.

Таблиця 5.5

Ранжування показників за елементами фінансового складника
інноваційного потенціалу ПАТ «Трикотажна фабрика «Роза»
[розраховано автором]

	Показник	Роки						
		2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
1.	Питома вага витрат для купівлі машин та обладнання й програмного забезпечення в загальній сумі витрат підприємства	1	1	1	1	2	1	2
2.	Питома вага витрат для купівлі новітніх або поліпшених машин, обладнання в загальній частці витрат підприємства	1	1	2	2	2	2	2
3	Питома вага власних коштів у загальних активах підприємства	1	2	2	1	1	1	1
4.	Коефіцієнт фінансової незалежності діяльності підприємства в інноваційній площині	1	1	2	2	2	2	2
5.	Коефіцієнт платоспроможності підприємства	1	1	1	2	2	2	2
	Загальна сума Σ	5	6	8	8	9	8	9

Таблиця 5.6

Ранжування показників за елементами ринкового складника
інноваційного потенціалу ПАТ «Трикотажна фабрика «Роза»
[розраховано автором]

	Показник	Роки						
		2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1.	Коефіцієнт впровадження інноваційних чи/та суттєво поліпшених товарів, що є новинкою на ринку	1	1	1	1	2	1	2

Продовження табл. 5.6

1	2	3	4	5	6	7	8	9
2.	Кількість упроваджених у виробництво нових технологічних процесів, суттєво поліпшених маловідходних та ресурсозберігаючих технологічних процесів	1	0	0	0	1	1	1
3.	Коефіцієнт повноти, значущості та достовірності зовнішньої і внутрішньої інформації	4	3	5	4	4	4	4
	Загальна сума Σ	6	4	6	5	7	6	7

Таблиця 5.7

Ранжування показників за елементами інноваційного складника інноваційного потенціалу ПАТ «Трикотажна фабрика «Роза»
[розраховано автором]

	Показник	Роки						
		2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
1.	Придбані права на патенти, ліцензії на використання винаходів, промислових зразків, корисних моделей	1	0	0	0	1	0	1
2.	Придбані результати досліджень та розробок	1	0	0	0	1	0	1
3.	Придбані ноу-хау, угоди на придбання технологій та нового устаткування	1	0	0	0	1	1	1
	Загальна сума Σ	3	0	0	0	3	1	3

Таблиця 5.8

Ранжування показників за елементами інтелектуального складника інноваційного потенціалу ПАТ «Трикотажна фабрика «Роза»
[розраховано автором]

	Показник	Роки						
		2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1.	Питома вага висококваліфікованого персоналу в загальній чисельності штатних працівників підприємства	2	1	1	1	2	1	2

Продовження табл. 5.8

1	2	3	4	5	6	7	8	9
2.	Питома вага чисельності технологів та дизайнерів із науковим ступенем, у загальній їх кількості	1	1	1	2	2	2	2
3.	Середній вік працівників і дослідників у галузі НДР	1	1	1	2	2	2	2
4.	Коефіцієнт плинності працівників підрозділів інноваційного спрямування до середньооблікової чисельності персоналу	2	2	2	1	2	2	2
	Загальна сума Σ	6	5	5	6	8	7	8

Сума місць (A_j), що ми отримали як результат в процесі ранжування трансформується в довжину вектора, що формує квадрат інноваційного потенціалу бізнес-одиниці, якому притаманно чотири основні зони еквівалентні розділам (k) та чотири вектори (V), що і становлять його базис як такий. Отже, довжина вектора, що формує квадрат інноваційного потенціалу бізнес-одиниці (V_k , де $k = 1; 2; 3; 4$), обчислюється за такою формулою:

$$V_k = 100 - (A_j - n) * (100 / n * (m - L_{min})) \quad (5.2)$$

де A_j – сума місць; n – сума показників; m – максимальне оцінювання (місце); L_{min} – мінімальне оцінювання (місце).

Проведемо розрахунки за роками, результати яких зведемо в табл. 5.9. Після визначення довжини всіх векторів будується «Квадрат інноваційного потенціалу» підприємства для кожного року (Додатки Б та Б1, рис. 5.7).

Таблиця 5.9

Динаміка векторів графоаналітичної моделі інноваційного потенціалу підприємства ПАТ «Трикотажна фабрика «Роза» [розраховано автором]

	Елементи інноваційного потенціалу	Роки						
		2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
1.	Фінансовий складник	50	63	75	80	80	80	80
2.	Ринковий складник	62	54	63	65	70	67	70
3.	Інноваційний складник	45	0	0	0	35	30	35
4.	Інтелектуальний складник	58	50	55	60	75	74	75

Отже, в Додатку Б – Б1 наведено квадрати, які демонструють, що найслабшим компонентом у загальному інноваційному потенціалі ПАТ «Трикотажна фабрика «Роза» є інноваційний складник, а найсильнішою – фінансовий складник. Інтелектуальний складник та ринковий знаходяться майже на однаковому рівні за досліджувані періоди часу. Загалом, за розміром інноваційний потенціал ПАТ «Трикотажна фабрика «Роза» можна класифікувати на великий, середній і малий. Підприємство ПАТ «Трикотажна фабрика «Роза» мало б великий потенціал, якщо довжина його векторів, які утворюють квадрат потенціалу, перебували б у межах 70-100 одиниць, середній – у межах 30-70 одиниць і невеликий – до 30 одиниць.

Як видно з рис. 5.7, для підприємства ПАТ «Трикотажна фабрика «Роза» у 2019 році для всіх складників (окрім інноваційного складника) типовим являється середній розмір інноваційного потенціалу, що наближається до великого, оскільки зовнішній простір квадрату характеризує можливості бізнес-одиниці ПАТ «Трикотажна фабрика «Роза» з розвитку інноваційного потенціалу до оптимальних параметрів. Варто зазначити, що еталонною моделлю збалансованого інноваційного потенціалу, який включає розглянуті вище чотири елементи (фінансову, ринкову, інноваційну та інтелектуальну складники) при графічному аналізі є квадрат. Така форма відображує

ідеальний стан фінансово-господарської діяльності підприємства, до якого необхідно прагнути в процесі його інноваційного розвитку.

Рис. 5.7. Квадрат інноваційного потенціалу підприємства ПАТ «Трикотажна фабрика «Роза» за 2021 р. [побудовано автором]

Будь-яке відхилення від ідеального стану свідчить про дисбаланс окремих складників інноваційного потенціалу. Розміри векторів – сторін «Квадрата інноваційного потенціалу», що описують фінансову складову, є базовими для подальшого розвитку інноваційного потенціалу підприємства ПАТ «Трикотажна фабрика «Роза». Вектори, які характеризують інтелектуальну складову та ринкову, обґрунтовують успіх цього підприємства та високу результативність роботи персоналу та реалізації нової продукції на ринку. Ілюстрацією цього є довжина відповідного вектора на діаграмі (Додаток Б-Б1, рис. 5.7).

Також існує певний зворотний зв'язок, що сполучає форму, масштаби «Квадрата інноваційного потенціалу» бізнес-одиниці та стан його життєвого

циклу. ПАТ «Трикотажна фабрика «Роза» перебуває на середній стадії успіху, оскільки існує можливість перетворення сутнісних складників інноваційного потенціалу із середнього розміру на великий. Відповідно, можна запропонувати підприємству ПАТ «Трикотажна фабрика «Роза» застосовувати стратегію наслідування лідера впровадження інновацій або технологій поліпшення, модернізації обладнання, технологій.

Варто зазначити, що загалом підприємство ПАТ «Трикотажна фабрика «Роза» забезпечена достатніми виробничими, кадровими та фінансовими ресурсами. Водночас для реалізації окремих інноваційних проєктів необхідно залучати певну кількість коштів, додаткові кваліфіковані кадри або вдосконалювати технологічну базу і шукати нові сегменти для просування продукту.

Як висновок, для підприємства ПАТ «Трикотажна фабрика «Роза», беручи до уваги недостатній рівень інноваційного складника, рекомендуємо обрати такі стратегії подальшого розвитку інноваційного потенціалу: стратегію щодо нарощування обсягів придбаних прав на патенти, ліцензії на використання винаходів, промислових зразків, корисних моделей; стратегію, спрямовану на придбання наукових результатів досліджень та розробок; стратегію, спрямовану на придбання ноу-хау, угод щодо забезпечення технологіями та новим устаткуванням.

5.2. Імплементация методів реалізації інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу

Здатність сучасних ІСБ бути конкурентоспроможними та випускати високоякісну продукцію, перш за все, визначається рівнем їх розвитку та станом їхнього інноваційного потенціалу. Так, інноваційний потенціал ІСБ, з

огляду на особливості їх діяльності, потребує проведення оцінювання рівня свого розвитку, оскільки саме оцінювання інноваційного потенціалу надасть можливість визначити основні драйвери успіху та ключові переваги, а також рівень інноваційності продукції та технологій, що використовуються, які, в підсумку, і складають підвалини базових основ інноваційної конкурентоспроможності ІСБ [258; 279].

Як вже зазначалось вище, інноваційний потенціал ІСБ – багатовекторне економічне поняття з поліструктурним наповненням, що значно ускладнює завдання аналізу та оцінювання його реалізації. Тому, цим питанням необхідно приділити значну увагу з позиції визначення уніфікованої методики оцінювання використання інноваційного потенціалу та діагностики його реалізації в мінливих умовах сьогодення.

Отже, постає нагальна потреба в необхідності пошуку нових інноваційних стартапів, поглиблених зв'язків із стейкхолдерами, постійному пошуку інноваційності в площині діяльності ІСБ. Наявні у ІСБ стратегії поліпшення виробничих, господарських, фінансових, кадрових, технологічних аспектів діяльності та інших важливих процесів визначають вектори майбутнього ефективного формування та розвитку і мають базуватися на нестандартних, інноваційних підходах до задоволення потреб ринку та споживачів.

У сьогоднішніх непростих умовах інноваційний потенціал, його формування та розвиток – це доволі складний, проте найнеобхідніший складник забезпечення стабільного функціонування, розвитку, стійкості та ділової активності фінансово-господарської діяльності ІСБ. Саме тому комплексним показником здатності ІСБ до активності в інноваційній площині і виступає його інноваційний потенціал.

Ефективна повна реалізація інноваційного потенціалу ІСБ визначає їх здатність до безперервної, рентабельної, виробничо-комерційної діяльності та

сприйняття нових задумів щодо поліпшення їх діяльності як інноваційних напрямів розвитку. Звідси випливає, що тільки повна готовність до сприйняття колективом ІСБ інноваційних напрямів розвитку стане тим базовим чинником, який допоможе швидко впроваджувати інноваційні підходи і здійснювати інноваційні заходи та досягти бажаних результатів.

З огляду на досліджену вище поліструктурність поняття «інноваційний потенціал ІСБ», можна стверджувати, що більшість вчених-науковців об'єдналися у своїх думках щодо ресурсного підходу, і визначають «інноваційний потенціал ІСБ» як сукупність ресурсів або їх комбінацію. Проте деякі дослідники, порівнюючи визначення категорії «потенціал» із категорією «ресурси», що трактується як цінності, запаси, джерела засобів, доходів, до яких звертаються за необхідності, вбачають суттєву ідентичність цих термінів.

Оскільки як ресурси, так і потенціал є результатом діяльності суб'єкта і водночас умовою її продовження, деякі науковці застосовують ці терміни як синоніми.

Проте варто наголосити, що повне ототожнення категорій «ресурси» і «потенціал» неприпустимо, оскільки, незважаючи на близькість досліджуваних понять, між ними існують відмінності з позицій їхньої сутності, структури та джерел. Як зазначає Онишко С.В., «... зв'язок між категоріями «ресурси» і «потенціал» полягає в тому, що ресурси становлять частину потенціалу, точніше частку використаної (здіяної) частини потенціалу» [221].

Отже виходить, що ресурсна основа інноваційного потенціалу ІСБ є фундаментом для його формування та розвитку, причому до цієї основи входять такі підскладники, як матеріально-технічні, інноваційні, інформаційні, ринкові, фінансові, кадрові, організаційні, управлінські та ін. ресурси.

На думку Гаєвської Л. М., «інноваційний потенціал можна охарактеризувати як складник економічного потенціалу, який містить систему ресурсів, здібностей та можливостей, що забезпечують здатність здійснювати

інноваційну діяльність, упровадження досягнень НТП, розроблення та реалізацію нововведень та підтримку інноваційного процесу, дають змогу перейти в якісно новий стан розвитку для досягнення конкурентоспроможності економіки. Інноваційний потенціал доцільно визначати як здатність до зміни, покращання, прогресу...» [35].

Неможливо не погодитись із думкою автора, проте для аналізу використання інноваційного потенціалу ІСБ та діагностики реалізації інноваційного потенціалу краще приділити посилену увагу основним показникам, що використовуються сучасною науковою спільнотою. Такими базовими показниками, на наш погляд, доцільно вважати показники забезпеченості ІСБ ресурсами для реалізації свого інноваційного потенціалу (табл. 5.10).

Таблиця 5.10

Показники забезпеченості ІСБ ресурсами для реалізації власного інноваційного потенціалу

	Показник	Розрахунок показника
1	2	3
1.	Коефіцієнт забезпеченості власними ресурсами ІСБ (Рвл)	$\frac{\text{Власні ресурси}}{\text{Загальні ресурси}} * 100\%$
2.	Коефіцієнт забезпеченості ноу-хау, патентами та інтелектуальною власністю (Кін)	$\frac{\text{Права ін. власн.}}{\text{Нематер. активи}} * 100\%$
3.	Коефіцієнт персоналу, що працює в площині інноваційної діяльності (Кіп)	$\frac{\text{Чисельн. працівн., що залучені до іннов. діяльності}}{\text{Заг. чисельність працівників}} * 100\%$
4.	Коефіцієнт продуктивності праці завдяки впровадженню інноваційних технологій (Кпп)	$\frac{1 - \text{Приріст ресурсів}}{\text{Приріст продукції}} * 100\%$

Продовження табл. 5.10

1	2	3
5.	Коефіцієнт забезпеченості новим устаткуванням та програмним забезпеченням (Купз)	$\frac{\text{Вартість нового устаткування}}{\text{Загальна вартість всього обладнання}} * 100\%$
6.	Коефіцієнт забезпеченості вдосконаленим видами машин та обладнання (Квмо)	$\frac{\text{Вартість вдоскон. видів машин та облад.}}{\text{Загальна вартість усього обладнання}} * 100\%$
7.	Коефіцієнт забезпеченості інноваціями (Кінн)	$\frac{\text{Витрати на інновації}}{\text{Загальні витрати підприємства}} * 100\%$
8.	Коефіцієнт забезпеченості результатами досліджень (Крд)	$\frac{\text{Витрати на придбані рез. дослідження}}{\text{Загальні витрати підприємства}} * 100\%$
9.	Коефіцієнт забезпеченості оплатою праці працівників у НДР (Кндр)	$\frac{\text{Витрати на оплату праці працівн. у сфері НДР}}{\text{Загальний фонд опл. праці на підприємстві}} * 100\%$
10.	Коефіцієнт забезпеченості новими технологічними процесами (Кнтп)	$\frac{\text{Кількість упроваджених нових техн. процесів}}{\text{Загальна кількість виробничих процесів}} * 100\%$

Джерело: удосконалено автором на основі [35; 235].

Пропонуємо покроковий процес оцінювання реалізації власного інноваційного потенціалу ІСБ, що представлено на рис. 5.8. У ролі показника оцінювання інноваційного потенціалу ІСБ пропонується використовувати розгалужені характеристики, що являють собою інноваційний, фінансовий, кадровий, виробничий, технологічний, науково-дослідний, технічний, економічний, організаційний та управлінський аспекти діяльності ІСБ в інноваційному векторі. При виборі даних показників необхідно врахувати масштаби підприємств, чисельність персоналу, фінансово-економічний стан, інноваційну діяльність та ін., оскільки вони знаходяться під впливом чинників макро- та мікро оточення (рис. 5.8).

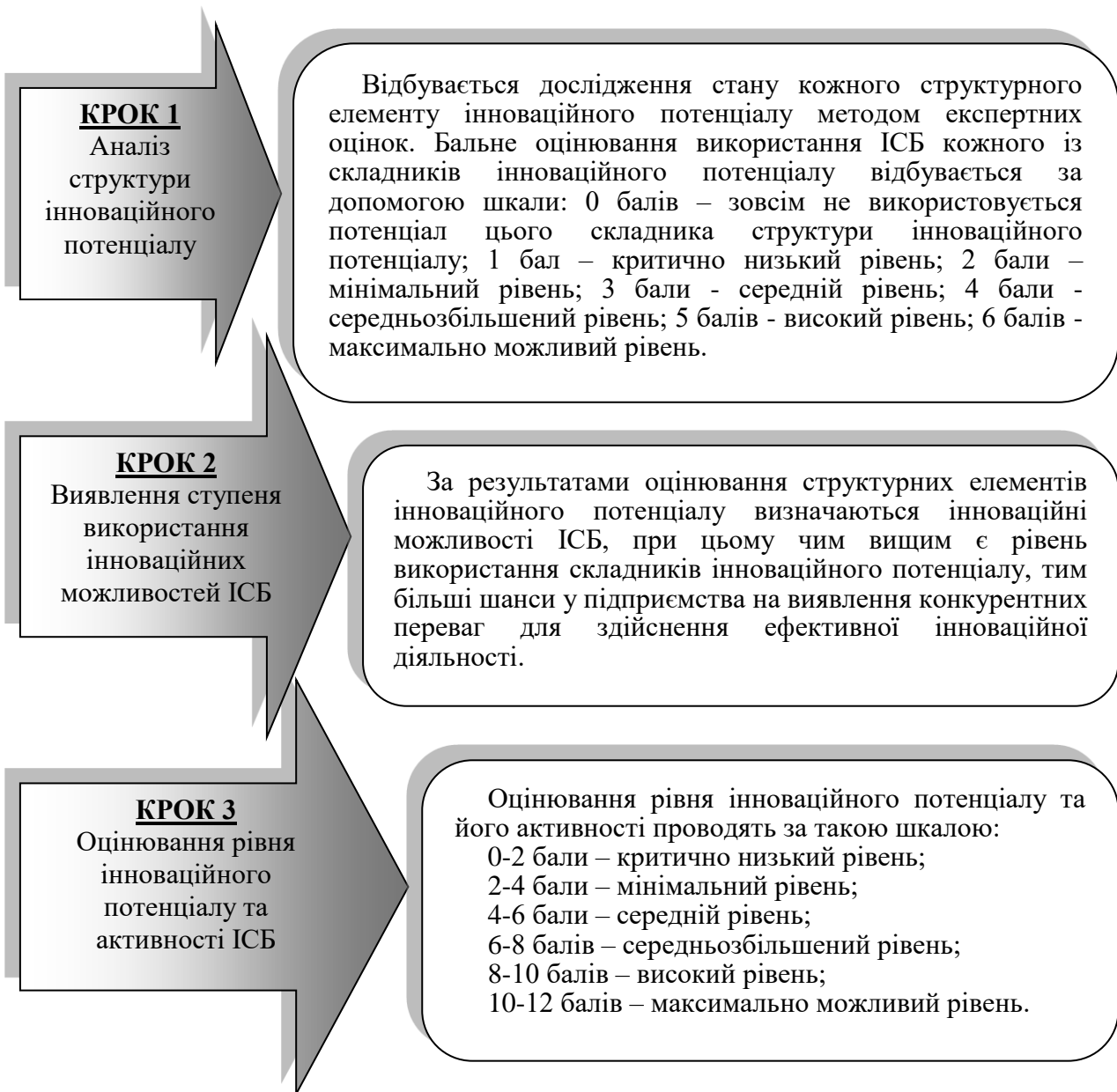

Рис. 5.8. Оцінювання реалізації інноваційного потенціалу ІСБ

Джерело: узагальнено автором на основі [35; 235].

На думку Хобти В. М., з метою підвищення об'єктивності такого оцінювання, що передбачає кількісне врахування різногалузевих показників, необхідно використовувати уніфікований показник, а саме функцію бажаності Харрінгтона, яка базується на ідея перетворення натуральних показників окремих реакцій на безрозмірну шкалу бажаності (переваги) [344]. Варто

зазначити, що ідея використання функції корисності Харрінгтона [372] серед науковців почала набувати практичного значення у другій половині ХХ ст. і дотепер домінує серед методів та підходів до процесу оцінювання економічного потенціалу з метою отримання оптимальних рішень у контексті інноваційної діяльності в умовах невизначеності та ризику.

Також заслуговують на увагу твердження інших науковців щодо варіантів розрахунку інтегрального показника результативності інноваційного потенціалу, зокрема, у працях О. Б. Жихор [98] – як реалізації інноваційного потенціалу регіону; в дослідженні В. М. Хобти та Г. О. Комар [344] – як діяльності підприємств інноваційного спрямування та стану їх інноваційного потенціалу; на думку М. П. Григорука, О. Ю. Чубукової та Н. В. Геселевої [63] – як інноваційного потенціалу з метою подальшого здійснення стратегічного управління інноваційною діяльністю і стимулювання процесів інноваційного розвитку.

Отже, неможливо не погодитись із думкою вищезгаданих науковців, проте необхідно зазначити, що для проведення аналітичного оцінювання інноваційного потенціалу краще було б застосувати систему показників, що утворюють динамічний ряд – так, щоб поточні їх значення прямо або опосередковано впливали на значення інших складників. Цей метод не лише представляє кінцевий результат, а й визначає та уточнює низку заходів щодо поліпшення оціночних показників. Усі наведені показники мають нормативні межі і галузеві коефіцієнти.

Для практичного оцінювання реалізації інноваційного потенціалу було проведено аналіз на прикладі діяльності 10-ти підприємств легкої промисловості за період 2017-2021 років:

1. Швейна фабрика «ТК СТИЛЬ»;
2. Швейна фабрика «ТК-Коростень»;
3. Швейна фабрика «ТК-Лубни»;

4. ПАТ «Стеблівська бавовняна прядильно-ткацька фабрика»;
5. ПАТ «Богуславська суконна фабрика»;
6. ПАТ «Торговий Дім «ЯРОСЛАВ»;
7. ПрАТ «Софія»;
8. ПАТ «Трикотажна фабрика «Роза»;
9. ПАТ «Черкаський шовковий комбінат»;
10. ПрАТ «Камвольно-суконна компанія «Чексіл».

Проте, під час практичного застосування методичного підходу можуть виникнути певні ускладнення через недостатність первинного інформаційного базису, адже не для всіх окреслених показників наведені значення. Згруповані показники та результати розрахунків представлено в таблицях Додатку В1-В6.

Тепер необхідно побудувати моделі розрахунку інтегрального показника реалізації інноваційного потенціалу для підприємств 10-ти підприємств легкої промисловості: Компанія «Текстиль-Контакт» (Швейна фабрика «ТК СТИЛЬ», Швейна фабрика «ТК-Коростень», Швейна фабрика «ТК-Лубни»); Концерн «Ярослав» (ПАТ «Стеблівська бавовняна прядильно-ткацька фабрика», ПАТ «Богуславська суконна фабрика», ПАТ «Торговий Дім «ЯРОСЛАВ»); ПрАТ «Софія»; ПАТ «Трикотажна фабрика «Роза»; ПАТ «Черкаський шовковий комбінат»; ПрАТ «Камвольно-суконна компанія «Чексіл».

За основу для розрахунку цього показника використаємо дані, наведені в табл. 5.11 – 5.16, відповідно для кожного підприємства окремо, а також застосуємо уніфікований показник – функцію бажаності Харрінгтона (формула 5.3) [235].

$$D = \sqrt[n]{\prod_{i=1}^n d_i} \quad (5.3)$$

де D - узагальнена функція бажаності (D), яка розраховується як середнє геометричне окремих бажаностей;

n – кількість показників, що використовуються для оцінювання інноваційної активності підприємств;

d_i – часткова функція, яка визначається відповідно до шкали Харрінгтона.

Ураховуючи можливості функції бажаності Харрінгтона поєднувати об'єктивні обставини суспільно-історичного розвитку підприємств із суб'єктивними оцінками експертів, можна створити об'єктивну характеристику існуючої інноваційної активності та майбутніх можливостей підприємств [372].

При використанні цього методу для оцінювання інноваційного потенціалу та результатів інноваційних процесів необхідно дослідити такі параметри, як реальні виробничі-господарські дані та суб'єктивні характеристики (погляди) за допомогою експертного методу [312].

Як зазначає Хобта В. М., і що є цілком виправданим, «щоб поєднати різноманітні відгуки вводиться штучна метрика, в якій набір даних кожного відгуку необхідно поставити у відповідність із деяким стандартним аналогом, тобто розрахувати окремі бажаності, які задаються таким рівнянням» [344]:

$$d_i = \exp [-\exp (-y)] = e^{-e^{-y_i}} \quad (5.4)$$

де d_i – окрема бажаність, тобто значення i -го окремого відгуку, переведене в безрозмірну шкалу бажаності Харрінгтона [372];

\exp – прийняте значення експоненти;

y_i - значення i -го показника в безрозмірному вигляді.

На думку певної групи вчених, таких як Хобта В.М. і Комар О.Г., «уведення метрики здійснюється шляхом зазначення правила визначення відстані між будь-якими парами станів показників із множини, що нас цікавить» [344]. Також Хобта В.М. і Комар О.Г. зазначають, що «...значення на кодованій шкалі прийнято обирати від 3 до 6. Вибір числа інтервалів визначає крутизну кривої у середній зоні.

Значення окремого відгуку, яке переведене в безрозмірну шкалу бажаності, визначається через du ($u = 1, 2, \dots, n$) і називається бажаністю (від фр. *desirable* – бажаний). Шкала бажаності має інтервал від 0 до 1.

Значення $du = 0$ відповідає абсолютно неприйнятному рівню даного об'єкта, а значення $du = 1$ – найкращому значенню об'єкта. Поняттю «дуже добре» відповідають значення на шкалі бажаності $1 > du > 0,8$, а поняттю «дуже погано» $0 > du > 0,2$ тощо. Вибір відміток на шкалі бажаності 0,63 і 0,37 пояснюється розрахунковими перевагами: $0,63 \approx 1 - (1/e)$, $0,37 \approx 1/e$. Значення $du = 0,37$ відповідає межі припустимих значень» [344].

Це ствердження є цілком обґрунтованим, з чим не можливо не погодитись. Надалі, щоб отримати шкалу бажаності, зручно користуватися готовими розробленими таблицями відповідностей між співвідношенням переваг (бажаностей) у числовій формі (табл. 5.11).

Таблиця 5.11

Відмітки за шкалою бажаності Харрінгтона

Дуже погано	0-0,2
Погано	0,2-0,37
Задовільно	0,37-0,63
Добре	0,63-0,8
Дуже добре	0,8-1,00

Джерело: [235; 372].

Для розв'язування рівняння (формула 5.4) пропонується такий алгоритм (рис. 5.9).

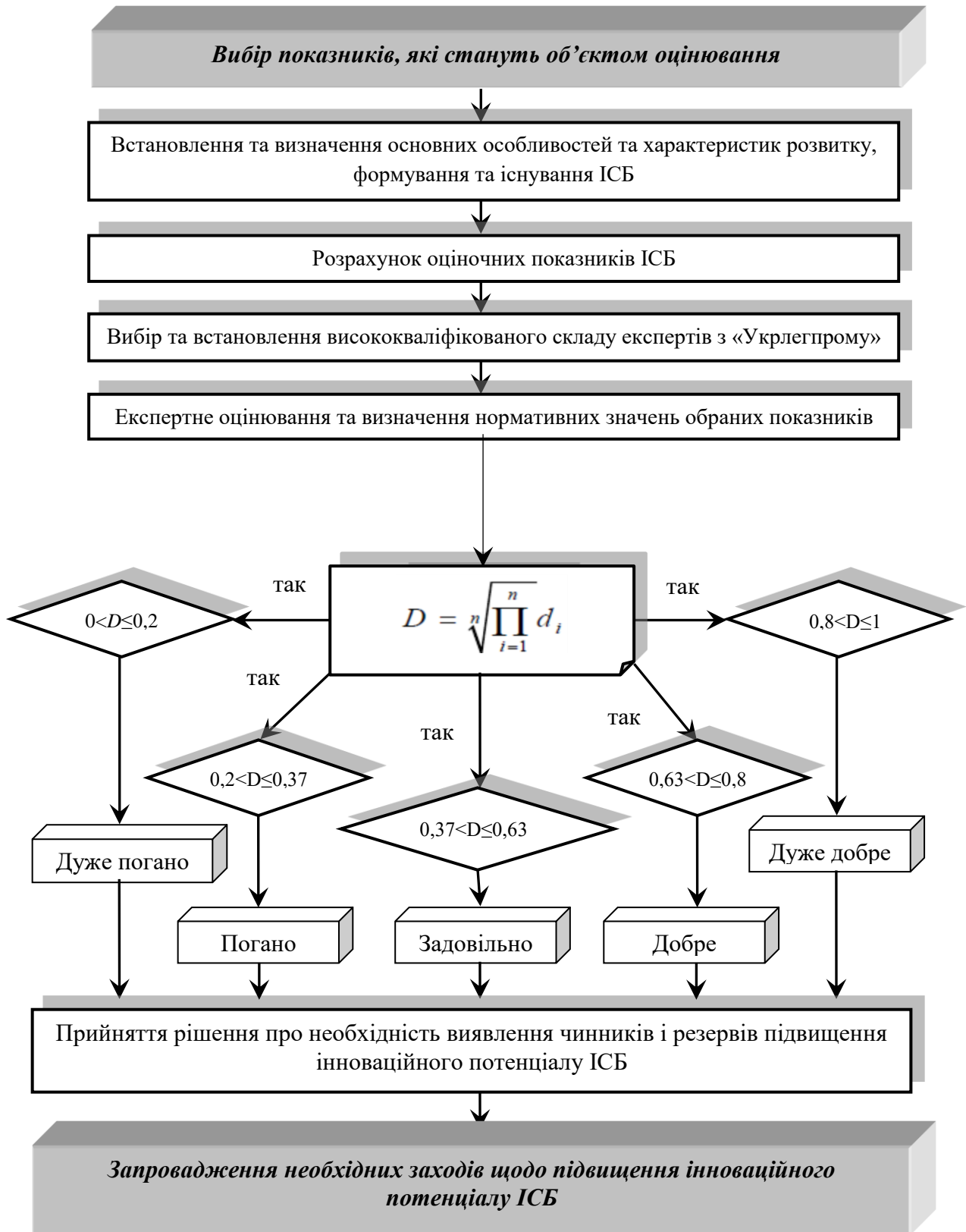

Рис. 5.9. Алгоритм оцінювання реалізації інноваційного потенціалу ІСБ
Джерело: побудовано та вдосконалено автором на основі [344].

Набір показників оцінювання інноваційного потенціалу ІСБ залежить від специфіки їх діяльності, досвіду роботи на ринку. Відбір оціночних показників визначається вагомістю характеристик, які забезпечують об'єктивність проведеного оцінювання, а також можливістю їх кількісного вимірювання. Для таких ІСБ як: Компанія «Текстиль-Контакт» (Швейна фабрика «ТК СТИЛЬ», Швейна фабрика «ТК-Коростень», Швейна фабрика «ТК-Лубни»); Концерн «Ярослав» (ПАТ «Стеблівська бавовняна прядильно-ткацька фабрика», ПАТ «Богуславська суконна фабрика», ПАТ «Торговий Дім «ЯРОСЛАВ»); та бізнес-одиниць: ПрАТ «Софія»; ПАТ «Трикотажна фабрика «Роза»; ПАТ «Черкаський шовковий комбінат»; ПрАТ «Камвольно-суконна компанія «Чексіл» відбір основних показників проводився через анкетування опитування основних стейкхолдерів та топ-керівництва. Обробка, аналіз та висновки по анкетним даним довели, що основними вагомими показниками оцінювання інноваційного потенціалу для ІСБ є такі (табл. 5.12).

Таблиця 5.12

Дані для процесу оцінювання реалізації інноваційного потенціалу ІСБ, що відібрані шляхом анкетування [запропоновано автором]

Показник	Позначення
1	2
Питома вага витрат для купівлі машин та обладнання й програмного забезпечення в загальній сумі витрат підприємства	Y ₁
Питома вага витрат для купівлі новітніх або поліпшених машин, обладнання в загальній частці витрат підприємства	Y ₂
Коефіцієнт впровадження інноваційних чи/та суттєво поліпшених товарів, що є новинкою на ринку	Y ₃
Кількість упроваджених у виробництво нових технологічних процесів, суттєво поліпшених маловідходних та ресурсозберігаючих технологічних процесів	Y ₄
Придбані права на патенти, ліцензії на використання винаходів, промислових зразків, корисних моделей	Y ₅
Придбані результати досліджень та розробок	Y ₆
Придбані ноу-хау, угоди на придбання технологій та нового устаткування	Y ₇
Питома вага власних коштів у загальних активах підприємства	Y ₈

Продовження табл. 5.12

1	2
Питома вага висококваліфікованого персоналу в загальній чисельності штатних працівників підприємства	Y_9
Питома вага чисельності технологів та дизайнерів із науковим ступенем, у загальній їх кількості	Y_{10}
Середній вік працівників і дослідників у галузі НДР	Y_{11}
Коефіцієнт плинності працівників підрозділів інноваційного спрямування до середньооблікової чисельності персоналу	Y_{12}
Коефіцієнт повноти, значущості та достовірності інформації зовнішньої і внутрішньої інформації	Y_{13}
Коефіцієнт фінансової незалежності діяльності підприємства в інноваційній площині	Y_{14}
Коефіцієнт платоспроможності підприємства	Y_{15}

Як зазначають В. М. Хобта і О. Г. Комар, «при використанні розглянутого підходу до оцінювання інноваційного потенціалу необхідно побудувати шкалу бажаності. Для цього на горизонтальній осі графіку кривої бажаності, ..., симетрично відносно 0 на кодованій шкалі Y рівномірно виділяють 12 інтервалів, по шість убик убубання і по шість убик зростання, тобто обрано код $-6; -5; -4; -3; -2; -1; 0; +1; +2; +3; +4; +5; +6$ [344].

Обрана форма кривої має такі корисні властивості, як безперервність, монотонність і рівність. Крім того, в межах бажаності, які близькі до 0 та 1, чутливість її істотно нижче, ніж у середній зоні. Обмежуючі мітки, які визначають діапазон зміни показника Y_i , наносяться на відповідні шкали горизонтальної осі, де відмічаються точки, що відповідають якісним оцінкам показників» [344].

Проте градацію діапазонів зміни показників здійснено на основі експертного методу за допомогою фахівців «Укрлегпрому», які при цьому враховували досвід і специфіку діяльності ІСБ. Побудовані в такий спосіб шкали $Y_1 - Y_{15}$ зазвичай не будуть рівнозначними, але за будовою відповідатимуть своєму основному призначенню – визначенню якісних

характеристик показників інноваційної діяльності та переведенню даних значень в окремі функції бажаності.

Також необхідно наголосити на певній особливості – для таких показників, як: питома вага витрат для купівлі машин та обладнання й програмного забезпечення в загальній сумі витрат підприємства; питома вага витрат для купівлі новітніх або поліпшених машин, обладнання в загальній частці витрат підприємства; середній вік працівників і дослідників у галузі НДР; коефіцієнт плинності робітників підрозділів інноваційного спрямування до середньооблікової чисельності працівників шкали розташовуються у зворотній послідовності, тобто в бік зменшення їх значень справа наліво [281] (рис. 5.10).

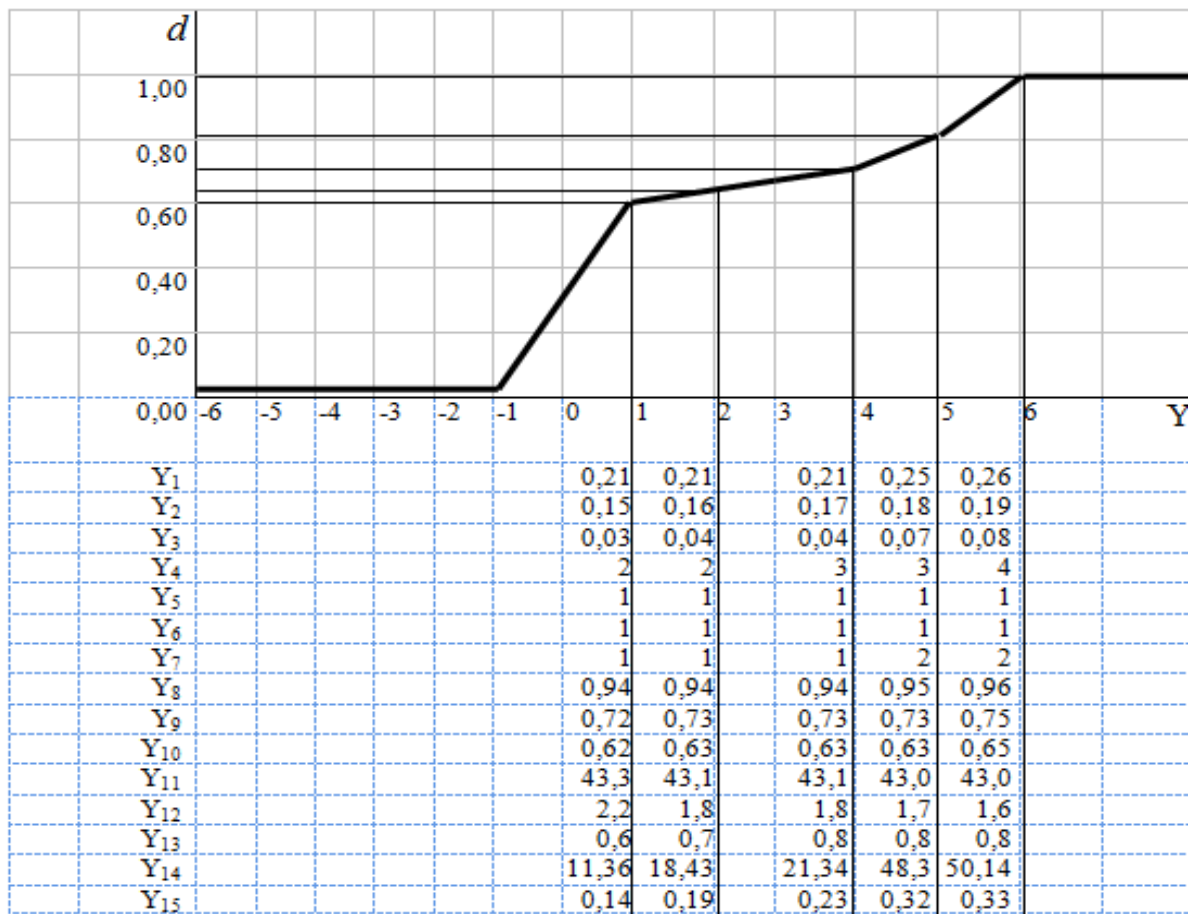

Рис. 5.10. Шкала бажаності показників оцінювання реалізації інноваційного потенціалу для Компанії «Текстиль-Контакт»

Джерело: побудовано автором з використанням [344].

Така особливість напряму пов'язана з їх економічною сутністю – чим нижче значення цих показників, тим краще для підприємства. Отримані шкали використовують для переведення перетворених відгуків в окремі функції бажаності d_i .

Варто зауважити, що узагальнена функція бажаності досить чутлива до незначних змін окремих бажаностей. Спосіб призначення базових відміток шкали бажаності той самий, як для окремих бажаностей, так і для узагальненої функції бажаності.

Щоб пристосувати таку стандартну криву до реальних окремих відгуків, необхідно доповнити табл. 5.11 та 5.12 інформацією, де значення ϵ кодованими та Y відносяться до верхньої межі інтервалів (табл. 5.13).

Таблиця 5.13.

Значення окремих відгуків, що відповідають діапазонам функції бажаності для Компанії «Текстиль-Контакт» [розраховано автором]

d_i	Y_i	Y_1	Y_2	Y_3	Y_4	Y_5	Y_6	Y_7	Y_8	Y_9	Y_{10}	Y_{11}	Y_{12}	Y_{13}	Y_{14}	Y_{15}
1,00-0,80	1,5	0,26	0,19	0,08	4	1	1	2	0,96	0,75	0,65	43,0	1,6	0,8	50,14	0,33
0,80-0,60	0,7	0,25	0,18	0,07	3	1	1	2	0,95	0,73	0,63	43,0	1,7	0,8	48,3	0,32
0,60-0,40	1,3	0,21	0,17	0,04	3	1	1	1	0,94	0,73	0,63	43,1	1,8	0,8	21,34	0,23
0,40-0,20	0,6	0,21	0,16	0,04	2	1	1	1	0,94	0,73	0,63	43,1	1,8	0,7	18,43	0,19
0,20-0,00	0,05	0,21	0,15	0,03	2	1	1	1	0,94	0,72	0,62	43,3	2,2	0,6	11,36	0,14

Після цього, користуючись формулами 5.3 та 5.4, розраховуємо окремі функції бажаності, за якими визначаємо узагальнену функцію бажаності. Результати розрахунків виробничих даних та окремих функцій бажаностей наведено в табл. 5.14.

Показники оцінювання реалізації інноваційного потенціалу для Компанії
«Текстиль-Контакт» [розраховано автором]

Окремі відгуки	Окремі значення функції бажаності						
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Питома вага витрат для купівлі машин та обладнання й програмного забезпечення в загальній сумі витрат підприємства	0,461	0,767	0,548	0,623	0,761	0,633	0,768
Питома вага витрат для купівлі новітніх або поліпшених машин, обладнання в загальній частці витрат підприємства	0,794	0,654	0,754	0,464	0,645	0,467	0,655
Коефіцієнт впровадження нової або значно вдосконаленої продукції, нової для ринку	0,691	0,767	0,788	0,85	0,71	0,81	0,77
Кількість упроваджених у виробництво нових технологічних процесів, суттєво поліпшених маловідходних та ресурсозберігаючих технологічних процесів	0,875	0,785	0,723	0,786	0,825	0,732	0,855
Придбані права на патенти, ліцензії на використання винаходів, промислових зразків, корисних моделей	0,464	0,784	0,823	0,733	0,741	0,751	0,756
Придбані результати досліджень та розробок	0,355	0,372	0,578	0,682	0,708	0,625	0,908
Придбані ноу-хау, угоди на придбання технологій та нового устаткування	0,364	0,757	0,875	0,754	0,894	0,754	0,893
Питома вага власних коштів у загальних активах підприємства	0,858	0,877	0,982	0,827	0,885	0,921	0,985
Питома вага висококваліфікованого персоналу в загальній чисельності штатних працівників підприємства	0,367	0,576	0,593	0,695	0,725	0,745	0,795
Питома вага чисельності технологів та дизайнерів із науковим ступенем, у загальній їх кількості	0,764	0,574	0,686	0,695	0,721	0,752	0,782
Середній вік працівників і дослідників у галузі НДР	0,755	0,768	0,764	0,772	0,773	0,771	0,774
Коефіцієнт плинності працівників підрозділів інноваційного спрямування до середньооблікової чисельності персоналу	0,122	0,124	0,136	0,02	0,116	0,12	0,117
Коефіцієнт повноти, значущості та достовірності інформації зовнішньої і внутрішньої інформації	0,768	0,679	0,689	0,782	0,843	0,789	0,893
Коефіцієнт фінансової незалежності діяльності підприємства в інноваційній площині	0,762	0,874	0,886	0,925	0,924	0,928	0,925
Коефіцієнт платоспроможності підприємства	0,784	0,467	0,688	0,751	0,851	0,855	0,866
Узагальнена функція бажаності	0,608	0,649	0,695	0,686	0,872	0,681	0,881
	<i>Задовільно</i>	<i>Добре</i>	<i>Добре</i>	<i>Добре</i>	<i>Дуже добре</i>	<i>Добре</i>	<i>Дуже добре</i>

Для Концерну «Ярослав» шкала бажаності показників оцінювання реалізації інноваційного потенціалу (рис. 5.11) матиме такий вигляд:

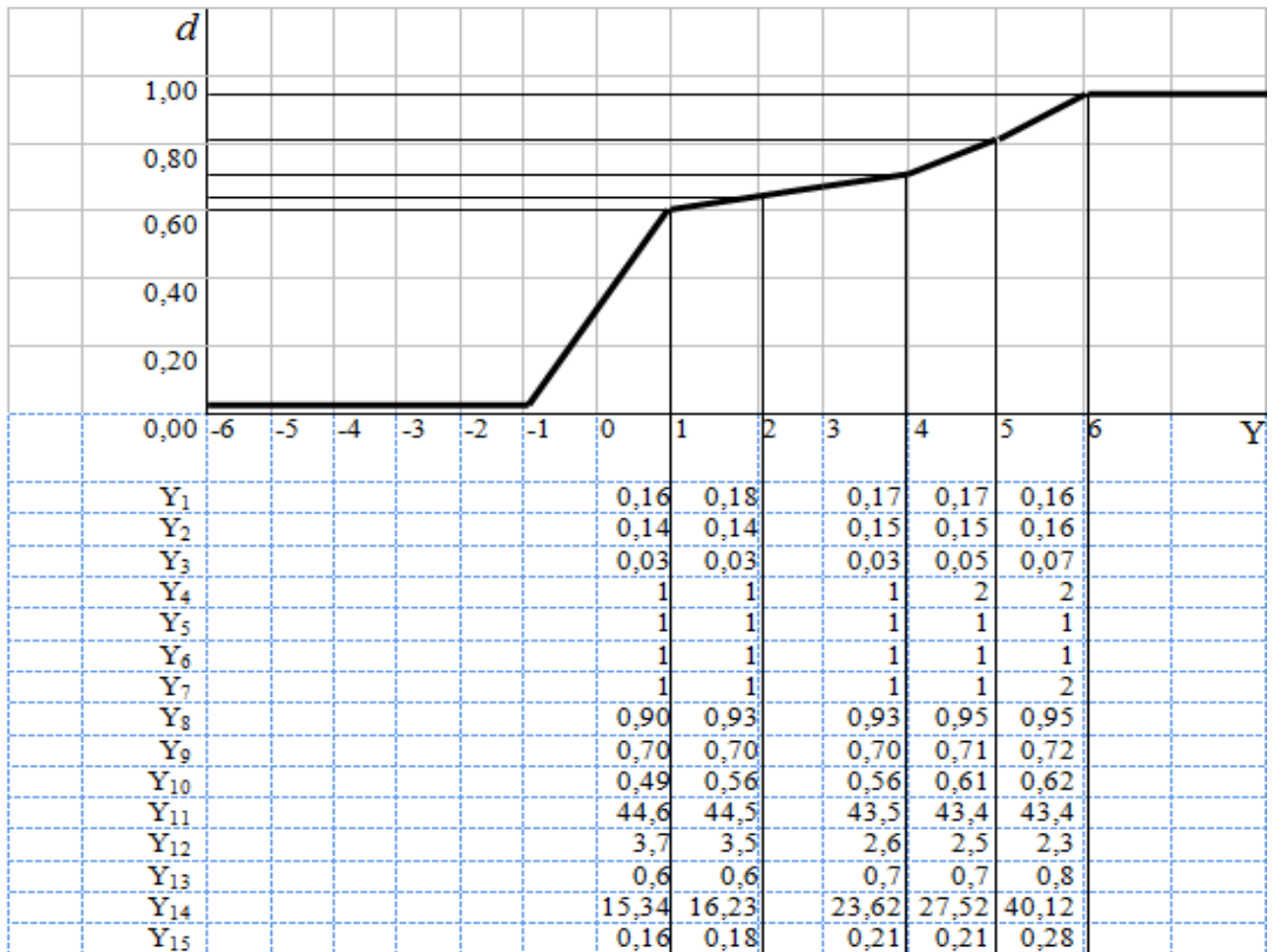

Рис. 5.11. Шкала бажаності показників оцінювання реалізації інноваційного потенціалу для Концерну «Ярослав»

Джерело: побудовано автором з використанням [344].

Тепер відтворимо значення окремих відгуків, що відповідають діапазонам функції бажаності для Концерну «Ярослав» (табл. 5.15).

Таблиця 5.15

Значення окремих відгуків, що відповідають діапазнам функції бажаності для Концерну «Ярослав» [розраховано автором]

d_i	Y_i	Y_1	Y_2	Y_3	Y_4	Y_5	Y_6	Y_7	Y_8	Y_9	Y_{10}	Y_{11}	Y_{12}	Y_{13}	Y_{14}	Y_{15}
1,00-0,80	1,4	0,20	0,16	0,07	2	1	1	2	0,95	0,72	0,62	43,4	2,3	0,8	40,12	0,28
0,80-0,60	0,3	0,18	0,15	0,05	2	1	1	1	0,95	0,71	0,61	43,4	2,5	0,7	27,52	0,23
0,60-0,40	1,1	0,17	0,15	0,03	1	1	1	1	0,93	0,70	0,56	43,5	2,6	0,7	23,62	0,21
0,40-0,20	0,56	0,17	0,14	0,03	1	1	1	1	0,93	0,70	0,56	44,5	3,5	0,6	16,23	0,18
0,20-0,00	0,03	0,16	0,14	0,03	1	1	1	1	0,90	0,70	0,49	44,6	3,7	0,6	15,34	0,16

Після цього, користуючись формулами 5.3 та 5.4, розраховуємо окремі функції бажаності, за якими визначено узагальнену функцію бажаності. Результати розрахунків виробничих даних та окремих функцій бажаностей наведено в табл. 5.16.

Таблиця 5.16

Показники оцінювання реалізації інноваційного потенціалу для Концерну «Ярослав» [розраховано автором]

Окремі відгуки	Окремі значення функції бажаності						
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
1	2	3	4	5	6	7	8
Питома вага витрат для купівлі машин та обладнання й програмного забезпечення в загальній сумі витрат підприємства	0,454	0,744	0,424	0,516	0,733	0,517	0,741
Питома вага витрат для купівлі новітніх або поліпшених машин, обладнання в загальній частці витрат підприємства	0,703	0,565	0,736	0,425	0,646	0,427	0,648
Коефіцієнт впровадження нової або значно вдосконаленої продукції, нової для ринку	0,636	0,727	0,725	0,57	0,655	0,59	0,665
Кількість упроваджених у виробництво нових технологічних процесів, суттєво поліпшених маловідходних та ресурсозберігаючих технологічних процесів	0,797	0,636	0,557	0,628	0,857	0,632	0,859

Продовження табл. 5.16

1	2	3	4	5	6	7	8
Придбані права на патенти, ліцензії на використання винаходів, промислових зразків, корисних моделей	0,468	0,754	0,813	0,706	0,689	0,709	0,691
Придбані результати досліджень та розробок	0,325	0,319	0,567	0,547	0,546	0,548	0,547
Придбані ноу-хау, угоди на придбання технологій та нового устаткування	0,294	0,718	0,827	0,744	0,815	0,745	0,817
Питома вага власних коштів у загальних активах підприємства	0,836	0,826	0,945	0,836	0,965	0,839	0,968
Питома вага висококваліфікованого персоналу в загальній чисельності штатних працівників підприємства	0,325	0,544	0,563	0,638	0,724	0,639	0,723
Питома вага чисельності технологів та дизайнерів із науковим ступенем, у загальній їх кількості	0,713	0,525	0,635	0,613	0,657	0,618	0,661
Середній вік працівників і дослідників у галузі НДР	0,755	0,769	0,766	0,772	0,686	0,778	0,689
Коефіцієнт плинності працівників підрозділів інноваційного спрямування до середньооблікової чисельності персоналу	0,097	0,107	0,118	0,018	0,104	0,016	0,105
Коефіцієнт повноти, значущості та достовірності інформації зовнішньої і внутрішньої інформації	0,714	0,356	0,549	0,655	0,788	0,658	0,787
Коефіцієнт фінансової незалежності діяльності підприємства в інноваційній площині	0,658	0,664	0,787	0,909	0,916	0,917	0,916
Коефіцієнт платоспроможності підприємства	0,716	0,435	0,576	0,667	0,795	0,671	0,796
Узагальнена функція бажаності	0,561	0,584	0,645	0,756	0,811	0,726	0,818
	<i>Задовільно</i>	<i>Задовільно</i>	<i>Добре</i>	<i>Добре</i>	<i>Дуже добре</i>	<i>Добре</i>	<i>Дуже добре</i>

Для ПрАТ «Софія» шкала бажаності показників оцінювання реалізації інноваційного потенціалу (рис. 5.13) матиме такий вигляд:

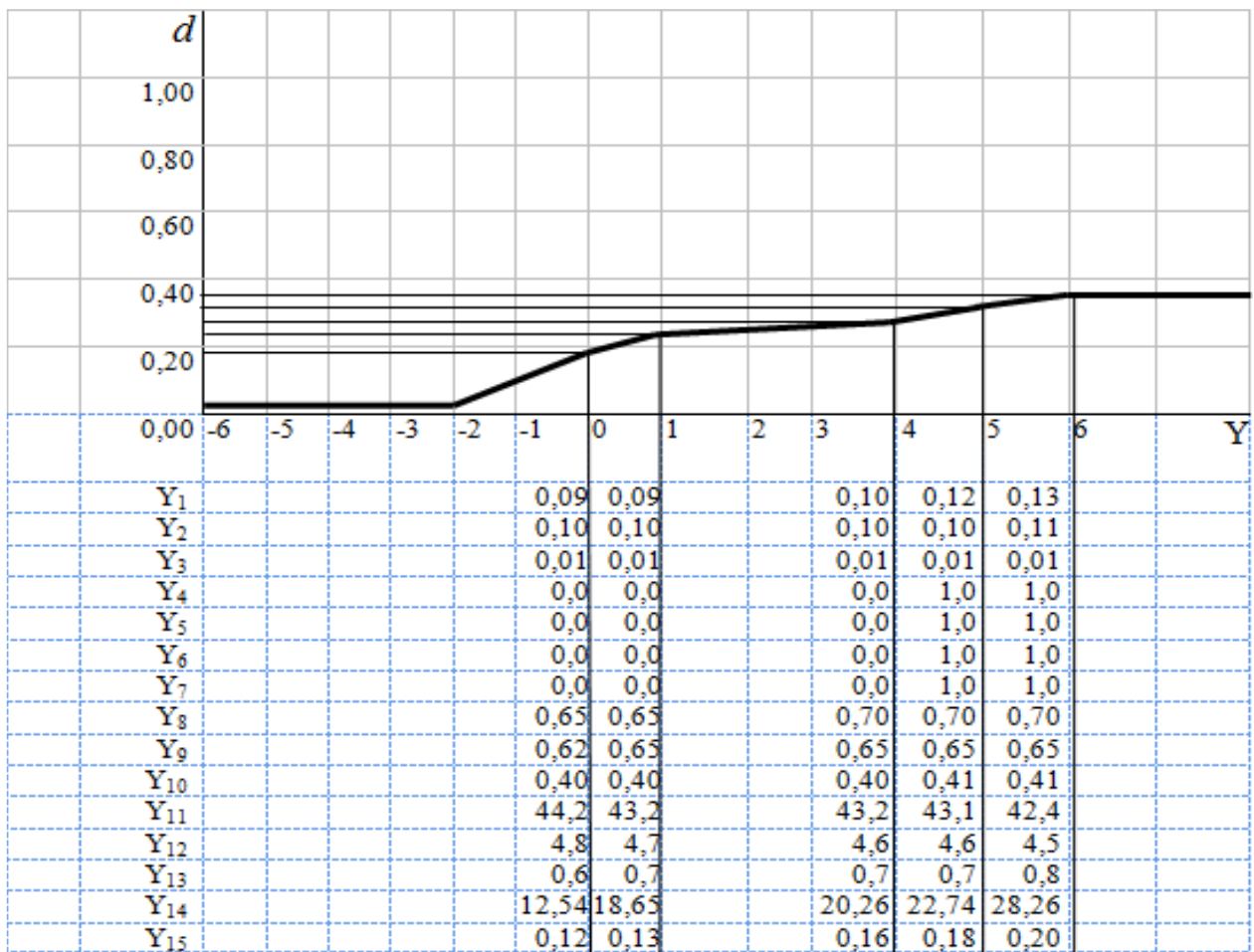

Рис. 5.12. Шкала бажаності показників оцінювання реалізації інноваційного потенціалу для ПрАТ «Софія»

Джерело: побудовано автором з використанням [344].

Тепер відтворимо значення окремих відгуків, що відповідають діапазонам функції бажаності для ПрАТ «Софія» (табл. 5.17).

Таблиця 5.17.

Значення окремих відгуків, що відповідають діапазонам функції бажаності для ПрАТ «Софія» [розраховано автором]

d_i	Y _i	Y ₁	Y ₂	Y ₃	Y ₄	Y ₅	Y ₆	Y ₇	Y ₈	Y ₉	Y ₁₀	Y ₁₁	Y ₁₂	Y ₁₃	Y ₁₄	Y ₁₅
1,00-0,80	1,03	0,13	0,11	0,01	1,0	1,0	1,0	1,0	0,70	0,65	0,41	42,4	4,5	0,8	28,26	0,20
0,80-0,60	0,11	0,12	0,10	0,01	1,0	1,0	1,0	1,0	0,70	0,65	0,41	43,1	4,6	0,7	22,74	0,18
0,60-0,40	1,01	0,10	0,10	0,01	0,0	0,0	0,0	0,0	0,70	0,65	0,40	43,2	4,6	0,7	20,26	0,16
0,40-0,20	0,25	0,09	0,10	0,01	0,0	0,0	0,0	0,0	0,65	0,65	0,40	43,2	4,7	0,7	18,65	0,13
0,20-0,00	0,01	0,09	0,10	0,01	0,0	0,0	0,0	0,0	0,65	0,62	0,40	44,2	4,8	0,6	12,54	0,12

Після цього, користуючись формулами 5.3 та 5.4, розраховуємо окремі функції бажаності, за якими визначено узагальнену функцію бажаності. Результати розрахунків виробничих даних та окремих функцій бажаностей наведено в табл. 5.18.

Таблиця 5.18

Показники оцінювання реалізації інноваційного потенціалу для ПрАТ
«Софія» [розраховано автором]

Окремі відгуки	Окремі значення функції бажаності						
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
1	2	3	4	5	6	7	8
Питома вага витрат для купівлі машин та обладнання й програмного забезпечення в загальній сумі витрат підприємства	0,284	0,303	0,323	0,264	0,595	0,262	0,597
Питома вага витрат для купівлі новітніх або поліпшених машин, обладнання в загальній частці витрат підприємства	0,415	0,356	0,435	0,337	0,567	0,338	0,566
Коефіцієнт впровадження нової або значно вдосконаленої продукції, нової для ринку	0,537	0,425	0,462	0,375	0,546	0,379	0,548
Кількість упроваджених у виробництво нових технологічних процесів, суттєво поліпшених маловідходних та ресурсозберігаючих технологічних процесів	0,426	0,428	0,424	0,438	0,738	0,441	0,739
Придбані права на патенти, ліцензії на використання винаходів, промислових зразків, корисних моделей	0,348	0,487	0,587	0,569	0,627	0,571	0,626
Придбані результати досліджень та розробок	0,399	0,494	0,376	0,464	0,69	0,468	0,71

Продовження табл. 5.18

1	2	3	4	5	6	7	8
Придбані ноу-хау, угоди на придбання технологій та нового устаткування	0,237	0,356	0,493	0,476	0,635	0,478	0,637
Питома вага власних коштів у загальних активах підприємства	0,226	0,189	0,278	0,377	0,514	0,379	0,515
Питома вага висококваліфікованого персоналу в загальній чисельності штатних працівників підприємства	0,323	0,428	0,296	0,485	0,657	0,488	0,659
Питома вага чисельності технологів та дизайнерів із науковим ступенем, у загальній їх кількості	0,254	0,267	0,384	0,343	0,476	0,348	0,477
Середній вік працівників і дослідників у галузі НДР	0,435	0,375	0,429	0,381	0,545	0,388	0,546
Коефіцієнт плинності працівників підрозділів інноваційного спрямування до середньооблікової чисельності персоналу	0,108	0,039	0,117	0,125	0,089	0,109	0,090
Коефіцієнт повноти, значущості та достовірності інформації зовнішньої і внутрішньої інформації	0,286	0,217	0,245	0,444	0,737	0,642	0,736
Коефіцієнт фінансової незалежності діяльності підприємства в інноваційній площині	0,459	0,374	0,437	0,316	0,795	0,615	0,796
Коефіцієнт платоспроможності підприємства	0,470	0,243	0,237	0,316	0,684	0,518	0,685
Узагальнена функція бажаності	0,341	0,326	0,361	0,371	0,372	0,341	0,376
	<i>Погано</i>	<i>Погано</i>	<i>Погано</i>	<i>Задовільно</i>	<i>Задовільно</i>	<i>Задовільно</i>	<i>Задовільно</i>

Для ПАТ «Трикотажна фабрика «Роза» шкала бажаності показників оцінювання реалізації інноваційного потенціалу (рис. 5.13) матиме такий вигляд:

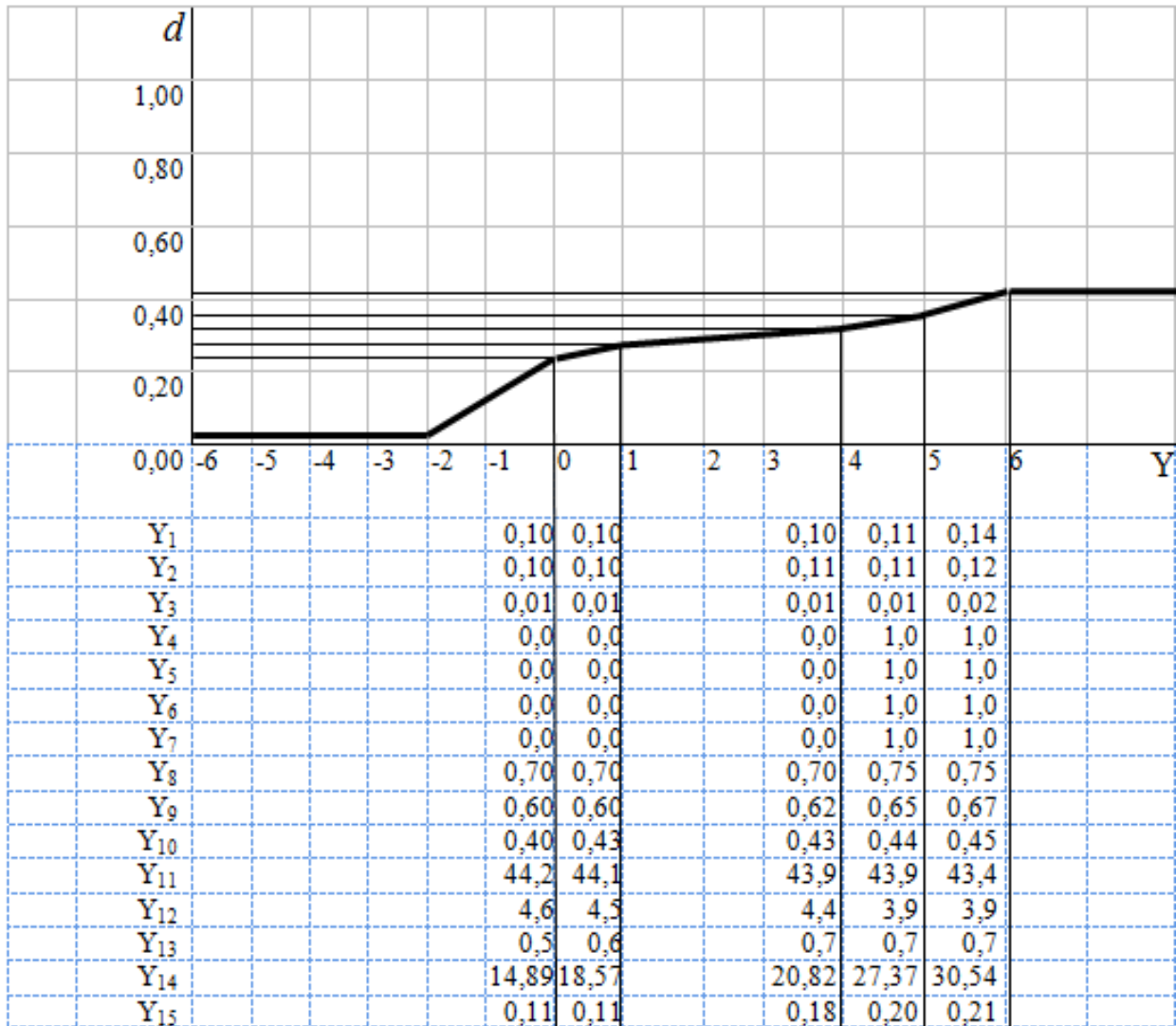

Рис. 5.13. Шкала бажаності показників оцінювання реалізації інноваційного потенціалу для ПАТ «Трикотажна фабрика «Роза»
Джерело: побудовано автором з використанням [344].

Тепер відтворимо значення окремих відгуків, що відповідають діапазонам функції бажаності для ПАТ «Трикотажна фабрика «Роза» (табл. 5.19).

Таблиця 5.19

Значення окремих відгуків, що відповідають діапазнам функції бажаності для ПАТ «Трикотажна фабрика «Роза» [розраховано автором]

d_i	Y_i	Y_1	Y_2	Y_3	Y_4	Y_5	Y_6	Y_7	Y_8	Y_9	Y_{10}	Y_{11}	Y_{12}	Y_{13}	Y_{14}	Y_{15}
1,00-0,80	1,21	0,14	0,12	0,02	1,0	1,0	1,0	1,0	0,75	0,67	0,45	43,4	3,9	0,7	30,54	0,21
0,80-0,60	0,29	0,11	0,11	0,01	1,0	1,0	1,0	1,0	0,75	0,65	0,44	43,9	3,9	0,7	27,37	0,20
0,60-0,40	1,08	0,10	0,11	0,01	0,0	0,0	0,0	0,0	0,70	0,62	0,43	43,9	4,4	0,7	20,82	0,18
0,40-0,20	0,48	0,10	0,10	0,01	0,0	0,0	0,0	0,0	0,70	0,60	0,43	44,1	4,5	0,6	18,57	0,11
0,20-0,00	0,02	0,10	0,10	0,01	0,0	0,0	0,0	0,0	0,70	0,60	0,40	44,2	4,6	0,5	14,89	0,11

Після цього, користуючись формулами 5.3 та 5.4, розраховуємо окремі функції бажаності, за якими визначено узагальнену функцію бажаності. Результати розрахунків виробничих даних та окремих функцій бажаностей наведено в табл. 5.20.

Таблиця 5.20

Показники оцінювання реалізації інноваційного потенціалу для ПАТ «Трикотажна фабрика «Роза» [розраховано автором]

Окремі відгуки	Окремі значення функції бажаності						
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
1	2	3	4	5	6	7	8
Питома вага витрат для купівлі машин та обладнання й програмного забезпечення в загальній сумі витрат підприємства	0,393	0,703	0,493	0,596	0,592	0,591	0,593
Питома вага витрат для купівлі новітніх або поліпшених машин, обладнання в загальній частці витрат підприємства	0,705	0,555	0,596	0,385	0,564	0,481	0,565
Коефіцієнт впровадження нової або значно вдосконаленої продукції, нової для ринку	0,766	0,657	0,675	0,436	0,543	0,486	0,542

Для ПАТ «Черкаський шовковий комбінат» шкала бажаності показників оцінювання реалізації інноваційного потенціалу (рис. 5.14) матиме такий вигляд:

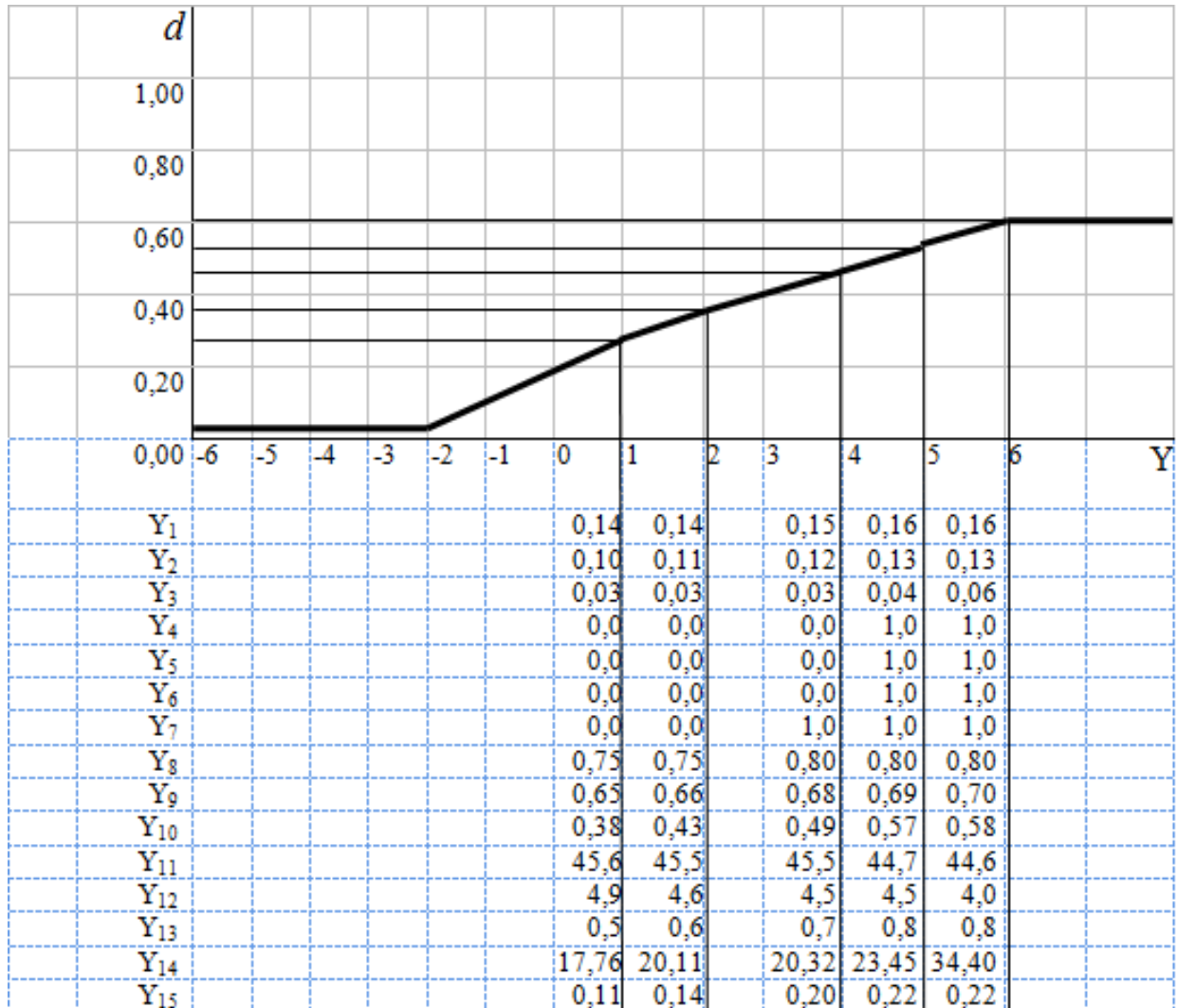

Рис. 5.14. Шкала бажаності показників оцінювання реалізації інноваційного потенціалу для ПАТ «Черкаський шовковий комбінат»

Джерело: побудовано автором з використанням [344].

Тепер відтворимо значення окремих відгуків, що відповідають діапазонам функції бажаності для ПАТ «Черкаський шовковий комбінат» (табл. 5.21).

Таблиця 5.21

Значення окремих відгуків, що відповідають діапазнам функції бажаності для ПАТ «Черкаський шовковий комбінат» [розраховано автором]

d_i	Y_1	Y_2	Y_3	Y_4	Y_5	Y_6	Y_7	Y_8	Y_9	Y_{10}	Y_{11}	Y_{12}	Y_{13}	Y_{14}	Y_{15}
1,00-0,80	1,2	0,16	0,13	0,06	1,0	1,0	1,0	0,80	0,70	0,58	44,6	4,0	0,8	34,40	0,22
0,80-0,60	0,3	0,16	0,13	0,04	1,0	1,0	1,0	0,80	0,69	0,57	44,7	4,5	0,8	23,45	0,22
0,60-0,40	1,09	0,15	0,12	0,03	1,0	0,0	0,0	0,80	0,68	0,49	45,5	4,5	0,7	20,32	0,20
0,40-0,20	0,53	0,14	0,11	0,03	0,0	0,0	0,0	0,75	0,66	0,43	45,5	4,6	0,6	20,11	0,14
0,20-0,00	0,03	0,14	0,10	0,03	0,0	0,0	0,0	0,75	0,65	0,38	45,6	4,9	0,5	17,76	0,11

Після цього, користуючись формулами 5.3 та 5.4, розраховуємо окремі функції бажаності, за якими визначено узагальнену функцію бажаності. Результати розрахунків виробничих даних та окремих функцій бажаностей наведено в табл. 5.22.

Таблиця 5.22

Показники оцінювання реалізації інноваційного потенціалу для ПАТ «Черкаський шовковий комбінат» [розраховано автором]

Окремі відгуки	Окремі значення функції бажаності						
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
1	2	3	4	5	6	7	8
Питома вага витрат для купівлі машин та обладнання й програмного забезпечення в загальній сумі витрат підприємства	0,421	0,7141	0,542	0,661	0,632	0,667	0,633
Питома вага витрат для купівлі новітніх або поліпшених машин, обладнання в загальній частці витрат підприємства	0,714	0,573	0,733	0,423	0,634	0,424	0,635
Коефіцієнт впровадження нової або значно вдосконаленої продукції, нової для ринку	0,623	0,712	0,714	0,532	0,591	0,589	0,592
Кількість упроваджених у виробництво нових технологічних процесів, суттєво поліпшених маловідходних та ресурсозберігаючих технологічних процесів	0,722	0,714	0,623	0,714	0,793	0,784	0,792

Для ПрАТ «Камвольно-суконна компанія «Чексіл» шкала бажаності показників оцінювання реалізації інноваційного потенціалу (рис. 5.15) матиме такий вигляд:

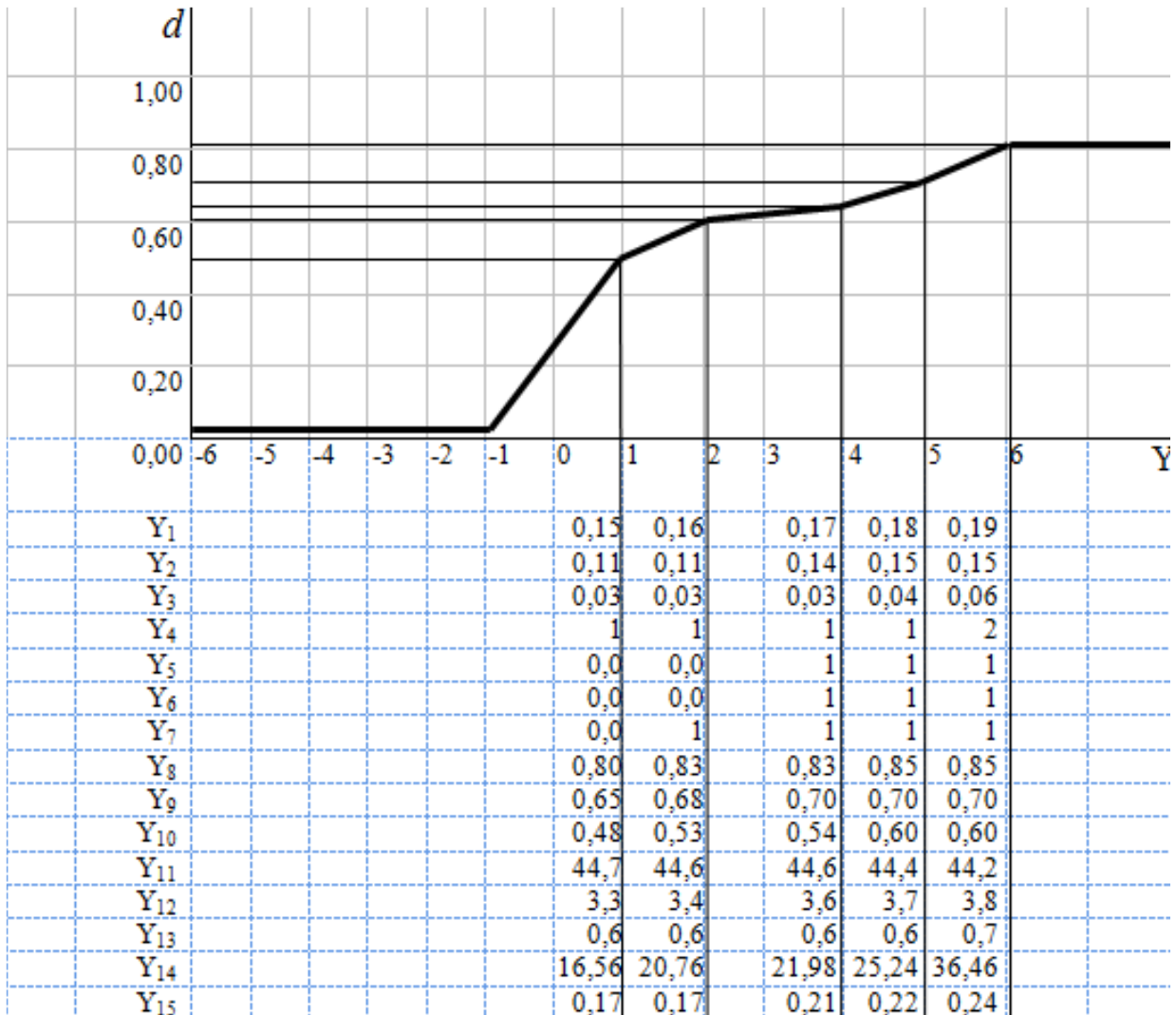

Рис. 5.15. Шкала бажаності показників оцінювання реалізації інноваційного потенціалу для ПрАТ «Камвольно-суконна компанія «Чексіл»
Джерело: побудовано автором з використанням [344].

Тепер відтворимо значення окремих відгуків, що відповідають діапазнам функції бажаності для ПрАТ «Камвольно-суконна компанія «Чексіл» (табл. 5.23).

Таблиця 5.23

Значення окремих відгуків, що відповідають діапазнам функції бажаності для ПрАТ «Камвольно-суконна компанія «Чексіл» [розраховано автором]

d_i	Y_i	Y_1	Y_2	Y_3	Y_4	Y_5	Y_6	Y_7	Y_8	Y_9	Y_{10}	Y_{11}	Y_{12}	Y_{13}	Y_{14}	Y_{15}
1,00-0,80	1,3	0,19	0,15	0,06	2,0	1,0	1,0	1,0	0,85	0,70	0,60	44,2	3,3	0,7	36,46	0,24
0,80-0,60	0,29	0,18	0,15	0,04	1,0	1,0	1,0	1,0	0,85	0,70	0,60	44,4	3,4	0,6	25,24	0,22
0,60-0,40	1,09	0,17	0,14	0,03	1,0	1,0	1,0	1,0	0,83	0,70	0,54	44,6	3,6	0,6	21,98	0,21
0,40-0,20	0,54	0,16	0,11	0,03	1,0	0,0	0,0	1,0	0,83	0,68	0,53	44,6	3,7	0,6	20,76	0,17
0,20-0,00	0,03	0,15	0,11	0,03	1,0	0,0	0,0	0,0	0,80	0,65	0,48	44,7	3,8	0,5	16,56	0,17

Після цього, користуючись формулами 5.3 та 5.4, розраховуємо окремі функції бажаності, за якими визначено узагальнену функцію бажаності. Результати розрахунків виробничих даних та окремих функцій бажаностей наведено в табл. 5.24.

Таблиця 5.24

Показники оцінювання реалізації інноваційного потенціалу для ПрАТ «Камвольно-суконна компанія «Чексіл» [розраховано автором]

Окремі відгуки	Окремі значення функції бажаності						
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
1	2	3	4	5	6	7	8
Питома вага витрат для купівлі машин та обладнання й програмного забезпечення в загальній сумі витрат підприємства	0,423	0,7143	0,541	0,663	0,631	0,664	0,632
Питома вага витрат для купівлі новітніх або поліпшених машин, обладнання в загальній частці витрат підприємства	0,716	0,574	0,732	0,421	0,634	0,422	0,635
Коефіцієнт впровадження нової або значно вдосконаленої продукції, нової для ринку	0,625	0,712	0,713	0,532	0,592	0,533	0,593
Кількість упроваджених у виробництво нових технологічних процесів, суттєво поліпшених маловідходних та ресурсозберігаючих технологічних процесів	0,727	0,716	0,622	0,715	0,793	0,717	0,795

Продовження табл. 5.24

1	2	3	4	5	6	7	8
Придбані права на патенти, ліцензії на використання винаходів, промислових зразків, корисних моделей	0,431	0,712	0,803	0,712	0,645	0,714	0,646
Придбані результати досліджень та розробок	0,306	0,304	0,514	0,614	0,711	0,618	0,712
Придбані ноу-хау, угоди на придбання технологій та нового устаткування	0,264	0,693	0,812	0,717	0,794	0,719	0,796
Питома вага власних коштів у загальних активах підприємства	0,817	0,815	0,895	0,881	0,962	0,880	0,961
Питома вага висококваліфікованого персоналу в загальній чисельності штатних працівників підприємства	0,491	0,501	0,521	0,614	0,715	0,617	0,716
Питома вага чисельності технологів та дизайнерів із науковим ступенем, у загальній їх кількості	0,693	0,513	0,596	0,582	0,573	0,580	0,572
Середній вік працівників і дослідників у галузі НДР	0,722	0,717	0,722	0,727	0,586	0,729	0,585
Коефіцієнт плинності працівників підрозділів інноваційного спрямування до середньооблікової чисельності персоналу	0,115	0,095	0,124	0,122	0,096	0,118	0,097
Коефіцієнт повноти, значущості та достовірності інформації зовнішньої і внутрішньої інформації	0,693	0,488	0,523	0,634	0,767	0,629	0,766
Коефіцієнт фінансової незалежності діяльності підприємства в інноваційній площині	0,616	0,623	0,735	0,875	0,898	0,879	0,897
Коефіцієнт платоспроможності підприємства	0,554	0,495	0,513	0,642	0,753	0,643	0,752
Узагальнена функція бажаності	0,542	0,574	0,681	0,726	0,762	0,756	0,771
	<i>Задов.</i>	<i>Задов.</i>	<i>Добре</i>	<i>Добре</i>	<i>Добре</i>	<i>Добре</i>	<i>Добре</i>

Отже, за проведеними вище розрахунками та здійсненим аналізом можна побудувати зведену таблицю (5.25) оцінювання реалізації інноваційного потенціалу для всіх ІСБ: Компанія «Текстиль-Контакт» (Швейна фабрика «ТК СТИЛЬ», Швейна фабрика «ТК-Коростень», Швейна фабрика «ТК-Лубни»); Концерн «Ярослав» (ПАТ «Стеблівська бавовняна прядильно-ткацька фабрика», ПАТ «Богуславська суконна фабрика», ПАТ «Торговий Дім «ЯРОСЛАВ»); ПрАТ «Софія»; ПАТ «Трикотажна фабрика «Роза»; ПАТ «Черкаський шовковий комбінат»; ПрАТ «Камвольно-суконна компанія «Чексіл» та дійти таких висновків.

Таблиця 5.25

Зведене оцінювання реалізації інноваційного потенціалу ІСБ за 2015-2021 рр. [розраховано автором]

ІСБ / бізнес-одиниця	Роки							Реалізація інноваційного потенціалу ІСБ за шкалою бажаності Харрінгтона	
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021		
Компанія «Текстиль-Контакт»	0,608	0,649	0,695	0,686	0,872	0,681	0,881	Дуже добре	0,8-1,00
Концерн «Ярослав»	0,561	0,584	0,645	0,756	0,811	0,726	0,818	Дуже добре	0,8-1,00
ПрАТ «Софія»	0,341	0,326	0,361	0,371	0,372	0,341	0,376	Задовільно	0,37-0,63
ПАТ «Трикотажна фабрика «Роза»	0,368	0,419	0,411	0,426	0,421	0,476	0,428	Задовільно	0,37-0,63
ПАТ «Черкаський шовковий комбінат»	0,531	0,518	0,541	0,563	0,552	0,583	0,561	Задовільно	0,37-0,63
ПрАТ «Камвольно-суконна компанія «Чексіл»	0,542	0,574	0,681	0,726	0,762	0,756	0,771	Добре	0,63-0,8

Компанія «Текстиль-Контакт», а саме три швейні фабрики, що входять до її складу (Швейна фабрика «ТК СТИЛЬ», Швейна фабрика «ТК-Коростень», Швейна фабрика «ТК-Лубни») та Концерн «Ярослав», що представлений ПАТ «Стеблівська бавовняна прядильно-ткацька фабрика», ПАТ «Богуславська суконна фабрика» та ПАТ «Торговий Дім «ЯРОСЛАВ» продемонстрували за 2021 р. рівень реалізації інноваційного потенціалу на

рівні показників 0,881 і 0,818, відповідно, що є «дуже добрим» за відміткою Харрінгтона. Проте в 2015 р. реалізація інноваційного потенціалу цих підприємств була на рівні 0,608 і 0,561, відповідно, що характеризується як «задовільний» стан. Згодом, переглянувши свої рішення та стратегію в управлінні інноваційною діяльністю, Компанія «Текстиль-Контакт» та Концерн «Ярослав» змогли збільшити показники реалізації свого інноваційного потенціалу і вийти у беззаперечні лідери.

ПрАТ «Камвольно-суконна компанія «Чексіл» за 2015-2021 рр. невпинно і стабільно нарощує обсяги реалізації свого інноваційного потенціалу, про що свідчить постійна незмінна динаміка росту його показників. У 2021 р. реалізація інноваційного потенціалу ПрАТ «Камвольно-суконна компанія «Чексіл» зупинився на позначці 0, 771, що є «добрим» для ефективної конкурентоздатної роботи. Трошки інша ситуація з ПрАТ «Софія» та ПАТ «Трикотажна фабрика «Роза», реалізація інноваційного потенціалу яких залишається незмінною на позначках 0,376 та 0,428, відповідно, що вважається «задовільним» станом, і свідчить про неефективне використання наявних ресурсів, недостатню кількість висококваліфікованого персоналу в галузі інноваційних розробок, а також підвищену плінність кадрів.

Отже, методика, що застосована на прикладі ІСБ: Компанія «Текстиль-Контакт» (Швейна фабрика «ТК СТИЛЬ», Швейна фабрика «ТК-Коростень», Швейна фабрика «ТК-Лубни»), Концерн «Ярослав» (ПАТ «Стеблівська бавовняна прядильно-ткацька фабрика», ПАТ «Богуславська суконна фабрика», ПАТ «Торговий Дім «ЯРОСЛАВ»), та бізнес-одиниць: ПрАТ «Софія», ПАТ «Трикотажна фабрика «Роза», ПАТ «Черкаський Шовковий Комбінат» та ПрАТ «Камвольно-суконна компанія «Чексіл», дала змогу провести комплексне оцінювання реалізації інноваційного потенціалу зазначених вище ІСБ, виявити їх наявний інноваційний потенціал, а також відстежити тенденції та динаміку його розвитку. Це стало підставою для

подальших коригуючих заходів щодо покращення інноваційного потенціалу для деяких ІСБ з урахуванням особливостей їх розвитку та функціонування.

Загалом, можна стверджувати, що інноваційний потенціал досліджуваних ІСБ відображає сукупність інноваційних ресурсів, реалізація яких призводить до покращення й оптимізації продукції текстильного виробництва, дає можливість створювати та впроваджувати новації з метою досягнення стратегічних конкурентних переваг ІСБ. Інноваційний розвиток ІСБ є ключовим каталізатором діяльності в умовах конкуренції, а інноваційний потенціал – це показник, який демонструє сприйнятливість ІСБ до змін та нововведень. Також, як результат використання цієї методики, можна запропонувати подальше вдосконалення інноваційної діяльності ІСБ на основі прогнозування розвитку їх інноваційного потенціалу з подальшим впровадженням ефективних стратегій функціонування та розвитку.

5.3. Прогнозування рівня розвитку інноваційного потенціалу в умовах функціонування інтегрованих структур бізнесу

Основними передумовами інноваційного розвитку ІСБ є нарощування й підвищення ефективності використання всіх складників інноваційного потенціалу, тобто інтеграція фінансового, ринкового, ресурсного, інформаційного, інноваційного, інтелектуального, наукового, технологічного, кадрового, організаційного та управлінського потенціалу інноваційно дієвих інтегрованих структур бізнесу.

Саме тому, методика прогнозування перспективних напрямів рівня розвитку інноваційного потенціалу має відповідати таким критеріям як: спираючись на ґрунтовні дослідження, що мають бути змістовними та конструктивними, здійснення прогнозу на основі кількісних даних, аналіз

якісних характеристик діяльності ІСБ та інноваційних зрушень, наявність логічного взаємозв'язку формалізованих та неформалізованих характеристик досліджуваних процесів та явищ, максимально можливе врахування навіть неперевіреної, неповної, неточної чи суперечливої інформації щодо сучасного та перспективного розвитку подій, аналізувати тренди та тенденції сьогодення, явні та приховані споживацькі запити, ринкові можливості тощо [209].

Основоположними чинниками, що визначають прогнозування ключових напрямів рівня розвитку інноваційного потенціалу є: інтелектуальна та технологічна спроможність використання й впровадження у виробничий процес досягнень науки і техніки, рівень реалізації технічних та економічних можливостей виробництва й збуту, зовнішньоекономічні зв'язки ІСБ щодо використання науково-технічних результатів, використання каналів просування товарів та послуг, що потребують залучення сучасних інформаційно-комп'ютерних технологій, формування витрат за рахунок використання ефективних ресурсозберігаючих технологій, реалізація спільних проєктів щодо розроблення наукоємної продукції або технологій, володіння патентами, ноу-хау тощо.

Визначення складників прогнозування рівня розвитку інноваційного потенціалу ІСБ дає можливість систематично їх використовувати та поєднувати із сучасними принципами поведінки суб'єктів бізнесу, що диктують постійну зміну та модернізацію світового ринку. Багатофакторність умов функціонування сучасних ІСБ зумовлює адаптацію складників прогнозування інноваційного процесу в стратегію успішного ведення бізнесу.

Вихідними даними для оцінювання рівня розвитку інноваційного потенціалу ІСБ наведені в табл. 5.26. Дослідницька база складалася з 28 індикаторів бізнесу та інноваційної діяльності 10 текстильних підприємств за 2019 - 2021 роки.

Таблиця 5.26

Система індикаторів, що впливають на рівень інтегрованої бізнес-результативності / використання інновацій ІСБ [побудовано автором]

Показники	Позначення
Середня кількість працівників (чол.)	X ₁
Основні засоби (тис. грн.)	X ₂
Види реалізованої інноваційної продукції	X ₃
Обсяг реалізованої інноваційної промислової продукції	X ₄
Готова продукція (тис. грн.)	X ₅
Собівартість реалізованої інноваційної продукції (тис. грн.)	X ₆
Надходження від: реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	X ₇
Кількість упровадженої інноваційної продукції	X ₈
Придбання машин, обладнання та програмного забезпечення	X ₉
Фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток (тис. грн.)	X ₁₀
Кількість нових та/або вдосконалених видів машин, обладнання	X ₁₁
Власний капітал (тис. грн.)	X ₁₂
Валовий прибуток (тис. грн.)	X ₁₃
Кількість патентів, авторських свідоцтв	X ₁₄
Надходження від цільового фінансування (тис. грн.)	X ₁₅
Фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток (тис. грн.)	X ₁₆
Надходження від операційної оренди (тис. грн.)	X ₁₇
Кількість упроваджених у виробництво нових технологічних процесів	X ₁₈
Експорт інноваційної продукції	X ₁₉
Кількість придбаних результатів досліджень	X ₂₀
Витрачання на оплату: товарів (робіт, послуг) (тис. грн.)	X ₂₁
Витрати на збут (тис. грн.)	X ₂₂
Адміністративні витрати (тис. грн.)	X ₂₃
Витрати на оплату праці (тис. грн.)	X ₂₄
Матеріальні затрати (тис. грн.)	X ₂₅
Кількість впроваджених інновацій	X ₂₆
Кількість упроваджених у виробництво нових технологічних процесів	X ₂₇
Інші запаси (тис. грн.)	X ₂₈

ЕТАП 1. На першому етапі був використаний факторний аналіз. За допомогою цього методу було виявлено найбільш значущі індикатори, що впливають на рівень використання інноваційного потенціалу (табл. 5.27).

Таблиця 5.27

Визначення індикаторів інтегрованої бізнес-результативності /
використання інновацій текстильних підприємств (STATISTICA 10 listing)

[побудовано автором]

Variable	Factor Loadings (Unrotated) (data) Extraction: Principal components (Marked loadings are >0,700000)	
	Factor 1	Factor 2
x1	0,95767	-0,127322
x2	0,85974	-0,504269
x3	-0,54951	0,615343
x4	0,653250	0,71571
x5	0,87062	-0,256222
x6	-0,553222	-0,82454
x7	0,90110	-0,091595
x8	-0,44270	0,653259
x9	-0,38977	-0,83256
x10	0,77082	-0,553222
x11	-0,65412	0,674083
x12	0,85368	-0,514211
x13	0,94328	-0,253242
x14	-0,40503	0,725915
x15	0,19137	-0,001054
x16	0,82535	-0,543797
x17	0,75540	-0,599146
x18	-0,67898	0,537160
x19	-0,38977	0,724885
x20	-0,54403	-0,806571
x21	-0,90423	-0,318673
x22	-0,60186	0,401518
x23	-0,89799	-0,012248
x24	-0,82876	-0,062404
x25	-0,91013	-0,412174
x26	0,401518	0,84191
x27	-0,50186	0,558867
x28	-0,65498	0,556255
Expl.Var	15,50256	6,699616
Prp.Totl	0,55366	0,339272

Рядки підсумкової таблиці факторного аналізу дорівнюють кількості індикаторів, стовпці - кількості факторних навантажень індикаторів. Факторні навантаження відображають кореляцію (залежність) індикаторів і чинників, наявність червоного кольору показує до якого чиннику відноситься індикатор, знак (+) показує прямий вплив, знак (-) показує негативний вплив.

В даному дослідженні було виявлено 2 чинника. Перший – відображає інтегровану результативність бізнес-діяльності ІСБ. Другий чинник – відображає рівень використання інновацій. Аналіз проводився за допомогою програми STATISTICA. В цілому ситуація підвищення рівня розвитку інноваційного потенціалу в результаті інтеграції окремих, в тому числі інноваційних, бізнес-об'єктів в залежності від двох чинників описується наступною формулою (5.5):

$$I_i = \sum_{j=1}^N F_j \quad (5.5)$$

де I_j - величина інноваційного потенціалу i -го інтегрованого підприємства; F_j – j -й чинник (інтегрована результативність бізнес-діяльності / рівень використання інновацій); N - кількість виявлених чинників. Величина кожного чинника визначається за допомогою формули 5.6:

$$F_j = \frac{1}{Expl.F_j} \times \sum a_{ij} \times X_{ij} \quad (5.6)$$

де $Expl.F_j$ - факторне навантаження j -го аспекту інтегрованої бізнес-результативності / використання інновацій; a_{ij} - величина індикатора X_{ij} ; X_{ij} – ij -й індикатор.

До першого чинника потрапили 13 індикаторів (табл. 5.27): середня кількість працівників; основні засоби; готова продукція; надходження від:

реалізації продукції (товарів, робіт, послуг); фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток; власний капітал; валовий прибуток; фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток; надходження від операційної оренди; витрачання на оплату: товарів (робіт, послуг); адміністративні витрати; витрати на оплату праці; матеріальні затрати.

До другого чинника потрапили 12 індикаторів: види реалізованої інноваційної продукції; обсяг реалізованої інноваційної промислової продукції; собівартість реалізованої інноваційної продукції; кількість впровадженої інноваційної продукції; придбання машин, обладнання та програмного забезпечення; кількість нових і / або вдосконалених видів машин, обладнання; кількість патентів, авторських свідоцтв; кількість впроваджених у виробництво нових технологічних процесів; експорт інноваційної продукції; кількість отриманих результатів досліджень; кількість впроваджених інновацій; кількість впроваджених у виробництво нових технологічних процесів.

Три показники (надходження від цільового фінансування, витрати на збут, інші запаси), як з'ясувалося, на досягнутий рівень розвитку інноваційного потенціалу не впливають.

Результати проведеного факторного аналізу показали, що рівень розвитку інноваційного потенціалу ІСБ повністю характеризуються отриманими двома чинниками. Перший чинник можна охарактеризувати як досягнуту інтегровану результативність бізнес-діяльності окремих бізнес-суб'єктів. Він описує 55,366% дисперсії і має найбільший вплив на технічні, економічні і організаційні складники створення і розвитку інтегрованої структури бізнесу. Другий чинник описує 33,9272% дисперсії. Він характеризує рівень використання інновацій окремим підприємством.

Відповідно до таблиці 5.34, величина впливу першого чинника на рівень розвитку інноваційного потенціалу ІСБ описується формулою 5.7:

$$\begin{aligned}
 F_1 = & 1/15,50256 \cdot (0,95767x_1 + 0,85974x_2 + 0,87062x_5 + 0,90110x_7 + \\
 & + 0,77082x_{10} + 0,85368x_{12} + 0,94328x_{13} + 0,82535x_{16} + \\
 & + 0,75540x_{17} - 0,90423x_{21} - 0,89799x_{23} - 0,82876x_{24} - 0,91013x_{25}) \quad (5.7)
 \end{aligned}$$

Так, встановлено, що для даних груп підприємств такі показники як: середня кількість працівників; основні засоби; готова продукція; надходження від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг); фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток; власний капітал і валовий прибуток позитивно впливають на рівень розвитку інноваційного потенціалу текстильних підприємств, оскільки надають можливість більш повно використовувати наявні матеріальні, фінансові та кадрові ресурси для здійснення ефективної діяльності в векторі інноваційного розвитку. Також визначено, що такі чинники, як: фінансовий результат від операційної діяльності; надходження від операційної оренди; витрачання на оплату: товарів (робіт, послуг); витрати на збут; адміністративні витрати; витрати на оплату праці; матеріальні витрати мають негативне значення і вимагають введення оптимізаційних рішень щодо подальшого їх вдосконалення.

Величина впливу другого чинника на рівень розвитку інноваційного потенціалу визначається формулою 5.8:

$$\begin{aligned}
 F_2 = & 1/6,699616 \cdot (0,615343x_3 + 0,71571x_4 - 0,82454x_6 + \\
 & + 0,653259x_8 - 0,83256x_9 + 0,674083x_{11} + 0,725915x_{14} + 0,537160x_{18} + \\
 & + 0,724885x_{19} - 0,806571x_{20} + 0,84191x_{26} + 0,558867x_{27}) \quad (5.8)
 \end{aligned}$$

Також, встановлено, що для груп підприємств такі показники як: види реалізованої інноваційної продукції; обсяг реалізованої інноваційної промислової продукції; кількість впровадженої інноваційної продукції; кількість нових і / або вдосконалених видів машин, обладнання; кількість

патентів, авторських свідоцтв; кількість впроваджених у виробництво нових технологічних процесів; експорт інноваційної продукції; кількість впроваджених інновацій; кількість впроваджених у виробництво нових технологічних процесів позитивно впливають на рівень розвитку інноваційного потенціалу ІСБ, оскільки саме вони відповідають вимогам ринкового середовища щодо реалізації інноваційної продукції, кількості впроваджених інновацій на ринок, експорту інноваційної продукції і впровадженні у виробництво нових технологічних процесів. Такі показники, як: собівартість реалізованої інноваційної продукції; придбання машин, обладнання та програмного забезпечення; кількість отриманих результатів досліджень знаходяться в негативному значенні, оскільки їх частка дуже мізерна і недостатня для забезпечення повної ефективної реалізації інноваційного потенціалу та інноваційного розвитку ІСБ.

ЕТАП 2. На другому етапі для обґрунтованого поділу підприємств на групи по досягнутому рівню інтегрованої бізнес-результативності / використанню інновацій був використаний кластерний аналіз К-середніх. Методологія використання кластерного аналізу К-середніх складається із таких підетапів:

2.1. Попереднє приведення всіх показників до безрозмірного вигляду за допомогою формули 5.9:

$$z_{ij} = \frac{x_{ij} - \bar{x}_j}{S_j} \quad (5.9)$$

де x_{ij} – j -й індикатор інтегрованої бізнес-результативності / використання інновацій i -ого інтегрованого підприємства; \bar{x}_j – середнє значення цього показника для всіх інтегрованих підприємств; S_j – середньоквадратичне відхилення цього показника для всіх інтегрованих підприємств.

2.2. Мінімізація середньоквадратичного відхилення всіх індикаторів від центру виявлених кластерів (формула 5.10):

$$\min \left[\sum_{i=1}^k \sum_{x(j) \in S_i} \|x^{(j)} - \mu_i\|^2 \right] \quad (5.10)$$

где $x^{(j)} \in R^n$; $\mu_i \in R^n$; μ_i – центроїд (центр) кластера R_i .

Таким чином, для обґрунтованого поділу текстильних підприємств на групи за рівнем розвитку інноваційного потенціалу було проведено кластерний аналіз К-середніх. Графік К-середніх наведено на рис. 5.16.

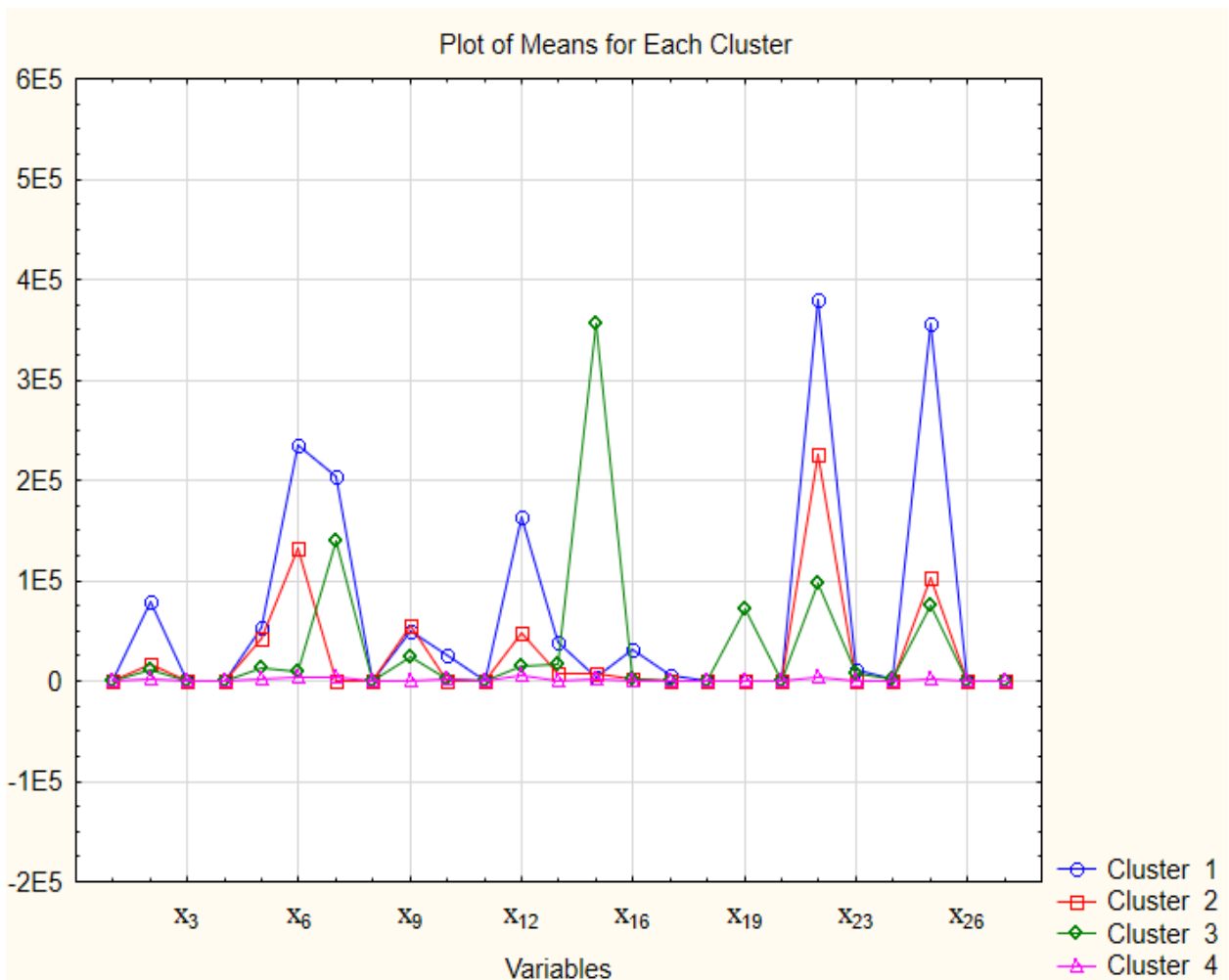

Рис. 5.16. Графік середніх значень індикаторів рівня розвитку інноваційного потенціалу текстильних підприємств, що входять в інтегровану структуру бізнесу [авторська розробка]

З рис. 5.16 видно, що за рівнем розвитку інноваційного потенціалу всі текстильні підприємства, що входять в інтегровану структуру бізнесу, поділяються на чотири кластери (табл. 5.28).

Таблиця 5.28

Результати кластерного аналізу. Визначення складу кластерів бізнес-одиниць, що входять в інтегровану бізнес структуру (STATISTICA 10 listing)

[побудовано автором]

Бізнес-одиниця	Кластер / Кількість підприємств	Ідентифікація рівня використання інновацій та рівня бізнес- результативності
П9. ПАТ «Трикотажна фабрика «Роза»	1 / 1	Високий рівень інтегрованої бізнес-результативності. Середній рівень використання інновацій.
П8. ПрАТ «Камвольно-суконна компанія «Чексіл»	2 / 1	Високий рівень інтегрованої бізнес-результативності. Високий рівень використання інновацій.
П 10. ПАТ «Черкаський Шовковий Комбінат»	3/1	Середній рівень інтегрованої бізнес-результативності. Високий рівень використання інновацій.
П1. Швейна фабрика «ТК СТИЛЬ» П2. Швейна фабрика «ТК-Коростень» П3. Швейна фабрика «ТК-Лубни» П4. ПАТ «Стеблівська бавовняна прядильно-ткацького фабрика» П5. ПАТ «Богуславська суконна фабрика» П6. ПАТ «Торговий Дім «ЯРОСЛАВ» П7. ПрАТ «Софія»	4/7	Середній рівень інтегрованої бізнес-результативності. Середній рівень використання інновацій.

Кількість і склад текстильних підприємств, що входять до складу отриманих кластерів, представлено на рис. 5.17 – 5.20.

Members of Cluster Number 1 (Data) and Distances from Respective Cluster Center Cluster contains 1 cases	
	Distance
П9	0,00

Рис. 5.17. Склад 1 кластера [побудовано автором]

Members of Cluster Number 2 (Data) and Distances from Respective Cluster Center Cluster contains 1 cases	
	Distance
П8	0,00

Рис. 5.18. Склад 2 кластера [побудовано автором]

Members of Cluster Number 3 (Data) and Distances from Respective Cluster Center Cluster contains 1 cases	
	Distance
П10	0,00

Рис. 5.19. Склад 3 кластера [побудовано автором]

Members of Cluster Number 4 (Data) and Distances from Respective Cluster Center Cluster contains 7 cases	
	Distance
П1	1177,367
П2	922,295
П3	810,615
П4	1118,891
П5	958,187
П6	1272,177
П7	2411,563

Рис. 5.20. Склад 4 кластера [побудовано автором]

Як свідчать дані табл. 5.28 за ідентифікаційною ознакою «рівень інтегрованої бізнес-результативності / використання інновацій»:

в 1-ий кластер потрапило підприємство ПАТ «Трикотажна фабрика «Роза», де спостерігається високий рівень інтегрованої бізнес-результативності та середній рівень використання інновацій;

в 2-ий кластер потрапило підприємство ПрАТ «Камвольно-суконна компанія «Чексіл» із високим рівнем інтегрованої бізнес-результативності та високим рівнем використання інновацій;

в 3-ий кластер потрапило підприємство ПАТ «Черкаський Шовковий Комбінат» із середнім рівнем інтегрованої бізнес-результативності та високим рівнем використання інновацій;

в 4-ий кластер потрапили підприємства: Швейна фабрика «ТК СТИЛЬ», Швейна фабрика «ТК-Коростень», Швейна фабрика «ТК-Лубни», ПАТ «Стеблівська бавовняна прядильно-ткацького фабрика», ПАТ «Богуславська суконна фабрика», ПАТ «Торговий Дім «ЯРОСЛАВ» і ПрАТ «Софія», які характеризуються середнім рівнем інтегрованої бізнес-результативності та середнім рівнем використання інновацій.

ЕТАП 3. На третьому етапі був використаний метод таксономії. Цей метод дозволив визначити граничну величину рівня розвитку інноваційного потенціалу в результаті інтеграції окремих, в тому числі інноваційних, бізнес-об'єктів для кожного з кластерів у вигляді інтегрального індикатора.

Етапи проведення таксономічного аналізу було поділено за такими підетапами:

3.1. Формування матриці із значущих (підсвічуються червоним кольором) індикаторів (формула 5.11):

$$X = \begin{pmatrix} x_{11}x_{12}\dots x_{1n} \\ x_{21}x_{22}\dots x_{2n} \\ \dots\dots\dots \\ x_{m1}x_{m2}\dots x_{mn} \end{pmatrix} \quad (5.11)$$

3.2. Стандартизація вихідної матриці (5.11) і складання матриці-еталона, де 0 - краще значення (формула 5.12):

$$x_0 = [x_{10}, x_{20}, \dots, x_{n0}] \quad (5.12)$$

3.3. Розрахунок багатовимірної евклідової відстані (формула 5.13):

$$L_i = \left[\sum_{i=1}^n (x_i - x_i^0)^2 \right]^{1/2} \quad (5.13)$$

3.4. Розрахунок середньої евклідової відстані (формула 5.14):

$$\bar{L} = \frac{1}{N} \times \sum_{i=1}^N L_i \quad (5.14)$$

3.5. Розрахунок середньоквадратичного відхилення (формула 5.15):

$$\sigma = \frac{1}{N} \left[\sum_{i=1}^N (L_i - \bar{L})^2 \right]^{1/2} \quad (5.15)$$

3.6. Розрахунок інтегрального показника таксономії, який характеризує рівень розвитку інноваційного потенціалу в результаті інтеграції окремих, в тому числі інноваційних, бізнес-об'єктів (формула 5.16):

$$\eta_i = 1 - \frac{L_i}{L + 2\sigma} \quad (5.16)$$

Отримана величина показника таксономії трактується наступним чином: чим вище ступінь інтеграції об'єктів і рівень використання ними інновацій, тим ближче його величина до 1. Візуалізація рівня розвитку інноваційного потенціалу була зроблена за допомогою дендограм (модифікація кластерного аналізу) пакета прикладних програм STATISTICA (рис. 5.21 - 5.22).

Величина інтегрального індикатора рівня розвитку інноваційного потенціалу показує ту межу, де здійснюється перехід від однієї моделі управління розвитком інноваційного потенціалу до іншої (рис. 5.21).

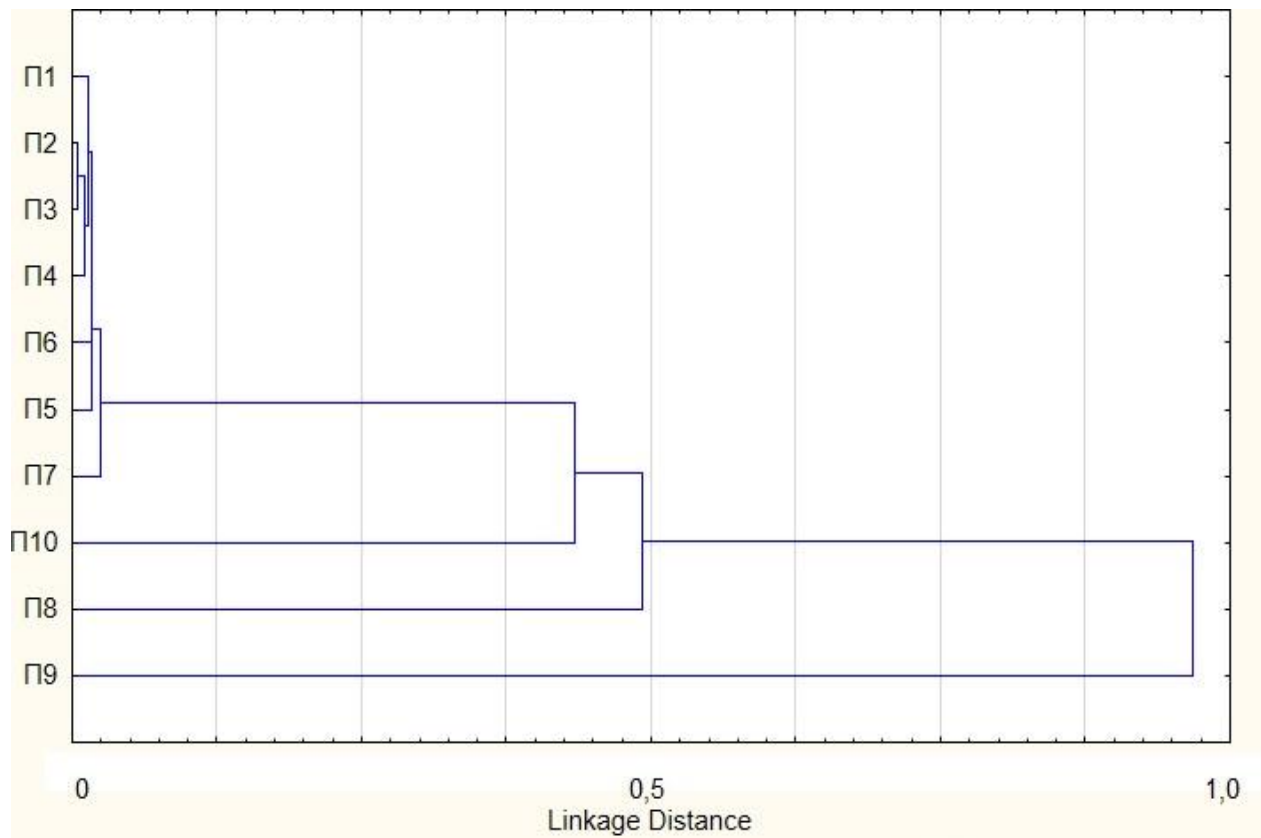

Рис. 5.21. Дендограма інтегральних показників рівня інтегрованої бізнес-результативності текстильних підприємств [побудовано автором]

Інтегральний показник рівня інтегрованої бізнес-результативності текстильних підприємств використовується для візуалізації отриманих результатів в матричній формі і розташовується на осі ординат (OY).

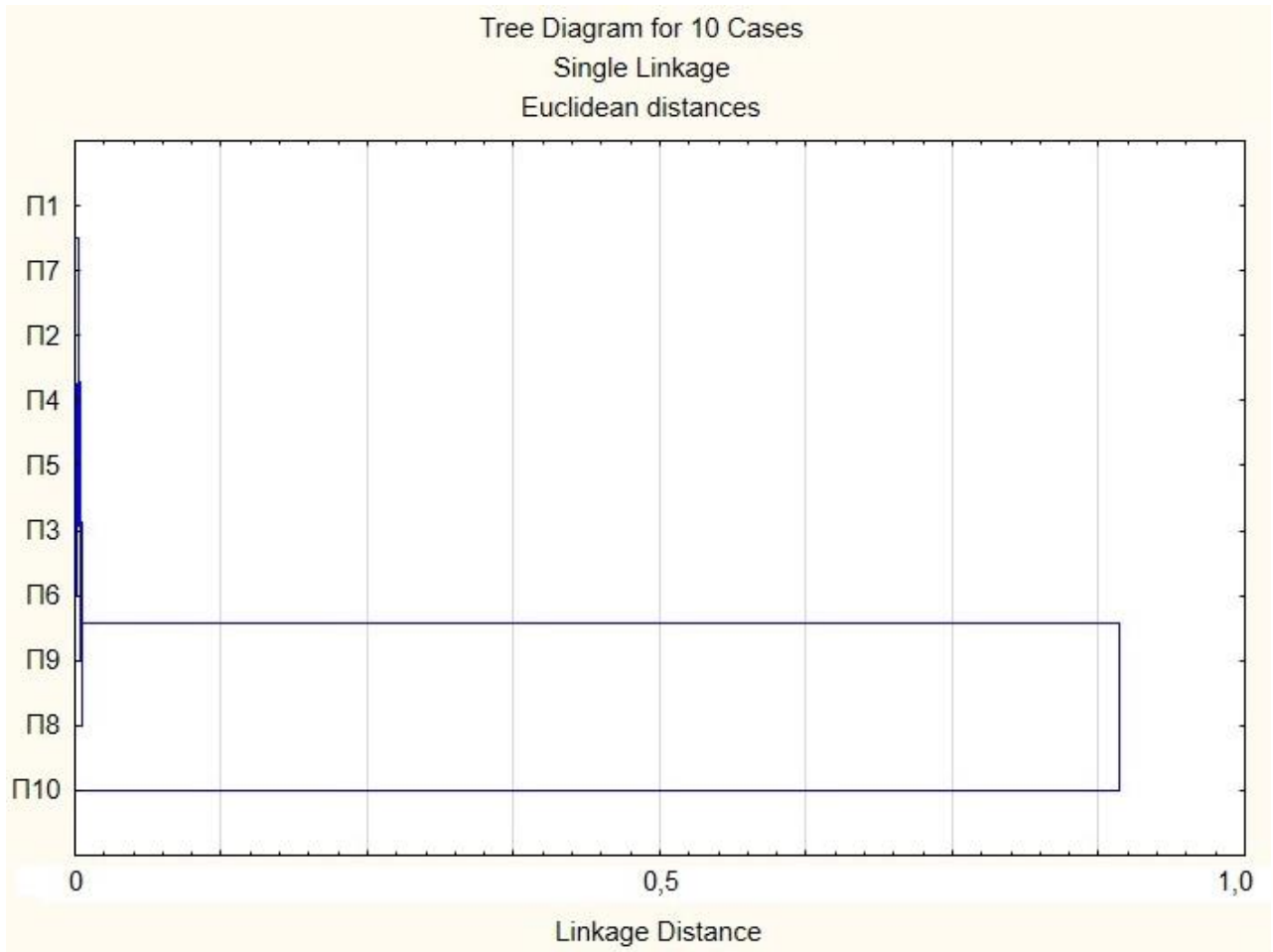

Рис. 5.22. Дендограма інтегральних показників рівня використання інновацій текстильними підприємствами [побудовано автором]

Інтегральний показник рівня використання інновацій текстильними підприємствами використовується для візуалізації отриманих результатів в матричній формі і розташовується на осі абсцис (OX). Матриця позиціонування окремих бізнес-суб'єктів в залежності від величини інтегрального таксономічного показника рівня розвитку інноваційного показника представлена на рис. 5.23.

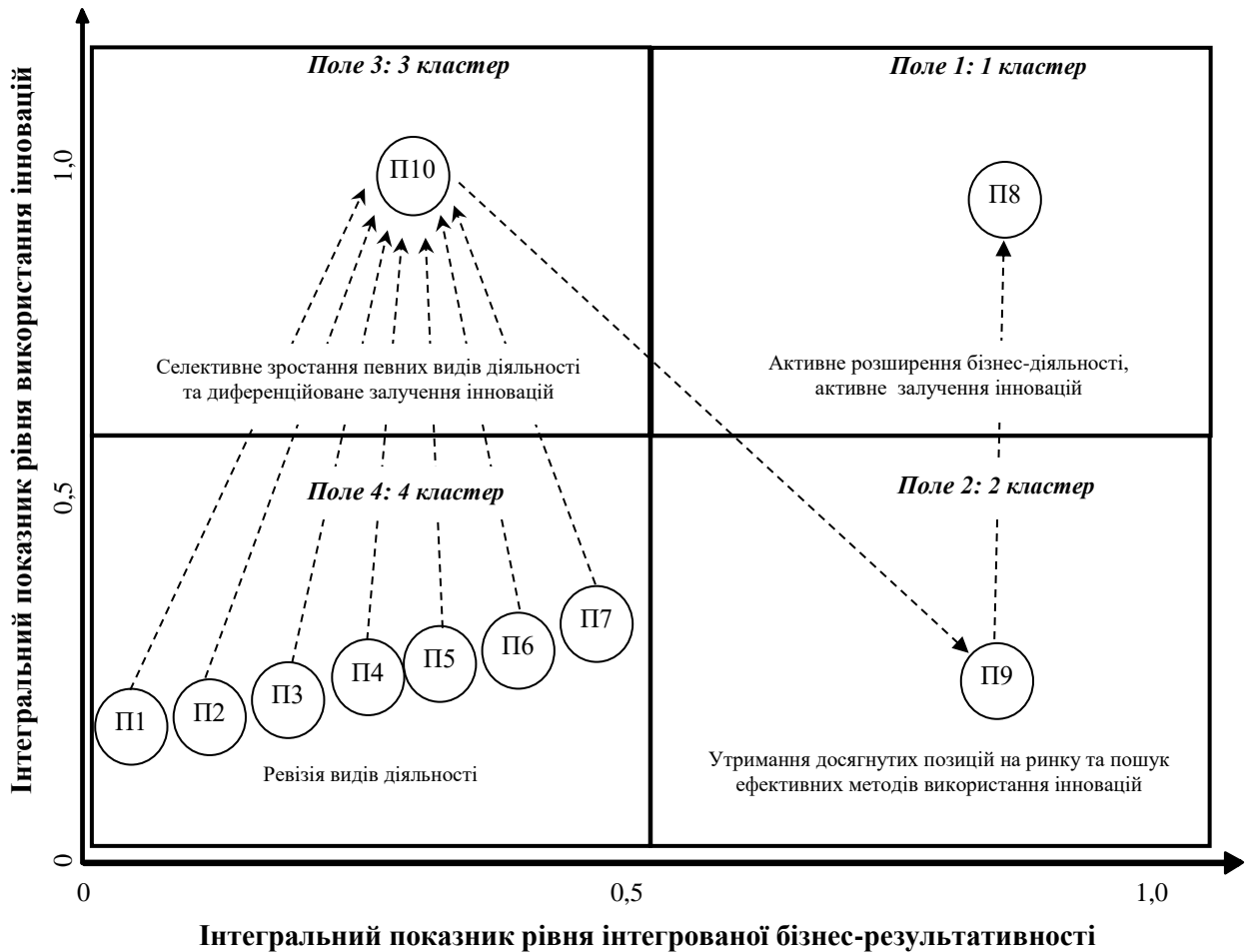

Рис. 5.23. Карта позиціонування окремих бізнес-суб'єктів в залежності від величини інтегрального таксономічного показника рівня розвитку інновацій [авторська розробка]

ЕТАП 4. Четвертий етап являє собою дискримінантний аналіз для розпізнання об'єктів для прийняття рішення про те, які індикатори поділяють (тобто «дискримінують») набори даних (так звані «групи»). Дискримінантний аналіз застосовується в даному випадку для визначення потенційної ефективності входження нового бізнес-об'єкта в інтегровану структуру бізнесу. Для цього складаються лінійні функції розпізнання приналежності бізнес-об'єкта до певного кластера. Розрахункова максимальна величина однієї з двох функцій розпізнання вказує на приналежність бізнес-об'єкта до

одного із кластерів і прийняття відповідного рішення. Результат проведеного дискримінантного аналізу наведено в табл. 5.29.

Таблиця 5.29

Результати дискримінантного аналізу. Моніторинг зміни рівня розвитку інноваційного потенціалу текстильних підприємств. (STATISTICA 10 listing)

[побудовано автором]

Дискримінантна функція зміни рівня розвитку інноваційного потенціалу текстильних підприємств <i>i</i> -го кластера	Умова використання моделі управління інноваційним потенціалом <i>i</i> -го кластера	Пропоновані методи управління інноваційним потенціалом
$\text{Int1} = 0,262 + 0,81x_1 + 0,74x_2 + 0,75x_3 + 0,98x_4 + 0,27x_5 - 0,51x_6 + 0,21x_7 + 0,07x_8 - 0,86x_9 + 0,75x_{10} + 0,86x_{11} + 0,91x_{12} + 0,75x_{13} + 0,81x_{14} + 0,74x_{16} + 0,75x_{17} + 0,98x_{18} + 0,27x_{19} - 0,51x_{20} - 0,21x_{21} - 0,07x_{22} - 0,86x_{23} - 0,75x_{24} - 0,86x_{25} + 0,91x_{26} + 0,75x_{27}$	Int1 = max	Запровадження заходів щодо активного розширення бізнес-діяльності, активне залучення інновацій, фінансування та стейкхолдерів
$\text{Int2} = 0,321 + 0,73x_1 + 0,83x_2 + 0,62x_3 + 0,99x_4 + 0,19x_5 - 0,42x_6 + 0,19x_7 + 0,06x_8 - 0,77x_9 + 0,82x_{10} + 0,83x_{11} + 0,92x_{12} + 0,79x_{13} + 0,73x_{14} + 0,83x_{16} + 0,62x_{17} + 0,99x_{18} + 0,19x_{19} - 0,42x_{20} - 0,19x_{21} - 0,06x_{22} - 0,77x_{23} - 0,82x_{24} - 0,83x_{25} + 0,92x_{26} + 0,79x_{27}$	Int2 = max	Забезпечення утримання досягнутих позицій на ринку та пошук ефективних методів використання інновацій
$\text{Int3} = 0,428 + 0,69x_1 + 0,86x_2 + 0,59x_3 + 1,02x_4 + 0,17x_5 - 0,40x_6 + 0,17x_7 + 0,05x_8 - 0,75x_9 + 0,88x_{10} + 0,88x_{11} + 0,93x_{12} + 0,81x_{13} + 0,69x_{14} + 0,86x_{16} + 0,59x_{17} + 1,02x_{18} + 0,17x_{19} - 0,40x_{20} - 0,17x_{21} - 0,05x_{22} - 0,75x_{23} - 0,88x_{24} - 0,88x_{25} + 0,93x_{26} + 0,81x_{27}$	Int3 = max	Селективне зростання певних видів діяльності текстильної галузі та диференційоване залучення інновацій
$\text{Int4} = 0,555 + 0,59x_1 + 0,88x_2 + 0,49x_3 + 1,03x_4 + 0,13x_5 - 0,37x_6 + 0,13x_7 + 0,03x_8 - 0,66x_9 + 0,98x_{10} + 0,98x_{11} + 0,99x_{12} + 0,88x_{13} + 0,59x_{14} + 0,88x_{16} + 0,49x_{17} + 1,03x_{18} + 0,13x_{19} - 0,37x_{20} - 0,13x_{21} - 0,03x_{22} - 0,66x_{23} - 0,98x_{24} - 0,98x_{25} + 0,99x_{26} + 0,88x_{27}$	Int4 = max	Контроль та ревізія певних видів діяльності, можливість модернізації обладнання, збільшена частка фінансування, використання власної сировини

З табл. 5.35 видно, що мала місце здійснена організація моніторингу динаміки зміни величини інноваційного потенціалу в виявлених кластерах. У разі погіршення або поліпшення ситуації необхідно вживати відповідних заходів. Використання запропонованого дискримінантного методу моніторингу рівня розвитку інноваційного потенціалу дозволяє: виявити можливе погіршення (поліпшення) ситуації, оперативно запропонувати зміну методів управління і відповідних механізмів впливу.

Так, до основних пропонованих методів управління інноваційним потенціалом ми відносимо:

1. Запровадження заходів щодо активного розширення бізнес-діяльності, активне залучення інновацій, фінансування, стейкхолдерів. Даний метод управління передбачає, що розширення вже існуючої бізнес-діяльності можливе за допомогою таких інструментів та важелів як: пошук нових форм і методів залучення інвестиційних активів; впровадження прогресивних форм і методів навчання персоналу інноваційного векторування; пошук доступних видів фінансування (як правило, приватного); пошук та залучення стейкхолдерів за для підтримки фінансових, інноваційних та інших інтересів ІСБ.

2. Забезпечення утримання досягнутих позицій на ринку та пошук ефективних методів використання інновацій. Даний метод управління передбачає пошук та виявлення методів реалізації інноваційного процесу, розробок та продукції (комерціалізації інновацій), при якій ІСБ зможе утримувати свої позиції верховенства на ринку, залишаючись тривалий час прибутковим та конкурентоздатним.

3. Селективне зростання певних видів діяльності текстильної галузі та диференційоване залучення інновацій. Даний метод передбачає: обов'язкове врахування індивідуальних особливостей видів діяльності бізнес-одиниці; індивідуалізацію в умовах впливу чинників макро- та мікрооточення;

створення оптимальних умов для виявлення і розвитку селективного зростання певних видів діяльності; зміну відповідно до індивідуально-типологічних особливостей бізнес-одиниць.

4. Контроль та ревізія певних видів діяльності, можливість модернізації обладнання, збільшена частка фінансування, використання власної сировини. Даний метод передбачає: поточний контроль тих видів діяльності, в яких виникає необхідність зміни або часткової модернізації обладнання та устаткування щодо перепрофілювання на виробництво нового виду інноваційної продукції, що у свою чергу, потребує додаткових фінансових вливань; можливий перехід на використання власної сировинної бази, якщо це не суперечить кінцевому результату (прибутку) діяльності (тобто дотримання принципу економічної доцільності).

В результаті, було згруповано підприємства в чотири кластери за інтегральними показниками рівнів інтегрованої бізнес-результативності та використання інновацій. З метою поліпшення ефективної діяльності даних підприємств було запропоновано для кожної групи підприємств, що відносяться до певного кластеру, такі методи управління інноваційним потенціалом: для ПАТ «Трикотажна фабрика «Роза» (кластер 1) – введення заходів по активному розширенню бізнес-діяльності, активне залучення інновацій, фінансування і стейкхолдерів; для ПрАТ «Камвольно-суконна компанія «Чексіл» (кластер 2) – збереження (утримання) досягнутих позицій на ринку і пошук ефективних методів використання інновацій; для ПАТ «Черкаський Шовковий Комбінат» (кластер 3) – селективне зростання певних видів діяльності текстильної галузі та диференційоване залучення інновацій; для підприємств, які потрапили в кластер 4 – Швейна фабрика «ТК СТИЛЬ», Швейна фабрика «ТК-Коростень», Швейна фабрика «ТК-Лубни», ПАТ «Стеблівська бавовняна прядильно-ткацька фабрика», ПАТ «Богуславська суконна фабрика», ПАТ «Торговий Дім «ЯРОСЛАВ», ПрАТ «Софія» було

запропоновано провести контроль і ревізію певних видів діяльності, модернізацію, реконструкцію обладнання, збільшити частку фінансування, і, по можливості, перейти на використання власної сировини.

Висновки до розділу 5

Проведено ідентифікацію методичних підходів до прогнозування інноваційної діяльності та відповідне моделювання інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу. Обґрунтовано необхідність побудови системи прогнозування інноваційного розвитку інтегрованих структур бізнесу та обумовлено необхідність вироблення методики прогнозування перспективних напрямів інноваційного розвитку з урахуванням особливостей функціонування ІСБ. Визначено основні критерії та чинники інноваційної діяльності ІСБ, що мають враховуватися під час прогнозування напрямів розвитку.

Досліджено складники сфер формування інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу (фінансово-ринкову та інноваційно-інтелектуальну складники). Доповнено набір ключових компонентів інноваційної діяльності щодо прогнозування напрямів формування та розвитку інтегрованих структур бізнесу. Запропоновано поетапний перехід до інноваційної моделі економічного зростання та обрання перспективних напрямів інноваційного розвитку на основі імплементації критеріїв та показників щодо обрання найдієвішого методу прогнозування перспективних напрямів інноваційного розвитку цих підприємств.

Визначено перспективні вектори руху інноваційного розвитку підприємства, які пов'язані з орієнтацією на ефективне забезпечення стратегічного напрямку інноваційної діяльності завдяки максимальному врахуванню мінливих чинників зовнішнього та внутрішнього середовища підприємства, що дає змогу кращого прогнозування можливих варіантів

вдосконалення його інноваційного потенціалу. Доведено, що для оцінювання багатофакторної моделі інноваційного потенціалу підприємства найбільш прийнятним буде такий метод, який дозволить ліквідувати недостатність даних, що використовуються під час оцінювання, а також нівелювати ймовірність помилок експертів, які надають свої оцінки.

Побудовано Квадрат інноваційного потенціалу підприємства ПАТ «Трикотажна фабрика «Роза» за 2017-2021 рр., який демонструє, що найслабшим компонентом у загальному інноваційному потенціалі підприємства є інноваційний складник, а найсильнішою – фінансовий складник. Тому, беручи до уваги недостатній рівень інноваційного складника, рекомендуємо обрати такі стратегії подальшого розвитку інноваційного потенціалу: стратегію щодо нарощування обсягів придбаних прав на патенти, ліцензії на використання винаходів, промислових зразків, корисних моделей; стратегію, спрямовану на придбання наукових результатів досліджень та розробок; стратегію, спрямовану на придбання ноу-хау, угод щодо забезпечення технологіями та новим устаткуванням.

Імплементовано методику оцінювання та реалізації інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу, яка базується на показниках забезпеченості підприємства ресурсами для реалізації свого інноваційного потенціалу через покроковий процес оцінювання реалізації власного інноваційного потенціалу підприємства, де у якості показника оцінювання інноваційного потенціалу підприємств пропонується використовувати розгалужені характеристики, що являють собою інноваційний, фінансовий, кадровий, виробничий, технологічний, науково-дослідний, технічний, економічний, організаційний та управлінський аспекти діяльності підприємства в інноваційному векторі. Запропоновано алгоритм оцінювання інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу за допомогою використання основних показників щодо оцінювання інноваційного

потенціалу підприємств легкої промисловості, які відібрані шляхом анкетування. Побудовано шкалу бажаності показників оцінювання інноваційного потенціалу, де значення окремих відгуків відповідають діапазонам функції бажаності для інтегрованих структур бізнесу, та здійснено на цій основі, зведену оцінку інноваційного потенціалу підприємств легкої промисловості за 2017-2021 рр. Доведено, що інноваційний розвиток підприємства є ключовим каталізатором діяльності в умовах конкуренції, а інноваційний потенціал – це показник, який демонструє сприйнятливність підприємства до змін та нововведень.

Здійснено прогнозування рівня розвитку інноваційного потенціалу на основі чинників впливу на нього та обрано стратегії ефективного функціонування інтегрованих структур бізнесу. Дослідницька база складалася з 28 індикаторів бізнесу та інноваційної діяльності 10 текстильних підприємств за 2019 - 2021 роки. На першому етапі був використаний факторний аналіз, за допомогою якого було виявлено найбільш значущі індикатори, що впливають на рівень використання інноваційного потенціалу. На другому етапі для обґрунтованого поділу підприємств на групи по досягнутому рівню інтегрованої бізнес-результативності / використанню інновацій був використаний кластерний аналіз К-середніх та побудовано графік середніх значень індикаторів рівня розвитку інноваційного потенціалу текстильних підприємств, що входять в інтегровану структуру бізнесу. На третьому етапі був використаний метод таксономії, який дозволив визначити граничну величину рівня розвитку інноваційного потенціалу в результаті інтеграції окремих, в тому числі інноваційних, бізнес-об'єктів для кожного з кластерів у вигляді інтегрального індикатора. Побудовано дендограми інтегральних показників рівня інтегрованої бізнес-результативності та рівня використання інновацій текстильними підприємствами. Запропоновано матрицю/карту позиціонування окремих бізнес-суб'єктів в залежності від величини

інтегрального таксономічного показника рівня розвитку інноваційного показника. На четвертому етапі застосовано дискримінантний аналіз для визначення потенційної ефективності входження нового бізнес-об'єкта в інтегровану структуру бізнесу – проведено моніторинг зміни рівня розвитку інноваційного потенціалу текстильних підприємств.

З метою поліпшення ефективної діяльності даних підприємств було запропоновано для кожної групи підприємств, що відносяться до певного кластеру, такі методи управління інноваційним потенціалом: кластер 1 – введення заходів по активному розширенню бізнес-діяльності, активне залучення інновацій, фінансування і стейкхолдерів; для кластер 2 – збереження (утримання) досягнутих позицій на ринку і пошук ефективних методів використання інновацій; для кластер 3 – селективне зростання певних видів діяльності текстильної галузі та диференційоване залучення інновацій; для підприємств, для кластеру 4 – запропоновано провести контроль і ревізію певних видів діяльності, модернізацію, реконструкцію обладнання, збільшити частку фінансування, і, по можливості, перейти на використання власної сировини.

Подані у цьому розділі результати опубліковано у [209, 278, 280, 281, 282, 293, 311, 329, 369, 373, 385, 393, 413, 418, 425, 429].

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі розроблено теоретико-методологічні засади та запропоновано підхід до розв'язання науково-практичної проблеми формування та розвитку інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу. Отримані результати дослідження дозволили сформулювати такі висновки:

1. Досліджено існуючі наукові підходи та школи при проведенні гносеологічного аналізу поняття «інноваційний потенціал інтегрованих структур бізнесу». Досліджено розвиток понятійно-категоріального апарату понять «інновації», «потенціал» та «інтегровані структури бізнесу».

2. Визначено основні чинники впливу на процес формування інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу та досліджено ключові драйвери його розвитку. На основі аналізу наукових підходів та літературних джерел була доповнена класифікація та характеристика чинників формування та розвитку інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу.

3. Проаналізовано інституційне забезпечення формування та розвитку інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу, що надало змогу визначити основні завдання, принципи та шляхи реалізації інноваційної програми держави щодо підтримки та реалізації інновацій для ІСБ. Визначено, критерії класифікації та базові фінансово-інноваційні інтереси ІСБ, а також можливі загрози фінансово-економічній безпеці інноваційного потенціалу ІСБ.

4. Досліджено та проаналізовано методи і підходи до процесу оцінювання інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу як базису їх інноваційного розвитку. Виділено основні етапи використання моделей для ефективного інноваційного розвитку інтегрованих структур бізнесу, де

основне місце посідає модель комплексного оцінювання інтегрального показника рівня розвитку інноваційного потенціалу ІСБ. Розрахунок інтегрального показника рівня розвитку інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу було зроблено за відповідними базовими кроками щодо формування та розвитку інноваційного потенціалу ІСБ.

5. Обґрунтовано показники, критерії та методику оцінювання інноваційного потенціалу як інтегрованої системи інноваційного розвитку. Проведено укрупнення переліку показників оцінювання інноваційного потенціалу шляхом консолідації їх у такі групи: група I: фінансово-ринкові складники (ресурсні, фінансові та ринково-інформаційні); група II: інноваційно-інтелектуальні складники (кадрові, управлінські та науково-технологічні).

6. Визначено вектор стратегічного розвитку та побудовано структурну схему стратегічного інноваційного набору бізнес-одиниць, яка має задати вектор і темпи розвитку інноваційної діяльності, де всі нововведення стають спорідненою частиною складника на всіх рівнях управління. Проведено декомпозицію моделей поведінки ІСБ/бізнес-одиниць під час вибору інноваційної стратегії, що допоможуть швидко реагувати на події та можливі зміни зовнішнього середовища і запроваджувати необхідні технологічні інновації.

7. Надано характеристику загального стану та тенденцій розвитку інноваційного потенціалу підприємств легкої промисловості. Визначено основні напрями розвитку підприємств легкої промисловості: збільшення державної підтримки галузі шляхом забезпечення, формування і розміщення державних замовлень та державних контрактів; розробка цільових програм перспективного розвитку нових видів сировини, збалансованого розвитку підгалузей; розширення власної бази сировини та ресурсів; удосконалення механізму відновлення кооперативних зв'язків; формування власного

інноваційного потенціалу та збільшення інвестиційної привабливості завдяки використанню сучасних методів і форм науково-технічного прогресу, новітніх технологій тощо.

8. Досліджено стан інноваційної діяльності підприємств легкої промисловості. Визначено кількість інноваційно активних промислових підприємств за напрямками інноваційної діяльності у 2020 році, де найкращі результати показали Дніпропетровська, Запорізька, Київська, Львівська, Харківська області та місто Київ. Проаналізовано витрати на інновації та джерела фінансування промислових підприємств за напрямками інноваційної діяльності. За 2019 р. серед промислових підприємств, що впроваджували інновації (продукцію та/або технологічні процеси), за регіонами України до ТОП-10 потрапили м. Київ – 40 од. (з яких 15 – нові для ринку), Харківська обл. – 39 од., Львівська – 23 од., Запорізька та Київська обл. – по 21 од. у кожній, Вінницька та Дніпропетровська області – по 17 од. Далі йдуть Сумська, Тернопільська та Чернігівська області з показниками – 15, 9 та 9 одиниць, відповідно.

9. Проведено оцінювання стану підприємств на ринку легкої промисловості та визначено рейтинг їх інноваційного потенціалу. Визначено, що основними підприємствами на ринку є компанія «Текстиль-Контакт», Концерн «Ярослав», ПрАТ «Софія», ПАТ «Трикотажна фабрика «Роза», ПАТ «Черкаський шовковий комбінат», ПрАТ «Камвольно-суконна компанія «Чексіл». Досліджено сутнісний склад інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу за фінансовим, кадровим, інформаційним та науково-технологічним підходами. Для проведення оцінювання рівня інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу було застосовано комплексний метод поєднання ресурсного підходу та експертно-бальної методики оцінювання, які довели, що такі підприємства, як компанія «Текстиль-Контакт» (24 бали), Концерн «Ярослав» (21 балів) та ПрАТ «Камвольно-

суконна компанія «Чексіл» (20 балів) можна віднести до лідерів у забезпеченості інноваційним потенціалом серед решти, а ПАТ «Черкаський Шовковий Комбінат» (15 балів), ПАТ «Трикотажна фабрика «Роза» (11 балів) та ПрАТ «Софія» (10 балів) віднесено до слабшої групи щодо забезпечення інноваційним потенціалом.

10. Запропоновано концептуальні засади формування та розвитку інноваційного потенціалу ІСБ, що надають змогу: приймати обґрунтовані рішення у галузі управління на стратегічному рівні; знижувати ризик інноваційної діяльності у результаті впровадження комплексного оцінювання інноваційного потенціалу; підвищувати ефективність використання наявних та невикористаних ресурсів (резервів) інтегрованих структур бізнесу.

11. Розроблено та запропоновано до використання організаційно-економічний механізм формування і розвитку інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу, використання на практиці якого дозволить: сформувати конкретні стратегічні цілі щодо формування та розвитку інноваційного потенціалу; розробити та впровадити інноваційну стратегію розвитку бізнес-одиниць на основі визначеної моделі розвитку інноваційного потенціалу; виявляти конкурентоспроможні підприємства за рівнем їх інноваційного потенціалу; створити та підтримувати економічно вигідні відносини зі стейкхолдерами інноваційного процесу; запроваджувати інноваційні стратегічні рішення щодо подальшої інноваційної реструктуризації підприємств, залучення коштів стейкхолдерів, упровадження результатів НДДКР та диверсифікації продукції; здійснити прогноз та провести реальне оцінювання ефективності використання та реалізації інноваційного потенціалу ІСБ.

12. Досліджено та визначено чинники фінансового та інноваційного ризиків на формування і розвиток інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу. Запропонована матриця інноваційних ризиків та ранжування

підприємств у сфері продукції, технологій, витрат дозволить більш раціонально організувати інформаційне забезпечення певних видів контролю за ризиками та розробити або обрати більш ефективні управлінські рішення. Доведено, що для гнучкого управління інноваційними ризиками ІСБ повинні: здійснювати постійний аналіз власного інноваційного потенціалу; проводити бенчмаркінг світового досвіду інноваційної діяльності; впроваджувати новітні системи управління й організації інноваційного процесу.

13. Удосконалено методичні підходи до прогнозування інноваційної діяльності інтегрованих структур бізнесу. Визначено основні критерії та чинники інноваційної діяльності інтегрованих структур бізнесу, що мають враховуватися під час прогнозування напрямів інноваційного розвитку. Доповнено набір ключових компонентів інноваційної діяльності щодо прогнозування напрямів інноваційного розвитку інтегрованих структур бізнесу. Запропоновано поетапний перехід до інноваційної моделі економічного зростання та обрання перспективних напрямів інноваційного розвитку на основі імплементації критеріїв і показників щодо обрання найдієвішого методу прогнозування перспективних напрямів інноваційного розвитку цих підприємств.

14. Удосконалено імплементацію методів оцінювання та реалізації інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу, яка базується на показниках забезпеченості підприємства ресурсами для реалізації інноваційного потенціалу через покроковий процес оцінювання власного інноваційного потенціалу, де у якості показника оцінювання пропонується використовувати розгалужені характеристики, що являють собою інноваційний, фінансовий, кадровий, виробничий, технологічний, науково-дослідний, технічний, економічний, організаційний та управлінський аспекти діяльності підприємства в інноваційному векторі.

15. Здійснено прогнозування рівня розвитку інноваційного потенціалу та обрано стратегії ефективного функціонування інтегрованих структур бізнесу/бізнес-одиниць. Побудовано дендограми інтегральних показників рівня інтегрованої бізнес-результативності та рівня використання інновацій текстильними підприємствами. Запропоновано матрицю/карту позиціонування окремих бізнес-одиниць в залежності від величини інтегрального таксономічного показника рівня розвитку інноваційного потенціалу, що дозволяє здійснити моніторинг динаміки величини інноваційного потенціалу у виявлених кластерах, запропонувати методи управління інноваційним потенціалом, виявити можливе погіршення (поліпшення) ситуації, оперативно запропонувати зміну методів управління і відповідних механізмів впливу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Адаменко М. В. Інноваційна активність та інноваційний потенціал персоналу підприємства: концептуальний підхід до управління / М. В. Адаменко // Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія : Економічні науки. - 2020. - № 8. - С. 9-15.
2. Адаменко М. В. Оцінювання ефективності фінансування інноваційного потенціалу персоналу підприємства / М. В. Адаменко, Р. В. Короленко // Бізнес Інформ. - 2020. - № 11. - С. 212-220.
3. Амоша О. І. Механізм формування та управління розвитком бізнес-інтегрованих структур у східних регіонах України / О. І. Амоша, Н. В. Трушкіна, В. А. Шипоша // Економічний вісник Донбасу. - 2021. - № 3. - С. 4-23.
4. Антонюк Л. Л. Інновації: теорія, механізм розробки та комерціалізації: монографія / Л. Л. Антонюк, А. М. Поручник, В. С. Савчук. – К.: КНЕУ, 2003. – 394 с.
5. Ареф'єва О. В. Концептуальний підхід до управління випереджаючим розвитком інноваційного потенціалу підприємств / О. В. Ареф'єва, В. С. Титикало // Економічний вісник Дніпровської політехніки. - 2021. - № 3. - С. 145-154.
6. Ареф'єва О. В. Методичні засади діагностування результативності модернізації підприємств у контексті реалізації інноваційного потенціалу / О. В. Ареф'єва, О. М. Вовк, С. М. Очеретяна // Вісник Київського національного університету технологій та дизайну. Серія : Економічні науки. - 2020. - № 4. - С. 8–16.

7. Бабенко Т. Ю. Управління ризиками інноваційної діяльності на підприємстві [Електронний ресурс] / Т. Ю. Бабенко. URL: https://feu.kneu.edu.ua/ua/confere_nce/conf_social_dev_ukr_12/section1/tez13/

8. Бажал Ю. М. Інноваційне підприємництво: креативність, комерціалізація, екосистема: навч. посіб. для вищих навч. закладів / авт. кол.: Ю. М. Бажал, І. В. Бакушевич, У. Венесаар та ін.; за ред. д-ра екон. наук, проф. Ю. М. Бажала. – К.: Унів. вид-во ПУЛЬСАРИ, 2015. – 280 с.

9. Байрамов С. Формування організаційно-економічного механізму управління інноваційним розвитком телекомунікаційних підприємств / С. Байрамов // Економіка. Менеджмент. Бізнес. – 2017. – № 1 (19). – С. 94–100.

10. Бачевський Б. Є. Потенціал і розвиток підприємства: навч. посібн. / Б. Є. Бачевський, І. В. Заблодська, О. О. Решетняк. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 400 с.

11. Башкатова С.В. Фінансове забезпечення інноваційної діяльності суб'єктів господарювання за рахунок власних фінансових ресурсів. Наукові праці КНТУ. Економічні науки. Випуск 15, 2009. С.210-215.

12. Белопольський М. Г. Оцінка ризиків як складового елементу інноваційного потенціалу підприємства / М. Г. Белопольський, С. В. Человань // Theoretical and Practical Aspects of Economics and Intellectual Property. – 2018. – Issue 18. – P. 227–232.

13. Бжуска Я. Інноваційні моделі бізнесу / Я. Бжуска. – Політехніка Шленська в Глівіце, Польща, 2008.

14. Благой В. В. Впровадження кластерної моделі розвитку для реалізації інвестиційно-інноваційного потенціалу підприємств / В. В. Благой, А. В. Гніденко, В. В. Блага, І. О. Хорошилова // Проблеми і перспективи розвитку підприємництва. - 2019. - № 2. - С. 21-30.

15. Бойко Л. М. Сутність та компоненти інноваційного потенціалу підприємства / Л. М. Бойко, В. Я. Чевганова, С. Ю. Кулакова // *Modern economics*. - 2020. - № 20. - С. 31-35.

16. Бойко В. С. Аналіз розвитку легкої промисловості України / В. С. Бойко, К. І. Тарасова // *Статистика – інструмент соціально-економічних досліджень: збірник наукових студентських праць* / Одеса, ОНЕУ. – 2019. – Вип. 5. – Ч. I. – С. 60–52.

17. Бойчук А. Б. Оцінювання інноваційного потенціалу підприємства з урахуванням особливостей машинобудівної галузі [Електронний ресурс] / А. Б. Бойчук // *Маркетинг і менеджмент інновацій*. – 2016. – № 2. – С. 129–143. – URL: <http://mmi.fem.sumdu.edu.ua/>

18. Бондарчук М. К. Характеристика складових інноваційного потенціалу господарських структур в системі "інновації – фінанси – виробництво" / М. К. Бондарчук, Я. Р. Біленська // *Сучасні проблеми економіки і менеджменту: тези доповідей Міжнародної науково-практичної конференції*. – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2011. – С. 197–198.

19. Бородіна О. М. Прогнозування інноваційної діяльності промислових підприємств / О. М. Бородіна, О. О. Солодко // *Бізнес-навігатор: науково-виробничий журнал*. – 2018. – Вип. 1-1 (44). – С. 110–113.

20. Бреус С. В. Організаційно-економічний механізм інноваційної діяльності / С. В. Бреус // *Культура народів Причорномор'я*. – 2004. – № 50. – С. 25–30.

21. Брюховецька Н. Ю. Формування економічного механізму підприємств, адекватного сучасним умовам господарювання / Н. Ю. Брюховецька // *Економіка промисленности* / НАН України. Ін-т економіки промсти; редкол. А. И. Амоша (отв. ред.) и др. – Донецк, 2000. – С. 63–75.

22. Бугера К. В. Напрями удосконалення процесу управління потенціалом інноваційно-технологічного розвитку підприємств олійно-жирової галузі / К. В. Бугера. // Ефективна економіка. - 2020. - № 1. - URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2020_1_74

23. Бурківська В. А. Трансфер технологій як механізм інноваційного розвитку підприємства / В. А. Бурківська ; наук. кер. А. О. Касич // Наукові розробки молоді на сучасному етапі : тези доповідей XVII Всеукраїнської наукової конференції молодих вчених та студентів (26-27 квітня 2018 р., Київ). - К. : КНУТД, 2018. - Т. 3 : Економіка інноваційної діяльності підприємств. - С. 141-142.

24. Бутенко А. І. Методичні підходи до формування організаційного забезпечення ефективного використання інноваційного потенціалу технологічного підприємництва / А. І. Бутенко, Н. Л. Шлафман, О. В. Бондаренко // Економічні інновації. - 2018. - Вип. 67. - С. 22-36.

25. Бутник О. М. Економіко-математичне моделювання динамічних закономірностей розвитку економічних систем: монографія / О. М. Бутник. – Харків: ІНЖЕК, 2003. – 224 с.

26. Варцаба В. І. Умови трансформації інноваційного підприємництва на фактор регіонального потенціалу стратегічної конкурентоспроможності / В. І. Варцаба, Л. М. Гудзовата, Я. С. Завадяк // Актуальні проблеми розвитку економіки регіону. - 2020. - Вип. 16(1). - С. 102-111.

27. Вітлінський В. В. Аналіз, моделювання та управління економічним ризиком: навч. посібник для самостійного вивчення дисципліни / В. В. Вітлінський, П. І. Верченко. – К.: КНЕУ, 2005. – 292 с.

28. Войнаренко М. Концепція кластерів до відродження виробництва на регіональному рівні // Економіст. – 2000. – № 1. – С. 36–39.

29. Войнаренко М. П. Інноваційний потенціал промислових підприємств: сутність, структура, особливості оцінки та перспективи розвитку

/ М. П. Войнаренко, Р. В. Скалюк // Вісник Хмельницького національного університету. Екон. науки. – 2008. – № 1 (2). – С. 7–12.

30. Воробйов Р. Б. Основні засади визначення та оцінювання інноваційного потенціалу залізорудного підприємства / Р. Б. Воробйов // Міжнародний науковий журнал "Інтернаука". Серія : Економічні науки. - 2019. - № 4. - С. 15-21.

31. Вороніна В. Л. Оцінка інноваційного потенціалу підприємства як засіб ефективного управління його розвитком / В. Л. Вороніна, М. М. Зюкова, А. Є. Артеменко // Економічний простір. - 2020. - № 162. - С. 57-62.

32. Вострякова В. Ю. Формування інноваційного потенціалу підприємства на засадах сучасної ресурсної теорії / В. Ю. Вострякова // Матеріали міжнародної науково-практичної конференції "Інвестиційно-інноваційні засади розвитку національної економіки в ринкових умовах" (Ужгород – Мукачево, 24–25 квітня 2015 .). – Ужгород: Карпатська вежа. – 492 с.

33. Гавва В. Н. Потенціал підприємства: формування та оцінювання: навч. посіб. / В. Н. Гавва, Е. А. Божко. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 224 с.

34. Гавриленко Н. Г. Особливості визначення інноваційного потенціалу підприємства в умовах цифровізації економіки / Н. Г. Гавриленко, І. О. Тарасенко // Інноватика в освіті, науці та бізнесі: виклики та можливості : матеріали I Всеукраїнської конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених (17 листопада 2020 р., м. Київ) / за заг. ред. О. М. Ніфатової. – Київ : КНУТД, 2020. – С. 208-213.

35. Гаєвська Л. М. Інноваційний потенціал підприємства та його оцінка / Л. М. Гаєвська // Економіка та управління підприємствами. Глобальні та національні проблеми економіки / Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського. – 2017. – Вип. 15. – С. 192–196.

36. Ганенко О. А. Реінжиніринг підприємницької діяльності / О. А. Ганенко; наук. кер. П. В. Пузирьова // Освітньо-інноваційна інтерактивна платформа «Підприємницькі ініціативи» : матеріали IV Всеукраїнської наукової Інтернет-конференції (5 грудня 2019 р., м. Київ). – Київ : КНУТД, 2019. – С. 373-379.

37. Ганушак Л. М. Дослідження організаційно-правових форм управління інноваційним потенціалом державних підприємств / Л. М. Ганушак // Актуальні проблеми економіки. – 2008. – № 10. – С. 217–226.

38. Ганушак Л. М. Інформаційне забезпечення управління розвитком інноваційного потенціалу державних підприємств / Л. М. Ганушак // Актуальні проблеми економіки. – 2006. – № 10. – С. 37–42.

39. Ганушак Л. М. Інформаційні технології в управлінні інноваційним потенціалом державних підприємств / Л. М. Ганушак // Актуальні проблеми економіки. – 2007. – № 10. – С. 18–24.

40. Ганушак Л. М. Інформаційно-інноваційне моделювання виробничо-предметних галузей як елемент оптимального організаційного управління / Л. М. Ганушак // Актуальні проблеми економіки. – 2008. – № 3. – С. 213–217.

41. Ганушак Л. М. Шляхи використання зарубіжного досвіду управління інноваційним потенціалом підприємств в Україні / Л. М. Ганушак // Управління інноваційною діяльністю в економіці України: кол. наук. моногр. / за наук. ред. д.е.н., проф. С. А. Єрохін. – К.: Національна академія управління, 2008. – С. 105–112.

42. Ганушак-Єфіменко Л. М. Організація інтегрованих структур бізнесу в умовах сучасного ринкового середовища / Л. М. Ганушак-Єфіменко // Актуальні проблеми економіки. — 2012. — № 4 (130). — С. 168-174.

43. Ганушак-Єфіменко Л. М. Методичні засади стратегічного управління портфелем бізнесу інтегрованих бізнес-структур / Л. М. Ганушак-Єфіменко // Актуальні проблеми економіки. - 2014. - № 6. - С. 197-204.

44. Ганущак-Єфіменко Л. М. Інтегровані структури бізнесу та їх роль в економіках країн світу / Л. М. Ганущак-Єфіменко // Актуальні проблеми економіки. – 2011. – № 11 (125). – С. 121–128.

45. Ганущак-Єфіменко Л. М. Особливості формування інтегрованих бізнес-структур / Л. М. Ганущак-Єфіменко, І. В. Коберник // Актуальні проблеми економіки. – 2012. – № 3 (129). – С. 154–160.

46. Гаркуша Д. Р. Місце і роль малого підприємництва в економіці країни / Д. Р. Гаркуша ; наук. кер. П. В. Пузирьова // Сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку економіки, обліку, фінансів і права : збірник тез доповідей Міжнародної науково-практичної конференції, м. Полтава, 12 липня 2019 року. – У 2 ч. – Ч. 2. – Полтава : ЦФЕНД, 2019. – С. 69-70.

47. Геєць В.П. Стратегічні виклики ХХІ століття суспільству та економіці України: Інноваційно-технологічний розвиток економіки: в 3 т. / за ред. В. М. Гейця, В. П. Семиноженка, Б. Є. Кваснюка. – К.: Фенікс, 2007. – Т. 2. – 564 с.

48. Гетьман О. О. Економічна діагностика: навч. посібн. для студ. вищ. навч. закл. / О. О. Гетьман, В. М. Шаповал. – К.: Центр навчальної літератури, 2007. – 307 с.

49. Глушенкова А. А. Основні напрями розвитку інноваційного потенціалу телекомунікаційного підприємства за об'єктами інноваційної діяльності / А. А. Глушенкова // Економіка. Менеджмент. Бізнес. - 2020. - № 1. - С. 38-43.

50. Гнатенко І. А. Методологічні аспекти розвитку інноваційного підприємництва: теорія та практика: монографія. Харків: СГ НТМ «Новий курс», 2019, 253 с.

51. Гнатенко І. А. Визначення інновацій як інструментарію національного підприємництва. / І. А. Гнатенко // Науковий вісник Одеського

національного університету імені П Мечникова. Серія «Економіка, 2018, с. 38-42.

52. Гоблик В. В. Місце та роль інноваційного підприємництва у формуванні організаційно-економічного потенціалу регіонального розвитку / В. В. Гоблик, Я. Ю Агій, О. В. Данайканич // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Економіка. - 2020. - Вип. 2. - С. 62-69.

53. Головна [Електронний ресурс] // Трикотажна фабрика «Роза». – URL: <https://rosefactory.com.ua/>

54. Гомон М. В. Обґрунтування компонентів оцінки реалізації потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств / М. В. Гомон // Економіка. Фінанси. Право. - 2020. - № 6(1). - С. 6-10.

55. Гомон М. В. Оцінювання рівня потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств / М. В. Гомон // Економіка та держава. - 2020. - № 6. - С. 220-224.

56. Гончаренко І. В. Організаційно-економічний потенціал інноваційного підприємництва у стратегічному розвитку регіональної економіки України / І. В. Гончаренко, А. В. Богославська, Л. М. Федоришина // Інноваційна економіка. - 2021. - № 1-2. - С. 5-11.

57. Гончаренко О. Г. Роль ресурсного потенціалу в інноваційному розвитку підприємства / О. Г. Гончаренко // Економіка і управління. - 2013. - № 2. - С. 85-89.

58. Гончаренко О. Г. Методичний підхід до оцінювання інноваційного потенціалу легкої промисловості України / О. Г. Гончаренко, В. О. Аніщенко, К. Ю. Сіренко // Nauka innov. – 2020. – Т. 16, № 2. – С. 33–44.

59. Гончаров Ю. В. Обґрунтування побудови кластерної моделі підвищення інвестиційно-інноваційного потенціалу підприємств легкої промисловості України / Ю. В. Гончаров, Т. І. Марченко // Легка промисловість. – 2010. – № 4. – С. 21–24.

60. Горбань О. Г. Теоретичні основи формування сучасної моделі менеджменту / О. Г. Горбань ; наук. кер. П. В. Пузирьова // Сучасні підходи до креативного управління економічними процесами : матеріали X Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 85-річчю Національного авіаційного університету, м. Київ, 22 квітня 2019 року. – Т. 2. – Київ : НАУ, 2019. – С. 8-9.

61. Гречан А. П. Теоретичні засади визначення інноваційного потенціалу підприємства / А. П. Гречан // Економіка та держава. – 2005. – № 7. – С. 34–37.

62. Григорук П. М. Характеристики процесів формування та реалізації інноваційного потенціалу малих та середніх підприємств / П. М. Григорук, О. П. Пайонк, О. П. Савчук, В. О. Хрущ // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. - 2020. - № 6. - С. 54-62.

63. Григорук П. М. Модель комплексного інтегрального оцінювання ефективності маркетингових рішень / П. М. Григорук // Актуальні проблеми економічної кібернетики: колективна наук. монограф. / під ред. О. Ю. Чубукової, Н. В. Геселевої. – К.: ВД "Стилос", 2014. – С. 180–196.

64. Гринько Т. Щодо інноваційного потенціалу як складової інноваційної активності підприємств / Т. Гринько // Економіст. – 2010. – № 2. – С. 56–58.

65. Гришко В. А. Формування та оцінювання інноваційного потенціалу машинобудівних підприємств / В. А. Гришко, О. Я. Колещук, Н. І. Крет // Національний університет "Львівська політехніка". – 2009. – С. 47–55.

66. Грищенко І. М. Методологічні положення екологоорієнтованого розвитку підприємств легкої промисловості / І. М. Грищенко, А. Г. Данилкович, І. О. Тарасенко // Актуальні проблеми економіки. - 2012. - № 8. - С.238-252.

67. Грищенко І. М. Обґрунтування ефективних рішень у контексті стратегічного управління витратами підприємств легкої промисловості на основі аналізу ланцюжка цінностей [Текст] / І. М. Грищенко, Н. Й. Радіонова // Вісник Київського національного університету технологій та дизайну. Серія Економічні науки. - 2018. - № 1 (119). - С. 35-44.

68. Грищенко І. М. Формування оптимальної виробничої програми для підприємств легкої промисловості через управління витратами / І. М. Грищенко, Н. Й. Радіонова // Вісник Хмельницького національного університету. Серія : Економічні науки. – 2018. – № 2 (256). – С. 106-114.

69. Гудзь О. Є. Концептуальні засади розвитку інноваційного потенціалу телекомунікаційних підприємств / О. Є. Гудзь, А. А. Глушенкова // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Економіка і менеджмент. - 2017. - Вип. 28. - С. 74-78.

70. Гуляк Р. Е. Розробка методологічних принципів економічної діагностики та їх застосування при створенні механізму діагностики розвитку ресурсної компоненти економічного потенціалу міста / Р. Е. Гуляк // Економіка та держава. – 2011. – № 6. – С. 84–88.

71. Гурочкіна В. В. Інноваційний потенціал та активізація емерджентних властивостей для цілей розвитку промислового підприємства / В. В. Гурочкіна // Соціальна економіка. - 2020. - Вип. 60. - С. 87-96.

72. Гурочкіна В. В. Інноваційний потенціал підприємства: сутність та система захисту [Електронний ресурс] / В. В. Гурочкіна // Економіка: реалії часу: науковий журнал. – 2015. – № 5 (21). – С. 51-57. – URL: <http://economics.opu.ua/files/archive/2015/n5.html>

73. Давуд А. Д. Організаційно-економічні засади щодо удосконалення механізму розвитку інноваційного потенціалу підприємств / А. Д. Давуд // ІІ Всеукраїнська наукова Інтернет-конференція «Освітньо-інноваційна інтерактивна платформа «Підприємницькі ініціативи». – С. 40-44.

74. Дем'янчук М. А. Теоретичні засади визначення достатності інноваційно-інвестиційного потенціалу підприємства зв'язку / М. А. Дем'янчук // Економічні інновації. - 2011. - Вип. 45. - С. 68-78.

75. Деякі питання Державного агентства України з інвестицій та інновацій: Постанова Кабінету Міністрів України від 16.05.2007 № 749 // zakon1.rada.gov.ua.

76. Дзигаленко С. В. Роль фінансових ресурсів та шляхи ефективного їх управління / С. В. Дзигаленко, П. В. Пузирьова // Сучасні підходи до креативного управління економічними процесами : матеріали X Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 85-річчю Національного авіаційного університету, м. Київ, 22 квітня 2019 року. – Т. 2. – Київ : НАУ, 2019. – С. 9-10.

77. Дикань В. Л. Методи оцінки конкурентоспроможності інтегрованих бізнес-структур (ІБС) / В. Л. Дикань // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія : Економічні науки. - 2014. - Вип. 8(6). - С. 139-142.

78. Дідченко О. І. Підходи до формування організаційно-економічного механізму управління інноваційним розвитком підприємства [Електронний ресурс] / О. І. Дідченко, О. М. Костомаха // Проблемы развития внешнеэкономических связей и привлечения иностранных инвестиций: региональный аспект: сб. науч. тр. – 2013. – Т. 2. – С. 103–106. – URL: <http://jpfrd.donnu.edu.ua/article/view/1946>

79. Довгань С. Інноваційний потенціал підвищення конкурентоспроможності аграрних підприємств / С. Довгань // Торгівля і ринок України. - 2013. - № 36. - С. 361-372.

80. Долгошея Н. О. Організаційно-економічний механізм інноваційної діяльності в аграрному секторі економіки / Н. О. Долгошея // Теоретичні і

практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності. – 2011. – № 3. – С. 17–22.

81. Донець Л. І. Обґрунтування господарських рішень і оцінювання ризиків: навч. посібник / Л. І. Донець. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 472 с.

82. Дончак Л. Г. Інноваційний потенціал підприємства та напрями підвищення ефективності його використання / Л. Г. Дончак, І. В. Мартусенко, Д. Г. Шкварук // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. - 2021. - Вип. 1. - С. 65-69.

83. Дружиніна Ю. О. Формування механізму управління функціонуванням інтегрованою бізнес – структурою підприємств машинобудування / Ю. О. Дружиніна // Вісник економіки транспорту і промисловості. - 2013. - Вип. 44. - С. 220-224.

84. Дружиніна Ю. О. Шляхи стратегічного розвитку інтегрованих структур бізнесу / Ю. О. Дружиніна // Вісник економіки транспорту і промисловості. - 2012. - Вип. 40. - С. 32-35.

85. Дьомін О. О. Методичні основи регулювання потенціалу економічного розвитку регіону: автореф. дис. ... канд. економ. наук: 08.02.03 / О. О. Дьомін; ХНУ ім. В. Н. Каразіна. – Х., 2004. – 17 с.

86. Економіка виробничого підприємництва: навч. посібник / за ред. Й. М. Петровича. – 3-тє вид., випр. – К.: Знання, 2002. – 405 с.

87. Економіка і організація інноваційної діяльності: навч. посібник / І. І. Цигилик, С. О. Кропельницька та ін. – К.: ЦНЛ, 2004. – 128 с.

88. Економіка й організація інноваційної діяльності: підручник / О. І. Волков, М. П. Денисенко, А. П. Гречан та ін.; під ред. проф. О. І. Волкова, проф. М. П. Денисенка. – К.: Професіонал, 2004. – 960 с.

89. Економіка й організація інноваційної діяльності: підручник / О. І. Волков, М. П. Денисенко, А. П. Гречан та ін.; під ред. проф. О. І. Волкова і проф. М. П. Денисенка. – Друге вид. – К., 2005. – 423 с.

90. Євдокимов Б. М. Зростання інноваційно-інвестиційного потенціалу підприємства на засадах управління економічною стійкістю / Б. М. Євдокимов, Т. Е. Беялов, О. М. Приходько, Н. В. Нечипорук // Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія : Економічні науки. - 2022. - № 1. - С. 40-52.

91. Європейський вибір. Концептуальні засади стратегії економічного та соціального розвитку України на 2002-2011 роки: Послання Президента України до Верховної Ради України від 30.04.2002 // zakon1.rada.gov.ua.

92. Єпіфанова І. Методологія оцінювання інноваційного потенціалу підприємств / І. Єпіфанова, В. Джеджула // Agricultural and resource economics: international scientific e-journal. - 2020. - Vol. 6, № 3. - С. 171–190.

93. Єрмакова Д. О. Стратегічні напрями розвитку підприємств сфери послуг / Д. О. Єрмакова, О. Б. Моргулець // Тези доповідей XV Всеукраїнської наукової конференції молодих учених та студентів «Наукові розробки молоді на сучасному етапі». Т. 3 : Секція «Економічні та соціально-політичні проблеми активізації інноваційної діяльності підприємств України». Секція «Міжнародні та національні стандарти в сфері технологій та дизайну» [Текст] : 28-29 квітня 2016 р. - К. : КНУТД, 2016. - С. 150.

94. Єрмошенко М. М. Механізм розвитку інноваційного потенціалу кластерооб'єднаних підприємств: монографія / М. М. Єрмошенко, Л. М. Ганущак-Єфіменко. – К.: Національна академія управління, 2010. – 236 с.

95. Єфімова С. А. Методичні підходи до оцінки інноваційного потенціалу підприємства сфери послуг / С. А. Єфімова, Т. В. Гринько // Вісник Дніпропетровського університету. Серія: Менеджмент інновацій. – 2015. – Вип. 5. – С. 30–37.

96. Жаровська Н. Ю. Класифікація та характеристика факторів впливу на інноваційну діяльність машинобудівних підприємств / Н. Ю. Жаровська // Сталий розвиток економіки: міжнародний науково-виробничий журнал. – 2015. – Вип. 3. – С. 191–197.

97. Жежуха В. Й. Ризики інноваційної діяльності / В. Й. Жежуха // Науковий вісник НЛТУ України. – 2009. – Вип. 19.2. – С. 177–182.

98. Жихор О. Б. Інноваційний потенціал регіону та підходи до його оцінки / О. Б. Жихор // Коммунальное хозяйство городов: науч.-техн. сб. Сер.: Экономические науки. – К.: Техніка, 2006. – Вип. 73. – С. 55–66.

99. Заднепровська Г. І. Модель оцінки інноваційного потенціалу підприємства / Г. І. Заднепровська // ScienceRise. - 2015. - № 6(3). - С. 19-24.

100. Закон України Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій в редакції від 09.12.2015р. № 766-VIII.

101. Закон України Про інноваційну діяльність від 4 липня 2002 р., № 40 - IV.

102. Законодавство Про холдингові компанії в Україні [Електронний ресурс]. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3528-15#Text>

103. Занора В. О. Проектне управління інноваційним потенціалом та розвитком підприємства / В. О. Занора. // Економіка. Управління. Інновації. Серія : Економічні науки. - 2019. - Вип. 2. - URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eui_2019_2_6.

104. Захаров С. В. Теоретичні основи розвитку бізнес-одиниць як елементів інтегрованих корпоративних структур / С. В. Захаров // Вісник Приазовського державного технічного університету. Серія : Економічні науки. - 2017. - Вип. 33. - С. 95-100.

105. Захарченко В. І. Інноваційний менеджмент: теорія і практика в умовах трансформації економіки: навч. посіб. [Електронний ресурс] / В. І. Захарченко, Н. М. Корсікова, М. М. Меркулов. – К.: Центр учбової

літератури, 2012. – 448 с. – URL:
https://pidru4niki.com/15350325/ekonomika/innovatsiyniy_menedzhment

106. Заяць В. В. Інструменти залучення іноземних інвестицій та фінансування інвестиційних проектів в Україні / В. В. Заяць, П. В. Пузирьова // Інноватика в освіті, науці та бізнесі: виклики та можливості : матеріали II Всеукраїнської конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених, м. Київ, 18 листопада 2021 року. – Т. 2. – Київ : КНУТД, 2021. – С. 106-114.

107. Зось-Кіор М. В. Розвиток інноваційного потенціалу аграрних суб'єктів підприємницької діяльності / М. В. Зось-Кіор, О. О. Мірошніченко // Агросвіт. - 2020. - № 5. - С. 3-10.

108. Зубко Т. Л. Зміст поняття і методи оцінки інноваційного потенціалу підприємства [Електронний ресурс] / Т. Л. Зубко, В. Г. Андрєєва // Економіка. Менеджмент. Бізнес. – 2016. – № 1. – С. 74–81. – URL:
http://nbuv.gov.ua/UJRN/estebi_2016_1_14.

109. Іванець О. О. Формування інноваційного потенціалу розвитку харчових підприємств / О. О. Іванець // Таврійський науковий вісник. - 2013. - Вип. 84. - С. 302-306.

110. Іванілов О.С. Інноваційний потенціал підприємства / О. С. Іванілов, О. М. Таряник // Економіка, фінанси, право. – 2004. – № 12. – С. 5–7.

111. Ігнатовський П. Економічний потенціал і умови дієвості господарського механізму / П. Ігнатовський // Планове господарство. – 1980. – № 2. – С. 15–19.

112. Ігнат'єва І. А. Корпоративне управління: підручник / І. А. Ігнат'єва, О. І. Гарафонова. – К.: Центр учбової літератури, 2013. – 600 с.

113. Ілляшенко С. М. Управління інноваційним розвитком: навч. посібник. – 2-ге вид., перероб і доп. – Суми: Університетська книга, 2003. – 250 с.

114. Ілляшенко С. М. Управління інноваційною діяльністю. Основи інноваційного менеджменту: магістерський курс: підручник / за заг. ред. д.е.н., проф. С. М. Ілляшенка. – Суми: Університетська книга, 2014. – 856 с.

115. Ільченко В. Ю. Оцінка та прогнозування ефективності управління інноваційним потенціалом підприємства в умовах активізації ЗЕД, глобалізації, міграційної кризи та фінансово-економічних ризиків / В. Ю. Ільченко, С. П. Кобець, Г. В. Джегур, В. Ю. Бондар // Формування ринкових відносин в Україні. - 2022. - № 2. - С. 48-54.

116. Інвестування: навч. посіб. / Г.О. Скрипник, В.Л. Гераймович. – К.: ЦП «Компринт», 2015. – 307 с.

117. Інноваційний розвиток економіки: модель, система управління, державна політика / за ред. Л. Федулової. – К.: Основа, 2005. – 522 с.

118. Інтегровані структури бізнесу: проблеми теорії та практики оцінювання конкурентоспроможності: монографія / М. О. Кизим, В. С. Пономаренко, В. М. Горбатов, О. М. Ястремська та ін. – Харків: ВД "ІНЖЕК", 2010. – 368 с.

119. Йохна М. В. Економіка і організація інноваційної діяльності: навч. посібник / М. В. Йохна, В. В. Стадник. – К.: Академія, 2005. – 400 с.

120. Кабаченко Д. В. Управління інноваційним потенціалом і його вплив на результати господарської діяльності підприємства / Д. В. Кабаченко // Міжнародний науковий журнал "Інтернаука". Серія : Економічні науки. - 2018. - № 12. - С. 27-36.

121. Кабаченко Д. В. Формування механізму оцінювання інноваційного потенціалу підприємства / Д. В. Кабаченко // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Міжнародні економічні відносини та світове господарство. - 2018. - Вип. 22(1). - С. 135-140.

122. Калініченко Л. Л. Інтегровані бізнес-структури: сутність та оцінка ефективності функціонування / Л. Л. Калініченко // Вісник економіки транспорту і промисловості. - 2011. - № 34. - С. 393-396.

123. Касич А. О. Досвід фінансування інновацій зарубіжними корпораціями / А. О. Касич, М. Вохозка // Імперативи економічного зростання в контексті реалізації глобальних цілей сталого розвитку : тези доповідей II Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції, м. Київ, 23 квітня 2021 року. – Київ : КНУТД, 2021. – С. 68-70.

124. Касич А. О. Оцінка можливостей фінансового забезпечення інноваційного розвитку українських підприємств / А. О. Касич // Наукові праці Національного університету харчових технологій. - 2006. - № 19, ч. 1. - С. 77-80.

125. Касич А. О. Роль інновацій у розвитку сільського господарства: зарубіжний досвід / А. О. Касич, М. В. Налісна // Інноваційна економіка. – 2017. – № 11-12 (72). – С. 27-31.

126. Касич А. О. Фінансування інноваційної активності підприємств у сучасних умовах: теоретичні та практичні аспекти / А. О. Касич, М. І. Васенько // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2017. – Вип. 20. – С. 351-356.

127. Касич А.О. Інноваційна активність підприємств України: динаміка, проблеми та шляхи вирішення / А. О. Касич, К. О. Канунікова // Інвестиції: практика та досвід. – 2016. – № 22. – С. 21-24.

128. Касьянова Н. В. Потенціал підприємства: формування та використання: підручник / Н. В. Касьянова, Д. В. Солоха, В. В. Морева, О. В. Белякова, О. Б. Балакай. – Донецьк: Вид-во Цифрова типографія, 2012. – 257 с.

129. Клапків М. С. Методи ідентифікації фінансових ризиків / М. С. Клапків // Фінанси України. – 2000. – № 1.

130. Коберник І. В. Інвестиційне забезпечення механізму управління інноваційним розвитком інтегрованих бізнес структур / І. В. Коберник // Вісник Київського національного університету технологій та дизайну. Серія : Економічні науки. - 2016. - № 1. - С. 44-54.

131. Коберник І. В. Інструментарій механізму формування інтегрованих структур бізнесу на сучасному етапі розвитку економіки / І. В. Коберник // Актуальні проблеми економіки. - 2014. - № 9. - С. 211-217.

132. Коберник І. В. Концептуальні основи та напрями процесу управління інноваційним розвитком інтегрованих структур бізнесу в контексті становлення в Україні економіки знань / І. В. Коберник // Формування ринкових відносин в Україні. - 2015. - № 6. - С. 53-57.

133. Коберник І. В. Особливості формування організаційного забезпечення процесами управління інтегрованими структурами бізнесу / І. В. Коберник // Формування ринкових відносин в Україні. - 2013. - № 4. - С. 187-192.

134. Коваль А. А. Особливості формування організаційно-економічного механізму управління інноваційною діяльністю підприємства / А. А. Коваль // Вісник Київського національного університету технологій та дизайну. – 2011. – № 2 (58). – С. 40-47.

135. Ковтун О. І. Інноваційні стратегії підприємств: теоретико-методологічні засади / О. І. Ковтун // Економіка України. – 2013. – № 4 (617). С. 44-56.

136. Колещук О. Я. Структурні трансформації як пріоритетний вектор розвитку інноваційного потенціалу машинобудівних підприємств / О. Я. Колещук // Бізнес Інформ. - 2020. - № 1. - С. 62-68.

137. Комчатних О. В. Кластерний аналіз в оцінюванні інноваційного потенціалу підприємств транспортної логістики / О. В. Комчатних //

Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія : Економічні науки. - 2019. - № 2. - С. 31-37.

138. Комчатних О. В. Компонентне оцінювання інноваційного потенціалу транспортно-логістичного підприємства / О. В. Комчатних // Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія : Економічні науки. - 2019. - № 10. - С. 26-30.

139. Комчатних О. В. Фактори впливу на інноваційний потенціал транспортного підприємства / О. В. Комчатних // Економіка транспортного комплексу. - 2021. - Вип. 37. - С. 148-160.

140. Кононенко Г. І. Механізм страхування ризиків фінансово-інноваційної діяльності інтегрованих структур бізнесу / Г. І. Кононенко // Формування ринкових відносин в Україні. - 2021. - № 9. - С. 37-45.

141. Коржук К. В. Сучасні тенденції фінансового забезпечення закладів вищої освіти / К. В. Коржук, П. В. Пузирьова // Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції «Проблеми інтеграції освіти, науки та бізнесу в умовах глобалізації» : тези доповідей, м. Київ, 8 жовтня 2021 року. – Київ : КНУТД, 2021. – С. 93-94.

142. Корсікова Н. М. Організаційно-економічний механізм управління інноваційним розвитком підприємства в сучасних умовах / Н. М. Корсікова // Економіка харчової промисловості. – 2009. – № 3. – С. 8–11.

143. Косата І. А. Ресурсний підхід до визначення конкурентоспроможності інтегрованих структур бізнесу / І. А. Косата // Проблеми економіки. - 2015. - № 3. - С. 129-134.

144. Косата І. А. Роль інтегрованих структур бізнесу в економіках провідних країн світу та України / І. А. Косата // Бізнес Інформ. - 2015. - № 10. - С. 52-56.

145. Косата І. А. Сутність та класифікація основних видів інтегрованих структур бізнесу / І. А. Косата // Бізнес Інформ. - 2015. - № 9. - С. 252-256.

146. Костенюк Ю. Б. Моделювання потенціалу підприємства для розробки стратегій управління / Ю. Б. Костенюк // Статистика України. – 2019. – № 4. – С. 21–27.

147. Костирко Л. А. Діагностика потенціалу фінансово-економічної стійкості підприємства: монографія / Л. А. Костирко. – 2-ге вид., перероб. і доп. – Х.: Фактор, 2008. – 336 с.

148. Коюда В. О. Організаційно-методичні аспекти управління інноваційним розвитком підприємства / В. О. Коюда, А. М. Осикова // Бізнес Інформ. – 2014. – № 4. – С. 50–58.

149. Кравченко О. М. Інноваційний потенціал торговельних підприємств / О. М. Кравченко, Н. В. Машошина // Економіка. Фінанси. Право. - 2020. - № 5(3). - С. 28-30.

150. Крамар М. С. Застосування маркетингового інструментарію впровадження інновацій у підприємницьку діяльність / М. С. Крамар ; наук. кер. П. В. Пузирьова // Економіка, облік, фінанси та право: аналіз тенденцій та перспектив розвитку : збірник тез доповідей Міжнародної науково-практичної конференції, м. Полтава, 24 жовтня 2019 року. – У 7 ч. – Ч. 3. – Полтава : ЦФЕНД, 2019. – С. 58-59.

151. Крапівіна Г. О. Проблеми оптимізації мотиваційного та інноваційного потенціалу персоналу діяльності туристичного типу / Г. О. Крапівіна, Д. Г. Багдасарова // Вісник економічної науки України. – 2014. – № 1. – С. 70–73.

152. Краснокутська М. В. Інноваційний менеджмент: навч. посібник / М. В. Краснокутська. – К.: КНЕУ, 2003. – 504 с.

153. Краснокутська Н. С. Потенціал підприємства: формування та оцінка: навч. посібн. / Н. С. Краснокутська. – К.: Центр навчальної літератури, 2005. – 352 с.

154. Краснокутська П. Е. Дефініція поняття «потенціал підприємства» в контексті розвитку мікроекономічної теорії / П. Е. Краснокутська // Вісник КНТЕУ. – 2008. – № 5. – С. 54–64.

155. Крахмальова Т. Інтегровані структури бізнесу як інфраструктурна ланка розвитку малого й середнього бізнесу в Україні / Т. Крахмальова // Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції «Проблеми інтеграції освіти, науки та бізнесу в умовах глобалізації» : тези доповідей, м. Київ, 10 листопада 2020 р. – Київ : КНУТД, 2020. – С. 37-38.

156. Кривич Я. М. Управління інноваційним потенціалом банку: дис. ... канд. екон. наук: 08.00.08 / Кривич Яна Миколаївна – Суми: ДВНЗ «Українська академія банківської справи НБУ», 2010. – 282 с.

157. Круглова О. А. Оцінка ефективності функціонування інтегрованих бізнес-структур у торгівлі / О. А. Круглова, Л. А. Михайлова // Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Сер. : Економічні науки. - 2013. - № 5. - С. 62-66.

158. Кузьмін О. Фактори інноваційного розвитку підприємств [Електронний ресурс] / О. Кузьмін, Т. Кужда. – URL: http://www.experts.in.ua/baza/analytic/index.php?ELEMENT_ID=11391.

159. Кузьміна В. К. Особливості впливу академічного капіталізму на сферу науки і вищої освіти / В. К. Кузьміна, П. В. Пузирьова // Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції «Проблеми інтеграції освіти, науки та бізнесу в умовах глобалізації» : тези доповідей, м. Київ, 8 жовтня 2021 року. – Київ : КНУТД, 2021. – С. 54-55.

160. Кукса І. М. Оцінка потенціалу інноваційно орієнтованого підприємства в умовах діджиталізації, управління змінами та якістю / І. М. Кукса, І. Т. Райковська, А. В. Іванишин, О. М. Рибак // Формування ринкових відносин в Україні. - 2022. - № 6. - С. 132-137.

161. Кулак Н. В. Нормативно-правове забезпечення діяльності інтегрованих структур бізнесу / Н. В. Кулак // Молодий вчений. - 2017. - № 11. - С. 896-900.

162. Кулик В. О. Управління інноваційним потенціалом підприємства на основі ресурсного підходу / В. О. Кулик, В. О. Петренко // Управління проектами та розвиток виробництва. - 2018. - № 1. - С. 47-52.

163. Кучинський В. А. Управління інноваційним потенціалом підприємства / В. А. Кучинський, А. Д. Гайдукова // Вісник Національного технічного університету «ХПІ». Серія : Технічний прогрес та ефективність виробництва. - 2015. - № 60. - С. 17-22.

164. Лабурцева О. І. Розвиток інтегрованих структур бізнесу на засадах брендингу / О. І. Лабурцева // Вісник Київського національного університету технологій та дизайну. Серія : Економічні науки. - 2018. - № 4. - С. 76-91.

165. Ларіонова К. Л. Організаційно-економічний механізм управління інноваційною реструктуризацією підприємств / К. Л. Ларіонова, Т. В. Донченко // Вісник Хмельницького національного університету. – 2017. – № 2, Т. 2. – С. 178–183.

166. Легка промисловість України: реалії та перспективи розвитку [Текст] : експертно-аналітична доповідь / [І. М. Грищенко, Т. Л. Ізовіт, А. В. Курганський та ін.]. — К. : КНУТД, 2015. - 80 с.

167. Легка промисловість України: реалії та перспективи розвитку: експертно-аналітична доповідь / колектив авторів під науковою редакцією д.е.н., професора, член-кор. НАПН України І. М. Грищенка. – К.: КНУТД, 2015. – 82 с.

168. Легомінова С. В. Інноваційний потенціал сучасного підприємства / С. В. Легомінова // Економіка. Менеджмент. Бізнес. - 2020. - № 1. - С. 29-37.

169. Литвин З. Аналіз інноваційних ризиків / З. Литвин // Економічний аналіз. – 2013. – Вип. 12. – Ч. 3. – С. 249-252.

170. Логвінова О. П. Обґрунтування господарських рішень і оцінювання ризиків: навч. посіб. / О. П. Логвінова, І. М. Семененко. – Х.: Видавництво «Лідер», 2015. – 370 с.

171. Лохман Н. В. Компаративний аналіз категорій «інноваційний потенціал підприємства» / Н. В. Лохман // Вісник Донецького національного університету економіки і торгівлі ім. Михайла Туган-Барановського. Серія: Економічні науки. - 2020. - № 1. - С. 21-29.

172. Лохман Н. В. Систематика концептуальних засад розвитку інноваційного потенціалу туристичних підприємств / Н. В. Лохман // Торгівля і ринок України. - 2019. - № 2. - С. 114-122.

173. Лощина Л. В. Комплексна оцінка інноваційного потенціалу підприємства: теоретико-методичні підходи / Л. В. Лощина, В. М. Мілашенко // Вісник ДДМА. – 2008. – № 3 (13). – С. 163–167.

174. Лященко О. В. Проблеми оцінки ефективності використання інноваційного потенціалу підприємства / О. В. Лященко // Економічний вісник Донбасу. – 2010. – № 2. – С. 176–180.

175. М'ячин В. Г. Алгоритм побудови когнітивної карти формування інноваційного потенціалу машинобудівного підприємства / В. Г. М'ячин // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Економічні науки. – 2014. – Вип. 9. – С. 91–95.

176. М'ячин В. Г. Динамічне моделювання інноваційного потенціалу машинобудівного підприємства / В. Г. М'ячин // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Економічні науки. – 2014. – Вип. 9. – С. 96–99.

177. М'ячин В. Г. Методи оцінки інноваційного потенціалу машинобудівного підприємства / В. Г. М'ячин // Сучасні міжнародні відносини: проблеми та розвиток: збірник тез наукових праць учасників

Міжнародної науково-практичної конференції (Одеса, 16–17 жовтня 2015 р.).
– О.: ЦЕДР, 2015. – С. 73–76.

178. М'ячин В. Г. Оцінка фінансової складової інноваційного потенціалу машинобудівних підприємств за допомогою нечітких множин / В. Г. М'ячин // Економічний простір. – 2015. – № 100. – С. 148–160.

179. М'ячин В. Г. Прогнозування інноваційного потенціалу промислових підприємств за допомогою гібридних інтелектуальних систем / В. Г. М'ячин // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. – Вип. 4. – 2015. – С. 51–56.

180. Макаренко П. М. Інноваційна складова формування конкурентного потенціалу підприємства / П. М. Макаренко, В. І. Пілявський, Н. Ю. Процюк // Причорноморські економічні студії. - 2020. - Вип. 50(1). - С. 75-79.

181. Максименко І. О. Легка промисловість України: сучасний стан та перспективи розвитку / І. О. Максименко, В. І. Бокій // Вісник Хмельницького національного університету. – 2009. – № 3. – Т. 2. – С. 77–80.

182. Малихіна О. М. Побудова системно-динамічної BSC-моделі стратегічного управління інтегрованими структурами бізнесу / О. М. Малихіна, І. С. Івахненко, Ю. М. Ручинська, Г. С. Петренко, В. М. Кошельна // Управління розвитком складних систем. - 2019. - Вип. 40. - С. 160-168.

183. Маргасова В. Г. Державне регулювання інноваційного розвитку легкої промисловості в умовах трансформаційних змін в економіці України / В. Г. Маргасова, К. Ю. Сіренко // Бізнес Інформ. – 2013. – № 5. – С. 54–60.

184. Маркетинг і менеджмент інноваційного розвитку: монографія / за заг. ред. д.е.н., проф. С. М. Ілляшенка. – Суми: Університетська книга, 2006. – 728 с.

185. Маркіна І. А. Управління інноваційним потенціалом як фактор стратегічного розвитку та конкурентних переваг підприємства / І. А. Маркіна,

В. Л. Вороніна, Д. Р. Хорошко // Східна Європа: економіка, бізнес та управління. - 2020. - Вип. 3. - С. 76-81.

186. Марченко В. М. Методичні підходи до оцінювання синергетичного ефекту злиття і поглинання / В. М. Марченко // Актуальні проблеми економіки. – 2011. – № 4 (118). – С. 135–142.

187. Матросов О. Д. Оцінка та розвиток інноваційного потенціалу підприємства / О. Д. Матросов, В. І. Омельченко // Вісник Національного технічного університету "ХПІ". Серія : Актуальні проблеми розвитку українського суспільства. - 2016. - № 13. - С. 79-80.

188. Матросова Л. М. Формування організаційно-економічного механізму управління інноваційними процесами у промисловості / Л. М. Матросова. – Луганськ: СУДУ, 2000. – 462 с.

189. Микитюк П. П. Інноваційна діяльність: навч. посібн. / П. П. Микитюк, Б. Г. Сенів. – Київ: Центр учбової літератури, 2009. – 392 с.

190. Микитюк П. П. Інноваційний розвиток підприємства: навч. посіб. / П. П. Микитюк, Ж. Л. Крисько, О. Ф. Овсянюк-Бердадіна та С. М. Скочиляс – Тернопіль: ПП «Принтер Інформ», 2015. – 224 с.

191. Мірошниченко О. Ю. Етапи формування організаційно-економічного механізму інноваційної діяльності підприємств [Електронний ресурс] / О. Ю. Мірошниченко, В. І. Карюк // Ефективна економіка. – 2012. – № 2. – URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2012_2_14.

192. Міценко Н. Розвиток підприємства на основі інформаційного та інноваційного потенціалу / Н. Міценко, А. Міщук // Науковий вісник [Одеського національного економічного університету]. - 2016. - № 4. - С. 191-204.

193. Моїсеєнко Т. Є. Ресурсне забезпечення інноваційної діяльності підприємств: монографія / Т. Є. Моїсеєнко, С. В. Войтко. – К.: Альфа Реклами. 2014. – 160 с.

194. Моргулець О. Б. Мотиваційна політика підприємств малого бізнесу: напрямки вдосконалення [Текст] / О. Б. Моргулець, Н. Ф. Кедик // Технології та дизайн. - 2011. - № 1.

195. Моргулець О. Б. Реструктуризація підприємств швейної промисловості України: обґрунтування економічної ефективності [Текст] / О. Б. Моргулець // Легка промисловість. - 2007. - № 4. - С. 48-49.

196. Моргулець О. Б. Управління економічною стійкістю підприємницьких структур на основі ризик-менеджменту [Текст] / О. Б. Моргулець, Н. В. Хлістунова, С. О. Нишпал // Вісник Київського національного університету технологій та дизайну. - 2010. - № 5 (т. 5). - С. 101-108.

197. Мягких І. М. Використання способів та технологій у процесі формування інтегрованих бізнес-структур / І. М. Мягких // Економіка і управління. - 2012. - № 2. - С. 95-100.

198. Мягких І. М. Застосування сучасних моделей у системі управління інтегрованих бізнес-структур (ІБС) авіаційними підприємствами / І. М. Мягких // Менеджер. - 2014. - № 2. - С. 123-129.

199. Мягких І. М. Проблеми формування інтегрованих бізнес-структур (ІБС) / І. М. Мягких // Вісник економіки транспорту і промисловості. - 2012. - Вип. 37. - С. 66-70.

200. Мягких І. М. Формування концепції управління потенціалом розвитку інтегрованих бізнес-структур (ІБС) авіапідприємств / І. М. Мягких // Вісник Одеського національного університету. Серія : Економіка. - 2014. - Т. 19, Вип. 3(2). - С. 140-144.

201. Мясников В. О. Формування механізму адаптивного управління інноваційного потенціалу машинобудівних підприємств / В. О. Мясников. // Ефективна економіка. - 2018. - № 2. - URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2018_2_63.

202. Мясников В. О. Науково-методичний підхід до прогнозування показників інноваційного потенціалу машинобудівних підприємств / В. О. Мясников // Агросвіт. – 2018. – № 4. – С. 68–74.

203. Назаренко І. М. Діагностично-управлінські аспекти в системі розвитку інвестиційно-інноваційного потенціалу підприємства / І. М. Назаренко // Агросвіт. - 2020. - № 22. - С. 23-28.

204. Налісна М. В. Кількісні орієнтири інноваційного розвитку аграрного сектора у сучасних умовах / М. В. Налісна ; наук. кер. А. О. Касич // Наукові розробки молоді на сучасному етапі : тези доповідей XVII Всеукраїнської наукової конференції молодих вчених та студентів (26-27 квітня 2018 р., Київ). - К. : КНУТД, 2018. - Т. 3 : Економіка інноваційної діяльності підприємств. - С. 95-96.

205. Наукова та інноваційна діяльність України, 2019 [Електронний ресурс] // Державна служба статистики України. – URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

206. Нейкова Л. І. Фінансові методи держави в забезпеченні інноваційного розвитку промисловості України. Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України, 2009, № 2. С. 45-51.

207. Нижник О. В. Інноваційний ресурсний потенціал підприємства: формування ефективних моделей / О. В. Нижник // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. - 2020. - № 4(1). - С. 144-148.

208. Ніфатова О. М. Аналіз існуючих підходів до побудови організаційно-економічного механізму формування та розвитку інноваційного потенціалу підприємств легкої промисловості / О. М. Ніфатова, П. В. Пузирьова // Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія : Економіка і менеджмент. – 2020. – Вип. 2 (84). – С. 31-39.

209. Ніфатова О. М. Методичні основи прогнозування інноваційної діяльності та діагностики інноваційного потенціалу підприємств легкої промисловості / О. М. Ніфатова, П. В. Пузирьова // Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія : Економіка і менеджмент. – 2020. – Вип. 3 (85). – С. 3-9.

210. Ніфатова О. М. Бенчмаркінг інтегрованих структур бізнесу / О. М. Ніфатова // Проблеми економіки. – 2017. – № 2. – С. 217–222.

211. Ніфатова О. М. Протиріччя та типологізація взаємодії інтегрованих структур бізнесу: брендинговий аспект / О. М. Ніфатова // Бізнес Інформ. – 2017. – № 4. – С. 399–404.

212. Овечкіна О. А. Огляд методів оцінки рівня інноваційного потенціалу економічних суб'єктів / О. А. Овечкіна, К. В. Іванова // Менеджмент інновацій. Економічний вісник Донбасу. – 2007. – № 4. – С. 130–140.

213. Овечкіна О. А. Теоретико-методичні засади ресурсозбереження інноваційного потенціалу вітчизняних економічних суб'єктів в умовах глобалізації / О. А. Овечкіна, К. В. Іванова // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2011. – № 3. – Т. 2. – С. 90–96.

214. Овсак О. П. Особливості формування та діяльності інтегрованих бізнес-структур в Україні / О. П. Овсак, Т. П. Палієнко, О. П. Назаренко // Проблеми системного підходу в економіці. - 2019. - Вип. 4(2). - С. 66-70.

215. Однорог М. А. Оцінка вартості бізнесу як елемент формування бізнес-моделей підприємств промисловості та агропромислового комплексу в умовах цифровізації економіки / М. А. Однорог, М. В. Півторак, О. В. Загороднюк // Економічний простір. - 2020. - № 161. - С. 67-72.

216. Ольшанська О. В. Брендинг сучасного дизайнерського одягу / О. В. Ольшанська, Ю. В. Зимбалевська // Актуальні проблеми сучасного дизайну :

збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції (20 квітня 2018 р., м. Київ) : у 2-х т. – Київ : КНУТД, 2018. – Т. 2. – С. 288-291.

217. Ольшанська О. В. Інноваційно-інвестиційний потенціал економіки регіонів України [Текст] / О. В. Ольшанська // Вісник Київського національного університету технологій та дизайну. - 2010. - № 5 (55). - С. 214-217.

218. Ольшанська О. В. Методичний підхід до оцінювання формування інноваційного простору регіонів / О. В. Ольшанська, В. В. Костинець, І. Б. Стенічева // Актуальні проблеми економіки. – 2020. – № 11 (232). – С. 6-17.

219. Ольшанська О. В. Основні положення інформаційної безпеки та її стан в сучасних умовах розвитку в Україні / О. В. Ольшанська // Вісник КНУТД. - 2015. - № 2 (85) : Серія "Економічні науки". - С. 62-68.

220. Ольшанська О. В. Оцінювання інноваційної стратегії підприємства [Текст] / О. В. Ольшанська, Н. В. Геселева, О. О. Нагорнюк // Вісник Київського національного університету технологій та дизайну. Економічні науки. - 2016. - № 3 (99). - С. 125-130.

221. Онишко С. В. Фінансовий потенціал інноваційного розвитку економіки / С. В. Онишко // Фінанси України. – 2003. – № 6. – С. 67–74.

222. Паламарчук Л. С. Словник української мови / Л. С. Паламарчук // Українська мова: енциклопедія. – К.: Видавництво "Укр. енцикл." ім. М. П. Бажана, 2004. – 612 с.

223. Паливода О. М. Формування економічної стійкості швейних підприємств України на основі кластерних мереж / О. М. Паливода, Ю. І. . – URL: <http://knutd.com.ua/ourpublikation>.

224. Пальчевич Г.Т. Фінансове забезпечення інноваційного розвитку підприємств. Кіровоградський національний технічний університет. С.192-196. 55296097.pdf (core.ac.uk)

225. Пантелєєв М. С. Оцінка потенціалу інноваційного розвитку підприємства: практичний аспект / М. С. Пантелєєв, Н. М. Побережна, А. О. Ярошенко // Вісник Національного технічного університету "ХПІ". Серія : Технічний прогрес та ефективність виробництва. - 2015. - № 60. - С. 132-136.

226. Петрович Й. М. Методологічне та інвестиційне забезпечення розвитку інноваційного потенціалу промислових підприємств / Й. М. Петрович, І. І. Новаківський // Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Серія : Проблеми економіки та управління. - 2022. - Т. 6, № 1. - С. 106-118.

227. Петрович Й. М. Інноваційний потенціал управління організацією: монографія / Й. М. Петрович, Л. М. Прокопишин-Рашкевич. – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2010. – 184 с.

228. Пилипенко А. А. Вибір конкурентоспроможної форми маркетингового управління як складової організації стратегічного менеджменту підприємств та інтегрованих структур бізнесу / А. А. Пилипенко, К. М. Березовський // Економіка розвитку. - 2014. - № 2. - С. 82-90.

229. Пилипенко А. А. Збалансована система показників в організації стратегічного контролінгу стійкого розвитку інтегрованої структура бізнесу / А. А. Пилипенко, І. В. Ялдінін. // Ефективна економіка. - 2016. - № 6. - URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2016_6_6.

230. Пилипенко А. А. Сценарний підхід до обґрунтування стратегії стійкого розвитку інтегрованої структури бізнесу / А. А. Пилипенко, І. В. Ялдінін. // Ефективна економіка. - 2015. - № 6. - URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2015_6_3.

231. Пилипенко А. А. Управління економічною безпекою функціонування та розвитку інтегрованої структури бізнесу: архітектурне моделювання та організація обліку / А. А. Пилипенко // Економіка розвитку. - 2018. - № 2. - С. 71-80.

232. Пилипенко А. А. Формування механізму контролінгу в управлінні інноваційним розвитком потенціалу підприємства / А. А. Пилипенко, А. О. Литвиненко // ScienceRise. - 2015. - № 11(1). - С. 21-27.

233. Пилипенко О. С. Забезпечення розвитку інноваційного потенціалу вітчизняних підприємств на основі використання нових бізнес-моделей / О. С. Пилипенко // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Міжнародні економічні відносини та світове господарство. - 2017. - Вип. 12(2). - С. 87-89.

234. Пилипенко А. А. Стратегічна інтеграція підприємств: механізм управління та моделювання розвитку: монографія / А. А. Пилипенко. – Харків: ВД "ІНЖЕК", 2007. – 380 с.

235. Піжук О. І. Оцінювання реалізації інноваційного потенціалу підприємства / О. І. Піжук, В. І. Багнюк // Економіка та управління підприємствами / Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського. – 2017. – Вип. № 15. – С. 282–287.

236. Пілецька С. Т. Інноваційний потенціал підприємства в системі антикризового управління / С. Т. Пілецька, Є. В. Ткаченко // Облік і фінанси. - 2020. - № 1. - С. 178-184.

237. Пілявський В. І. Інноваційна складова потенціалу підприємств агропромислового виробництва / В. І. Пілявський. // Ефективна економіка. - 2019. - № 5. - URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2019_5_31.

238. Плисюк Т. Г. Методи оцінки інноваційних ризиків підприємств // Т. Г. Плисюк / Економіка. Фінанси. Право. – 2014. – № 8/1. – С. 39–43.

239. Пономаренко В. С. Стратегія розвитку підприємства в умовах кризи: монографія / В. С. Пономаренко, О. М. Тридід, М. О. Кизим. – Х.: Інжек, 2003. – 328 с.

240. Попель С. А. Інтегративний підхід до формування інноваційного потенціалу підприємства / С. А. Попель // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. - 2014. - № 5(2). - С. 242-246.

241. Порев С. М. Інноваційний потенціал, інтелектуальний капітал і абсорбтивна здатність університетів у підприємницьких екосистемах / С. М. Порев, О. В. Коломицева // Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Серія : Економічні науки. - 2021. - Вип. 62. - С. 5-18.

242. Портер М. Конкурентна перевага. Як досягати стабільно високих результатів. – К.: Наш формат, 2019. – 624 с.

243. Постанова Кабінету Міністрів України Про затвердження Положення про порядок створення та функціонування технопарків та інноваційних структур інших типів від 22 травня 1996 року, № 549.

244. Приватне акціонерне товариство «Камвольно-суконна компанія «Чексіл» [Електронний ресурс]. – URL: http://ksk.com.ua/index.php?route=information/information&information_id=4

245. Примостка Л. Управління фінансовими ризиками / Л. Примостка // Економіка. Фінанси. Право. – 1999. – № 2.

246. Про інноваційну діяльність: Закон України / Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 36. – Ст. 266.

247. Про нас [Електронний ресурс] // Українська асоціація підприємств легкої промисловості. – URL: <https://ukrlegprom.org/ua/about/>

248. Проблеми управління інноваційним розвитком підприємств у транзитивній економіці: монографія / за заг. ред. д.е.н., проф. С. М. Ілляшенка. – Суми: Університетська книга, 2005. – 582 с.

249. Проект Закону про внесення змін до розділу XX "Перехідні положення" Податкового кодексу України щодо стимулювання цифровізації та

інвестиційної привабливості підприємств легкої промисловості. Офіційний портал Верховної Ради України (rada.gov.ua)

250. Прохорова В. В. Формування сценаріїв управління структурними трансформаціями інноваційного потенціалу промислових енергетичних підприємств / В. В. Прохорова, А. В. Проценко // Економічний вісник Національного гірничого університету. - 2020. - № 1. - С. 66-76.

251. Прохорова В. В. Напрями оцінки ефективності функціонування інтегрованих бізнес-структур підприємств машинобудування / В. В. Прохорова, Ю. О. Дружиніна // Бізнес Інформ. – 2013. – № 12. – С. 347–352.

252. Проценко А. В. Оцінка інноваційного потенціалу підприємств як об'єктивна основа реалізації структурних трансформацій: методичний аспект / А. В. Проценко // Проблеми економіки. - 2019. - № 4. - С. 135-141.

253. Проценко А. В. Структурні трансформації інноваційного потенціалу підприємств: побудова механізму їх управління / А. В. Проценко // Вісник економіки транспорту і промисловості. - 2019. - № 67. - С. 70-79.

254. Проценко А. В. Теоретико-емпіричний базис дослідження управління структурними трансформаціями інноваційного потенціалу підприємств / А. В. Проценко // Економічний вісник Національного гірничого університету. - 2019. - № 3. - С. 126-134.

255. Пузирьова П. В. Актуальні аспекти забезпечення технологічної конкурентоспроможності підприємств в сучасних умовах [Електронний ресурс] / П. В. Пузирьова // Ефективна економіка. – 2014. – № 9.

256. Пузирьова П. В. Актуальні аспекти реорганізації підприємств у сучасних умовах / П. В. Пузирьова // Формування ринкових відносин в Україні. – 2010. – № 2 (105). – С. 75-79.

257. Пузирьова П. В. Базові методи нейтралізації фінансових ризиків у підприємницькій діяльності / П. В. Пузирьова // Актуальні проблеми економіки. – 2010. – № 5 (107). – С. 143-149.

258. Пузирьова П. В. Дослідження основних методів та підходів до процесу оцінки інноваційного потенціалу промислових підприємств / П. В. Пузирьова // Формування ринкових відносин в Україні : зб. Наук. Пр. – 2020. – № 12 (235) 2020. С. 34-47.

259. Пузирьова П. В. Значення маркетингового дослідження при визначенні ключових факторів впливу на план виробництва продукції промислових підприємств / П. В. Пузирьова // Проблеми підвищення ефективності інфраструктури : збірник наукових праць. – 2011. – Вип. 30. – Київ : НАУ, 2011. – С. 168-174.

260. Пузирьова П. В. Інтегровані структури бізнесу та інтегральний потенціал / П. В. Пузирьова // The world of science and innovation : proceedings of X International Scientific and Practical Conference, London, United Kingdom, 5-7 May 2021. – Cognum Publishing House, London, United Kingdom, 2021. – P. 667-672.

261. Пузирьова П. В. Кластеризація в управлінні фінансовим потенціалом на підприємствах України / П. В. Пузирьова // Формування ринкових відносин в Україні. – 2019. – № 3 (214). – С. 70-76.

262. Пузирьова П. В. Кластерне підприємництво: формування кластерів підприємств як запорука їх ефективного розвитку / П. В. Пузирьова // Проблеми та перспективи розвитку підприємництва : матеріали XIII Міжнародної науково-практичної конференції, м. Харків, 6 грудня 2019 року. – Харків : ХНАДУ, 2019. – С. 28-30.

263. Пузирьова П. В. Концептуальні основи державного регулювання фінансового забезпечення інноваційної діяльності підприємств / П. В. Пузирьова // Економічний розвиток: теорія, методологія, управління : збірник

наукових праць та тез наукових доповідей за матеріалами VI Міжнародної науково-практичної конференції, м. Прага, 27-29 листопада 2019 року. – Прага : Nemoros s.r.o., 2019. – С. 217-219.

264. Пузирьова П. В. Матриця ключових стратегій в управлінні фінансовим потенціалом промислових підприємств / П. В. Пузирьова // Актуальні проблеми економіки. – 2010. – № 6 (108). – С. 151-156.

265. Пузирьова П. В. Методи оцінки управління розвитком інноваційно-фінансового потенціалу промислових підприємств в умовах цифровізації / П. В. Пузирьова // Modern directions of scientific research development : proceedings of 9th International scientific and practical conference, Chicago, USA, 23-25 February, 2022. – VoScience Publisher, Chicago, USA, 2022. – P. 504-513.

266. Пузирьова П. В. Основи управління фінансово-економічною безпекою підприємств в сучасних умовах / П. В. Пузирьова // Світ економічної науки : збірник тез доповідей за матеріалами міжнародної науково-практичної інтернет-конференції економічного спрямування, м. Тернопіль, 30 жовтня 2019 року. – Вип. 17. – Тернопіль : ФО-П Шпак В. Б., 2019. – С. 31-33.

267. Пузирьова П. В. Основні положення розробки і реалізації фінансової стратегії суб'єктів бізнесу в умовах сталого розвитку / П. В. Пузирьова // Modern scientific research: achievements, innovations and development prospects : the 9th International scientific and practical conference, Berlin, Germany, February 20-22, 2022. – MDPC Publishing, Germany, February, 2022. – P. 385-391.

268. Пузирьова П. В. Основні фактори впливу на процес формування та розвитку інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу / П. В. Пузирьова // Формування ринкових відносин в Україні : зб. Наук. Пр. – 2020. – № 10 (233) 2020. С. 72-81.

269. Пузирьова П. В. Особливості концепції формування кластерного підходу сучасного підприємництва в Україні / П. В. Пузирьова // Наукові теорії сьогодення та перспективи розвитку наукової думки : матеріали

міжнародної наукової конференції, м. Київ, 11 жовтня 2019 року. – Т. 1. – Київ : МЦНД, 2019. – С. 41-45.

270. Пузирьова П. В. Особливості функціонування виробничої стратегії промислових підприємств у сучасних умовах / П. В. Пузирьова // Формування ринкових відносин в Україні. – 2011. – № 5 (120). – С. 154-156.

271. Пузирьова П. В. Оцінка сучасного стану лідируючих підприємств Асоціації "Укрлегпром" та рейтинг їх інноваційного потенціалу / П. В. Пузирьова // Формування ринкових відносин в Україні. – 2020. – № 11 (234). – С. 46-57.

272. Пузирьова П. В. Смарт-економіка: невід’ємна складова у відновленні та реалізації промислового потенціалу України в післявоєнний період // Імперативи економічного зростання в контексті реалізації глобальних цілей сталого розвитку : тези доповідей III Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції, м. Київ, 10 червня 2022 року. – Київ : КНУТД, 2022. Т.1.– С. 205-208.

273. Пузирьова П. В. Стимулювання праці як система трудового заохочення / П. В. Пузирьова, Ю. Ю. Кондратюк // Управління ресурсним забезпеченням господарської діяльності підприємств реального сектору економіки : матеріали VI Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції з міжнародною участю, м. Полтава, 17 листопада 2021 року. – Полтава : ПДАУ, 2021. – С. 62-64.

274. Пузирьова П. В. Сутність валютного ринку як економічної категорії / П. В. Пузирьова, М. А. Панченко // Управління ресурсним забезпеченням господарської діяльності підприємств реального сектору економіки : матеріали VI Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції з міжнародною участю, м. Полтава, 17 листопада 2021 року. – Полтава : ПДАУ, 2021. – С. 65-67.

275. Пузирьова П. В. Сутність міжнародного оподаткування в Україні / П. В. Пузирьова, І. О. Календюк // Управління ресурсним забезпеченням господарської діяльності підприємств реального сектору економіки : матеріали VI Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції з міжнародною участю, м. Полтава, 17 листопада 2021 року. – Полтава : ПДАУ, 2021. – С. 59-62.

276. Пузирьова П. В. Сучасний менеджмент в підприємницькому кластері / П. В. Пузирьова // Розвиток банківських систем світу в умовах глобалізації фінансових ринків : матеріали XIII Міжнародної науково-практичної конференції, м. Черкаси, 25 жовтня 2019 року. – Черкаси : ЧННІ ДВНЗ "Університет банківської справи", 2019. – С. 183-186.

277. Пузирьова П. В. Сучасні аспекти менеджменту віртуальних підприємств / П. В. Пузирьова // Стратегічні пріоритети розвитку економіки, фінансів, обліку та права в Україні та світі : збірник тез доповідей міжнародної науково-практичної конференції, м. Полтава, 3 жовтня 2019 року. – У 6 ч. – Ч. 2. – Полтава : ЦФЕНД, 2019. – С. 33-34.

278. Пузирьова П. В. Сучасні аспекти та необхідність впровадження контролінгу на промислових підприємствах / П. В. Пузирьова // Формування ринкових відносин в Україні. – 2011. – № 9 (124). – С. 180-183.

279. Пузирьова П. В. Теоретико-методичні аспекти оцінювання інноваційного потенціалу як інтегрованої системи інноваційного розвитку підприємства / П. В. Пузирьова // Advancing in research and education : abstracts of XII International scientific and practical conference, La Rochelle, France, December 07-10, 2020. – International Science Group, La Rochelle, France, 2020. – P. 116-122.

280. Пузирьова П. В. Теоретико-методичні підходи до визначення поняття ефективності діяльності підприємств / П. В. Пузирьова, А. К. Слюсар // Управління ресурсним забезпеченням господарської діяльності підприємств

реального сектору економіки : матеріали VI Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції з міжнародною участю, м. Полтава, 17 листопада 2021 року. – Полтава : ПДАУ, 2021. – С. 163-165.

281. Пузирьова П. В. Теоретико-методологічні основи формування та розвитку інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу : монографія / П. В. Пузирьова. – К.: ТОВ «ТРОПЕА», 2020 – 389 с.

282. Пузирьова П. В. Теоретичні аспекти відтворення та розвитку виробничого потенціалу промислового підприємства / П. В. Пузирьова // Проблеми підвищення ефективності інфраструктури : збірник наукових праць. – 2011. – Вип. 31. – Київ : НАУ, 2011. – С. 100-103.

283. Пузирьова П. В. Теоретичні аспекти фінансових інвестицій, їх особливості, форми та стратегічні напрями / П. В. Пузирьова, Ю. Г. Ковальська // Формування ринкових відносин в Україні. – 2012. – № 6 (133). – С. 83-86.

284. Пузирьова П. В. Теоретичні основи забезпечення фінансової складової підприємницьких кластерів / П. В. Пузирьова // Економіка, облік, фінанси та право: аналіз тенденцій та перспектив розвитку : збірник тез доповідей Міжнародної науково-практичної конференції, м. Полтава, 24 жовтня 2019 року. – У 7 ч. – Ч. 3. – Полтава : ЦФЕНД, 2019. – С. 36-38.

285. Пузирьова П. В. Теоретичні основи організаційно-економічного механізму управління фінансовим потенціалом підприємств через призму економічних ризиків / П. В. Пузирьова // Problèmes et perspectives d'introduction de la recherche scientifique innovante : collection de papiers scientifiques «ΛΟΓΟΣ» avec des matériaux de la conférence scientifique et pratique internationale, 29 novembre 2019, Bruxelles, Belgique. – Vol. 2. – Bruxelles : Plateforme scientifique européenne, 2019. – P. 8-10.

286. Пузирьова П. В. Теоретичні основи формування концепції механізму управління розвитком інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу / П. В. Пузирьова // Science and education: problems, prospects

and innovations : abstracts of III International scientific and practical conference, Kyoto, Japan, 2-4 December, 2020. – CPN Publishing Group, Kyoto, Japan, 2020. – P. 582-591.

287. Пузирьова П. В. Теоретичні підходи до концепції управління розвитком підприємств / П. В. Пузирьова // Актуальні питання розвитку науки та освіти : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, м. Львів, 19-20 жовтня 2019 року. – Ч. 1. – Львів : Львівський науковий форум, 2019. – С. 25-26.

288. Пузирьова П. В. Управління фінансовими ризиками на підприємствах в сучасних умовах / П. В. Пузирьова // Аграрний вісник Причорномор'я, Економічні науки. – 2010. – Вип. 53. – С. 256-261.

289. Пузирьова П. В. Фінансова безпека підприємства, як фактор зміцнення його майбутнього розвитку / П. В. Пузирьова // Проблеми та перспективи розвитку регіональної ринкової економіки : матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції аспірантів, молодих учених та науковців, м. Кременчук, 12-14 травня 2011 року. – Т. 4. – Кременчук : КІ ДУЕП ім. Альфреда Нобеля, 2011. – С. 5-7.

290. Пузирьова П. В. Фінансово-економічна безпека, як фактор забезпечення розвитку підприємств / П. В. Пузирьова // Сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку економіки, обліку, фінансів і права : збірник тез доповідей Міжнародної науково-практичної конференції, м. Полтава, 12 липня 2019 року. – У 2 ч. – Ч. 2. – Полтава : ЦФЕНД, 2019. – С. 61-62.

291. Пузирьова П. В. Характеристика загального сучасного стану галузі легкої промисловості в Україні / П. В. Пузирьова // Економічний вісник університету. Випуск 47. Переяслав – 2020. – С. 97-105.

292. Пузирьова П.В. Методи управління фінансовими ризиками [Текст] / П.В. Пузирьова, Ю.О. Кошова, // Пошук. Науково-освітній журнал. Вид-во Європейського університету. - №14 (II), 2012. - С.26-29.

293. Пузирьова П.В. Розробка механізму розвитку підприємства [Текст] / П.В. Пузирьова, А.Д. Франчук // Пошук. Науково-освітній журнал. Вид-во Європейського університету. - №14 (II), 2012. - С.67-70.

294. Пузирьова П.В. Сутність майна підприємства, його класифікація та принципи формування [Текст] / П.В. Пузирьова, А.І. Задорожна // Пошук. Науково-освітній журнал. Вид-во Європейського університету. - №14 (II), 2012. - С.23-26.

295. Пузирьова П.В. Теоретичні аспекти інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу в сучасних умовах. Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції «Проблеми інтеграції освіти, науки та бізнесу в умовах глобалізації»: тези доповідей, 10 листопада 2020 р. – Київ : КНУТД, 2020. С.165-167.

296. Пузирьова П. В. Ключові аспекти управління та оптимізації фінансових ризиків підприємств України / П. В. Пузирьова // Динаміка розвитку сучасної науки: матеріали учасників міжнародної мультидисциплінарної наукової конференції (м. Чернігів, 15 листопада 2019 року). – Чернігів: МЦНД, 2019. – Т. 1. – С. 52–54.

297. Пузирьова П. В. Сучасні аспекти управління ризиками в інноваційній діяльності підприємства / П. В. Пузирьова // Сучасні проблеми менеджменту: матеріали XV Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 25 жовтня 2019 року). – Київ: НАУ, 2019. – С. 127–128.

298. Радзівіло І. В. Механізм формування інноваційного потенціалу промислового підприємства: структуризація та ідентифікація елементів [Електронний ресурс] / І. В. Радзівіло // Ефективна економіка: електронне

фахове видання. – 2012. – № 7. – URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1-&z=1295>.

299. Рогозян Ю. С. Стратегічні домінанти формування організаційно-економічного потенціалу розвитку регіональної економіки: інноваційно-підприємницький аспект / Ю. С. Рогозян // Економіка та право. - 2020. - № 4. - С. 44-50.

300. Родіонова І. В. Оцінка інноваційних ризиків на підприємствах легкої промисловості та шляхи їх мінімізації / І. В. Родіонова // Механізм регулювання економіки. – 2012. – № 4. – С. 204–209.

301. Розвиток промисловості для забезпечення зростання та оновлення української економіки: науково-аналітична доповідь / за ред. д-ра екон. наук Л. В. Дейнеко; НАН України, ДУ "Ін-т екон. та прогнозув. НАН України". – К., 2018. – 158 с.

302. Руденко Д. О. Управління інноваційним розвитком підприємства через призму конкурентоспроможності / Д. О. Руденко, А. Салманов ; наук. кер. А. О. Касич // Інноватика в освіті, науці та бізнесі: виклики та можливості : матеріали II Всеукраїнської конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених, м. Київ, 18 листопада 2021 року. – Т. 2. – Київ : КНУТД, 2021. – С. 203-207.

303. Рудик Ю. В. Управління інвестиційною діяльністю на підприємстві / Ю. В. Рудик ; наук. кер. П. В. Пузирьова // Освітньо-інноваційна інтерактивна платформа «Підприємницькі ініціативи» : матеріали IV Всеукраїнської наукової Інтернет-конференції (5 грудня 2019 р., м. Київ). – Київ : КНУТД, 2019. – С. 313-320.

304. Савченко О. В. Сутність та складові організаційно-економічного механізму стимулювання інноваційної діяльності на підприємстві [Електронний ресурс] / О. В. Савченко, В. П. Соловйов // Ефективна

економіка. – 2013. – № 12. – URL:
<http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2635>.

305. Савченко С. М. Напрями оптимізації інноваційних процесів на машинобудівних підприємствах у контексті підвищення конкурентоспроможності [Електронний ресурс] / С. М. Савченко // Ефективна економіка. – URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2144>.

306. Сафонов Ю. М. Управління потенціалом підприємства: навч. посібн. / Ю. М. Сафонов, Н. С. Завієна. – Одеса: Апрель, 2011. – 234 с.

307. Сердюк І. І. Дослідження інноваційної діяльності промислових підприємств України / І. І. Сердюк, П. В. Пузирьова // Менеджмент : збірник наукових праць. – 2014. – Вип. 17. – Київ : МАУ, 2014. – С. 222-233.

308. Сидорчук І. П. Сутність, структура та особливості оцінювання інноваційного потенціалу промислового підприємства [Електронний ресурс] / І. П. Сидорчук // Економіка і регіон. – 2014. – № 2. – С. 97–101. – URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/econrig_2014_2_18.

309. Сікетіна Н. Г. Виробничо-інноваційний потенціал як елемент адаптації підприємств України до мінливих умов / Н. Г. Сікетіна // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Міжнародні економічні відносини та світове господарство. - 2019. - Вип. 23(2). - С. 91-95.

310. Сімкова Т. О. Організаційно-економічний механізм управління інноваційним розвитком авіапідприємств / Т. О. Сімкова, А. В. Добробог // Бізнес-навігатор: науково-виробничий журнал. – 2018. – Вип. 6 (49). – С. 123–127.

311. Сінілкіна А. В. Виклики, тренди та перспективи розвитку кластерного підприємництва в Україні / А. В. Сінілкіна ; наук. кер. П. В. Пузирьова // Сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку економіки, обліку, фінансів і права : збірник тез доповідей Міжнародної науково-

практичної конференції, м. Полтава, 12 липня 2019 року. – У 2 ч. – Ч. 1. – Полтава : ЦФЕНД, 2019. – С. 65-67.

312. Сіренко К. Ю. Передумови впровадження інноваційної моделі розвитку легкої промисловості в Україні / К. Ю. Сіренко // Актуальні проблеми імплементації інноваційно-орієнтованої моделі розвитку національної економіки: збірник матеріалів роботи круглого столу (05.04.2012). – Чернігів: ЧДІЕУ, 2012. – С. 58–60.

313. Скорук О. В. Методичний підхід до оцінювання рівня інноваційного потенціалу підприємства / О. В. Скорук, І. Г. Волинець // Причорноморські економічні студії. - 2020. - Вип. 51. - С. 118-124.

314. Скрипко Т. О. Інноваційний менеджмент: підручник / Т. О. Скрипко. – К.: Знання, 2011. – 423 с.

315. Славута О. Ю. Організаційно-економічний механізм управління інноваційною діяльністю підприємств з виробництва курячого м'яса / О. Ю. Славута // Економіка харчової промисловості. – 2014. – № 1 (21). – С. 94–98.

316. Смулка О. Формування інноваційного потенціалу сільськогосподарських підприємств / О. Смулка // Аграрна економіка. - 2020. - Т. 13, № 1-2. - С. 45-54.

317. Соболева Т. О. Методичні підходи до оцінювання інноваційного потенціалу організації [Електронний ресурс] / Т. О. Соболева // Lviv Polytechnic National University Institutional Repository. – URL: <http://ena.lp.edu.ua>

318. Стадник В. В. Маркетинг взаємодії в розвитку інноваційного та ринкового потенціалу підприємства / В. В. Стадник, П. Г. Іжевський, Ю. О. Головчук. // Ефективна економіка. - 2018. - № 2. - URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2018_2_6.

319. Стадник В. В. Інноваційний менеджмент: навч. посібник для студ. вищ. навч. закладів / В. В. Стадник, М. А. Йохна. – Київ: Академвидав, 2006. – 464 с.

320. Станіславик О. В. Стратегічні аспекти управління розвитком інтегрованих бізнес-структур / О. В. Станіславик, Д. В. Антонюк // Економіка. Фінанси. Право. - 2016. - № 6(1). - С. 20-24.

321. Станіславик О. В. Управління розвитком інтегрованих бізнес-структур в промисловості / О. В. Станіславик, О. М. Коваленко // Економічний форум. - 2016. - № 4. - С. 177-186.

322. Статистика виробництва легкої промисловості за січень-лютий 2020 [Електронний ресурс] // Українська асоціація підприємств легкої промисловості. – URL: <https://ukrlegprom.org/ua/news/statystyka-vyrobnyctva-legkoji-promyslovosti-za-sichen-lyutyj-2020/>

323. Статірова К. В. Аналіз інноваційного потенціалу підприємства зв'язку в системі оцінки його конкурентоспроможності / К. В. Статірова, В. М. Гранатуров // Міжнародний науковий журнал "Інтернаука". Серія : Економічні науки. - 2020. - № 10(1). - С. 104-109.

324. Стеченко Д. М. Інноваційні форми регіонального розвитку: навч. посіб. / Д. М. Стеченко. – К.: Вища шк., 2002. – 254 с.

325. Сухоруков А. І. Економіка і організація інноваційної діяльності / А. І. Сухоруков. – К.: Інститут муніцип. менеджменту і бізнесу, 2001. – 184 с.

326. Тарасенко І. О. Кадрова безпека як фактор забезпечення економічної безпеки підприємства / І. О. Тарасенко, К. С. Філімонюк // Сучасні детермінанти розвитку бізнес-процесів в Україні : матеріали наук. практ. інтернет-конф. (24 травня 2017 р., м. Київ). - К. : КНУТД, 2017. - С. 158-160.

327. Тимошенко Н. Ю. Концептуальні основи діагностики інтелектуального потенціалу інноваційно активних підприємств / Н. Ю. Тимошенко. // Ефективна економіка. - 2012. - № 5.

328. Тисько М. М. Інноваційний потенціал підприємства як основа його розвитку / М. М. Тисько // Економіка та управління підприємствами. Приазовський економічний вісник Класичний приватний університет. – 2017. – Вип. 3 (03). – С. 54–58.

329. Ткаченко В. В. Шляхи підвищення ефективності управління фінансовим потенціалом підприємств в умовах ринкової економіки / В. В. Ткаченко, І. В. Ткаченко, П. В. Пузирьова // Advancing in research and education : abstracts of XII International scientific and practical conference, La Rochelle, France, December 07-10, 2020. – International Science Group, La Rochelle, France, 2020. – P. 126-130.

330. Толстая Н. В. Інноваційний потенціал як важливий елемент стратегічного потенціалу харчових підприємств / Н. В. Толстая // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Міжнародні економічні відносини та світове господарство. - 2016. - Вип. 8(2). - С. 102-105.

331. Тульчинська С. О. Функціонування організаційно-економічного механізму інноваційного процесу / С. О. Тульчинська // Стратегічні пріоритети. – 2008. – № 1 (6). – С. 89–95.

332. Турило А. А. Організаційно-економічний механізм управління інноваційним розвитком підприємства [Електронний ресурс] / А. А. Турило // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Економічні науки. – 2015. – Вип. 14. Ч. 1. – С. 93–96. – URL: <http://www.ej.kherson.ua/index.php/arkhiv-vidannya/2014?id=47>

333. Україна опустилася на 85-те місце в щорічному рейтингу конкурентоспроможності WEF [Електронний ресурс] // ua.interfax.com.ua. – 09.10.2019. – URL: <https://ua.interfax.com.ua/news/economic/617843.html>

334. Управління потенціалом підприємства: навч. посібн. / І. З. Должанська, Т. О. Загорна, О. О. Удалих та ін. – К.: Центр навчальної літератури, 2005. – 362 с.

335. Управління ресурсами підприємства: монографія / за заг. ред. к.е.н., проф. Г. О. Швиданенко. – К.: КНЕУ, 2014. – 418 с.

336. Усенко Ю. В. Стратегічні орієнтири потенціалу розвитку інтегрованих структур в умовах глобалізації / Ю. В. Усенко // Причорноморські економічні студії. – 2016. – Вип. 7. – С. 76–80.

337. Федонін О. С. Потенціал підприємства: формування та оцінка: навч. посібник / О. С. Федонін, І. М. Рєпіна, О. І. Олексюк. – 2-ге вид. – К.: КНЕУ, 2006. – 316 с.

338. Федорак В. І. Сучасні тенденції інноваційного розвитку підприємств легкої промисловості в умовах глобалізації [Електронний ресурс] / В. І. Федорак // Вчені записки університету "КРОК". Серія: Економіка. – 2019. – Вип. 2. – С. 231–236. - URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vzuk_2019_2_30.

339. Федулова Л. І. Інноваційний розвиток економіки: модель, система управління, державна політика: монографія / Л. І. Федулова. – К.: Основа, 2005. – 552 с.

340. Фін звітність [Електронний ресурс]. – URL: <https://smida.gov.ua/about>

341. Халатур С. М. Удосконалення організаційно-економічного механізму інноваційного розвитку сільського господарства / С. М. Халатур // Інвестиції: практика та досвід. – 2017. – № 12. – С. 46–50.

342. Халіляєва О. В. Сутність та значення економічного потенціалу, його місце в економіці країни: сучасний аспект в умовах сталого розвитку / О. В. Халіляєва, П. В. Пузирьова // Формування ринкових відносин в Україні. – 2021. – № 12 (247). – С. 33-40.

343. Халіляєва О. В. Управління потенціалом та його значення в сучасних умовах макроекономічної глобалізації / О. В. Халіляєва, П. В. Пузирьова // Сучасні аспекти модернізації науки: стан, проблеми, тенденції розвитку : матеріали XVIII Міжнародної науково-практичної конференції, м.

Тарту (Естонія), 7 лютого 2022 року. – Київ ; Тарту : ГО "ВАДНД", 2022. – С. 467-471.

344. Хобта В. М. Оцінка інноваційного потенціалу підприємства / В. М. Хобта, Г. О. Комар [Електронний ресурс] // Економіка промисловості. – 2009. – № 1. – С. 102–109. – URL: http://dspace.nbuiv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/2863/st_44_14.pdf?sequence=1

345. Хом'яков В. І. Управління потенціалом підприємства: навчальний посібник / В. І. Хомяков, І. В. Бакум. – К.: Кондор, 2007. – 400 с.

346. Хоменко Н. Ю. Формування механізму розвитку інноваційного потенціалу будівельного підприємства / Н. Ю. Хоменко // Шляхи підвищення ефективності будівництва в умовах формування ринкових відносин. - 2020. - Вип. 44. - С. 48–55.

347. Чабан В. Г. Інноваційний потенціал підприємства та його оцінка / В. Г. Чабан // Фінанси України. – 2006. – № 5. – С. 142–148.

348. Черваньов Д. М. Менеджмент інноваційно-інвестиційного розвитку підприємств України / Д. М. Черваньов, Л. І. Нейкова. – К.: Знання, 1999. – 514 с.

349. Череп О. Г. Формування економічного механізму інноваційної діяльності промислових підприємств / О. Г. Череп // Вісник Запорізького національного університету. – 2018. – № 3 (39). – С. 23–29.

350. Черкасова І. В. Аудит потенціалу інноваційного розвитку промислового підприємства / І. В. Черкасова // Економічні інновації. - 2011. - Вип. 45. - С. 237-242.

351. Черкашина М. В. Розбудова контуру регулювання перебігу організаційних змін в механізмі управління розвитком інтегрованої структури бізнесу / М. В. Черкашина, М. О. Науменко // Вісник економіки транспорту і промисловості. - 2009. - № 28. - С. 75-79.

352. Чоботар С. В. Інноваційний потенціал підприємства [Електронний ресурс] / С. В. Чоботар. – URL: http://www.confcontact.com/Okt/18_Chebot.htm

353. Чухрай Н. І. Зовнішнє та внутрішнє партнерство в інноваційній діяльності підприємства / Н. І. Чухрай, В. О. Лаганін // Вісник національного університету "Львівська політехніка". – 2007. – № 582. – С. 114–119.

354. Чучіна І. М. Формування організаційно-економічного механізму інноваційного потенціалу підприємства / І. М. Чучіна, С. М. Іванова // Вісник КДПУ імені Михайла Остроградського. – 2009. – Вип. 2 (55), Ч. 1. – С. 117–120.

355. Шаріпова О. С. Систематизація бізнес-процесів, що реалізуються при адміністративному управлінні в інтегрованих підприємницьких структурах / О. С. Шаріпова // Управління проектами та розвиток виробництва. - 2009. - № 4. - С. 147-152.

356. Шатненко Л. О. Управління інноваційним розвитком підприємства як складова стратегічного планування / Л. О. Шатненко ; наук. кер. С. В. Бреус // Наукові розробки молоді на сучасному етапі : тези доповідей XVIII Всеукраїнської наукової конференції молодих вчених та студентів (18-19 квітня 2019 р., Київ). - Київ : КНУТД, 2019. - Т. 3 : Економіка інноваційної діяльності підприємств. - С. 170-171.

357. Швець В. Я. Управління інноваційним потенціалом промислових підприємств України / В. Я. Швець, Ю. В. Дубей // Економічний вісник Дніпровської політехніки. - 2021. - № 4. - С. 106-113.

358. Шобаніна О. В. Формування потенціалу інноваційної діяльності підприємств АПК / О. В. Шобаніна // Вісник ХНАУ. Серія : Економічні науки. - 2015. - № 2. - С. 79-87.

359. Шевченко О. О. Ресурсозберігаючий підхід щодо управління розвитком підприємницького потенціалу інтегрованих структур бізнесу / О. О.

Шевченко // Вісник Київського національного університету технологій та дизайну. Серія : Економічні науки. - 2017. - № 3. - С. 58-67.

360. Шевченко Д. К. Проблеми ефективності використання економічного потенціалу / Д. К. Шевченко. – Запоріжжя: КПУ, 2004. – 138 с.

361. Шилова О. Інноваційний потенціал підприємства: сутність і механізм управління [Електронний ресурс] / О. Шилова // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2012. – № 1. – С. 2020–227. – URL: <http://mmi.fem.sumdu.edu.ua/>

362. Шипуліна Ю. С. Критерії та методика діагностики інноваційного потенціалу промислового підприємства / Ю. С. Шипуліна // Механізм регулювання економіки. – 2008. – № 3 (1). – С. 58–63.

363. Шкарлет С. М. Інноваційний розвиток підприємства: навч. посіб. / С. М. Шкарлет, В. П. Ільчук. – Чернігів: Черніг. нац. технол. ун-т, 2015. – 308 с.

364. Шульгіна Л. М. Сучасні концепції стратегічного управління інноваційним розвитком підприємства / Л. М. Шульгіна, В. В. Юхименко // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2011. – № 3. – Т. 2. – С. 79–84.

365. Щербак В. Г. Особливості функціонування інтегрованих структур бізнесу як базису інноваційного розвитку підприємництва / В. Г. Щербак // Вісник Київського національного університету технологій та дизайну. Серія : Економічні науки. - 2020. - № 6. - С. 81–88.

366. Afuah A. Business models. A Strategic Management Approach. McGraw-Hill Irwin, 2004.

367. Afuah A., Tucci Ch. Biznes internetowy. Strategie i modele, Oficyna Ekonomiczna, Kraków, 2003.

368. Brian C. Twiss. Managing Technological Innovation. Trans-Atlantic Pubns, January 1, 1992, - p. 338.

369. Development and effectiveness of financial potential management of enterprises in modern conditions / V. Tkachenko, A. Kwilinski, B. Kaminska, I.

Tkachenko, P. Puzyrova // Financial and credit activity: problems of theory and practice. – 2019. – Vol. 3, No. 30. – P. 85-94.

370. Freeman C. Technology Policy and Economic Performance: Lessons from Japan / C. Freeman. Pinter Publishers London; N. Y., 1987.

371. Hamel G. Leading the revolution. Harvard Business School Press, 2002.

372. Harrington E. C. The Desirability Function. Industrial Quality Control. – 1965. – April. – P. 494–498.

373. Improvement of controlling in the financial management of enterprises / N. Mazur, L. Khrystenko, J. Pásztorová, M. Zos-Kior, I. Hnatenko, P. Puzyrova, V. Rubezhanska // TEM Journal - Technology, Education, Management, Informatics. – 2021. – Volume 10, Issue 4, November. – P. 1605-1609. <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/19052> DOI: 10.18421/TEM104-15

374. Ind N. Brand Together: How Co-Creation Generates Innovation and Re-energizes Brands. Kogan Page, 2012, p. 256.

375. Information subsystem of agri-food enterprise management in the context of digitalization: the problem of digital maturity / T. Ishchejkin, V. Liulka, V. Dovbush, N. Zaritska, P. Puzyrova, T. Tsalko, S. Nevmerzhytska, Y. Rusina, O. Nyshenko, S. Bebko // Journal of Hygienic Engineering and Design (JHED). – 2022. – Vol. 38. – P. 243-252. <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/19628>

376. Johnson M. W. Seizing the White Space: Business Model Innovation for Growth and Renewal / Mark W. Johnson, A. G. Lafley // Harvard Business Review Press. – 2010.

377. Joseph A. Schumpeter, Richard Swedberg. The Theory of Economic Development, 1st Edition, Routledge, London, 2012, p. 254.

378. Kalendiuk I. O. Prospects for the development of the tax system of Ukraine / I. O. Kalendiuk, P. V. Puzyrova // Інноватика в освіті, науці та бізнесі: виклики та можливості : матеріали II Всеукраїнської конференції здобувачів

вищої освіти і молодих учених, м. Київ, 18 листопада 2021 року. – Т. 2. – Київ : КНУТД, 2021. – С. 11-17.

379. Kasa R. Approximating innovation potential with neurofuzzy robust model / Richard Kasa // *Investigaciones Europeas de Dirección y Economía de la Empresa*. – 2015. – № 21. – P. 35–46.

380. Kim W. C. *Blue Ocean Strategy: How to Create Uncontested Market Space and Make the Competition Irrelevant* / W. C. Kim, R. Mauborgne. – Boston: Harvard Business School Press, 2005.

381. Kondratiuk Yu. Yu. Modern aspects of labor motivation as a reason for human resources management / Yu. Yu. Kondratiuk, P. V. Puzyrova // *Інноватика в освіті, науці та бізнесі: виклики та можливості : матеріали II Всеукраїнської конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених, м. Київ, 18 листопада 2021 року. – Т. 2. – Київ : КНУТД, 2021. – С. 18-23.*

382. Kukxa, I. M., Parkhomenko, O. P., Hnatenko, I. A., & Rubezhanska, V. O. Синергетичний ефект в інноваційних кластерах: сутність та особливості оцінювання. *Економічні горизонти*, 2019. (4 (11)), p. 4-12.

383. Kutsenko I. Modern methods of neutralization of the enterprise's economic risks / I. Kutsenko, P. Puzyrova // *Актуальні проблеми інноваційного розвитку кластерного підприємництва в Україні : матеріали IV Всеукр. наук.-практ. конф. (27 березня 2020 р., м. Київ).* – Київ : КНУТД, 2020. – С. 151-155.

384. Mayovets, Y., Vdovenko, N., Shevchuk, H., Zos-Kior, M., & Hnatenko, I. (2021). Simulation modeling of the financial risk of bankruptcy of agricultural enterprises in the context of COVID-19. *Journal of Hygienic Engineering and Design*, 192-198.

385. Modeling of management decisions on financial leasing in the agri-food sector / P. Puzyrova, Yu. Rusina, T. Tsalko, S. Nevmerzhytska, O. Nyshenko, V. Rubezhanska // *Laplace em Revista (International)*. – 2021. – Vol. 7, n. 2, May.-Aug. – P. 729-736.

386. Obłój K. Tworzywo skutecznych strategii / K. Obłój. – Warszawa: PWE, 2002.

387. Olshanska O. Economic problems and resources for reconstruction of Ukraine's economy / O. Olshanska, P. Puzyrova, Z. Shatska // Імперативи економічного зростання в контексті реалізації глобальних цілей сталого розвитку : тези доповідей III Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції, м. Київ, 10 червня 2022 року. – Київ : КНУТД, 2022. Т.1.– С. 182-185.

388. Olshanska O. State support for Ukrainian economic activity during military aggression / O. Olshanska, P. Puzyrova // Імперативи економічного зростання в контексті реалізації глобальних цілей сталого розвитку : тези доповідей III Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції, м. Київ, 10 червня 2022 року. – Київ : КНУТД, 2022. Т.1.– С. 172-175.

389. Olshanska O. Strategy of post-way economic development of Ukraine / O. Olshanska, P. Puzyrova, O. Khaliliaeva // Імперативи економічного зростання в контексті реалізації глобальних цілей сталого розвитку : тези доповідей III Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції, м. Київ, 10 червня 2022 року. – Київ : КНУТД, 2022. Т.1.– С. 179-182.

390. Olshanska O. The strategic innovative development of integrated business models / O. Olshanska, P. Puzyrova // Modern directions of scientific research development : proceedings of VI International scientific and practical conference, Chicago, USA, 24-26 November 2021. – BoScience Publisher, Chicago, USA, 2021. – P. 872-877.

391. Olshanska O. Financing innovative activities as a factor of ensuring financial and economic security of industrial enterprises in the conditions of continuous development / O. Olshanska, P. Puzyrova // Формування ринкових відносин в Україні. – 2021. – № 11 (246). – С. 42-50.

392. Olshanska O. The mechanism of public financial support for stimulation of innovation in integrated clusters / O. Olshanska, P. Puzyrova // *Формування ринкових відносин в Україні*. – 2021. – № 10 (245). – С. 32-40.

393. Olshanska, O., & Puzyrova, P. (2022). The innovative potential of integrated business structures: theoretical and methodological framework for evaluation and implementation. *Journal of Strategic Economic Research*, (1), 56–66. <https://doi.org/10.30857/2786-5398.2022.1.6>

394. Organizational and economic mechanism of a business security as a guarantee of its sustainable development = Організаційно-економічний механізм безпеки бізнесу як запорука його сталого розвитку [Електронний ресурс] / V. Tkachenko, I. Tkachenko, P. Puzyrova, A. Klochko // *Virtual Economics*. – 2019. – Vol. 2, No. 4. – P. 71-85.

395. Panchenko M. A. The concept and features of the basic forms of calculations used in international trade / M. A. Panchenko, P. V. Puzyrova // *Інноватика в освіті, науці та бізнесі: виклики та можливості : матеріали II Всеукраїнської конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених, м. Київ, 18 листопада 2021 року*. – Т. 2. – Київ : КНУТД, 2021. – С. 29-37.

396. Peter F. Drucker. *Innovation and entrepreneurship*. Harper & Row, Publishers, Inc., 1985. – p. 293.

397. Polina Puzyrova, Iryna Tkachenko. Ethical aspects of making management decisions under modern conditions. VI Międzynarodowa Interdyscyplinarna Konferencja Naukowa *Rozwój Społeczny Wobec Wartości Etyka – Technika – Społeczeństwo*. 24-26 września 2020r. Hotel Gołębiowski w Wiśle <http://www.golebiowski.pl/wisla>

398. Porter Michael E. *Competitive Strategy: Techniques for Analyzing Industries and Competitors* Hardcover – Illustrated, June 1, 1998.

399. Porter Michael E. *On Competition* – Williams, 2010. – 592 с.

400. Porter M. E. On competition and strategy / M. E. Porter // A Harvard Business Review Paperback. – 1991.

401. Puzyrova P. Actual problems of personnel management in enterprises. XII Międzynarodowa Konferencja Naukowa „Globalne konteksty poszanowania praw i wolności człowieka”. Poland, Zabrze, 10 grudnia 2019 r.

402. Puzyrova P. Business management in military conditions as a support element for the country’s smart-economy / P. Puzyrova, A. Cherniai // Імперативи економічного зростання в контексті реалізації глобальних цілей сталого розвитку : тези доповідей III Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції, м. Київ, 10 червня 2022 року. – Київ : КНУТД, 2022. Т.2.– С. 141-144.

403. Puzyrova P. Cluster education management concept through the prism of financial risk optimization and resource support = Концепція управління кластерними утвореннями через призму оптимізації фінансових ризиків та ресурсного забезпечення [Текст] / P. Puzyrova // Менеджмент. - 2019. - Вип. 2 (30). - С. 62-74.

404. Puzyrova P. Concept of management and formation of financial potential of cluster unions = Концепція управління та формування фінансовим потенціалом кластерних утворень [Текст] / P. Puzyrova // Менеджмент. - 2019. - Вип. 1 (29). - С. 109-119.

405. Puzyrova P. Reconstruction of Ukraine’s economy after the war period / P. Puzyrova, V. Vychkova // Імперативи економічного зростання в контексті реалізації глобальних цілей сталого розвитку : тези доповідей III Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції, м. Київ, 10 червня 2022 року. – Київ : КНУТД, 2022. Т.2.– С. 147-150.

406. Puzyrova P. Relevance of security management in the management of entrepreneurial activity / P. Puzyrova, V. Dovbush // Institutional development mechanisms of the financial system of the national economy : collective monograph

/ editor Badri Gechbaia. – Batumi : Publishing House “Kalmosani”, 2020. – P. 40-51.

407. Puzyrova P. Risk management concept in innovative activities of modern enterprises = Концепція управління ризиками в інноваційній діяльності сучасних підприємств / P. Puzyrova, I. Grechyshkin, O. Yershova // Professional competencies and educational innovations in the knowledge economy : collective monograph / edit. Lyubomira Popova, Mariana Petrova. – Bulgaria : Publishing House ACCESS PRESS, 2020. – P. 377-389.

408. Puzyrova P. State support of economic policy and social condition of the population of Ukraine under military state / P. Puzyrova, V. Valinkevych // Імперативи економічного зростання в контексті реалізації глобальних цілей сталого розвитку : тези доповідей III Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції, м. Київ, 10 червня 2022 року. – Київ : КНУТД, 2022. Т.2.– С. 115-118.

409. Puzyrova P. The algorithm for constructing a decomposition matrix of innovative risks: the degree of their influence on innovation potential for integrated business structures in dynamic conditions of modern development / P. Puzyrova // Innovations and prospects of world science : proceedings of V International scientific and practical conference, Vancouver, Canada, 29-31 December 2021. – Perfect Publishing, Vancouver, Canada, 2021. – P. 845-852.

410. Puzyrova P. The financial risks of innovative activities of integrated business structures: modern aspects of reduction and neutralization / P. Puzyrova // Modern directions of scientific research development : proceedings of VII International scientific and practical conference, Chicago, USA, 22-24 December 2021. – BoScience Publisher, Chicago, USA, 2021. – P. 715-721.

411. Puzyrova P. The main ways to enhance the development of innovative entrepreneurship in the context of socio-economic transformations / P. Puzyrova, A. Hrushko // Імперативи економічного зростання в контексті реалізації

глобальних цілей сталого розвитку : тези доповідей III Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції, м. Київ, 10 червня 2022 року. – Київ : КНУТД, 2022. Т.2.– С. 76-79.

412. Puzyrova P. The theoretical aspects of the enterprise potential management model in the conditions of sustainable development / P. Puzyrova // Science, innovations and education: problems and prospects : proceedings of VII International scientific and practical conference, Tokyo, Japan, February 9-11, 2022. – CPN Publishing Group, Tokyo, Japan, 2022. – P. 726-734.

413. Puzyrova P. Using benchmarking to facilitate effective business development management = Бенчмаркінг як елемент управління ефективним розвитком бізнесу [Текст] / P. Puzyrova // Вісник Київського національного університету технологій та дизайну. Серія Економічні науки. - 2020. - № 1 (143). - С. 69-78.

414. Puzyrova P. V. Evaluation of the current state of innovative activities of industrial enterprises of Ukraine in the conditions of sustainable development / P. V. Puzyrova // Формування ринкових відносин в Україні. – 2021. – № 12 (247). – С. 52-60.

415. Puzyrova P. V. The strategy of innovative development: concept, essence and significance for business units in conditions of continuous development / P. V. Puzyrova // Innovations and prospects of world science : proceedings of IV International scientific and practical conference, Vancouver, Canada, 1-3 December 2021. – Perfect Publishing, Vancouver, Canada, 2021. – P. 1060-1066.

416. Rolik Y. A. A Complex Approach To Evaluating the Innovation Strategy of A Company to Determine its Investment Attractiveness / Yurii A. Rolik // Procedia – Social and Behavioral Sciences. – 2013. – № 99. – P. 562–571.

417. Rowan D. Non-Bullshit Innovation. Balance Business Books, 2021, p. 464.

418. Shcherbak, V., Puzyrova, P. (2020). The forecasting the level of development of innovative potential of textile enterprises. *Management*, 2(32): 64–82. DOI: 10.30857/2415-3206.2020.2.5.

419. Szántó Borisz. *Innováció, a gazdaság fejlesztésének eszköze*. Budapest, Műszaki Könyvkiadó 1985 o. 264.

420. The interstate development of human capital accounting: Assessment and modeling of the economic effect / M. Chyzhevskya, S. Sytniakivska, M. Demydova, S. Bebko, P. Puzyrova, V. Dovbush, N. Klymenchukova // *International Journal of Advanced and Applied Sciences (IJAAS)*. – 2022. – Volume 9, Issue 4 (April). – P. 35-43.

421. Theoretical and methodical approaches to the definition of marketing risks management concept at industrial enterprises / V. Tkachenko, A. Kwilinski, I. Tkachenko, P. Puzyrova // *Marketing and Management of Innovations*. – 2019. – Issue 2. – P. 228-238.

422. Tkachenko I. Basic general methods of social work / I. Tkachenko, P. Puzyrova // *Актуальні питання теорії та практики в галузі права, освіти, соціальних та поведінкових наук - 2020 : матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Чернігів, 23-24 квітня 2020 року. – У 2-х т. – Т. 1. – Чернігів : Академія ДПТС, 2020. – С. 303-306.*

423. Tkachenko I. Theoretical bases, actual legal issues and risks of legalization of digital currency in the economic system of Ukraine / I. Tkachenko, P. Puzyrova, A. Omelianska // *Актуальні проблеми інноваційного розвитку кластерного підприємництва в Україні : матеріали IV Всеукр. наук.-практ. конф. (27 березня 2020 р., м. Київ). – Київ : КНУТД, 2020. – С. 210-214.*

424. Tkachenko V. Fundamentals of financial and economic security management of Ukrainian enterprises / V. Tkachenko, I. Tkachenko, P. Puzyrova // *Research Papers in Economics and Finance*. – 2020. – Vol. 4, No. 2. – P. 41-51.

425. Tkachenko V. V. Financial potential: strategic management in conditions of economic risk : monograph = Фінансовий потенціал: стратегічне управління в умовах економічного ризику: монографія / V. V. Tkachenko, I. V. Tkachenko, P. Puzyrova. – Kyiv : Foliant, 2020. – 176 p.

426. Tkachenko V., Klymchuk M., Puzyrova P. The relevance of personnel management in modern organizations. XII Międzynarodowa Konferencja Naukowa „Globalne konteksty poszanowania praw i wolności człowieka”. Poland, Zabrze, 10 grudnia 2019 r.

427. Tkachenko V., Puzyrova P. The rights of workers in the development of industry 4.0 and artificial. XII Międzynarodowa Konferencja Naukowa „Globalne konteksty poszanowania praw i wolności człowieka”. Poland, Zabrze, 10 grudnia 2019 r.

428. Tkachenko V., Tkachenko I., Puzyrova P. The role and importance of modern education in human life. XII Międzynarodowa Konferencja Naukowa „Globalne konteksty poszanowania praw i wolności człowieka”. Poland, Zabrze, 10 grudnia 2019 r.

429. Zamora O. Theoretical aspects of HR-Management in enterprises: methods and management styles / O. Zamora, P. Puzyrova // Актуальні проблеми інноваційного розвитку кластерного підприємництва в Україні : матеріали IV Всеукр. наук.-практ. конф. (27 березня 2020 р., м. Київ). – Київ : КНУТД, 2020. – С. 144-150.

ДОДАТКИ

Загальна характеристика галузей у складі легкої промисловості
України

Галузь у складі легкої промисловості	Географія поширення, основні центри	Основна продукція виробництва / наявність джерела сировини
1	2	3
Бавовняна	Херсон, де працює найпотужніший в Україні бавовняний комбінат, Тернопіль, Нікополь (ниткова фабрика), Чернівці. Києві, Харкові, Львові, Полтаві	Виробництво ситцю, бязі, сатину, тканин сукневих, меблево-декоративних, ворсових, рушникових, технічних, ниток, корду тощо. Сировиною є привізена сировина, що надходить переважно з Узбекистану та Єгипту
Вовняна	Чернігів (концерн «Чексіл» – одне з найбільших підприємств Європи), Кривий Ріг, Дунаївці (Хмельницька область), Суми, Харків, Одеса. Виробництво килимів із вовни та синтетичних волокон здійснюється у Богуславі (Київська область), Києві та Черкасах	Здійснення первинної переробки вовни. Виробництво вовняної пряжі та тканин. Вовняна і напіввовняна пряжа, камвольні і тонкосуконні тканини різноманітного призначення – для виготовлення одягу, хусток, ковдр, килимів, ватину, взуття, головних уборів. Сировиною для виробництва вовняних тканин є власна та привізена, переважно з Австралії, вовна
Ляна	Основні центри розміщені на півночі країни, де зосереджено найбільші посіви льону-довгунця (Житомирська, Рівненська, Львівська і Чернігівська області). Безпосередньо ж лляні тканини виготовляють на льонокомбінатах у Рівному та Житомирі.	Виробляють тканини з лляної пряжі. Розрізняють лляні тканини побутового призначення (платтяно-білизняні, полотна вибілені, скатерки, рушники, серветки тощо) і технічного призначення (пожежні рукави, пакувальні матеріали тощо)
Конопледжутова	Харків (канатна фабрика) та Одеса (джутова фабрика)	Виробництво мішковини, пакувальних матеріалів, канатів, шпагати тощо
Шовкова	Київ, Черкаси та Луцьк	Виробництво шовкової пряжі та тканин з неї. Сировиною є натуральні, штучні та синтетичні волокна
Швейна	Київ, Дніпропетровськ, Харків, Одеса, Львів, Чернівці	Виробництво пальт, півпальт і плащів, костюмів, суконь (сарафани й халати), штанів, спідниць
Трикотажна	Київ, Харків, Львів, Одеса, Миколаїв, Чернівці, Житомир	Виробництво трикотажних тканин, білизни, в'язаних виробів, шкарпеток і панчів із натуральних та хімічних волокон

Продовження Додатку А

1	2	3
Взуттєва	Одеса, Київ, Запоріжжя, Львів	Виробництво чоловічого, жіночого та дитячого взуття. Основна сировина – натуральна та штучна шкіра, синтетика
Хутряна	Харків, Тисмениця (Івано-Франківська область), Балта (Одеська область), Жмеринка (Вінницька область), Шепетівка (Хмельницька область)	Виробництво хутряних виробів зі шкур диких та свійських тварин
Шкіряно-галантерейна	Київ, Львів, Харків, Васильків, Миколаїв, Одеса	Виробництво та вичинка шкір, виробництво краваток, хусточок, косинок, стрічок, біжутерії, валіз, інших товарів широкого вжитку

Джерело: узагальнено автором на підставі [166].

Основні показники інноваційної діяльності підприємств легкої промисловості, 2015-2019 рр.

Показник	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	Відхилення 2019/2015 рр.
Кількість інноваційно активних підприємств легкої промисловості	824	834	759	777	782	-42
% до загальної кількості промислових підприємств	17,3	18,9	16,2	16,4	15,8	-1,5
Витрати на інновації підприємств легкої промисловості, млн грн	13813,7	23229,5	9117,5	12180,1	14220,9	407,2
% до загального обсягу реалізованої промислової продукції (товарів, послуг)	0,8	0,7	0,4	0,4	0,5	-0,3
% до загального обсягу реалізованої інноваційної промислової продукції (товарів, послуг)	59,9	... 1	51,5	49,0	41,5	-18,4
Кількість підприємств легкої промисловості, що впроваджували інновації (продукцію та/або технологічні процеси), од.	723	735	672	739	687	-36
% до загальної кількості промислових підприємств	15,2	16,6	14,3	15,6	13,8	-1,4
Кількість упроваджених у виробництво нових технологічних процесів підприємствами легкої промисловості, од.	1217	3489	1831	2002	2318	1101
з них нових або суттєво поліпшених маловідходних, ресурсозберігаючих технологічних процесів	458	748	611	926	857	399
Кількість упровадженої інноваційної продукції (товарів, послуг) підприємствами легкої промисловості, од.	3136	4139	2387	3843	2148	-988
з них нових та/або вдосконалених видів машин, обладнання	966	1305	751	920	760	-206
Обсяг реалізованої інноваційної промислової продукції (товарів, послуг), млн грн	23050,1	... 2	17714,2	24861,1	34264,9	11214,8
% до загального обсягу реалізованої промислової продукції (товарів, послуг)	1,4	... 2	0,7	0,8	1,3	-0,1

¹ Дані за 2015-2019 роки наведені по юридичних особах, які здійснювали промислову діяльність, із середньою кількістю працівників 50 осіб і більше.

² Розрахунок показника не здійснювався.

Джерело: побудовано автором на основі [205].

Кількість інноваційно активних підприємств легкої промисловості за
напрямами інноваційної діяльності за регіонами у 2019 році

	Кількість інноваційно активних підприємств легкої промисловості		З них витрачали кошти на:				
	усього, одиниць	% до загальної кількості промислових підприємств	внутрішні НДР	зовнішні НДР	придбання машин, обладнання та програмного забезпечення	придбання інших зовнішніх знань	Інші
Україна	782	15,8	122	69	506	35	161
<i>області</i>							
Вінницька	28	15,4	5	3	15	1	8
Волинська	11	10,4	–	–	6	1	2
Дніпропетровська	64	12,5	5	11	51	3	11
Донецька	27	13,0	5	5	20	2	5
Житомирська	24	14,0	2	–	15	–	4
Закарпатська	9	7,0	–	–	6	1	3
Запорізька	47	19,3	11	8	30	3	11
Івано-Франківська	22	16,9	3	1	11	–	3
Київська	41	11,9	4	3	31	3	12
Кіровоградська	20	19,4	3	1	10	1	3
Луганська	11	14,9	1	2	5	–	2
Львівська	44	12,8	7	2	28	5	15
Миколаївська	22	23,2	2	2	18	1	6
Одеська	33	16,5	3	1	29	2	6
Полтавська	32	16,6	7	5	22	1	7
Рівненська	20	13,9	2	2	16	2	2
Сумська	23	18,9	11	3	18	–	7
Тернопільська	29	29,9	2	–	25	–	3
Харківська	116	27,1	16	6	47	–	23
Херсонська	13	13,3	2	–	9	1	3
Хмельницька	10	6,6	–	–	5	–	1
Черкаська	30	18,6	5	1	14	–	–
Чернівецька	7	10,9	1	1	6	1	3
Чернігівська	11	8,7	3	–	7	–	3
м. Київ	88	16,3	22	12	62	7	18

Джерело: систематизовано автором на основі [205].

Витрати на інновації підприємств легкої промисловості за напрямками
інноваційної діяльності за регіонами у 2019 році, тис. грн

	Усього	У тому числі на				
		внутрішні НДР	зовнішні НДР	придбання машин, обладнання та програмного забезпечення	придбання інших зовнішніх знань	інші витрати
Україна	14220905,2	2449860,9	468993,1	10185107,2	37494,4	1079449,6
<i>області</i>						
Вінницька	832193,5	12380,1	к	814241,9	к	644,3
Волинська	93083,9	–	–	90304,0	к	К
Дніпропетровська	2217046,9	331695,2	74592,4	1364392,8	к	К
Донецька	1399705,1	293273,6	13436,2	1051943,0	к	К
Житомирська	191539,4	к	–	189162,3	–	К
Закарпатська	44617,9	–	–	35602,1	к	К
Запорізька	681707,2	92861,2	43393,3	514444,8	к	К
Івано-Франківська	230675,8	к	к	229899,3	–	К
Київська	354451,8	11586,2	к	160162,9	к	162289,7
Кіровоградська	138270,7	к	к	40563,7	к	К
Луганська	26739,1	к	к	14386,0	–	К
Львівська	342258,1	90064,8	к	195635,0	4014,9	К
Миколаївська	931593,5	к	к	816676,9	к	5366,8
Одеська	197607,4	к	к	177581,2	к	4713,5
Полтавська	749059,9	48394,4	2958,2	693402,5	к	К
Рівненська	29023,5	к	к	25980,5	к	К
Сумська	876689,7	10425,0	к	820917,6	–	К
Тернопільська	268009,7	к	–	262317,8	–	К
Харківська	672151,6	310182,4	14932,7	322836,5	–	24200,0
Херсонська	83859,0	к	–	22697,9	к	К
Хмельницька	15639,2	–	–	к	–	К
Черкаська	84467,7	к	к	72505,3	–	–
Чернівецька	15403,3	к	к	к	к	К
Чернігівська	60981,4	к	–	54391,0	–	К
м. Київ	3684129,9	1014128,1	263169,5	2200733,8	14626,1	191472,4

Символ (к) – дані не оприлюднюються з метою забезпечення виконання вимог Закону України "Про державну статистику" щодо конфіденційності статистичної інформації

Джерело: побудовано автором на основі [205].

Витрати на інновації підприємств легкої промисловості за
джерелами фінансування за регіонами у 2019 році, тис. грн

	Усього	У тому числі за рахунок коштів						
		власних	державного бюджету	місцевих бюджетів	інвесторів- резидентів	інвесторів-	кредитів	інших джерел
Україна	14220905,2	12474922,7	556525,0	109856,7	72340,2	к	853195,2	К
<i>області</i>								
Вінницька	832193,5	832193,5	–	–	–	–	–	–
Волинська	93083,9	77707,5	–	–	–	–	к	–
Дніпропетровська	2217046,9	1739827,6	к	–	–	–	к	К
Донецька	1399705,1	1393024,7	–	–	–	–	–	К
Житомирська	191539,4	187442,5	–	к	–	–	к	–
Закарпатська	44617,9	44617,9	–	–	–	–	–	–
Запорізька	681707,2	668400,3	к	к	–	к	к	–
Івано-Франківська	230675,8	227791,8	–	–	–	–	к	К
Київська	354451,8	339621,1	–	–	–	–	к	К
Кіровоградська	138270,7	135270,7	–	–	–	–	к	–
Луганська	26739,1	25556,9	–	к	–	–	–	–
Львівська	342258,1	295504,1	–	–	–	–	46754,0	–
Миколаївська	931593,5	911767,8	к	–	–	–	к	–
Одеська	197607,4	184878,1	–	к	к	–	к	К
Полтавська	749059,9	304575,5	–	к	–	к	к	–
Рівненська	29023,5	21479,5	–	–	–	–	к	К
Сумська	876689,7	583788,7	к	–	к	–	к	–
Тернопільська	268009,7	106681,7	–	–	–	–	к	К
Харківська	672151,6	542458,9	к	43660,8	к	–	к	–
Херсонська	83859,0	83397,0	–	к	–	–	–	–
Хмельницька	15639,2	12523,5	–	–	–	–	к	–
Черкаська	84467,7	73430,9	–	–	–	–	к	К
Чернівецька	15403,3	15403,3	–	–	–	–	–	–
Чернігівська	60981,4	55864,5	–	–	к	к	к	–
м. Київ	3684129,9	3611714,7	к	к	к	–	к	К

Символ (к) – дані не оприлюднюються з метою забезпечення виконання вимог Закону України "Про державну статистику" щодо конфіденційності статистичної інформації

Джерело: побудовано автором на основі [205].

Кількість упроваджених у виробництво нових технологічних процесів
підприємствами легкої промисловості за регіонами України у 2019,

ОДИНИЦЬ

	Кількість упроваджених у виробництво нових технологічних процесів	З них нових або суттєво поліпшених маловідходних, ресурсозберігаючих
1	2	3
Україна	2318	857
області		
Вінницька	23	5
Волинська	10	8
Дніпропетровська	162	128
Донецька	36	К
Житомирська	21	К
Закарпатська	к	К
Запорізька	156	22
Івано- Франківська	21	19
Київська	71	20
Кіровоградська	9	К
Луганська	29	К
Львівська	41	13
Миколаївська	13	К
Одеська	51	37
Полтавська	31	20
Рівненська	19	6
Сумська	285	К
Тернопільська	34	8
Харківська	144	40
Херсонська	13	К
Хмельницька	к	К
Черкаська	17	11
Чернівецька	6	К
Чернігівська	91	17
м. Київ	1021	424

Символ (к) – дані не оприлюднюються з метою забезпечення виконання вимог Закону України "Про державну статистику" щодо конфіденційності статистичної інформації

Джерело: побудовано автором на основі [205].

Кількість упродовженої інноваційної продукції (товарів, послуг)
підприємствами легкої промисловості за регіонами у 2019 році, одиниць

	Усього	З них		
		нових для ринку	нових та/або вдосконалених видів машин, обладнання	з них нових для ринку
1	2	3	4	5
Україна	2148	418	760	171
області				
Вінницька	60	16	15	К
Волинська	к	к	к	–
Дніпропетровська	118	11	24	К
Донецька	110	к	53	К
Житомирська	18	к	6	К
Закарпатська	к	–	к	–
Запорізька	209	36	141	К
Івано-Франківська	105	к	к	К
Київська	138	55	10	К
Кіровоградська	24	к	9	К
Луганська	34	–	к	–
Львівська	200	21	12	К
Миколаївська	16	–	к	–
Одеська	29	к	10	К
Полтавська	98	к	31	–
Рівненська	31	к	к	–
Сумська	201	5	113	К
Тернопільська	46	18	19	К
Харківська	279	94	108	30
Херсонська	83	к	к	–
Хмельницька	к	к	к	К
Черкаська	40	к	12	К
Чернівецька	15	–	к	–
Чернігівська	90	9	70	К
м. Київ	174	33	43	19

Символ (к) – дані не оприлюднюються з метою забезпечення виконання вимог Закону України "Про державну статистику" щодо конфіденційності статистичної інформації

Джерело: побудовано автором на основі [205].

Кількість підприємств легкої промисловості, що реалізували інноваційну продукцію (товари, послуги), за регіонами України у 2019 році

	Кількість підприємств, що реалізували інноваційну продукцію (товари, послуги)		У тому числі	
	усього, одиниць	% до загальної кількості промислових підприємств	нову для ринку	нову лише для підприємства
Україна	442	8,9	114	375
<i>області</i>				
Вінницька	18	9,9	6	13
Волинська	8	7,5	3	6
Дніпропетровська	19	3,7	4	16
Донецька	14	6,7	3	13
Житомирська	10	5,8	2	9
Закарпатська	4	3,1	–	4
Запорізька	25	10,3	6	23
Івано-Франківська	15	11,5	2	13
Київська	24	7,0	6	22
Кіровоградська	15	14,6	2	13
Луганська	6	8,1	1	6
Львівська	24	7,0	9	20
Миколаївська	8	8,4	–	8
Одеська	14	7,0	2	13
Полтавська	15	7,8	2	15
Рівненська	7	4,9	1	6
Сумська	15	12,3	5	13
Тернопільська	12	12,4	6	8
Харківська	89	20,8	24	74
Херсонська	8	8,2	3	7
Хмельницька	7	4,6	1	6
Черкаська	24	14,9	5	20
Чернівецька	5	7,8	–	5
Чернігівська	9	7,1	4	6
м. Київ	47	8,7	17	36

Джерело: побудовано автором на основі [205].

Реалізація інноваційної продукції (товарів, послуг) за межі України
за регіонами у 2019 році

1	2	Обсяг реалізованої інноваційної продукції (товарів, послуг) за межі України	
		3	4
Україна	161	18558591,9	54,2
<i>області</i>			
Вінницька	6	56636,2	8,6
Волинська	3	к	К
Дніпропетровська	8	628585,8	58,3
Донецька	5	13256972,8	90,2
Житомирська	7	78849,5	28,7
Закарпатська	4	44041,9	31,7
Запорізька	15	981394,4	35,0
Івано-Франківська	5	27755,1	19,6
Київська	7	766943,0	77,4
Кіровоградська	4	546486,0	55,9
Луганська	1	к	к
Львівська	5	154334,1	17,7
Миколаївська	4	97627,2	10,2
Одеська	5	266950,7	37,0
Полтавська	8	22106,4	7,0
Рівненська	4	2476,4	33,4
Сумська	11	566760,0	77,4
Тернопільська	2	к	к
Харківська	32	384050,0	10,7
Херсонська	4	17780,7	3,9
Хмельницька	2	к	к
Черкаська	8	47254,4	4,7
Чернівецька	1	к	к
Чернігівська	3	к	к
м. Київ	7	551614,4	26,4

Символ (к) – дані не оприлюднюються з метою забезпечення виконання вимог Закону України "Про державну статистику" щодо конфіденційності статистичної інформації

Джерело: побудовано автором на основі [205].

Характеристика об'єднань, що входять до Асоціації «Укрлегпром»

	Назва компанії	Характеристика
1.	Компанія «Текстиль-Контакт»	<p>Лідер текстильного ринку України, до складу якої входять три швейні фабрики, що забезпечують левову частину всієї текстильної продукції на ринку. Перша фабрика – це швейна фабрика «ТК-Стиль», що працює на ринку понад 16 років, займає площу виробництва у 2765 тис. м², випускає понад 60 тис. виробів щороку, має понад 150 офіційно влаштованих працівників. Уся продукція швейної фабрики «ТК-Стиль» виготовляється для країн Європи та Америки. Друга фабрика – швейна фабрика «ТК-Коростень», сучасне підприємство, що працює у складі групи компаній «Текстиль-Контакт» з листопада 2018 року. На кінець 2019 року працівники переїхали до нового, відремонтованого, світлого, просторого цеху.</p> <p>Стабільне завантаження, гідні умови праці та конкурентна заробітна плата дають поступовий приплив все нових і нових співробітників. Спеціалізацією компанії є виробництво спецодягу та форми для силових структур України. Вироби виготовляються для внутрішнього ринку. Планова потужність підприємства – понад 2 тис. виробів на місяць, з дотриманням необхідної якості і термінів виробництва. Серед постійних партнерів підприємства – Міністерство оборони, Національна гвардія, охоронні структури, атомні електростанції, підрозділи залізничних доріг та інші.</p> <p>Ще одна фабрика, яка працює в складі групи компаній «Текстиль-Контакт» з лютого 2019 року, – швейна фабрика «ТК-Лубни», що на сьогоднішній день налічує 115 співробітників (на початку працювало 98). Знаходить кваліфіковані кадри допомагає стабільне завантаження протягом усього року, оновлене обладнання, гідні умови праці й конкурентна заробітна плата. Спеціалізацією підприємства, що працює на задоволення потреб внутрішнього ринку, є виробництво спецодягу та форми для силових структур України. У грудні 2019 р. фабрика придбала автомат для нашивки липучок, що допомагає збільшити продуктивність операцій вдвічі. Планова потужність підприємства – понад 5 тис. виробів на місяць, з дотриманням необхідної якості і термінів виробництва. Постійними партнерами підприємства виступають Міністерство оборони, Національна гвардія, охоронні структури, атомні станції, приватні замовлення та інші.</p>
2.	Концерн «ЯРОСЛАВ»	Компанія «Ярослав» – це національний лідер у текстильній галузі України з багаторічною історією, цінностями і традиціями. Підприємство, яке було засноване в 1995 році,

		<p>щодня прагне до вдосконалення і розвитку, робить впевнені кроки до європейської якості. За період існування компанії, створені і запущені цехи з виробництва різних видів текстилю, розпочато виробництво власної упаковки для продукції, є власна дизайн-студія. У компанії «Ярослав» відбувається постійне оновлення швейного, ткацького, вишивального та іншого обладнання, впроваджуються нові технології під суворим контролем якості на всіх етапах виробництва.</p> <p>Компанія «Ярослав» об'єднує в собі 4 виробничі підприємства, які спеціалізуються на випуску постільної білизни, пледів, ковдр, матраців, товарів для дітей, кухонного та інших видах текстилю – ПП «Ярослав» (м. Київ), ТОВ «Фабрика Промінь» (сmt. Димер, Київська область), ТДВ «Богуславська суконна фабрика» (м. Богуслав, Київська область), ТДВ «Стеблівська бавовняно-прядильно-ткацька фабрика» (сmt. Стеблів, Черкаська область).</p> <p>Компанія «Ярослав» має у своєму арсеналі такі виробничі потужності:</p> <ul style="list-style-type: none"> – вишивальне обладнання «Тажіма» (Японія), ZSK; – вшивальне обладнання з лазерним обрізанням «Richrease» (Китай); – комплекси з виробництва постільної білизни «Техрі» (Німеччина); – стьобальне устаткування «Richrease» (Китай); ткацьке обладнання з жакардовим головками «SMIT» (Італія); – жакардові ткацькі верстати «Dornier», «Panter», «Smit textile Gs» (Італія, Німеччина); – ткацькі верстати для дрібноузорчатих тканин Fast-R (Італія); – кардочесальні, мотальні і снувальні машини виробництва Німеччини; – настиланні комплекси «GERBER» (США), «APOLLO» (Італійсько-румунське виробництво); – крутильні і прядильні машини Volkmann, HDB (Бельгія, Німеччина). <p>Отже, технічні характеристики продукції компанії «Ярослав» є надійними, ефективними і безпечними.</p>
3.	Приватне акціонерне товариство (ПрАТ) «Софія»	<p>Це виробнича компанія, що входить до складу Асоціації «Укрлегпром» є активним учасником ринку товарів трикотажного одягу для всієї родини та домашнього текстилю. Компанія почала свою діяльність в 30-х рр. минулого століття, використовуючи для успішного старту високий інноваційний і науковий потенціал професіоналів в галузі виробництва дитячого трикотажного одягу з натуральних видів сировини.</p>

		<p>Сьогодні компанія успішно реалізує на українському ринку одяг з трикотажу, як для повсякденного використання, так і ексклюзивні моделі з натуральних видів пряжі, до складу яких входять натуральні компоненти бавовни, шовку, віскози і вовни. Асортимент товарів просувається під зареєстрованими торговими марками.</p> <p>ПрАТ «Софія» - великий оператор у сфері виробництва, оптової та роздрібною торгівлі одягу з трикотажу, що активно проводить експертні та маркетингові дослідження ринків. Відповідаючи ринковим запитам, компанія вирішує такі перспективні завдання:</p> <ul style="list-style-type: none">– відстеження актуальних трендів купівельного попиту в ключових сегментах діяльності;– виробництво унікальних товарів бездоганної якості, що користуються стабільним попитом у споживачів;– створення і виведення на ринок брендів, що лідирують у своєму ринковому сегменті за ключовими параметрами;– досягнення максимальної ефективності при співпраці з партнерами, дистриб'юторами і кінцевими споживачами продукції. <p>Головна мета ПрАТ «Софія» – зайняти лідируючі позиції на ринку одягу з трикотажу, а також текстильних комфортних товарів для оселі, забезпечуючи потреби суспільства в інноваційному і корисному продукті. В активах ПрАТ «Софія» – склад сировини та готової продукції в Київській області, високотехнологічне в'язальне та швейне обладнання, а також колектив досвідчених фахівців з профільною освітою, які проводять передову маркетингову політику.</p> <p>Для забезпечення найкращих умов поставок ведеться співпраця з транспортно-логістичними компаніями повного циклу «Нова Пошта», «Інтайм», «Делівері», що гарантує оперативну поставку замовленого асортименту моделей до будь-якої точки України і ЄС. Моделі одягу з трикотажу випускаються на виробництві з високотехнологічним європейським обладнанням фірми «Stoll», що дозволяє пропонувати покупцям бездоганний продукт високого рівня якості. Уся продукція, вироблена під власними торговими марками «Sofline», «Bravadi», «Brex», є сертифікованою і відповідає всім вимогам та існуючим стандартам якості, прийнятим на території України та ЄС. Моделі трикотажного одягу жіночого, чоловічого та дитячого асортименту відповідають запитам як українського, так і європейського споживача: розроблено та впроваджуються дизайнерські індивідуальні моделі, оптимізовано розмірний ряд,</p>
--	--	---

		<p>використовується популярна колірна гама натуральних видів пряжі.</p> <p>Сьогодні компанія ПрАТ «Софія» успішно розвиває нові напрями в колекціях, поставляючи на ринок України фірмовий трикотажний одяг: «Шкільна форма», «Трикотаж в українському національному стилі». Для виробництва моделей одягу з трикотажу застосовуються пряжа і матеріали найвищої якості, що містять не менше 50 % бавовни, віскози, вовни, бамбукового волокна та шовку. Компанія успішно співпрацює з торговими підприємствами та інтернет-магазинами. Компанія ПрАТ «Софія» є активним учасником всеукраїнських фешн-виставок одягу і постійно відстежує тренди ринку індустрії сучасної моди.</p> <p>Основними пріоритетами в діяльності ПрАТ «Софія» є постійний розвиток і розширення асортименту моделей одягу з трикотажу, реалізація актуальних ринкових ідей, а також виробництво нових видів товарів. Компетентність і професіоналізм фахівців компанії, продумана цінова політика є надійною базою для взаємовигідного і перспективного співробітництва з партнерами.</p> <p>Основні торговельні марки ПрАТ «Софія»: Bravadi – ексклюзивний трикотажний одяг для жінок і чоловіків, виробляється з якісних видів пряжі, таких як шерсть, віскоза, бавовна, шовк, ангора, кашемір та льон. Цей бренд також представляє лінійку авторських моделей з елементами ручної роботи; Sophia for women; Sophia for men; Sophia knit home decor.</p>
4.	<p>Публічне акціонерне товариство (ПАТ) «Трикотажна фабрика «Роза»</p>	<p>Вже понад 90 років є одним із провідних виробництв України, серед головних переваг якого – широкий вибір продукції, можливість обрати спосіб здійснення покупки, послуги якісного пошиття трикотажних виробів, зручне розташування фабрики (Київ, Україна).</p> <p>Специфіка роботи підприємства побудована на виготовленні трикотажних полотен з якісних тканин, штучного хутра, а також продажу готового жіночого, чоловічого та дитячого одягу високої якості. Виготовлення трикотажних виробів, виробництво різних полотен здійснюється за сучасними технологіями з використанням якісних матеріалів і техніки. Виробництво трикотажних полотен становить найбільшу частку в реалізації продукції ПАТ «Трикотажна фабрика «Роза».</p> <p>Весь одяг компанії в'яжеться і відшивається в Україні, тому у ПрАТ «Трикотажна фабрика «Роза» є можливість здійснювати контроль усього виробничого процесу з дотриманням технологій на всіх етапах – від бобіни пряжі до</p>

		<p>готового виробу. Крім того, ПАТ «Трикотажна фабрика «Роза» здійснює також виробництво трикотажних тканин, одягу, штучного хутра, прапорів і рекламно-сувенірної продукції на експорт до країн Центральної та Східної Європи, Західної Європи, Німеччини, Франції, Польщі та Бельгії [53].</p>
5.		<p>ПрАТ «Черкаський шовковий комбінат» – зарекомендував себе на українському ринку як одне з найбільших підприємств легкої промисловості України, що випускає готові тканини з хімічних волокон і ниток, змішаних (незмішаних) волокон, штучних і натуральних волокон, переважно або виключно з бавовняними волокнами, залежно від замовлень споживачів. Це тканини плащові, для речового майна, для наметів, для вишивання, декоративні, жакардові, для столової білизни, підкладкові, меблево-декоративні, сорочкові, для одягу, для спецодягу, платтяні, для церковних обрядів та інші, різноманітних малюнків, у вибіленому, гладкофарбованому та набивному (камуфльованому) вигляді, з різними видами оздоблень та просочувань (водовідштовхуюче, маслорудовідштовхуюче, антибактеріальне, вогнетривке просочування).</p> <p>Сьогодні до складу ПрАТ «Черкаський шовковий комбінат» входять два великі виробництва: крутильно-ткацьке та фарбувально-оздоблювальне. Крутильно-ткацьке складається з дев'яти цехів, фарбувально-оздоблювальне – з п'яти. ПрАТ «Черкаський шовковий комбінат» оснащений сучасним технологічним обладнанням вітчизняного та закордонного виробництва, де постійно відбувається технічне переозброєння (за останні десять років вкладено понад 15 млн доларів США). Сьогодні розрахункова потужність ПрАТ «Черкаський шовковий комбінат» – 70 млн погонних метрів готових тканин за рік, що складає понад 38 % від усіх можливих обсягів випуску шовкових тканин в Україні. ПрАТ «Черкаський шовковий комбінат» випускає різноманітний асортимент тканин: як за сировинним складом, так і за структурою та зовнішнім оформленням. За призначенням – це тканини підкладочні, плащові, меблево-декоративні, платтяні, галантерейні, сорочечні та спеціальні. Продукція успішно конкурує з аналогічною продукцією виробництва країн Європи. ПрАТ «Черкаський шовковий комбінат» успішно співпрацює з торговельними організаціями, швейними фабриками, будинками моделей, виконує держзамовлення, експортує продукцію за кордон до таких країн світу, як: США, Італія, Австрія, Німеччина, Чехія, Угорщина, Ірландія.</p>

6.	ПрАТ «Камвольно- суконна компанія «Чексіл»	<p>Виробляє камвольні та суконні тканини для пошиття одягу різноманітного призначення (піджаки, костюми, брюки і пальта, уніформа військова та корпоративна). За своїми розмірами і виробничими площами ПрАТ «Камвольно-суконна компанія «Чексіл» є однією з найбільших вовнопереробних структур не тільки в Україні, але й у світі, до складу якої входять підрозділи, що здійснюють різні види діяльності: виробництво виробів із вовни, маркетинг і збут продукції, ремонтно-будівельні роботи, автотранспортні перевезення. Загальна площа, яку займає ПрАТ «Камвольно-суконна компанія «Чексіл», складає 383 тис. м², в тому числі виробнича площа – 216 тис. м², де розташовано основний виробничий та адміністративний корпуси, а також низка допоміжних будівель і споруд виробничого призначення. ПрАТ «Камвольно-суконна компанія «Чексіл» має на своєму балансі більше 3,5 тис. різних машин, механізмів, передавальних пристроїв, пристосувань, виробничих ліній і верстатів.</p> <p>Варто наголосити, що ПрАТ «Камвольно-суконна компанія «Чексіл» володіє впровадженою унікальною структурою виробництва, яка не має аналогів на жодному підприємстві у світі. Унікальність полягає в існуванні універсального виробництва, що характеризується наявністю всіх технологічних переходів, необхідних для виробництва камвольного і суконного асортименту тканин. Виробничий процес розпочинається з чесання вовни та інших волокон і завершується отриманням готових тканин, при цьому забезпечується випуск всіх необхідних напівфабрикатів. Технології отримання вовняних камвольних тканин на ПрАТ «Камвольно-суконна компанія «Чексіл» постійно вдосконалюються і змінюються завдяки модернізації обладнання, заміні і введенню нових технологічних режимів, використанню нових видів сировини і текстильно-допоміжних матеріалів [244].</p>
----	--	--

Показники майнового стану підприємств легкої промисловості
за 2015-2021 рр.

Бізнес-одиниця / ІСБ		Роки	Коефіцієнт зносу основних засобів	Коефіцієнт оновлення основних засобів	Коефіцієнт вибуття основних засобів	
Інтегрована структура бізнесу Компанія «Текстиль-Контакт»	Швейна фабрика «ТК СТИЛЬ»	2015	0,51	0,481	0,023	
		2016	0,43	0,321	0,026	
		2017	0,42	0,330	0,056	
		2018	0,45	0,301	0,015	
		2019	0,32	0,311	0,028	
		2020	0,31	0,310	0,024	
	Швейна фабрика «ТК-Коростень» (працює у складі ІСБ «Текстиль-Контакт» з 11.2018 р.)	2021	0,33	0,311	0,023	
		2015	-	-	-	
		2016	-	-	-	
		2017	-	-	-	
		2018	-	-	-	
		2019	0,15	0,298	0,026	
	Швейна фабрика «ТК-Лубни» (працює в складі групи компаній «Текстиль-Контакт» з 02.2019р.)	2020	0,17	0,295	0,024	
		2021	0,16	0,297	0,025	
		2015	-	-	-	
		2016	-	-	-	
		2017	-	-	-	
		2018	-	-	-	
	Інтегрована структура бізнесу Компанія «Ярослав»	ПАТ «Торговий Дім «ЯРОСЛАВ»	2019	-	-	-
			2020	0,15	0,289	0,023
			2021	0,16	0,296	0,021
2015			0,49	0,358	0,023	
2016			0,50	0,321	0,029	
2017			0,51	0,395	0,056	
2018			0,48	0,458	0,054	
ПАТ «Стеблівська бавовняна прядильно-ткацького фабрика»		2019	0,47	0,521	0,065	
		2020	0,58	0,519	0,062	
		2021	0,48	0,520	0,065	
		2015	0,48	0,326	0,056	
		2016	0,51	0,456	0,065	
		2017	0,52	0,425	0,064	
ПАТ «Богуславська суконна фабрика»		2018	0,50	0,458	0,071	
		2019	0,48	0,498	0,078	
		2020	0,50	0,496	0,068	
		2021	0,49	0,497	0,079	
		2015	0,51	0,379	0,054	
		2016	0,50	0,359	0,058	
Бізнес-одиниця		ПрАТ «Камвольно-суконна компанія «Чексіл»	2017	0,49	0,458	0,065
			2018	0,48	0,548	0,068
	2019		0,49	0,501	0,086	
	2020		0,52	0,502	0,081	
	2021		0,50	0,511	0,084	
	2015		0,43	0,265	0,054	
	2016		0,44	0,365	0,026	
Бізнес-одиниця	ПАТ «Черкаський Шовковий Комбінат»	2017	0,42	0,458	0,024	
		2018	0,41	0,359	0,058	
		2019	0,38	0,459	0,084	
		2020	0,37	0,451	0,079	
		2021	0,39	0,458	0,183	
		2015	0,51	0,362	0,045	
Бізнес-одиниця	ПАТ «Трикотажна фабрика «Роза»	2016	0,52	0,398	0,058	
		2017	0,50	0,458	0,068	
		2018	0,50	0,499	0,056	
		2019	0,48	0,388	0,069	
		2020	0,51	0,345	0,071	
		2021	0,49	0,379	0,070	
Бізнес-одиниця	ПрАТ «Софія»	2015	0,61	0,321	0,024	
		2016	0,58	0,359	0,026	
		2017	0,50	0,451	0,036	
		2018	0,49	0,541	0,089	
		2019	0,49	0,544	0,087	
		2020	0,52	0,500	0,084	
Бізнес-одиниця	ПрАТ «Софія»	2021	0,50	0,541	0,086	
		2015	0,62	0,547	0,025	
		2016	0,60	0,511	0,056	
		2017	0,58	0,500	0,048	
		2018	0,51	0,489	0,078	
		2019	0,48	0,385	0,089	
2020	0,52	0,381	0,090			
2021	0,49	0,386	0,088			

Показники ліквідності підприємств легкої промисловості
за 2015-2021 рр.

Бізнес-одиниця / ІСБ		Роки	Коефіцієнт поточної ліквідності	Коефіцієнт швидкої ліквідності	Коефіцієнт абсолютної ліквідності	
Інтегровані структури бізнесу Компанія «Текстиль-Контакт»	Швейна фабрика «ТК СТИЛЬ»	2015	1,11	0,658	0,13	
		2016	1,26	0,510	0,11	
		2017	1,59	0,578	0,16	
		2018	1,95	0,624	0,18	
		2019	2,05	0,687	0,15	
		2020	2,01	0,674	0,14	
		2021	2,06	0,688	0,15	
	Швейна фабрика «ТК- Коростень» (працює у складі ІСБ «Текстиль-Контакт» з 11.2018 р.)	2015	-	-	-	-
		2016	-	-	-	-
		2017	-	-	-	-
		2018	-	-	-	-
		2019	1,95	0,758	0,16	
		2020	1,98	0,748	0,14	
		2021	1,96	0,759	0,15	
	Швейна фабрика «ТК- Лубни» (працює в складі групи компаній «Текстиль- Контакт» з 02.2019р.)	2015	-	-	-	-
		2016	-	-	-	-
		2017	-	-	-	-
		2018	-	-	-	-
		2019	-	-	-	-
		2020	1,41	0,59	0,17	
		2021	1,43	0,62	0,16	
Інтегровані структури бізнесу Компанія «Ярослав»	ПАТ «Торговий Дім «ЯРОСЛАВ»	2015	1,82	0,68	0,16	
		2016	2,16	0,77	0,15	
		2017	2,29	0,76	0,18	
		2018	2,40	0,84	0,15	
		2019	2,42	0,83	0,18	
		2020	2,31	0,87	0,17	
		2021	2,44	0,84	0,18	
		2021	2,44	0,84	0,18	
	ПАТ «Стеблівська бавовняна прядильно-ткацького фабрика»	2015	1,72	0,66	0,15	
		2016	1,50	0,78	0,16	
		2017	1,72	0,76	0,12	
		2018	1,61	0,98	0,18	
		2019	1,82	0,89	0,19	
		2020	1,80	0,79	0,17	
	ПАТ «Богуславська суконна фабрика»	2015	1,83	0,88	0,18	
		2015	1,58	0,56	0,19	
		2016	1,65	0,35	0,14	
		2017	1,25	0,46	0,15	
		2018	1,98	0,46	0,18	
		2019	2,35	0,69	0,19	
		2020	2,41	0,71	0,17	
Бізнес-одиниця	ПрАТ «Камвольно-суконна компанія «Чексіл»	2021	2,36	0,70	0,18	
		2015	1,23	0,56	0,19	
		2016	1,45	0,45	0,18	
		2017	1,68	0,52	0,18	
		2018	1,68	0,58	0,19	
		2019	2,01	0,75	0,19	
Бізнес-одиниця	ПАТ «Черкаський Шовковий Комбінат»	2020	1,98	0,78	0,18	
		2021	2,02	0,76	0,19	
		2015	1,65	0,59	0,18	
		2016	1,84	0,68	0,19	
		2017	1,98	0,79	0,11	
		2018	2,45	0,81	0,18	
Бізнес-одиниця	ПАТ «Трикотажна фабрика «Роза»	2019	2,48	0,98	0,18	
		2020	2,51	0,88	0,17	
		2021	2,49	0,99	0,18	
		2015	1,32	0,45	0,16	
		2016	1,34	0,32	0,19	
		2017	1,11	0,49	0,10	
Бізнес-одиниця	ПрАТ «Софія»	2018	1,59	0,58	0,11	
		2019	1,65	0,68	0,12	
		2020	1,71	0,67	0,11	
		2021	1,66	0,68	0,12	
		2015	1,24	0,26	0,16	
		2016	1,25	0,35	0,16	
Бізнес-одиниця	ПрАТ «Софія»	2017	1,86	0,49	0,18	
		2018	1,95	0,59	0,16	
		2019	2,06	0,54	0,18	
		2020	2,01	0,58	0,17	
		2021	2,07	0,55	0,18	

Показники платоспроможності (фінансової стійкості) підприємств легкої промисловості за 2015-2021 рр.

Бізнес-одиниця / ІСБ		Роки	Коефіцієнт платоспроможності (автономії)	Коефіцієнт фінансової стабільності	Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними засобами
Інтегрована структура бізнесу Компанія «Текстиль-Контакт»	Швейна фабрика «ТК СТИЛЬ»	2015	0,294	1,12	0,89
		2016	0,321	1,23	0,86
		2017	0,201	1,23	0,85
		2018	0,305	1,36	0,98
		2019	0,312	1,54	0,99
		2020	0,310	1,55	0,94
		2021	0,311	1,57	0,95
	Швейна фабрика «ТК-Коростень» (працює у складі ІСБ «Текстиль-Контакт» з 11.2018 р.)	2015	-	-	-
		2016	-	-	-
		2017	-	-	-
		2018	-	-	-
		2019	0,35	0,98	0,61
		2020	0,34	0,91	0,52
		2021	0,35	0,99	0,71
	Швейна фабрика «ТК-Лубни» (працює в складі групи компаній «Текстиль-Контакт» з 02.2019р.)	2015	-	-	-
		2016	-	-	-
		2017	-	-	-
		2018	-	-	-
		2019	-	-	-
		2020	0,29	0,89	0,42
		2021	0,32	0,91	0,58
Інтегрована структура бізнесу Компанія «Ярослав»	ПАТ «Торговий Дім «ЯРОСЛАВ»	2015	0,29	1,19	0,26
		2016	0,23	1,02	0,32
		2017	0,34	1,01	0,35
		2018	0,35	1,10	0,65
		2019	0,35	1,26	0,79
		2020	0,34	1,31	0,76
		2021	0,35	1,33	0,77
	ПАТ «Стеблівська бавовняна прядильно-ткацького фабрика»	2015	0,19	1,19	0,78
		2016	0,27	1,38	0,65
		2017	0,19	1,32	0,65
		2018	0,28	1,29	0,45
		2019	0,30	1,31	0,58
		2020	0,31	1,29	0,61
		2021	0,31	1,32	0,59
	ПАТ «Богуславська суконна фабрика»	2015	0,27	1,31	0,58
		2016	0,32	1,45	0,65
		2017	0,44	1,57	0,78
		2018	0,40	1,58	0,65
		2019	0,37	1,45	0,79
		2020	0,38	1,44	0,81
		2021	0,37	1,46	0,80
Бізнес-одиниця	ПрАТ «Камвольно-суконна компанія «Чексіл»	2015	0,24	1,25	0,46
		2016	0,38	1,28	0,49
		2017	0,37	1,32	0,68
		2018	0,38	1,36	0,78
		2019	0,32	1,48	0,84
		2020	0,34	1,51	0,88
		2021	0,33	1,58	0,99
Бізнес-одиниця	ПАТ «Черкаський Шовковий Комбінат»	2015	0,21	1,01	0,56
		2016	0,28	1,11	0,64
		2017	0,29	1,21	0,78
		2018	0,31	1,25	0,84
		2019	0,32	1,47	0,89
		2020	0,33	1,51	0,92
		2021	0,32	1,59	0,94
Бізнес-одиниця	ПАТ «Трикотажна фабрика «Роза»	2015	0,11	0,74	0,45
		2016	0,18	0,79	0,46
		2017	0,19	0,89	0,34
		2018	0,21	0,98	0,32
		2019	0,26	0,91	0,45
		2020	0,35	0,89	0,46
		2021	0,26	0,98	0,48
Бізнес-одиниця	ПрАТ «Софія»	2015	0,19	0,26	0,23
		2016	0,25	0,36	0,21
		2017	0,21	0,45	0,16
		2018	0,19	0,89	0,36
		2019	0,26	0,91	0,21
		2020	0,21	0,90	0,25
		2021	0,25	0,92	0,28

Показники ділової активності підприємств легкої промисловості
за 2015-2021 рр.

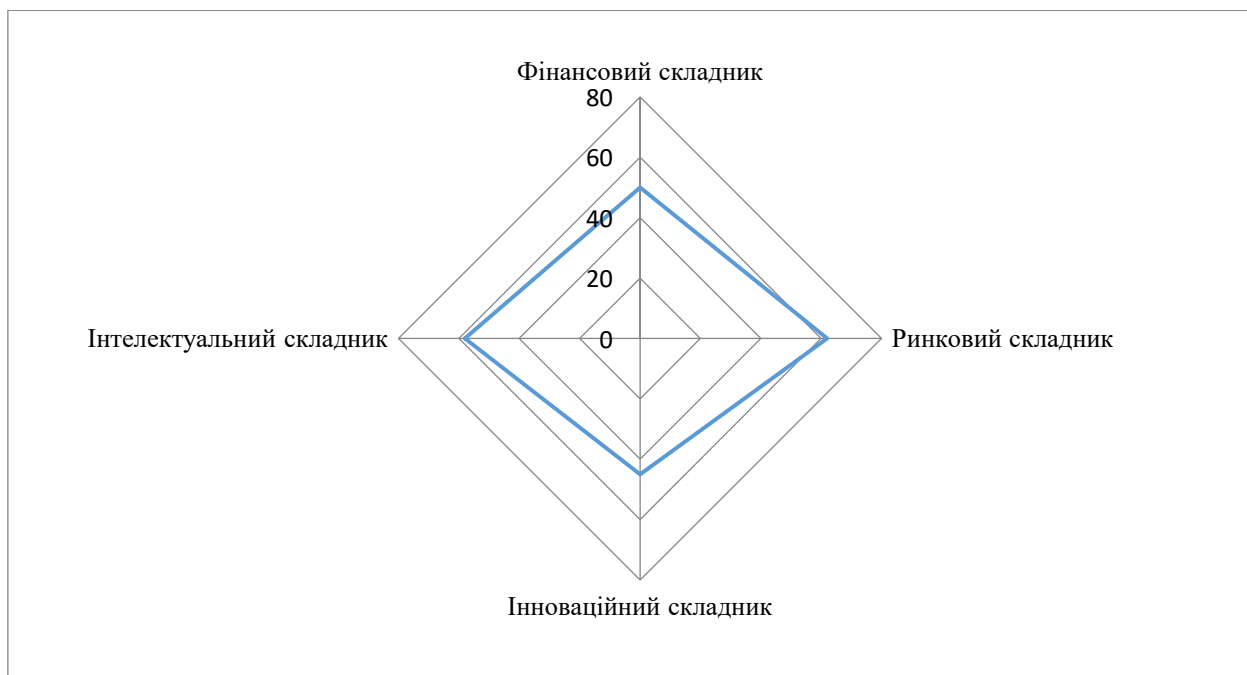
Бізнес-одиночка / ІСБ		Роки	Коефіцієнт оборотності активів	Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	Коефіцієнт оборотності матеріальних запасів	Фондовіддача	Коефіцієнт маневреності власного капіталу
Інтегрована структура бізнесу Компанія «Текстиль-Контакт»	Швейна фабрика «ТК СТИЛЬ»	2015	0,78	0,3	3,8	4,4	29,56	0,25
		2016	0,87	0,3	3,7	4,2	36,45	0,20
		2017	0,92	0,3	3,0	4,6	39,45	0,16
		2018	0,95	0,2	2,5	5,5	54,89	0,14
		2019	0,92	0,1	1,7	5,6	49,56	0,19
		2020	0,94	0,2	2,1	5,4	49,23	0,17
	2021	0,96	0,1	1,8	5,5	51,24	0,18	
	Швейна фабрика «ТК-Коростень» (працює у складі ІСБ «Текстиль-Контакт» з 11.2018 р.)	2015	-	-	-	-	-	-
		2016	-	-	-	-	-	-
		2017	-	-	-	-	-	-
		2018	-	-	-	-	-	-
		2019	0,78	0,9	0,2	4,5	39,56	0,21
		2020	0,79	0,8	0,1	5,1	41,25	0,18
	2021	0,81	0,9	0,2	4,4	44,56	0,20	
	Швейна фабрика «ТК-Лубни» (працює в складі групи компаній «Текстиль-Контакт» з 02.2019р.)	2015	-	-	-	-	-	-
		2016	-	-	-	-	-	-
		2017	-	-	-	-	-	-
		2018	-	-	-	-	-	-
		2019	-	-	-	-	-	-
		2020	0,87	0,8	0,5	5,1	35,84	0,25
	2021	0,92	0,8	0,6	4,9	41,56	0,26	
Інтегрована структура бізнесу Компанія «Ярослав»	ПАТ «Торговий Дім «ЯРОСЛАВ»	2015	0,69	0,8	0,8	4,6	65,54	0,10
		2016	0,68	0,2	0,6	4,8	59,89	0,13
		2017	0,64	0,8	0,6	5,8	65,25	0,12
		2018	0,59	0,9	0,6	6,5	59,56	0,10
		2019	0,79	0,7	1,5	7,0	65,35	0,15
		2020	0,81	0,8	2,5	6,8	67,58	0,25
	2021	0,84	0,7	2,9	6,9	71,52	0,29	
	ПАТ «Стеблівська бавовняна прядильно-ткацького фабрика»	2015	0,89	0,7	1,9	6,5	45,65	0,75
		2016	0,68	0,8	2,6	6,4	58,65	0,20
		2017	0,79	0,8	3,0	5,6	57,89	0,50
		2018	0,89	0,9	3,2	4,5	59,65	0,40
		2019	0,95	0,9	3,5	8,5	61,23	0,52
		2020	0,92	0,7	3,3	5,9	59,25	0,49
	2021	0,91	0,9	3,8	7,9	62,32	0,52	
	ПАТ «Богуславська суконна фабрика»	2015	0,84	0,9	3,6	5,6	61,26	0,59
		2016	0,68	0,6	2,0	5,9	46,56	0,48
		2017	0,95	0,7	2,3	6,3	58,89	0,84
		2018	0,87	0,8	2,6	5,9	59,34	0,14
		2019	0,89	0,9	2,8	7,5	62,32	0,48
		2020	0,91	0,8	2,6	7,6	61,25	0,51
	2021	0,90	0,9	2,8	7,8	63,89	0,49	
Бізнес-одиночка	ПрАТ «Камвольно-суконна компанія «Чексіл»	2015	0,65	0,9	3,1	5,6	48,56	0,58
		2016	0,78	0,9	3,1	6,1	57,36	0,50
		2017	0,84	0,9	3,2	4,5	65,28	0,63
		2018	0,65	0,5	5,0	6,8	64,89	0,40
		2019	0,71	0,5	5,0	5,9	56,32	0,41
		2020	0,72	0,6	4,9	6,1	61,25	0,39
		2021	0,69	0,5	5,0	5,8	68,45	0,41
Бізнес-одиночка	ПАТ «Черкаський Шовковий Комбінат»	2015	0,59	0,6	6,9	6,5	36,56	0,53
		2016	0,64	0,7	6,9	6,3	38,69	0,50
		2017	0,78	0,8	7,1	5,9	42,66	0,60
		2018	0,88	0,8	7,3	7,9	45,36	0,64
		2019	0,91	0,8	7,5	7,5	54,26	0,68
		2020	0,93	0,7	7,4	7,6	58,49	0,71
2021	0,98	0,8	7,5	7,8	59,62	0,70		
Бізнес-одиночка	ПАТ «Трикотажна фабрика «Роза»	2015	0,65	0,4	2,8	3,2	26,56	0,30
		2016	0,23	0,3	1,8	3,6	28,56	0,20
		2017	0,45	0,3	1,9	4,8	16,35	0,21
		2018	0,54	0,2	0,3	5,1	19,56	0,10
		2019	0,41	0,2	0,5	5,4	22,12	0,13
		2020	0,49	0,3	0,6	6,1	29,56	0,21
2021	0,52	0,2	0,5	5,5	32,15	0,15		
Бізнес-одиночка	ПрАТ «Софія»	2015	0,54	0,1	0,1	2,1	19,32	0,12
		2016	0,56	0,1	0,4	3,8	26,59	0,10
		2017	0,44	0,7	1,5	4,5	28,59	0,25
		2018	0,42	0,7	1,9	6,2	31,20	0,15
		2019	0,46	0,8	2,5	5,8	33,20	0,18
		2020	0,51	0,7	2,6	6,1	35,89	0,22
2021	0,65	0,8	0,5	5,9	39,65	0,19		

Показники рентабельності підприємств легкої промисловості
за 2015-2021 рр.

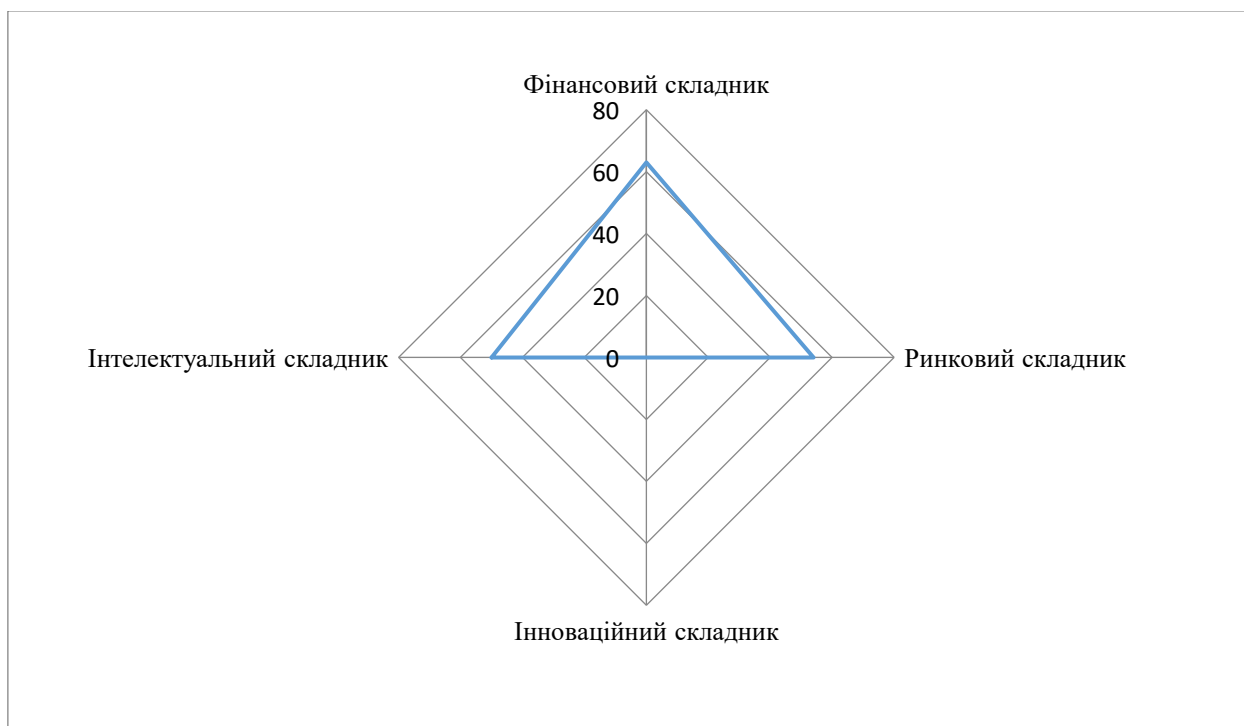
Бізнес-одиниця / ІСБ		Роки	Коефіцієнт рентабельності активів	Коефіцієнт рентабельності власного капіталу	Коефіцієнт рентабельності діяльності	Коефіцієнт рентабельності продукції	
Інтегровані структури бізнесу Компанія «Текстиль-Контакт»	Швейна фабрика «ТК СТИЛЬ»	2015	0,11	0,26	0,24	0,16	
		2016	0,10	0,23	0,23	0,14	
		2017	0,11	0,32	0,16	0,13	
		2018	0,12	0,35	0,47	0,13	
		2019	0,14	0,45	0,58	0,52	
		2020	0,13	0,41	0,51	0,49	
		2021	0,14	0,62	0,56	0,51	
	Швейна фабрика «ТК-Коростень» (працює у складі ІСБ «Текстиль-Контакт» з 11.2018 р.)	2015	-	-	-	-	
		2016	-	-	-	-	
		2017	-	-	-	-	
		2018	-	-	-	-	
		2019	0,11	0,29	0,36	0,32	
		2020	0,13	0,28	0,41	0,41	
	Швейна фабрика «ТК-Лубни» (працює в складі групи компаній «Текстиль-Контакт» з 02.2019р.)	2015	-	-	-	-	
		2016	-	-	-	-	
		2017	-	-	-	-	
		2018	-	-	-	-	
		2019	-	-	-	-	
		2020	0,31	0,21	0,39	0,41	
		2021	0,29	0,36	0,51	0,38	
	Інтегровані структури бізнесу Компанія «Ярослав»	ПАТ «Торговий Дім «ЯРОСЛАВ»	2015	0,22	33,21	0,65	0,61
2016			0,23	21,2	0,64	0,60	
2017			0,11	16,02	0,67	0,62	
2018			0,18	36,25	0,65	0,61	
2019			0,23	35,65	0,66	0,60	
2020			0,21	36,52	0,61	0,59	
2021			0,24	34,56	0,88	0,60	
ПАТ «Стеблівська бавовняна прядильно-ткацького фабрика»		2015	0,20	33,21	0,65	0,61	
		2016	0,14	23,25	0,41	0,54	
		2017	0,18	26,15	0,44	0,61	
		2018	0,26	34,15	0,52	0,69	
		2019	0,28	36,56	0,59	0,72	
		2020	0,27	35,24	0,61	0,73	
ПАТ «Богуславська суконна фабрика»		2015	0,28	34,25	0,64	0,62	
		2016	0,29	24,56	0,68	0,76	
		2017	0,31	28,56	0,69	0,78	
		2018	0,37	34,59	0,51	0,79	
		2019	0,32	31,25	0,64	0,81	
		2020	0,34	35,26	0,68	0,79	
Бізнес-одиниця		ПрАТ «Камвольно-суконна компанія «Чексіл»	2015	0,33	35,57	0,79	0,80
			2016	0,27	64,32	0,49	0,54
	2017		0,28	54,58	0,3	0,63	
	2018		0,35	49,56	0,46	0,20	
	2019		0,39	64,56	0,48	0,44	
	2020		0,41	61,25	0,49	0,68	
	2021		0,39	62,58	0,51	0,69	
Бізнес-одиниця	ПАТ «Черкаський Шовковий Комбінат»	2015	0,41	65,37	0,68	0,71	
		2016	0,14	48,25	0,4	0,65	
		2017	0,26	39,65	0,38	0,11	
		2018	0,38	45,58	0,26	0,38	
		2019	0,22	49,58	0,49	0,43	
		2020	0,48	51,25	0,48	0,52	
		2021	0,49	48,58	0,52	0,48	
Бізнес-одиниця	ПАТ «Трикотажна фабрика «Роза»	2015	0,52	49,73	0,67	0,51	
		2016	0,16	26,96	0,43	0,51	
		2017	0,25	25,65	0,64	0,50	
		2018	0,15	26,32	0,66	0,24	
		2019	0,11	21,36	0,45	0,40	
		2020	0,12	24,56	0,49	0,47	
		2021	0,16	26,45	0,52	0,39	
Бізнес-одиниця	ПрАТ «Софія»	2015	0,14	27,91	0,58	0,48	
		2016	0,14	24,36	0,36	0,25	
		2017	0,10	21,25	0,42	0,64	
		2018	0,11	23,54	0,48	0,45	
		2019	0,12	19,56	0,34	0,47	
		2020	0,14	19,99	0,39	0,53	
		2021	0,13	21,58	0,45	0,49	
2021	0,14	25,25	0,52	0,52			

Показники запропоновані автором особисто,
розроблені на основі [4; 8; 11; 17; 18; 20; 29; 35; 61; 64]

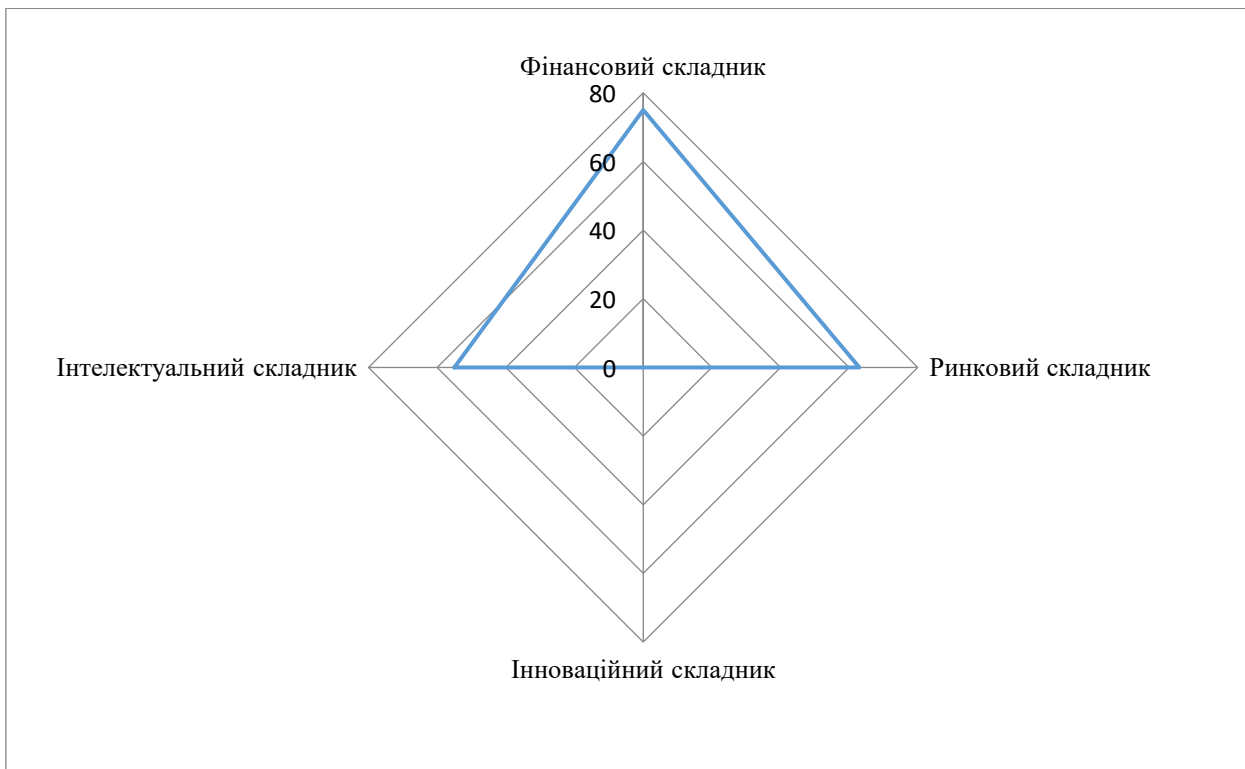
Показники оцінювання	Формула розрахунку	Позначення
Техніко-технологічне (інноваційне) забезпечення інноваційного потенціалу ІСБ		
Техніко-технологічне обладнання, що планується оновити*	$T - T_{\text{обл}} = \frac{\text{Обл. рем.}}{\text{Обл. заг.}}$	Обл.рем. – обладнання, що потребує втручання та ремонту в найближчі 3 місяці (од.); Обл.заг. – загальна кількість обладнання, що перебуває на балансі підприємства (од.).
Фінансове забезпечення інноваційного потенціалу ІСБ		
Залучення інвестицій (під боргові зобов'язання), на впровадження інновацій*	$I_{\text{цп}} = \frac{\text{БЗ інв.}}{\text{В інв. заг.}}$	БЗ інв. – боргові зобов'язання, що необхідні для впровадження інноваційних розробок та випуску інноваційної продукції (грн.); В інв.заг. – Загальні витрати на реалізацію інноваційного впровадження (грн.).
Кадрове забезпечення інноваційного потенціалу ІСБ		
Частка персоналу залученого до системи безперервної освіти*	$P_{\text{бо}} = \frac{P_{\text{по}}}{P_{\text{заг.}}} * 100\%$	P по – кількість персоналу підприємства, що потребує підвищення кваліфікації та здобуття освіти (чол.); P заг. – загальна чисельність персоналу підприємства (чол.)
Маркетингове забезпечення інноваційного потенціалу ІСБ		
Частка акційної продукції в загальній кількості інноваційної продукції підприємства*	$P_{\text{а}} = \frac{A_{\text{п}}}{\text{Пр. заг.}} * 100\%$	A п – кількість продукції, що реалізується за акційними цінами (шт.); Пр. заг. – загальна кількість продукції, що реалізована за «нормальними» цінами (шт.).
Інформаційне забезпечення інноваційного потенціалу ІСБ		
Частка порушень комерційної таємниці*	$K_{\text{т}} = \frac{T_{\text{п}}}{\text{Ін. заг.}} * 100\%$	T п – кількість випадків розголошення комерційної таємниці (шт.); Ін. заг. – кількість інформації, що містить комерційну таємницю (шт.).
Науково-технічне та інтелектуальне забезпечення інноваційного потенціалу ІСБ		
Частка власних ноу-хау в загальній інноваційній продукції підприємства*	$\text{Вл. н} - \text{х} = \frac{\text{НХ вл.}}{\text{ІП. заг.}} * 100\%$	НХ вл. – кількість власно винайдених ноу-хау (шт.); ІП заг. – кількість загальної інноваційної продукції підприємства (шт.).

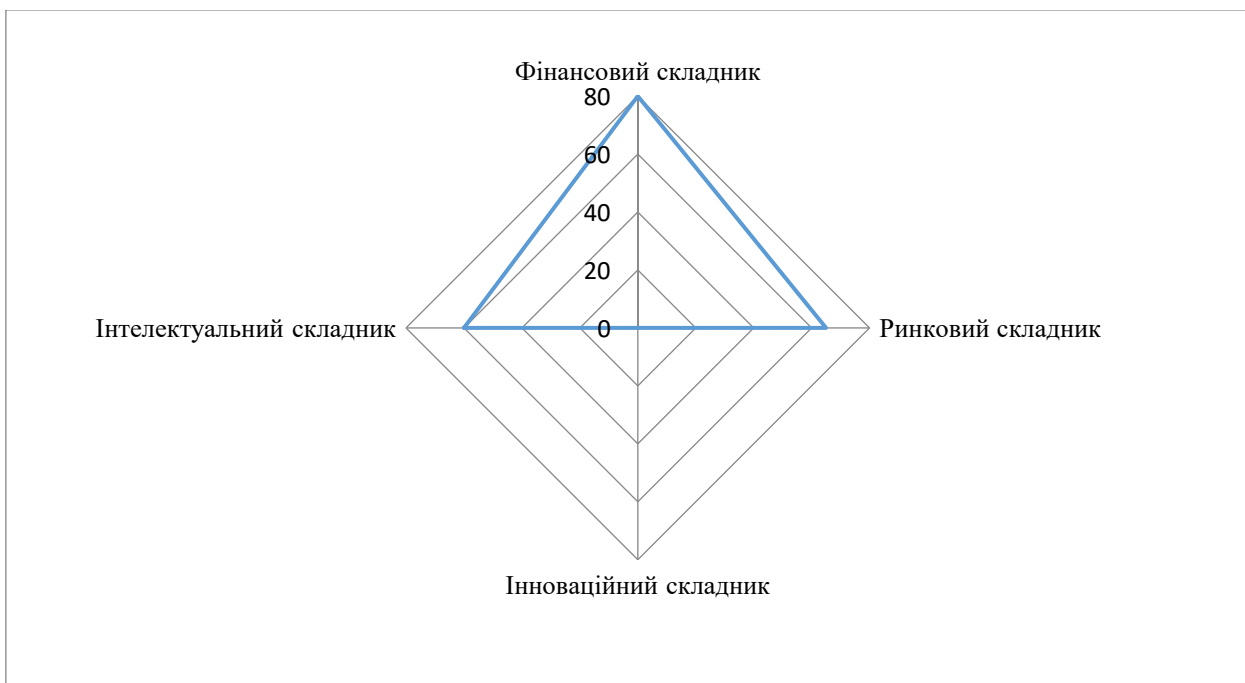
Квадрат інноваційного потенціалу підприємства ПАТ «Трикотажна фабрика «Роза» за 2017 р. [побудовано автором]

Квадрат інноваційного потенціалу підприємства ПАТ «Трикотажна фабрика «Роза» за 2018 р. [побудовано автором]

Квадрат інноваційного потенціалу підприємства ПАТ «Трикотажна фабрика «Роза» за 2019 р. [побудовано автором]

Квадрат інноваційного потенціалу підприємства ПАТ «Трикотажна фабрика «Роза» за 2020 р. [побудовано автором]

Згруповані показники та результати розрахунків оцінювання
реалізації інноваційного потенціалу Компанії «Текстиль-Контакт» за
період 2015-2019 рр.

	Показник	Роки				
		2015	2016	2017	2018	2019
1.	Питома вага витрат для купівлі машин та обладнання й програмного забезпечення в загальній сумі витрат підприємства	0,21	0,21	0,21	0,25	0,26
2.	Питома вага витрат для купівлі новітніх або поліпшених машин, обладнання в загальній частці витрат підприємства	0,15	0,18	0,16	0,17	0,19
3.	Коефіцієнт впровадження інноваційних чи/та суттєво поліпшених товарів, що є новинкою на ринку	0,03	0,04	0,04	0,07	0,08
4.	Кількість упроваджених у виробництво нових технологічних процесів, суттєво поліпшених маловідходних та ресурсозберігаючих технологічних процесів	2	3	2	4	3
5.	Придбані права на патенти, ліцензії на використання винаходів, промислових зразків, корисних моделей	1	1	1	1	1
6.	Придбані результати досліджень та розробок	1	1	1	1	1
7.	Придбані ноу-хау, угоди на придбання технологій та нового устаткування	1	1	2	1	2
8.	Питома вага власних коштів у загальних активах підприємства	0,94	0,94	0,94	0,95	0,96
9.	Питома вага висококваліфікованого персоналу в загальній чисельності штатних працівників підприємства	0,73	0,73	0,73	0,72	0,75
10.	Питома вага чисельності технологів та дизайнерів із науковим ступенем, у загальній їх кількості	0,63	0,63	0,63	0,62	0,65
11.	Середній вік працівників і дослідників у галузі НДР	43,0	43,0	43,1	43,1	43,3
12.	Коефіцієнт плинності працівників підрозділів інноваційного спрямування до середньооблікової чисельності персоналу	1,7	1,8	2,2	1,8	1,6
13.	Коефіцієнт повноти, значущості та достовірності інформації зовнішньої і внутрішньої інформації	0,8	0,6	0,7	0,8	0,8
14.	Коефіцієнт фінансової незалежності діяльності підприємства в інноваційній площині	11,36	18,43	21,34	48,3	50,14
15.	Коефіцієнт платоспроможності підприємства	0,14	0,19	0,23	0,32	0,33

Джерело: згруповано автором на основі статистичної та фінансової звітності Швейна фабрика «ТК СТИЛЬ», Швейна фабрика «ТК-Коростень», Швейна фабрика «ТК-Лубни».

Згруповані показники та результати розрахунків оцінювання
реалізації інноваційного потенціалу Концерну «Ярослав» за період 2015-
2019 рр.

	Показник	Роки				
		2015	2016	2017	2018	2019
1.	Питома вага витрат для купівлі машин та обладнання й програмного забезпечення в загальній сумі витрат підприємства	0,18	0,17	0,16	0,17	0,20
2.	Питома вага витрат для купівлі новітніх або поліпшених машин, обладнання в загальній частці витрат підприємства	0,14	0,14	0,15	0,15	0,16
3.	Коефіцієнт впровадження інноваційних чи/та суттєво поліпшених товарів, що є новинкою на ринку	0,03	0,03	0,03	0,05	0,07
4.	Кількість упроваджених у виробництво нових технологічних процесів, суттєво поліпшених маловідходних та ресурсозберігаючих технологічних процесів	2	1	2	1	1
5.	Придбані права на патенти, ліцензії на використання винаходів, промислових зразків, корисних моделей	1	1	1	1	1
6.	Придбані результати досліджень та розробок	1	1	1	1	1
7.	Придбані ноу-хау, угоди на придбання технологій та нового устаткування	1	1	1	1	2
8.	Питома вага власних коштів у загальних активах підприємства	0,90	0,93	0,93	0,95	0,95
9.	Питома вага висококваліфікованого персоналу в загальній чисельності штатних працівників підприємства	0,70	0,70	0,70	0,71	0,72
10.	Питома вага чисельності технологів та дизайнерів із науковим ступенем, у загальній їх кількості	0,49	0,56	0,56	0,61	0,62
11.	Середній вік працівників і дослідників у галузі НДР	43,4	43,4	43,5	44,5	44,6
12.	Коефіцієнт плинності працівників підрозділів інноваційного спрямування до середньооблікової чисельності персоналу	2,5	2,6	2,3	3,5	3,7
13.	Коефіцієнт повноти, значущості та достовірності інформації зовнішньої і внутрішньої інформації	0,7	0,6	0,6	0,7	0,8
14.	Коефіцієнт фінансової незалежності діяльності підприємства в інноваційній площині	16,23	27,52	23,62	15,34	40,12
15.	Коефіцієнт платоспроможності підприємства	0,16	0,18	0,28	0,21	0,23

Джерело: згруповано автором на основі статистичної та фінансової звітності ПАТ «Стеблівська бавовняна прядильно-ткацька фабрика», ПАТ «Богуславська суконна фабрика», ПАТ «Торговий Дім «ЯРОСЛАВ»

Згруповані показники та результати розрахунків оцінювання
реалізації інноваційного потенціалу ПрАТ «Софія» за період 2015-2019 рр.

	Показник	Роки				
		2015	2016	2017	2018	2019
1.	Питома вага витрат для купівлі машин та обладнання й програмного забезпечення в загальній сумі витрат підприємства	0,09	0,10	0,09	0,12	0,13
2.	Питома вага витрат для купівлі новітніх або поліпшених машин, обладнання в загальній частці витрат підприємства	0,10	0,10	0,11	0,10	0,10
3.	Коефіцієнт впровадження інноваційних чи/та суттєво поліпшених товарів, що є новинкою на ринку	0,01	0,01	0,01	0,01	0,01
4.	Кількість упроваджених у виробництво нових технологічних процесів, суттєво поліпшених маловідходних та ресурсозберігаючих технологічних процесів	1	-	-	-	1
5.	Придбані права на патенти, ліцензії на використання винаходів, промислових зразків, корисних моделей	1	-	-	-	1
6.	Придбані результати досліджень та розробок	1	-	-	-	1
7.	Придбані ноу-хау, угоди на придбання технологій та нового устаткування	1	-	-	-	1
8.	Питома вага власних коштів у загальних активах підприємства	0,70	0,70	0,70	0,65	0,65
9.	Питома вага висококваліфікованого персоналу в загальній чисельності штатних працівників підприємства	0,65	0,65	0,65	0,62	0,65
10.	Питома вага чисельності технологів та дизайнерів із науковим ступенем, у загальній їх кількості	0,40	0,41	0,40	0,40	0,41
11.	Середній вік працівників і дослідників у галузі НДР	44,2	43,2	43,2	43,1	42,4
12.	Коефіцієнт плинності працівників підрозділів інноваційного спрямування до середньооблікової чисельності персоналу	4,8	4,7	4,6	4,5	4,6
13.	Коефіцієнт повноти, значущості та достовірності інформації зовнішньої і внутрішньої інформації	0,6	0,7	0,8	0,7	0,7
14.	Коефіцієнт фінансової незалежності діяльності підприємства в інноваційній площині	12,54	18,65	20,26	22,74	28,26
15.	Коефіцієнт платоспроможності підприємства	0,12	0,13	0,16	0,18	0,20

Джерело: згруповано автором на основі статистичної та фінансової звітності ПрАТ «Софія»

Згруповані показники та результати розрахунків оцінювання
реалізації інноваційного потенціалу ПАТ «Трикотажна фабрика «Роза» за
період 2015-2019 рр.

	Показник	Роки				
		2015	2016	2017	2018	2019
1.	Питома вага витрат для купівлі машин та обладнання й програмного забезпечення в загальній сумі витрат підприємства	0,10	0,10	0,10	0,11	0,14
2.	Питома вага витрат для купівлі новітніх або поліпшених машин, обладнання в загальній частці витрат підприємства	0,10	0,10	0,11	0,11	0,12
3.	Коефіцієнт впровадження інноваційних чи/та суттєво поліпшених товарів, що є новинкою на ринку	0,01	0,01	0,01	0,01	0,02
4.	Кількість упроваджених у виробництво нових технологічних процесів, суттєво поліпшених маловідходних та ресурсозберігаючих технологічних процесів	1	-	-	-	1
5.	Придбані права на патенти, ліцензії на використання винаходів, промислових зразків, корисних моделей	1	-	-	-	1
6.	Придбані результати досліджень та розробок	1	-	-	-	1
7.	Придбані ноу-хау, угоди на придбання технологій та нового устаткування	1	-	-	-	1
8.	Питома вага власних коштів у загальних активах підприємства	0,70	0,75	0,75	0,70	0,70
9.	Питома вага висококваліфікованого персоналу в загальній чисельності штатних працівників підприємства	0,65	0,60	0,60	0,62	0,67
10.	Питома вага чисельності технологів та дизайнерів із науковим ступенем, у загальній їх кількості	0,40	0,43	0,43	0,44	0,45
11.	Середній вік працівників і дослідників у галузі НДР	44,2	44,1	43,4	43,9	43,9
12.	Коефіцієнт плинності працівників підрозділів інноваційного спрямування до середньооблікової чисельності персоналу	4,6	4,5	4,4	3,9	9,9
13.	Коефіцієнт повноти, значущості та достовірності інформації зовнішньої і внутрішньої інформації	0,6	0,5	0,7	0,7	0,7
14.	Коефіцієнт фінансової незалежності діяльності підприємства в інноваційній площині	14,89	18,57	20,82	27,37	30,54
15.	Коефіцієнт платоспроможності підприємства	0,11	0,11	0,18	0,20	0,21

Джерело: згруповано автором на основі статистичної та фінансової звітності ПАТ «Трикотажна фабрика «Роза»

Згруповані показники та результати розрахунків оцінювання
реалізації інноваційного потенціалу ПАТ «Черкаський шовковий
комбінат» за період 2015-2019 рр.

	Показник	Роки				
		2015	2016	2017	2018	2019
1.	Питома вага витрат для купівлі машин та обладнання й програмного забезпечення в загальній сумі витрат підприємства	0,15	0,14	0,14	0,16	0,16
2.	Питома вага витрат для купівлі новітніх або поліпшених машин, обладнання в загальній частці витрат підприємства	0,11	0,10	0,12	0,13	0,13
3.	Коефіцієнт впровадження інноваційних чи/та суттєво поліпшених товарів, що є новинкою на ринку	0,03	0,03	0,03	0,04	0,06
4.	Кількість упроваджених у виробництво нових технологічних процесів, суттєво поліпшених маловідходних та ресурсозберігаючих технологічних процесів	1	-	-	1	1
5.	Придбані права на патенти, ліцензії на використання винаходів, промислових зразків, корисних моделей	1	-	-	-	1
6.	Придбані результати досліджень та розробок	1	-	-	-	1
7.	Придбані ноу-хау, угоди на придбання технологій та нового устаткування	1	-	-	1	1
8.	Питома вага власних коштів у загальних активах підприємства	0,80	0,75	0,75	0,80	0,80
9.	Питома вага висококваліфікованого персоналу в загальній чисельності штатних працівників підприємства	0,65	0,68	0,66	0,69	0,70
10.	Питома вага чисельності технологів та дизайнерів із науковим ступенем, у загальній їх кількості	0,38	0,43	0,49	0,57	0,58
11.	Середній вік працівників і дослідників у галузі НДР	44,7	44,6	45,5	45,5	45,6
12.	Коефіцієнт плинності працівників підрозділів інноваційного спрямування до середньооблікової чисельності персоналу	4,5	4,0	4,5	4,6	4,9
13.	Коефіцієнт повноти, значущості та достовірності інформації зовнішньої і внутрішньої інформації	0,6	0,5	0,7	0,8	0,8
14.	Коефіцієнт фінансової незалежності діяльності підприємства в інноваційній площині	17,76	20,11	20,32	23,45	34,40
15.	Коефіцієнт платоспроможності підприємства	0,11	0,14	0,22	0,20	0,22

Джерело: згруповано автором на основі статистичної та фінансової звітності ПАТ «Черкаський шовковий комбінат»

Показники оцінювання реалізації інноваційного потенціалу ПрАТ
«Камвольно-суконна компанія «Чексіл» за період 2015-2021 рр.

	Показник	Роки				
		2015	2016	2017	2018	2019
1.	Питома вага витрат для купівлі машин та обладнання й програмного забезпечення в загальній сумі витрат підприємства	0,15	0,16	0,18	0,17	0,19
2.	Питома вага витрат для купівлі новітніх або поліпшених машин, обладнання в загальній частці витрат підприємства	0,11	0,11	0,14	0,15	0,15
3.	Коефіцієнт впровадження інноваційних чи/та суттєво поліпшених товарів, що є новинкою на ринку	0,03	0,03	0,03	0,04	0,06
4.	Кількість упроваджених у виробництво нових технологічних процесів, суттєво поліпшених маловідходних та ресурсозберігаючих технологічних процесів	2	1	1	1	1
5.	Придбані права на патенти, ліцензії на використання винаходів, промислових зразків, корисних моделей	1	-	-	1	1
6.	Придбані результати досліджень та розробок	1	-	-	1	1
7.	Придбані ноу-хау, угоди на придбання технологій та нового устаткування	1	-	1	1	1
8.	Питома вага власних коштів у загальних активах підприємства	0,80	0,83	0,83	0,85	0,85
9.	Питома вага висококваліфікованого персоналу в загальній чисельності штатних працівників підприємства	0,65	0,70	0,68	0,70	0,70
10.	Питома вага чисельності технологів та дизайнерів із науковим ступенем, у загальній їх кількості	0,48	0,53	0,54	0,60	0,60
11.	Середній вік працівників і дослідників у галузі НДР	44,2	44,4	44,6	44,6	44,7
12.	Коефіцієнт плинності працівників підрозділів інноваційного спрямування до середньооблікової чисельності персоналу	3,3	3,6	3,4	3,7	3,8
13.	Коефіцієнт повноти, значущості та достовірності інформації зовнішньої і внутрішньої інформації	0,6	0,5	0,6	0,6	0,7
14.	Коефіцієнт фінансової незалежності діяльності підприємства в інноваційній площині	16,56	20,76	21,98	25,24	36,46
15.	Коефіцієнт платоспроможності підприємства	0,17	0,17	0,24	0,21	0,22

Джерело: згруповано автором на основі статистичної та фінансової звітності ПрАТ «Камвольно-суконна компанія «Чексіл»

СПИСОК ОСНОВНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

Монографії:

1. **Пузирьова П. В.** Теоретико-методологічні основи формування та розвитку інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу : монографія / П. В. Пузирьова. – К.: ТОВ «ТРОПЕА», 2020 – 389 с. (23,04 д.а.).

2. **Puzyrova P.** Relevance of security management in the management of entrepreneurial activity / P. Puzyrova, V. Dovbush // Institutional development mechanisms of the financial system of the national economy : collective monograph / editor Badri Gechbaia. – Batumi : Publishing House “Kalmosani”, 2020. – P. 40-51. (0,88 д.а.). Особистий внесок автора: *запропоновано складники механізму розвитку фінансової системи (0,6 д.а.).*

3. **Puzyrova P.** Risk management concept in innovative activities of modern enterprises / P. Puzyrova, I. Grechyshkin, O. Yershova // Professional competencies and educational innovations in the knowledge economy : collective monograph / edit. Lyubomira Popova, Mariana Petrova. – Bulgaria : Publishing House ACCESS PRESS, 2020. – P. 377-389. (0,96 д.а.). Особистий внесок автора: *запропоновано склад концепції управління ризиками в інноваційній діяльності (0,7 д.а.).*

4. Tkachenko V. V. Financial potential: strategic management in conditions of economic risk : monograph / V. V. Tkachenko, I. V. Tkachenko, **P. Puzyrova.** – Kyiv : Foliant, 2020. – 176 p. (11, д.а.). Особистий внесок автора: *запропоновано теоретичні основи та концепцію стратегічного управління фінансовим потенціалом в умовах ризику. (9, д.а.).*

Статті у виданнях, індексованих міжнародними наукометричними базами: Web of Science Core Collection та/або Scopus

5. The interstate development of human capital accounting: Assessment and modeling of the economic effect / M. Chyzhevska, S. Sytniakivska, M. Demydova, S. Bebko, **P. Puzyrova**, V. Dovbush, N. Klymenchukova // International Journal of Advanced and Applied Sciences (IJAAS). – 2022. – Volume 9, Issue 4 (April). – P. 35-43. (1,1 д.а.). URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/19627> [включено до: *Scopus* та *Web of Science*]. Особистий внесок автора: досліджено вплив людського капіталу та складники моделювання економічного ефекту. (0,4 д.а.).

6. Information subsystem of agri-food enterprise management in the context of digitalization: the problem of digital maturity / T. Ishchejkin, V. Liulka, V. Dovbush, N. Zaritska, **P. Puzyrova**, T. Tsalko, S. Nevmerzhytska, Y. Rusina, O. Nyshenko, S. Bebko // Journal of Hygienic Engineering and Design (JHED). – 2022. – Vol. 38. – P. 243-252. (1,0 д.а.). URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/19628> [включено до *Scopus*]. Особистий внесок автора: досліджено складову інформаційної підсистеми цифровізації управління агропродовольчим підприємством. (0,3 д.а.).

7. Improvement of controlling in the financial management of enterprises / N. Mazur, L. Khrystenko, J. Pásztorová, M. Zos-Kior, I. Hnatenko, **P. Puzyrova**, V. Rubezhanska // TEM Journal - Technology, Education, Management, Informatics. – 2021. – Volume 10, Issue 4, November. – P. 1605-1609. (0,7 д.а.). URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/19052> [включено до: *Scopus* та *Web of Science*]. Особистий внесок автора: досліджено потребу у впровадженні та подальшому вдосконаленні системи оперативного контролінгу фінансового менеджменту на підприємствах України. (0,3 д.а.).

8. Development and effectiveness of financial potential management of enterprises in modern conditions / V. Tkachenko, A. Kwilinski, B. Kaminska, I. Tkachenko, **P. Puzyrova** // Financial and credit activity: problems of theory and practice. – 2019. – Vol. 3, No. 30. – P. 85-94. (1,09 д.а.). URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/15546> [включено до: *Web of Science*].

Особистий внесок автора: *визначено процес розвитку та ефективність управління фінансовим потенціалом підприємств у сучасних умовах та запропоновано власне доповнене трактування поняття «фінансовий потенціал підприємства» (0,8 д.а.).*

9. Theoretical and methodical approaches to the definition of marketing risks management concept at industrial enterprises / V. Tkachenko, A. Kwilinski, I. Tkachenko, **P. Puzyrova** // Marketing and Management of Innovations. – 2019. – Issue 2. – P. 228-238. (1,0 д.а.). URL: <https://mmi.fem.sumdu.edu.ua/journals/2019/2/228-238> [включено до: *Web of Science*]. Особистий внесок автора: *досліджено концепцію управління маркетинговими ризиками через призму трактувань понять ризик-маркетинговий ризик-управління, систематизовано наукові підходи до визначення сутності поняття «ризик», та розроблено інструментарії до управління маркетинговими ризиками на промислових підприємствах (0,8 д.а.).*

10. **Пузирьова П. В.** Матриця ключових стратегій в управлінні фінансовим потенціалом промислових підприємств / П. В. Пузирьова // Актуальні проблеми економіки. – 2010. – № 6 (108). – С. 151-156. (0,25 д.а.). URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/15961> [включено до: *Scopus та Web of Science*].

11. **Пузирьова П. В.** Базові методи нейтралізації фінансових ризиків у підприємницькій діяльності / П. В. Пузирьова // Актуальні проблеми економіки. – 2010. – № 5 (107). – С. 143-149. (0,26 д.а.). URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/15960> [включено до: *Scopus та Web of Science*].

Статті у наукових фахових виданнях України, інших держав та виданнях, включених до міжнародних наукометричних баз

12. Olshanska, O., & **Puzyrova, P.** (2022). The innovative potential of integrated business structures: theoretical and methodological framework for

evaluation and implementation. Journal of Strategic Economic Research, (1), 56–66. <https://doi.org/10.30857/2786-5398.2022.1.6>

13. Халіляєва О. В. Сутність та значення економічного потенціалу, його місце в економіці країни: сучасний аспект в умовах сталого розвитку / О. В. Халіляєва, П. В. Пузырьова // Формування ринкових відносин в Україні. – 2021. – № 12 (247). – С. 33-40. (0,9 д.а.). URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/19406> [включено до: міжнародних наукометричних баз]. Особистий внесок автора: визначено місце економічного потенціалу в економіці країни (0,6 д.а.).

14. **Puzyrova P. V.** Evaluation of the current state of innovative activities of industrial enterprises of Ukraine in the conditions of sustainable development / P. V. Puzyrova // Формування ринкових відносин в Україні. – 2021. – № 12 (247). – С. 52-60. (0,9 д.а.). URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/19405> [включено до: міжнародних наукометричних баз].

15. Olshanska O. Financing innovative activities as a factor of ensuring financial and economic security of industrial enterprises in the conditions of continuous development / O. Olshanska, **P. Puzyrova** // Формування ринкових відносин в Україні. – 2021. – № 11 (246). – С. 42-50. (0,8 д.а.). URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/19279> [включено до: міжнародних наукометричних баз]. Особистий внесок автора: визначено чинники фінансування інноваційної діяльності у забезпеченні фінансово-економічної безпеки промислових підприємств (0,5 д.а.).

16. Olshanska O. The mechanism of public financial support for stimulation of innovation in integrated clusters / O. Olshanska, **P. Puzyrova** // Формування ринкових відносин в Україні. – 2021. – № 10 (245). – С. 32-40. (0,9 д.а.). URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/19053> [включено до: міжнародних наукометричних баз]. Особистий внесок автора: визначено складові механізми державної фінансової підтримки щодо стимулювання інновацій в інтегрованих кластерах (0,5 д.а.).

17. Modeling of management decisions on financial leasing in the agri-food sector / **P. Puzyrova**, Yu. Rusina, T. Tsalko, S. Nevmerzhytska, O. Nyshenko, V. Rubezhanska // Laplage em Revista (International). – 2021. – Vol. 7, n. 2, May.-Aug. – P. 729-736. (0,7 д.а.). URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/18366> [включено до: міжнародних наукометричних баз]. Особистий внесок автора: визначено процедуру оцінки економічної корисності фінансово-економічних відносин агропродовольчого підприємства-лізингодавця (0,3 д.а.).

18. Shcherbak, V., **Puzyrova, P.** (2020). The forecasting the level of development of innovative potential of textile enterprises. Management, 2(32) : 64 - 82. (1,05 д.а.). URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/17597> [включено до: міжнародних наукометричних баз]. Особистий внесок автора: запропоновано етапи прогнозування рівня розвитку інноваційного потенціалу текстильних підприємств (0,8 д.а.).

19. Ніфатова О. М. Методичні основи прогнозування інноваційної діяльності та діагностики інноваційного потенціалу підприємств легкої промисловості / О. М. Ніфатова, **П. В. Пузирьова** // Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія : Економіка і менеджмент. – 2020. – Вип. 3 (85). – С. 3-9. (0,71 д.а.). URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/17834> [включено до: міжнародних наукометричних баз]. Особистий внесок автора: проаналізовано методичні основи прогнозування інноваційного потенціалу підприємств легкої промисловості. (0,5 д.а.).

20. Ніфатова О. М. Аналіз існуючих підходів до побудови організаційно-економічного механізму формування та розвитку інноваційного потенціалу підприємств легкої промисловості / О. М. Ніфатова, **П. В. Пузирьова** // Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія : Економіка і менеджмент. – 2020. – Вип. 2 (84). – С. 31-39. (0,91 д.а.). URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/17421> [включено до: міжнародних наукометричних баз].

наукометричних баз]. Особистий внесок автора: проаналізовано існуючі підходи до побудови організаційно-економічного механізму формування та розвитку інноваційного потенціалу. (0,8 д.а.).

21. **Пузирьова П. В.** Основні фактори впливу на процес формування та розвитку інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу / П. В. Пузирьова // Формування ринкових відносин в Україні : зб. Наук. Пр. – 2020. – № 10 (233) 2020. С. 72-81. (0,87 д.а.). URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/16951> [включено до: міжнародних наукометричних баз].

22. **Пузирьова П. В.** Характеристика загального сучасного стану галузі легкої промисловості в Україні / П. В. Пузирьова // Економічний вісник університету. Випуск 47. Переяслав – 2020. – С. 97-105. (0,77 д.а.). URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/16950> [включено до: міжнародних наукометричних баз].

23. **Пузирьова П. В.** Оцінка сучасного стану лідируючих підприємств Асоціації «Укрлегпром» та рейтинг їх інноваційного потенціалу / П. В. Пузирьова // Формування ринкових відносин в Україні. – 2020. – № 11 (234). – С. 46-57. (1,07 д.а.). URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/17026> [включено до: міжнародних наукометричних баз].

24. **Пузирьова П. В.** Дослідження основних методів та підходів до процесу оцінки інноваційного потенціалу промислових підприємств / П. В. Пузирьова // Формування ринкових відносин в Україні : зб. Наук. Пр. – 2020. – № 12 (235) 2020. С. 34-47. (1,19 д.а.). URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/17147> [включено до: міжнародних наукометричних баз].

25. **Puzyrova P.** Using benchmarking to facilitate effective business development management = Бенчмаркінг як елемент управління ефективним розвитком бізнесу [Текст] / P. Puzyrova // Вісник Київського національного університету технологій та дизайну. Серія Економічні науки. - 2020. - № 1

(143). - С. 69-78. (0,89 д.а.). URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/15781> [включено до: міжнародних наукометричних баз].

26. Tkachenko V. Fundamentals of financial and economic security management of Ukrainian enterprises / V. Tkachenko, I. Tkachenko, **P. Puzyrova** // Research Papers in Economics and Finance. – 2020. – Vol. 4, No. 2. – P. 41-51. (1,17 д.а.). URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/16516> [включено до: міжнародних наукометричних баз]. Особистий внесок автора: визначено елементи управління фінансово-економічною безпекою підприємств. (0,8 д.а.).

27. Organizational and economic mechanism of a business security as a guarantee of its sustainable development [Електронний ресурс] / V. Tkachenko, I. Tkachenko, **P. Puzyrova**, A. Klochko // Virtual Economics. – 2019. – Vol. 2, No. 4. – P. 71-85. (1,08 д.а.). URL: <https://virtual-economics.eu/index.php/VE/article/view/35> [включено до: міжнародних наукометричних баз]. Особистий внесок автора: встановлено основні складники організаційно-економічного механізму безпеки бізнесу. (0,8 д.а.).

28. **Puzyrova P.** Cluster education management concept through the prism of financial risk optimization and resource support = Концепція управління кластерними утвореннями через призму оптимізації фінансових ризиків та ресурсного забезпечення [Текст] / P. Puzyrova // Менеджмент. - 2019. - Вип. 2 (30). - С. 62-74. (0,94 д.а.). URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/15460> [включено до: міжнародних наукометричних баз].

29. **Puzyrova P.** Concept of management and formation of financial potential of cluster unions = Концепція управління та формування фінансовим потенціалом кластерних утворень [Текст] / P. Puzyrova // Менеджмент. - 2019. - Вип. 1 (29). - С. 109-119. (0,83 д.а.). URL: [10.30857/2415-3206.2019.1.9](https://er.knutd.edu.ua/handle/10.30857/2415-3206.2019.1.9) [включено до: міжнародних наукометричних баз].

30. **Пузирьова П. В.** Кластеризація в управлінні фінансовим потенціалом на підприємствах України / П. В. Пузирьова // Формування ринкових відносин в Україні. – 2019. – № 3 (214). – С. 70-76. (0,61 д.а.). URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/15519> [включено до: міжнародних наукометричних баз].

31. Сердюк І. І. Дослідження інноваційної діяльності промислових підприємств України / І. І. Сердюк, **П. В. Пузирьова** // Менеджмент : збірник наукових праць. – 2014. – Вип. 17. – Київ : МАУ, 2014. – С. 222-233. (0,48 д.а.). URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/16191> [включено до: наукових фахових видань України]. Особистий внесок автора: досліджено стан інноваційної активності підприємств. (0,25 д.а.).

32. **Пузирьова П. В.** Актуальні аспекти забезпечення технологічної конкурентоспроможності підприємств в сучасних умовах [Електронний ресурс] / П. В. Пузирьова // Ефективна економіка. – 2014. – № 9. (0,34 д.а.). URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=3365> [включено до: наукових фахових видань України].

33. **Пузирьова П. В.** Теоретичні аспекти фінансових інвестицій, їх особливості, форми та стратегічні напрями / П. В. Пузирьова, Ю. Г. Ковальська // Формування ринкових відносин в Україні. – 2012. – № 6 (133). – С. 83-86. (0,3 д.а.). URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/16041> [включено до: наукових фахових видань України]. Особистий внесок автора: досліджено форми та стратегічні напрями використання фінансових інвестицій. (0,25 д.а.).

34. **Пузирьова П. В.** Сучасні аспекти та необхідність впровадження контролінгу на промислових підприємствах / П. В. Пузирьова // Формування ринкових відносин в Україні. – 2011. – № 9 (124). – С. 180-183. (0,28 д.а.). URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/15531> [включено до: наукових фахових видань України].

35. **Пузирьова П. В.** Теоретичні аспекти відтворення та розвитку виробничого потенціалу промислового підприємства / П. В. Пузирьова //

Проблеми підвищення ефективності інфраструктури : збірник наукових праць. – 2011. – Вип. 31. – Київ : НАУ, 2011. – С. 100-103. (0,21 д.а.). URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/16195> [включено до: наукових фахових видань України].

36. **Пузирьова П. В.** Особливості функціонування виробничої стратегії промислових підприємств у сучасних умовах / П. В. Пузирьова // Формування ринкових відносин в Україні. – 2011. – № 5 (120). – С. 154-156. (0,22 д.а.). URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/15515> [включено до: наукових фахових видань України].

37. **Пузирьова П. В.** Значення маркетингового дослідження при визначенні ключових факторів впливу на план виробництва продукції промислових підприємств / П. В. Пузирьова // Проблеми підвищення ефективності інфраструктури : збірник наукових праць. – 2011. – Вип. 30. – Київ : НАУ, 2011. – С. 168-174. (0,29 д.а.). URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/16194> [включено до: наукових фахових видань України].

38. **Пузирьова П. В.** Управління фінансовими ризиками на підприємствах в сучасних умовах / П. В. Пузирьова // Аграрний вісник Причорномор'я, Економічні науки. – 2010. – Вип. 53. – С. 256-261. (0,28 д.а.). URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/17836> [включено до: наукових фахових видань України].

39. **Пузирьова П. В.** Актуальні аспекти реорганізації підприємств у сучасних умовах / П. В. Пузирьова // Формування ринкових відносин в Україні. – 2010. – № 2 (105). – С. 75-79. (0,39 д.а.). URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/15552> [включено до: наукових фахових видань України].

40. Tkachenko V. Actual problems of personnel management in enterprises / V. Tkachenko, **P. Puzyrova**, A. Klochko // Globalne konteksty poszanowania praw i wolności człowieka. Współczesne problemy i dylematy : monografia nr 858 / red. Aleksandry Kuzior. – Gliwice : Wydawnictwo Politechniki Śląskiej,

2020. – P. 331-342. (0,43 д.а.) URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/17422>. Особистий внесок автора: *визначено основні аспекти при управлінні персоналом. (0,31 д.а.)*.

41. Tkachenko V. The role and importance of modern education in human life / V. Tkachenko, I. Tkachenko, **P. Puzyrova** // Globalne konteksty poszanowania praw i wolności człowieka. Współczesne problemy i dylematy : monografia nr 858 / red. Aleksandry Kuzior. – Gliwice : Wydawnictwo Politechniki Śląskiej, 2020. – P. 343-355. (0,74 д.а.) URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/17423> Особистий внесок автора: *визначено основні напрямки сучасної освіти. (0,52 д.а.)*.

Публікації у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій та семінарів, що засвідчують апробацію матеріалів дисертації

42. **Пузырьова П. В.** Смарт-економіка: невід’ємна складова у відновленні та реалізації промислового потенціалу України в післявоєнний період // Імперативи економічного зростання в контексті реалізації глобальних цілей сталого розвитку : тези доповідей III Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції, м. Київ, 10 червня 2022 року. – Київ : КНУТД, 2022. Т.1.– С. 205-208. (0,1 д.а.) URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/20421>

43. **Puzyrova P.** The strategy of enterprises entering international markets as an element of the post-war reconstruction of Ukraine / **P. Puzyrova**, M. Herasymchuk // Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції «Проблеми інтеграції освіти, науки та бізнесу в умовах глобалізації» : тези доповідей, м. Київ, 7 жовтня 2022 року. – Київ : КНУТД, 2022. – С. 45-46. (0,1 д.а.). Особистий внесок автора: *визначено напрями виходу підприємства на ринки в умовах військового стану (0,05 д.а.)*. URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/20207>

44. **Puzyrova P.** State support of economic policy and social condition of the population of Ukraine under military state / **P. Puzyrova**, V. Valinkevych //

Імперативи економічного зростання в контексті реалізації глобальних цілей сталого розвитку : тези доповідей III Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції, м. Київ, 10 червня 2022 року. – Київ : КНУТД, 2022. Т.2.– С. 115-118. (0,1 д.а.). Особистий внесок автора: *визначено основи підтримки економічної політики в умовах військового стану (0,05 д.а.)*. URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/20499>

45. **Puzyrova P.** The main ways to enhance the development of innovative entrepreneurship in the context of socio-economic transformations / **P. Puzyrova, A. Hrushko** // Імперативи економічного зростання в контексті реалізації глобальних цілей сталого розвитку : тези доповідей III Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції, м. Київ, 10 червня 2022 року. – Київ : КНУТД, 2022. Т.2.– С. 76-79. (0,1 д.а.). URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/20486> Особистий внесок автора: *визначено основні складові інноваційного підприємництва та його підтримки (0,05 д.а.)*.

46. **Puzyrova P.** Reconstruction of Ukraine's economy after the war period / **P. Puzyrova, V. Vuchkova** // Імперативи економічного зростання в контексті реалізації глобальних цілей сталого розвитку : тези доповідей III Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції, м. Київ, 10 червня 2022 року. – Київ : КНУТД, 2022. Т.2.– С. 147-150. (0,1 д.а.). URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/20510> Особистий внесок автора: *визначено основні шляхи відновлення економіки країни у післявоєнний період (0,05 д.а.)*.

47. Olshanska O. Economic problems and resources for reconstruction of Ukraine's economy / O. Olshanska, **P. Puzyrova, Z. Shatska** // Імперативи економічного зростання в контексті реалізації глобальних цілей сталого розвитку : тези доповідей III Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції, м. Київ, 10 червня 2022 року. – Київ : КНУТД, 2022. Т.1.– С. 182-185. (0,1 д.а.). URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/20412>

Особистий внесок автора: *визначено основні ресурси для відбудови економіки країни (0,5 д.а.).*

48. Olshanska O. State support for Ukrainian economic activity during military aggression / O. Olshanska, **P. Puzyrova** // Імперативи економічного зростання в контексті реалізації глобальних цілей сталого розвитку : тези доповідей III Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції, м. Київ, 10 червня 2022 року. – Київ : КНУТД, 2022. Т.1.– С. 172-175. *(0,1 д.а.).*
URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/20409> Особистий внесок автора: *визначено основні елементи підтримки економіки України в період військової агресії (0,5 д.а.).*

49. Olshanska O. Strategy of post-way economic development of Ukraine / O. Olshanska, **P. Puzyrova**, O. Khaliliaeva // Імперативи економічного зростання в контексті реалізації глобальних цілей сталого розвитку : тези доповідей III Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції, м. Київ, 10 червня 2022 року. – Київ : КНУТД, 2022. Т.1.– С. 179-182. *(0,1 д.а.).*
URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/20411> Особистий внесок автора: *визначено шляхи відбудови країни після війни (0,05 д.а.).*

50. **Puzyrova P.** Business management in military conditions as a support element for the country's smart-economy / **P. Puzyrova**, A. Cherniai // Імперативи економічного зростання в контексті реалізації глобальних цілей сталого розвитку : тези доповідей III Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції, м. Київ, 10 червня 2022 року. – Київ : КНУТД, 2022. Т.2.– С. 141-144. *(0,1 д.а.).* URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/20508> Особистий внесок автора: *визначено основи смарт-економіки як елементу ведення бізнесу в умовах війни (0,05 д.а.).*

51. **Пузирьова П. В.** Методи оцінки управління розвитком інноваційно-фінансового потенціалу промислових підприємств в умовах цифровізації / П. В. Пузирьова // Modern directions of scientific research development : proceedings of 9th International scientific and practical conference,

Chicago, USA, 23-25 February, 2022. – BoScience Publisher, Chicago, USA, 2022. – P. 504-513. (0,4 д.а.). URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/19626>

52. **Пузирьова П. В.** Основні положення розробки і реалізації фінансової стратегії суб'єктів бізнесу в умовах сталого розвитку / П. В. Пузирьова // Modern scientific research: achievements, innovations and development prospects : the 9th International scientific and practical conference, Berlin, Germany, February 20-22, 2022. – MDPC Publishing, Germany, February, 2022. – P. 385-391. (0,3 д.а.). URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/19625>

53. **Puzyrova P.** The theoretical aspects of the enterprise potential management model in the conditions of sustainable development / P. Puzyrova // Science, innovations and education: problems and prospects : proceedings of VII International scientific and practical conference, Tokyo, Japan, February 9-11, 2022. – CPN Publishing Group, Tokyo, Japan, 2022. – P. 726-734. (0,4 д.а.). URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/19480>

54. Халіляєва О. В. Управління потенціалом та його значення в сучасних умовах макроекономічної глобалізації / О. В. Халіляєва, **П. В. Пузирьова** // Сучасні аспекти модернізації науки: стан, проблеми, тенденції розвитку : матеріали XVIII Міжнародної науково-практичної конференції, м. Тарту (Естонія), 7 лютого 2022 року. – Київ ; Тарту : ГО "ВАДНД", 2022. – С. 467-471. (0,2 д.а.). URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/19432>
Особистий внесок автора: *визначено основні складові управління потенціалом в умовах глобалізації (0,1 д.а.).*

55. **Puzyrova P.** The algorithm for constructing a decomposition matrix of innovative risks: the degree of their influence on innovation potential for integrated business structures in dynamic conditions of modern development / P. Puzyrova // Innovations and prospects of world science : proceedings of V International scientific and practical conference, Vancouver, Canada, 29-31

December 2021. – Perfect Publishing, Vancouver, Canada, 2021. – P. 845-852. (0,35 д.а.). URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/19280>

56. **Puzyrova P.** The financial risks of innovative activities of integrated business structures: modern aspects of reduction and neutralization / P. Puzyrova // Modern directions of scientific research development : proceedings of VII International scientific and practical conference, Chicago, USA, 22-24 December 2021. – BoScience Publisher, Chicago, USA, 2021. – P. 715-721. (0,3 д.а.). URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/19175>

57. **Puzyrova P. V.** The strategy of innovative development: concept, essence and significance for business units in conditions of continuous development / P. V. Puzyrova // Innovations and prospects of world science : proceedings of IV International scientific and practical conference, Vancouver, Canada, 1-3 December 2021. – Perfect Publishing, Vancouver, Canada, 2021. – P. 1060-1066. (0,35 д.а.). URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/19059>

58. Olshanska O. The strategic innovative development of integrated business models / O. Olshanska, **P. Puzyrova** // Modern directions of scientific research development : proceedings of VI International scientific and practical conference, Chicago, USA, 24-26 November 2021. – BoScience Publisher, Chicago, USA, 2021. – P. 872-877. (0,3 д.а.). URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/19054> Особистий внесок автора: *визначено інноваційну стратегію інтегрованих бізнес-моделей та запропоновано розробку та впровадження інноваційних стратегій в інтегрований бізнес моделі (0,15 д.а.).*

59. **Пузирьова П. В.** Інтегровані структури бізнесу та інтегральний потенціал / П. В. Пузирьова // The world of science and innovation : proceedings of X International Scientific and Practical Conference, London, United Kingdom, 5-7 May 2021. – Cognum Publishing House, London, United Kingdom, 2021. – P. 667-672. (0,21 д.а.). URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/17726>

60. Ткаченко В. В. Шляхи підвищення ефективності управління фінансовим потенціалом підприємств в умовах ринкової економіки / В. В. Ткаченко, І. В. Ткаченко, **П. В. Пузирьова** // *Advancing in research and education* : abstracts of XII International scientific and practical conference, La Rochelle, France, December 07-10, 2020. – International Science Group, La Rochelle, France, 2020. – P. 126-130. (0,28 д.а.). URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/16836> Особистий внесок автора: визначено ключові фактори успіху ефективного управління фінансовим потенціалом підприємства. (0,15 д.а.).

61. **Пузирьова П. В.** Теоретико-методичні аспекти оцінювання інноваційного потенціалу як інтегрованої системи інноваційного розвитку підприємства / П. В. Пузирьова // *Advancing in research and education* : abstracts of XII International scientific and practical conference, La Rochelle, France, December 07-10, 2020. – International Science Group, La Rochelle, France, 2020. – P. 116-122. (0,36 д.а.). URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/16835>

62. **Пузирьова П. В.** Теоретичні основи формування концепції механізму управління розвитком інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу / П. В. Пузирьова // *Science and education: problems, prospects and innovations* : abstracts of III International scientific and practical conference, Kyoto, Japan, 2-4 December, 2020. – CPN Publishing Group, Kyoto, Japan, 2020. – P. 582-591. (0,42 д.а.). URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/16837>

63. **Пузирьова П. В.** Теоретичні аспекти інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу в сучасних умовах / П. В. Пузирьова // Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції «Проблеми інтеграції освіти, науки та бізнесу в умовах глобалізації» : тези доповідей, 10 листопада 2020 р. – Київ : КНУТД, 2020. С.165-167. (0,37 д.а.). URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/16917>

64. Tkachenko I. Basic general methods of social work / I. Tkachenko, **P. Puzyrova** // Актуальні питання теорії та практики в галузі права, освіти, соціальних та поведінкових наук - 2020 : матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Чернігів, 23-24 квітня 2020 року. – У 2-х т. – Т. 1. – Чернігів : Академія ДПтС, 2020. – С. 303-306. (0,23 д.а.). URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/15516> Особистий внесок автора: *визначено основні методи соціальної роботи. (0,15 д.а.).*

65. Tkachenko I. Theoretical bases, actual legal issues and risks of legalization of digital currency in the economic system of Ukraine / I. Tkachenko, **P. Puzyrova**, А. Omelianska // Актуальні проблеми інноваційного розвитку кластерного підприємництва в Україні : матеріали IV Всеукр. наук.-практ. конф. (27 березня 2020 р., м. Київ). – Київ : КНУТД, 2020. – С. 210-214. (0,51 д.а.). URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/15500> Особистий внесок автора: *визначено основні методи соціальної роботи. (0,31 д.а.).*

66. Kutsenko I. Modern methods of neutralization of the enterprise's economic risks / I. Kutsenko, **P. Puzyrova** // Актуальні проблеми інноваційного розвитку кластерного підприємництва в Україні : матеріали IV Всеукр. наук.-практ. конф. (27 березня 2020 р., м. Київ). – Київ : КНУТД, 2020. – С. 151-155. (0,87 д.а.). URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/15488> Особистий внесок автора: *визначено основні методи нейтралізації економічного ризику. (0,65 д.а.).*

67. Zamora O. Theoretical aspects of HR-Management in enterprises: methods and management styles / O. Zamora, **P. Puzyrova** // Актуальні проблеми інноваційного розвитку кластерного підприємництва в Україні : матеріали IV Всеукр. наук.-практ. конф. (27 березня 2020 р., м. Київ). – Київ : КНУТД, 2020. – С. 144-150. (0,84 д.а.). URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/15487> Особистий внесок автора: *визначено основні методи управління HR-Management на підприємства. (0,65 д.а.).*

68. Ганенко О. А. Реінжиніринг підприємницької діяльності / О. А. Ганенко; наук. кер. **П. В. Пузирьова** // Освітньо-інноваційна інтерактивна платформа «Підприємницькі ініціативи» : матеріали IV Всеукраїнської наукової Інтернет-конференції (5 грудня 2019 р., м. Київ). – Київ : КНУТД, 2019. – С. 373-379. (0,66 д.а.). URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/15121> Особистий внесок автора: *визначено методику реінжинірингу бізнес-процесів, яка застосовується фахівцями в області менеджменту та інформаційних технологій. (0,5 д.а.).*

69. Рудик Ю. В. Управління інвестиційною діяльністю на підприємстві / Ю. В. Рудик ; наук. кер. **П. В. Пузирьова** // Освітньо-інноваційна інтерактивна платформа «Підприємницькі ініціативи» : матеріали IV Всеукраїнської наукової Інтернет-конференції (5 грудня 2019 р., м. Київ). – Київ : КНУТД, 2019. – С. 313-320. (0,83 д.а.). URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/15113> Особистий внесок автора: *обґрунтовано необхідність управління інвестиційною діяльністю підприємств України як ключовим чинником їх розвитку. (0,65 д.а.).*

70. **Пузирьова П. В.** Концептуальні основи державного регулювання фінансового забезпечення інноваційної діяльності підприємств / П. В. Пузирьова // Економічний розвиток: теорія, методологія, управління : збірник наукових праць та тез наукових доповідей за матеріалами VI Міжнародної науково-практичної конференції, м. Прага, 27-29 листопада 2019 року. – Прага : Nemoros s.r.o., 2019. – С. 217-219. (0,18 д.а.). URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/15671>

71. **Пузирьова П. В.** Теоретичні основи організаційно-економічного механізму управління фінансовим потенціалом підприємств через призму економічних ризиків / П. В. Пузирьова // Problèmes et perspectives d'introduction de la recherche scientifique innovante : collection de papiers scientifiques «ΛΟΓΟΣ» avec des matériaux de la conférence scientifique et pratique internationale, 29 novembre 2019, Bruxelles, Belgique. – Vol. 2. –

Bruxelles : Plateforme scientifique européenne, 2019. – P. 8-10. (0,19 д.а.). URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/15670>

72. **Пузирьова П. В.** Ключові аспекти управління та оптимізації фінансових ризиків підприємств України / П. В. Пузирьова // Динаміка розвитку сучасної науки : матеріали учасників міжнародної мультидисциплінарної наукової конференції, м. Чернігів, 15 листопада 2019 року. – Т. 1. – Чернігів : МЦНД, 2019. – С. 52-54. (0,13 д.а.). URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/15669>

73. **Пузирьова П. В.** Кластерне підприємництво: формування кластерів підприємств як запорука їх ефективного розвитку / П. В. Пузирьова // Проблеми та перспективи розвитку підприємництва : матеріали XIII Міжнародної науково-практичної конференції, м. Харків, 6 грудня 2019 року. – Харків : ХНАДУ, 2019. – С. 28-30. (0,13 д.а.). URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/15668>

74. **Пузирьова П. В.** Фінансово-економічна безпека, як фактор забезпечення розвитку підприємств / П. В. Пузирьова // Сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку економіки, обліку, фінансів і права : збірник тез доповідей Міжнародної науково-практичної конференції, м. Полтава, 12 липня 2019 року. – У 2 ч. – Ч. 2. – Полтава : ЦФЕНД, 2019. – С. 61-62. (0,16 д.а.). URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/15656>

75. Сінілкіна А. В. Виклики, тренди та перспективи розвитку кластерного підприємництва в Україні / А. В. Сінілкіна ; наук. кер. **П. В. Пузирьова** // Сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку економіки, обліку, фінансів і права : збірник тез доповідей Міжнародної науково-практичної конференції, м. Полтава, 12 липня 2019 року. – У 2 ч. – Ч. 1. – Полтава : ЦФЕНД, 2019. – С. 65-67. (0,21 д.а.). URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/15657> Особистий внесок автора: *обґрунтовано перспективи розвитку кластерного підприємництва.* (0,15 д.а.).

76. Гаркуша Д. Р. Місце і роль малого підприємництва в економіці країни / Д. Р. Гаркуша ; наук. кер. **П. В. Пузирьова** // Сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку економіки, обліку, фінансів і права : збірник тез доповідей Міжнародної науково-практичної конференції, м. Полтава, 12 липня 2019 року. – У 2 ч. – Ч. 2. – Полтава : ЦФЕНД, 2019. – С. 69-70. (0,19 д.а.). URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/15660> Особистий внесок автора: *обґрунтовано перспективи розвитку малих підприємств. (0,12 д.а.).*

77. **Пузирьова П. В.** Сучасні аспекти менеджменту віртуальних підприємств / П. В. Пузирьова // Стратегічні пріоритети розвитку економіки, фінансів, обліку та права в Україні та світі : збірник тез доповідей міжнародної науково-практичної конференції, м. Полтава, 3 жовтня 2019 року. – У 6 ч. – Ч. 2. – Полтава : ЦФЕНД, 2019. – С. 33-34. (0,19 д.а.). URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/15513>

78. **Пузирьова П. В.** Особливості концепції формування кластерного підходу сучасного підприємництва в Україні / П. В. Пузирьова // Наукові теорії сьогодення та перспективи розвитку наукової думки : матеріали міжнародної наукової конференції, м. Київ, 11 жовтня 2019 року. – Т. 1. – Київ : МЦНД, 2019. – С. 41-45. (0,27 д.а.). URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/15649>

79. Горбань О. Г. Теоретичні основи формування сучасної моделі менеджменту / О. Г. Горбань ; наук. кер. **П. В. Пузирьова** // Сучасні підходи до креативного управління економічними процесами : матеріали X Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 85-річчю Національного авіаційного університету, м. Київ, 22 квітня 2019 року. – Т. 2. – Київ : НАУ, 2019. – С. 8-9. (0,1 д.а.). URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/15666> Особистий внесок автора: *обґрунтовано перспективні напрями формування сучасної моделі менеджменту. (0,05 д.а.).*

80. Дзигаленко С. В. Роль фінансових ресурсів та шляхи ефективного їх управління / С. В. Дзигаленко, **П. В. Пузирьова** // Сучасні підходи до креативного управління економічними процесами : матеріали Х Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 85-річчю Національного авіаційного університету, м. Київ, 22 квітня 2019 року. – Т. 2. – Київ : НАУ, 2019. – С. 9-10. (0,11 д.а.). URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/15667> Особистий внесок автора: *визначено основні шляхи ефективного управління фінансовими ресурсами.* (0,08 д.а.).

81. **Пузирьова П. В.** Теоретичні підходи до концепції управління розвитком підприємств / П. В. Пузирьова // Актуальні питання розвитку науки та освіти : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, м. Львів, 19-20 жовтня 2019 року. – Ч. 1. – Львів : Львівський науковий форум, 2019. – С. 25-26. (0,09 д.а.). URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/15650>

82. **Пузирьова П. В.** Сучасні аспекти управління ризиками в інноваційній діяльності підприємства / П. В. Пузирьова // Сучасні проблеми менеджменту : матеріали XV Міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 25 жовтня 2019 року. – Київ : НАУ, 2019. – С. 127-128. (0,14 д.а.). URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/15651>

83. **Пузирьова П. В.** Сучасний менеджмент в підприємницькому кластері / П. В. Пузирьова // Розвиток банківських систем світу в умовах глобалізації фінансових ринків : матеріали XIII Міжнародної науково-практичної конференції, м. Черкаси, 25 жовтня 2019 року. – Черкаси : ЧННІ ДВНЗ "Університет банківської справи", 2019. – С. 183-186. (0,21 д.а.). URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/15663>

84. **Пузирьова П. В.** Теоретичні основи забезпечення фінансової складової підприємницьких кластерів / П. В. Пузирьова // Економіка, облік, фінанси та право: аналіз тенденцій та перспектив розвитку : збірник тез доповідей Міжнародної науково-практичної конференції, м. Полтава, 24

жовтня 2019 року. – У 7 ч. – Ч. 3. – Полтава : ЦФЕНД, 2019. – С. 36-38. (0,19 д.а.). URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/15652>

85. Крамар М. С. Застосування маркетингового інструментарію впровадження інновацій у підприємницьку діяльність / М. С. Крамар ; наук. кер. **П. В. Пузирьова** // Економіка, облік, фінанси та право: аналіз тенденцій та перспектив розвитку : збірник тез доповідей Міжнародної науково-практичної конференції, м. Полтава, 24 жовтня 2019 року. – У 7 ч. – Ч. 3. – Полтава : ЦФЕНД, 2019. – С. 58-59. (0,16 д.а.). URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/15653> Особистий внесок автора: *визначено основні тенденції застосування інновацій в маркетингу та підприємницькій діяльності. (0,11 д.а.).*

86. **Пузирьова П. В.** Основи управління фінансово-економічною безпекою підприємств в сучасних умовах / П. В. Пузирьова // Світ економічної науки : збірник тез доповідей за матеріалами міжнародної науково-практичної інтернет-конференції економічного спрямування, м. Тернопіль, 30 жовтня 2019 року. – Вип. 17. – Тернопіль : ФО-П Шпак В. Б., 2019. – С. 31-33. (0,13 д.а.). URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/15655>

87. **Пузирьова П. В.** Фінансова безпека підприємства, як фактор зміцнення його майбутнього розвитку / П. В. Пузирьова // Проблеми та перспективи розвитку регіональної ринкової економіки : матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції аспірантів, молодих учених та науковців, м. Кременчук, 12-14 травня 2011 року. – Т. 4. – Кременчук : КІ ДУЕП ім. Альфреда Нобеля, 2011. – С. 5-7. (0,14 д.а.). URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/17837>

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ДЕРЖАВНА НАУКОВА УСТАНОВА
«ІНСТИТУТ МОДЕРНІЗАЦІЇ ЗМІСТУ ОСВІТИ»**

вул. Митрополита Василя Липківського, 36, м. Київ, 03035, тел./факс: (044) 248-25-13

від 28.12.2020 № 22.1/10-2649

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційного дослідження на тему
«Формування та розвиток інноваційного потенціалу
інтегрованих структур бізнесу»
Пузирьової Поліни Володимирівни

Проведено оцінку сучасного стану лідируючих підприємств на ринку легкої промисловості та рейтинг їх інноваційного потенціалу, здійснено аналіз методів та підходів до процесу інноваційного потенціалу промислових підприємств як базис їх інноваційного розвитку. Запропоновано методичний підхід до прогнозування інноваційної діяльності та моделювання інноваційного потенціалу підприємств легкої промисловості та організаційно-економічний механізм формування та розвитку інноваційного потенціалу, використання якого надасть можливість сформувати конкретні стратегічні цілі.

Запропоновані в роботі основні кроки щодо формування та розвитку власного інноваційного потенціалу підприємства надають йому повну можливість розкрити та сконцентрувати свої здібності, спрямувати інноваційні ресурси на вектор визначених досліджень задля підвищення конкурентоспроможності та вигідних стратегічних позицій на ринку.

Практична цінність полягає в розробленні та впровадженні інноваційної стратегії розвитку підприємства, виявленні конкурентоспроможні підприємства за рівнем їх інноваційного потенціалу в інтегрованих структурах бізнесу, створенні та підтримки економічно вигідних відносини зі стейкхолдерами інноваційного прогресу.

Доктор педагогічних наук, професор,
Перший заступник
ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти»

Юрій ЗАВАЛЕВСЬКИЙ

«ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ
БУДИНОК МОДИ

м. Київ, 04070
вул. Ігорівська, 5
Тел: /044/ 490-66-28, 425-25-00

р/рUA40300346000026004017108601
АТ «Альфа-Банк» м. Київ
код ЄДРПОУ 25273101

*
RITO

№ 5
14.12.20

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційного дослідження
Пузирьової Поліни Володимирівни

Сучасні умови ведення бізнесу, стрімкі глобалізаційні перетворення економіки все більше спонукають підприємства ставати на інноваційний шлях розвитку, що спонукає до всебічної активізації інноваційної діяльності підприємств, і яка пов'язана з розробкою, впровадженням і використанням нововведень, через перебудову організаційно-економічного механізму управління формуванням та розвитком інноваційного потенціалу підприємств легкої промисловості.

Запропоновані в дисертаційному дослідженні Пузирьової П.В. основні кроки щодо формування та розвитку власного інноваційного потенціалу, а саме використання стратегічного інноваційного набору підприємства, надають повну можливість підприємству розкрити та сконцентрувати свої здібності, спрямувати інноваційні ресурси на вектор визначених досліджень задля підвищення конкурентоспроможності та зайняття вигідних стратегічних позицій на ринку.

Директор ТОВ «Будинок моди «RITO»

Абрамова Т.Б.

**ПРИВАТНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО
„СОФІЯ”**

Україна, Київська обл.
07400 м. Бровари бул. Незалежності, 16
тел. (04594) 5-14-45 факс (04494) 5-14-42

р/р UA 843218420000026001053028142 філія КБ „ПРИВАТБАНК”
Київське РУ МФО 321842 ЄДРПОУ 04594605
ПІН 045946010062 свід. № 200047455

09.11.2020р. № 110

ДОВІДКА

**про впровадження результатів дисертаційного дослідження
Пузирьової Поліни Володимирівни**

Інноваційний потенціал ПрАТ «Софія», який було досліджено в докторській дисертації Пузирьової П.В. відображає сукупність інноваційних ресурсів та можливостей, реалізація яких призводить до покращення й оптимізації виробництва продукції промисловими підприємствами у текстильній галузі, дає можливість створювати та впроваджувати новачі з метою досягнення стратегічних конкурентних переваг ПрАТ «Софія».

Доведено, що інноваційний розвиток підприємства ПрАТ «Софія» є ключовим каталізатором діяльності в умовах конкуренції, а інноваційний потенціал – є показником, який демонструє сприйнятливість підприємства до змін та нововведень.

Запропоновано вдосконалення інноваційної діяльності ПрАТ «Софія» на основі розроблення та впровадження сучасних інноваційних стратегій розвитку через врахування та оптимізацію інноваційних ризиків в діяльності підприємства.

Практичну значущість містить розроблена та запропонована Пузирьовою П.В. матриця інноваційних ризиків та відповідне ранжування підприємств у сфері продукції, технологій, витрат, за допомогою якою можна здійснити ефективну організацію інформаційного забезпечення певних видів контролю за ризиками та розробити або вибрати більш ефективні управлінські рішення.

Директор ПрАТ «Софія»

В.Г. Чаюн

ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ «МІНЕРАЛІС ІНВЕСТ»

01042, Україна, м. Київ, вул. Чигоріна, буд. 18, офіс 324А, Код ЄДРПОУ 40954660
п/р UA96 3808 0500 0000 0026 0056 1034 1 в АТ «Райффайзен Банк Аваль», МФО 380805
тел./факс (044) 286-77-05, e-mail: office@mineralis.com.ua

Вих. № 18 від 19.11.2020

ДОВІДКА про впровадження результатів дисертаційного дослідження Пузирьової Поліни Володимирівни

Результати проведеного дисертаційного дослідження Пузирьовою П.В. доводять, що аналіз основних недоліків сучасного прогнозування інноваційного розвитку промислових підприємств та виокремлення на їхній основі рекомендацій стверджують про необхідність побудови налагодженої системи прогнозування інноваційного розвитку на промислових підприємствах та обумовлюють необхідність вироблення методики прогнозування перспективних напрямів інноваційного розвитку з урахуванням особливостей функціонування промислових підприємств. Пузирьовою П.В. встановлено, що передумовами інноваційного розвитку на промислових підприємствах є нарощування й підвищення ефективності використання інноваційного потенціалу, тобто інтеграція фінансового, ринкового, ресурсного, інформаційного, інноваційного, інтелектуального, наукового, технологічного, кадрового, організаційного та управлінського потенціалу інноваційно дієвих підприємств.

Доведено, що визначення складових прогнозування інноваційного розвитку підприємств легкої промисловості дає можливість систематично їх використовувати та поєднувати із сучасними принципами поведінки інтегрованих структур бізнесу, що диктують постійну зміну та модернізацію світового ринку, а багатофакторність умов функціонування сучасних підприємств легкої промисловості зумовлює адаптацію складових прогнозування інноваційного процесу в стратегію успішного ведення бізнесу.

На цій підставі, авторка дослідження пропонує узагальнити спрямованість прогнозування, що залежить від таких чинників: стану сприйняття та розуміння явищ і процесів діяльності на мікро- та макрорівнях підприємств легкої промисловості; вектору передбаченого розвитку цих явищ і процесів; оцінки стану і спроможності впливати на ці процеси та явища за допомогою механізму наявного теоретико-методичного інструментарію.

При цьому практичний та особливий інтерес становить прогнозування інноваційного потенціалу промислових підприємств, що базується на імплементації гібридних інтелектуальних систем, зокрема, на їх застосуванні під час визначення прогнозованих значень інноваційного потенціалу та інноваційної діяльності.

З повагою,
Директор

Дмитренко В.В.

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційного дослідження Пузирьової Поліни Володимирівни

Результати дисертаційної роботи Пузирьової П.В. дають змогу провести ідентифікацію факторів, що стримують інноваційний розвиток, а також виділити ті, що стимулюють розробку та впровадження інновацій та є драйверами й рушійною силою інноваційних процесів.

Також має місце практична цінність, запропонованої Пузирьовою П.В., концепції механізму управління розвитком інноваційного потенціалу, яка полягає у встановленні відповідності вимогам ринкового середовища, розвитку потенційних інноваційних можливостей інтегрованих структур бізнесу, підвищенні конкурентоспроможності у довгостроковому періоді та забезпеченні оптимального розвитку усіх складових бізнесу.

Визначена в роботі модель комплексної оцінки ефективності інноваційної діяльності підприємства надасть можливість визначити інтегральний показник рівня його інноваційного потенціалу. Доведено, що індекс інноваційного розвитку допоможе керівникам та стейкхолдерам використовувати результати оцінювання інноваційного розвитку для подальшого розрахунку інноваційного потенціалу підприємства загалом.

Начальник транспортного відділу
ПрАТ «Датагруп»

Н.В.Таранюк

ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ

«МІНЕРАЛІС УКРАЇНА»

ТОВ «Мінераліс Україна», 01042, м. Київ, вул. Чигоріна 18, ЄДРПОУ 38105735
n/p UA34 3808 0500 0000 0026 0004 2787 4 в «Райффайзен Банк Аваль»
тел./факс. (044) 286-77-05, e-mail: office@mineralis.com.ua

Вих. № 44 від 15 грудня 2020 р.

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційного дослідження

Пузирьової Поліни Володимирівни

Механізм розбудови та реалізації стратегії інноваційного розвитку промислових підприємств необхідно проводити з врахуванням виду, масштабу та специфіки майбутніх інноваційних модернізацій на підприємстві.

За допомогою запропонованої в дисертаційному дослідженні Пузирьової П.В. декомпозиції моделей поведінки промислового підприємства, у останніх з'являється можливість створення чіткої конкурентоздатної стратегії щодо виявлення власних бізнес-переваг, використовуючи при цьому оптимізацію супутнього ризику, уникнення небажаних витрат та отримання інноваційної цінності для підприємства загалом.

Також, дуже корисним в дисертаційному дослідженні Пузирьової П.В., є запропонований інноваційний розвиток підприємства, який є ключовим каталізатором діяльності в умовах конкуренції, де інноваційний потенціал демонструє сприйнятливність підприємства до змін та нововведень. Як результат використання цієї методики автором роботи запропоновано подальше вдосконалення інноваційної діяльності промислових підприємств на основі розроблення та впровадження сучасних інноваційних стратегій їх розвитку.

З повагою, Директор
ТОВ «Мінераліс Україна»

Ю.В. Ліпський

№ 9
11.11.2020р

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційного дослідження Пузирьової Поліни Володимирівни

На основі проведених теоретико-методологічних та науково-практичних дисертаційних досліджень Пузирьової П.В., встановлено, що промислові підприємства мають змогу за допомогою врахування та оптимізації факторів фінансового та інноваційного ризиків формувати та розвивати свій інноваційний потенціал, і через запропонований організаційно-економічного механізм чітко визначати свої інноваційні можливості.

За допомогою показників, критеріїв та методики оцінювання інноваційного потенціалу як інтегрованої системи інноваційного розвитку підприємств, що запропоновані в дисертаційній роботі Пузирьової П.В., можна визначити рівень інноваційного потенціалу та запровадити корегуючі дії у напрямку його збільшення.

Завдяки запропонованим методичним підходам щодо прогнозування інноваційної діяльності підприємство зможе забезпечити свою конкурентоспроможність на вітчизняному на зарубіжному ринках.

Директор

Абрамова Т.Б.

ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ

«АК-МЕТАЛ»

м. Київ

(044) 586 – 59 – 62 586 – 59 – 69(факс)

www.ak-metall.com.ua

Вих. № 87/1 від 18.12.2020р

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційного дослідження

Пузирьової Поліни Володимирівни

За результатами дослідження Пузирьової П.В. встановлено, що на діяльність промислових підприємств в умовах нестабільного економічного стану в країні впливають ускладнена політична ситуація, погіршення добробуту населення, пов'язане із пандемією ковід, недосконалість чинного законодавства, поступове зростання податкового тиску тощо. І саме для подолання цих обставин підприємства можуть запроваджувати ефективний організаційно-економічний механізм формування та розвитку інноваційного потенціалу, який надасть змогу спрямовувати свої зусилля на зміцнення конкурентних позицій шляхом завоювання нового ринкового сегменту, виходу на нові ринку збуту, випуску інноваційної продукції, скорочення витрат, впровадження інноваційних технологій, всіляку підтримку здійсненню науково-дослідних робіт на своїх підприємствах, невинну діяльність щодо підтримки забезпеченості підприємств висококваліфікованою робочою силою, її збереження та примноження.

Доведено, що інноваційний розвиток підприємства є ключовим каталізатором діяльності в умовах конкуренції, а інноваційний потенціал – це показник, який демонструє сприйнятливості підприємства до змін та нововведень.

Запропоновано використання матриці стратегій інноваційного розвитку, яка надасть змогу провести забезпечення фінансовими ресурсами, організаційно-економічним та управлінським вектором забезпечення вирішення основних завдань і планів, дозволить мінімізувати ризики та небажані наслідки для підприємства в контексті інноваційної спрямованості його діяльності, а також розробити та впровадити сучасні інноваційні стратегії розвитку промислових підприємств

Директор ТОВ «АК-МЕТАЛ»

Горленко К.В.

ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ «ТОРГОВИЙ ДІМ «МІНЕРАЛІС»

01015, Україна, м. Київ, вул. Лейпцизька, буд. 5, літера А, офіс 15, ЄДРПОУ 40522228,
п/р UA82 3808 0500 0000 0026 0075 3080 5 в АТ «Райффайзен Банк Аваль», МФО 380805
п/р UA10 3805 2600 0002 6001 0010 8890 1 в АТ «КБ «Глобус», МФО 380526
тел/факс. (044) 286-77-05, e-mail: office@mineralis.com.ua

Вих. № 39 від 04.12.2020 року

ДОВІДКА

*про впровадження результатів дисертаційного дослідження
Пузирьової Поліни Володимирівни*

Ефективне функціонування підприємств за умов сучасної інформаційної економіки вимагає серйозних змін в організації підприємницької діяльності. Інноваційно-активними та конкурентоздатними стають лише ті підприємства, які можуть генерувати та примножувати свої інновації, які розглядаються як важливе джерело конкурентної переваги їх існування та розвитку. Потреби забезпечення сталого розвитку інноваційного потенціалу підприємств зумовлюють впровадження ефективного механізму управління, що забезпечуватиме формування та реалізацію інноваційної стратегії.

Проведені теоретико-методологічні дослідження в дисертаційній роботі Пузирьової П.В., довели економічну доцільність створення концепції управління розвитком інноваційного потенціалу промислових підприємств і надали змогу забезпечити його ефективне функціонування через: прийняття обґрунтованих рішень у галузі управління на відповідному стратегічному рівні; зниження ризику інноваційної діяльності у результаті впровадження комплексного оцінювання інноваційного потенціалу; підвищення ефективності використання наявних та невиявлених ресурсів підприємств.

З повагою,
Директор

В.М. Оврамєць

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ТЕХНОЛОГІЙ ТА ДИЗАЙНУ**

вул. Немировича-Данченка, 2, м. Київ, 01011, тел./факс: 280-05-12, тел. 256-84-23
E-mail: knutd@knutd.edu.ua Web: http://www.knutd.edu.ua Код ЄДРПОУ 02070890

12.05.2021 № 06-43/778

На № _____ від _____

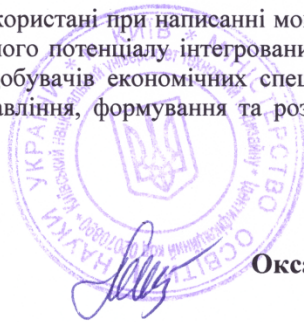
До спеціалізованої вченої ради
Д.26.102.05
Київського національного
університету технологій та дизайну

**Довідка
про впровадження наукових результатів дисертаційного дослідження
Пузирьової Поліни Володимирівни в освітній процес КНУТД**

Результати наукового дослідження, проведеного здобувачем кафедри підприємництва та бізнесу **Пузирьовою Поліною Володимирівною** в дисертаційній роботі «Формування та розвиток інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу», впроваджені у навчальний процес Київського національного університету технологій та дизайну при викладанні дисциплін «Інноваційне підприємництво», «Економіка та організація інноваційної діяльності», «Економічна ефективність діяльності підприємства», «Економічна безпека та ризики підприємства», а саме: уточнено понятійно-категоріальний апарат «інновацій», «потенціалу», «інтегрованих структур бізнесу» та «інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу»; визначено основні чинники впливу на процес формування інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу та досліджено ключові драйвери його розвитку; визначено основні завдання, принципи та шляхи реалізації інноваційної програми держави щодо регулювання, фінансового забезпечення та безпеки інноваційної діяльності інтегрованих структур бізнесу; запропоновано методологічні основи використання чинників фінансово-інноваційного ризику й невизначеності як драйверу (стимулятора) або дестимулятора формування та розвитку інноваційного потенціалу, що передбачає застосування функціонально-організаційної форми реалізації превентивних заходів щодо фінансово-інноваційних ризиків та подальше виявлення дестимуляторів їх розвитку; запропоновано організаційно-економічний механізм формування та розвитку інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу, застосування на практиці якого надасть можливість сформувати конкретні стратегічні цілі, розробити та впровадити інноваційну стратегію розвитку, виявляти конкурентоспроможні бізнес-одиниці за рівнем їх інноваційного потенціалу, створити та підтримувати економічно вигідні відносини зі стейкхолдерами інноваційного процесу, запроваджувати інноваційні стратегічні рішення щодо подальшої інноваційної реструктуризації підприємств та залучення коштів стейкхолдерів.

Результати зазначеного наукового дослідження використані при написанні монографії «Теоретико-методологічні основи формування та розвитку інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу», яка розрахована на науковців, викладачів, аспірантів, здобувачів економічних спеціальностей, фахівців різних галузей при практичному застосуванні засад управління, формування та розвитку інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу.

**Проректор з науково-педагогічної діяльності
Київського національного університету технологій
та дизайну, д.е.н., проф.**

Оксана МОРГУЛЕЦЬ

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ТЕХНОЛОГІЙ ТА ДИЗАЙНУ**

вул. Немировича-Данченка, 2, м. Київ, 01011, тел./факс: 280-05-12, тел. 256-84-23
E-mail: knutd@knutd.edu.ua Web: http://www.knutd.edu.ua Код ЄДРПОУ 02070890

13.05.2021 № 05-05/486

На № _____ від _____

До спеціалізованої вченої ради Д.26.102.05
Київського національного університету
технологій та дизайну

Про впровадження результатів
Дисертаційної роботи

ДОВІДКА

*про впровадження результатів дисертаційної роботи Пузирьової Поліни
Володимирівни на тему «Формування та розвиток інноваційного потенціалу
інтегрованих структур бізнесу» представленої на здобуття наукового ступеня
доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – Економіка та управління
підприємствами (за видами економічної діяльності)*

Дисертаційну роботу виконано згідно з планом науково-дослідних робіт Київського національного університету технологій та дизайну за темами: «Управління інноваційним розвитком підприємництва на засадах кластеризації» – номер державної реєстрації 0120U103264, де автором досліджено основні методи та підходи до процесу оцінювання інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу; «Розвиток інтегрованих структур бізнесу на засадах брендингу» – номер державної реєстрації 0120U103267, де автором обґрунтовано основні чинники впливу на процес формування та розвитку інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу.

Проректор з наукової та інноваційної діяльності

Київського національного університету технологій та дизайну,

д.е.н., проф.

Людмила ГАНУЩАК-ЄФІМЕНКО

